

CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE
LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART VII.

Sanskrit Literature:

B. POETICAL LITERATURE.

III. POETIC COMPOSITIONS IN VERSE AND PROSE.

IV. DRAMATIC LITERATURE.

EDITED BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1904.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LTD.,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL.

ADDENDA AND CORRECTIONS.

- Page 1418, col. 1, l. 2. The missing leaf has since been recovered in another MS.
- „ 1425, col. 1, l. 6. Cf. Journal of German Or. Soc., lvi., p. 626, where Prof. Pischel adduces reasons for ascribing the authorship of the *Nalodaya* to *Ravideva*, son of *Nārāyaṇa* (author of the *Rākshasakāvya*, cf. no. 3932).
- „ 1452, col. 2, l. 32. A different *Pārijātaḥaraṇacampū*, by *Śeṣha Kṛishṇa*, has been published in no. 14 of the *Kāvya-mālā* (1889).
- „ 1500, col. 1, ll. 16-17. Foll. 61-70 and foll. 81-90 have been transposed.
- „ 1514, col. 2, l. 26, read स्यादमंदस्तु.
- „ 1518, col. 1, l. 18. An Italian translation of the work has been published by C. Formichi (*Giornale della Società Italiana*, xii., 207-23).
- „ 1523, col. 2, l. 13. See also P. Peterson, *Kādambarī*, p. 69.
- „ 1532, col. 2, l. 25, read निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति ॥ *Kāvya-pr.*, 1, 1.
- „ 1534, col. 2, l. 24, read भक्तिप्रहृ० ; l. 29, read गोवर्धनमूलकदेमरस०.
- „ 1546, col. 2, l. 22. Cf. R. G. Bhandarkar, Report, 1883-4, p. 143; C. Bendall, Cat. of MSS. of Brit. Mus., no. 283.
- „ 1602, col. 1, l. 5 seqq. For two other plays (*Subhadrāpariṇayana* and *Rāmābhyudaya*) by the same author (first half of 15th century), see C. Bendall, Cat. Brit. Mus., nos. 271, 272; S. Lévi, *Le Théâtre Indien*, p. 242.
- „ 1604, col. 2, l. 4, read 1143-1172. Cf. also C. Bendall, Cat. Brit. Mus., no. 269, and Journ. Roy. As. Soc., 1898, p. 229, where reasons are given for assuming the author to have written his play during the reign of *Tribhuvanapāla* of Gujarat (about 1242-3 A.D.), not during that of *Kumārāpāla*, whom it was merely intended to commemorate.

III. Poetic Compositions in Verse and Prose.

I. POEMS (KĀVYA, GĪTĀ, STOTRA, etc.).

3740.

2377. Foll. 103 (numbered 107); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1500 A.D.; ten lines in a page.

Raghuvamśa, by *Kālidāsa*.

Of the original MS., foll. 46-53 were lost and replaced (in 1742 A.D.) by six leaves, containing the 9th *sarga*, after leaving a gap of eleven verses at the end of the 8th *sarga*. No. 78 is passed over in the pagination. Foll. 100, 101, 105-7 were supplied by a third hand in 1688 A.D., and fol. 104 is wanting, the gap comprising the end of the 18th and beginning of the 19th *sarga*.

Final date : संवत् १७४५ वर्षे माघशुदि १० सोमे संधिर्
रघुवंशकाव्यं पूर्यानंदस्वामिना ॥

The MS. is referred to, in the preface to Stenzler's edition, p. v., under the old number 1962. [GAIKAWAR.]

3741.

1921. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Raghuvamśa.

The latter part of the MS. (Taylor 145) is considerably worm-eaten. [DR. JOHN TAYLOR.]

3742.

2469a. Foll. 59; size 10 in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 10-13 lines in a page.

Raghuvamśa. Cantos I.-IX.

The old number of the MS. was 2059.

[GAIKAWAR.]

3743.

551. Foll. 312; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); about 16 lines in a page.

Raghuvamśa, with three commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Vyākhyābrihaspati*, by *Brihaspati Mītra* (see no. 3750).

II. *Samjivani*, by *Mallinātha*.

III. *Subodhā*, by *Bharatasena*, or *Bharatamallika*, son of *Gaurāṅgamallika* (or *-malika*), of the *Ambashtha-Hariharakhān* family.

This commentary begins :

प्रणम्य गौरीं गिरिं च भक्त्या

सेनश्च गौराङ्गमलोकभूतः (० सुनुः or जातः) ।

भृशदेशाद्वरतः सुबोधो

वैद्यो विपश्चे रघुवंशटीका ॥

कालिदासो महाकविर्मेहाकाव्यं रघुवंशाभिधे कर्तुमिच्छुर्बि-
प्रविधातार्थं स्नेहदेवताप्रणामात्मकं मङ्गलमाचरति । वागर्थो-
विति ०

The colophon usually runs thus : इत्यस्यहरि-
हरखानवंशसमुद्भव(० or अस्यकुलोद्भव)गौराङ्गमल्लिकामल्ल-
भरतसेन(० also ० मल्लि, मल्लिक, मल्लोक)कृतायां रघुवंशटीकायां
सुबोधायां ० सर्गः ॥

This commentator, according to Colebrooke (*Amarak.*, pref., p. 6), flourished in the middle of last century.

At the end of the volume, ten leaves are appended, containing an abstract (*sthūlatātparyārtha*) of the poem, the same as that contained in MS. 898a (see no. 3751). This is followed by an additional leaf giving a list of authorities quoted by the three commentaries contained in the volume.

The old number of the MS. was 536.

[H. T. COLEBROOKE.]

3744.

1397. Foll. 246; size 13½ in. by 5 in.; well written in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; 10-13 lines in a page.

Raghuvamśa, with *Mallinātha's* commentary, called *Samjīvanī*.

Sarga 8 is dated Samvat 1853; *sarga* 19, Samvat 1848. Each canto has a separate pagination.

In the place of *sarga* VIII. 1-20, this MS. gives a duplicate of XII. 1-24.

The old number of the MS. was 1316.

Numerous editions of this commentary (the only one hitherto printed completely) have been published in India (e.g. Shankar P. Pandit's ed., in the Bombay Sansk. Ser., 1869-72).

[H. T. COLEBROOKE.]

3745.

1887. Foll. 235; size 12 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 9-14 lines in a page.

The same works. Incomplete. Each canto is paged separately.

Foll. 9, 10, 15, 16 of *sarga* II. (vv. 30-37, 53-59) are missing; and the MS. terminates (at the foot of the front page of the last leaf) with XVII. 40. [Taylor 146.]

[DR. JOHN TAYLOR.]

3746.

2069. Foll. 276; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-12 lines in a page.

Raghuvamśa, with *Mallinātha's* commentary. Cantos I.-XI.

Old number 1879.

[GAIKAWAR.]

3747.

3036. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

A fragment of the same works, consisting of canto IX., verses 1-78, and of cantos XVI. and XVIII. [J. R. BALLANTYNE.]

3748.

2085. Foll. 217; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1721 A.D.; twelve lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Samjīvanī*, on the *Raghuvamśa*; without the text.

The first two leaves, and the last one, contain partly repetitions, and partly foreign matter, such as the beginning of *Mallinātha's* commentary, *Sarvamkāshā*, on the *Śisūpālavadha* (see nos. 3815-18).

Dated : संवत् १७९८ वर्षे शाके १६४३ प्रवर्तमाने दक्षिणायनगते श्रीसूर्ये वसंत ऋतौ मासोत्तमे मासे माघमासे शुक्ले पक्षे एकादश्यन्ति गुरुवासरे ११ गुरौ पूर्वाषाढे नक्षत्रे सिद्धियोगे एवं शुद्धे दिने लिखितो ग्रंथः ॥ श्रीउद्दीच्याज्ञातीयेन हे० श्रीश्री० दवे० कल्याणजिसुतहरिश्चंकरात्मजेन हरिन्दनेनोत्पादितस्य नरसिंहरामस्यायं ग्रंथः ॥ ० ॥ दवे० कल्याणजीसुतपौत्रेण कौशिकगोत्रोत्पन्नेन राजनगरनिवासिना नृसिंहरामेण लिखितः ॥

Old number of MS. 1837.

[GAIKAWAR.]

3749.

868c. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; fair, oldish Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Fragment of *Mallinātha's* commentary.

It extends from मनोभवः कावः in XII. 33 (here counted 32) to उत्थानक्रिया in XII. 49 (here 48).

[H. T. COLEBROOKE.]

3750.

997. Foll. 300 (counted 302, nos. 44 and 66 being passed over); good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Raghuvaṃśa-viveka (or *dīpikā*), also called *Vyākhyābrihaspati*, a commentary on the *Raghuvaṃśa*, by *Bṛihaspati Mīśra*.

It begins :

जयन्ति दृष्टिसंक्षोभभिरुः^० (० संरोध^०) सकुरच्छिदः^१।

मुकुन्दचरणद्वन्द्वनखरेन्दुकरोर्मयः^२ ॥

विद्यासु तासु विनयो प्रणयो^३ गुणेषु

गौडाधिपादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ।

सो ऽहं यथामति बृहस्पतिरातनोमि

व्याख्याबृहस्पतिमलङ्कृतिकाव्यलिङ्गं ॥

निर्विघ्नेन प्रारिस्थितसमाप्यर्थे^० कविनिबध्नाति ।^०

Colophon : इति महिनापनोयकविचक्रवर्त्याचार्यश्री-
मद्बृहस्पतिमिश्रकृते रघुवंशविवेके (० दीपिकायां foll. 91b,
120a, 136a, 189b, 255b) व्याख्याबृहस्पतावनविंशतितम-
सर्गविवरणं समाप्तं ॥

At the end of cantos 4 and 7 the commen-
tary is called in both MSS. *Subodhā* (as the
same author's commentary on the *Kumāra-
sambhava*, cf. no. 3765).

Foll. 241-262 are written in a different hand
from the bulk of the MS. (the old number of
which was 1268).

For other MSS. of this commentary see
above, no. 3743 [MS. B], and Rāj. Mitra,
Notices, vi., p. 243 (containing several other
introductory verses, though partly defective
and corrupt). [H. T. COLEBROOKE.]

¹ दृष्टिसंक्षोभभिरुः^० R. M.; दृष्टिसंरोधातिदूरान्धकर-
च्छिदः MS. 551 (B).

² ० करश्मयः B; cf. no. 3765.

³ मुकुन्तो विनयो B; ? r. विद्वत्सभासु^० with R. M.,
but cp. no. 3765.

3751.

898a. Foll. 26; folio, size 15 in. by 10 in.;
clear, modern Bengālī handwriting; 19-21
lines in a page.

Raghuvaṃśa-sthūlatātparyārtha, an abstract
of the *Raghuvaṃśa*.

It is annotated throughout, in the margins,
with English notes in Colebrooke's hand.

For the same abstract see above, no. 3743.

[H. T. COLEBROOKE.]

3752.

2836. Foll. 129 (paged 1-258); 4to, size
9 in. by 7 in.; European paper (watermark 1807).

Raghuvaṃśa, translated into English; from
the beginning of canto II. to canto XII., v. 12.

The first seventeen leaves have been left
blank for the translation of canto I.; and there
are also blank leaves at the end.

According to a note affixed (by Wilkins) to
the back cover of the volume, the translation
was probably made by Captain Fell.

[?]

3753.

2469b. Foll. 36; size 10½ in. by 4½ in.;
good, clear Devanāgarī writing of 1749 A.D.;
ten lines in a page.

Kumārasambhava, a poem on the birth of
the War-god, by *Kālidāsa*. *Sargas* I.-VII.

The MS. is referred to by Stenzler (Praef.,
p. ii.) under the old number 2059.

For the 8th *sarga* of the poem, treated as
authentic in South-Indian editions, see no. 3764.
It has been published, with nine more (probably
spurious) cantos, in the *Paṇḍit*, vol. i. (Benares
1866). Cp. the opening verses of no. 3766.

Of translations of the poem may be men-
tioned the one in verse, by R. T. H. Griffith, 2nd
ed. (Trübner's Or. Ser.), 1879. [GAIKAWAR.]

3754.

1601. Foll. 45 (the first of which is wanting); size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1762 A.D.; seven lines in a page.

Kumārasambhava, *sargas* I.-VII. With marginal glosses on the first fifteen leaves.

The old number of the MS. was 1169.

[H. T. COLEBROOKE.]

3755.

808. Foll. 36; size $13\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; indifferent Bengālī handwriting of about 1750 A.D.; 5 or 6 lines in a page.

Kumārasambhava, *sargas* I.-VII. With marginal glosses throughout.

The glosses on the first two verses (with the words to which they refer supplied from the text) are as follows: 1. नाम इति प्राकाश्ये व्यस्तुती-यान्तः । (बगाद्य) सवगाहनं कृत्वा । (स्थितः) उच्चः । (मानदखः) परिमाणदख इव । 2. (यै) हिमालयं । (मेरी स्थिते) स्थितं मेरुनादृत्य इत्यर्थः । (दोग्धरि) दोग्धा गोपालके वत्ते । (दोहदखे) दोहनक्रियायां दखः निपुण इत्यर्थः । (पृथूपदिष्टां) पृथुना उपदिष्टां ।

Old number of this MS. 710.

[H. T. COLEBROOKE.]

3756.

2525a. Foll. 19 (numbered 3, 9-26); size 9 in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of about 1750 A.D. (fol. 3 older); seven lines in a page.

Fragment of the *Kumārasambhava*, comprising i. 11-16; ii., iii., iv. 1-5.

Old number of this MS. 2032 (Stenzler, *Praef. ad Kum.*, p. ii.).

[GAIKAWAR.]

3757.

228a. Foll. 163; folio, size 15 in. by 10 in.; fair Bengālī handwriting; European paper (watermark 1803); number of lines varying.

Kumārasambhava, with four commentaries, written above and below the text, viz :—

I. *Mallinātha's Saṃjīvanī*.

II. *Bṛihaspati Miśra's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3765.

III. *Bharatasena's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3766.

IV. *Gopālānanda's Sārāvalī*. [B.] Cf. no. 3767. This commentary was added subsequently by another hand, having apparently been copied from MS. 849.

The MS. (old number 130) has been corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

3758, 3759.

179a & b. Foll. 20 + 83; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written in Devanāgarī by three different, modern hands; ten lines in a page.

Kumārasambhava, followed by *Mallinātha's* commentary, called *Saṃjīvanī*. *Sargas* I.-III. and v.-vii.

Dated, at the end of the text (written by the first hand), in Saṃvat 1856 (1799 A.D.). Old number 41.

[H. T. COLEBROOKE.]

3760.

2111a. Foll. 159; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; excellent Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mallinātha's Saṃjīvanī, on the *Kumārasambhava*. *Sargas* I.-vii.

Colophon: इति श्रीमहोपाध्यायकोलचलमल्लिनाथसूरि-
विरचितायां कुमारसंभवव्याख्यायां संजीवनीसमाख्यायां सप्तमः
सर्गः समाप्तिं पश्चात् (the same phrase is employed
in MSS. 179 and 575) ॥ लिखितं भ० विष्णुनाथेन ॥

Old number 1970.

[GAIKAWAR.]

3761.

2124a. Foll. 89; size 9½ in. by 4 in.;
clear Devanāgarī writing of 1722 A.D. (the
same hand as MS. 2085 above); twelve lines
in a page.

The same work. *Sargas* I.-VII.

Dated: संवत्समदश १७१९ एकोनाशीतितमे वर्षे आषाढे
मासि शुद्धे पक्षे षष्ठा तिथौ गुरुवासरे वटपत्रस्थितेन राजनगर-
निवासिना दवेजीश्रीहरिशंकरात्मजहरिन्दनसूनुना नृसिंह-
रामेण कुमारसंभवस्य संजीवनीटीकायाः सप्त सर्गाः समाप्तिपर्यन्तं
लिखिता आत्मपठनार्थे ० ॥

Old number 2064.

[GAIKAWAR.]

3762.

575. Foll. 93; size 10½ in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing; 10 and 12 lines
in a page.

The same work. *Sargas* I.-VII.

The first part (*sargas* I.-IV., foll. 1-54),
written by two different hands, must originally
have belonged to a different MS. from the
second part (*sargas* V.-VII., foll. 36-74), written
by a third hand. Old number 182.

[H. T. COLEBROOKE.]

3763.

1923. Foll. 106; size 10½ in. by 4 in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1750 A.D.;
twelve lines in a page.

Another copy of *Mallinātha's Samjivani* on
the *Kumārasambhava*. *Sargas* I.-VII.

Taylor 149.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3764.

2111b. Foll. 21; size 9½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.;
nine lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Samjivani*, on the
eighth *sarga* of the *Kumārasambhava*. Incom-
plete.

It breaks off at the foot of fol. 21b, in the
comment on verse 83; three leaves having been
lost there, as appears from a marginal note on
fol. 1a, according to which the MS. consisted
of 24 leaves.

Although the leaves are numbered 1-21, a
leaf (with one page of writing) is evidently
wanting at the beginning. In the South
Indian editions (Madras 1861, 1870, 1878,
1884), all of which contain the 8th *sarga*, the
commentary commences with ten *ślokas* *:

शिवाय जगतामस्तु शिवयोः प्रेम तादृशं ।

येनान्योन्यशरीरार्थमन्योन्यस्मै समर्पितं ॥ १ ॥

संभोगो विप्रलम्भश्च द्विधा भृंगार इष्यते ।

विप्रलम्भश्चतुर्धा वर्ण्यते रसकोविदेः ॥ २ ॥ ० ५ ॥

अथ संभोगभृंगारमनयोः समरागयोः ।

कुमारसंभवफलं सर्गे जित्स्नाह संप्रति ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

मुग्धावस्थां समाश्रित्य देव्याः प्रथमसंगमे ।

आदावेकादशश्लोका ब्रूते पूर्वानुरागिणः ॥ ९ ॥

संक्षिप्तं नाम संभोगभृंगारं शिवयोः कविः ।

चुंबनेव्यधरेत्वादी लक्षणं तस्य वर्ण्यते ॥ १० ॥

पाणिपीडनविधेरिति । ०

* N. B. Parvanikara and K. P. Parab's edition (2nd ed., Bombay 1886), containing *Mallinātha's Samjivani* on cantos 1-7, and *Sitārāma's Samjivani* on c. 8-17, also gives in the appendix *Mallinātha's* commentary on canto 8. This seems, however, to be based on a single MS., which curiously had the very same defect at the beginning as the present MS.; the printed text commencing: अथ भृंगारमनयोः * * * * * । कुमार-संभवफले ० The first half of the 10th introductory verse is, however, corrupt in the edition, whilst our MS. agrees with the Southern editions.

The present MS. begins in the 6th of these verses : अथ भृंगारभावयोः कुमारसंभवफलं सर्गे स्मिन्वाह संप्रति । ०

At the end of the MS. a modern hand has added six leaves, containing *Mallinātha's* commentary on VII. 82-95 (with the colophon of the 7th *sarga*), as if it were a continuation of the older part of the MS.

Old number 1970.

[GAIKAWAR.]

3765.

1073. Foll. 104; size 13½ in. by 4¾ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Subodhā, or *Vyākhyābṛihaspati*, a commentary on *sargas* I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Bṛihaspati Miśra*. [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins (cf. no. 3750):

जयन्ति दृष्टिसस्रोधभिदुराः (० संरोध ०) सङ्करच्छिदः ।

मुकुन्दचरणद्वन्द्वनखरेन्दुकोर्मयः¹ ॥

विद्यासु तासु विनयी [प्रणयी om. AB] गुणेषु

गौडाधिपादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ।

सो ऽहं यथामति बृहस्पतिरातनोमि

व्याख्याबृहस्पतिमलंकृतिकाव्यलिङ्गं ॥

काव्यलक्षणमेतत् । सर्गबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

Colophon : इति कुमारसंभवटीकायां (alias कुमारटीकायां) सुबोधायां बृहस्पतिमिश्रकृतायां गौरीविवाहो नाम सप्तमसर्गविवेचनं ॥

At the end of the 2nd *sarga* the commentary is in both MSS. called *Subodhinī*. Apparently, however, they are derived from the same original.

Old number 1347.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ Corrected into ० करमयः in B.

3766.

1206. Foll. 79+47; size 12½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; 8 and 7 lines in a page.

Subodhā, another commentary of that title on *sargas* I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Bharatasena*, son of *vaidyā Gaurāṅgasena* (or *-mallika*). [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins :

सेवकेषु दयास्येव ययोः पित्रोः सुतेष्विव ।

अदा (१. सदा) तौ जगतां छेमकरो दुर्गामहेष्वरौ ॥

कुमारसंभवं नाम कालिदासो महाकविः ।

यच्चकार महाकार्यं सर्गेः षोडशभिः श्रुतं ॥

तस्य शेषाष्टसर्गस्य संचारो भूतदैवतः ।

पाठो ऽष्टमस्य सर्गस्य देवोशापात् विद्यते ॥

टीकां तत्सप्तसर्गस्य सुबोधाख्या यथामति ।

गौराङ्गसेनपुत्रेण भरतेन वितन्यते ॥

श्रीमान्कालिदासकविराजो जगदुपकारकस्तारकवधनिबन्ध-
कुमारसंभववर्णनविधित्तया सर्गबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

The last two *sargas* are written by a different hand from the rest, and paged separately.

Colophon : इति हरिहरखानवंशसंभवगौराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनकृतायां कुमारसंभवटीकायां सुबोधायां सप्तमः
सर्गः ॥

Old number 1381. Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 223. [H. T. COLEBROOKE.]

3767.

849. Foll. 104; size 12½ in. by 4 in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Sārāvalī, a commentary on cantos I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Gopālananda Vāṇīvilāsa*, son of *Bhagīratha Miśra* and *Campāvatī*. [A.]

It begins (cf. *Bhagīratha Miśra's* comm. on *Kīrātārjunīya*, nos. 3799, 3806):

परमानन्दसंदोहकन्दं वन्दे पुनःप्रभं¹ ।
गोविन्दमनुभस्कन्दमिन्दिरानन्दवन्ददं ॥
अभगीरथमिन्द्रस्य सूनुः सूनृतवाक् सुधीः ।
वाणीविलासः कुरुते टीकां सारावलीनिमां ॥

महाकाव्यसमारम्भे सत्संप्रदायाधिगतमहाकाव्यलक्षणं । वस्तु-
निर्देशः ०

The colophons run as follows in both MSS.:

I. ends with the verse:

श्रीमद्वाणीविनोदस्य गोविन्दार्पितचेतसः ।
सारावल्यां कृतौ सर्गे आदिसर्गमपूरत् ॥

II. इति अभगीरथमिन्द्रसूनुकृते वाणीविलासे द्वितीयः
सर्गः ॥

III. इति कुमारसंभवटीकायां भगीरथमिन्द्रसूनुविरचितायां
तृतीयः सर्गः ॥

IV. इति कु^० सारावल्यां श्रीवाणीविलासकृतायां चतुर्थः
सर्गः ॥

V. शमुत्समावड्डे (r. श्रीमत्समावड्ड) भगीरथस्य चम्पावती-
कुक्षिसमुद्भवस्य । वाणीविलासस्य कृतौ सुबुद्धेः सर्गेः समापूरितः
पञ्चमोऽयं ॥

VI., VII. इति अभगीरथमिन्द्रसूनुश्रीगोपालनन्दकृतायां
कु^० सारावल्यां (सप्तमः) सर्गः समाप्तः ॥

Old number 1027. Cf. Rāj. Mitra, Notices,
vii., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

3768.

898b. Foll. 6; folio, size 15 in. by 10½ in.;
good, modern Bengālī handwriting; 19–30
lines in a page.

Kumārasambhava-sthūlatātparyā, an epitome
of *Kālidāsa's* poem.

The margins are covered with English
notes in Colebrooke's hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus AB; ? r. सुदप्रभं. Cf. the comm. on *Kī-
rātārjunīya*, by the author's father, no. 3799.

3769.

228b. Foll. 4; folio, size 15 in. by 10 in.;
European paper; excellent Devanāgarī writing;
29 lines in a page.

The same abstract of the *Kumārasambhava*,
apparently copied from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

3770.

3060. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1557 A.D.;
ten lines in a page.

Meghadūta, by *Kālidāsa*; in 125 verses.

Dated: संवत् १६१४ वर्षे ज्येष्ठमासदि १४ शनी^० names
of place and scribe obliterated.

[J. R. BALLANTYNE.]

3771.

2737. Foll. 27 (two of which, 1 and 6, are
wanting); size 7½ in. by 3½ in.; fair Deva-
nāgarī writing of 1595 A.D.; 7–9 lines in
a page.

Meghadūta, in 125 verses, with marginal
and interlinear glosses.

The two missing leaves comprise from the
beginning to near the end of v. 2; and vv.
19–22, and parts of 18 and 23.

Copied by *Śivānanda*, son of *Bhāṇajī*.

[GAIKAWAR.]

3772.

2019. Foll. 16; size 9½ in. by 4 in.;
good Devanāgarī writing of 1624 A.D.; eight
lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3773.

1491d. Foll. 11; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3774.

1584. Foll. 71; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1806); 15–32 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with six commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Subodhā*, by *Bharatasena*. [B.] Cf. no. 3776.

It begins as in Oxf. MS.; for correct beginning, see MS. A.

II. *Muktāvali*, by *Rāmanātha Tarkālaṃkāra*.

III. *Mālatī*, by *Kalyāṇamalla*. [B.] Cf. no. 3777.

IV. *Samjīvanī*, by *Mallinātha*.

V. *Tikā*, by *Haragovinda Vācaspati*, or *Vācaspati Govinda*, son of *Vaṅkavihārīn Gaṅgopādhyāya* of *Kṛishṇanagara*, in the *Rāḍa* (? *Rāḍhā*) country.

It ends (fol. 67b, completed 71b):

इयमत्यविवेकतमःसंहतिहरवाचस्पतिगोविन्दसमाकलिता¹।

सुखयतु रसिकसमाजं निर्मलव्याख्या(!) सतामुपदेशात् ॥

राडदेशीयकृष्णनगरनिवासी श्रीवङ्कविहारोगङ्गोपाध्याय-
त्मजश्रीलश्रीहरगोविन्दवाचस्पतिकृता मेघदूतटीका ॥

VI. *Tātparyadīpikā*, by *Sanātana Gosvāmin*, of *Vṛindāvana*. [B.] Cf. no. 3779.

¹ ? °संहतिवाचस्पति° fol. 67b; °हरगोविन्दवाचस्पति-
समाकलिता। fol. 71b. On the fly-leaf at the end Cole-
brooke's Paṇḍit calls him *Hari Govinda Vācaspati*.

See Prof. Aufrecht's description of Wilson's MS. (Cat. Bodl., no. 218), apparently copied from the present volume.

Two leaves appended at the end (69 and 70) contain a succinct analysis (*sthūlatātparyārtha*) of the poem, verse by verse; this being followed, on fol. 71, by a list of authorities (*pramāpakāḥ*) quoted by each of the commentators. [H. T. COLEBROOKE.]

3775.

994b. Foll. 20; size 13 in. by 4 in.; fair Bengālī handwriting of the latter part of last century; 9–14 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with the commentary (*Subodhā*) of *kavirāja Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅga-mallika* (or *-mallika*). Cf. next MS.

Colophon: इति भरतमञ्जीकृता मेघकाव्यटीका समाप्ता॥
[H. T. COLEBROOKE.]

3776.

415. Foll. 79; size 13½ in. by 3 in.; cursive Bengālī handwriting of about 1780 A.D.; eight lines in a page.

Bharatasena's Subodhā, without the text (114 verses). It begins:

नत्वेवं वैद्यगौराङ्गमञ्जीकाङ्गसमुद्भवः ।

भरतो मेघदूतस्य टीका रचयति स्फुटं ॥

सन्नेव मेघदूतस्य टीका बहुबुधैः कृताः ।

तथापीयं सुबोधव्याख्या क्रियते भूभूदाख्या ॥

It ends:

इति हरिहरखानख्यातवंशारविन्द-

द्युमणिविमलकीर्तिव्रातगौराङ्गजातः ।

प्रियगुणिगणभूरिश्रेष्ठभूपालशिष्टे

सकृत भरतसेनो मेघदूतस्य टीका ॥

इति वैद्यमालञ्चीयविनायकसेनसंतानसंभूतहरिहरखानप्रपौत्र-
गौराङ्गमञ्जीकात्मज-श्रीभरतसेनकृता सुबोधा नाम मेघदूतटीका
समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3777.

529. Foll. 70; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

Mālatī, a commentary on the *Meghadūta* (115 verses), by *rājarshi Kalyāṇamalla*, son of *Gajamalla*, and grandson of *Karpūra*, of the *Padmabandhu* family. [A.]

It begins:

प्राज्ञा जलद्रवदवानलतापशाली
यत्पादमंबुदवरं शरणं प्रयति ।
तं सर्वविप्रभयनाशनमंबुजाक्षं
विष्णुं नमामि सहस्राखिलविष्णुनाथं ¹ ॥ १ ॥
पद्मबंधुकुलंभोधिशीतांशुर्लोकविश्रुतः ।
त्रैलोक्यचंद्र इत्यद्यौत्कृष्टं चतुर्विधं ॥ २ ॥
तत्पुत्रोऽस्ति पराभूतवैरस्त्रीमंडनस्पृहः ।
सर्वलक्षणसंयुक्तो गजमन्त्रो महायशः ॥ ३ ॥
तस्य कल्याणमन्त्रोऽस्ति नंदनो बुद्धिसागरः ।
तेनेयं मेघदूतस्य टीका नास्त्रैव मालती ॥ ४ ॥
क्रियते चित्रभावाद्यैरचनार्णवशालिनी ।
विद्वज्जनमनोभृंगवृंदानंदविधिनी ॥ ५ ॥
गुरुभ्यो यात्ययत्नेन दृष्टा टीकाश्च भूरिशः ।
रहस्यमस्य काव्यस्य किंचिदस्य प्रकाश्यते ॥ ६ ॥

Colophon as in Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 149.

Dated: संवत् १८१२ (!) कार्तिकसुदि १५ मं० लिखापितं
जीवै श्रीविजैरामपंडितैः वसुवासदानपूर्वकं ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3778.

1398c. Foll. 25 (counted 24, no. 12 being double); size 12½ in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; 16-19 lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses, with *Mallinātha's Saṃjivani*. Repeatedly printed in India.

[H. T. COLEBROOKE.]

3779.

1570. Foll. 20; size 10 in. by 3½ in.; small, clear Bengālī handwriting of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Meghadūta - Tātparyadīpikā, by *Sanātana Gosvāmin*. [A.]

It begins:

उपनीतं नवनोतं करतलमभितो व्रजगृहिणीभिरदन् ।
माधुकरवृत्तियतिरिव करपात्रो नन्दजो जयति ॥
प्राच्यां व्याख्याः समालोच्य श्रीमनातनजर्मणा ।
तन्वते मेघदूतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥ ०

The copyist's signature runs thus:

रत्नेश्वरेण मुधिया मुचे: मुक्ताष्टमोदिने ।
लिखिता मेघदूतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3780.

1516d. Foll. 22; size 11 in. by 4½ in.; indifferent Bengālī writing of about 1750 A.D.; 15-22 lines in a page.

Meghadūta, in 125 verses, with an analytical commentary (*ṭīkā*) composed, by *Divākara*, for some king of Mithilā.

It begins:

गौरीस्तनपरीरम्भगम्भीरानन्दशालिने ² ।
नमः शृङ्गारसाराय हराय परमात्मने ॥ १ ॥
भूभृन्मण्डलनायकस्य विलसत्कीर्तिप्रतापोदय-
क्रान्ताशेषजगत्त्रयस्य मिषिला[खोणी]पतेराज्ञया ।
तत्तद्वाक्यपदानुरोधविधुरा ये मेघदूते जनाम्
तानुद्दिश्य दिवाकरेण कृतिना टीकेयमारभ्यते ॥ २ ॥

इह तावत्सहस्रद्वयाद्वादिशब्दार्थयुगलं काव्यमित्युच्यते । तच्च
दोषहानगुणोपादानालंकारयोगरसवियोगैः सहितं सकलविद्व-
ज्जनमनोग्राहितायमवलम्ब्यसो (पठ्यते) एतादृशं च काव्यं कुर्वतः
कवेः कीर्तिप्रतिलाभः संपद्यते ॥ यदुक्तं कंठारणे । निदोषं
गुणवत्काव्यमलंकारैरलंकृतं । रसान्वितं कविः कुर्वन्कीर्तिं प्रीतिं
च विन्दति ॥ प्रीतिरसश्चकाव्यार्थो रसासादेन य आनन्दः

¹ ? सहसा किल विष्णुनाथं.

² गौरीसूनु० MS.

कीर्तिर्मयफलमाहुरिति ॥ तच्च काव्यं द्विविधं । अथ्यमभिनेयं च । अथ्यं रघुकाव्यादि । अभिनेयं व्यायोगनाटकाद्यनेकप्रकारकं । तदुभयमपि गद्यपद्यभेदेन द्विविधं । अपादः पदसंतानो गद्यमित्यभिधीयते । पद्यं चतुष्पदाः (? ० दं ।) काव्यस्य च रचितोचितसंनिवेशाचारुणो रसप्रधानतयैव सकलसहृदयवृन्दानन्दार्थकत्वा[द्] रसेषु च रमणीयतया शृङ्गारस्यैव प्राधान्यं । शृङ्गारोऽपि संभोगविप्रलम्भात्मकत्वेन द्विविधः । भोगो वियोगो विप्रलम्भकपूर्वं एक स्वदत्तेः(?) । तथा हि । काषायिते हि वस्त्रादौ भूषावागो[ऽ]भिषज्यते । तच्च मन्दार्कान्ताछन्दसा(०:शा)स्त्वप्यव्याद्यात्मकं(?) विप्रलम्भरसप्रधानं मेघदूताख्यं खण्डकाव्यं महाकविः कश्चिदित्यादिना चकार । सध्वानलक्षणं वेदं काव्यं । यदुक्तं । कविरेकमर्थं संगणैकेन वर्णयति काव्यसंघातः संनिगद्यते । वृन्दावनमेघदूतादिरिति ॥ कश्चिदित्यादि ॥ कश्चित् यक्षो वसतिं वासस्थानं चक्रे कृतवान् । रामगिर्याश्रमेषु । रामस्य गिरिः रामगिरिर्मात्यवान् । तस्याश्रमेषु स्थानेषु तपोवनेषु वा । बहुवचनेन विरहानलसंतापादितस्ततः परिभ्रमन्नैकत्र धृतिं बबन्धेति ध्वनितं । ०

The text ends : श्रुत्वा वार्तां जलदकथितां ० योजयामास शश्वत् ॥ १२७ (r. १२५) ॥ इति मेघदूताख्यं खण्डकाव्यं समाप्तमिति ॥

The commentary ends : मेघात्संदेशश्रवणानन्तरं किं जातमित्यत आह । श्रुत्वेति ॥ धनेशोऽपि कुबेरोऽपि जलदकथितां वार्तां श्रुत्वा सदयहृदयः [दयया सह वर्तमानं सदयं हृदयं यस्य स marg.] सन् अस्तकोपो [अस्तः कोपो यस्य marg.] स सद्यः तत्क्षणं शापस्थानं प्रातः (r. प्रीतः) संनिधाय कृत्वा विगलिता शुचा शोकः ययोस्ती नुष्टचिन्तौ (हृष्ट^० text) विरचितानि शुभानि भोगानि तौ दम्पती पश्चात् शापावसाने इष्टान् अभीष्टान् भोगान् भोजयामास ॥ भीतार्थयतिनाञ्जलिना कृता(!) ॥ १२७ ॥ इति मेघदूतटीकायां दम्पती-संयोगः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3781.

2650. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.; good Jaina writing of about 1500 A.D.; 21-24 lines in a page.

Meghadūta, in 128 verses, with an anonymous commentary written above the text, on the right and left margins, and below the text.

The commentary begins (cf. *Kāvyaḍ.*, i., 16, 17; *Sāhityad.*, kār. 559):

तत्र स्कंदमिति ¹ कुमारकथनमेवमेतैर्नैगनगरसागरकुचंद्रा-
कोदयोद्यानजलकेलियुपानसुरतदूतमंत्रप्रयाणाजिनायकाभ्युदय-
विवाहविप्रलम्भकुमारवर्णनैर्विस्मयैरहादशभिरमीभिर्महाकाव्यल-
क्षणैरुपलक्षितत्वादस्य महाकाव्यत्वं । तच्चेदमाद्यं वृत्तं । कश्चि-
त्कान्ता ० । कश्चिद्व्यक्षः पुण्यजनो रामगिर्याश्रमेषु वसतिं चक्रे
निवासं कृतवान् । रामो दशरथात्मजस्तेनाश्रितो गिरिः पूर्वं
सीतासमन्वितो रामस्तत्र स्थितवान् इति रामगिरिस्तत्राश्रमास्त-
पस्विवासास्तेषु । अनेन चात्र निवसन् रामोऽपि दैवाद्भिषुक्-
सीतया सार्धं पुनः संयोगमाससाद । तन्ममाप्येवं भूयादिति
व्यन्यते । यद्यपि यक्षस्यैकाकित्वाद्रामगिर्याश्रमेध्वित्येकवचनमेव
नाख्यं(न्याय्यं) तथापि गाढोक्तं ठा(?) वा घटितरणरणकाकुली-
कृतचेतसां नैकत्रावस्थानं संभवति । कदाचित्कदाचिदाश्रमे
दिवसमतिवाहयतीति बहुवचनं । अनेन चानेकाश्रमपावित्र्यं
च पर्वतस्य व्यन्यते । रामगिरौ वसतिं कृतवानिति वाच्ये
यदाश्रमोपादानं तेन दुःस्वप्नतपःप्रभावान्मुनीनामेव शापसंतापा-
पनयनक्षमत्वमतस्तेषां शरणमनुश्रित(!) इति व्यन्यते । कथं-
भूतेषु । जनकतनयाद्यानपुण्योदकेषु जनकतनया सीता तस्या
जलक्रीडाया नियमविशेषैर्वा यानि ज्ञानानि तैः पुण्यमुदकं येषु
तानि स्वभावचापलावारीणां पुण्यं शीलनैर्मन्यमेव पावित्र्यं ।
तच्च तस्या अस्ति जगत्प्रसिद्धम् अतो रामज्ञानपावनत्वे सत्यपि
पयसान्ता(?) पयसां सीता) ज्ञानपावित्र्यमेव निर्दिष्टं । यद्वा ।
शृङ्गाररसजनितस्मरघस्मराधिकारं(!) प्रबन्धं निर्मातुकामस्यास्य
महाकवेः शृङ्गारस्य पुनर[ग]मनेति वनितानिर्देश एव संमतः ॥
तथा क्षिप्रच्छायातरुषु । छाया चातपाभावस्तया उपलक्षिता-
स्तरवः । यद्वा छाया शोभा ०

The edges of the first leaf are partly worn away, whilst other leaves are somewhat worm-eaten.

No commentary is given for verses 123. आश्रास्यैवं ०; 125. तं संदेशं ०; 126. तस्मादद्वेर्निगदित ०; 127 (*pāṭhāntaram*). श्रुत्वा वार्तां ०; and 128:

इत्थं भूतं सुचरितपदं मेघदूताभिधानं

कामाक्रीडाविरहितजने दुःस्वयुक्ते विनोदः ।

कामं चास्मिन्वतिनिपुणतामन्यभावः कवीनां

मत्वायीयाश्चरणकमलं कालिदासश्चकार ॥ १२८ ॥

इति श्रीकुलतिलकश्रीकालिदासकृतं मेघदूताभिधानं महा-
काव्यं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

¹ *Megh.* 43 (or 44); in the present version, v. 47.

3782.

3160a. Foll. 57; size 16½ in. by 10½ in.; fair Bengālī (and Devanāgarī) writing; European paper (watermark 1805); 12-27 lines in a page.

Nalodaya, a poem, in alliterated rhyme, on the life and adventures of *Nala*, ascribed to *Kalidāsa*; with the commentaries of *Ātreya-Govinda Bhaṭṭa*, *Ādisūra*(?), *Bharatamallika*, and *Nṛsiṃhāśrama*, written above and below the text; viz. :—

I. *Ātreya-Govinda Bhaṭṭa's Nalodayadīpikā* begins :

श्रीकृष्णचन्द्रचरणामुज्जरानयुग्म-

विन्यस्तचित्तवरचञ्चलचञ्चरीकः ।

जानन्नलोदयनलोदयदुर्बिलङ्घ्य-

चारोशपारतरणिं वितनोमि टीकां ॥

अथाह । पुरा किल कालिदासकविना कविकुलकैरवकोर-
कावलिसमुल्लसन्नराशिविततिविततभगवद्भारतीचरणारविन्द-
नखचन्द्रचन्द्रिकानिचयमुच्चारुचकोरेण श्रीमन्नलोदयं नाम
कमनीयतममुभयकाव्यवरमारभमाणेनामरवरनिकरमौलिमण्ड-
नायमानचरणनलिनो भगवन्नारायण एव निखिलान्नारायणकरो
निरुपमगुणगरीयानानन्दसंदोहेनाभितुष्टुवे चतुर्भिस्तत्वादी हृदये-
त्यादि । हे हृदय हे चेतः त्वमित्यर्थात् । °

The colophon runs : इति श्रीमदात्रेयगोविन्दभट्टविर-
चितायां नलोदयदीपिकायां चतुर्थसर्गदीपिका समाप्ता ॥

The author's name is given in the same way in the colophons of cantos II. and III., whilst in that of canto I. he is called *Ātreya Bhaṭṭa*.

II. *Ādisūra's*(?) *Nalodayaṭīkā* begins : हृदयेति
श्लोकेन कविरिहदेवती स्तौति । हे हृदय यादवतः कृष्णात् °

It ends : इति आदिशूरविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

In the same way the author is called in the colophon of canto I., and (in the abbreviated form आदिशू °) in the margins of each page; whilst in the other two colophons he is not named at all. In Burnell's Tanjore

Cat., p. 159a (an incomplete MS.), and in the Index of the Gov. Or. Libr. Madras, p. 41, he is called *Ādityasūri*.

III. *Bharatasena's* commentary (? *Nalodaya-prakāśa*) begins as MS. 977 (no. 3783).

In both MSS. the last seven verses (41-47) are not commented upon, and in the present MS. this commentary is without its final colophon. In the other colophons the term 'ucchvāsa' (2. *dvitīyocchvāsa-prakāśah*, A B) is used instead of 'sarga.'

IV. *Nṛsiṃhāśrama's Nalodayaṭīkā*, cantos III. and IV. (written in Devanāgarī). Cf. MS. 784b (no. 3784), the opening verse of which is omitted here.

This volume is referred to (under its old number 534) by Benary, *Nalodaya*, praef., p. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

3783.

977. Foll. 41; size 14½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Nalodayaṭīkā, or *Prakāśa* (?), a commentary on *Kalidāsa's* poem by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

It begins : पुरा किल विक्रमादित्यसभायां नवरत्नानो
परम्परगुणस्पर्धया तेषां बहेयमुदकं घटकधरेण (*Ghaṭ.* 22)
इति यमकप्रज्ञासाप्रतिज्ञया कोपितः कालिदासः सर्वयमकनिन्दार्थं
छन्दसामनस्तावदायाया एव यथायैनास्याः पुरस्कातत्वेन तामा-
श्रितैव कलिमलप्रध्वंसिनलदमयनीचरिचवर्णनमभिप्रेत्य तत्र-
तूहयूहविध्वंसकामः श्लोकचतुष्टयेन यमकप्रवन्धसमाप्तिकामश्च
यशोदानन्दनवन्दनमङ्गलमारभे ॥ हृदयेति ॥ हे हृदय हे मनः
सदा सर्वस्मिन्काले °

It ends : ततो निष्कपटं ज्ञात्वा तेन सह लीलाचमकरो-
दिति ॥ ४० ॥ इति वैद्यहरिहरसानवज्ञसंभवगीराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3784.

784c. Foll. 20; size 9½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

Nalodayāṭīkā, by *Nṛsiṃhāśrama*. Cantos III. and IV.

This MS. was apparently derived from the same original as the copy in 3160a (no. 3782), likewise wanting the first two cantos.

It begins:

नलोदयस्योत्तरार्धटीकेयं च प्रतन्यते ।
नृसिंहाख्येन मुनिना सर्वेषामुपकारतः ॥

अथ सुरवृषभा इति । अथेत्यनंतरं वसंतवर्णनानंतरं ०

It ends: इति श्रीनृसिंहाश्रमविरचितायां नलोदयटीकायां चतुर्थे आध्यासः ॥ संवत् १८१९(!) माघशुक्लतृतीयायां लिखितं मृत्युजयेन ॥

The MS. belonged at one time to a certain *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

3785.

2534b. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1573 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nalodayārtha-dīpikā (or *pradīpikā*, as it is also called, *metri causā*), a brief commentary on *Kālidāsa's* poem, by *Gaṇeśa*, son of *Rāmadeva*; including the text itself.

It begins:

प्रथम्य विग्रहंतारं भारतीं च तथा गुरुन् ।
नलोदयाख्यकाव्यस्य क्रियते ऽर्थप्रदीपिका ॥ १ ॥

तत्र तावद्व्यंशकृत् प्रारिप्सितग्रंथपरिपंथिविग्रनिवारणाय स्वाभिमतदेवतायां कृष्णे मनःसमाधानलक्षणं मंगलमाचरति ॥ अत्र चोच्चाससमाप्तेष्वीयतयमकं सर्वत्र यमकपदानां व्यवहितत्वाद्दवांतरभेदो ऽपि न दुष्यति दामभिनयमकभेदो विज्ञेयः । ०

Colophon: इति श्रीगणेशविरचितायां (रामदेवसुतविरचितायां canto II.) नलोदयार्थदीपिकायां चतुर्थे आध्यासः संपूर्णो जातः ॥ ० ॥ संवत् १६३० वर्षे कान्तिकशुद्धिपंचमी शुक्ले

दक्षिणायनगते चंडांशी सद्यः संभतीर्थस्थितेन भट्टपारासरात्म-जतनूजेन महादेवेन नलोदयकाव्यस्य टीका कष्टेन लिखिता स्वयमध्ययनार्थं तथा शिवदेवप्रभृतीनां भ्रातॄणां गोपालप्रभृतीनां शिक्षाणामध्ययनाय ॥

For the same commentary cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 219. Burnell, Tanjore MSS., p. 159a, mentions an *Arthadīpikā*, without the author's name. [GAIKAWAR.]

3786.

1045. Foll. 46; size 16½ in. by 3½ in.; folded to half the length; indifferent, modern Bengālī handwriting; 4-7 lines in a page.

Nalodayavyākhyā, another commentary, by an unknown author.

It begins: हृदयेति दुःखेनासादयितुं तनुं शक्या दुरासदा तल्लक्षणायाः पापाटव्याः दवतो दावाग्नेः । पुनः । अरीणां समुदायः अरिसमुदायः तस्मात् त्रिजगत् त्रिलोकीं सवतः रक्षतः । पुनः । स्मरेण प्रद्युम्नेन दायादवतः पुत्रवतः ०

It ends (iv. 46): जनाय सुखदं तं नलं मा लक्ष्मीः च । पुनः । आयात प्राप यथा हरिं मा लक्ष्मीः प्राप ॥ इति नलोदयव्याख्यायां चतुर्थे आध्यासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3787.

3160b. Foll. 4; size 16½ in. by 10½ in.; large, clear Bengālī handwriting; 18 or 19 lines in a page; European paper.

Nalodaya-Sthūlatātūparyā, an epitome of the *Nalodaya*.

It begins: अथ नलोदयनामधेयो ऽसौ यमकमयः काव्य-यन्यः । अस्य कर्ता महाकविः श्रीमान् कालिदासः । तत्र ग्रन्थे चत्वारः सर्गाः । अथ प्रायशः आधौखन्दांसि क्लृप्ति-प्रामाणिका तोटकं च । ०

It ends: नलेनेत्यादिना तेन राज्ञा नलेन तत्पुत्र्याः शोभामहोत्सवादिवर्णनं ॥ इति श्रीकालिदासकृतनलोदयकाव्यस्य स्थूलतात्पर्यार्थः समाप्तश्चतुर्थः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3788.

2525a. Foll. 7; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1597 A.D.; fifteen lines in a page.

Ritusamhāra, a poem on the seasons, ascribed to *Kālidāsa*; with occasional marginal glosses.

Repeatedly published in India, e.g. in Hæberlin's *Anthology*, pp. 40-68.

The glosses begin: विशेषसूर्यैः ॥ सदावगाहेन चानादिकरणेन सतः शुष्को वारिसंचयो ऽत्र सः ॥ १ ॥ शशाकेन सता खंडिता नीलराजयो संधकारश्रेणयो यासु ताः ॥ २ ॥ ०

Colophon: इति विशेषकाव्ये (alias श्रीविशेषमहाकाव्ये) कालिदासकृतौ चतुसंहारे वसंतवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः ॥ वाचकवक्रचक्रचूडामणिमहोपाध्यायश्रीश्री ० मुनिविजयगणिशिष्यमुनिदर्शविजयलिखितं संवत् १६५४ वर्षे ज्येष्ठदि दश्यादशीदरे । सजाउलपुरनगरे शुभं भवतु ॥

[GAIKAWAR.]

3789.

1392d. Foll. 13; size 13½ in. by 3½ in.; fair Bengālī handwriting of 1795 A.D.; six lines in a page.

Ritusamhāra. [H. T. COLEBROOKE.]

3790.

3065. Foll. 4; size 9½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śṛīṅāratiṭilaka, an erotic poem, in 26 verses, ascribed to *Kālidāsa*. Rather incorrect.

Edited by O. Gildemeister (with *Meghadūta*, Bonn, 1841); and repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's *Anthology* (1847), pp. 14-17 (21 verses); in *Kāvya-saṅgraha* (Calc. 1872), pp. 67-70 (20 verses).

Colophon: इति श्रीकालिदासकृतौ शृंगारतिलकं समाप्तं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3791.

2791c. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; six lines in a page.

Śṛīṅāratiṭilaka. An imperfect copy, breaking off abruptly at the foot of fol. 4a, in the last *pāda* of v. 17 (दृष्ट्वा यासौ ०).

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3792.

2525f. Foll. 8; size 7½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1594 A.D.; ten lines in a page.

Ghaṭakharpara, or *Ghaṭakarpara*, a poem on the rainy season, in 21 verses, here ascribed to *Kālidāsa*.

Various published in Europe and India, usually in 22 verses, the last but one of which (एतन्निशम्य विरहानलपोडितायां ०) is here omitted.

It ends: आदाय (आलम्ब्य H.) चाबु तृषितः ० घट-सर्वरेण ॥ २१ ॥ इति महाकविश्रीकालिदासेन केन चिद्विनोदेन वर्षाकालवर्णनं घटसर्वरास्यं विरचितं काव्यं समाप्तं ॥

रसेदुबाणभूषाके नभस्यादौ प्रतिपदि (1) ।

भीमे केशवपाठार्थं कल्याणश्चास्य लेखकः ॥

In the margin, by another hand: रसितोपनाम-दामोदरस्येदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

3793.

3083. Foll. 4, the 3rd of which is missing; size 9½ in. by 2½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; four lines in a page.

The same poem, in 22 verses. The gap occasioned by the missing leaf extends from v. 10, c. ०स्निगधो, to v. 17, c. किं कुसु ०.

It ends: आलम्ब्य चाबु ० घटकपरेण ॥ २२ ॥ इति श्री-कालिदासकृतं घटकर्पूरकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3794.

1238b. Foll. 6; size 10½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1691 A.D.; twelve lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with an anonymous commentary.

The commentary begins: यस्याः पतिर्देशांतरं गतः तां नायिकां पंचभिः श्लोकैरभिधत्ते । निश्चितेत्यादि । °

Printed at Calcutta (1808), and repeated in Dursch's edition (Berlin, 1808).

It ends: विश्वनाथपुरे विहरयुनाथेन धोमता । घट-
खर्परटीकेयं समूला लिखिता किल ॥ ° संवत् १७४८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3795.

3196. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1726 A.D.; 6-12 lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with a commentary, by *Tārācandra*.

In the colophon of the text the poem is ascribed to *Kālidāsa*.

The commentary begins: प्रोषितप्रमदयेदमुच्यत इति षष्ठश्लोकेनान्वयः । प्रोषितप्रमदया विदेशगतभर्तृकया सख्या अग्रतः इदं निश्चितमिति वक्ष्यमाणं चोच्यते । हे सखि कीदृशी कुंदसमानर्दति °

It ends: संवु जलं चालभ्य प्राप्य शपेयं । शफर्यं(!) ॥

तारचंद्राभिधेयेन बालव्युत्पत्तिहेतवे ।

घटखर्परटीकेयं संशोध्य प्रकटीकृता ॥

शके १६४८ नेयप्रवर्तमाने पराभवनामसंवत्सरे आचरणमासे शुक्लपक्षे द्वादश्यां भार्गव[व]ासरे मूलानक्षत्रे इदं पुस्तकं भुव-
ल्लिख्यसम्प्राप्तभट्टेन(r. ° भट्ट)सुतविरुपाक्षेण लिखितं ॥

[G. F. FLEET.]

3796.

2525g. Foll. 16; size 9½ in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1591 A.D.

(by a different hand from 2525, f.); 8 or 9 lines in a page.

Ghaṭakharparayojinī, a careful commentary on the above poem (in 21 verses), composed by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Caturbhujā* and *Mahlāyī*, for his pupils, *Śukadeva*, etc.

It begins:

सा मायापि दवीयसी सुविमले शुद्धात्मदर्शोपमे
यच्चैव प्रतिबिंबितास्ति कणवद्देवान्यतो ऽजीजनत् ।
साक्षात्कारतयैव यस्य हि जगत्सम्प्लोषं जायते
तद्वै नायकसंज्ञिकं हृदि गतं तेजः परं चिंतये ॥ १ ॥
नत्वा शिवं शिवायुक्तं घटखर्परयोजिनं ।
टीकां बालप्रबोधार्थं कुर्वे ऽहं कमलाकरः ॥ २ ॥

इह तावत्काव्यालापांश्च वर्जयेदित्यादेः काव्यं यशसे ऽर्चकृते
इत्यादिप्रयोजनैरपवादमवधार्य मेघदूत इव विप्रलंभशृंगारवर्ण-
नमत्पद्यैश्चिकीर्षु-कविश्रीकालिदासविशिष्टशिष्टाचारानुमित-
श्रुत्युद्दिष्टाभीष्टोपायताकं शृंगारसाधनीभूतोद्दीपनाद्यन्यतमनीर-
दाकाशप्राप्तिरूपवस्तुमंगलमाचरन् प्रोषितपतिकानायकायाः
प्रवासिनायकं प्रति मेघस्य दीप्यसंदेशाय मेघाविभाववर्णनमार-
भते । निश्चितमिति । °

It ends: खालंयेति । ° -- आदाय चेति पाठे स्यमे-
वार्थः । ° वसंततिलकावृत्तं ॥ २२ ॥

घटखर्परेश्वानीय वहनात् घटखर्परं ।

इति नास्त्रामृतं तस्मात् योजनं तस्य दुर्घटं ॥ १ ॥

तातो यस्य चतुर्भुजः सततपट्कर्मैककार्यो भवन्

माता यस्य पतिव्रता समभवन्मह्नायिसंज्ञा शुभा

तेन श्रीकमलाकरेण विदुषा टीका कृता प्रीतिदा

सखिष्यैः^१ शुक्लदेवकप्रभृतिभिः संप्रार्थितेनाप्यसौ ॥ २ ॥

इति श्रीमच्चतुर्भुजसुतभट्टश्रीकमलाकरविरचिता कविश्री-
कालिदासकृतस्य घटखर्परकाव्यस्य घटखर्परयोजिनीसमाख्या
टीका समाप्ता ॥ संवत् १६४८ शवरीनाम्नि संवत्सरे दक्षिणाय-
नगते श्रीसूर्ये वर्षाशुक्ली भाद्रपदमासे कृष्ण(orig. शुक्ल)पक्षे
चतुर्थी तिथौ गुरु(orig. भृगु)वासरे सद्येह शिभरडावास्तव्य-
श्रीगौडज्ञातीयपद्मजाजीभाइसुतविद्याधरेण लिखितमिदं पुस्तक-
मात्मपठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

^१ सत्शिष्ये MS.

3797.

2064. Foll. 61; size 11½ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, by two (or three) different hands; 10-12 lines in a page.

Kirātārjunīya, an heroic poem, in 18 *sargas*, by *Bhāravi*.

Whilst the oldest portion (foll. 1, 2, 17-47), written about 1600 A.D., is supplied with marginal notes and extracts from *Mallinātha's* commentary; the remaining parts, supplied about 1700 A.D., present the text only.

The work has been frequently published in India. Cf. Weber, Berlin Cat., nos. 518, 519.

[GAIKAWAR.]

3798.

1930. Foll. 106; size 10 in. by 4½ in.; large, clear Devanāgarī writing of 1704 A.D.; eight lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

3799.

543a. Foll. 276; size 16½ in. by 10½ in.; good Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 15-32 lines in a page.

Kirātārjunīya, accompanied by four different commentaries, two of which are written above and two below the text, viz.:—

I. *Subodhā*, by *vidyā Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

It begins:

प्रणम्य शम्भुं भुवनेशमीशम्
अभीष्टदां भारविकाव्यटीकां ।

गौराङ्गमल्लिकतनुप्रभृतो

वैद्यः सुबोधो भरतः करोति ॥

महाकविभारविः किराताजुनीयं नाम महाकाव्यं विकीर्तु-
र्वस्तुनिर्देशरूपं महाकाव्यलक्षणं प्रणयन्नाह । अथ इत्यादि । °

It ends: तेजसा सर्वेभ्यो जितिरिक्तं । पुनः कीदृक् तपो-
लक्ष्या दीप्तं ॥ इति वैद्यहरिहरस्नानवंशसंभवगौराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनकृतायां भारविटीकायामष्टादशः सर्गः ॥

II. *Tattvadīpikā*, or *Sarvamāṅgalā*, by *Bhagīratha Mīśra*, son of *Prabodha Mīśra* and *Amalā*, and nephew of *Utsāhakara* and *Dāsāratha*.

It begins (cf. his son's commentary on the *Kumāras.*, no. 3767):

परमानन्दसंदोहकन्दं बन्दे शुद्धप्रभं ।

गोविन्दमनुभुक्कन्दमिन्दिरानन्दबृन्दं ॥

मृत्युञ्जयपदसेवो श्रीमन्नोविन्दपदनलिनभृङ्गः ।

कुरुते भारविटीकां मिश्रः श्रीमान् भगीरथो भीमान् ॥

गुणैर्वरीयान् जनकः प्रबोधः

पितृव्य उत्साहकरो जतिविद्वान् ।

तथापरो दाशरथश्च भीमान्

मातामला यस्य पतिव्रताभूत् ॥

सत्यं सन्ति महान्तो ऽपि टीकाविधिविचक्षणाः ।

बोधार्थमल्पबुद्धीनां तथाप्येव मम श्रमः ॥

महाकाव्यसमारम्भे° वस्तु निर्देक्ष्यन्नाह । अथः कुरुणामि-
त्यादि । °

It ends: तपोलक्ष्या तपसो जतिज्ञेयं दीप्तं ॥ इति
[प्रबोधमिश्रसुनु I.-VII.] श्रीभगीरथमिश्रविरचितायां तत्त्वदी-
पिकायां (सर्वमङ्गलाख्यायां तत्त्वदीपिकायां XVI.; सर्वे° तत्त्व-
दीपिकापरनामधेयायां VII.) भारविटीकायामष्टादशः सर्गः ॥

The author of this commentary is thus a different man from the *Bhagīratha* who wrote a commentary on the *Raghuvamśa* (Notices, iv., p. 39).

III. *Sārāvalī*, by *Harikaṇṭha*.

It begins: अभिलषितसिद्ध्यर्थं मङ्गलादि कर्तव्यमिति
कविः श्रीशब्दमादौ प्रयुक्तवान् । अथः कुरुणामित्यादि । °

It ends: देवैरपि भगवान् स्तूयते । तथा चाह । अधि-
कमधरयन् (?) यो जगन्ति स्तुतो ऽहं [I] देवैर्देवः स पायादपर इव
मुरारातिरहोपतिर्ब इति ॥ इति किराताजुनीयमहाकाव्ये श्री-
हरिकण्ठविरचितायां सारावल्यां टिप्पन्यामष्टादशः सर्गः ॥

IV. *Ghaṇṭāpāṭha*, by *Mallinātha*.

[H. T. COLEBROOKE.]

3800.

194. Foll. 256; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1773 A.D. (?); 5-13 lines in a page.

Kirātārjunīya, with *Mallinātha's* commentary, entitled *Ghaṇṭāpatha*.

This commentary has been repeatedly printed in India.

Dated : त्रिंशद्भुजशिशिख्ये राधे (!) कृष्णे सनंग शशि-
वारे स्तब्धिलेख काव्य काव्या शंभुदेवाख्यः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3801.

1896. Foll. 112; size 11¾ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 6-9 lines in a page.

The same works. *Sargas* v., x., xii., xv.-xvii.; paged 91-112, 188-209, 235-250, 299-350 respectively.

In the first two cantos the leaves are badly injured on the right-hand side.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3802.

2077. Foll. 190; size 9¼ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing of 1717 A.D.; 11-13 lines in a page.

Mallinātha's commentary on the *Kirātārjunīya*, without the text. Each *sarga* has its own pagination.

The copyist's signature reads thus : संवत्
समदश ७४ वर्षे माघमासे कृष्णे पक्षे त्रयोदश्या गुरुवासरास्ति-
ताया लिखितो स्य ग्रंथः ॥ उदीच्यज्ञातौ भवेन देवेजीश्रो-
कत्पाणोद्भवकरीशंकरसूनुहरीनंदनात्मजेन राजनगरस्थितपक्ष-
पुरनिवासिना लिखित ग्रन्थपठनार्थं परोपकाराय च ॥

[GAIKAWAR.]

3803, 3804.

202, 203. Foll. 272 (in 2 vols. of foll. 136 each); size 11½ in. by 3 in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

3805.

2539b. Foll. 18 (numbered 99-116); size 9 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Fragment of *Mallinātha's* *Ghaṇṭāpatha*, extending from ix. 62 to the end of *sarga* x.

Copied by *Bhaṭṭa Kāśīrāma*.

[GAIKAWAR.]

3806.

384. Foll. 174 (counted 196; nos. 62, 88, 168-187 being passed over); size 15¼ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bhagīratha Mīśra's commentary, *Sarva-maṅgalā Tattvadīpikā*, on the *Kirātārjunīya*.

This MS. seems to have been derived from the same original as the text of this commentary in MS. 543a (no. 3799).

Foll. 44-50, apparently supplied by a different hand, contain *Bharatasena's* commentary on III. 39-60; whilst in MS. 543a the two commentaries are likewise identical for the verses III. 39-42 (but not for vv. 44-60).

The colophons of the several *sargas* are found : I., fol. 18b; II., 34a; III., 50a; IV., 58b; V., 71a; VI., 79b; VII., 87b; VIII., 96a; IX., 104a; X., 113a; XI., 123b; XII., 129a; XIII., 137b; XIV., 147a; XV., 155a; XVI., 162a; XVII., 189b; XVIII., 196a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3807.

1307. Foll. 177; size 12½ in. by 4½ in.; good Bengālī handwriting of 1802 A.D.; six lines in a page.

Harikaṇṭha's commentary, *Sārāvalī*, on the *Kirātārjunīya*.

See no. 3799, III., apparently derived from the same original as this MS.

Neither this, nor any other commentary on the poem, except that of *Mallinātha*, has been published.

The MS. was copied by *Sanātana* (foll. 1-82), and *Purandara* (pupil of *Govinda*).

In the pagination no. 32 is passed over, whilst no. 119 occurs twice.

[H. T. COLEBROOKE.]

3808.

898d. Foll. 18; folio, size 15 in. by 10½ in.; clear, modern Bengālī handwriting; 18-20 lines in a page.

Kirātārjunīya-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhāravi's* poem; with English marginal notes, in Colebrooke's hand.

This summary does not differ materially from that printed at the end (pp. 221-33) of the first (quarto) Calc. edition (1814) of the poem with *Mallinātha's* commentary, and was probably prepared with a view to that publication. Cf. Gildemeister, *Bibl. Sanscr.*, p. 63.

[H. T. COLEBROOKE.]

3809.

543e. Foll. 8; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 15-30 lines in a page.

The same summary of the *Kirātārjunīya*, without notes.

[H. T. COLEBROOKE.]

3810.

2607. Foll. 116+2; size 9½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing; 10-15 lines in a page.

Śiśupālaradha, also called *Māgha-kāvya*, an heroic poem, in 20 cantos, by *Māgha*, son of *Dattaka*, and grandson of *Suprabha Deva*; with occasional extracts from *Mallinātha's* commentary on the margin.

The MS. was written by different hands; the oldest portion (foll. 8-30) about 1500 A.D.; whilst the remainder was supplied to fill up gaps at different times ranging from about 1600 A.D. (foll. 32-110) down to the end of last century (foll. 111-116). The first six leaves of the old MS. were replaced by seven leaves (c. 1650). Fol. 40, which contained the text of ix., vv. 15-29, is missing, and replaced by two leaves of an old MS. of different size appended at the end, and containing the text of ix. 14-38.

A French translation of the poem was published by H. Fanche (Paris 1863).

[GAIKAWAR.]

3811.

1098. Foll. 117 (numbered 116, no. 40 being double); size 12½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Śiśupālaradha. [H. T. COLEBROOKE.]

3812.

2078a. Foll. 33; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1700 A.D. (fol. 11 supplied by a later hand); 7, sometimes 8, lines in a page.

The same work. *Sargas* I.-III.

[?]

3813, 3814.

3222, 3223. Foll. 1-360, 361-722; size 16½ in. by 10½ in.; good Bengālī handwriting; European paper; lines varying.

Māgha's Śiśupālavadha, accompanied by six different commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Mallinātha's Sarvaṅkashā*. This commentary has been frequently published in India, along with the text of the poem.

II. *Candraśekhara's Saṃdarbhacintāmaṇi*. See no. 3820.

III. *Kavivallabha Cakravartin's Māghatīkā* or *Śiśubodhanī*. See no. 3823, apparently copied from the same original as this MS.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

प्रणम्य शम्भु भुवनाधिनाथं

सपार्वतीकं भजदृष्टसिद्धिदं ।

गौराङ्गमञ्जीकसुतः सुबोधो

माघस्य टीकां भरतः करोति ॥ १ ॥

यद्यपि टीकामस्य प्रज्ञा बहवो गरीयसो चक्रुः ।

तदपि पठवृत्पुत्रप्रीत्यै स्पष्टामिमां कृवे ॥ २ ॥

माघनामा नृपप्रणीतानेककविकवीन्द्रः शिशुपालवधं महाकाव्यं चिकीर्षुः सगीबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

This commentary is only carried on here as far as xvi. 5.

For another copy see *Rāj. Mitra*, ix., p. 251.

V. *Maheśvara Pañcānana's Māghatattva-samuccaya*, as far as xx. 43.

It begins : अथः । वसन् हरिर्मुनिं ददर्श स कीदृक् श्रीमतिं शासितुं जगत् श्रीमत्तः सीमन्तिन्यः तासां शासितुं शीलं येषां ते मुनयस्तान् तुञ्जनि हिंसन्ति ०

For *sargas* II.-V. of this commentary the *Śiśupālavadhavivecana*, or *Nirṇayabṛihaspati*, by *Bṛihaspati Miśra*, is substituted, the colo-

phon of which runs thus : इति महींतापनीयकवि-चक्रवर्तिमिश्राचार्यश्रीमद्वृहस्पतिमिश्रकृते शिशुपालवधविवेचने निर्णयवृहस्पती ० सर्गः ॥

VI. *Lakshmīnātha Śarman's Sukhabodhinī*.

It begins : अथः । अथः पतिर्जगन्निवासो हरिः ०

For another MS. with an introductory verse see no. 3821.

Colophon : इति श्रीविद्याविशारदश्रीमच्चतुर्वेदवंशीधर-शर्मात्मजश्रीमन्नारायणपरायणश्रीनारायणशर्मेसूनुना श्रीलक्ष्मी-नाथशर्मेणा विरचिते माघाख्यकाव्यव्याख्याने सुखबोधिनाख्ये ० सर्गः ॥

Vol. I. contains the work as far as ix. 78.

[H. T. COLEBROOKE.]

3815.

2206c. Foll. 28; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Mallinātha's commentary on *Śiśupālavadha*, called *Sarvaṅkashā*, *sarga* I. [GAIKAWAR.]

3816.

2078b. Foll. 20; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing (perhaps by the same hand as the last MS.); 14-16 lines in a page.

The same work. *Sarga* II.

[GAIKAWAR.]

3817.

2206b. Foll. 76; size 9 in. by 4 in.; small, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

The same work. *Sargas* III.-VI., and VII., vv. 1-38.

Foll. 72 and 73 are (together) only a repetition of fol. 71. [GAIKAWAR.]

3818.

1367c. Foll. 2; size 9½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment of the same work, viz. s. i., v. 10, with the text of the verse. It was probably extracted for Colebrooke for some special object. [H. T. COLEBROOKE.]

3819.

2920. Foll. 148 (of which 31-42, 61-75 are wanting); size 15½ in. by 3½ in.; Nepalese writing of Nep. Samv. 905 (1785 A.D.); 9-14 lines in a page.

Tattvakaumudī, a commentary on *Māgha's* poem, by *Bhavadatta*.

It begins:

करतलधृतशैलं प्रौढविध्वंसैलं
समरशमितकंसं योगिद्वयसहसं ।
मुकुलितनयनायाः सादरं राधिकाया
हृदयमधिवसन्तं नौमि कृष्णं हसन्तं ॥
वामार्धे मातृबुद्ध्या तदनु पितृधिया दक्षिणार्धे पुरस्तान्
नैषा नासौ किमेतद्विविधमतिमता कार्ष्णिकेयेन दृष्टा ।
वद्यःक्षिप्त्वाहिं हाराभिरुचिरर(व)सनासक्तशार्दूलकृत्तिः
पायादर्धेन्दुचूडामणिमिलिततनुवीक्षितं नो भवानी ॥
द्युपारसंसारपयोधिहेतवे
त्रिलोकसर्गस्थितिनाशहेतवे ।
कलङ्कहीनार्धशशाङ्ककेतवे
नमः शिवायैकविचिन्तितात्मने ॥
नोवज्रभागुणचयोपचितापि माघे
जाड्यापहापि मनसस्तनुते प्रमोदं ।
तावत्प्रकाशयति नो विषयान्विविच्य
[चेत्कीमुदी दु]रवबोधपदानु - -¹ ॥

For a MS. of cantos i.-x., see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 168.

Canto xix. has the following colophon: इति

श्रीभवदत्तकृतायां सारावलीटीकायामूनविंशतिः सर्गैः ॥ In the other colophons the commentary is called *Tattvakaumudī*.

It ends: स्ववृत्तं नामवृत्तं श्रीशब्दालङ्कृतत्वात् काव्यस्य
प्रतिसर्गसमाप्तौ श्रीशब्दप्रयोगः ॥ इति नानागुणिकुटुम्बयुवा-
यितसदुपाध्यायश्रीभवदत्तविरचिता माघकाव्यस्य तत्त्वकीमुदी
टीका समाप्ता ॥

वर्षे ऽजिजगद्विन्दुरलकलिते भेदे(1) तु माघे शिते

अष्टम्यां कुजवारसंयुततरे यां भावदत्तं शुभा ।

वन्द्यो ऽसावल[ि]खितानतरपौर्यो भाञ्जितानभिः(?)

सन्दृष्ट्वा जनकाभिधाननृपतेर्देशाखरं प्राक्तनं ॥

[B. H. HODGSON.]

3820.

718. Foll. 387; size 15½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Māghaṭīkā, also called *Sandarbhacintāmaṇi*, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Candraśekhara*, son of *Vishṇu Paṇḍita*.

It begins: ओं नमो लिपिलिखोदराय ।

यदनुध्यानमात्रेण तमो ऽपसरति क्षणात् ।

तदेव परमाश्चर्यं परं ज्योतिरुपास्महे ॥

आदौ महाकाव्याङ्गभूतं वस्तुनिर्देशं कुर्वन् कर्तव्यविप्रविषा-
तार्थं भगवतः कीर्तनं मङ्गलमाचरति ॥ अथ इति ॥ तथा च
दृश्यते । आशीर्जनमस्क्रिया ०

For another MS. of *sargas* i.-v., containing additional (partly corrupt) introductory verses (giving further particulars regarding the author's family), see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 137.

i. ends fol. 26a; ii., fol. 56b; iii., fol. 79a;
iv., fol. 100a; v., fol. 121a; vi., fol. 144a;
vii., fol. 162a; viii., fol. 179a; ix., fol. 201b;
x., fol. 220b; xi., fol. 237a; xii., fol. 256a;
xiii., fol. 273b; xiv., fol. 293b; xv., fol. 311b;
xvi., fol. 328b; xvii., fol. 342a; xviii., fol. 357a;
xix., fol. 375b; xx., fol. 387.

¹ ० पदार्थसार्थान् R. M.

The commentator is well read in his subject, and quotations are frequent. Of former commentaries and commentators have so far been found mentioned: *Survaṃkashā*, fol. 208a; *Padmanābha* and *Bhavadatta*, *Dhṛitidāsa*, *Madhusūdana* [e.g. fol. 5a, on i. 4: समूदं पञ्चीकृतं °। समूदं पङ्क्तिमिति टीकाकृतः। शोधितमिति पञ्चनाभः ॥ fol. 5b, on i. 5: विपाको विशिष्टपङ्कता हिमाधिष्ठितायां भुवि लताः पच्यन्त इति पञ्चनाभः। मधुसूदनस्तु विपाको विरुद्धपाको हिमदाहकृतस्तत्र च हेतुस्तुहिनेत्याह ॥ fol. 345b, on xviii. 16: मानिना नग्नाः संसक्ताः। अनुचरास्तु मानिभिरादिष्टा नाम आवयन्ति खलजावशात् स्वयमनुक्ता सेवकैः आवयन्तीत्यर्थे इति पञ्चनाभ्याख्या ॥; fol. 6a, on i. 7: सुवर्णभूमिजनितसूचैः कृतोपवीतं सुवर्णवृक्ष इति मधुसूदनः। हिरण्यमयो वीरुहः कल्पवृक्षस्तस्य वल्ली कल्पलतेति भवदत्तः। कल्पवृक्षस्य वल्लितलुभिर्महासूचैरिति धृतदासः। ° अन्ये तु घनमिव गुणैः कृतोपवीतमपि उपवीतं वेष्टनार्थे इति धृतदासः। शरन्नेयानामपि तडिद्भवस्येवेति टीकाकृतः ॥]. Besides *Dhṛitidāsa*, a *Dhṛitikara* is mentioned [e.g. fol. 247b, on xii. 40: प्रीत्या हर्षेण स्नेहेन वा लिहन्तोः जातिरित्ये। नियुक्तान् इति बलदासादयः। नियुक्तानिति (? वि०) धृतिकरः पठति। मातृभ्यो दूरीकृतानिति व्याचष्ट च। also foll. 271a, 293a, etc.]. Further, *Vallabha*, who is different from *Kavivallabha*, but perhaps identical with *Vallabhadeva* (Notices, iv. 163) [e.g. i. 1: मुनिं विशेषयति हिरण्येति हिरण्यगर्भो ब्रह्मा अङ्गशब्द उपचारान्मनसि वर्तते नारदस्य मानसत्वादिति वल्लभः ॥]. *Bharata* is quoted fol. 293a (on xiv. 87: स्नाय्ये तत्रभवन्मुखा इति भरतः)—it is not *Bharatasena*, but probably the author of the *Nāṭyaśāstra*. Of other authorities quoted by the author may be mentioned: *Gajāśāstra* (fol. 341b), *Mahimācārya* (a rhetorician, probably *Rājānaka Mahiman*, the author of the *Vyaktiviveka*), fol. 2a (on i. 1: विभक्त्यन्तं हि प्रधानमित्यालंकारिकाः। तदुक्तं महिमाचार्येण। संवन्धमात्रार्थानां समासो ह्यवबोधयेत् ॥); fol. 291a (on xiv. 75: इत्यंशस्य क्रमभेदः स हि वामनशब्दादनन्तरं द्रष्टव्य इति महिमाचार्यः ॥); *Rudraṭa*, fol. 157a; *Vāmana*, fol. 309b; *Śabdabhedaprakāśa*, fol. 341b; *Sam-*

sārāvarta (lex.), fol. 6a (on i. 7: घनान्तं क्षणगर्भा च मेदिनी यौवनं शरदिति संसारवर्तः ॥).

This commentary requires a fuller examination.

[H. T. COLEBROOKE.]

3821, 3822.

1112, 173. Foll. 1-272 & 273-544; size 12½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1808 A.D.; eleven lines in a page.

Sukhabodhinī, a commentary on the *Māgha-kāvya*, by *Lakshminātha Śarman*, son of *caturvedin Nārāyaṇa Śarman*, grandson of *caturvedin Vamśīdhara Śarman*.

It begins:

सौ नमस्तस्य तत्पत्नीर्गुरुं गणपतिं मुनीन् ।

सुखाख्या माघकाव्यस्य करोमि सुखबोधिनीम् ॥ १ ॥

अथः पतिर्जैगन्निवासो हरिः श्रीमति वसुदेवसमन्नि जगत् शासितुं वसन् सन् हिरण्यगर्भाङ्गभुवं मुनिं ददशे । अथवा अथो हरिर्जैगन्निवासः पतिः श्रीमति वसुदेवसमन्नि वसन् इव ° See above, nos. 3813-14.

i., fol. 33a; ii., fol. 77b; iii., fol. 107b; iv., fol. 131b; v., fol. 160b; vi., fol. 189b; vii., fol. 216b; viii., fol. 239a; ix., fol. 267a; x., fol. 296b; xi., fol. 321a; xii., fol. 350b; xiii., fol. 372b; xiv., fol. 408b; xv., fol. 434b; xvi., fol. 459a; xvii., fol. 475b; xviii., fol. 495b; xix., fol. 525b; xx., fol. 544b.

The MS. also gives the full text of the verses as they are commented upon.

Only well-known *koshas* and grammatical *sūtras* seem to be quoted by the commentator.

It ends: श्रीकृष्णसंबन्धिवपुःप्रवेशानुकूलं कृतिमच्चैद्यधामकर्मकं अतीतवीक्षणमर्थः ॥ ७९ ॥ इति श्रीमद्देवविद्याध्यापकाचार्यश्रीमच्चतुर्वेदश्रीवंशीधरशर्मान्जश्रीमच्चतुर्वेदश्रीनारायणशर्मसूनुना श्रीमल्लक्ष्मीनाथशर्मणा विरचिते माघकाव्याख्याने सुखबोधिनीनामनि विंशतितमः सर्गः समाप्तिमगात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3823.

635. Foll. 268; size 15½ in. by 5½ in.; excellent, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Māghaṭikā, also called *Śiśubodhanī*, by *Kavivallabha Cakravartin*. [A.]

For MS. B, apparently derived from the same original, or from this MS., see nos. 3813-14.

It begins:

यत्पक्षपातचलतः प्रसभं जडो ऽपि

वाचस्पतिं सपदि मूकयितुं समर्थः ।

तन्नोरवं चरणमन्वहमादरेण

चेतोरपूर्वजरजैः(?) प्रणमामि भावैः ॥

कृष्णास्यं प्रणमामि भाम दिविषमन्दारमालागलं

धाराधृक्कनन्दवृन्दशिशिरश्रीपादपीठान्तकं(?) ।

यत्स्वातन्त्र्यमुपाददन्निजगतां सृष्टिस्थितिव्यापदः

कर्तुं ते ऽस्य सुरारिभूतिरनुला(?) ब्रह्माच्युतत्र्यस्रकाः ॥

यद्यपि बहवो ग्रन्थाः सन्ति महान्तो निगूढभावाधैः ।

तदपि च शिष्यहितैषो कुरुते टीकां स्फुटी द्विजः कश्चित् ॥

वस्तुनिर्देशप्रारम्भकं महाकाव्यलक्षणं संपादयन् शिशुपाल-
वधचेष्टस्य श्रीभगवतः श्रीकृष्णस्य उल्लेजनार्थं भगवत्पाकशासन-
प्रेषितस्य देवर्षेर्देशेन प्रथमतो ग्रन्थकृतं प्रक्रमते । श्रियः ० ।

i. ends fol. 17a; ii., fol. 37b; iii., fol. 51b;
iv., fol. 65a; v., fol. 80a; vi., fol. 95a; vii.,
fol. 107a; viii., fol. 119a; ix., fol. 133a; x.,
fol. 147b; xi., fol. 159b; xii., fol. 171a; xiii.,
fol. 180b; xiv., fol. 192a; xv., fol. 203b; xvi.,
fol. 218a; xvii., fol. 230b; xviii., fol. 243b;
xix., fol. 259a; xx., fol. 268.

This commentary is evidently a different one from the *Śiśupālavadhaṭikā* of *Vallabhadeva*, described in *Rāj. Mitra's Notices*, iv., p. 163. *Sarga* xi. (from which that MS. commences) begins in the present MS.: अथ मालिनीरुन्दसा
दृक्कादशः सर्गः प्रभातवर्णनं सर्गार्थः ॥ ध्रुतिसमधिक ० ॥ मागधा
वन्दिनः रात्रेः परिणतिं समाप्तिं इत्यनेन वक्ष्यमाणप्रकारेण
माधवाय श्रीकृष्णाय प्रणिजगदुः उक्तवन्तः । यदभिप्रेत्य धात्वर्थे
इति संप्रदानसंज्ञा । किंभूताः पञ्चमं स्वरभेदं पीडयन्तः उच्चार-

यन्तः । किंभूतं व्युत्पद्येण व्युत्पद्यमानस्य स्वरं हीनं तथा ध्रुतिसमधिकं
ध्रुत्या ध्वनिविशेषेण बहुलं ०

On the two author's names see also above, p. 1434b.

The present commentary further concludes with the explanation of verse xx. 79 (अथवा जुष्टं ०) : -- किंभूतं देष्टव्यं वयुः । भाम तेजः स्वरूपं (thus omitting the *Kavivamśavarṇana*, vv. 80-84) ॥ इति श्रीकविप्रसन्नभक्तवर्तिकृतायां [शिशुबोधन्यां c. ii., iv.] माघटीकायां विंशतितमसर्गविवरणं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3824.

708. Foll. 138; size 16½ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting (foll. 10-76 by a different, less readable, hand from the rest); 10-13 lines in a page.

Māghatattvasamuccaya, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Maheśa Pañcānana*.

It begins as above, no. 3813, and is likewise left unfinished, ending with xx. 44. Here also for *sargas* ii.-v. *Bṛihaspati Miśra's* commentary is substituted. The two MSS. are, in fact, derived from the same original, if not one from the other.

i. ends fol. 9a; ii., fol. 24a; iii., fol. 32b;
iv., fol. 39a; v., fol. 45b; vi., fol. 51a; vii.,
fol. 55b; viii., fol. 60a; ix., fol. 66a; x.,
fol. 72a; xi., fol. 76b; xii., fol. 83a; xiii.,
fol. 88b; xiv., fol. 96b; xv., fol. 106b; xvi.,
fol. 114a; xvii., fol. 119b; xviii., fol. 126a;
xix., fol. 135a.

Quotations are rare, those deserving to be mentioned in s. i. being: *Vaiṣṇavānti* (lex.), fol. 5b; and *Vṛittikāra* on i. 15: न्यवोविशदित्या-
सनस्य कर्मैव । न तत्र परिक्रमणे संप्रदानमिति (P. i. 4, 44)
अन्यतरस्याग्रहणानुवृत्तेष्ववस्थितविभाषा यथा पापे ऽभिनिवि-
शादय इति वृत्तिकारः (? *Kāś. V.* on i. 4, 46), fol. 3b.

[H. T. COLEBROOKE.]

3825.

2647. Foll. 134; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; twelve lines in a page.

Naishadhīyacarita—also called *Naishadhacarita*, or (in S. India) *Naishadhakāvya*—an heroic poem, by Śrī-Harsha, son of Hīra and Māmalla Devī.

The *Pūrva-Naishadhīya* (i.-xi.) is on 68, the *Uttara-Naishadhīya* on 66 leaves.

Cf. Berl. Cat., nos. 524-28; Cat. Bodl., nos. 200-203.

Regarding the author's probable age—the second half of the 12th century (or possibly two or three centuries earlier)—cf. Bühler's articles, Journ. Bomb. Br. As. Soc., x., p. 31 seqq.; xi. 279 seqq.; also his Rep. 1874-75, p. 8; and the discussion on these in the Ind. Antiquary, vols. i.-iv. [GAIKAWAR.]

3826.

1353. Foll. 141 (counted 142; no. 6 being passed over); folio, size 11 in. by 6¾ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; twenty-three lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

3827.

1852. Foll. 58; size 11 in. by 4¾ in.; fair Devanāgarī writing of about 1550 A.D.; thirteen lines in a page.

Pūrva-Naishadhacarita, *sargas* i.-xi.

The bottom line of the first, and top line of the second page of foll. 11-29 have suffered somewhat.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3828.

2101. Foll. 125, one of which (56) is wanting; size 9½ in. by 4 in.; good, large Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; seven lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* i.-viii.

The missing leaf contained iv., verses 54-61.

[GAIKAWAR.]

3829.

2825a. Foll. 8; 4to, size 7½ in. by 9 in.; good Devanāgarī writing; European paper; 19-23 lines in a page.

Naishadhacarita, *sarga* i.

Copied in half-verse lines for Wilkins.

[SIR CHARLES WILKINS.]

3830, 3831.

3207, 3208. Foll. 642 & 438; size 17 in. by 10½ in.; neat Bengālī handwriting; European paper (watermark 1806); number of lines varying.

Naishadhacarita, both parts, accompanied by four commentaries, written above and below the text.

Vol. i., foll. 542 (counted 538; nos. 332, 333, 372, 373, 518 being double, and no. 242 passed over) brings the poem down to ix. 103; whilst vol. ii. contains the rest of the *Pūrva-Naishadha* (foll. 539-640, in which, however, nos. 605, 606 are passed over), and the *Uttara-Naishadha* (foll. 1-438). A list of contents, on 9 leaves, concludes this volume.

The commentaries are as follows:—

I. *Naishadhīyaprakāśa*, by Nārāyaṇa, son of Narasiṃha Paṇḍita, surnamed Vedarkar, and Mahālasā. [A.]

It begins :

वेदेही यस्य वामे जयति जयजनिर्देक्षिणे¹ लक्ष्मणोऽपि
 श्रीमानग्रे हनुमानतुल्यलक्ष्यो हस्तविन्यस्ततः ।
 कोदण्डं काण्डमेकं दधदहितकुलध्वंसकारी समनाद्
 सव्यादव्याजभयाकृतिसलिलनिधिर्मानकीजानिर-
 [स्मान् ॥ १ ॥ ० ३ ॥
 नत्वा श्रीनरसिंहपण्डितपितुः पादारविन्दद्वयं
 मानुष्यापि महालसेत्यभिधया² विख्यातकीर्तिः क्षितौ ।
 श्रीरामेश्वरसीतयोः सुमनसोर्गुर्वोरगर्वो यथा-
 बुद्धि श्रीनिमेषेन्द्रकाव्यविवृतिं निर्माति नारायणः ॥ ४ ॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 530; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 204-7; Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 164.

This commentary has been published, along with the text, by Paṇḍit Śivadatta (Bombay, 1894); the *Pūrva-Naishadha* also at Benares (1879); and the *Uttara-Naishadha*, by Röer, in the Bibl. Ind. (1855).

The commentary on *sarga* xvii. is stated in the colophon—both in A and B, as well as in the Oxford MSS.—to belong to the *Naishadhacaritabhāvadhyotanikā* of Śeṣharāmacandra (mentioned in Śivadatta's introduction amongst the 23 known commentators); but the two editors of the *Uttara-Naishadha*, whilst giving the same commentary as these MSS., make no allusion in the colophon of this canto to any difference of the authorship of it from the rest of the work.

II. *Sārasarasvatī*, by Bhavadatta or Bhavadeva (foll. i. 432b, 487a; ii. 98b), son of Devadatta, grandson of Nayaśarman, and great-grandson of Divākara.

In the margin this commentary is marked (in Bengālī) as *Bhavadevīyā* as far as vol. ii., fol. 304, then *Bhavadatta*, भ० द०, or *Bhavadattīyā*.

¹ Thus C, R. M., eds.; जगति जनगतिर्देक्षिणे A; जतिजनजनिर्देक्षिणे B.

² Thus C, eds.; महालसे० A, B; मदालसे० R. M.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Not., vi., p. 271):

नमामि वाचामधिदेवतां तौ
 त्रिलोकलोकैकनिकेतनस्यौ ।
 प्रसादमासाद्य यदीयमेव
 बागीश्वरस्यापि कथितशक्तिः ॥
 सख्येव संप्रति महाकविभिः प्रणीता
 नानार्थबोधमधुरा विवृतिस्त्वनेका ।
 तेषां तदत्र तु समा(r. तुलना) न तथा मनेषा
 सद्योतपोतुलनैः(०४) यथेमुक्तान्तेः ॥
 चक्रं सुधीरपि गुरुननुपास्य यस्य
 शक्नोति किञ्चिदपि नैव रहस्यमस्य ।
 काव्ये अग्रेऽत्र विवृतौ कविपण्डितस्य
 हासाय किमु मम संप्रति बालकस्य ॥
 तथापि बाल्याच्चलत्तनुचैर्
 अत्र प्रवृत्तोऽस्मि विधातुमेता ।
 टीकामबोधार्थिबुधोऽपि वाच्ये
 बालस्य किं कृत्यविधौ विचारः ॥

It ends :

गद्यपद्यमयो वाणी चम्पूरित्यभिधीयते ।
 तस्य काव्येऽयं द्वाविंशः सर्गो [निर्वर्तनं] गतः ॥
 [जातः शाश्वत्यगोत्रे विमलतरगुणादादिदेवादिकर्णो³
 मिश्रो वाचस्पतिस्तत्प्रगुणतनयतो प्रापदप्राप्तदोषः ।
 धर्मैदित्यस्ततो भूजगति सुषिदितो वारचैत्यस्य नाम्ना
 भीमांसाबोधवेधाः सम ००० महाकुनकुट्टारमत्तः ॥
 अजायत जगद्धराधर ० जेतुं तुल्यस्ततो
 दिवाकर इति श्रुतः प्रथितधर्मकर्मा ततः । R.M.]
 अभून्नुग्रमहानिधिस्त(०निधिः स) नयशर्मेशर्मा सुतः
 श्रिया परमयार्थितो(०या युतो) जयति देवदत्तस्ततः
 तत्सूनुर्भवदत्त इत्यभिधया ख्यातो नलीये महा-
 काव्ये सारसरस्वतीमजनयद्यामव टीकां शुभा ।
 द्वाविंशो रसचन्द्रनेत्रगणिते वर्षे तथा लक्ष्मणे
 सर्गस्तत्र तमीतपोऽपहतमः सर्गं तु साङ्गो अभ्यगात् ॥

Rāj. Mitra's MS. (from which the 1½ ślokas in brackets have been supplied) containing only the *pūrvārdha*, its final śloka does not give the date (? 1294 A.D.).

³ १० चार्को.

III. *Naishadha-vyākhyā* or *vivṛiti*, by *Paramānanda Cakravartin*.

It begins :

रामचन्द्रगुरुपादभावनाः सर्वलोकपरिवीतयातनाः ।
नैषधीयमनु योजना मया कर्तुमिष्यत सरं (!) समासतः ॥
नैषधस्य विवृतेरनुक्रमो भूरि सङ्ग्रहपि वा कृतो यदि ।
भ्रातृवर्गपरितोषकारणादेष केन पुनरेष तन्यते ॥

The author's name is given at the end of the comment on each of the verses i. 1-23; and then not again till the end of canto iv. (fol. 256a), and in the colophons of the subsequent cantos, as far as XIII. 35, when this commentary is discontinued altogether.

But, in reality, *Paramānanda's* commentary only reaches as far as iv. 94 (fol. 243a), after which what here passes under his name is really the commentary of *Mahādeva Bhaṭṭācārya*, as even a cursory comparison with MS. 381 (no. 3838) shows. In the margin, at the beginning of the comment on each verse, the commentary is throughout marked *Paramānandīyā*, except at the beginning of the comment on i., where, in the margin, the author is called *Rādhākṛishṇacakravartin*, whilst, at the end of the comment on that verse, the (first part of this) name has been corrected into *Paramānanda(-krītā vyākhyā)*.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

नत्वा शङ्करजातं वैद्याज्ञीराङ्गमन्त्रिकाज्ञातः ।
श्रीभरतस्तनुते अं नैषधटीकां सुबोधाख्यां ॥

महाकविः श्रीहर्षो नैषधीयचरितं नाम महाकाव्यं चिकीर्षुः ।
वस्तुनिर्देशरूपं महाकाव्यलक्षणं प्रणयन्नाह । निषीयेत्यादि ।

It ends : एवमष्टादशभिर्नैलभैमीविलासावच्छिन्नश्रुतुर्थैः
परिच्छेदः ॥ इति हरिहरखानवंशसंभवगौराङ्गमन्त्रिकात्मजश्री-
भरतसेनकृतायां नैषधीयटीकायां द्वाविंशति[तम]ः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3832.

1955. Foll. 131 (counted 130, no. 82 being double); size 10 in. by 4½ in.; good Jaina writing of about 1600 A.D.; 21-24 lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* I.-X.; with a concise commentary, called *Naishadhadīpikā*, by *Narahari*, son of *Svayambhū* (held in reverence by some king in the Telinga country) and *Nālamā*, and the pupil of *Vidyāranya Yogin*.

It begins :

पारं प्रबंधोबुनिधेः प्रयातुं
यत्नः किल स्यादपराश्रयाय ।
हेलाविनिर्धूतसमस्तविघ्नं
हेरंबमालंबनमाश्रये ५६ ॥ १ ॥

त्वदनुग्रहलेशमात्रलोभाद्
इयमुच्छृंखलगामिनी मनीषा ।
अपकर्षति मामगम्यभूमौ
वरदा मे भव शारदे नमस्ते ॥ २ ॥

अज्ञानतिमिरपाटनपटीयसर्पं शुभगुणोदयोन्नसिता ।
नीराजनाय करवै प्रदीपिकां काव्यसघाजः ॥ ३ ॥

न मम मतिविलासो वासनाभ्यासजवो
विविधबहुनिबंधस्कंधसंवाहनं वा ।
तरलयति मनो मे केवलं नैषधीयं
चरितमखिललोकलोकनीयं कवेष्ट ॥ ४ ॥

समुत्सहे गूढरसार्थसारं
विगाहितुं काव्यमिदं जडो ऽपि ।
अज्ञातदंता अपि खंडगोलं
कुतूहलादाकलयति बालाः ॥ ५ ॥

असंनिधावन्यनिबंधनानां
कदापि कुर्यादपकारमेतत् ।
तरंगिणीनां तरणेरभावे
तुंबीफलेनापि तरंति पूरं ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

प्रमादाशक्त्यादेरिह महति गंभीरगहने
सतामप्यर्थानां छविदपि निबंधो ऽपि न भवेत् ।
अथाप्यस्मादेतन्न खलु मम दोषाय निखिलं
समुच्चेतुं शक्तः क इव जलधौ रत्ननिचयं ॥ ७ ॥

विषमे काव्यहेमाद्री खलतो मे पदे पदे ।

विबुधाः कुरुणाः साराः संतु संतो उपलब्धं ॥ १० ॥

i. ends fol. 21b; II., fol. 32b; III., fol. 45b; IV., fol. 59b; V., fol. 73a; VI., fol. 83a; VII., fol. 92b; VIII., fol. 102b; IX., fol. 128a; X., fol. 130b.

It ends: अरंसीत् व्याङ्परिभ्यो रम इति परस्मैपदं ।
शेषं व्याख्यातचरं ॥ ० ॥ इति नैषधदीपिकायां दशमः सर्गः ॥ ० ॥

यं प्राप्तुं त्रिलिङ्गस्त्रिपतिसतताराधितोहिः स्वयंभूः
पातिव्रत्यैकसीमा सुकविनरहरिं नालमा यं च माता ।
यं विद्यारण्ययोगी कलयति कृपया तत्कृतौ दीपिकायां
स्वैरं नोराजितो भूदतिललितपदो दिग्गतो सर्ग एषः ॥

For a MS. of the complete work see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 101.

[DE. JOHN TAYLOR.]

3833-3835.

960, 961, 962. Foll. 324, 335, and 359; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1797-98 A.D.; 8-12 lines in a page.

Naishadhīyaprakāśa, by *Nārāyaṇa*, son of *Narasimha Paṇḍita Vedarkar*, without the text. [B.] Rather incorrect.

For MS. A see nos. 3830, 3831.

The MS. is made up from copies in two or three different hands, and each canto is paged separately:—

Vol. I.: *sargas* I.-VIII., foll. 69, 44, 52, 38, 43 (counted 44, no. 18 being double), 26, 30, 22. *Sarga* IV. is dated *Samvat* 1854.

Vol. II.: *sargas* IX.-XVI., foll. 47, 27, 40, 47, 39, 43, 40, 52. *Sarga* IX. is dated *Samvat* 1835.

Vol. III.: *sargas* XVII.-XXII., foll. 91, 60, 40, 48, 68 (counted 66, no. 53 occurring thrice), and 52. The commentary on canto XVII. is by *Śeṣharāmacandra*; see above, p. 1437a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3836.

2534a. Foll. 49 (missing fol. 2) & 30 (missing fol. 4); size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* I. and II., with *Nārāyaṇa's Prakāśa*. [C.]

Fol. 1 is badly injured on the right-hand side. [GAIKAWAR.]

3837.

227. Foll. 237; size 15 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; 8-10 lines in a page.

Bharatasena's Subodhā on the *Pūrva-Naiśadhā* (*sargas* I.-XI.), without the text.

The MS. was copied by three different hands: *sargas* I. and II., ending on foll. 37a and 56b, by one hand; *sargas* III. and IV., ending on foll. 90b and 120b, by another; and *sargas* V.-XI., ending on foll. 132b, 142a, 159b, 175a, 198b, 204b, and 237a, by *Bholaṇātha Śarman*. [H. T. COLEBROOKE.]

3838.

381. Foll. 112; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Naishadhīyafikā, a commentary on the first part (*sargas* I.-XI.) of *Harsha's* poem, by *mahā-mahopādhyāya Mahādeva-śarman bhāṭṭācārya*.

It begins:

श्रीरामचरणौ नत्वा महादेवाख्यश्लेषा ।

नैषधीयप्रबन्धो ऽस्मिन्नितिसंक्षिप्य लिख्यते ॥

तत्र त्रविंशतिः सर्गाः श्रीहर्षकविना कृताः ।

नलभेभ्यभिधामप्राप्तशिवदुर्गागुणैः प्रियाः ॥

तत्रादौ भीमभारुपप्रवणशिरहीनियारं (० मयारं) ।

गत्वा वनं सरस्वतीरे धृत्वा हंसं नलो जयन् ॥

द्वाविंशत्यवतारसर्गविलसच्छोभश्चतुर्वर्गदः
 श्रीहर्षान्वयभूत्यरिष्कृततनुर्वास्थातिसंस्कारया ।
 तत्रद्वादशितान्वितो नलगुणप्रेष्ठो विदीमोदया
 नानालंकृतिमान् विभातु हृदये विष्णुः प्रबन्धो ऽप्ययं ॥
 तत्रादौ महाकाव्याङ्गभूतं वस्तुनिर्देशमाह ।
 निपीयेति ०

i. ends fol. 16a; ii., fol. 25b; iii., fol. 35b;
 iv., fol. 44a; v., fol. 53a; vi., fol. 61b; vii.,
 fol. 71a; viii., fol. 77b; ix., fol. 89a; x.,
 fol. 100b; xi., fol. 112a.

It ends (without colophon): भृङ्गार एवामृतं
 तस्य चन्द्रो यथा चन्द्रो ऽमृताश्रयः तथायमपि भृङ्गाररसाश्रय
 इत्यर्थः ॥

The colophons of the other cantos give the
 author's full name and title. On the last
 page Colebrooke's Paṇḍit calls him *Mahādeva*
Vidyāvāgīśa. [H. T. COLEBROOKE.]

3839.

1284. Foll. 107 (counted 117, nos. 40-49
 being passed over); size 13 in. by 4½ in.;
 modern Bengālī handwriting; seven lines in
 a page.

Naishadhātīkā, or *Manohārīnī*, a commentary,
 by Śrīvatsa, son of Narahari and Lakshmī.
 A fragment extending from the beginning to
 iv. 55. Rather incorrect.

It was perhaps copied from a MS. the first
 leaf of which was wanting.

It begins: निपीय । स नलो नाम राजा आसीत्
 वृत्तः किंभूतः सितच्छत्रितं श्वेतातपत्रिकृतं कीर्तिमण्डलं येन स
 निजराज्यस्य एकच्छत्र एव ०

The three cantos end with the following
 verse-colophons:—

- I. श्रीवत्सं यमजीजनत् जुलिगाद्यायः(?) सतामयणीर्
 धीमान् श्रीनरसिंह इत्यवहितो(?) लक्ष्मीश्च लक्ष्मीरिव ।
 तेनेयं रचिता नलीयचरि[ते] टीका मनोहारिणी
 या तस्या अयमादिमो विशिलितः(?) सर्गो निसर्गोज्ज्वलः ॥

II. यमजनयन्नरसिंहो नरसिंहगङ्गीमान्(?) ।
 तत्कृतटीकायन्ये द्वैतीयोको ऽगमत्सर्गः ॥

III. अजीजनद्यं नरसिंहशर्मा
 स्थाता सतो संसदिसङ्गये ।
 टीका कृता तस्य नलीयवृत्ते
 काव्ये तृतीयो गत एव सर्गः ॥

It breaks off abruptly, at the end of the
 last leaf, at the beginning of iv. 55: शशकुलम् ।
 तं भूत- [H. T. COLEBROOKE.]

3840.

715. Foll. 50; size 16 in. by 6 in.;
 careless, modern Devanāgarī writing; 8 or 9
 lines in a page.

Fragment of a commentary on the *Naisha-*
dhacarita (viz. on xxii. 38-150), being, in the
 main, a more or less literal reproduction of
Nārāyaṇa's comments. Rather incorrect.

It ends: संयोगिनीं वाभिषेकं करोति तर्कः । शार्दूल-
 विक्रोडितं छंदः ॥ समाप्तो ऽयं द्वाविंशतिसर्गः ॥ श्रीहर्षमिति ।
 अर्थे पूर्ववत् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

3841.

1462. Foll. 50; size 8½ in. by 4½ in.;
 excellent Devanāgarī writing of 1620 A.D.;
 11 or 12 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīya, an heroic poem, in 13
 cantos, relating in the same words the double
 story of the *Rāghavas* and *Pāṇḍavas*; com-
 posed by *Kavirāja Paṇḍita*, under the patronage
 of King *Vira Kāmadeva* of *Jayantīpura*, of the
Kādamba race.

See Colebrooke, Misc. Ess., II. 98 (2nd ed.,
 II. 89); Oxf. Cat., p. 121a.

Date of MS.: संवत् १६७७ समये पौषशुक्ला ६ भृगुयुता
 ति ० श्रीधरजगन्नाथ उपाध्यायसुतु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3842.

974. Foll. 173 (fol. 134 of which is missing); size 14 in. by 6½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1710 A.D.; number of lines varying.

Rāghavapāṇḍavīya, with a commentary, called *Rāghavapāṇḍavīya-Prakāśa*, composed by Śaṣi-dhara for King *Amarasinha*, son of *Rudra-sinha*.

The commentary begins:

बैकुण्ठः किंस्त्रिदश द्विजपतिककुदो नाकपाली कपदी
 प्रालोलाहीनमानाकलिततनुधनं भूतिमान् किं पिनाकी ।
 किं वा पीताम्बरो न प्रमथपरिवृष्टः श्यामकण्ठो ऽपि भाङ्गैर्
 इत्थं पायादपायादविदितविभवो माधवो माधुवो^१ च ॥ १ ॥
 हेरैवमसाकरकुङ्कुलाग्रसंतानतापाकृतरोषदोषं ।
 बाणमानुराकृष्टचलद्विलासमनोदकंदुर्कं नुमः ॥ २ ॥
 आसीदा सीमसिंधोरवनितलचलत्कांतितोषप्रतापो
 भूमीपो रुद्रसिंहः समितिपरिपृतो^२ दुःखद्वन्द्वधारी ।
 दायी रत्नान्यनघोष्यवरतमुद्धा वैष्णवानां वरिष्ठः
 सभाकूपारपारगमविमलयशोराजहंसः प्रभावी ॥ ३ ॥
 सूनुस्तस्य महादयो अमरहीपालो नृपालायणोर्
 आदृत्याग्रगुणं गुरुं गुरुमताभिज्ञं गुरावामरं(१) ।
 शांतोदः परचिचकं(?) शशिधरं(०रः) सीमाकृता कृतवित्
 काव्ये राघवपांडवोयचरिते टीका विधत्ते सुधीः ॥ ४ ॥
 तत्रादौ कविराजो यथसमाख्यं देवतानमस्काररूपं मंगलं
 कुर्वन्नाह । स्ताधिष्ठानेति ०

Fol. 1 has been supplied by a more modern hand. Foll. 2 and 3, being somewhat damaged, have been repaired, and a modern hand has added marginal and interlineary glosses. The missing leaf (134) contained x. 31-34.

This commentary (without the introduction) has been printed, along with the text of the poem, in the *Kāvya-mālā* (1896).

•The colophon runs as follows: इति समस्तप्रक्रियाविराजमानरिपुराजकसनारायणश्रीनारायणचरणपरायण-

^१ ? read माधुरो or ०चः साधवो.

^२ ० परिपृतो MS.

महाराजाधिराजाधिराजश्रीमदमरसिंहकारिते(०श्रीमदमरसिंहका-
 रिते fol. 26a) महाश्रीशशिधरकृते राघवपांडवोयप्रकाशे
 त्रयोदशः सर्गः ॥ संवत् १७६७ मिति वैशाखवदि तिनी वार-
 मंगरके लीपा मुकाम बहारसी पोषी गोवाइ लाल मुकुंदनोम
 हय अथ भवाणोदास काव्य बासी महला बालिस पुरा ॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 531.

[H. T. COLEBROOKE.]

3843.

465. Foll: 73; size 12 in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; 13-15 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīyaṭīkā Sārācandrikā, by *Lakṣmaṇa Paṇḍita*, son of *Śrīdatta* (or *Gojā-datta*) *Sūri*, and disciple of *Uttamaśloka Tīrtha*.

The work has been printed in the *Grantha-ratnamālā* (Bombay, 1889).

The MS., which is rather incorrect, begins (slightly corrected):

पाणिनये गीतमये जैमिनये ऽनंतवादरायणये ।

सर्वस्वं निजमेकं सञ्चिच्छातोयैमुत्तमस्योक्तम् ॥ १ ॥

भास्वज्जलानिर्घशावतंसः

श्रीमन्नोजादत्तसूरिप्रसूतेः^३ ।

दृष्टो विद्वत्संख्यस्य^४ प्रयासो

विशेषस्य प्रीतये शब्दस्तु ॥ २ ॥

गुरुपादावनुसृत्य श्रीरामायणभारते^५ ।

आवश्यकपदान्येव विवरितुं यत्तामहे ॥ ३ ॥

निरस्तानर्थमत्रैतमसंदानंदमिच्छता ।

आत्मा द्रष्टव्य इत्यादिरस्ति वेदातिर्हिद्विषः ॥ ४ ॥

सर्वोपाधिविनिर्मुक्तिं सञ्चिदानंदमद्वयं ।

सं विज्ञातुमनोशस्य सुगुणोपासना गतिः ॥ ५ ॥

^३ ० प्रसूतः *Granthar.*, whilst in repeating the verse at the end, it reads श्रीमद्भाजादत्तसूरिप्रसूतेः । 'gojā' is evidently meant here as a synonym of 'śrī'.

^४ विद्वत्संख्यस्य *Gr.*

^५ परमात्मानमानस्य श्रीनारायणभारते । *Granthar.*

साधयतविमूढानामशक्नेति(?) दयालवः ।
 कथयः कृष्णारामादिषण्णैरुद्धरत्वमून् ॥ ६ ॥
 विष्णुरेवेदमखिलमिति यद्यपि निश्चितं ।
 तथापि नैतन्मदानां मतिमारोहति द्रुतं ॥ ७ ॥
 सर्ववेदैकसारस्य प्रणवस्याग्न्युपासनं ।
 संसारतरणोपायं कोऽपि नोमिति(!) मन्यते ॥ ८ ॥
 श्रुतिस्मृतिपुराणादिप्रसिद्धमहिमोज्जिता ।
 काश्यामवस्थितिः कस्याप्यभाग्यस्य न दृश्यते ॥ ९ ॥
 सतः परमसिद्धान्तमाद्यप्यैः प्रदर्शयन् ।
 रामधर्मात्मजप्याजं प्रस्तौति कविराश्रय ॥ १०^१ ॥

स्वाधि^० ॥ अधिष्ठायत इत्यधिष्ठानं^०

It ends :

[आवश्यकस्येवपदाशयैकविषययानु]क्षणकोषणीयम्^३ ।
 श्रीलक्ष्मणो राघवपांडवोयं व्याचष्ट विस्पष्टगभीरभावं ॥ १ ॥
 उत्तमश्लोकपादाश्चरजोनिर्मृष्टचेतसः ।
 दत्तसूरिसुतस्यैवा कृतिरस्तु सती मुदे ॥ २ ॥
 प्रमादतिमिरच्छन्नशेषाशयविशोधनं ।
 उपादद्धमपाकृत्य मत्सरं सारचंद्रिका ॥ ३^३ ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणपारावारपारीणपरमहंसपरित्राज-
 काचार्यश्रीमदुत्तमश्लोकतीर्थमहामुनिकृपाकटाक्षैकवीक्षितब्रह्म -
 ज्ञानिवंशावतंसश्रीदत्तसूरिसुतलक्ष्मणपंडितविरचिता राघवपांड-
 वीयटीका सारचंद्रिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3844.

1177a. Foll. 50; size 13½ in. by 6 in.;
 good, modern Bengālī handwriting; eight
 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīya-Sāramañjarī, a succinct
 commentary on *Kavirāja's* poem, by an un-
 known author. Incomplete.

¹ Instead of vv. 4-10, the *Gr.* has the single verse :

अबोधध्वान्तसंपन्नशेषाशयविशुद्धये ।

इयं सद्गिरुपादेया सततं सारचन्द्रिका ॥ ३ ॥

² ? ० विवक्षया तु क्षणमखणीयम् *Granthar.*; whilst the
 MS. omits the first part of the half-verse.

³ After this verse the *Granthar.* repeats the second
 introductory verse.

It begins : प्रारिखितप्रतिबन्धकीभूतप्रमूहव्यूहविधाताय
 शिष्टाचारपरिप्राप्तदेवतानमस्कारात्मकमङ्गलमाचरन् शिष्यशि-
 क्षार्थं ग्रन्थादौ तन्निबध्नाह स्वाधिष्ठानेत्यदिना स्वस्याधिष्ठानं
 यत्र तच्च तत् असुजं चेति श्रीविष्णुनाभिकमलवर्तित्वात् तस्य
 रजःपुञ्जेन पिप्परा मूर्तिर्यस्य तस्मै । इच्छाधीनं जगत्सृष्टिकर्म
 यस्य सर्वभूताय ब्रह्मणे विधात्रे नमः । एतेन स्वाधिष्ठानाख्य-
 पञ्चानवर्ति सर्वानर्थानि स्वकीयेच्छा शक्तिर्द्धारकजगत्कर्तृपरमा-
 त्मनमस्कारो ध्वनितः । विप्रबाहुल्यशक्त्या मङ्गलान्तराख्यपि
 कुर्वन्नाह । तत्र समुचितत्वात् ब्रह्मशक्तित्वाच्च सरस्वतीमुपन्य-
 स्याह । पुनानु वेत्यादि ।^०

The only reference that has been met with
 in the commentary is one to the *Ratnakosha*,
 fol. 35a (महेला महिलातः[.] स्यात्).

It breaks off abruptly, at the end of fol. 50b,
 after the comment on xii. 9 (नियेतीषु^०), with
 the *pratīka* ॥ अरि(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3845.

898c. Foll. 58; folio, size 15 in. by 10½ in.;
 clear, modern Bengālī handwriting; 16-24 lines
 in a page.

Rāghavapāṇḍavīya - Sthūlatātpariyārtha, an
 abstract of *Kavirāja's* poem.

The odd pages contain the story of the
Rāmāyaṇa, the even pages that of the *Māhā-
 bhārata*.

English notes have been added by Cole-
 brooke in the margins of the first three leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

3846.

2466. Foll. 283; size 10 in. by 4½ in.;
 fairly written, in Devanāgarī, by two different
 hands, in 1532 A.D.; twelve lines in a page.

Bālābhārata, an heroic poem, epitomising
 the story of the *Mahābhārata*, in artificial
 style and metres, by *Amaracandra*, pupil of
Jinadatta Sūri of the *Vāyaḍagaccha*.

It is, like its prototype, divided into 19 *parvans*; and each of these again consists of one or more *sargas*, the total number of which amounts to 43. At the end of each *parvan* a verse is added by the author, computing—by the number of corresponding *anushṭubh* verses—the extent of the section.

It begins :

सतां परब्रह्म विलोक्य मार्गम् (० विलोक्यमार्गम्)

अर्पकिलं दूरितकंठकं यः ।

अभारतं ब्रह्म ततान शान्दं

स श्रेयसे सत्यवतीमुतोऽस्तु ॥ ०

The work has been published in the *Paṇḍit*, vols. iv.-vi. (Benares, 1869-71), and in the *Kāvya-mālā* (Bombay, 1894). A translation, in modern Greek, was published at Athens (1847)—from a MS. in his own possession—by D. Galanos; with an elaborate introduction by Tybaldos, who endeavours to identify the author with the lexicographer *Amarasimha*.

It ends with the *prastastisarga*, the last 10 verses of which (somewhat defective in the *Paṇḍit*) run as follows :

इति सुकृतनिधानध्याननिर्धारितायुर-

भुवमिव दिवमात्मध्यानपूतां स चक्रे ।

जनमनसि स जीवन्नेव रेजे तु तत्तन्-

मतिविफलिततादृग्दुष्टयोगिप्रयोगः ॥ ३६ ॥

अमोभिस्त्रिभिरेव अजिनदत्तादिनामभिः ।

सूरयो भूरयो भ्रूवंस्तत्प्रभावास्तदन्वये ॥ ३७ ॥

एकः प्रौढविवेकविधमलतापुष्पेभुजित्

तेषु अजिनदत्तसूरिरुदयहूरिप्रभावोऽभवत् ।

तादृग्विस्तृतद्विप्रीतनभसो यस्योचितं दिक्षुते

धीरोऽभोधरसिंधुसिंधुरजयो व्याख्यासु शब्दो गुणः ॥ ३८ ॥

अविवेकविलासाद्यैतन्त्रयैः सहस्रशः ।

हतमोहतमो ऽकारि करैरिव रवेजैगत् ॥ ३९ ॥

आयुष्यं कथयति जंतुषु पयःसारः पयोधेः पुनः

पीयूषं पृथिवीजुषामनिमिषीभावाय संभाष्यते ।

विद्यः अजिनदत्तसूरिवचनं सारः सुधानामपि

अप्यं सुक्तिमपि प्रयच्छति सतां यत्प्रोतमुत्प्रीतिकृत् ॥ ४० ॥

अजीवदेवमूरीणां त एव परमावयः ।

जगुर्वेदंगतां भजे तन्नुल्लेखद्विषेय यः (?) ॥ ४१ ॥

अजीवायटस्थाननिवासिनस्ते

संभूय भूयस्तरहर्षभाजः ।

कदाचिदागत्य निवेशवेश्म

जगुर्हिनास्तं मुनिचक्रशक्रं ॥ ४२ ॥

मरुहातात्माकं भुवनजपिनी तस्य तनयो

तयोः संगो यस्यामजनि हनुमद्ग्रीवभटयोः ।

तथा संक्षेप्यासौ पृथुरपि महाभारतकथा

यथा स्वत्याभिः स्यात्तिथिभिरतिथिः कर्णपथयोः ॥ ४३ ॥

आज्ञापितस्तदिह कर्मणि सूरिभिस्तेः

ख्यातः क्षिताचमरचंद्र इति सशिष्यः ।

अजीवालभारतमिति प्रततान काव्यं

वीराकमेतद्विनष्टमत्मानोऽंगं ॥ ४४ ॥

शस्ते प्रशस्तिसर्गेऽथ रंगत्कविगुरुक्रमे ।

निश्चित्य स्पष्टतां नीता नवाशीतिरनुभूतां ॥ ४५ ॥

चतुर्गुणचत्वारिंशत्सर्गैराममनुभूतां ।

षट्सहस्री नवशती पंचाशड्वालभारते ॥ ४६ ॥

इति अजिनदत्तसूरिशिष्यपंडितश्रीमदमरचंद्रविरचिते बाल-
भारतनाम्नि महाकाव्ये वीराके चतुश्चत्वारिंशः प्रशस्तिसर्गः ॥
समाप्तं चेदं बालभारतं नाम महाकाव्यं ॥ सकलसंप्रसंख्या ६२५० ॥

निधिवसुशरचंद्रेः संमितेऽन्दे सहोमा

इयमलपशुपतिभ्यां वासरे चेदुसूनौ ।

समलितदलवेशः सत्यविप्रस्य सूनुर

हरिमनुजमवाप्य प्राग्विभागे सहायं ॥ १ ॥

सुखावबोधार्थं ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमार्कसमयातीतसंवत् १५८९
वर्षे मार्गेश्वरः शुद्ध १४ शुभे । ० [GAIKAWAR.]

3847.

957b. Foll. 13; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Gitagaurīśa, a poem, in 10 cantos, descriptive of *Gaurī's* affection and admiration for *Śiva*, by *Bhānudatta kavīcakravartin*.

It is composed in the *śārdūlavikrīḍita* metre, interspersed with groups of (generally eight) verses to be sung to different tunes.

Since the extracts here given were made, the work has been printed, under the title '*Gītāgaurīpatikāvya*,' in the *Grantharatnamālā* (Bombay, 1887-88).

It begins :

संधानृत्यविधौ भुजंगमपतेर्गीतामृतं शृण्वतः
प्रत्यक्षिस्वलितप्रमोदसलिलस्तोमे तनौ सर्पति ।
मौलैरुत्पथगा किमु त्रिपथगा जातेति शंकाजुषो
देवस्य त्रिपुरातकस्य चकितं व्यालोकितं पातु नः ॥ १ ॥

भानोर्गीतं सुधास्फीतं शंभोर्देमरुडिंडिमः ।

धिदुषां रसना रंगभूमिभरति नृत्यतां ॥ २ ॥

संतश्चारिणि शैत्यकारिणि सुधाधाराचमत्कारिणि
ध्वाताकर्षिणि हव्यवर्षिणि नटवस्त्रविद्योतिनि ।
मायाकच्छपपृष्ठरोहिणि सुधाधोशुद्धमद्रोहिणि
क्रोडाकल्पितवेषधारिणि पुराराती मनो मंडितुं ॥ ३ ॥

मालवरागेण गीयते ।

धमसि जगति सकले प्रतिलवमविशेषं
शमयितुमिव जनखेदमशेषं
पुरहर धृतसमोरशरीरं^२ जय भुवनाधिपते ॥ १ ॥

प्रवहसि मधुमथनं नवनरीदललितं
मरकतमणिमिव वक्षसि तुलितं
पुरहर धृतहिमवररूपं^३ जय भुवनाधिपते ॥ २ ॥

छोरमिंभुलहरीरुचिरं रुचिवरजालं (रुचिजालं Gr.)
परमधाम किमु वहसि विशालं
पुरहर धृतहिमकररूपं जय ० ॥ ३ ॥

घनघनतिमिरचय (घनति ० चयं Gr.) चिरमपगतशंकं
हरसि लग्नमिव जगतीपकं
पुरहर धृतदिनकररूपं जय ० ॥ ४ ॥

कलयसि देवकुलं हविषा सानंदं
घन इव पयसा चातकवृद्धं
पुरहर धृतयजमानशरीरं जय ० ॥ ५ ॥

वहसि ग्रहनिवहं परिहृतसंतापं
करुणतरो ऽपि (० तरोरिव Gr.) कुसुमकलापं
पुरहर धृतगगनाकारं जय ० ॥ ६ ॥

कपटकोलदशने रचयसि सविलासं
कुंददामगतमधुकरभासं
पुरहर धृतधरणीकायं जय ० ॥ ७ ॥

वहसि शिक्षानिचयं हिमनिकरहरं (हिमसंघातहरं Gr.)
प्रेमतरोरिव शास्त्रानिकरं (शास्त्रानिचयं Gr.)
पुरहर धृतहुतवहदेहं जय ० ॥ ८ ॥

भानुदत्तरचितं शशिशेखरगीतं
भवतु अवयुगुलपुटपीतं
पुरहर धृतवसुमित्ररूपं (० मितशरीर Gr.) जय ० ॥ ९ ॥

के वा केलिकलाकलापकुशलाः क्रीडन्ति नो कामिनः
काता कापि कदापि क्वापि शिरसा केनापि किं धार्यते ।
गंगा मूर्ध्नि दधसि नापि वहसि व्रीडा न धत्से भयं (कथं Gr.)
किं वा वाच्यमिदं निगद्य गिरिजा कुंजांतरं निर्ययौ ॥ ४ ॥ ०

The tunes which occur are : *asatirī* (fol. 8b), *āsāvarī* (fol. 3b, 10b), *karṇāṭa* (fol. 10a), *kināṭa* (fol. 10a), *kedāra* (fol. 8b, 9a), *gurjarī* (fol. 4b, 7b), *gauḍī* (fol. 6b, 8b), *deva-gāndhāra* (fol. 11b), *deśāṅkha* (fol. 9b), *dharaśrī* (fol. 4a, 12a), *bhū-pāla* (fol. 7a), *bhairavī* (fol. 10a), *mālava* (fol. 1b), *rāmagrī* (fol. 3a, 8a, 9b), *varāḍī* (fol. 5a, 5b, 6a, 6b, 8b), *vasanta* (fol. 2a, 5a), *sāmerī* (fol. 9b, 11a), *sāraṅga* (fol. 9b).

A characteristic feature of these songs is the occurrence of the poet's name in the last verse of each. Dancing is referred to several times.

It ends :

अर्थे वक्षसि शैलराजदुहिता वक्षोरुहि^४ स्फूर्जतः
संवोष्य प्रतिविंबमिंदुसुभगे भागे निजे वक्षसं (० सि) ।
स्वस्यापि स्तनमंडलांतरधिया^५ व्यालोलमालोकयन्
देवो दैन्यमपाकरोतु गिरिजादेहार्धहारो^६ हरः ॥ २६ ॥
भवानी वर्तते यावदंगलग्ना^७ पुरद्विषः ।
विद्वत्कीर्तस्थिता^८ तावद्भानोर्वाणी विराजतां ॥ २७ ॥

^४ ० दुहितुर्वक्षोरुहः Gr.

^५ स्तनमण्डलांतरधिया Gr.

^६ ० धारो Gr.

^७ नर्तनैयाव ० Gr.

^८ विद्वत्कण्ठगता Gr.

^१ मज्जतु Gr., ? मंदतु. ^२ पुरहरकृतमारुतवेष Gr.

^३ कृतजलधिशरीर Gr. (कृत ० throughout).

इति श्रीभानुदत्तकविरचिते श्रीगीतगौरीशे महाकाव्ये पत्नी¹
नाम दशमः सर्गः ॥ १० ॥

अर्क्षं मा स्पृश मा स्पृश प्रियविधेः पश्यात्मजं प्रेक्षकं
दूते साक्षिणमीक्षणेन दिशतो रन्योन्मदीयं मुहुः ।
ईषद्वक्रितपाशपातयुगदे पश्य द्विदायोन्मिता
गौरीशं करयोः परस्परजयोत्कर्षोक्तयः पांतु नः ॥ ९८ ॥
वीक्षाक्षं स्पृश भूतनाथ गिरिजे तत्किं किमाह (०त्य) स्वयं
प्रेक्षस्वावधिधे(?) सुते स्थितमनु पृच्छापवा तत्पुनः ।
इत्वं पाशकचक्रपातयुगदे पश्य द्विदायोन्मिता (?)
गौरीशं करयोः परस्परजयोत्कर्षोक्तयः पांतु नः ॥ ९९ ॥
शके १६६८ पराभवसंवत्सरे ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे अमवास्या
मंदवासरे तद्विने समाप्तः ॥

देवश्रीपतिपुत्राय आपदेवाय धीमते ।

वाजिना² लिखितो गीतगौरीशो ऽयं निवेदितः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3848.

2548. Foll. 108; size 13½ in. by 5½ in.;
good Devanāgarī writing of 1696 A.D.; nine
lines in a page.

Śrīkaṇṭhacarita, a poem, in 25 cantos (*sarga*),
celebrating *Śiva*'s victory over the *Asura Tri-*
pura; composed—about 1140 A.D., according
to Professor Bühler—by *Kavirāja Rājānaka*
Maṅkha (or *Maṅkhaka*), a Kāśmīr poet, son of
Viśvāvarta (colophons and comm.; *Viśvāvarta*,
III. 35), and grandson of *Manmatha* (यः प्रवरपुर-
भूमौ प्रसिद्धिमगमत् comm., III. 31).

It begins:

जीयात् कृतार्तगपतंगदाहः खट्वांगिनो नेत्रशिशिप्रदीपः ।
यस्यांतिके शुभदशानिवेशप्रियं किरौट्टिककराः अयंते ॥ १ ॥
तनोतु भूति दहतादयानि स भूलिनो लोचनपावको वः ।
धूमानभिज्ञो ऽपि रतेरजसमश्रुसुतेर्यो ऽजनि सूत्रधारः ॥ २ ॥

१ ? इति श्रीभानुदत्तकविरचिते गीतगौरीपत्नी काव्ये
दशमः सर्गः ॥ *Gr.*, omitting the two additional
verses of our MS.

² r. वाजिना.

It ends: इक्षुक्षीरसधर्म ० ॥ १५२ ॥ पिपुर्विभाषस्य ० ॥ १५३ ॥
कठिनपदस्तन ० ॥ १५४ ॥ अभिनवरसमुद्गी ० कविता मंसस्य
मदिरेव ॥ १५५ ॥ इति राजनविष्णवर्षिकसूनुर्महाकविराजान-
मंसकस्य (श्रीराजानकविष्णवर्षिक *Kāvya*.) कृतो श्री[कठचरिते
broken] महाकाव्ये पंचविंशः सर्गः ॥

The colophon of the third canto runs thus:
इति राजानविष्णवर्षिकसूनुः श्रीकाशमीरचरिततृतीयपतेर्महाकवि-
राजराजानकश्रीमंसकस्य कृतो श्रीकठचरिते ० ॥

Foll. 68-107 are more or less injured on
the right-hand side, whilst the last leaf has
a piece wanting on the left side.

See G. Bühler, Detailed Report, pp. 50-52;
and ib., Extracts, p. c.

[GAIKAWAR.]

3849.

2033. Foll. 176; size 14½ in. by 5½ in.;
very good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.;
eleven lines in a page.

Śrīkaṇṭhacaritavivṛiti, a commentary on
Maṅkha's poem, by *Jonarāja*, son of *Bhaṭṭa*
Nonarāja, and grandson of *Laularāja*. A good
manuscript.

Text and commentary have been published
in the *Kāvyamālā*, vol. i. (Bombay, 1887).

It begins:

उदेति यस्या प्रकटीभवन्त्या
तिरोहितायां गलतीव विष्णम् ।
रविप्रभेवास्तु तमो हरन्ती
दृशः प्रबोधाय सरस्वती वः ॥ १ ॥

श्रीलौलराजसुतपण्डितभट्टनोन-
राजात्मजः सद्बुद्धयैर्विहिताभ्यनुष्ठः ।
काव्ये पुरारिचरिते कुरुते ऽभियोगं
वाच्यार्थमात्रविवृतिं प्रति जोनराजः ॥ २ ॥

शेषार्थयोरिह विवक्षितबालबोध(विहस्तित ० K.)-

अज्ञाप्रतीतिररणिष्यदुताशनुत्वा ।

कष्टेन यस्य सुचिरादुपतिष्ठते ऽङ्गं

मांसस्युहा भवति तस्य हि हासहेतुः ॥ ३ ॥ ०

It ends :

श्रीकण्ठकाव्यविवृतिं विरचय्य जौन-

राजः सतो नमति सन्नमतिप्रतिष्ठः¹ ।

हेलात्र (०स्तु K.) वस्तदपि यत्नमकार्षमस्या

दीपो बिलीधरहरणाक्षरयोः समः किम् ॥

कुर्वन्तु तत्सलितयोजनमत्र सन्तः

श्रीकण्ठभक्तिरभसात्सलदर्शनाच्च ।

सेतुं खननि सलिलानि हि रन्ध्रलाभात्

तन्मार्गमुत्कृति जनो ऽथ चिराय स्वातम् ॥

This last verse is omitted in the edition.

इति श्रीकण्ठचरितकाव्यस्य पण्डितलौलपुत्रपण्डितनो-
राजपुत्रश्रीजोनराजकृता विवृतिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

3850.

1148c. Foll. 19; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1719 A.D.; eight lines in a page.

Sambhuvilāsa, a devotional poem in honour of *Śiva*, in three cantos, by *Viśvanātha*, sur-named *Rāṇaḍa*(?), of the *Cittapāvana* family.

It begins :

श्रीषट्केन समन्वितं प्रथमतो नत्वा गुहं बुद्धिदं

विप्रध्वंसपारायणं च हृदये ध्यात्वा गणाधीश्वरं ।

नानालंकृतजानिरोतिमहितं श्रीविश्वनाथः कविः

काव्यं शुंभुविलासनाम कुरुते संख्यावतां प्रीतये ॥ १ ॥

यज्ञाभाङ्गिता नृणां सुकुलता धान्यं धनं धन्यता

गोमार्तगरथाश्च वेश्मवसुधावासांसि भूषास्तथा ।

जार्यते विधिविष्णुशुंभुभवने या रूपभेदैः स्थिता

सा काव्ये सुषमा करोतु महतीं लक्ष्मीर्मेदीये स्थिरा ॥ २ ॥

तीर्थैः श्रीमणिकर्णिकाप्रभृतिभिः संसेविता मंदिरैः

कैलाद्रिसमैः सदाशिवयुतैरानन्दकृत्यश्रयतां ।

एतस्यां भुवि सर्वदा विजयते सा राजधानी विभोः

काशी काशितचित्सुखा गिरिपतेब्रह्मादिदेवप्रभोः ॥ ३ ॥

यस्या विष्णुपुरी तथेन्द्रनगरी धातुश्च पूः सुंदरी

हीना ब्रह्मसुखैकमुख्यवसतेगीगातटालंकृतेः ।

किंचित्खोणिगतापि या सुषमया सर्वोपरिष्ठान्मता

मध्ये सन्नपुरी समुद्रकमणीतुल्योत्तमत्वात्स्थिता ॥ ४ ॥

¹ यत्नमतिप्रतिष्ठः with (?) K.

मध्यस्थाश्चतुरो विधाय निगमान्यग्रच्छतुस्तान्हरि-

ब्रह्माणौ घटावयोरिह हि को ब्रह्मेत्यथो तैः शिव² ।

उक्ते सत्यतिनिन्दतः³ श्रुतिशिवांश्चेत्तु शिरो वेधसो

यस्यांसो ऽजनि भालतो गिरिपतेः कालादिको भैरवः ॥ ५ ॥

यो चात्ये हरिकेशकाननमटन्निर्भीर्भियां वर्धनं

धूलिभिर्विरचय्य लिंगमवनौ घनैश्च पुष्पादिभिः ।

संपूज्याप शिवप्रसादनमसौ श्रीदंडपाणिः स्वयं

यस्यां तिष्ठति पापिनश्च कुरुते क्षेत्रात्पवित्राद्बहिः ॥ ६ ॥

कस्मिंश्चित्समये प्रकल्प्य हृदये वाराणसीं तामिमां

तत्रावाह्य परात्परं मणिगृहे श्रीयुक्तविष्णेश्वरं ।

ध्यात्वा मानसपूजनं च विधिवत्कृत्वा कविब्रह्मणः

श्लोकान्विश्वगुरोः पुरोऽपठदिमान्श्रीविश्वनाथो निजान् ॥ ७ ॥

एकस्मै सुचिरं स्थिता ये सद्ने सार्धं गुरोः श्रीपतिर्⁴

लाजान्संप्रतिगृह्य राज्यमददात्तस्मै सुदास्ये हरिः ।

मालूरार्कदलेन शंकर जनास्त्वा मोहयति क्षणात्

त्वं तेषामखिलार्थमर्पयसि नो जानासि तुभ्यं नमः ॥ ८ ॥ ०

Canto I. consists of 40, II. of 80, III. of 14 stanzas. It ends :

भुक्त्वा वैषयिकं सुखं कविरसौ स जातबोधस्ततो

दृश्यं स्यावरजंगमात्क^{(०}त्मक)मिदं ज्ञात्वा प्रपंचं मृषा ।

सर्वानन्दगृहं परात्परतरं श्रीराजराजेश्वरी-

रूपं ब्रह्म हृदि स्मरन् शिव[च]ने काश्यां स्थितिं निमेषे ॥ १४ ॥

इति श्रीचित्तपावनजातीयरानडोपनामककविश्रीविश्वनाथ-
कृते श्रीशुंभुविलासशेषनामकाव्ये [० विलासाख्ये काव्ये I. II.]
तृतीयसर्गः ॥

At the end of canto II. the date occurs :
संवत् १७७६ माघशुद्धिचतुर्दशी भौमवासरे लि ० ॥ उड्डवजी
नागेश ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3851.

1491b. Foll. 19; size 15½ in. by 5½ in.; indifferent, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Rahasyāmṛita, a poem, by an unknown author, in 12 *sargas*, describing the life and adventures of *Pārvatī* in the mountains, and leading up to her marriage with *Śaṅkara*.

² ० चे or वः.

³ ? ० भिनन्दतः.

⁴ ? श्रीपतेर.

I. (31 vv.):

या शर्वादिसुपर्वदुर्बचमहाध्यानाध्वदूरे स्थिता
 सर्वाभीक्षितकल्पवक्षिरतुला दुर्वारदुःखापहा ।
 चूडोज्जासितशर्वरीमणिकणालवोपलर्वा महा-
 गर्वा पर्वतसार्वभौमतनया भूयान्महाभूतये ॥
 अभयापि भयातिशोभना त्रिपुरापि त्रिपुरान्तकप्रिया ।
 अगजापि गजाननप्रभूजैगता कल्पलतास्तु भूतये ॥
 प्रजापतिं दक्षमुपेक्ष्य रुक्मं
 धात्री विधात्री भुवनत्रयस्य ।
 गिरौ प्रजज्ञे स्थितये प्रजानो
 म्रुभे क्षणे विश्वमहाक्षणे ॥
 दक्षाननोदीरितनाथनिन्दा
 हुताशतन्मनुहुताशनाभ्यां ।
 संतापितास्मेव गुहे स्वतारं
 चकार नीहारमहोधरस्य ॥
 मेनाङ्गमेलाङ्गपरार्धशोभा
 मेनाङ्गमौलेर्महिषो विशाला ।
 मेनाङ्गकोटीशतजित्बराभा
 निनाय रूपेण विनायकाद्या ॥
 मुलोचयन्ती मधुरं नदन्ती
 विधुं तुदन्ती(?नु०) वदनाञ्जकान्या ।
 भृशं हसन्ती नगराजभार्याम्
 आनन्दयामास जगत्प्रभूतिः ॥
 धन्यौ धरित्रीधरदम्पती तौ
 सुदुर्लभं यन्मुनिमानसानां ।
 मूलप्रकृत्या तनयेति मत्या(मत्या)
 चुचुस्तुस्तश्चरणामुजातं ॥
 उड्डीक्ष्णोज्जासितनिर्मिष-
 नेत्राञ्जतारा वसुधावतारा ।
 स्त्री मूर्तिमन्या नभसीव तारा
 दृष्टा प्रमत्तेव जहास दृष्टा ॥
 पादाङ्गुलिच्छिन्नगुणप्रलम्बि-
 प्रालम्बमुक्ताः प्रचुराश्च मुक्ताः ।
 भानि स्म तस्याश्चरणाविमुक्ता
 मुक्ताफलानां फलमेतदेव ॥
 सृङ्गद्वयोनिःसृतलोलनाला
 संपातसंपादितचारुशोभा ।
 तदोपमां याति सुधा सुधारा-
 द्वयो सुधोशोर्धेदि पाञ्चयोः स्यात् ॥ ०

II. (47 vv.):

निरीक्ष्य तत्रातिमनोहराणि
 पुष्पाणि पुष्पायुधनाशकस्य ।
 स्मृत्वा विसन्नाति(?) विषखा हि मुहुर्मुहो
 संशाम्प्यमाना नितरां सखीभ्यां ॥
 कुमारमाता मुकुमारमूर्तिः कीमारमासाद्य मनोमवेशा ।
 समुल्लसन्नामरचारुकेशा स्वं द्योतयामास मुसेन्दुभासा ॥

III. (22 vv.):

अपेशसंदर्शनहर्षपूयों
 हिमाचलश्चिन्तयति स्म मौली ।
 सुविस्मितः शान्तमनास्तदानीं
 किमेतदत्यश्रुतमीक्ष्यहन्(1) ॥
 पूरार्जितान्युग्रतपांसि नूनं येरक्षिका मञ्जुवने स्वतीर्णा ।
 तैरेव मे लोचनगोचरत्वं त्रिलोचनस्याङ्घ्रियुगं जगाम ॥

IV. (25 vv.):

पित्रा तथोक्ताभुतभक्तियुक्ता
 मुक्तानताकारदृगुधारा ।
 अभुग्नरोमाश्चसुतुङ्गिताङ्गी
 ननाम मुधोमुकलाकिरीटं ॥

V. (51 vv.):

अथ वीक्ष्य निरीक्षणी हतं
 पतितं भूमितले कलेवरं ।
 दयितस्य समाकुला सती
 विललापातिरतिविचित्रथा(?) ॥

VI. (26 vv.):

मात्रा च तत्रागतया च पित्रा
 सखीजनैश्चाप्यनुरुध्यमाना ।
 न जानु सैल्लङ्घनानि गन्तुं
 तपोविधानैकमना बभूव ॥

VII. (36 vv.):

अपि हिमागहिमागमदारुणे
 अपि दधदश्चरमश्चरमुत्तरं ।
 निभृतमेकपटाकपटातिगं
 परिततापगतापधरामणि ॥

VIII. (25 vv.):

अथ मधुव्रतगीतिमधुध्रवः
 सुमधुरो मधुमास उपागतः ।
 अतिकृशां तपसा समुदीक्ष्य किं
 सरसमर्चयितुं क्षितिभृत्सुतां ॥

IX. (24 vv.):

अथ समागतवान् भगवांश्चिवः
स्फुरदुरुद्युतिदीप्ततराकृतिः ।
स्मितमुखो (० मुखो) स्मरतोऽवनिमण्डलं
दिवसनाथ इवाप्सु सनाथयन् ॥

X. (43 vv.):

पुनर्निमीत्येक्षणपुग्ममाकुलो
विनिःश्वसन्नाह पुनर्महामुनिः ।
गिरिन्द्रेजे दृष्टमिदं चराचरं
न ते वरं युक्तमहं विलोकये ॥

XI. (14 vv.):

इति ब्रुवाणे विबुधप्रधाने भक्त्यातिनसा हिमशैलपुत्री ।
प्रणम्य तं ब्राह्मणवर्यवेशं सगद्गदं प्राह सवाप्यनेत्रा ॥

XII. (31 vv.):

अथ दृष्ट्वा महाभाक्तां महीतलगतां प्रभुः ।
महीधरमहेन्द्रस्य तनयां मूर्च्छितामिव ॥
त्यक्त्वा धरामराकारं निजाकारं प्रकाशयन् ।
विरराज शिरोराजद्भिन्नराजकलोञ्जलः ॥

It ends :

इति स्तुवत्यां पार्वत्यामतीव प्रेममन्यरे ।
महेश्वरे महानाद आसीन्नोक्तत्रयानरे ॥
ततो दैवतगन्धर्वविद्याधरमहोरगाः ।
किन्नरा राक्षसा यक्षाः सिद्धाः साध्याश्च चारणाः ॥
उर्वश्याद्या नाकवेश्याश्चित्रवद्विनिःस्वनैः ।
आश्चर्याणि स्म कुर्वन्ति महामाङ्गलिकानि च ॥
चृष्यन्मृदङ्गानां भेरीणां भूरिनिःस्वनैः ।
इतरेषां च वाद्यानां तुमुलैर्वीर्यममरं ॥
वृद्धारकर्षिर्ब्रह्मर्षिर्ब्रह्मयोषैः (? वृद्धराजर्षि^०) समन्ततः ।
संततं ब्रह्मलोकान्तमशेषभुवनान्तरं ॥
प्रणतामुपगूह्य बाहुभिर्मैखचन्द्रं परिमार्जयन् प्रभुः ।
गिरिजामिदमाह शङ्करस्तव दासोऽस्मि तपोबलोत्तरः ॥
अथेश्वरः प्राह नगेन्द्रपुत्रीं
स्वयंवरं (० रे) मां वृणु पक्षजाङ्घ्रि ।
साह प्रणम्याञ्जलिबद्धपाणिर्
दद्यान्पिता मामिति मेऽभिलाषः ॥
इति रहस्यामृते महाकाव्ये द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3852.

90. Foll. 55; size 10½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of 1722 A.D. (?); ten lines in a page.

Bhikshāṭana-kāvya, a poem, by *Utprekshā-Vallabha*, of a partly devotional, partly erotic character, depicting the feelings and conduct of female worshippers on meeting *Śiva* going about as a religious mendicant, and after being separated from him. It begins:

श्रीगोपालाचार्याय नमः ॥ श्रीवाग्देव्यै नमः ॥

कल्याणमावहतु वः शिवयोस्तदेकं

गात्रं यदीयमसितच्छविकंठमूलं ।

वामेतरेऽपि कुरुते [s] सितभासिभागे

प्रारब्धशैलतनयापरिरंभशंका ॥ १ ॥

सद्यस्तुषारगिरिजौषधसेवयैव

यः स्वोपभुक्तगरलं शमयाचकार ।

अन्यैरशक्वशमनाञ्जननामयाद्वः

पायादपायनिलयादयमादिवैद्यः ॥ २ ॥

नित्यं करोतु भगवान्स करोद्भवत्तः

प्रारभ्यमाणशुभकर्मविघातलोपं ।

दोषानुपगंरहितः स शिवोऽपि यस्य

भृंगेषु गंडतलचुंबिषु साम्यसूयः ॥ ३ ॥

काश्यं क्षिणोतु भवतां परमेश्वरस्य

भिष्ठाटनं तदनु संहितदेहिशब्दं ।

यन्मानिनामपि विधेर्निपरीतभावे

याद्वोक्तिदैव्यसहमेव मनश्चकार ॥ ४ ॥

वाल्मीकिरस्तु विजयी प्रथमः कवीनां

तस्यानुसारसरलः स च कालिदासः ।

अन्ये भवन्तु जयिनः कवयोऽथ मा (? स्यमी) वा

येयां कृतः कृतिषु नैव मयावगाहः ॥ ५ ॥

कामं खलालितलकयंतु चिराय भूर्मी

यत्संभवो बहुमतः सुजनेषु हेतुः ।

शोरेषु यमैदिव दिवसेष्वतिलंघितेषु

छायाद्रुमान्मृगयते न हि कोऽपि मर्त्यः ॥ ६ ॥ ०१० ॥

भूत्वा चिरेण गलिताः कति नाम संतः

पृथ्वीश्वराश्च कति नाम तपेतरेऽपि ।

अद्यापि कीर्तिवपुषा कवयः पृथिव्यां

जीवंति तेषु विहितस्तुतयोऽथ वा तैः ॥ ११ ॥

ताः सूक्तयः कविजनस्य दुरुक्तयो ऽन्याः

कर्णो गतासु विदुषां नयनं न यासु ।

ओत्रं कृताचैमभवन्न तथाहमस्मी-

त्यानंदवाप्यविषतो रुदति क्षणेन ॥ १२ ॥

सत्येव सूक्तिरसिका बहवो मनुष्याः

स्वर्गौकसो न वसुधारसनिवृताश्च ।

तौ दुर्लभौ कविष्वचः स्खलितस्य सोढा

मर्त्येषु सागरगरस्य च यः सुरेषु ॥ १३ ॥ ० १५ ॥

नापेक्षते महदपि प्रथमानदोषं

निर्दोषमल्पमपि निंदति (? अभिनंदति) वस्तु लोकः ।

मृगो विभर्ति कृशमप्यनिशं सुधांशुम्

ईशः कलंकरहितं न तु पूणेचंद्रं ॥ १६ ॥

वृक्षं वसंततिलकं विषयः शिवस्य

भिष्ठाटने कविरहो शिवभक्तदासः ।

भृंगार एव हि रसस्तदिह प्रबंधे

अद्वा न कस्य यदि सूक्तिविनोदशीलः ॥ १७ ॥ ० २० ॥

वाणैः शिवाचैनविधौ मम वाणवाचं

कादंबरीकृतिचमत्कृतिमप्युदारां ।

उत्प्रेक्षया जगति वल्लभकृतिमस्मिन्

भिष्ठाटने तिलकयंतु कवींद्रचंद्राः ॥ २१ ॥

इत्युत्प्रेक्षावल्लभस्य कृतौ भिष्ठाटने महाकाव्ये मुखपङ्क्तिः

प्रथमा ॥

भिष्ठाटनेन पुरुहूतपुरांगनानाम्

आकस्मिकोत्सवविधायिनि चंद्रमौली ।

तासामनंगशरजर्जरमानसानां

नानाविधानि चरितानि वयं वदामः ॥ १ ॥

रथ्यागतस्य गिरिशस्य विलोकनाय

निर्गतुकाममनसो वनिता गृहेभ्यः ।

नैजाभिरुप्यगुणदंशितपौनरुक्त्यम्

आचार इत्यभिमतं परिकर्तुं चक्रुः ॥ २ ॥ ०

The work, composed throughout in the *vasantatilaka* metre, consists of 42 sections, viz.: 1. *mukhapaddhati* (21 verses); 2. *maṇḍanapaddhati* (26 vv.); 3. *maṇḍananishedhap*. (19 vv.); 4. *nirgamanap*. (18 vv.); 5. *sambhramap*. (15 vv.); 6. *nirgamanoktip*. (20 vv.); 7. *lajjāpanayanap*. (15 vv.); 8. *śivadarśanap*. (22 vv.); 9. *śivāṅgavarṇanap*. (18 vv.); 10. *vilāsap*. (19 vv.); 11. *vilāsoktipratyuktip*. (20 vv.);

12. *bhikṣhāpradānap*. (31 vv.); 13. *uktipratyuktip*. (19 vv.); 14. *pāravaśyap*. (22 vv.); 15. *pāravaśyoktip*. (20 vv.); 16. *śivaropālambhap*. (16 vv.); 17. *praśnoktip*. (13 vv.); 18. *śivānūsaranap*. (17 vv.); 19. *śikṣhāp*. (16 vv.); 20. *vanitāvithicaranap*. (17 vv.); 21. *śivacaritopālambhap*. (17 vv.); 22. *grihapraveśap*. (20 vv.); 23. *bandhuvacanap*. (18 vv.); 24. *anurāgap*. (16 vv.); 25. *śikṣhopālambhap*. (18 vv.); 26. *virahāvasthāp*. (17 vv.); 27. *matibhedap*. (10 vv.); 28. *udyānap*. (19 vv.); 29. *udyānoktip*. (14 vv.); 30. *śikīropacārāp*. (13 vv.); 31. *sakhyupālambhap*. (12 vv.); 32. *gaurīpradoshacaritap*. (24 vv.); 33. *pradoshoktip*. (22 vv.); 34. *candrodayacaritap*. (17 vv.); 35. *candrodayoktip*. (20 vv.); 36. *dūtīpreshanap*. (22 vv.); 37. *dūtīvacanap*. (26 vv.); 38. *rajanīyāpanap*. (22 vv.); 39. *janīyāpanoktip*. (15 vv.); 40. *nidrāp*. (15 vv.); 41. *svapnoktip*. (22 vv.); 42. *gaurīsambhogasaubhāgyavarṇanap*. (18 vv.). It ends:

सा राजते जगति शैलसुता वधूनां

या जायते हरगलयहणोत्सवेषु ।

आनंदनिर्भयतया मुकुलीकृताक्षी

मोहं गतेषु गरलस्य महोष्मणेषु ॥ १७ ॥

तमं तयैव हि तपो गिरिराजपुत्र्या

यस्या विहारमये[न] परमेश्वरेण ।

हस्तग्रहो न मनसैव कृतः कृतो ऽमृह

अस्माधिपो(?) रणमुखाचरावलंबः ॥ १८ ॥

इति श्रीमहाकविशिरोरत्नोत्प्रेक्षावल्लभकृतौ भिष्ठाटने महाकाव्ये गौरीसंभोगसौभाग्यवर्णनपङ्क्तिर्द्वाचत्वारिंशत्तमो ॥ भिष्ठाटनं काव्यं समाप्तमिति ॥

वैकुण्ठाधिपबाहुवेदरसभूनिर्घु[ह]वर्षे बुधे

मार्गे शुक्रदले महेश्वरतिथौ माहेश्वरो ऽलीलितम् ।

गोपालिगुणपालिशालिभवनं भिष्ठाटनं कौतु[कात्]

काव्यं काव्यविदां सुखाय सुधियां श्रीरामकृष्णः कृतौ ॥

गोपालाचार्यचरणवरणं करवामहे ।

याभ्यां प्रसक्तियुक्ताभ्यां भुवनं भासते ऽस्मिन् ॥ ०

For a fragment of this work, see Weber, Berl. Cat., no. 594. [H. T. COLEBROOKE.]

3853.

1177g. Foll. 20 (the 1st of which is wanting); size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Haravilāsa (-ākhyāna), a poem, in 8 *sargas*, on the marriage of *Hara-Śiva* and *Pārvatī*; by *Kaviśekhara* (? son of the physician *Yasāś-candra*).

The MS. begins in the middle of a verse :
पि चेतसा मत्सुरः प्रचलितुं पताकया ॥

सर्वतो निरवकाशमन्वे(०ये) गच्छतां दिविषदी रथावली ।
नेमिपिष्टमतनिष्ठ दिङ्मुखे मेघजालमतिजर्जरं रजः ॥

II. begins :

ततः प्रभाते प्रतिपन्नरागा
व्यलोकिक पूर्वापि जनैरपूर्वा ।
अनुन्यते भासति नाकनद्याः
सरोजिनीव प्रथमं प्रबद्धा (प्रबुद्धा) ॥

III. जलनोलुपतनु(?) भानुमान्
इति पूर्वं समशायि दूरतः ।
सविधोपगतो हिमाद्रिणा
धृतवीणो निरणापि नारदः ॥

IV. सेनयान्वितमथाप स हर्म्यं
साधिदैवतमिवाधिकरम्यं ।
आततोत्तमवितानमजसं
स्वागतामरपुरं त्रिसहस्रं ॥

V. अथ हरं हरितापतिषोपितः
अपयितुं वरदं वरमाययुः ।
छणितकाञ्चनकाञ्चिमनोहरं
हरपुरं प्रतिशिक्षितनूपुरं ॥

VI. अनन्तरं ताः सकलाः सुरस्त्रियस्
त्रयावतीं हैमवतीं सविस्मयं ।
विलोकयन्तीरभिषोष्य सस्मितं
वचो बभाषे सरसं सरस्वती ॥

VII. ततः कान्ततमः पान्यजनाश्रितजनाश्रयः ।
सर्वतः शान्तसंतापो दिनान्तः समपद्यत ॥

VIII. अथायतस्तस्य गजेषु संस्थिता
द्वयोर्द्वयोरनरगाः पताकयोः ।
विचित्रविस्तीर्णकुपेभु दिग्दिमान्
अवादयन्कुललतुपडताण्डवैः ॥

It ends :

जगन्त्रयीमुन्दरमेकमासनं
मिथो निबद्धाच्चलमास्थितं तदा ।
पुरो ऽङ्गनानां मिथुनं प्रदीपकैर्
हिमाद्रिजाया निरराज यन्मुहुः ॥

वराजनीराजनया तयोर्द्वयं
प्रदीपकैः कल्पितमाद्रिजायया ।

समुत्तमय्यानमितैर्मुहुर्मुहुः
पुरः पुरो नर्तितपाणिपल्लवं ॥

इति कृतबहुमङ्गलं विवाह
प्रमुखपतिं धरणीधरेन्दुकन्यां ।

प्रतिययुरमरस्त्रियः समस्ताम्
त्रिदशगणाश्च यथायथं गृहेषु ॥

येन श्रीकविशेखरेण विदिताद्विद्यासु वैद्यान्वये
संज्ञसे जगतीप्रकाशकयशश्चन्द्राद्यशश्चन्द्रतः ।
तस्यायं कृतितः कृतौ हरिविलासाख्याननये महा-
काव्ये भर्गविवाहवर्णनविधौ सर्गो जगामाष्टमः ॥

इति हरविलासाख्यकाव्यं समाप्तं ॥

The last verse occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each canto.

[H. T. COLEBROOKE.]

3854.

2531b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; well written in the Jaina type of Devanāgarī; thirteen lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti, a poem in honour of *Vishṇu*'s ten incarnations. [A.]

The text, as well as the order of verses, differs greatly in different versions. Editions have been published in the *Paṇḍit*, vols. v., vi. (129 verses; Benares, 1870-71); and at Bombay (1860; 183 verses).

It begins: 1. उल्लुङ्गामल ° (Paṇḍ., 52; Bo., 64). 2. ये मज्जंति (53; 67). 3. श्रीराम (54; 67). 4. राम नत्तरुण ° (55; 68). 5. कीर्तिश्रीरघुवंशरत्ने (56; 69). 6. कीर्तिश्रीरघुवंशदीवे (57; 70). 7.

गंगो(य)त्यसिता ° (61; 74). 8. चतुक्ती ° (64; 77).
9. चिंता गंभीर ° (75; 79). 10. संयामांग ° (66;
82); etc.

This version has 135 stanzas, the last three
being: 133. भ्राम्यन्मंदरकंदरोदरपरिष्यावृत्तिभिर्वीरिषे: °.
134. रेतोरक्तमयान्यमूनि ° (P., 128; B., 180). 135.
प्रेक्षद्वाजितरंगम् ° (P., 129; B., 181).

Colophon: इति षंडप्रशस्ते महाकाव्यानि ॥ ° संवत्
१६४१ संवत्सरे लेखि ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl.; the first three
verses of which MS. occur as 55, 56, 44 in
MS. A; as 39, 40, 27 in MS. B; as 10, 12, 13
in MS. C; as 4, 5, 6 in ed. Bomb.; and as
2b, 3, 4 in P. [GAIKAWAR.]

3855.

2531c. Foll. 6, the last but one of which
is wanting; size 10 in. by 4½ in.; well written,
in the Jaina type of Devanāgarī, c. 1500 A.D.;
16 or 17 lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti. [B.]

Stanzas 1-6 as above. 7. अन्दैवैरिजिघृक्षया °
(P., 58; B., 71). 8. शत्रुखव ° (59; 72). 9.
स्याणुः कूर्मो ° (60; 73). 10. गंगीयत् ° (61; 74); etc.
The last three as above.

The missing leaf contained stanzas 92-115.

Colophon: इति षंडप्रशस्तिकवित्त्वानि ॥

[GAIKAWAR.]

3856.

1996. Foll. 30; size 8½ in. by 4 in.;
fair, modern Devanāgarī writing, on coarse
paper; eight lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti, here ascribed to Hanu-
mat. [C.]

It begins: 1. कृतक्रोधे (P., 1; B., 1). 2.
सर्वैर्भगवत्यादैर् ° (P. ? B. ?). 3. लक्ष्म्याभारतचारी
(P. ? B. ?). 4. सन्तो(सूक्ष्म marg.) सन्तो(गयति: (P. ?

B. ?). 5. सुयोधे व्ययजीवे (P. ? B. ?). 6. तन्वयो
न्यत्यतन्वा (P. ? B. ?). 7. मध्ये कर्षे चिलोने (P. ? B. ?).
8. हिंसं रक्षोचलं (P. ? B. ?). 9. यत्ता यत्ताधिवाता
(P. ? B. ?). 10. चंद्रादित्योरुनेच: (P., 2b; B., 4).

It ends: 172. प्रेक्षद्वाजितरंग (P., 129; B., 181).
173. आरुखाद्यं च शुभं (P. ? B., 182). 174. प्रख्यातो
मधुरापुरि (P. ? B., 183).

Colophon: इति श्रीमद्भुजङ्गरचिता षंडप्रशस्तिः
समाप्ता ॥ [DE. JOHN TAYLOR.]

3857.

180. Foll. 84; size 13 in. by 4½ in.; fair
Devanāgarī writing of 1807 A.D.; nine lines
in a page.

Mādhavānanda, a poem on *Kṛishṇa-Vishṇu*,
in 12 (?) cantos, by *Nanda Paṇḍita*, son of
Rāma Paṇḍita.

It begins:

लक्ष्मीशृंगारपूरत्रिपुरहरपुरीवासिभक्तानुराग-
प्रोदं चिद्धिदुभक्ता हितविमलतपोराशिभिर्निर्गुणस्य ।
त्रैगुण्येनैव पद्मापरिणयनकृते चित्तचक्षुर्गिरा यत्
यास्य प्राकाशिरूपं तदिह भवतु वो भूतये माधवस्य ॥ १ ॥

स्वसारूपं तुष्टो वितरसि हरे त्वं स्वभजनात्
तदेतद्वित्वाहं सकलमपि याचे लघुपदं ।
स्वजिह्वासारूपं वितररसनायां मम यतः
प्रबंधतत्कलिं भवति सलु सामर्थ्यमनुलं ॥ २ ॥

शृंगारभक्तियमुनासुरसिंधुयोगे
काव्ये स्वगाहनममो मुधियो विधाय ।
श्रीविंदुमाधववित्तीर्णपुमर्षेसार्य-
सिद्धा प्रयागफलमत्र समामुर्वति ॥ ३ ॥

दूरीकरोति दुरितानि गिरा नराणां
नामानुकीर्तिसमुदारमुदा यदीयं ।
प्रत्यंगमस्य महिमानमुपाध्वयतं
किं पावयिष्यति हरिर्न गिरं यदीयं ॥ ४ ॥

अस्ति प्रशस्तैर्बिभवेः समस्तैः
समस्तभूमंडलमंडनं सा ।
चाराणसी नाम पुरी पुरारेर्
मुदे नुरारेरपि या दिवो ऽपि(?)स्ति ॥ ५ ॥ °

i. *bhagavatprādurbhāva*, 86 (? 90) verses, ends fol. 6b; ii. *surasamudrasaṃvāda*, 126 vv., fol. 15a; iii. *harigurusamāgamana*, 85 vv. (numbered 1-40, 4-48), fol. 22a; iv. *śrīvarṇanam*, 124 vv., fol. 30a; v. *śrīvirahavarṇanam*, 120 vv., fol. 40b; vi. *dūtābhigamavarṇanam*, 81 vv., fol. 45a; vii. *dvāravatīpraveśavarṇanam*, 94 vv., fol. 50a; viii. *śrīvivāhavarṇanam*, 79 vv., fol. 55b; ix. *bhojanavarṇanam*, 102 vv., fol. 63a; x. *svapurapratyāgama*, 100 vv., fol. 68b; xi. *srī-suratavarṇanam*, 95 vv., fol. 73b; xii. *mādhavāhnikavarṇanam*, 120 vv., fol. 83b. Cantos vii.-xii. are numbered 5-10.

It ends :

प्रातर्देतक्षतेनाधरविकृतिधरश्चित्रगात्रो नखाकैर
जुंभारंभाभिरामो नयनविवशतो वर्णयन् जागरेण ।
किञ्चिच्छेषांगरामो निधुवनविजयेनाभिनन्दन् रतीशं
लक्ष्मीसंभोगतृप्तो वितरतु भगवान्माधवो मंगलानि ॥११९॥
वेलावारितर्मंडलाखिलमहीधर्माधिकाराग्रणीर्
विख्यातो भुवि रामपंडित इति प्रत्यक्षवाचस्पतिः ।
तत्सूनोरिह नंदपंडितकवेः काव्ये कृतौ माधवा-
नंदे श्रीपरिणीतिके ऽत्र दशमः (!) सर्गो ऽगमत्पूर्यते ॥१२०॥
इति श्रीधर्माधिकारिकुलतिलकश्रीमन्महोपनिषदिताम्रयप्र-
सूतश्रीरामपंडितात्मजनंदपंडितकृतौ माधवानंदे महाकाव्ये माध-
वाह्निकवर्णनो नाम दशमः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3858.

2420a. Foll. 27 (numbered 29; nos. 4 and 5 being passed over); size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1701 A.D.; 9-12 lines in a page.

Harivilāsa mahākāvya, a poem, in 5 *sargas*, on the life of *Kṛishṇa* from his childhood to his slaying the demon *Kaṃsa*; composed, by *Lolimarāja kavacakravartin*, for king *Harihara*, son of *Sūryapaṇḍita*.

It begins :

रचयति सहसा यच्चित्रमेतत्प्रपंचं
प्रशमयति च तद्वत्केनचित्कौतुकेन ।
अविदितमपरैस्तच्छंडमुंडादिनाना-
दनुजदलनदंष्ट्रं शर्वसर्वस्वमप्यात् ॥ १ ॥

Printed in the *Paṇḍit*, vol. ii., pp. 79-86.

It ends :

नानागुणैरवनमंडलमंडनस्य
श्रीसूर्यमूनहरिभूमिभुजो नियोगात् ।
त्रैलोक्यकौतुककरं क्रियते स्म काव्यं
लोलिंबराजकविना कविनायकेन ॥ ५५ ॥
काव्यं हरिविलासाख्यं ये पठिष्यति केचन ।
तेभ्यः श्रीहरिरत्रैव द्रव्यं दास्यति दैन्यहन् ॥ ५६ ॥

In the edition neither this verse is given, nor another added in the margin, and likewise counted 56 :

श्रीमान्कामरसो [३]भव[ह्] द्विजकुलालंकारचूडामणिर
गंगानिर्मलमौनभागेवकुले तस्माद्वसो(?०दसौ) पंडितः ।
अस्य(?आसीत्तस्य) सुतः सुरलमुकृतं चिह्नाचिकायां ततो
लेभे श्रीहरिनामरत्नमवनीमध्ये तदास्ती चिरं ॥ ५६ ॥

इति श्रीमत्सूर्यपंडितकुलालंकारहरिहरमहाराजाधिराजोद्यो-
जितलोलिंबराजविरचिते हरिविलासे महाकाव्ये कंसवधो नाम
पंचमः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १७५८ वर्षे फाल्गुनवदि १४ सोमे
स्तंभतीर्थवासिना देवकृष्णसुतनंदरामेण लिखितं परोपकाराय
शिवरामस्वार्थं च भूयात् ० लि ० राजनगरस्थितेन ॥

[GAIKAWAR.]

3859.

702a. Foll. 30; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1635 A.D.; ten lines in a page.

Pārījātaḥaraṇa-vivaraṇa, an anonymous commentary on the *Pārījātaḥaraṇa*, a poem in 3 *āśvāsa*, by *Nārāyaṇa Paṇḍita*, son of *Trivikramācārya*.

The subject of the poem is the well-known incident of *Kṛishṇa*'s seizing the *Pārījāta* tree in *Indra*'s paradise and carrying it off to *Vaikuṇṭha*.

It begins:

श्रीमन्नारायणप्रज्ञं नत्वा व्याख्यौ करोम्यहम् ।

श्रीपारिजातहरणाख्यकाव्यरामस्य लेशतः ॥

वंद इति ॥ अहं ते पुरुषोत्तमं वंद इत्यन्वयः । अनंतं निर-
वधिकं धाम तेजो दधते । त्रीणि धामानि मंदिराणि अनंता-
सनश्रेतद्वीपवैकुण्ठाख्यानि यस्येति त्रिधामान् । युतवसुधामानं ते
युताः धरणीरमा नागेंद्रा येनेति । यो ऽमात्मनरहितः मा-
माने । दैत्यानामसुराणां युधा युद्धेनांतं नाशं व्याघ्रकार ॥ १ ॥
गौरिति ॥ ०

The second leaf of a MS. of the original
text (marked पारि. हर.), containing 1. 7-18,
has been inserted between foll. 1 and 2 of
this MS.

Verses 7 and 8 of the text and commentary
run thus:

अथ नानाभोगानां

पदे यदुपुरे ष्वसद्भनाभोगानां ।

लसति घनानाभो गानां (r. घनाभो गानान्)

नाके द्वेष्टेव पद्मनाभो ऽगानां ॥ ७ ॥

पद्मनाभः श्रीकृष्णो घनाभो मेघवर्णः यदुपुरे यादवनगरे
द्वारकाख्ये नानाभोगानां चंदनकस्तूरिकाकुंकुमादीनां घनाभो-
गानां (ध०) घनानां (ध०) द्रव्याणामाभोगः परिपूर्णता येषु तेषां पदे
स्थाने गानाद्वीताह्वसति विराजति अथसदुवास । इत्यभूतलक्षणे
नाके स्वर्गे । अगानां पर्वतानां द्वेष्टा शत्रुरिंद्र इव ॥ ७ ॥

देवनिर्कायानामभ्यर्थनया

यो ऽजनि स्वकाया (० यो) नाम ।

गौः स्थिरकायानामथाप्यै

यस्यारुजो ऽधिकाया नाम ॥ ८ ॥

यो देवनिर्कायानां सुरनिकाराणां स्वकायः गौः अरिभ्यो
ऽभय वै (!) इति वचनात् स्थिरकायानां दृढशरीराणामभ्यर्थनया
प्रार्थनेनाजनि अवततार । नाम यस्य नामापि अधिकायाः
महत्या अरुजो योगादितरस्याः सुखावस्थितेराप्यै प्राप्त्यै (? चा०)
स्यात् ॥ ८ ॥

It ends:

निजे इति । सुनंदनंदनदकः सुनंदो नंदश्चेतौ द्वौ गोपी तौ
नंदयति सुखयतीति ० ॥ ७१ ॥

पारिजातहरणाख्यकाव्यराट्

पारिजातमवलम्ब्य नूतना ।

राजते विवरणाख्यसङ्गता-

लालितासु पदपद्मवे श्रिया ॥ १ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकश्रीमद्विचित्रमाधवैश्वतनारायण-
संज्ञितविरचितस्य पारिजातहरणाख्यकाव्यस्य विवरणे तृतीय
आध्यासः ॥

शाके नगेपुशरचन्द्रमिने नभस्ये

मासे सिते दल उमेशतिथौ कुजाहे ।

चिंतामणिर्बुधवरो अलिखद्विधितः

श्रीपारिजातहरणाभिधकाव्यटीका ॥

श्रीमन्नोविन्दज्योतिर्विज्ञानस्य चिन्तामणेः पुस्तकमेतत् ॥
ग्रंथसंख्या ७०० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3860.

2229. Foll. 32 (of which fol. 31 is lost);
size 9½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing
of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Gītagovinda, a lyric-dramatic poem, in 12
sargas, by Jayadeva, son of Bhojadeva and
Vāmadevi.¹

Published by Ch. Lassen (with Latin transl.,
Bonn, 1837), and frequently in India.

Translated into English (in part or whole)
by Sir W. Jones, As. Res., iii., p. 8 seqq.;
Sir E. Arnold, Col. Ouvry, etc.

Occasional glosses, mainly taken from
Nārāyaṇa Paṇḍita's commentary, have been
added in the margin.

[R. JOHNSON.]

3861.

2238d. Foll. 43 (of which fol. 40 is lost);
size 5½ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī
writing (of the Jaina type) of about 1600 A.D.;
nine lines in a page.

Gītagovinda. Cod. B in Lassen's Proleg.
Gītagov., p. xii.

[GAIKAWAR.]

¹ Thus also Calc. ed., whilst Haeberlin and Jibā-
nanda make the name *Rūmādevi*.

3862.

2789. Foll. 51; size 9 in. by 11 in.; excellent, large Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gitagovinda.

The MS. was copied by *Lālā Mahtāb Rāy*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3863.

2806. Foll. 27; 4to, size 9 in. by 7 in.; the same writing as last MS.; fifteen lines in a page.

The same work. [SIR CHARLES WILKINS.]

3864.

2933. Foll. 89; size 11½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

The same work. The MS. was perhaps written in Kaśmīr. [?]

3865.

2314c. Foll. 4; size 11½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; eleven lines in a page.

Fragment of the *Gitagovinda*, terminating at *sarga* II., verse 11. [R. JOHNSON.]

3866.

994a. Foll. 42; size 13½ in. by 4½ in.; good Bengālī writing of 1720 A.D.; 7-13 lines in a page.

Gitagovinda, with a commentary called *Bāla-bodhinī*—ascribed (though not in this MS.) to *Caitanyadāsa*, or (? as he is also called) *Pūjārī Gosvāmin*—written round the text. [A.]

The commentary is described (from Sir W. Jones's MS.) by Lassen, *Proleg. Gitag.*, p. xii. It has since been repeatedly printed in India.

It begins in this MS.:

श्रीलक्ष्मणकृपासीधुकणोन्मत्तेन¹ केनचित् ।

टीका संगृह्यते गीतगोविन्दस्य समासतः ॥

स्वयं बोद्धुमभिप्रायं जयदेवमहामतेः ।

क्रमेणोपक्रमादेवा ग्रथ्यते बालबोधिनी ॥

अत्र व्याकरणादीनां ग्रन्थबाहुल्यभोतितः ।

विवृतिर्न कृता सा तु ज्ञेया ग्रन्थान्तरे बुधैः ॥

चक्रव्यो² बालबोधिन्यां शब्दार्थैः शब्दवेदिभिः ।

भाषार्थदीपिकायां च भावो भाषार्थेलुप्यैः ॥

The author does not again mention the *Bhāvārthadīpikā*, composed by himself(?); nor does he seem to refer to any other authorities except *Viśva* (VII. 21; XI. 3, 25) and *Hārāvalī* (XI. 20).

It ends:

यद्वत्स्वबालमुग्धोक्तौ पित्रा प्रीतिरवाप्यते ।

तद्वत् श्रीकृष्णचैतन्यः प्रीयतामत्र जल्पितैः³ ॥

To which ed. Calc., 1873 (not 1881), adds the verse⁴:

गोविन्दपादसेवायाः प्रभावादुदिता स्वयं ।

चैतन्यदासतो बालबोधिनी स्यात्सतां मुदे ॥

In some editions, on the other hand, the work is ascribed to *Pūjārī Gosvāmin*; in the one consulted (Calc. 1881) this being, however, done only on the title-page, not in the colophons.

The copyist's name is *Siddhesvara Śarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ श्रीचैतन्य ° B; eds.

² बोद्धव्यो v. l. eds.

³ ° ते v. l. eds.

⁴ The lithographed Agra edition of 1870 reads:

श्रीगोविन्दपादसेवाप्रभावादुदिता स्वयं ।

चैतन्यदासेन बालबोधनी स्यात्सतां मुदे ॥

3867.

1184 h. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Bālabodhinī. A fragment reaching as far as *sarga* VII., verse 25.

Notes, in Bengālī and Devanāgarī writing on the fly-leaf, make it the work of *Pūjāri*.

[H. T. COLEBROOKE.]

3868.

2672. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1771 A.D.; 8-13 lines in a page.

Gītāgovinda, with a commentary, entitled *Rasamañjarī*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Dineśvara Miśra*.

The commentary was composed by order of *Śālinātha*, who stood in some relation or other (? as *Divan*) to *Harīśaṅkara* of *Kāśivāra*, a descendant of *Kṛishṇa Miśra*, author of the *Pra-bodhacandrodaya*.

The commentary begins:

पूर्वे प्रस्थितमुत्सुकेन मनसा तस्याः पदाभोरुहं
यश्चादेकमगान्त्रिकुञ्जपदवीं शंकाशतैमत्परं ।
प्राप्ते चाप्य तदीयकर्णविवरं कंसारिवंशो(०शे) रवेः ।
प्रस्थातुं पथि राधिकाचरणयोजीयादहंपूर्विका ॥ १ ॥
जागति स्मरवैरिपन्नमधि छोणीशिरोभूषणं
देशः श्रीकशिवार इत्यभिहितः स्फोटो गुणैरुज्ज्वलैः ।
वंशस्तत्र चकास्ति गीतममुनेर्विस्थातकीर्तिप्रजो
यत्र ब्रह्मविदाविरास सुकृती श्रीकृष्णमिश्रः कृती ॥ २ ॥
श्रीकृष्णमिश्रः कतमेन वर्ण्यतां
तपोभिराविष्कृतवान्य ईश्वरं ।
यमन्त्रि यच्छास्त्रकवित्वकौशलं
प्रबोधचंद्रोदयनाम नाटकं ॥ ३ ॥
तस्यैवाम कुले सतेजसुकृती संतोष्य दिङ्मोषति
यो दुष्टानयमाश्रयैराज्यमकृत श्रीकाशिवारे चिरं ।
येनोन्मागैगतात्विनेतुमलब्रह्मस्वभाजोऽप्यलं
छात्रो वृत्तिरसिञ्जि(?) भागैकपद्मोद्यादिपृष्ठी ततः ॥ ४ ॥

चक्रूरोऽवदयितो दानवदमनप्रियो निम्ब ।

तस्मादपरः कमलापतिरिव कमलापतिर्जातः ॥ ५ ॥

जातः श्रीहरसिंहदेवमुकृती तस्यात्मजो यो यज्ञः

कुन्देन्दुप्रतिमं ततान नपनः (?) शम्भुप्रभापालनैः ।

ससामनगुणोपवर्णीनविधी (?) सत्ता ० यत्वीरुवं सद्यं

दिङ्मोशः स्वयमेव संसदि निजे सद्याध्यमास्यातवान्

[(?) सद्याच ०] ॥ ६ ॥

तनून्मस्तस्यासीजगति विदितमङ्गीतम् इति

स्थिता ब्रह्मस्थानां सदसि पुरतो यस्य गणना ।

सदा सपिःपूरयपितमृदुमिहाबनिचय-

प्रदानैर्विप्रेभ्यः सुकृतविनयं यः समचिनोत् ॥ ७ ॥

अमुष्य हरिश्चक्रो गुणकंदंवरत्नाकरो

चभूव तनयः स्फुरद्विततपुस्यकीर्तिव्रजः ।

किमस्य बहु वर्ण्यतां यदवनीसुराराधनाद्

उरुक्रमकृपाफलं जयति शालिनाथः श्रुतः ॥ ८ ॥

सोऽयं सर्वमहीमुपर्वमुकुटः [] श्रीशालिनाथः सदा

जीयात्संस्पृहयन्ति यस्य चरितायोक्तासपूर्वं नृपाः ।

यस्मिन्दातरि कर्णेशोकमजहाह्वी(?) रणस्ताद्यति(?)

प्रामुष्यत्पुपाथेसार्येविहरत्केशानशेषानपि(?) ॥ ९ ॥

औदार्यं यदि नैव सौर्वेभुभयं(श्री ०) तत्रैव गंभोरता

न(?) नो) सत्त्वेन गुणज्ञता तदसिलेन प्रचयाद्या गुणाः ।

इत्येकत्र गुणानिमानकलयस्योपमानाकुलं

चेतो भूत्कविताभृता सुयपति(!) श्रीशालिनाथः

[कृती ॥ १० ॥

तस्याज्ञया गुणज्ञस्य शंकरेण सुबोधिनी ।

गीतगोविन्दटीकेयं रच्यते रसमञ्जरी ॥ ११ ॥

भृंगारः श्रुतिनिस्पृहः किमधिकं तर्कोऽप्ययं कर्कशो

वेदानांशमशालिनां समुचिता मोमांसया चात्र किं ।

आस्ते भावरसाश्रितः प्रतिपदं व्याख्याविज्ञेयोऽत्र चेत्

तेनैवानुमिनोतु सञ्जनगणो विद्यासु मे कौशलं ॥ १२ ॥

इह खलु निर्विघ्नप्रारिप्थितसमाख्यैर्मेतत्काव्यप्रतिपाद्याभा-
माधवकेलिसरणरूपं मंगलमादावाचरति । मेवैरिवादि । ०

It ends:

एतत्काव्यविवेचनप्रणयिनी यत्संशयोन्मूलनात्

पुण्यं यच्च हरिस्मृतेः प्रतिपदव्याख्यासु मे संचितम् ।

तेन प्रीतमनास्तनोतु सततं ज्ञेयो मम श्रीपतिः

शश्वद्विद्वदशोच्यतामितिभुवः श्रीशालिनाथस्य च ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायदिनेश्वरमिश्रात्मजमहामहोपाध्याय-
शंकरमिश्रविरचितायां श्रीशालिनाथकारितायां गीतगोविंद-
टीकायां रसमंजरीनामधेयायां द्वादशसर्गव्याख्यानं समाप्तं ॥ ०
संवत् १८२८ ॥

The commentary is given in the *Nirṇaya-sāgara* edition of the poem (Bombay 1899), with two different introductory verses. For another MS., without any such verses, see Bhandarkar, Lists of Sansk. MSS., 1893, pt. i., p. 134. [SIE CHARLES WILKINS.]

3869.

3158a. Foll. 23; folio, size 17 in. by 10½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; European paper; 21-23 lines in a page.

Gītagovinda, with Śaṅkara Miśra's *Rasa-mañjarī*; from the beginning to iv. 16 (foll. 1-45a of the preceding MS.).

This MS. omits the introductory verses. Two additional leaves at the end contain an index of the metres used in the poem.

[H. T. COLEBROOKE.]

3870.

2811. Foll. 65; size 11 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of the last, or the beginning of the present, century; 11-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a commentary, entitled *Padabhāvārthacandrikā*, by Miśra Śrīkānta bhaṭṭācārya.

It begins:

समस्तगोपसुंदरीविलासरासमंडितः ।
वरोतु (करोतु) भावुकं मधौ मनोजमानहा हरिः ॥ १ ॥
गीतगोविंदटीकेयं पदभावार्थचंद्रिका ।
महदाज्ञाकृतारंभसाहसंति वितन्यते ॥ २ ॥
नोदाहरंति विशदाः सुरतानीकसागरम् ।
इति श्रीपरमानंदरतिवर्णनमोयते ॥ ३ ॥

सथैतत्काव्यस्य द्वादशसर्गीयस्य निर्विघ्नसमाख्यर्थं परमाभीष्ट-
देवताराधामाधवस्मरणलक्षणं मंगलमादावाचरति । मेघैरित्या-
दिना । ०

As regards the commentary itself, it is practically identical with Śaṅkara Miśra's *Rasamañjarī*, the difference between them being such as commonly occurs between two MSS. of the same work rather than between two different works. Unless the authors' names are merely intended as variations of the same name, one of the two commentators has palmed off the other's work as his own.

It ends with the same verse as MS. 2672 (no. 3868), the last *pāda*, however, here running thus: शश्वन्मंगलमातनोत्वपि सती संगायतां शृग्वतां ॥ followed by the colophon: इति श्रीमिश्रश्रीकान्तभट्टाचार्यविरचितायां श्रीगीतगोविन्दटीकायां पदभावार्थचन्द्रिका-नामधेयायां पीतपीतावरी (पीतपीतासरो) नाम द्वादशः सर्गः ॥

The MS. was copied for one चावूशीब खवर-शींहजी (!) ॥

For another MS. of the commentary in this version, see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 286.

[SIE CHARLES WILKINS.]

3871.

3054. Foll. 170; size 11½ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a copious commentary, called *Rasakadambakallolīnī*, by Bhagavadāsa.

It begins:

संभ्रांतो राधिकाया नयनविलसितैर्विधमभूविलासैः
किंजल्कव्रातकतिः कनकनिकषवत्पटुमंजुच्छटाभः ।
विभ्राणो मंजुकेलिर्मधुरमधुरया राधया कृष्णचंद्रः
कंदर्पाह्लादवह्नीजयति घनवने वृंदया लक्षिते सः ॥ १ ॥
इह खलु सकलनववह्नीवृंदवदनैर्दीव्यशशधरमधुरमधुरमूर्ति-
श्रीमद्वृंदावनेश्वरीस्तनकुड्मलमकरीविरचनरचनाकलितकरक-
मलदलानंदकंदलितमकरध्वजादेशचलितयोः श्रीमत्कालिंदीतट-

संबंधीमाधवीप्रतयिस्तुतुमुमकंदबसौगंध्यलुभसचचरीकपटली-
ध्वनिकलमाधुरीमुग्धसमस्वरगुणगणे विविधनिकुंजमञ्जुधुमय-
नवने ज्वलन्निनी कंदर्पकोटिलीलारसजलधिनमग्नदुदयश्री-
वृंदावनकिशोरीकिशोरचक्रचूडामख्योः श्रीराधामोहनयोः सम-
स्ततज्जनदुःखकेरुहानंदसंवर्धिनीं निहविहारमाधुरीं(!) तत्कृपयैव
वर्णयितुं श्रीमज्जयदेवनामा कविरिष्टदेवतास्मरणलक्षणं मंगल-
माचरति । तच्चायोग्योऽप्ययं जनस्तदनुगतत्वेनैव व्याचष्टे ।
मेघैरित्यादि । ०

Besides its verbal explanations, principally founded on the *Amarakosha* and the *Viśva-prakāśa*, the commentary lays particular stress on the art of composition as developed in the poem, illustrating it by the rules laid down in rhetorical works and by specimens of poetical composition chosen from the *Bhāgavata* and other *Purāṇas*, as well as from the *Śrīngārātilaka*, the *Kṛishṇakarnāmrīta*, and similar works.

As a specimen of this commentary may be extracted its remarks on i. 4,—Prof. Lassen, in his notes, having quoted the other comments on this verse:

इदानीं ग्रंथनिर्देशित्वाय ग्रामाख्यापादनाय च केनचिन्महा-
भागवतेन महाकविसभायां वर्णितं पद्यं संगृह्यते वाच इत्यादि
उमापतिधरनामा कविः लक्ष्मणसेनामायां वाचः पल्लवयति
विस्तारयति व्यंग्यार्थेषूच्यं शब्दार्थगुणेषूच्यं चास्य कवित्वमिति
ध्वनितं शरणः शरणनामा कविः दुरुहस्य विषमार्थकाव्यस्य
श्रीधरचने स्याध्यः स्तुत्यः गूढार्थत्वादितोषयुक्तं प्रसादादिगुणरहितं
एतस्यापि काव्यं चेति ॥ तथा च ॥ भृंगाररस एवोत्तरः श्रेष्ठो
यत्र भृंगारेण उत्तरं प्रधानं वा यत्सत्प्रमेयं तस्य रचनैः कवितायां
ग्रथनैराचार्यगोवर्धनस्पर्धी गोवर्धनाचार्येण सह स्पर्धावान् कोपि
न विश्रुतो न स्थातः ॥ रसांतरप्रवेशेन माधुर्योदिगुणसंपन्नपद-
रचनायां सोप्यशक्त एवेति भावः । इति विधाध्यापनादिना
(? इतरविद्याध्या०) न तु सत्कवितायामाचार्यत्वमिति सोपहास-
मुक्तमाचार्येति ॥ धोयी कविस्सापतिः धोयीनामा कविराजः
श्रुतिधरः श्रुतिः श्रवणं तन्मात्रादेव ग्रंथादिग्राही ननु तस्य
कवितायां कौशलमिति भावः स्थापतिपदेनाहंकारित्वं जाड्यं
चेति ध्वनितं ॥ गिरां वचसां संदर्भेषु द्विगुणालंकारसंपन्नग्र-
नाविशेषं जयदेव एव जानीते नान्यः ॥

It ends: श्रीमद्गूदावनेश्वरीप्रियकृष्णरूपकेरुहमकरंदा-
स्तादनपदुचचरीकसंभाषणमभ्यानंदादोलचपलदुदयेन श्रीमद्भग-
वहासेन भगवज्जनपरितोषाय विरचितेयं रसकंदर्पकलोलिनी
श्रीमद्भगवदेदिभिर्भगवदीयैरानंदसंदोहसंदोषितपरमोज्ज्वलरमाव -
गाहिमनसाहर्निशं विचारणीया । इति श्रीगीतगोविंदस्य
रसकंदर्पकलोलिनी टीकेयं समाप्तिमगमत् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3872.

2507. Foll. 45; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D.; thirteen lines in a page.

Gītāgovinda, with a commentary (*ṭikā*), by king *Mānāka*.

It begins:

चराणां स्थावराणां च येन सृष्टिः कृता पुरा ।
सर्वज्ञाय नमस्तस्मै ज्ञानदात्रेऽच्युतात्मने ॥ १ ॥
कवीनां मतिमालोक्य सती च सुखपुङ्खये (वृद्धये R. M.) ।
कृता टिप्पणिका मुख्या मानोकेन महोभुजा ॥ २ ॥
प्रीतये वासुदेवस्य सद्यः पापविमुक्तये ।
गीतगोविंदकं काव्यं जयदेवश्चकार ह ॥ ३ ॥

यस्यायमाद्यः श्लोकः । ०

It ends:

यज्ञार्थवर्कलासु कौशलमनुधानं च यज्ञेष्वायं
यज्जंगारविषेकतस्मसिलं काव्येषु लीलायितं ।
तत्सर्वं जयदेवपंडितकवेः कृष्णैकतस्मात्मनः
सानंदं परिशोधयंतु सुधियः श्रीगीतगोविंदतः ॥

इति श्रीगीतगोविंदटीकायां स्थापनभर्तृकावरीने सुप्रोत-
पीताचरो नाम द्वादशः सर्गः ॥ ० संवत् १६ आषाढादि २२
वर्षे फाल्गुनशुदि ५ तिथौ सोमवारे लिखितं ॥

See Lassen, *Prolegomena ad Gītāg.*, p. xii.;
Rāj. Mitra, *Notices*, iv., p. 22.

[GAIKAWAR.]

3873.

1212. Foll. 60; size 11½ in. by 5 in.; careless Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 8-14 lines in a page.

Gitagovinda, with a commentary, entitled *Padadyotanikā*, by *Nārāyaṇa Paṇḍita*.

This commentary has been repeatedly printed in India. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 221, 222.

The commentator's patron was *Bhīṣhadāsa* (here called *Bhīṣhidāsa*, ? i.e. *Bhīkṣhidāsa*), son of *Lakṣmīdāsa*.

The copyist says at the end :

कपिलगोत्रसमुत्पन्नो गणेशकृष्णनन्दनः ।
अलिखद्भूरियत्नेन गीतगोविन्दटिप्पणं ॥
अनया प्रीयतां देवः पीतः पीतांबरो हरिः ।
समे करोतु कल्याणमिह लोके परत्र च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3874.

118. Foll. 76 ; size 10 in. by 3½ in. ; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D. ; 9-11 lines in a page.

Padadyotanikā, without the text.

The author's patron is twice called in this MS. *Bhīṣhidāsa*, once *Bhīkṣhadēva*.

Copyist's signature : संवत् १६९९ समये आश्विन-
पुष्पपौर्णिमायां भौमवासरे श्रीमिश्रबालकृष्णात्मजश्रीमिश्रशिरो-
मणिनेदं पुस्तकमलेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3875.

197. Foll. 144 ; size 10½ in. by 4 in. ; indifferent Bengālī handwriting of 1807 A.D. ; 10-12 lines in a page.

Gitagovindavyākhyā, with the special title of *Gaṅgā*, by *Kṛishṇadatta* of Mithilā, son of *Bhaveśa* and *Bhagavatī*, and younger brother of *Purandara*, *Kulapati*, and *Śrīmālīka*.

It was composed with the view of showing that *Jayadeva's* poem can be made to suit *Saiva* doctrines as well as those of the *Vaish-*

navas, and consequently each verse is first applied to *Kṛishṇa* and *Rādhā*, and then to *Śiva* and *Pārvatī*.

It begins :

प्रीतिं चः परमेश्वरः परहितः प्रीतिप्रसन्नः पराम्
आधत्तां घनसारसुन्दरतरुश्रीकस्य सा राधिका ।
गौरी भूषणभूषणीयपदतामन्योन्यशोभापेणाद्
धैर्यप्रतिमासिताश्मज्जिता प्राप्नोति यस्याङ्गा ॥
तामसापतिदेवतां भगवतीदेवीं भवेशं गुरुं
भक्त्यानम्य पुरंदरं कुलपतिं श्रीमालिकं चाग्रजान् ।
गङ्गाख्यां जयदेवदिव्यकविताव्याख्यामिमां मैथिली
बह्वर्षप्रतिपादनाय तनुते श्रीकृष्णदत्तः कविः ॥

घनसमयनिबन्धादाविलिखेऽपि पुण्यं
प्रथयति रसमच्छं भङ्गिभिर्विस्मरणी ।
गमयति पदमेधा वैष्णवं शाम्भवं वा
जयति जगति गङ्गा गीतगोविन्दटीका ॥

शैवं नाद्रियते सुधीरपि मतं प्रायोऽधुना वैष्णवः
शैवो नैव च वैष्णवं निजनिजासङ्गासनावासितः ।
मन्त्रेण मधुसूदनाऽपि मुरजितवस्त्रे महिम्नः स्तुतिं
व्याचख्यौ जयदेवसूक्तिमपि तां शैवे पथे योजये ॥

It ends :

माता पुण्ययशस्ततो भगवतीदेवी भवेशः पिता
सन्नो यस्य पुरन्दरः कुलपतिः श्रीमालिकश्चाग्रजाः ।
तेने मैथिलकृष्णदत्तकविना तेनेह गङ्गाभिधा
टीकाया लहरी समाप्तिमगमत्तस्यामियं द्वादशी ॥

इति भगवतीभवेशसंभवश्रीकृष्णदत्तकृतायां श्रीगीतगोविन्द-
व्याख्यायां श्रीगङ्गाख्यायां द्वादशी लहरी ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3876.

1180. Foll. 85 ; size 13 in. by 4½ in. ; in-
different, modern Bengālī handwriting ; eight
lines in a page.

Kṛishṇabhāvanāmṛita, or simply *Bhāvanā-*
mṛita, a poem, in 20 *sargas*, on the incidents
during *Kṛishṇa's* residence in Gokula and
Vṛindāvana ; composed in 1786 A.D.

The first leaf has been supplied by a different (good) hand, beginning :

श्रीकृष्णचैतन्यपते प्रपद्ये सपद्यपद्यस्तमःप्रपद्यं ।
पद्येपुकोट्युदकानिधारापरंपराप्यायितसर्वविष्टं ॥
सनातनं रूपमुदीयुषोः क्षितिं
हृदा दधानो व्रजकाननेशयोः ।
तत्कलिकल्पागमसंगतिलिप्ताः (? ० तेर्लिताः)
सदालिवीथीरनुरागिणीर्भजे ॥ ०

As fol. 1 contains only 12 stanzas, and a few words, whilst the second leaf contains the last 6 stanzas (37-42) of the first canto, a considerable portion of the latter must be wanting.

For an analysis of the work see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 269.

It ends : इति श्रीकृष्णभावनामृते महाकाव्ये नक्तन-
लीलास्वादो नाम विंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥

Then follow three more stanzas, beginning :
वस्त्राकाशविकारसंमितशक्ते धारे गुरोः फाल्गुने ० -- तदेतदु-
दगार् काव्यं भजन्मूर्च्छते ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3877.

584c. Foll. 27, the last but one of which is wanting; size 10½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1761 A.D.; eight lines in a page.

Vāsudevacarita-mahākāvya, or *Vāsudevakathā-kāvya*, by *Veṇḍatta*, son of *Jagajjivana*; describing, in 7 *sargas*, the youthful sports of *Krishṇa-Vāsudeva* and his fights, in conjunction with *Rāma*, against *Kamsa* and other *Asuras*. The poem was composed at the instance of *Trilocana*, son of *Keśava tripāṭhin*, a Brāhman descended from a Gujarat family.

It begins :

● विबुधगणसपर्ययसुप्रसन्नो नितान्तं
पदनतजनवृन्दानंदसंदोहसन्नः ।
गिरिचरणनिवासो ऽप्यात्मसंस्थानसंस्थः
फलपतु कुशलं नः काशिकायां त्रिनेत्रः ॥ १ ॥

श्रीमदुज्जैर्मंडले समभवत्काशीविपाठी द्विजो-
दीव्यज्ञातिसहस्रमंडनमणिर्वेदापेशास्त्रार्थवित् ।
तत्पुनः किल केशवः क्षितिमुरानंदिकर्कदः सदा
वीक्षापूरणतत्परः प्रकटितो¹ लक्ष्म्या सुपत्न्या स्वयं ॥ २ ॥
वेदशास्त्रार्थसंपन्नस्त्रिपाठी केशवाभिधः ।
दाक्ष्यगोचः सन्निवः स समभूत्केशवो ऽपरः ॥ ३ ॥

केशवस्य सहधर्मचारिणी
गोमतीव शुभकर्मगोमती ।
ब्राह्मणस्य किल देहधारिणं
तं त्रिलोचनमजीजनसुतं ॥ ४ ॥

गूर्जरोदीच्यसाहस्रत्रिलोचनतपस्विना ।
आश्रमः कुरुते काव्यं वासुदेवकपारसं ॥ ५ ॥
कवितावनकांतारे कूटपर्वतदुर्गमे ।
पदे पदे प्रस्मृतः संतः संवत्सलं चनं ॥ ६ ॥
यस्मान्स्मरणं लोके पवित्रीकुरुते जगत् ।
पवित्रयिष्यति न किं मङ्गलार्थं सेविका च तत् ॥ ७ ॥

मुधा बुधा जन्म न यापयंतु
कदर्यकदर्पमुखादिभावेः ।
भूभारनाशाय कृतावतारं
श्रीवासुदेवं सततं अयंतु ॥ ८ ॥
गीतं पुराणैः श्रुतिभिः प्रणीतं
नीतं हृदतः कमलासनाद्यैः ।
धीतं श्रिया चित्कलया नितान्तं
स्वातेषु संतस्तमिहाश्रयंतु ॥ ९ ॥
गर्भेषु सप्तसु विनाशमुपागतेषु
श्रीदेवकीवरकृतस्तव तुष्टचेताः ।
आविर्बभूव भुवि बालकरूपधारी
श्रीदेवकीशमनसंनिधिमादिदेवः ॥ १० ॥
विष्टं विविचित्रचितं तमिहाकलय्य
बालं प्रबालललितामलपाणिपादं ।
कंदर्पकोटिकमनीयरुचा स्फुटितं
दृष्ट्वा पतिं परमकारुणिकान्वशादौत् ॥ ११ ॥

एतं(!) नय व्रजभुवं भुवनस्य बीजं
नंदस्य यावदिह जायति नो सुरेशः ।
तावत्समानय सुतां सुयशोदयाग्रां
कोलाहलो ऽव भविताहुतमेव भूरि ॥ १२ ॥

¹ ? प्रकटितो.

इत्यं तयानुगदितो वसुदेवदेवो
 बालाबलोकनगताखिलबंधनो भूत् ।
 चित्रं न तद्यदिह नाम जगत्सु गीतं
 संसारबंधनमतिप्रसभं जिनसि ॥ १३ ॥
 निधाय बालं हृदयारविंदे
 निधानवद्विस्मितचित्रवृत्तिः ।
 पाणिद्वयाभ्यामनुगृह्य तूर्णं
 ब्रह्मैव पूर्णं तदसौ चचाल ॥ १४ ॥ ०

I., 31 verses; II., 33 vv.; III., 35 vv.; IV.,
 32 vv.; V., 39 vv.; VI., 35 vv.; VII., 39 verses.

The missing leaf contained from the 30th
 to the 38th (or last but one) verse of the 7th
sarga.

It ends :

इति कृतसुरकृत्यः संगतानेकभृत्यः
 श्रुतिवचनविचिंत्यः स्मृर्जिताशेषसत्यः ।
 मधुपुरि जयलक्ष्मीसेवितः केशवोऽयं
 जयति जयति नित्यं तत्परं ब्रह्म सत्यं ॥ ३९ ॥
 वेणीदन्तेन रचिते जगज्जीवनसूनुना ।
 वामुदेवकथाकाव्ये सर्गोऽयं सप्तमोऽभवत् ॥

इति श्रीवामुदेवचरिते महाकाव्ये कंसवधो नाम सप्तमः सर्गः ॥ ०
 संवत् १८१८ समये आपाढशुक्लदशम्यां श्रीवाराणस्यामयं ग्रंथः
 समाप्तिमगमत् ॥

The same author's *Pañcatattvaparakāśa* was
 composed in 1644 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

3878.

1171. Foll. 180; size 13 in. by 4½ in.;
 modern Bengālī handwriting; six lines in
 a page.

Govindalīlāmṛita, a poem, in 23 *sargas*, on
 the sports and pastimes of *Kṛishṇacaitanya* at
Vṛindāvana, by *Raghunātha Dāsa*.

It begins :

श्रीगोविन्दं व्रजानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरं ।
 वन्दे वृन्दावनाधीशं श्रीराधासङ्गनन्दितं ॥ १ ॥

यो ज्ञानमङ्गं भुवनं कृपालुरुद्धाययन्नप्यकरोत्प्रमङ्गं ।
 स्वप्रेमसंपत्सुधयाद्भुते ऽहं श्रीकृष्णचैतन्यमनु प्रपद्ये ॥ २ ॥

श्रीराधाप्राणबन्धोश्चरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या
 या साध्या प्रेमसेवा व्रजचरितपरैर्गाढलील्यैकलभ्या ।
 सा स्यात्प्राप्या यया तां प्रथयितुमधुना मानसीमस्य सेवो
 भाष्यो रागाध्वपान्यैर्व्रजमनु चरितं नैतिकं तस्य नीमि ॥ ३ ॥

कुम्भान्नोष्ठं निशान्ते प्रविशति कुरुते दोहनाज्ञाशनाद्यां
 प्रातः सायं च लीलां विहरति सखिभिः संगवे चारयन् गाः ।
 मध्याह्ने नक्तमप्युद्विलसति विपिने राधयोक्ता¹ पराह्ने
 गोष्ठं याति प्रदोषे रमयति सुहृदो यः स कृष्णोऽवतारः ॥ ४ ॥

यत्पीतं श्रुतिवाङ्मनोभिरनिशं नृणां प्रदं त्वभुतं
 संसारामयहार्षेपि प्रणयजोन्मादान्धमोहादिकृत् ।
 शश्वच्चर्चितमेव भूरिरसदं देहादिकृत् पुष्टिदं
 तज्जीयादमृतस्पृहाहरमिदं गोविन्दलीलामृतं ॥ ५ ॥

The work consists of 2472 verses, treating
 of *Kṛishṇa's* sports according to the different
 parts of the day, viz.: 1. (116 verses) *kuñja-*
niśāntakeliracanam; 2. (101 vv.) *kalyavilāsa-*
varṇanam; 3. (110 vv.) do.; 4. (78 vv.) *prā-*
tarbhojanakelivarnanam; 5. (81 vv.) *pūrvāhna-*
līlā; 6. (81 vv.) do.; 7. (132 vv.) do.; 8.
 (114 vv.) *madhyāhnalīlā*; 9. (106 vv.) do.;
 10. (149 vv.) do.; 11. (145 vv.) *śrīrādhātanu-*
varṇanam; 12. (105 vv.) *madhyāhnalīlā*; 13.
 (114 vv.) do.; 14. (111 vv.) do.; 15. (148 vv.)
 do.; 16. (107 vv.) do.; 17. (68 vv.) do.; 18.
 (99 vv.) do.; 19. (107 vv.) *aparāhṇakeliḥ*; 20.
 (76 vv.) *sāyamkeliḥ*; 21. (127 vv.) *pūrvāniśā-*
vilāsaḥ; 22. (101 vv.) *rāsavilāsavarṇanam*;
 23. (96 vv.) *rajanīvilāsaḥ*.

It ends :

यैरेतत्परिपीयते कृदिलम(1) नृणातिरेकान्मुहुर्
 ब्रह्माद्यैरपि दुर्गमं व्रजविधोलीलामृतं राधया ।
 वृन्दाख्यविलासिनी कुमुदिनी वृन्दस्य बन्धुव्रजे
 कारुण्यादचिरेण वाञ्छितव्रमं² तेषां तनोतु स्वयं ॥ २६ ॥

¹ ? राधया वा.

² ? वाञ्छितव्रमं.

Followed by the colophon-verse repeated,
mutatis mutandis, after each canto :

श्रीचैतन्यपदारविन्दमधुपश्रीरूपसेवाफले
दिष्टे श्रीरघुनाथदासकृतिना श्रीजीवसङ्गोत्तरे ।
काव्ये श्रीरघुनाथभट्टवरजे गोविन्दलीलामृते
सर्गोऽयं रजनोविलासवलितः पूर्णस्त्रयोविंशकः ॥२७॥
[H. T. COLEBROOKE.]

3879.

2314d. Fol. 1; size 11½ in. by 5¼ in.;
modern Bengālī handwriting; twelve lines in
a page.

A fragment of the *Govindalīlāmṛita*, con-
sisting of verses 1-10 of the 11th *sarga*.

[R. JOHNSON.]

3880.

2538e. Foll. 9; size 9¾ in. by 4¼ in.;
excellent Devanāgarī writing of 1642 A.D.;
eight lines in a page.

Kṛishṇalīlā-kāvya, a poem, in 84 verses, on
Kṛishṇa's separation from the Gopīs; com-
posed, in Samvat 1680 (1623 A.D.), by *Madana*,
son of a *Kṛishṇa* (versed in medical science).

The author is probably identical with that
of the *Kalyāṇarājacaritra* (Cat. Bodl., no. 228).

Each verse consists of two pairs of rhymed
lines, one of these *pādas* being always taken
from the *Ghaṭākarpāra* and appearing in the
corresponding place of the verse in regular
order, so that four consecutive verses of the
Kṛishṇalīlā contain the text of an entire verse
of that poem.

It begins :

निश्चितं समुपेत्य नीरदैर् (Gh. 1a)

वसुदेवे हरिवाहिनीरदैः ।

रचितं फणिभुजाननैर्

उपरिच्छन्नमभासि काननैः ॥ १ ॥

शशिनः किरणैः सनीरदैः

प्रियहीनाहृदयावनीरदैः (Gh. 1b) ।

उदितं विभिदे सरिज्जलैः

शयितं रश्मिजनैस्तदालयेः ॥ २ ॥

निजपुत्रममुच मुक्कवान्

स यदा [तं] जगृहेऽप्यनुक्कवान् ।

सलिलैर्निहितं रजः क्षितौ (Gh. 1c)

जनताभिर्न च तौ समीक्षितौ ॥ ३ ॥

निजकार्येचिकीर्षयोद्यतं

सुरसेषाः कुसुमैः प्रमुद्यन्त ।

ववृषुः स्वभुवं तथा क्षितौ

रविचन्द्रावपि नोपलक्षितौ (Gh. 1d) ॥ ४ ॥

हंसा नदम्बेयभया[द्] द्रवन्ति (Gh. 2a)

नेदुस्तथा तत्र च मद्रवन्ति ।

वाद्यानि नन्दोऽपि ददौ बुधेभ्यः

प्रीतो धनं मार्गणमागधेभ्यः ॥ ५ ॥

दधानि गोप्यो बहुसारवन्ति

निशामुखान्यद्य न चन्द्रवन्ति (Gh. 2b) ।

क्षिपन्तु काञ्चिच्च तदाचक्षुः

सिक्ताः पुनश्चापिदधुः स्वचक्षुः ॥ ६ ॥

सजेऽवतीर्णं विषभावधीरं

धरा च पूतं(?) पवनोऽतिधीरं ।

नर्वायुमत्ताः शिशिनो नर्दन्ति (Gh. 2c)

प्रभं नभोरपि(?) प्रभो नभोऽपि स्म घनानर्दन्ति ॥ ७ ॥

इतीन्द्रिरामन्दिरमागतोषा

न पूतनामाह विभौ सतोषाः (० वा) ।

न कोपिकोणे नु किमायर्दन्ति (?) नर्दन्ति

मेघागमे कुन्दसमानर्दन्ति (Gh. 2d) ॥ ८ ॥

Of the 22 verses of which the printed text
of the *Ghaṭākarpāra* (Hæberlin, *Kāvya-sangraha*,
etc.) consists, the 21st (रतविश्रम्य ०) is here
omitted, whilst vv. 15 and 16 are interchanged.

It ends with the following additional verses :

आसीत् — — — सधुक्षितिविदितयशः¹ विज्ञपाशाप्रभृतः

श्रीकृष्णः कृष्णपादाङ्गुजरचितमना वैद्यविद्यानिधानं ।

काव्यं तस्यात्मजेनेदमपठि मदननात्मनः पापनुत्थे

सर्वेषां चोपकृत्यै हरिगुणगणनं कालिदासाज्ञपद्य ॥ ८५ ॥

¹ Torn, ? ० सिंधु ०.

दिववसुरसभूमिवत्सरे माधवस्य

द्विपमुखदिनसोमे कृष्णलीलाभिधानं ।

मदनविविधमिथ्यापथ्यवाक्यप्रयोगो-

दितदुरितनिहत्यै काव्यमेतत्समाप्तं ॥ ८६ ॥

इति श्रीमदनकृतं कृष्णलीलानाम काव्यं समाप्तं ॥ संवत् १६९९
वर्षे असाढशुद्ध ६ गुरौ कृष्णलीलानाम काव्यं संपूर्णं ० ॥ मेद-
पाठज्ञातीयदीक्षितलक्ष्मीधरात्मजदीक्षितविश्वभरकेन पुस्तकं
परोपकाराय ॥ [GAIKAWAR.]

3881.

56b. Foll. 46; size 10 in. by 5 in.; good
Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eleven
lines in a page.

Kṛishṇalīlātaraṅginī, a lyric-dramatic poem,
describing *Kṛishṇa's* sports at Vṛindāvana, by
Nārāyaṇa Tīrtha.

It begins (slightly corrected):

हिमगिरितनयापत्यं हेमाचलचापसमुदितं तेजः ।

किमपि महत्तममद्य स्मर्तव्यं विप्लवतिमिरहरणाय ॥ १ ॥

गिरिराजमुतामूनुर्गजराजवराननः ।

परिपथिगणध्वंसी सुरसेव्यो विराजते ॥ २ ॥

गीतमालवरागो षट् तालः ॥

मृपकवाहन मुनिगणवंद्य ।

दोषरहित दुरितासुरवृन्द ।

शेषभूषण शैववारिधिचन्द्र ।

योधित्परिजन पुण्यैककन्द ।

जय जय स्वामिन् जय जय ॥ १ ॥

जय जय जितवैरिवर्ग प्रचंड ।

जय जय जय गजमुख वक्रतुंड ।

जय जय स्वामिन् जय जय ॥ ध्रु० य० ॥

अद्रिमुतासुत अनवद्यचरित ।

भद्र भक्तभवभयहर मुदित ।

रुद्रोदित रुजुमस्तकसहित (? गज०) ।

सद्रूप सरसिजसमुदित विनुत ॥ ज० ॥ ८ (!) ॥

लंघोदर धीर लावण्यसार ।

कंबुमुधानिधि कपूरगौर ।

सांघ सदाशिव सत्कृतिचतुर ।

सामवेदगीत संकलाधार ॥ ३ ॥ ०

After this song to *Ganeśa* and one to
Kṛishṇa-Vishṇu, the author proceeds to give
some indication regarding the plan of his
composition, after which the different episodes
of *Kṛishṇa's* career are treated in song:

आदौ कृष्णावतारस्तदनु नरहरेर्बाललीलाविलासो

वत्सानां पालनं तच्चरितमथ गवां पालनं प्रौढभावः ।

गोपीवस्त्रापहारस्तदनु गिरिवरोद्धारणे रासलीला

कंसादीनां निरासस्तदनु जलनिधौ द्वारकायां प्रवेशः ॥ १ ॥

रौहिणेयस्य कृष्णस्य विवाहस्तदनंतरं ।

रुक्मिण्याद्यष्टमहिषीसहितो गीयते ऽमरैः ॥ २ ॥

इत्येवं संग्रहेणोक्ता कृष्णलीलातरंगिणी ।

आद्यः कृष्णावतारो ऽयं संग्रहेणाभिधीयते ॥ ३ ॥

उग्रसेनस्ततः कंसो देवकी वसुदेवराट् ।

तयोः काराग्रहे (० गृहे) वासः कंसेन विहितः किल ॥ ४ ॥ ० ६ ॥

गोकुले कृष्णगमनं दुर्गाया मथुरागमः ।

कथायाः संग्रहस्त्वेवं चरित्रे ऽस्मिन्निबध्यते ॥ ७ ॥

तत्रादावुग्रसेनागमनं । तालभेदः ॥ ०

The programme thus sketched out is not,
however, exhausted in the form in which it is
here presented; seeing that the eight *tarāṅgas*
into which it is divided only bring it down to
the *Rāsālilā*.

The MS., although written in one hand,
begins a new pagination after every second
tarāṅga, counting 16 foll. for the first two,
and 11, 7 and 12 foll. resp. for the three re-
maining pairs of *tarāṅgas*. The musical modes
and changes of rhythmic time are specified
throughout; and explanatory *ślokas* are con-
stantly inserted between the songs.

It ends: श्लोक ॥

उरसा मनसा दृष्ट्वा परिष्वज्य मुहुर्मुहुः ।

कृतकृत्यास्तदात्मानं कृष्णं मत्वा समागताः ॥ १ ॥

आत्मारामो ऽपि भगवानात्मानं दर्शयन् परं ।

ततः प्रभाते गोपीभिः सह गोकुलमागतः ॥ २ ॥

इति श्रीनारायणतीर्थविरचितायां श्रीकृष्णलीलातरंगिण्यां
श्रीकृष्णरासक्रीडा महोत्सववर्णनं नाम अष्टमस्तवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3882.

1177e. Foll. 15; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Camatkāracandrikā, a poem describing *Krishṇa's* love-intrigues with *Rādhā* and her companions; divided into four *kutūhalas* (of 37, 33, 101, 55 verses respectively).

The name of the author is not mentioned; but in a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 212, the poem is assigned to *Kavikarṇa-pūra Gosvāmin*.

- I. यत्कारुण्यं शुचिरसचमत्कारवारी निर्धोस्तान्¹
नृभ्यो राधागिरिवरभृतोः² म्यश्रीयज्ञशैवेकः³ ।
अस्थैवैकं पृथग्मचिरात्तन्मयाशाकृपायैः⁴
सो ऽध्यात्मनोर्देशनविततेः कृष्णचैतन्यरूपः ॥ १ ॥
- मातः प्रातः किमिह कुरुषे नयते (द° R. M.) पेटिकेयं
यात्नादस्यां किमु विनिहितं किं तवामेन सूनो ।
ज्ञातयेन प्रणयिषिषुभिः⁵ खेलगेहाङ्गहिरुवै
निज्ञासा मे भवति महती ब्रूहि नो चेन्न यामि ॥ २ ॥
- अस्यां (क° R. M.) चन्दनचन्द्रपङ्कजरजःकस्तूरिकाकुङ्कुमा-
द्यङ्गानामनुलेपनार्थमथ तन्नेपय्यहेतोस्तथा⁶ ।
काञ्चीकुण्डलकङ्कणाद्यनुपमं वैदूर्यमुक्ताहरिद-
रानाद्यं चरजातमप्यतिमहानर्घ्यं क्रमाद्वर्तते ॥ ३ ॥
- अत्रेदं निदधासि किं मम कृते रामस्य वा नन्दन
ब्रूमस्त्वामवधेहि या तु भवतो हेतोः कृता पेटिका ।
सान्नातो ऽपि बृहन्नर्घ्यमणिभागेवं बलस्यापरा
तत्कस्मिंश्चन ते जनन्युरुरियान् जेहो यतो यास्यसि ॥ ४ ॥
- अस्मत्पुण्यतपःफलेन विधिना दत्तो ऽसि मयं यथा
मत्प्राणावनहेतवे व्रजपुरालंकारसुनुस्तथा ।
कन्या काचिदिहास्ति मलयनयोः कर्पूरवर्तिः पुरा
तस्या अक्षरमण्डनादिभृतये मेयं कृता पेटिका ॥ ५ ॥
- काञ्ची कस्य कुतस्तरी जननि वा यस्यामतिचिह्नति (°भि)
क्रान्ते तद्वद सर्वमेव शृणु भो या मे सखी कीर्तिः ॥ ६ ॥

तस्याः कुक्षिमण्डोरनर्घ्यमनुलं नाशिक्यमेतत्प्रभा-
वीचीभिर्बृचभानुरुज्जनयते मूर्ती (मूर्ति) तदीयं तपः ॥ ६ ॥
सौन्दर्याणि सुशीतला गुरुकुले भक्तिप्रवाशालिता
सारत्वं विनयित्वमित्यधिपरं ये तीव्रमूढा गुहाः ।
ते यथैव महत्प्रभापुरय मे जेहस्तु नैसर्गिकः
सा राधेत्यथ गात्रमुल्लङ्घितं कृष्णोऽनुकेनाप्यधात ॥ ७ ॥

- II. प्रातः पतङ्गतनयामनया यदप्या
जानाय याति किमियं वृषभानुपुत्री ।
इयानुकुलेव कुटिला व्रजराजवेश्म
कृष्णं विलोकितुमगाम्भिवतो ऽतिमन्दा ॥
- III. अपेक्षदा सा जटिला विचित्रे
चिन्तातुरा किंचिदुवाच पुत्रौ ।
न रक्षितुं हा प्रभवामि कृष्णो
वधुं ततः किं करवायुपायं ॥
- IV. राधा कदाचिदतिमानवतो बभूव
तां न प्रसादयितुमेव हरिः प्रयास्यन् ।
सामादिभिर्वैदुषिषेर्विततेरुपायेः
कीन्धा सहाय कमपि प्रततान मन्द ॥

Other Gopīs mentioned in the course of the poem are *Goshṭharājñī*, *Vrajeśvari* (? *Rādhā*), *Yaśodā*, *Gārgī*, *Tulasī*, *Paurṇamāsī*, *Kalāvali*, *Vidyāvali*, *Viśākhā*,

It ends :

इत्युक्तवत्यतिरूपेव निवेद्य कुन्द-
वल्ली वह्निभवनमेव यदाभ्यतिष्ठत् ।
तस्याः प्रसादनकृते निरगुञ्ज सख्यश्च
तत्रैक एव कुसुमे सुरपाशुबानी ॥ ५३ ॥
सधुविभङ्गकुटिलास्यसरोजसौधु-
माद्यम्भुव्रतविलाससुसौरभाणि ।
संप्राप्य जालविषयेषु मुषूर्णुरेव
मेढालयः प्रतिपदं प्रमदोर्मिपुञ्जैः ॥ ५५ ॥
इति श्रीचमत्कारचन्द्रिकायां चतुर्थकुतूहलं समाप्तं ॥
दयितोरसि सुखशयितां दयितामपि तापयाचक्रे ।
दरपुञ्जकमलसौरभभारमन्यरः पवनः (!) ॥
लिल्लवास्ते भूमि° (*Amaruś.*, ed. Simon, 8) ॥
जीभैरवचन्द्रदेशश्मेजो लिपिरिव ॥

¹ निर्धि स्थान् MS. ² बाधा गिरिवरभृतः R. M.
³ म्यश्रीयज्ञशैवेकः MS. ⁴ ? तत्सर्वैकं °माशाक्षिदानैः R. M.
⁵ ? प्रणयसखिभिः R. M. ⁶ ते ने° R. M.

[H. T. COLEBROOKE.]

3883.

2539a. Foll. 19, one of which (fol. 18) is wanting; size 8 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1603 A.D.; twelve lines in a page.

Rādhāprasāda-yamaka, a poem, by *Ekanātha*, describing, in 46 alliterative and rhymed verses, *Krishṇa's* appearance at Vrindāvana, and his reception by *Rādhā*; with a commentary by *Lakṣmīdhara Sūri*.

The poem begins :

गोपालवेशो घनधामकांतः संरक्ष्य साक्षाद्दुःखधामकांतः ।
लक्ष्मीपतिर्दुर्दमदानवापदापातखिन्ना प्रमदानवाप ॥ १ ॥
सौंदर्यसारोच्चयरोचितासु गोपीषु तत्प्रेमभरोचितासु ।
उड्डेलकेलिप्रसराधिकायां कृष्णः सरागोऽजनि राधिकायां ॥ २ ॥
अथाविरासीद्भुवने वसंतः प्राप्नुमैदं केलिवने वसंतः ।
मधुव्रताः पुष्पलतारसेन विलासिनश्चोन्नलता रसेन ॥ ३ ॥

The commentary begins :

उपनिषदविदितपारं भक्तकृपारंभसिद्धकृपारं ।
विगलितविषयालंबे मनसि स्तंभेरमास्यमवलंबे ॥ १ ॥
संतं तं सिद्धानामुच्चाटनमुच्चकैश्च विमानां ।
हर्षाणामाकर्षणमिभाननं दिशतु वस्तु वस्तुष्टिः ॥ २ ॥
दिशतु कुशलं महसे ० ॥ ३ ॥
कपटशबरीविलासा ० ॥ ४ ॥
कृत एकनाथकविना काव्ये राधाप्रसादने यमकैः ।
व्याख्या विषमपदानां लक्ष्मीधरसूरिणा क्रियते ॥ ५ ॥

इह तावत्कवेः श्रोतुश्च काव्यकरणे श्रवणे च फलमभिधानीयं ।
तत्र देवतास्तोत्रेणानर्थनिवारणं ० ॥ गोपाल ० ॥ अवाप प्राप्त-
वान् ० साक्षान्नलक्ष्मीपतिः कृष्णः ० प्रमदान् ज्ञानदान् ० संरक्ष्य
वसुधां ० दुर्दमदानवापदापातखिन्ना दुर्दमाश्च दानवाश्च तेभ्य आपद्
दुःखं तस्य आपातः आगमनं तेन खिन्ना । घनधामकांतः निविडं
तेजस्तेन कांतः । यद्वा मेघानां कांतिस्तद्वत्कांतः । ० अकांतः
अकं दुःखं तस्योतो यस्मात् । ०

The gap caused by the loss of the last leaf but one extends from the middle of the comment on v. 43 to near the end of the comment

on v. 45. The last verse of the poem, with the comment and colophon, runs as follows :

भयभावरसविभ्रमकारि

प्रौढिभृत्तमककाव्यमकारि ।

एकनाथकविना कविराजन् (!)-

व्राततोषविधिना भुवि राजन् ॥ ४६ ॥

एकनाथकविना यमकैरुपलक्षितं काव्यं अकारि कृतं ।
किंविधं । भयभावरसविभ्रमकारि भयभावरसैः विभ्रमं विलासं
करोतीति भयभावरसविभ्रमकारि । पुनः किंविशिष्टं । प्रौ-
ढिभृत् प्रौढिं विभर्ति प्रौढिभृत् । किं कुर्वन् राजन् । केन
कविराजज्ञाततोषविधिना कविराजानां व्रातः समूहः तस्य
संतोषविधिं संतोषविधानं तेन भुवि पृथिव्या राजन् शोभमानं ॥

अथैकनाथविरचितं राधाप्रसादयमकं काव्यं समाप्तं ॥ लक्ष्मी-
धरसूरिविरचितं टीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० वर्षे आषाढ-
वदिप्रतिपत्तिथौ उद्याकरेण काव्यमलेखि ॥

The two outer pages are inscribed (not always very legibly), by the eldest son of one *Devakrishṇa*, with apophthegms of proverbial wisdom, in 33 verses (only the first 26 of which are numbered), apparently part of a century of *ślokas*, called *Mūrkhāśataka*, exposing the frailties of human nature with some degree of wit. The first three couplets run as follows :

शृणु मूर्खशतं राजन् तं तं भावं विवर्जय ।
येन त्वं राजसे लोके दोषहीनो मणिर्यथा ॥ १ ॥
सामर्थ्ये विगते ऽधीशः स्वस्वार्थो प्राज्ञपर्वदि ।
वेज्ञयावचनविश्वासी प्रत्ययो दंभडंबरे ॥ २ ॥
श्रुतादिबद्धविज्ञाशः कृष्णाद्यायेषु संशयो ।
निर्वुद्धिः प्रौढकार्यार्थी विविक्तरसिको वणिक् ॥ ३ ॥

Colophon : इति मूर्खशतकं समाप्तम् ॥ सर्वेषां शिक्षायै
लिखितं दैवकृष्णाना ज्येष्ठेन ॥

[GAIKAWAR.]

3884.

146. Foll. 47; size 14 in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1777 A.D.; 13-22 lines in a page.

Rādhāsudhānidhi, a poem, of 170 verses, in honour of *Rādhā*, by *Hita-Harivaṃśa*, son of

Vyāsa; with a commentary called *Cashaka*, composed, in Samvat 1830 (A.D. 1773), by *Gosvāmin Kripāla Narottama*.

The text begins:

यस्याः कदापि वसनीचलखेलनोत्थ-
धन्यातिधन्यपवनेन कृतार्थमानी ।

योगीन्द्रुर्गमगतिर्मेधुमूदनो ऽपि

तस्या नमो ऽस्तु वृषभानुभवो दिशे ऽपि ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 239.

Colophon: इति श्रीवृन्दावनेश्वरीचरणकृपावलविजृम्भित-
अहितहरिवंशविरचितं राधासुधानिधिस्तोत्रं समाप्तिमगमत् ॥

The commentary begins: श्रीप्रियादौ जयतात् ॥

चन्द्रोदितनिर्भ नित्यमुदितं यदहर्निशं ।

कृष्णपक्षोन्मुखं शशञ्जयति श्रीप्रियामुखं ॥ १ ॥

यत्र प्रदर्शितं नाम श्रीमद्भागवते क्वचित् ।

श्रीवैष्णवसिकरूपेण दर्शितं तत्सुधानिधौ ॥ २ ॥

तत्कृपापांगलेशेन प्रेरितो ऽहुः (ऽहं) नरोत्तमः ।

टिप्पणं चपकं कुर्वे श्रीमद्राधासुधानिधेः ॥ ३ ॥

चन्द्रो नश्यतु सूर्यो वा नश्येत् त्रिगुणवैभवं ।

दृढः श्रीहरिवंशस्य विहारो नान्यथा भवेत् ॥ ४ ॥

इह खलु सकलरसिकवर्द्धितचरणः श्रीव्यासात्मजः सर्वेषां
हितरूपेणावतीर्णः सखीरूपेण स्वात्मानं मन्यमानः स्वमनसि
विविधभावान्भावयमानः श्रीमद्राधासुधानिधिनामयं च रचितुकाम
सादौ स्नेहप्रभावमनुवर्णयन् त्रिविधात्मकं मंगलमाचरति । यस्याः
कदेति ॥

It ends:

विन्दुमात्राखलझोत्या स्वीकार्यं भावुकैर्मुदा ।

श्रीमद्राधासुधानं कथं स्याच्चपकं विना ॥ १ ॥

शुद्धाशुद्धविचारो हि चपकस्य कदापि न ।

स्यात्पानं रसिकानां हि तच्छालायां सुनिश्चितं ॥ २ ॥ ३ ॥

श्रीवैष्णवसिकहादै यन्नन्नामुं कः खमो भवेत् ।

दक्षं यत्कृपया तेन बहुत्वात्संचितं मया ॥ ४ ॥

वियद्रामपुराणे ऽन्दे भाद्रे शुक्ले हरेस्तथौ ।

शनीं नरोत्तमेनेदं चपकं पूरितं त्वभूत् ॥ ५ ॥

इति श्रीमन्नोस्वामिकृपालविरचितं (!) श्रीमद्राधासुधानिधि-
टिप्पणं चपकाख्यं समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3885.

1398a. Foll. 9; size 11½ in. by 4½ in.;
clear Devanāgarī writing of 1742 A.D.; ten
lines in a page.

Rādhāvinoda-vyākhyā, a commentary on the
Rādhāvinoda—an alliterative rhymed poem, in
19 verses, on *Krishṇa's* amorous sports, by
Rāmacandra, son of *Janārdana*, and grandson
of *Purushottama*—composed, by *Bhaṭṭa Nārā-*
yaṇa, son of *Raṅganātha*, for the son of *Śuka-*
deva Paṇḍita-śiromaṇi.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 299):

पितृवचनमवश्यमेव पात्यं जगति जनानिति ज्ञासितुं वनीम् ।

गतमतिकरुणारसाद्रेचिन्नं रघुपतिमेकमुपास्महे सदारं ॥ १ ॥

रंगनाथगजनुषा नारायणमनोविद्या ।

राधाविनोदकाव्यस्य व्याख्या विख्यापयिष्यते ॥ २ ॥

राधाविनोदाख्यं काव्यं चिकीर्षुर्निर्विघ्नं प्रारिप्सितसमाप्ति-
कामो रामचन्द्रकविः परमेश्वरकृतैकस्यसंरक्षणांशसनरूपं मंगल-
माचरति । मालीन इति ।

It ends:

शुकदेवसमाख्यस्य पंडितश्रीशिरोमणेः ।

तनयस्य निदेशेन भट्टनारायणो बुधः ॥

राधाविनोदकाव्यस्य व्याख्यानं स्वयमवधात्¹ ।

परोपकाररसिकाः शोधयन्तु तदादरात् ॥

The commentary published (with the text)
in the *Grantharatnamālā*, vol. iv. (Bombay 1890),
professes to be *Rāmacandra's Prakāśa* in the
introduction (कुशेशयदलाकारं ॥ १ ॥ राधाविनोदकाव्यस्य
प्रकाशः परितन्यते । सुधिया रामचन्द्रेण भासतेव सरो-
रुहाम् ॥ २ ॥), but from verse 2 to the end (incl.
the final verses) it is identical with the present
work. The commentary in *Haridās Harichand's*
edition in the *Kāvya-kalāpa* (Bomb. 1865), though
beginning with the first introductory verse of
this commentary, and probably throughout
based on it, is not the same. Cp. also Weber,
Berl. Cat., nos. 577, 578. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus also *Grantharatnam.*, ? r. स्वयमवधात्.

3886, 3887.

1177 b & c. Foll. 8 & 16; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Vilāpakusumāñjali, a poem (by *Rūpa Gosvāmin*), in 3 + 101 stanzas, addressed partly to *Rūpamañjarī*, separated from her husband, partly to *Rādhā*, pining for the absent *Kṛishṇa*, and partly to *Kṛishṇa* himself; followed by a brief commentary thereon, or rather a paraphrase of it, by *Raghunāthadāsa Gosvāmin*.

The poem begins:

त्वं रूपमञ्जरि सखि प्रथिता पुरे ऽस्मिन्
 पुंसः परस्य वदनं न हि पश्यसीति ।
 विश्वाधरे ह्यतमनागतभर्तृकाया
 यज्ञे व्यधायि किमु तच्छुक्पुङ्गवेन ॥ १ ॥
 स्थलकमणिनियुक्तं (० क्ता) गर्विता कानने ऽस्मिन्
 प्रणयसि वरहास्यं पुष्पगुच्छच्छलेन ।
 अपि निखिललतास्ताः सौरभाक्ताः स मुचन्
 मृगयति तव मार्गे कृष्णभृङ्गो यदद्य ॥ २ ॥
 ब्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवस्त्रवीर्यकुले
 त्वमेव रतिमञ्जरि प्रचुरपुष्पपुञ्जोदया ।
 विलासभरविस्मृतप्रणयिमेखलामार्गणे
 यदद्य निजनाथया ब्रजसि नाथिता कन्दरं ॥ ३ ॥
 श्रीराधामोहनचन्द्राय नमो ऽस्तु ॥

प्रभुरपि यदुनन्दनो य एषः
 प्रिययदुनन्दन उन्नतप्रभावः ।
 स्वयमतुलकृपामृताभिषेकं
 मम कृतवीर्यमहं गुरुं प्रपद्ये ॥ १ ॥
 यो नो दुस्तरगेहनिर्जलमहाकृपादपारक्रमात्
 सद्यः सान्द्रयासुधिः प्रकृतितः स्वैरी कृपारञ्जुभिः ।
 उद्धृत्वात्मसरोजनिन्दिचरणप्रान्नं प्रपाद्य स्वयं
 श्रीदामोदरसाञ्चकार तमहं चैतन्यचन्द्रं भजे ॥ २ ॥
 वैराग्यगुग्मभक्तिरसं प्रयत्नैरपाययन्माननभीष्मन्द ।
 कृपासुधिर्यैः परदुःखदुःखी सनातनं तं प्रभुमाश्रयामि ॥ ३ ॥
 अत्युत्कटेन नितरी विरहानलेन
 दन्द्यमानहृदया किल कापि दासी ।
 हा स्वामिनि क्षणमिह प्रणयेन गाढम्
 आक्रन्दनेन विधुरा विलपामि पक्षैः ॥ ४ ॥

देवि दुःखकुलसागरोदरे दृपमानमतिदुर्गते जन ।
 त्वं कृपाप्रचलनोक्तयादृतं प्रापय स्वपदपङ्कजालये ॥ ५ ॥
 त्वदलोकनकालाहिदंशैरेव मृतं जन ।
 त्वत्पादाब्जमिलललासाभेषजैर्देवि जीवय ॥ ६ ॥
 देवि ते चरणपद्मासिका विप्रयोगभरदावपावकैः ।
 दसमानतरकायवह्नरीं जीवय क्षणनिरीक्षणामृतैः ॥ ७ ॥

Between foll. 7 and 8 of the text there is a lacuna extending from within v. 73 to within v. 94 (?r. 93). This gap was apparently caused by the leaves of the text and commentary of the original MS. from which this was copied having become mixed up; the missing verses of the text now appearing in the commentary, immediately after the comment on v. 83, in the order vv. 84-92, 73-82.

The poem ends:

त्वं चेतुषी मयि कृपामयि दुःखिताया
 नैव तनोषि नितरी किमिह प्रलपैः ।
 त्वत्कुण्डमध्यमपि तद्गुह्यकालमेव
 संसेव्यमानमपि किं न करिष्यतीह ॥ १०० ॥
 अयि प्रणयशालिनि प्रणयपुष्टदास्यामये
 प्रकाममतिरोदनैः प्रचुरदुःखदग्धात्मना ।
 विलापकुसुमाञ्जलिर्हेदि निधाय पादासुजे
 मया तव समर्पितस्तव तनोतु नुष्टिं मनाक् ॥ १०१ ॥

इति श्रीविलापकुसुमाञ्जलिस्तवः समाप्तः ॥

For another MS. of the text of this poem, ascribed, in the colophon, to *Rūpa Gosvāmin*, see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 62.

The Commentary begins: हे रूपमञ्जरि सखि अस्मिन् पुरे त्वं प्रथिता स्याता स्यात् किंख्याता परस्य पुंसो वदनं न हि पश्यसि इति स्याता उत भो सनागतभर्तृकायाः ते तव विश्वाधरे यत्नतं तत्किं शुक्पुङ्गवेन व्यधायि किमकारि ॥ १ ॥ हे रूपमञ्जरि सखि अस्मिन्कानने स्थलकमणिनियुक्तं (० क्ता) त्वं गर्विता गर्वयुक्ता सती पुष्पगुच्छच्छलेन वरहास्यं प्रणयसि विस्तारयसि यत्कारणात् कृष्णभृङ्गः ताः सौरभाक्ताः निखिला लताः मुचन् सन् सद्य तव मार्गे मृगयति ॥ २ ॥ हे रतिमञ्जरि ब्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवस्त्रवीर्यकुले समूहे मध्ये त्वमेव प्रचुर-पुष्पपुञ्जोदया भवसि यत्कारणात् विलासभरे विलासातिशये

विस्मृतः (!) सन् स्मृतिविभ्रमः सन् प्रणयिमेतलामार्गेण प्रयुक्ता
 सुदृष्टिका अन्येसने (? कान्नेषणे) नायिता याचिता सती
 निजनाथया राधिकया सह अथ कन्दरं व्रजति ॥ ३ ॥ यः
 यदुनन्दनः प्रभुरतुलकृषयामृतेन मां अभिषेकं कृतवान् तं गुरुमहं
 प्रपद्ये प्रपन्नोऽस्मि । स यदुनन्दनः प्रभुः किंविशिष्टः एव यदु-
 नन्दनः श्रीकृष्णस्य प्रियः । पुनः किंविशिष्टः उन्नतप्रभावः ॥ १ ॥
 यश्चेतन्यचन्द्रः ० श्रीदामोदरसाञ्जकारं तं चैतन्यचन्द्रमहं प्रभजे ॥ २ ॥
 यः गोस्वामिप्रयत्नैः करणैः वैराग्ययुग्भक्तिरसं अनभीप्सुमन्दं मां
 अपाययत् तं सनातनं प्रभुं आश्रयामि ० ॥ ३ ॥ हे स्वामिनि हे
 राधिके किल निश्चिते । हा खेदे । इह वृन्दावने ० ॥ ४ ॥

It ends: हे कृपामयि हे राधिके जयि दुःखितायां विषये
 चेत् यदि त्वं कृपां नैव तनोषि तदा इह तवापे मे मम नितरां
 तप्तलापैः किं त्वत्कुसुमधूमपि बहुकालवासं किं [सं]सेव्यमा-
 नमपि ॥ १०० ॥ रोदनैः प्रकर्षेण वाष्पानुरूपं अतिरोदनैः
 करणैः प्रचुरदुःखदग्धात्मना मया विलापकुसुमाञ्जलिर्हृदि नि-
 धाय निमित्ताय तव पादासुजे समर्पितः सन्तः (सन्) मनागत्सं
 तुष्टिं तव तनोनु विस्तारयतु ॥ १०० (१०१) ॥ इति श्रीरघुनाथ-
 दासगोस्वामिना विरचिता श्रीविलापकुसुमाञ्जलिहोका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3888.

1177h. Foll. 6; size 13 in. by 4½ in.;
 fair, modern Bengālī handwriting; 6 or 8 lines
 in a page.

Padāṅkadūta, or *Kṛishṇapadāṅkadūta*, a poem,
 by *Kṛishṇaśarman Sārvabhauma-bhaṭṭācārya*, in
 45 verses, describing the grief of a *gopī* when
 reminded of the absent *Kṛishṇa* by his foot-
 mark traced in the *kṛīḍākānana*.

It begins :

गोपी भर्तुर्विरहविधुरा काचिदिन्दीवराखी
 उन्मत्तैव स्तलितकवरी निःश्वसनी विशालं ।
 अचैवास्ते मुररिपुर्तिथानि दूतीसहाया
 तच्छा गेहं हृदि ति यमुनामध्नुकुञ्जं जगाम ॥

The poem has been printed in Hæberlin's
Sanskrit Anthology, and other collections,
 with an additional verse at the end, according
 to which it was composed, in Śaka 1645 (1723
 A.D.), for *mahārājādhirāja Rāmajivana*.

For another MS., the colophon of which
 locates the poet at Navadvīpa, see Rāj. Mitra,
Notices, ii., p. 380. [H. T. COLEBROOKE.]

3889.

1177i. Foll. 16; size and writing as in
 last MS.; six lines in a page.

Padāṅkadūta-tīkā, a commentary on *Kṛishṇa-
 śarman's* poem, by *Rāmākari*.

It begins :

नत्वा खेदपदारविन्दयुगलं खेदापैर्द वाञ्छितं
 संसारार्णवतारणैकपरमं योजं कृपासागरं ।
 श्रीकृष्णस्य पदाङ्कदूतरचनायन्यस्य टीकां मुदा
 विप्रः संतनुते श्रिया हरिपरो रामः स्वयं यत्नतः ॥

It ends: इति श्रीकृष्णसर्वभौमभट्टाचार्यकृतपदाङ्कदूत-
 टिप्पणी समाप्ता ॥

नवीनजलदद्युतिविधिं - - निस्तारिणी-
 पदाङ्ककृपावशात्परमदेवचित्तस्थिरः ।
 कृतो द्विजननुःश्रिया वितनुते इव टीकां मुदा
 परं तु मयुरापतेश्चरणचिह्नदूतस्य वै ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3890.

1384b. Foll. 15; size 14½ in. by 5 in.;
 careless, modern Bengālī handwriting; six
 lines in a page.

Pānthadūta-kāvya, a poem in 105 verses (in
 the *śārdūlavikrīḍita* metre), by *Bholaṇātha*, a
Vaishṇava Brāhman of *Ṭikurī*.

The subject of the poem is a love-message
 sent by a *gopī* (perhaps *Rādhā*) to her lord
 through a pilgrim who passes by on his way
 to Mathurā.

It begins :

भक्तोद्धारणकारणादवतरिष्यन्वा स्वशापज्जलात्
 स्वच्छन्दं सवयस्यया सकृपया गोलोकतो गोकुले ।
 ह्लादिन्या परकीययेव सहितो ब्रह्मोऽवतारो ह यः
 श्रीकृष्णोऽवततार यः सरलिकः स्वामी समुत्तासयेत् ॥ १ ॥

भूमौ दैवभुवा भवं प्रभजता भूभावभूमीभुजा
 निर्मायाय भुवो भवासुधिभियामाभीरवामभुवा ।
 सौभाग्याय च शम्भुवा विभवभूभाव्यो ऽभवो ऽपुत्रवं
 यो लेभे भवतां भवोद्भवभयाभावे स भूयाद्भृशं ॥ २ ॥
 काचिभ्र्वापि दिने दिवाकरसुताकूले सखीभिः समं
 प्रसूये विरहग्रहग्रहणतो वैवश्यमात्राच सा ।
 कृष्णं तज्जलनीलपेशलतनुं स्मृत्वापतन्मूर्च्छिता
 दूतीदत्तजनैर्विबुध्य मयुरापाण्यं कमूचे (!) वचः ॥ ३ ॥
 साधो स्वागतमास्यतामिह महातीर्थे कलिन्दात्मजा-
 तीरे नीरजनिःसरम्बदुमरुत्संचारतश्चारुणि ।
 दृग्धारानिधनाय साधुविधिना गोघुग्वधूनां पुनस्
 त्वत्सङ्गो विहितो हि साधु मिनन्^१ संतापसंतापनं ॥ ४ ॥
 गन्तव्यं तव भव्य किं मधुपुरीत्याकर्ष्य कर्णप्रियं
 भद्रं भद्रमनूद्य साह भवता कार्योद्यमो मामकः ।
 कर्तव्यो भवितव्यमेव भविता संपादिते प्रोद्यते
 काव्यो (? कार्यो) सिद्धिरपि प्रभुस्तवगुणाय (?) स्यान्ममापि
 [भुवं ॥ ५ ॥

It ends :

मालाकृतेव कुसुमोत्पमिवास्त्रमेण
 प्रेम्णा गुणेन च मया ग्रथितं हि हारं ।
 राधोत्पितप्रमदसार[गुणं] पवित्रं
 कुर्वन्ति के सहृदया हृदये न मोदात् ॥ १०३ ॥
 कुर्यात्तादमहः प्रभोर्मेरमयश्चेतो [s]वदातं तयोर्
 निर्मेन्यं मम तत्कलापविरिकृच्छेज्ञं (?) सुरैः कोप्यते ।
 हृत्स्थं भूरि यथेन्धनान्नरगतं ज्योतिर्विभाव्यं मुदा
 दान्तो व्याकुरुते निजे हि हृदये मोदान्विते यत्सदा ॥ १०४ ॥
 श्रीसीतापतिसेवकेन टिकुरीवासेन काव्यं मुदा
 भोलानाचधरामरेण रचितं यत्पान्यदृताह्वयं ।
 राधाकृष्णपदारविद्विगलन्मध्वादराः सादराः
 सनस्तत्परिशीलयन् सततं संतोषसंप्राप्तये ॥ १०५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3891.

1177k. Foll. 14; size 13 in. by 4½ in.;
 fair, modern Bengālī handwriting; eight lines
 in a page.

^१ ? मिनं orig. MS., corr. to मिल्.

Hamsadūta, a poem, by *Rūpa* (or, as he
 is here called, *Rūpadeva*) *Gosvāmin*, in 142
 stanzas, picturing *Rādhā* as sending a love-
 message to *Kṛishṇa*, who is absent at Madhu-
 purī.

It begins: दुकूलं विभ्राणो दलितहरितालद्युतिहरं °

Printed in Hæberlin's Sanscrit Anthology,
 pp. 374-400, and in other collections.

[H. T. COLEBROOKE.]

3892.

570b. Foll. 32; size 12½ in. by 5½ in.;
 large, modern Bengālī handwriting; six lines
 in a page.

Hamsadūta, by *Rūpa Gosvāmin*.

On the margin are inscribed occasional
 notes of explanation.

[H. T. COLEBROOKE.]

3893.

570a. Foll. 30; size and writing as in
 last MS.

Uddhavadūta, another poem, in 131 verses,
 composed (? by *Rūpa Gosvāmin*) in imitation of
 the *Meghadūta*. In this instance it is *Kṛishṇa*
 who sends his love-message to *Rādhā* through
 his friend and adviser *Uddhava*.

The poem has been printed, under the title
 of *Uddhavasandēśa*, in Hæberlin's Sanscrit
 Anthology (pp. 323-347); whilst a different
Uddhavadūta (by *Mādhavakavindra* of *Tālita-*
nagara) is given in the same Anthology (pp.
 348-373), as also in the *Kāvya-saṃgraha* (1872,
 1888) and *Kāvya-kalāpa* (1864).

It begins with a verse not given in the
 edition :

विभ्रद्विद्युद्भसनममलं प्राणिनिस्तारहेतुः

संसारान्नेः शमनमुपदुर्नीलकण्ठस्य बन्धुः ।

रामाभुक्तमपरिलसन्नामकावा(?)ज्ञा) विपुल्य
चात्तो चित्ते सरसद्वयः कृष्णनेत्रः सदा मे ॥ १ ॥
शान्दीभूतेनैवविदधनां पुष्पिष्ठानां पिष्ठानेः ०

The MS. omits the last verse of the edition (श्रीदामाक्षेः ०), ending with the verse गोहक्रोडोत्पत्ति-
व्रमनसो ० and the colophon : इति श्रीकृष्णचरितमुद्धव-
द्वयस्य सख्यकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOK.]

3894.

823a. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting (without diacritic *r*-point); eight lines in a page.

Uddhavacarita, a poem, composed by *Raghunandana Dāsa*, in 163 verses in the *mandākrāntā* metre; in which *Uddhava* appears in the character of a confidant of *Kṛishṇa*, bearing messages backward and forward between the god and his female companions, who are rendered desolate by his disappearance.

It begins :

श्रीशो भूत्वा मधुपुरजनानन्दसंदोहवर्षी
ज्ञात्वा गोपीविरहविदग्धा ज्ञातकारुण्यभावः ।
चात्तोयत्नं मृदुमधुरवाद्येति साकृत्तवाचा
प्रोवीकुर्वन् (?) प्रोवी ० रहसि विनयादुद्धवं व्याजहार
यद्युक्तो ऽसि प्रकृतिश्रवणः कृतसंपादनात्मा [॥ १ ॥
रागीदार्ढ्यवद्वह्निपटुगूढवाचां प्रगोष्ठा ।
तस्मादस्मिन् इति विषये (?) विषये) मां निबोक्तुं मदीयं
चेतो ज्ञायै त्वरति मुहुस्तु संपादनीयं ॥ २ ॥
यो मामन्तःकरुणकलिप्रसेहभावानुरक्ता
आवेदोमहमपि तत्रा तत्र हाटी भवामि ।
यद्विच्छेदाद् व्यसनविकला मधुसयामगीता
महेन्नाती व्रजयुवतयो मां खलुडेभवन्ति ॥ ३ ॥

It ends :

इत्थं पुनोद्धववदनतो माधवो आकुलात्मा
संप्रायोपन्नमिति सकृदपि सामुसंपृष्टेनेत्रः ।
यद्विच्छेदव्यधिरुद्धवाः सन्नि ये ये व्रजस्था
आनेत्रस्थाः प्रियतम सखे मत्समीपं पुनस्ते ॥ १६२ ॥

कानुद्गमर्भुषि मम पुरी द्वारिकाया यदाया
भावा तस्या मधुनगरतः संववास्यामि तदिह ।
मोनन्दासं तदधिपवति सर्वमानोय तस्या
पावः कायः सह सहचरेखैरोर्वैजनेन ॥ १६३ ॥
इति श्रीरघुनन्दनदासविरचिते उद्धवचरिते समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOK.]

3895.

12. Foll. 11; size 12 in. by 7 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Mukundamuktāvalī, a poem in honour of *Vishṇu*, ascribed to *Rāpa Gosvāmī*.

It begins :

नवमलधरपथं चंपकोद्गादिकथं
विकसितनलिनासं विस्मृजन्तहासं ।
कनकरुषिदुकूलं चारुवर्षाचपूलं
कनचि निखिलवारं नीमि मोषीकुमारं ॥

The poem consists of 80 verses, two and two of which are in the same metre (or tune).

It ends :

धनुषपुत्रविगोहो पुंविप्रमोदोहो-
स्मरन्तरलिबद्धिनिर्मितानन्दवृष्टिः ।
नवमलधरधामा पातु वः कृष्णनामा
भुवनमधुरवेद्या मालिनोमूर्तिरेषा ॥ ३० ॥ मालिनो ॥
इति श्रीमुकुन्दमुक्तावली संपूर्णा ॥

It was published (with a commentary of his own) by *Premacandra Tarkavāgīśa*, Calc. 1859; also in the *Kāvya-mālā*.

The author's name is not mentioned in this MS. [? J. R. BALLANTYNE.]

3896.

1184g. Foll. 8; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Mukundamuktāvalī-tīkā, an anonymous commentary on *Rāpa Gosvāmī's* poem.

It begins :

ओ नमः श्रीगोविन्दाय ॥ नवजलधरेत्यादि ॥ अथ वृत्त-
मुक्तावल्या मुकुन्दं स्तौति । नवेत्यादिभिः । ०

It ends :

तस्यैव हरिधर्मस्य यदिज्जोक्तः पुनः पुनः ।

ते गाढरागावावस्यमेतत्तद्वक्त्रलक्ष्यं ॥

इति श्रीलक्ष्मीरूपगोक्षामिविरचितमुकुन्दमुक्तावलीस्तोत्रस्य
टीका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3897-3899.

1184 d, e, f. Foll. 26 ; size 13 in. by 4½ in.;
good, modern Bengālī handwriting ; six lines
in a page.

Three poems in honour of *Vishṇu* and
Kṛishṇa :—

I. *Mukundamuktāvalī*, in 30 verses, as above,
foll. 1b-4a, without the author's name.

II. *Manodūtākāvya*, foll. 4b-14a, a poem in
101 *vasantatilaka* verses, in which the poet,
who calls himself *Vishṇudāsa Kavindra*, makes
his own mind the messenger for conveying his
feelings of devotion to *Vishṇu*.

It begins :

निर्वैर्यं तानि रहसि स्वयमर्जितानि

भूयस्तराणि दुरितानि सुदुःसहानि ।

श्रुत्वा च कालविहिताम्यवशेन्द्रियाणां

दुःखान्यचिन्तयत कश्चन विष्णुदासः ॥ १ ॥

इष्टो धनैः शमदमादिभिरेव योगः

छान्द्या तपो बहुविधधर्मतश्च तीर्थं ।

तत्किं करोमि विकलोऽहमितः क्व यामी-

त्येवं विलप्य शरणं हरिमानुचोचे(?) ॥ २ ॥

It ends :

बन्धुस्त्वमेव हृदयार्थेपथं(०ख्यपथ R.M.) प्रपन्नं

सत्यं रिपुर्निपथगमितया त्वमेव ।

तत्कातरे मयि विधेहि कृपां यदेतद्(यदे० R.M.)

उक्तं कुरुष्व मुरवैरिपदे(सु० R.M.) रमस्व ॥

इति श्रीविष्णुदासकवीन्द्रविरचितं मनोदूतकाव्यं समाप्तं ॥

For another MS. of this poem (wanting the
first leaf) see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 56.

For a *Manodūtīkā*, by an unknown poet, see
Stein, Cat. of Jammu MSS., p. 287.

III. A poem in prose and verse, by *Gopāla-
bhaṭṭa*, descriptive of *Kṛishṇa's* sports with
Rādhā and the *Gopīs*, and perhaps forming part
of a larger work (foll. 14b-26b).

It consists of four chapters, viz.: *vasana-
cauryakelivartanam* (ends fol. 17b), *bhārakhaṇḍa*
(fol. 20a), *pārakhaṇḍakelivartanam* (fol. 24a),
and *dānakhaṇḍa* (fol. 26b).

Chapter 1 begins :

यं ब्रह्मा वरुणेन्द्ररुद्रमरुतस्तन्वति दिव्यैः सचैर्

वेदैः साङ्गपदक्रमोपनिषदैर्गोयति यं सामगाः ।

ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यति यं योगिनो

यस्यानं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥ १ ॥

जयति जलनिवासो(!) देवकीजन्मवादो

यदुवरपरिषत्त्वैर्दोभिरस्यन्नधर्मं ।

स्थिरतरवृजिनम्रः सस्मितश्रीमुखेन

व्रजपुरवनितानां वर्धयन्कामदेवं ॥ २ ॥

Ch. 2 : ततो दिनान्तरे दधिविक्रयणार्थं मथुरा व्रजनीनां
गृहीतधुराणामयत एवापरः(?) ० रतः) ॥

राधानुरोधवसतो(० वशतो) निजलीलया च

स्कन्धे निधाय दधिभारमपारमायः ।

कौतूहलेन कपटेन च मन्दमन्दं

कृष्णः कलिन्दतनयातटमाजगाम ॥ ३० ॥

Ch. 3 :

विक्रीय तक्रमचिरेण निवर्तमानो

राधां सुधाकरमुखीमभिवीक्ष्य दूरे ।

कूले निधाय तरणिं सहसा मुरारिर्

धूलीगृहीतरविज्ञा(?) धूलौ(?) गृहीतो पुलिने तनोति ॥

राधा सत्वरमागत्य कृष्णं प्रति ॥

स्वर्णं धूलिक्रीडां परिहर समारोह तरणिं

मुरारे चण्डोन्मुञ्चरमगिरिचूडामणिरभूत् ।

पुरः प्राचीज्ञानं बहुलजलसंभारभक्तिं

स्फुरद्भिद्युत्थालं किमु घनकुलं नाकलयसि ॥

Ch. 4 : ततो दिनान्तरे व्रजाङ्गना भारमादाय गन्धं विक्रेतुं
मथुरा व्रजनीरालोक्य कृष्णो जगदे ॥

अत्र खलं विरम सुन्दरि नीपमूले
कूले कलिन्ददुहितुः सह गोपिकाभिः ।
अथ त्वया किमपि न श्रुतमस्ति भावे
पारे कलिन्ददुहितुः करमाचकार ॥

It ends : ततो राधा ॥

अन्योन्याहुपरिश्रितकलदशं
शश्वन्मिथःस्मरकथास्मितसुन्दरास्यं ।
लोलाभमन्मथुरगुम्फितचक्षुष्यं(?)
कुञ्जं जगाम तवचा(?) तरसा हरिणायताक्षी ॥

ततस्तत्र गत्वा सखिभिः सुरतमनुभूय निजभवनं जगाम ।
राधापि सखीभिः सह मथुरां गतवती ॥ इति श्रीगोपालभट्ट-
विरचितो दानवखण्डः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3900.

1605c. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; fair
Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eight
lines in a page.

Krishnakarnāmrita-stotraratna, a poem, of
three śatakas, in praise of the youthful *Kṛishṇa*,
by (*Bilvamaṅgala*, also called) *Līlāśuka*, pupil
of *Somagiri*(?). [A.]

The three śatakas, here consisting of 113,
111 and 108 verses respectively, begin thus :

I. चिंतामणिर्जयति सोमगिरिर्गुरुं
शिखागुरुश्च भगवान् शिशिपिच्छमीलिः ।
यत्पादकल्पतरुपञ्चवशेषेषु
लोलास्त्रयंवररसं लभते जयन्तीः ॥ १ ॥
अस्ति स्वस्तरुणीकरायविगलत्कल्पप्रमुनाश्रुतं
वस्तुप्रस्तुतवेणुनादलहरीनिर्वाणनिर्घोषकुलं ।
सस्तस्यस्तिरुद्धनीविधिलसतोपोसहस्रावृतं
हस्तन्यस्तनतापवर्गैर्मखिलोदारं किशोराकृतिं ॥ २ ॥
आनुर्यैकनिधानसीमचपलापांगच्छदामधरं(?)
कारुण्यामृतवीचिलोलितदशं लक्ष्मीकटाक्षादृतं ।
कालिंदीपुलिनांगणप्रणयिनं कामावतारांकुरं
बालं नीलममो वयं मथुरिमस्ताराज्यमाराधुमः ॥ ३ ॥

II. अभिनवनवनीतस्त्रिगन्धमापोतदुग्धं
दधिकणपरिदग्धं मुग्धमंगं मुरारेः ।
दिशतु भुवनकृच्छ्रेदिता पिच्छगुच्छ-
च्छविनवशिशिपिच्छालाङ्घितं वीङ्घितं वः ॥ १ ॥

III. अस्ति स्वस्त्रयने समस्तजगतामभ्यस्तलक्ष्मीजनं
वस्तुध्वस्तरजस्तमोभिरमिश्रं न्यस्तं पुरसादिषु ।
हस्तोदस्तगिरौद्रमस्तकतरुप्रस्तारविस्तारित-
स्वस्तस्वरुभूनसंस्तरलसप्तस्तापि राधाश्रुते ॥ १ ॥

It ends : कोदंडमेवमस्तं दमिषु ० ॥ १०६ ॥

या प्रीतिर्विदुरापिते ० ॥ १०७ ॥

जयतु जयतु देवो देवकीनंदनो त्वं

जयतु जयतु कृष्णो वृक्षविंशप्रदीपः ।

जयतु जयतु मेघः श्यामलकोमलांगो

जयतु जयतु पृथ्वीभारनाशो मुकुन्दः ॥ १०८ ॥

इति श्रीलोलाभमुकविरचिते श्रीकृष्णकलीमृतस्तोत्ररत्ने
विज्ञातकं संपूर्णं ॥

The verse from the *Karnāmrita* quoted above,
p. 813b, occurs as i. 55 of this MS.; but not
those quoted from *Bilvamaṅgala* (for which see,
however, the quotations in the *Sumaṅgalastotra*,
below, p. 1474b). [H. T. COLEBROOKE.]

3901.

1994. Foll. 40; size 8½ in. by 4 in.;
clear, modern Devanāgarī writing (European
paper); ten lines in a page.

The same work. [B.] The MS. is very far
from correct.

I. consists of 105 verses; but in colophon :
द्वादशस्तोत्रस्तोकोत्तरशतसंख्यातं ० प्रथमशतकं ।

II., 105 verses, but in colophon : द्वादशस्तोको-
त्तरशतसंख्यातं ० द्वितीयशतकं ।

III., 89 verses, ends : कोदंड ० ॥ ८६ ॥ या प्री-
ति ० ॥ ८७ ॥ जयतु ० ॥ ८८ ॥

गोपाल मूले वदनानिलेन

किं पूरिते वास पयोधरायै ।

कुची मदीयौ पयसा विहीनौ(?)

यतोचकत्या(?) कुरु मे मुकुन्द ॥ ८९ ॥

इति श्रीकृष्णलोलाभमुनिविरचितं श्रीकलीमृतस्तोत्ररत्ना-
करं(?) १., II.) तृतीयशतकं संपूर्णं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3902.

74. Foll. 16; size 10½ in. by 3½ in.; in different Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work, here called *Krishṇastotra*, and ascribed to *Bilvamāṅgalācārya*. [C.]

The three sections consist of 106, 109 and 67 verses respectively; but in the first century the above figure includes a number of verses supplied in the margin, whilst others (as e.g. 107-112) are marked as omitted in the margin. From the colophon it appears that the copyist on purpose omitted some verses.

The text ends as MS. A, after which the colophon: इति श्रीवित्त्वमंगलाचार्यविरचितान्त्रिशतपद्यात्मक-
कृष्णस्तोत्रात्कानिचिद्रूप्यपदानि लिखितानि स्वार्थे परार्थे च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3903.

1177f. Foll. 9; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Līlāsuka's *Kṛishṇakarnāmṛita*, śataka 1., consisting of 112 verses. [D.]

[H. T. COLEBROOKE.]

3904.

1293. Foll. 108; size 12½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Karnāmṛitavyākhyā, also called *Suvarṇaśaka*, a commentary on the *Kṛishṇakarnāmṛita*, by *Pāpa Yallaya Sūri*, son of *Tirumalla Bhaṭṭopādhyāya* and *Koṇḍamāmbā*; with the text of *Līlāsuka's* poem between the commentary.

The three śatakas, consisting of 111, 110 and 106 stanzas resp., have separate psgina-

tions; mistakes occurring in śat. II., where no. 36 is passed over and the last leaf is misplaced at the end of the whole work; and in śat. III., where nos. 28-37 are passed over without any omission.

It begins:

श्रीरामं सीतया साकं मुकुंदं मौलिशेखरं ।

यच्चानं वाजपेयेन यज्ञेशं प्रणतो ऽस्यहं ॥ १ ॥

येषां संदर्शनेनैव षट्शस्त्रवशगो भवेत् ।

यतोद्गान्वासुदेवेन्द्राक्षमामो ऽभीष्टसिद्धये ॥ २ ॥

वसुमत्सन्वये जातपापयत्नयमूरिणा ।

कणामृतस्य व्याख्यानं क्रियते कृतिना मुदे ॥ ३ ॥

मंत्रशास्त्रे महाभाष्ये मणिमीमांसयोः सदा ।

मतिर्यस्य भवेत्तेन मंतव्या कृतिरौदृशी ॥ ४ ॥ ० ५ ॥

षेष्टिभट्टादिभिः प्राप्य यज्ञसे प्रार्थनानि मे ।

किंतु कृष्णस्मृतिर्निर्णयं भवत्विति मतिमेव ॥ ६ ॥

अर्थोत्तरपरिस्फूर्तिर्यत्र ह्यापि भवेद्यदि ।

भाट्टाप्रभाकरी (!) दृष्ट्वा परितुष्यंतु ते जनाः ॥ ७ ॥

अज्ञानाद्यत्र कुत्रापि विपरीतार्थवर्णनं ।

कृतं चेच्छास्त्रतो तत्रद्विद्वद्भिर्पीतमत्सरैः ॥ ८ ॥ ०

अत्र ग्रंथकर्ता ग्रंथं चिकीर्षुः आदौ गुरुन् महोक्तोति ।
चिंतामणिरिति । ० चिंतामणिर्नाम मंत्रविशेषो यच्चिंतनवशा-
त्कृतार्यो भूत्कविः । स जयति सर्वोत्कृष्टेण वर्तते इत्यर्थः । न
तु गुरुं प्रकाशयेद्दोषमात्रं तु मंत्रं प्रकाशयेदित्यादिना मंत्रो न
प्रकाश्यते इति चेन्न तच्चिंतामणिर्मंत्रचिंतनफल इत्यादिना श्री-
हर्षेण प्रकाशितत्वात् । स्मृतिस्तु साध्यमंत्रविषया न तु सिद्ध-
मंत्रविषयेति ज्ञेयं । यद्वा चिंतामणिरिति कश्चिद्योगो यत्संनिधाने
कविना योगाभ्यासः कृतः । यद्वा चिंतामणिरिति सोमगिरि-
विशेषणं । तस्मिन्पक्षे चिंतामणिवदभौष्टप्रदाता सोमगिरिर्नाम
काचिद्धारवन्तितीति वा । यद्वा । उक्तविशेषणविशिष्टः सोम-
गिरिर्नाम महावाक्योपदेष्टा गिरिसंप्रदायप्रवर्तकः । मे वम
गुरुर्जयति । शिष्यागुरुरतयौमित्वेन शिष्यकः शिष्यिनः मयूरस्य
पिच्छं वह्निं मौली शिरसि यस्य स तपोक्तः । भगवान् धनुष्यै-
श्वर्येसंपन्नः श्रीकृष्ण इत्यर्थः । सो ऽपि जयति । ०

It ends: या प्रीतिः ० ॥ १०६ ॥ इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारा-
वारपारीश्वरमहोपाध्यायतिरुमलभट्टपुत्रेण कोट्टमांवा (कोट-
मांवा I.; कोट्टमांवा II.) गर्भेष्टुक्तिमुक्तामणिना पापयत्नयमूरिणा
विरचितायां कणामृतव्याख्यायां सुवर्णचक्रसमाख्यायां तृतीयो
ऽध्यायः ॥

There is much uncertainty about the Sanskrit spelling of these apparently Tamil names; the father's name appearing in the colophons as तिरुमल, the mother's as कौतमावा, कोदंडमावा and कौडमावा, and the author's name as पापयज्ञय, पापपञ्चय and पापयज्ञय.

[H. T. COLEBROOKE.]

3905.

2577. Foll. 46; 4to, size 10 in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 31-33 lines in a page. Foll. 12b and 14b have been left blank.

Līlāsuka's Krishṇakarnāmṛita, with *Pāpa Yallaya Sūri's* commentary. *Adhyāya* (or *śātaka*) II. and III., of 110 and 106 stanzas resp.

The commentary begins:

लोकप्रसिद्धकोदंडबाणान् त्यक्तैष्वं धनुः ।

पुण्यास्त्राख्यपि वेश्वादीनमो रामाय गृह्णते ॥

पूर्वशतकांते तु यद्वैभवमेव मदीयं ज्ञानकरणं गोचरयन्वित्युक्तं तद्वैभवं येन येन प्रकारेण प्रतीते तेन तेन प्रकारेणाह । अभि-
नवेत्यादिना । ०

Adhy. III. beg. fol. 24 :

आख्यामुत्तलसस्त्रानि पंकजं पार्थसारथिं ।

भजे इह परमानन्दमनं (?) मेनं पञ्चालयापतिं ॥

(Text :) अस्ति स्वस्थयनं ० ॥ १ ॥

It ends: इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीश्वरसुमती-
तिरुमलभट्टोपाध्यायपुत्रेण कौडमावागर्भमुक्तिमुक्तामणिना पाप-
यज्ञयसूरिणा विरचितायां [कौण्डमाव्याख्यायां *adhy.* II.]
सुवर्णचक्रकसमाख्यायां नृतिप्यो ध्यायः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3906.

823d. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eleven lines in a page.

Sāraṅgarāṅgadā, a commentary, by *Krishṇa-dāsa*, pupil of *Rūpa Gosvāmin*, on the first *śataka* of the *Krishṇakarnāmṛita*.

It begins:

कृपाकुशासरिहस्य विष्णुनाम्नावयन्वपि ।

नीचगेव (निचलेव N.) सदा भाति तं श्रीचेतन्यनाम्नवे ॥ १ ॥

वमनी कृष्णमाधुर्यकेलिसौन्दर्यसंपदं ।

कैचिन्न भावना सम्यग् ज्ञेया लीलानुकस्य गीः ॥ २ ॥

मन्दोऽपि कश्चित् श्रीरूपपादाभोजनभूषदः ।

कृष्णकलीमृतव्याख्या विवृणोति यथामति ॥ ३ ॥

स्यहे बाहदशोक्त्यर्थे निर्वन्धं परिनुचता ।

निगूढोऽन्यदेशोक्त्यर्थो व्याख्येयः सायह (?) सांप्रतं मया ॥ ४ ॥

मदास्यमरु [त] संचारसिद्धांगा गोकुलोन्मुखी ।

सनाः पुष्पलोमां क्षिप्त्वा कलौकासारसनिधी ॥ ५ ॥

सङ्क्रमावगन्धर्वगान्धर्वभवलम्पटेः ।

सारङ्गः शोभतामेवा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ६ ॥

अथ दाक्षिणात्यः कृष्णवेश्वापश्चिमतरीरवासी पण्डितकवीन्दः
श्रीपितृमङ्गलनामा कश्चिद् ब्राह्मणः किलासीत् । स च पूर्व-
दुर्वासनाप्रेरितस्तत्पूर्वतीरनिवासिन्यां कस्यांश्चिन्नामणिनाम्नायां
वेश्यायामतीवासक्तो बभूव । स कदाचित् प्रवृत्तमिच्छायां जी-
मूतमद्गजजितजातवृक्षयोऽन्ध इवागणितप्रसूहचयः स्वगृहाभिर्गता
तां नदीं हस्ताभ्यां सवालक्षणेनोत्तीर्य (?) ज्ञात्वा (?) कौलितकवाटं
तदावासद्वारमाससाद । तत्रापि तत्र वै (?) तत्राप्य-) अतफुकारशत
इतस्ततो धमन् भित्तिगतेऽधोप्रविष्टकृष्णभुजङ्गपुच्छमालम्ब्य भित्ति-
मुल्लङ्घ्य प्रणालिकामध्ये निपतन्मूर्छितो बभूव । ० (cf. Oxf. MS.,
no. 231¹) सार्वलौकिकी प्रसिद्धिरिति ॥ अथवा सर्वोन्मत्तः
स्वाल्पात् श्रीवन्दावनाय प्रस्थानं कुर्वन्नेव श्रीलीलानुकः स्वगुरोः
स्वगुरुत्वमेव स्नेहदेवतस्य च संकीर्तनरूपं मङ्गलमाचरति स्म । ०
गुर्विहदेवस्मरणं तद्यथा चिन्नामणिरित्यादि । मोमगिरिस्तन्नाम
मे मम गुरुः जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । कीदृक् । चिन्नामणिः
आश्रयमात्रेणाभीष्टपूर्वकत्वात् चिन्नामणित्वं सर्वसेविता चास्य ।
किं वा जयति ? प्रति प्रणतोऽस्मीत्यर्थः । ० । तथा मे ममेह-
देवतं भगवांश्च जयति । कोऽयं भगवानित्यत्राह । शिषिषि-
च्छनीलिः ०

It ends:

जयती सुरता पञ्जोमेन मन्दनतेगीती (?) ।

मत्सर्वस्वपादभोजी राधाभदनमोहनौ ॥ १ ॥

¹ Of various *lectiones* of our MS. may be mentioned :
शः सर्वे twice for स्वसर्वे ; रासकुष्मादिलीला (?) for रास-
कुंजादि ० ; and कृष्णलीलादिपञ्चनमयपञ्चाक्षकार for श्री-
कृष्णलीलादिपञ्चनमयपञ्चाक्षकार ।

जयति मधुराधाकृष्णलीला ० २ ॥
 अक्षुषे पथि मे ऽन्धस्य खलत्पादगतेर्मुहुः ।
 स्वकृपायष्टिदानेन सन्नः सन्त्ववलम्बनं ॥ ३ ॥
 श्रीरूपचरणालिकृष्णदासेन निर्मिता ।
 कृष्णकरीमृतस्यैषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ४ ॥

Though the author's name is not mentioned in the Oxford MS., this is doubtless the commentary referred to by Wilson, *Sel. Works*, i., p. 168. Whether it extended beyond the first *śataka* seems doubtful, seeing that the other MSS. of which particulars are given correspond to ours. Cf. *Notices*, 2nd ser., i., p. 71 (beginning, like the Oxf. MS., with an additional verse: यद्भावभावित्तथियो ऽथ वाचो०).

[H. T. COLEBROOKE.]

3907.

564. Foll. 64 (the first of which was lost and replaced by two leaves); size 12½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; 9-15 lines in a page.

Sumaṅgalastotra, by *Bilvamaṅgala*; with a (partial) commentary, called *Bhaktavallabhā*, by *Bhaṭṭa Vanamālin*.

The work is of essentially the same character as the same author's *Kṛishṇakarmāmṛita*, with which it has indeed much of its matter in common, and with which it seems actually identified by the commentator. But, besides containing a good deal of new matter, it is arranged in a totally different way, so as virtually to constitute a different work.

The text begins:

चिन्तामणिर्जयति सोमगिरिर्गुरुर्मे ० ॥ १ ॥
 मातनैतः परमनुचितं यत्खलानां पुरस्ताद्
 अस्तांशकं जठरपिठरीपूर्ये नर्तितसि^१ ।
 तत्त्वतथ्यं सहजसरले वत्सले वाणि कुयी
 प्रायश्चित्तं गुणगणनयोगोपवेधस्य विष्णोः ॥ २ ॥

¹ See the comment on p. 1475a.

यो लोकभारोद्धरणाय चक्रो
 चक्रे ऽवतारं वसुदेवगेहे ।
 गोपीजनानन्दकरो मुकुन्दः
 पायात्स वो यादवराजसिंहः ॥ ३ ॥
 आवबन्ध मुकुटं कुटुंबिनी
 तत्र मूर्धनि मुकुन्दजन्मनि ।
 यत्र रंगचितपुष्पपञ्चवैर
 बल्लवीभिरपि पर्यधीयत ॥ ४ ॥
 उपासतां ब्रह्मविदः पुराणाः
 सनातनं ब्रह्म निरुद्धचित्ताः ।
 वयं यशोदासुतबालकेलि-
 कथासुधासिंधुषु मज्जयामः ॥ ५ ॥
 विहाय पीयूषरसं मुनीश्वरा
 ममाभिप्राजीवरसं पिबन्ति किम् ।
 इति स्वपादांबुजपानकौतुकी
 स गोपबालः श्रियमातनो नः ॥ ६ ॥

The work, consisting of 383 stanzas, shows the following topics: *iti kaumāram* (after v. 69), *kaīśorakeliḥ* (v. 233), *tārūnyam* (v. 240), *iti kaviprasādaḥ*, *samāptaṁ gokulacaritāmṛitam* (v. 271), *mathurācaritām* (v. 286), *dvārakācaritām* *samāptaṁ kṛishṇacaritāmṛitam* (v. 306), *śrī-nārāyaṇastutiḥ* (v. 331), *śivastutiḥ* (v. 336), *hariharastutiḥ* (v. 338), *nṛsiṃhastutiḥ* (v. 342), *rāmacaritāmṛitam* (v. 355).

It ends:

यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदोतिनो
 बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः ।
 अहेन्द्रित्यथ जैनशासनरताः कर्मेति मीमांसकाः
 सो ऽयं नो विदधानु वाञ्छितफलं श्रीदेवकीनन्दनः ॥ ३८० ॥
 इति समाप्तं स्तोत्रम् ॥

अमीभिरष्टाभिरभिष्टुतः स्तवैः
 शतेन देवः शतपत्रलोचनः ।
 किशोरवेषे न कृपासुदः स्वयं
 विराजमानो हृदि मे विराजताम् ॥ ३८१ ॥
 श्रीवासुदेवकृतभक्तिरतिप्रसिद्धो
 योगीश्वरो विदिततत्त्वमतिः प्रज्ञातः ।
 मुञ्चै पदं भुवि चिकाय परं पवित्रं
 द्वारावर्तो ननु जगाम नमन् हरिं सः ॥ ३८२ ॥

हस्तौ सुयोज्य हरिभक्तिरश्चकार

स्तोत्रं वरं हरिविलोकनकांक्षयासी ।

श्रीविल्वमंगल इदं पठतो जनस्य

प्रोतो हरिर्दिशति भक्तिमतिप्रगल्भाम् ॥ ३६३ ॥

इति श्रीविल्वमंगलकृतं सुमंगलाख्यं स्तोत्रं समाप्तं ॥

The four verses quoted in the *Bhaktirasāmṛitasindhu*, above fol. 813b, as extracted from *Bilvamaṅgala* and *Bilvamaṅgalastotra* (and not found in the author's *Krishṇakarnāmṛita*, cf. p. 1471b) occur here as vv. 305 (fol. 61b), 271 (fol. 60a), 189 (fol. 54a) and 245 (fol. 59a) resp.

Of the first 25 verses of this work the following occur also in the *Krishṇakarnāmṛita* : 1 (= K. I. 1), 2 (II. 4), 5 (II. 55), 8 (III. 65), 13 (II. 54), 17 (II. 76), 21 (II. 69), 23 (II. 98), 24 (II. 82), 25 (II. 15); whilst of the last 25, not a single verse appears there; and of the last five verses commented upon, only the last two are found there (199 = III. 29, 200 = III. 80).

Bilvamaṅgala's *Krishṇastotra* (109 verses), printed at Calcutta (1817), represents a third work or version, which again has much in common with the present work, e.g. S. 2 (= K. 109), 5 (5), 11 (1), 12 (69), 13 (87), 14 (88), 201 (102).

The Commentary begins :

श्रीमन्निरविराधीशं वृन्दारख्यपुरंदरं ।

कृष्णचंद्रं प्रपद्ये इह भक्तानुग्रहकारकं ॥ १ ॥

नंदव्रजे यामरता नान्यत्रामरता समा ।

यत्र प्रातर्दिवा सायं नक्तं व्यक्तं परं महः ॥ २ ॥

कृष्णकण्ठमृतस्यैवा टीका श्रीभक्तवत्सभा ।

भूनिर्जरेण भट्टेन क्रियते वनमालिना ॥ ३ ॥

अपाखिलगोपनिर्दिशनीनिकरावलंबि रासविहारि श्री-
कृष्णभावाविहः परमभागवतो लीलाश्रुकः श्रीकृष्णकण्ठमृताख्यं
स्तोत्ररत्नं चिकीर्षुः शिशिपिच्छमौल्यं (°त्यलं) कृतश्रीकृष्णचंद्र-
देवज्ञानुस्मरणरूपं मंगलमाचरति चिंतामणिरिति ॥ भगवान् जयति
सर्वोत्कर्षेण वर्तते भगवान् श्रीकृष्ण एव । ° कीदृशः । चिंतामणिः
चिंतानां चिंतयमानानां चाल्यादिकशोरलीलातानां भक्तैषु मणि-
रिव प्रकाशकः । ° पुनः कीदृशः । सोमगिरिः सोमस्यामृत[स्य]

गिरिः पर्वत इ[ति] बहुप्रकारास्तावपरमानंदनिर्भररसमयः ।

अथवा । उभया सह सोमः श्रीमहेशस्तस्य गिरिः पुत्र्य इति ° ।

पुनः कीदृशः । मे मम गुरुः । ° ॥ १ ॥ मातरिति ° ॥ हे मातरि-
गदेवि अतः परमन्यदमुच्यते नास्ति । ° सलानां श्रीकृष्णानुराग-

रहितानां पुरस्तादये व्यस्ताशंकं । दूरीकृतये हि पारलीकिकभवं

यथा तथा वृषा त्वं नर्तितानि । नर्तनं श्रीभगवदये तद्वक्तानां वा

समुचितमिति भावः । ° ॥ २ ॥

The commentary ends (fol. 56b) with the explanation of verse 200 :

गोपीनामभिमतगीतहृदयवर्षाद्

आपोनस्तनभरनिभेरोपगृहं (° गृहं) ।

केलीनामवतु रसेरुपास्य मानं

कालिंदीपुलिनचरं परं महो नः ॥ २०० ॥

गोपीनां सर्वतः पीनेः पुष्टेः स्तनभरेभेरेनिभेरे गाढं उपगृहं

आलिङ्गितं हेतुमाह । अभिमतः स्वस्याभीष्टो यो गीतवर्षः मधुर-

गानामृतवर्षस्य हर्षः जानंदस्तस्मात् तत्प्रवणादित्यर्थः ॥ २०० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3908.

2420b. Foll. 34; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1494 A.D.; eleven lines in a page; foll. 1-3, 6, 10-12 supplied by a more recent hand.

Vishṇubhaktikalpalatā, a poem in eight *stāvaka*s, consisting of meditations and devotional effusions on the names and qualities of *Vishṇu*; by *Purushottama*, son of *Vishṇu* and *Mānī*.

The poem has been published in the *Kāvya-mālā* (no. 31, Bomb. 1892). It begins:

अतिसुदृढमगाता हर्षमंगैकभावाद्

अधिकतममुमेशी यं तपालैकयोगात् ।

तदधिकमिव यात्री यं सुतं चीषमाणी

सफलयतु स देवो वः क्रतुं चक्रतुः ॥ १ ॥

स्फटिकमणिमयाख्य ° ॥ २ ॥

हृदयमलमनायक्योतिर ° ॥ ३ ॥

अधिजगति जनानामेक एवाख्युपायो

विषमतमभवामि तूष्णेनेतं तरोतु ।

अवशमननपूर्वं विष्णुपादारविंद-

स्मरणमिति तदेतत् प्रोच्यते भक्तिलोभात् ॥ ३ ॥

विमलयतु मनो मे दूषितं दोषसंघैर्
अहरहरिह रम्या रामचंद्रस्य भक्तिः ।

सगरतनयभूतिधेयितं भूमिभागं

सुरसरिदिव दोषशोषविख्यातशक्तिः ॥ ५ ॥

I. contains 39 verses; II., 51; III., 41; IV., 41; V., 38; VI., 39; VII., 36; VIII., 40.

It ends:

मन्त्रोत्पत्तिरुत्तरोहसि विहसिते हृत्तरोजे सुजायद्-

विष्वक्सेनप्रसंगोत्सवमवगणितोपायसर्वीतराया ।

संप्राप्य प्रेमपाथोनिधिलहरिपरिव्याकुलास्त्रिष्टवार्द

स्वामिव्यामिश्रभावं समलभत सुखे यत्र वाचा विरामः ॥ ४० ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिप्रबंधे कल्पलतास्ये कविश्रीपुरुषोत्तम-
कृतौ चित्रप्रबोधो नामाष्टमः स्तवकः ॥ समाप्तोयं विष्णुभक्तिकल्प-
लतास्यः । संवत् १५५१ वर्षे चैत्रे शुदि १० गुरौ दामोदरेण
ललितले ॥

मानो माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।

विष्णुभक्तिलता चक्रे सता चक्रे कृतोजलिः ॥

[GAIKAWAR.]

3909.

2468a. Foll. 66; size 10 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1791 A.D.; fifteen lines in a page.

Vishṇubhaktikalpalatā, with a commentary (*vivaraṇa*), called *Kalpalatāprakāśa*, composed by *Mahādhara* (or *Mahādāsa*, as he is also called) in 1597 A.D. It begins:

नृहरि गिरिजां गिरं गणेशं

गुरुपादाब्जपुगं शिवं प्रणम्य ।

हरिभक्तिलताभिधेयकाव्ये

विवृतिं वप्सि ययामतीशतुष्ट्यै ॥

तत्र स्वाभोष्टदेवतावर्णनरूपं विष्णुभक्तिकल्पलतास्यं काव्यं
चिकीर्षुः प्रारिखितयंयनिर्बिम्बसमाख्ये सदाचारपरिपालनाय
पुरुषोत्तमः कविराट् विज्ञेशस्मरणलक्षणमाशीरूपं काव्यमुखं
वदति । आशीनेमस्त्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्युक्ते ॥

अतिमुदुदमगाता ० ॥ १ ॥

उमेशी भवानीशंकरौ संगैकभावाद्देहेक्यादतिसुदृढं निविडं
हर्षं संतोषमगातां यं वीक्षमाणी विलोकयन्ती तदधिकमिवात्मै-

वात्यहर्षाधिकं(!) हर्षं याती प्राप्नोति स व[क्र]तुडोऽयमिति । प्रापतुः ।
तथा आ[त्मै]क्ययोगादात्मनोरैक्याधिकतममयधिकं हर्षमगातां ।
तथा यं सुतं गणेशं पुत्रं शो(स or स गणेशो) देवो यो युष्माकं
क्रतुं संकल्पं सफलयतु सफलं करोतु मनोरथसिद्धिं करोतित्यर्थः ।
मालिनीवृत्तं ॥ १ ॥

It ends: इदानीं संयाते मातृपितृनामकथनपूर्वकं स्तनाम ।

माना(मानी) माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।

विष्णुभक्तिलता चक्रे सता चक्रे कृतोजलिः ॥ ४१ ॥

निगमयति मातेति । यस्य माता मानीनास्ती पिता विष्णु-
नामा । यस्यास्या नाम पुरुषोत्तमः स इमां विष्णुभक्तिकल्पलतां
चक्रे कृतवान् । कीदृशः । सतां साधूनां चक्रे समूहे कृतोजलिर्येन
साधु[न]मनकृदित्यर्थः ॥ ४१ ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्रप्रबोधनामाष्टमः
स्तवकः ॥ ० संवत् १८४८ वर्षे ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे १ प्रतिपदि
गुरुवासरे लिखितं भट्टकाशीदासहरीहराणी लिखावीतं से-
(? l. सी)तावेणीरामसुतकुबेरजीदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

3910.

1500. Foll. 76; size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8-12 lines in a page.

The same works.

Colophon: इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्र-
प्रबोधो नामाष्टमः स्तवकः ॥ समाप्ता विवृतिः ॥

श्रुतिवाणरसेन्दुमानवर्षे

नभसि स्कंददिने सिते स्कंदवारे ।

महिदा[स]बुधो गिरीशपुत्री

कृतवान् कल्पलताप्रकाशमेतं ॥ ०

Cf. Weber, Berlin Cat., no. 542.

[H. T. COLEBROOKE.]

3911.

2079d. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; 9-12 lines in a page.

Vṛindāvanakāvya, a descriptive poem, com-
posed—by *Māna* (*Mānāṅka*), son of *Ugrasena*—

in 52 (of which 1-48 *dryāgiti*) verses characterised by alliterative (or agnominative) rhyme, in form of a dialogue held between *Rāma* and *Krishṇa* in the *Vṛindāvana* wood; with a commentary by *Rāmarshi*.

The text and commentary begin :

वरदाय नमो हरये पतति जनो यं स्मरन्नपि न मोहरये ।

बहुशस्त्रं हता मनसि दितिर्येन दैत्यचक्रं दहता ॥ १ ॥

तस्मै वरदाय हरये नमः । तस्मै कस्मै । यं हरिं स्मरन्
चित्तयन्नपि जनो लोकः मोहरये न पतति । अज्ञानवेगे न
भ्रस्यति । पुनस्तस्मै कस्मै । येन हरिणा दैत्यचक्रं राक्षसवृन्दं
दहता प्रता बहुशो अनेकवारं मनसि हता हृदि ताडिता दिति-
हिरण्यकशिपुमाता चक्रं रुरोद ॥ १ ॥

स्वमिव भुजं गवि शेषं

च्युपधाय स्वपिति यो भुजंगविशेषः ।

नवपल्लवसमकरया

अयोर्योर्मिपेक्षा च सेवितः समकरया ॥ २ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । यो हरिः श्रीकृष्णः गवि जले समु-
द्रोदके स्वपिति शेते । किं कृत्वा । भुजंगविशेषं सर्पोक्तं शेषं
शेषार्कं नार्गं च्युपधाय उपधानीकृत्य । कमिव । स्वं निजं भुजं
बाहुमिव । यथान्यः स्वं भुजमुपधानीकृत्य शेते इति निर्भयत्वे
दृष्टातः । किंभूतः नवपल्लवसमकरया । नूतनकिशलयुत्य-
पास्या श्रिया लक्ष्म्या सेवितः । पुनः किं । अयोर्योर्मिपेक्षा कञ्चो-
लश्रेण्या च सेवितः । किंभूतया । समकरया । मकरैर्मनैः सह
वर्तमाना समकरा तथा । बाणे चापि (पर. वाचि) पशौ भूमौ
दिशि रश्मौ जले वक्षिणि । स्वर्गे मातरि वज्रे अग्नी मुखे सङ्घे
च गोध्वनिरिति नानार्थे ॥ २ ॥

येन च बलिरसुरो[8]धः

क्षितेरथ स्थापितः सुरैरसुरोपः ।

पृथुकः सन्निभवदनम्

चिक्षेप यः सरोजसन्निभवदनः ॥ ३ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । येन हरिणा बलिः असुरो दैत्यः क्षितेभूमेः
अथस्तले स्थापितो रक्षितः । किंभूतः । सुरैर्दैवैः असुरोपः सुखेन
न रोडुं शक्यः । यो हरिः पृथुकः बालः सन् अनः शकटं
चिक्षेप प्रेरयामास । किंवत् । इभवत् गजवत् । किंभूतः । सरो-
जसन्निभवदनः पद्मवत्पुष्पः । पृथुकः शावकः शिशुः । करो-
पहारयोः पुंसि बलिः प्राख्यगजे स्त्रिया । बलिदानवपुंगवे ।
सर्वपापघ्नः । एवं लोकत्रयेण श्रीकृष्णं नत्वा श्रीबलभट्टं
स्तीति ॥ ३ ॥

The author of the poem speaks of his father as a ruler of men in the regions of the *Vindhya* and *Rikshavat* (vv. 7, 8), and a poet in the same style of poetry (*varṇakavi*) as himself (vv. 9, 12) :

यो भोक्तेव मुधाया चर्लकविः ज्ञासिता च वसुधायाः ।

यस्य परामुदधीना तदेषु कीर्तिं प्रचक्षते मुदधीना ॥ ९ ॥

यः कः । य उपमेनः वसुधाया भूमेः ज्ञासिता च चालक
इव । मुधाया अमृतस्य भोक्तेव देव इव । किंभूतः । चर्लकविः
प्रत्यक्षप्रकल्पितार्थपदकविः । यस्योपमेनस्योदधीना समुद्राद्या
तदेषु तीरेषु पराम् उक्त्या कीर्तिं प्रचक्षते कचयति मुधाः ।
किंभूता कीर्तिः । मुदधीना मुदो हर्षस्याधीनामायाता । जानद-
कारिणोमित्यर्थः । मुधासादे भुवि द्रव्ये मुधा विद्युत्मुधान्तः ।
मुधा हि भोजनं श्रेयं मुधा धात्री मुधा विद् ॥ ९ ॥ ० ११ ॥

यस्येयमकार्येभ्यम्

च्युतेन तनयेन रचितयमकार्येभ्यः ।

दत्ता वाक् स्वा कृतिना

मानाकेन हरिसंज्ञया स्वाकृतिना ॥ १२ ॥

यस्योपमेनस्य मानाकेन माननाम्ना तनयेन पुत्रेण स्वा वाक्
काव्यरूपा वाक् कार्येभ्यो विद्वद्भ्यो दत्ता समपिता । किंभूतेन ।
स्वाकृतिना मुशोभना आकृतिराकारो देहो यस्य तेन । पुनः
किं । कृतिना कुशलेन । किंभूता वाक् । हरिसंज्ञया श्री-
कृष्णकथाश्रिता । पुनः किं । रचितयमका गुणितयमका । पुन-
रावर्तमानं पदं यमकं । पुनः किं । अकार्येभ्यः पापकर्मभ्यः च्युतेन
निवृत्तेन । इयं वक्ष्यमाणेति योज्यं । कृती कुशल इत्यपि ॥ १२ ॥

The text of the poem (in 51 verses) is given in Hæberlin's *Anthology*, pp. 453-462. The additional verse contained in this MS. is :

दिगसावयेनदयिता याम्या भुवनयमृतुषु चर्ये मदयिता ।

यदियमुद्यतमेव प्राप्ता जलदेषु रविमुद्यतमेव ॥ ४३ ॥

The last four verses are composed in a longer *mātrāvṛitta* (22 × 4).

The commentary ends : दशनेर्दत्तैः सह लामानां
धानानां ज्ञायां शोभां चिधङ्गारयन् । हसन्निभः । ० लोचनं
नयनं नेत्रं । लीला विलासक्रिययोः । सर्वपापघ्नः ॥

पदानोधेन सिलानां विदो चेतःप्रसन्नये ।

रामर्षिकरोहं व्याख्यां यथामतिं कवेर्गिरौ ॥

इति श्रीवृंदावनकाव्यस्य रामर्षिणा विरचिता टीका समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

3912.

1819. Foll. 16; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing on European paper (water-mark 1808); 7-11 lines in a page.

Rāmakrishṇakāvya, or *Rāmakrishṇaviloma-kāvya*, an artificial poem, by the astronomer and poet *Sūrya Paṇḍita*, son of *Sugaṇaka Jñānā-dhirāja*, in 36 verses, praising in alternate half-verses *Rāma* and *Kṛishṇa*, and giving the same text whether read forward or backward;—with the author's own commentary.

The Text begins:

न भूमुतामुक्तिमुदारहासं वंदे यतो भव्यभवं दयाश्रीः ।
श्रीयादवं भव्यभतोयदेवं संहारदामुक्तिमुतासुभूतं ॥ १ ॥

The Commentary begins:

श्रीमन्मंगलमूर्तिमार्तिशमनं नत्वा विदित्वा ततः
शब्दब्रह्म मनोमयं सुगणकशानाधिराजान्मजः ।
यद्गुणधायनैर्विनेयनिवहो ऽप्याचार्यचर्यामगात्
सो ऽहं सूर्यकविर्विलोमरचनाकार्यं करोमि स्फुटं ॥ १ ॥
छंदःपूरणमुत्क्रमविधौ साक्षात्ता तत्पदैः
प्रारंभश्चरितक्रमो ऽपि सुतरामेतत् त्रयं दुर्गमं ।
एवं सत्यपि मन्मतिः कियदपि प्रागक्ष्यमालंबते
तत्सर्वं गुणिनः क्षमंतु यदहो यूयं अमज्ञाः स्वयं ॥ २ ॥ ० ३ ॥
भागीरथी रामकथा मनोज्ञा कालिंदिका कृष्णकथातिरम्या ।
सरस्वती सूर्यकवेस्तृतीया स्नातु प्रयोगे ऽत्र मतिः कवीनां ॥ ४ ॥
समाक्षरार्था विषमाक्षरार्था द्वेधा भवेच्चित्रकवित्वसीमा ।
समानभिन्नार्थतया द्विधाद्या भिन्नाक्षरार्था च भवेद्वितीया ॥ ५ ॥

As in Hæberlin's Anthology, p. 468, the two final verses of the commentary are counted continuously with the text; the last being:

एवं विलोमाक्षरकाव्यकर्तुर्भूयांसमायासमवेक्ष्य तज्ज्ञाः ।
जानन्तिमां चित्रकवित्वसीमां दैवज्ञसूर्याभिधसंप्रदिष्टां ॥ ३ ॥
इति श्रीदैवज्ञकविसूर्यपंडितविरचिते रामकृष्णस्थकाव्ये स-
माप्तिं गते शुभं स्यात् ॥

For text and commentary see now *Kāvya-mālā* (1895); also Aufrecht, Cat. Bodl., no. 240; Raj. Mitra, Notices, i., p. 42.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3913.

1185d. Foll. 22; size 13½ in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Samkashṭanāśanastotra, a poem in praise of *Rāma-Kṛishṇa*, in 141 verses, composed, in 1762 A.D., by *Gaṅgādhara Mahāḍakara*, son of *Sadā-śiva*, and grandson of *Vīreśvara*.

The metre varies between *śārdūlavikrīḍita*, *vasantatilaka* and *mālinī*. The *stotra* is preceded by a brief prose introduction, beginning: इह खलु श्रीमद्भगवन्नारायणत्रिगुणमायापरमशक्तिपरिकल्पितविचित्रलोकजालसारभूतायां हरिहरादिमुरमुनिमुमुक्षुपरमहंससमाश्रितायां -- श्रीविश्वनाथराजधान्यां -- श्रीमन्महाडकरोपनामकश्रोत्रियवीरेश्वराग्निहोत्रिसूनुसदाशिवसूरिसूनुसाधुजनकिंकरगंगाधरेश्वरपूजकगंगाधरो नाम कवीनानुचरो (!) -- चंपकचनमधितिष्ठामि । ० ॥

The *stotra* begins fol. 2b:

रामं च्छिंदि कुकाममाशु भगवन् येनास्मि दुःखी सदा
नत्वा त्वां शरणं गतो ऽस्मि सततं भूरं दयालुं परं ।
सामर्थ्यं तव नास्ति चेत्यजचरं चापं च मौनं भज
दीनत्राणपरायणो ऽहमिति तं गर्वं वृथा मा कृपाः ॥ १ ॥

It ends:

अद्वैतसौख्यगुरुपूतपदारविंदं
चिह्ने निधाय परमादरतो विमुक्तौ ।
गंगाधरेण कविना कविदेवरामम्
एवं विनुत्य सुखतः कृतकृत्यतामा ॥ १४२ ॥
संकष्टनाशनमिदं स्तोत्रं नवरसान्वितं ।
कृत्वा गंगाधरः काश्यां भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ १४३ ॥
ग्रहभूवभूमाने वत्सरे विजयाभिधे ।
माघे शनौ पीर्यमास्यां रामाघ्रियुगले न्यथा ॥ १४४ ॥
तेन प्रीणानु भगवान् श्रीरामः परमेश्वरः ।
घटतां शृङ्खलां चैतत्सर्वदुःखहरो ऽस्तु मे ॥ १४५ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकवीरेश्वराग्निहोत्रिसूरिसूनुसदाशिवसूरिसूनुभगवद्भक्तकिंकरगंगाधरसूरिणा विरचितं संकष्टनाशनस्तोत्रं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3914.

1185c. Foll. 2; the same size and writing.

Rāmāṅgasmr̥itīmālā, a poem of 13 *vasanta-tilaka* verses in praise of *Rāma*, composed, in 1763 A.D., by *Gaṅgādhara Mahāḍakara*.

It begins :

प्रातः स्मरामि रघुनाथपदारविंदं
विंदति यत्कतुशतैरपि नो मुनीन्द्राः ।
तत्प्रेमगम्यमभयं भयहारि रम्यं
रम्यभ्यन्तादिभवदं शिवदं नमामि ॥ १ ॥

It ends :

विश्वनाथपुरे रम्ये विश्वनाथगृहे शुभे ।
सद्युगमवसुभमाने वत्सरे जयनामके ॥ १४ ॥
चैशाखकृष्णद्वादश्यां रवी गंगाधरः कविः ।
रामांगस्मृतिमालां च प्रार्थयद्गामपादयोः ॥ १५ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकभगवद्भक्तिकरगंगाधरविरचिता
रामांगस्मृतिमाला समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3915.

1138. Foll. 106; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1625 A.D.; seven lines in a page.

Rāghavollāsa-kāvya, a poem—in 12 cantos, the first three of which are wanting—on the early life of *Rāma*, his winning of *Janaka's* daughter, and the recognition of his divine nature; composed, at Benares, for *Pratāpa-sāha-nṛpati*, by *Advaitārāma*, or *Advaita Yati*, pupil of *Rāmakṛishṇāśrama*. The poem is mainly composed in the *indravajrā* metre, occasionally varied by other metres.

The first leaf (iv., vv. 1-4) has been supplied (rather incorrectly) by a modern hand, and the pagination of the other leaves has been changed from 57-162 to 3-106.

Each canto begins with the verse :

जयति रघुनाथस्य यदपेक्षयाऽसवः ।
मूकोऽपि वायदूकोऽयमज्ञेतो यदुपासयात् ॥ १ ॥

Canto iv. then proceeds :

पुत्रेण यद्यप्यपि ते मुनिषे
विधीयते रक्ष[क]मुत्सवस्य (!) ।
तथापि चिन्ता हृदये त्वनता
कांताननस्येति करोम्यहं किं ॥ २ ॥

iv., 168 verses, ends fol. 19b; v., 98 vv., fol. 29b; vi., 49 vv., fol. 34b; vii., 82 vv., fol. 42b; viii., 173 vv., fol. 61b; ix., 76 vv., fol. 69a; x., 49 vv., fol. 73a; xi., 113 vv., fol. 85b; xii., 172 verses.

The story of the poem comes to an end with xii., v. 98 :

संचितयती रघुनाथमेवमसंजमेवा रघुनाथमाता ।
जगत्समस्तं रघुनाथरूपमपश्यदवाप्ति न चिचलेक्षः ॥ ९८ ॥

after which the poet proceeds :

कलयति कुलमेतच्छ्रद्धा नास्य भावं
भवजलनिधिनावं यत्पदं संवदति ।
जगत्तुल्यगुणपारा यस्य सारांतमेते
न हि विदुरपि देवा राममेवाश्रयामः ॥ ९९ ॥

प्रतापसाहायितगौरवेण येनाथमानि त्रिदिवस्त्रिधाभः ।
मुरारिणा तेन समस्तमेतत्संन्यस्य काश्यामितमात्मरूपं ॥ १०० ॥

येनाकारि विचारिमानसमनोहारो कथासागरो
यंपोऽग्रिमतेः प्रतापनृपतेरादेशतः पूर्वतः ।
काव्यानामपि च त्रयं गुणमयं श्रीरामनामाश्रयं
काश्यामस्र जयत्य(१०) तु यस्य निलयः सोऽज्ञेयताना यतिः
असुतं जयमानो(?) अपि कथासागरसंज्ञकः । [॥ ११ ॥
कृतो यंप्रस्तुतानेन रचिता भक्तिचंद्रिका ॥ २ ॥

अज्ञेय एवं गुरुणास्य नाम कृतं कृपातः करुणामयेन ।
यत्पादकासारजनिप्रसादसंज्ञातशक्तिः कुरुते स्म कार्यं ॥ ३ ॥
न ज्ञेयज्ञेयतौ विभाति यच्चेतसा प्रेमरसाकुलोऽमी ।
सदा मुदा श्रीगुरुपादपद्मं सद्यः श्रियो भ्यानपदं करोति ॥ ४ ॥

The remaining verses breathe a fervid devotion to *Rāma*. It ends :

अमरत्वं फलं दृष्टे दिव्या रामस्मृतेस्तव ।
एतत्तु कुरुते काश्यां परं चिन्ताभरं मन ॥ ११ ॥
वाराणस्यां शिवस्थाने मानसाख्ये सरोवरे ।
अज्ञेतेन कृतं कार्यं सीताकांतनियोगतः ॥ १२ ॥

इति श्रीराघवोल्लासे महाकाव्ये परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्य-
दिगंबरश्रीरामकृष्णाश्रमशिष्याद्वैत(० जैताराम other cols.)-
विरचिते द्वादशः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १६६२ ॥ समये फाल्गु-
नवमी अष्टमीवारत्पूजनीने(!) ग्रंथसंख्या २२७५ लिखितं मान-
साहिकारख्य ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3916.

2721a. Foll. 26; small 4to, size 6½ in. by 8½ in.; thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Rāmagītāgovinda, a weak imitation of *Jaya-deva's Gītāgovinda*, treating, in mixed metres and tunes, of the fortunes of *Rāma* and *Sītā*, and (wrongly) ascribed to the same author as the *Gītāgovinda*.¹

It begins :

श्यामं सहासवदनं सरसीरुहाक्षं
केयूरकुण्डलकिरीटविराजमानं ।
कामाभिराममुरुरमीक्षिकदामदीप्तं
पीताम्बरं किमपि धाम विचिंतयामः ॥ १ ॥
संसारसागरतरीकृतनामधेयं
ध्येयं समाधिरसिकैर्मुनिभिः सदैव ।
दैवं विनापि ददाती श्रियमानतेभ्यो
वन्दे विभुं रघुपतिं करुणैकसिंधुम् ॥ २ ॥
वाल्मीकिनाद्यकविना शतकोटिसंख्यं
रामायणं विरचितं शशिमीलिना च ।
काकोनवायुतनयेन^२ तथापरेण
किञ्चित्करोति जयदेवकविश्चरिचं ॥ ३ ॥
छंदः प्रहर्षिणी(!) तृतीयम् । विकल्पालंकारश्च ।
यदि रामपदासुजे रतिर्
यदि वा काव्यकलासु कौतुकम् ।
षठनीयमिदं तदोजसा
रुचिरं श्रीजयदेवनिर्मितं ॥ ४ ॥

¹ See Garcin de Tassy, *Chrestomathie hindie et hindoue*, p. 47, where, in the *Bhaktamāl*, the Rājā of Nīlācala is stated to have tried unsuccessfully to pass off a *Gītāgovinda* of his own for that of *Jayadeva*. Cf. R. Pischel, *die Hofdichter des Lakṣmaṇasena*, p. 23.

^२ ? काकेन वायु^०, or perhaps कापेय^०, the *Hanuman-nāṭaka* being apparently alluded to.

मालधरागे रूपकताले ।

स्मृतिवेदानुद्धारक जनतारकपे(?^० कय or कर)
शंखशमन सुरबंध जय जय राम हरे
भुपदमन(? मधु^०) मदासखडल शोखरधृतमखडल
संततजगदाधार जय जय राम हरे ॥
हेमनयनसंहारण खलदारण्य
भुवनानन्द मुकुन्द जय राम हरे
कनककशिपुतनुधर्षण घनकर्षण्य
धृतजगतीधरभार जय जय राम हरे ॥
चरणसलिलकृतपावन वदुवावनर(? यदुपा^०)
करकोदखकुटार जय जय राम हरे
विहितसुजनसंभावन जितरावण्य
रघुकुलमलदिनेश जय जय राम हरे ॥
मुरचारादूरविनाशक रिपुशारक
सिंधुनिकटसंचार जय जय राम हरे
श्रीजयदेवविधायक युतुशायकशायक(? युतसा^०)
कुरु कुशलं प्रणतेषु जय जय राम हरे ॥ १ ॥

श्लोक वसंततिलका ।

भूभारभंजन भवाभिवरिष्ठपोत
मी पाहि क्रांतकरुणाकर दीनबंधोः ।
श्रीरामचंद्र रघुपुंगव रावणारे
राजाधिराज रघुनंदन राघवेश ॥ ५ ॥

श्लोकोऽनुष्टुप्छन्दः ।

दानवाभिभवक्लान्ता देवा ब्रह्मपुरोगमाः ।
गत्वा क्षीरनिधेस्तोरे नुष्टुवुः कमलापतिम् ॥ ६ ॥

It ends : वसंततिलका ।

श्रीमद्विदेहनृपदेशकृताधिवासो
निःशेषभूमिपतिमखडलमाननीयः ।
एतच्चकार वत वीररसप्रधानं
काव्यं कविप्रकरमौलिविभूषणं सत् ॥ ८ ॥

श्लोकोऽनुष्टुप्छन्दः ।

श्रीमद्रामायणक्षीरसागरान्मन्दरोपमः ।
जयदेवो रामगीतगोविंदरत्नमाकरोत् ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्रामगीतगोविन्दे महाकाव्ये सकलकविकुलमुकुट-
मणिश्रीजयदेवकृतौ रामराज्याभिषेको नाम षष्ठः सर्गः ॥

The MS. bears traces of having been transcribed from another in the Telugu character.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3917.

978. Foll. 118 (numbered 117, no. 27 being double); size $14\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Rāmarahasya, or *Rāmacarita*, a poem in 16 chapters (*krīḍopakarana*) on the story of the *Rāmāyaṇa*, by *Mohana-svāmin*.

It begins :

प्रणम्य देशिकं कृष्णं जगन्मोहनविग्रहं ।

पावनं रामचरितं कीर्तयामि यथामति ॥ १ ॥

वंदे श्रीराघवेन्दं रविकुलतिलकं मानुजं सीतया च

भ्राजतं रत्नपीठे कनकमणिमये मंडपे देववृक्षे ।

दीप्यन्त्युग्रवीर्यसाधनैर्नृपवरसचिवैः सेव्यमानं सुरेशैर्

वंधं राजीवनेत्रं कनकनिभपटं श्यामलं शङ्खपाणिं ॥ २ ॥

यस्यांशेनावतीर्णा विधिभव ऋषयः सप्रजेशाः सुरेशा

यदृष्ट्वा हंतसर्गाः स्थितिरपि जगतां नैकशः संभवीति ।

स्रष्टुः स्तुत्यर्थमुक्तः कपटनरवपुनैकवाक्कल्पसंस्थः

सोऽयं श्रीरामचंद्रो जयति [दिश]तु नः श्रीयुतो वाग्वि-
भूति ॥ ३ ॥

छाकैर्वंशचरितः पयोधिवान् यत्कणापत्तिममंदमंदरः (!) ।

छातिमंदविषयातुरः पुमान् यः समुज्जयति वाञ्छितुं क्षमः ॥ ४ ॥

यदुक्तं हृत्स्थितेनैतत्कीर्तयाम्यार्धदर्शनात् ।

षाट्पदं वृत्तिमास्थाय सादिमध्यावसानतः ॥ ५ ॥

श्रीरामचरितं पुण्यं नैव साध्यं यतो लभेत् ।

मृडेन द्वाक्षरं प्राप्तं शतकोटिप्रविस्तरात् ॥ ६ ॥ ०

I., *sūryavamśavarṇanam* (123 vv.); II., *pura-
yajñāvirbhāvavarṇanam* (163 vv.); III., *rāma-
janmavālacaritayajñarakṣhaṇam* (149 vv.); IV.,
śrījānakīśvayamvaravarṇanam (162 vv.); V.,
bhārgavaparābhavapurapraveśa-sītārāmaivilāsaḥ
(160 vv.); VI., *ayodhyākāṇḍaprastāve* (306 vv.);
VII., do. (234 vv.); VIII., *āraṇyakāṇḍaprastāve*
(348 vv.); IX., *kishkindhākāṇḍaprastāve* (363 vv.);
X., *sundarakāṇḍaprastāve* (248 vv.); XI., *yuddha-
kāṇḍaprastāve* (334 vv.); XII., do. *kumbhakar-
nendrajidvadhavarṇanam* (207 vv.); XIII., do.
rāvaṇavadhaḥ (246 vv.); XIV., *rāmaprabhāva-*

ayodhyāpraveśavarṇanam (385 vv.); XV., *ullara-
kāṇḍaprastāve śrīrāghavarājyadharmakarmavar-
ṇanam* (206 vv.); XVI., *rāmacandrasvapadāro-
haṇam*.

In the course of the poem some verses have been incorporated from other works, e.g. the *Brahmāṇḍa*, foll. 61b, 62a-b; *Bhāgavata*, fol. 65a; *Pāṇḍya*, fol. 65a; and the *Nāṭaka*, foll. 56a, 61b, 62a, 69a, etc.—two of which verses have been identified in the *Mahānāṭaka* (Calc. 1840).

It ends :

तच्छ्रुत्वेति मनोः प्रसूतिरखिलं साक्षतभक्तिप्रदं

तत्राप्यायैवशाब्देव गुरुणा यत्तत्समासादितं ।

एतद्रामरहस्यरामचरितं संक्षेपतः कीर्तितं

बाहुल्याद्विग्रहसंपूर्णैरसनः शेषोऽपि नैव क्षमः ॥ १२३ ॥

साहायपातमभिवृद्धं समस्तभावैः

सर्वान्मूर्तेर्द्रुनिकरानिदमेव याचे ।

मंदसिताद्देवपुमोहनरामचंद्रे

इत्थाकुपुण्यनिषये मम भक्तिरस्तु ॥ १२४ ॥

इति श्रीश्रीमद्रामरहस्ये महाकाव्ये श्रीमन्मोहनस्वामिधिरचिते
श्रीरामचरिते श्रीरामचंद्रखण्डारोहणं नाम षोडशं क्रीडोपकरणं
समाप्तं ॥ १६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3918.

586c. Foll. 40; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 11-13 lines in a page.

Sītārāma-vihāra, a poem on the marriage of *Rāma* and *Sītā*, in 12 *sargas*, by *Lakṣhmaṇa Somayājīn* (*Organṣi Lakṣhmaṇādhvarin*), son of *Śaṅkara Somayājīn*, and grandson of *Lakṣhmaṇa Somayājīn*, of the *Organṣi* family.

It begins :

अस्ति प्रशस्ताखिललोकभूमाविभूषितद्वादशयोजनेषा ।

विशुद्धभावेर्विनिविहमध्या विराजमाना विबुधैरयोध्या ॥ १ ॥

भवत्ययोध्यारिजनैरयोध्या कल्याणराध्या कलुषैरयोध्या ।

पुरीसमानोऽयं पुरंदरस्य भूमी विभावा विनिवेशितेषा ॥ २ ॥

मेधा मनु संविनिवेश्य काव्ये बोधाय मेधारहितांतराणा ।
 आदावयोध्यास्तुतिपूर्वमत्र श्रीरामचंद्रस्य विहारमीडे ॥ ३ ॥
 अहं महासाहसिको ऽस्मि नूनं यतस्त्वयोध्यापुरवर्णीनेच्छुः ।
 कथं विना साहसमत्र लोके भद्राणि पश्यंत्यपवा कर्वाद्वाः ॥ ४ ॥
 व्यास्यं न वेदान् चतुर्मुखो ऽहं न वा गुरुनैव फणाभृदीशः ।
 कथं त्वयोध्यापुरवर्णीनाय दक्षो भविष्यामि दरं विनैव ॥ ५ ॥
 तथापि लक्ष्मीशकृपाकटाक्षवीक्षानुलभां मतिमादधानः ।
 विचित्रवृत्तस्य विचित्रवृत्तैः पुरस्य शोभामनुवर्णयिष्ये ॥ ६ ॥

I. (fol. 4b) *ayodhyāpuravarṇanam*, 60 vv.; II. (fol. 8a) *varshartuvarṇanam*, 65 vv.; III. (fol. 10b) *śaradvarṇanam*, 51 vv.; IV. (fol. 14a) *śānta-kanyāvivāha*, 56 vv.; V. (fol. 17b) *vārāṇasīvarṇanam*, 69 vv.; VI. (fol. 20b) *vindumādhava-sākshātkāra*, 53 vv.; VII. (fol. 24a) *rāmakṛti-viśvāmitrayāgoddharaṇam*, 69 vv.; VIII. (fol. 27b) *śītāvarṇanam*, 50 vv.; IX. (fol. 31b) *śītārāma-vivāha*, 77 vv.; X. (fol. 34a) *śītārāmodyānavihāra*, 50 vv.; XI. (fol. 37b) (*manojapūjāyām*) *pushpāvacaya*, 67 vv.; XII. (fol. 40b) *yanuvārājyābhisheka*, 52 vv. It ends :

तदा दशरथो विप्रान् वस्त्राभरणदक्षिणाः ।
 संपूज्य तेभ्यो दत्त्वा च कृतार्थो ऽस्मीत्यमन्यत ॥ ४९ ॥
 तत्रासी यौवराज्यं दशरथनृपतिर्ज्येष्ठपुत्राय दत्त्वा
 सीतारामाय मंत्रिद्विजवरपुरि तन्मस्तके न्यस्तभारः ।
 पत्नीभिः सेव्यमानः स्वसुतपरिजनैः सर्वदाराध्यमानो
 भुञ्जानो भोगवर्गान् सुरपतिरिव स स्वर्गसौख्यं प्रपदे ॥ ४८ ॥
 रघुपतिरधिगत्य यौवराज्यं दशरथराजसुखाय सार्वभौमः ।
 स जनकतनयामसर्वकामो जगद्वर्नं विदधज्जगाम वृद्धिं ॥ ४९ ॥

जोगैट्वाल्नयसिंधुवर्धनविधुनैत्यान्नदानव्रत-
 ख्यातो लक्ष्मणसोमयाजिविधुधो भूद्विभ्रुतो भूतले ।
 आसीच्छंकरसोमयाजिसुकृती तस्यात्मजस्तसुत-
 श्रीमल्लक्षणसोमयाजिकविना काव्यं त्विदं निर्मितं ॥ ५० ॥
 स्वप्ने साक्षात्कृतो यः प्रथममुपदिशन् दक्षिणामूर्तिमंत्रं
 पञ्चादाज्ञापयच्च स्वमहिमकलितं पंजरं यः पठेति ।
 तस्येशस्य प्रसादाद्विमलमतिरयं लक्ष्मणाध्वर्युदारं
 सीतारामस्य हारं व्यरचयदुलं काव्यमेतद्विहारं ॥ ५१ ॥
 जोगैटिवंशवर्धनलक्ष्मणयज्ञप्रणीतकृतिवर्थे ।
 सीतारामविहारे द्वादशवर्गा ऽगमन्महाकाव्ये ॥ ५२ ॥

इति श्रीजोगैटिशंकरसोमयाजितनूजलक्ष्मणसोमयाजिकृती
 सीतारामविहारे महाकाव्ये यौवराज्याभिषेको नाम द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3919.

54b. Foll. 156; size 10½ in. by 5 in.; fairly written, by the same hand as the preceding MSS.; 11-13 lines in a page.

Sītārāma-vihāra; with a commentary, called *Candrikā*, by *Vaidyanātha Sūri*, son of *Rāma-candra* (*Rāmabhaṭṭa*, *Rāmabudha*), and grandson of *Viṭṭhala*, of the *Tatsat* family.

The commentary begins :

ईशविष्णुकमलामनमुख्यैर्देवतैरपि समीहितसिद्धे ।
 चंदितो गजमुखः सुखहेतुः संमुखो भवतु कार्यमुखे नः ॥ १ ॥
 जोगैटिवंशविख्यातलक्ष्मणाध्वरिनिर्मितं ।
 सीतारामविहाराख्यं काव्यं व्याकरवाख्यहं ॥ २ ॥
 तत्सद्विद्वलसंभवोद्भटगुणश्रीरामचंद्रात्मजे-
 नोज्ञीतामिह वैद्यनाथकृतिना विद्वन्मनोरंजिका ।
 सीतारामविहारभावकुमुदप्रोक्षासिका चंद्रिका
 काव्यज्ञाः परिशीलयंतु सकलालंकारपारंगमाः ॥ ३ ॥

It ends : स्वप्न इति । ० पञ्चादुपदेशानंतरं स्वमहिम्ना
 कलितं युक्तं पंजराख्यं स्तोत्रं पठेत्वाज्ञापयच्च ० सीतायुतस्य रामस्य
 संबंधिनं चतुलं निरुपमं हारमिव हारं एतस्य रामस्य विहारः
 क्रोडा यत्र तन्नामकं काव्यं व्यरचयत् रचितवान् हारमिति रूप-
 कालंकारेण श्रीरामचंद्रार्पणीकरणं सूच्यते ॥

जोगैटिवंशवर्धन ० ॥ ५२ ॥ इति श्रीजोगैटिशंकर ० ५२ ॥
 श्रीमल्लक्षणसोमयाजिकविना स्वच्छे निजे मानसे
 सीतारामविहारकाव्यकुमुदं ज्ञातं यदाविष्कृतं ।
 तत्सद्रामबुधात्मजेन कृतिना श्रीवैद्यनाथेन तत्-
 प्रोक्षासाय विनिर्मिता सुखयतु स्वांतं सती चंद्रिका ॥ ५१ ॥
 भवेद्यत्र स्खलितं पदार्थसमासवाक्यार्थविवेचनायां ।
 संशोधमेतकृतिभिः प्रसिद्धं यद्वच्छतः संखलनं जनस्य ॥ ५२ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणाभिज्ञधर्मेशास्तुपुरीशतत्सद्रामभट्टा-
 त्मजवैद्यनाथसूरिविरचितायां श्रीसीतारामविहाराख्यकाव्यटी-
 कायां चंद्रिकाख्यायां द्वादशसर्गकरणः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3920.

890a. Foll. 66 (and an additional leaf between 18 and 19); size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī in 1755 A.D.; fifteen lines in a page.

Rāmalingūmṛita, a poem in 18 *sargas*, composed, at Benares, in Śaka 1530 (1608 A.D.), by *Advaita*, son of *vaīdika Bāyabhaṭṭa*, and grandson of *Kṛishṇa*; and completed (? by the writer of the MS.) in Śaka 1677 (A.D. 1755).

It gives the popular version of the story of *Rāma's* expedition to *Lankā* in form of a dialogue between two *gopikās* of *Gokula*, one of whom claims descent from *Raghu* himself, and therefore a certain traditional knowledge of *Rāma's* life and deeds.

1., *Upodghātavarṇanam* (64 vv.), begins :

आश्रये श्रुगु(श्रुणु) सागरे जलचरो दुष्टो मया क्रीडता
तस्योगे घननीलसुंदरतनुस्तस्योदरे पंकजं ।
तत्रैको भ्रमरश्रुतुमैरुभवेवैदैः क्रतूनां क्रियां
ब्रूते ब्रह्मपरं गुरुं प्रतिवदन् दुंदीश्वरः पातु नः ॥ १ ॥

तत्स्वरूपं प्रकारांतरेण वर्णयति ।

हरिहरविधिरूपः सच्चिदानंदरूपो
हयगजनकुलाश्रयो (० स्यो) विघ्ननाशो गणेशः ।
सुरससुगमकाव्ये रामलिङ्गाभिधाने
मम हृदयसरोजं सच्चिदासं करोतु ॥ २ ॥

तद्रूपेण सरस्वतीं स्तोति । ० -- ॥ ६ ॥

ओतुम्यायेयति ।

ब्रह्मानंदपयोनिधौ समभवच्छ्रीरामलिङ्गामृतं
तत्पानं क्रियतां यथारुचि बुधास्तत्कलं दास्यति ।
मुक्तानां परमार्थतां विषयिणां चित्तस्य संजीवनं
कामोद्भूतस्य विरागतां जनयतीत्येवं विचित्रं महत् ॥ ७ ॥

इदममृतं सर्वैः सर्वदा पेयं न हेयं ।

● श्रीरामलिङ्गामृतसिंधुसंभवं
श्रीरामरूपं विमलं मनोहरं ।
तत्पादनिष्ठैर्विमलेन चेतसा
पेयं न हेयं भवदुःखनाशनं ॥ ८ ॥

साक्षानं प्रकटयति ।

यो रामो हृदये स्थितो मम जडां वार्यं ममाग्रेव[न्]
गुह्यागुह्यविचारणेन रहितं भक्त्या मया कीर्तिते ।
तद्वक्त्रेन तथा हि निश्चयिष्ये निष्ठं हि रामस्य च
ओतव्यं सकलं भवद्विरपुना पुनः हरेः कीर्तनं ॥ ९ ॥

किमर्थं गुह्यं न कृतं ।

नो वैयाकरणं न ज्ञास्त्रपठनं वेदाः पुराणानि नो
सत्संगो जपि न सेवितश्च सकलं तीर्थाटनं नो कृतं ।
ग्राम्याणां च कपारसेन बहुशः कालजयो वै कृतश्च
तत्सर्वं मम सद्यतां विधिवशात्काश्यां मया स्वीयते ॥ १० ॥
दुर्लभमिदं आश्रयं ।

पुराणसारसत्काव्यं रामलिङ्गानुवर्णनं ।

सद्भिः कर्णोपुटेः पेयं यदन्वेनैव वर्णितं ॥ ११ ॥

एतच्छ्रवणफलमाह ।

विभक्तिव्यत्ययादूहान् नानार्थप्रतिपादकात् ।

बुद्धिर्भवति मूढानां यद्व्यस्यबलोकनान् ॥ १२ ॥

अपूर्ववर्णनमाह ।

काचित्तोकुलगोपिका गृहगता तत्कार्यमुद्योगिनी
तां दुष्टा गृहनायिका वदति भो मातः कुतस्ते गतिः ।
कार्यं कुत्र पुरं पिताय जननी भ्रातामर्सेनो जनः
कुत्रास्ते सखि वर्येयस्य सकलं प्रीत्या मया पूज्यते ॥ १३ ॥
कां च ।

यावन्मे दधिर्मयनं सखि भवेत्तावद्वादेहि वा
तिष्ठ त्वं गृहमागतासि सुभगे तत्र मया दीयते ।
नानागोदधिर्मयनेन करयोः श्लेशादिकं जायते
तच्छाये वद सावधानमनसा त्वद्देहवासादिकं ॥ १४ ॥

अर्थिन्याह ।

मातस्ते वचनं सुखस्य जनकं सम्यग् मया वै श्रुतं
नो गच्छामि गृहं तु मद्गृहपतिः प्रातर्मेहाभारतः ।
मध्ये भागवतं तथैव निशि वा श्रीरामजन्मादिकं
नित्यं संछवणं करोति सह वा कालो मया नीयते ॥ १५ ॥
यत्पृष्टं सखि तत्सर्वं वर्ण्यते स्वस्वचेतसा ।
मया त्वयापि तच्छ्राव्यं सर्वं स्नानदलभये ॥ १६ ॥ ० १४ ॥

अथ कपारभः ।

एकस्मिन्समये हरिः कमलया मुक्तः शुभे मंचके
सुमस्तस्ममये भृगुर्मुनिगणैस्ताकं ययौ दर्शनं ।
कतुं द्वारि गतो जयच्छ विजयस्ताभ्यां निबेधः कृतो
जायातेति मुनीश्वराः प्रति गृहं वातु म्मुनिद्वितः ॥ १७ ॥

ते कोपादशपुभी ह भजतं योनिं महाराक्षसीं
ताभ्यां ते प्रणताः कृपाद्देहदया बुद्ध्या च तैस्तोषिताः ।
तच्चापाञ्जलधौ त्रिकूटनगरे पौलस्त्यगेहोद्भवौ
जातौ देवगणान्जनान्विधिवशात्संपीडयन्तौ स्थितौ ॥ २६ ॥^०

II., *Rāmabālālīlāvarṇanam* (70 vv.), begins :
तत्रार्थिनी संक्षेपेणाह ।

विष्णुः पङ्क्तिरथेन पुस्त्यनिचयैः संप्राप्यितो भूतले
कौशल्याजठरात्स्वकीयविभवैः प्रादुर्बभूवात्मजः ।
बिक्रीडे लघुचापबाणनिहतास्तेन प्रचंडा मृगास्
तत्पुत्रस्य विलोकनेन सफलं मेने स्वकीयं कुलं ॥ १ ॥
तेन गोपी ।

कौशल्याजठराद्रामः कथं जातश्चिदात्मकः ।
कथं धृतानि नामानि तस्य राज्ञेति वर्णय ॥ २ ॥^०

III., *rāvaṇaparābhava* (64 vv.); IV., *sītāsva-
yaṇavaravarnanam* (103 vv.); V., *ayodhyākāṇḍe
rāmāranyagamanavarṇanam* (63 vv.); VI., do.
(81 vv.); VII., *setukāṇḍe rāmavibhīṣhaṇadar-
śanavarṇanam* (63 vv.); VIII., *yuddhakāṇḍe* (61
vv.); IX., *mahārāvaṇavadha* (45 vv.); X., *rā-
marāvaṇayuddhe śivaliṅgavarṇanam* (83 vv.);
XI., *sundarakāṇḍe rāvaṇavadhavarṇanam* (81
vv.); XII., *śrīrāmārājyābhīṣhekarṇanam* (75
vv.); XIII., *śrījānakīrāmākṛīḍāhnikavarṇanam*
(52 vv.); XIV., *(rāmasya vālmīkyāśramagama-
nam, 38 vv.)*; XV., *kumbhagarbhavadhavarṇa-
nam* (34 vv.); XVI., *śrīraṅgavarṇanam* (41 vv.);
XVII., *śrīrāmasya svasvarūpavarṇanam* (80 vv.);
XVIII., *khilam* (90 vv.), begins :

गोपी ।

अयि जननि रमेशे निर्गते स्वस्वरूपे
सकलविबुधवंशे मर्त्यलोकात्प्रसिद्धं ।
इति सदसि मया यत्संश्रुतं त्वन्मुखाज्जाद्
वद रघुवरकीर्तिं यामि तद्रूपमूर्तिं ॥

It ends : यथकर्तृनाम^० ।

फेनासंगमगीतमोशुभतटे माजैरतीर्थे द्विजः
श्रीकृष्णात्मजवायभट्टतनुजो ह्यद्वैतसंज्ञो [३] नडः ।
आस्ते तेन मुर्मपितं हरिबलाश्रीरामलिङ्गामृतं
काश्या मुक्तिदं डपे हरितिथौ विद्वत्सभासनिधौ ॥ ७८ ॥

यथाहर्बिरितं रघूत्तमपतेयेत्कीर्तिचंद्रादिकं
तत्सर्वं लिखितं मया हरिबलाश्रीरामलिङ्गाभिधे ।
सर्गे ऽष्टादशसंज्ञिते मुनिगणैर्भक्त्या श्रुतं चेत्तदा
श्रीरामानुभवं करोति सहसा नो संशयो निश्चितः ॥ ७९ ॥

अनेन प्रीयतां देवो ह्ययमीवः श्रियः पतिः ।
वेदव्याख्याननिरतो मङ्गशप्रतिपालकः ॥ ८० ॥^० ८६ ॥
अयं न दृष्टः कथितः श्रुतो वा यंघो धरिण्यां बहुशास्त्रविद्भिः ।
तैर्न श्रुतं व्यासकृतं पुराणं रामायणं भारतमादिकाथं ॥ ८१ ॥

वृक्षरूपं वर्णयति ।
अद्वैतद्विजद्वत्सरोजनिलये वागीशबीजोद्भवः
सर्गस्कंधपदप्रबंधरचनाशास्त्रान्वितस्तापहा ।
भक्त्युद्रेकसुगंधपुष्पबहुलः श्रीरामलिङ्गामृतो
ब्रह्मानंदफलप्रदो विजयते काव्येषु कल्पदुमः ॥ ८२ ॥
शकमाह ।

शाके सप्तसु सप्तयोडशयुते शुक्ले च संवत्सरे
शुक्ले पुष्पयुते चतुर्दशतिथौ माघे च काशीस्थले ।
श्रीवागीशकृपावशाद्विरचितः श्रीरामलिङ्गामृतो
यंघो ऽयं सकलो विवृद्धिमगमद्ब्रह्मस्वरूपप्रदः ॥ ८३ ॥
देशस्थमाह ।

शाके खानलपंचभूपरिमिते संवत्सरे कीलके
हेमंतोज्ज्वलरोचिवासरहविर्भूतपूणीतिथौ (!) ।
सारं भुक्तिविमुक्तिदं त्रिजगति श्रीरामलिङ्गामृतं
काश्या वैदिकवायभट्टतनुजो ह्यद्वैतनामापिबन् ॥ ८० ॥

इति श्रीरामलिङ्गामृतकाव्ये खिले ऽष्टादशः सर्गः ॥

The MS. was probably copied from a Telugu
one. [H. T. COLEBROOKE.]

3921.

1184b. Foll. 53; size 13½ in. by 5½ in.;
good, modern Bengālī handwriting; eight lines
in a page.

Rāmacarita, a poem—by *Kāśīnātha Śarman*—
in 13 *sargas*, composed in different metres, de-
scribing the life of *Rāma* from his birth to his
elevation to heaven.

I., *rāmotpatti* (31 vv.), begins :

यद्वास्वदन्वयनयं नयनाभिरामं
इयामं समानगुण्या मिलदमुजाश्रया ।
तद्विद्मधाम करुणामयमादिधाम
श्रीरामरामरमणीयमुपाश्रयामि ॥ १ ॥

यद्वावणादिरजनीचरभारखिन्ना
गुहाव दैवतमिला सह पञ्चनेन ।
तत्प्रीतसागरश्यालुदयालुभक्ते
इयोध्यापुरे समुदितं सततं भजामि ॥ २ ॥

वैभायडकीयहवनोत्पचरो रणादिर
आविर्बभूव भगवांश्चतुरंगगामी ।
मन्ये [५]जनन्दनतपश्चयवङ्गमूर्तिः
को ऽपि प्रभावचतुरः पुरुषार्थे रथः ॥ ३ ॥

रामासु तासु महितासु^१ हरिर्विरेजे
याभिर्नृपो दशरथः कृतपाणिपीडः ।
अंशेन कोशलसुतां प्रथमेन मध्या
मध्येन भागयुगलेन चरन्सुमित्रा ॥ ४ ॥
मेघं गते दिनकरे ऽदितिगे निशेधे
मृच्छेषु(?) पञ्चसु खगेषु तिथौ नवम्या ।
कौशल्ययाजनि विभावसुवंशदीपो
रामो भुवेव जगदर्थनिगूढरत्नं ॥ ५ ॥

II., *grihamaitrikaraṇam* (36 vv.):

अथैकदा दैवविदा निवेदिते
सूर्येग्रहे भाविनि मेदिनीपतिः ।
शुक्लान्पुत्रादिवृतः सुराङ्गना-
श्रितामचारीद् द्युनदीं विगाहितुं ॥

III., *pinākabhāṅga* (86 vv.):

अथ(?) सभायां सरलक्रियावात्सुबाहुबाहुश्रितयशचन्द्रः ।
रामागमाधीनविधिप्रसिद्धौ गाथेस्तनूजः क्षितिपं प्रपेदे ॥

IV., *śītāpariṇaya* (69 vv.):

सुलक्षणाक्रान्तमनाः स भूपतिर
विदेहवंशासुजपत्निनीपतिः ।
आधेयनदष्टो(?) जलकीमौलि (?)^० कौशमीलिः
प्रतिसापयामास(?) प्रस्था^० नृपाय सारं ॥

V., *rāmabala-praveśa* (73 vv.):

प्रादुरास महसामथ राशिः सैन्यवर्त्मनि पुरो[५]नवगासः ।
लोचनद्युतिहरः करजालैर्घेसमभ्यग इवोष्णमयूखः ॥

VI., *śītāharaṇam* (54 vv.):

अविस्तमागतमवेक्ष्य महेन्द्रकल्य
रामं चकार कुशलप्रणयानुयोगं ।
रामो ऽपि तूर्णमपतच्चरणे मुनेस्ता
सीतानमत् सकृतमूर्तिमिवानुमूया ॥

^१ महिलासु पाठद्वयं marg. gloss.

VII., *śītānveshaṇam* (73 vv.):

दुर्निमित्तमथ वीक्ष्य राघवः काञ्चनेकमवहस्य लज्जितः ।
सोऽनुवृत्त्य पुरतो गतक्षयं वर्त्मनि श्रितमुपास्त कुत्सयन् ॥

VIII., *rāvaṇavadha* (85 vv.):

अथ वानरसैन्येन महता कम्पयन्महीं ।
जगाम जलधेस्तोरं दक्षिणं रघुनन्दनः ॥

IX., *śītāsamuddharaṇam* (47 vv.):

अथ भूमितले रजःश्रितं पतितं वीक्ष्य पतिं मयात्मजा ।
विललाप चिरं कुचासुजे अपयनी नयनासुभिर्मृगं ॥

X., *rāmābhisheka* (58 vv.):

यानेन तेनाथ स पुष्पकेण
सपुष्पकेणाग्रनभःस्थलेन ।
विलोकयन्नुत्प्लुता मृगाक्षीं
समिहुर(?) चारिधिमुञ्जतार ॥

XI., *rāmāpramoda* (69 vv.):

अथ समस्तजगज्जनमोहनं नवयनाभतनुं रघुनन्दनं ।
धरणिजानुजमारुतिसेवितं समभजन्मुनयः प्रतिनन्दितं ॥

XII., *śītāntardhānam* (74 vv.):

अथ प्रियां दोहदमेदुरश्रियं
वीक्ष्य प्रभातक्षयदाकरश्रियं ।
कुचायपुच्छिस्फुटकालिमद्युती
स्तनीं दधानां मुदमाप राघवः ॥

XIII., *svargārohaṇam* (46 vv.):

राघवो ऽथ हयमेधशतेन राजपेयमुखयज्ञशतेन ।
कोशलामपि वसिष्ठनिदिष्टो यज्ञपूरुषमयष्ट मुत्सेन ॥

It ends :

ओत्रवर्त्मभानि रामनाम्नि पापिनामपि
अथसे परं पदं भवेदिति भुवै[स्मृतं] ।
पातभानि(?) नाकिषियहं विनिन्द्य देवता
रामभक्तिमोहिरे मनुष्यावियहैर्छरं ॥ ४५ ॥

यो इयोध्यां सकलां कृपाकमलया वैकुण्ठमानीतवान्
यः सेतुं जलधौ यशोध्वजमिवातस्तार तोषेध्वजं ।
यज्ञासः समुपैति भोरधिभयं प्रीतः प्रभुः सानुजः
अरीरामः सह सीतया कमलया वैकुण्ठगः पातु वः ॥ ४६ ॥
अरीरामचरिते महाकाव्ये रामस्मरारोहणो नाम चयोदशः
सर्गः ॥ इति श्रीकाशीनाथशर्मविनिर्मितं श्रीरामचरितं नाम
महाकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3922.

54a. Foll. 84; size 10½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1669 A.D.; eight lines in a page.

Udīrarāghava, a poem on the early history of *Rāma*, by *Kavimalla Mallācārya*, son of (*Śākalya*) *Mādhava Sudhā*. [A.]

The two MSS. contain nine *sargas*, treating of *Rāma*'s youth, his marriage with *Sītā*, and his banishment and sojourn on mount *Citrakūṭa*.

It begins :

अस्ति प्रशस्तः प्रकृतेः परस्ताद्

आद्यः पुमान्केवलचित्स्वरूपः ।

स्नानदपूर्णेः सदसत्प्रपञ्च-

वासांतरव्याप्तबहुप्रकारः ॥ १ ॥

जनतशक्तिं तमनेतकोटि-

ब्रह्मांडभांडावृतोमरंभ्र ।

समाधियोगैरपरोक्षयतो

भजंति नित्यं हृदि नित्ययुक्ताः ॥ २ ॥

स दृष्टिमात्रक्षुभितात्मनीत^{(०} मोन B)-

मायागुणोत्थैर्महदादितस्त्रैः^{(०} कल्यैः B) ।

प्रारम्भमंडं समनुप्रविश्य

प्रवर्तयामास भवप्रपञ्चं ॥ ३ ॥

प्रागात्मसृष्टेः सलिले शयानो

नारायणाख्यः स हिरण्यगर्भः ।

अजस्य नाभावरविंदजन्मा

यस्य स्वयंभूरिति संभवूष ॥ ४ ॥

चतुर्मुखः पंकजविहरो ऽसौ

जगत्सिसृक्षुर्जनकोपदेशात् ।

प्रजापतीनां प्रथमं नवानां

मरीचिमादौ मनसा ससर्ज ॥ ५ ॥

मरीचितः कश्यपनामधेयो

महधिरासोन्महनीयकीर्तिः ।

अयोदशासावपि दक्षकन्या

विरिंचिनमा विधिनोदवासीत् ॥ ६ ॥

तत्रादितेः कश्यपतः पतंगो

जज्ञे विवस्वान् जगदेकदीपः ।

त्रिलोकवर्धस्त्रिगुणात्मको ऽसौ

दिवःपृथिव्योस्तिमिरं विभिक्षे ॥ ७ ॥

प्रकाशयन्नेव दिशो ऽवकाशान्

आकाशमाकाशयति स्वभासा ।

लोकेशलक्ष्मीशमहेशमूर्तिर

वेदैस्त्रिभिः संचरते विवस्वान् ॥ ८ ॥

वैवस्वतो नाम मनुस्वतो भूद्

धर्मोपदेश धरणीपतीनां ।

महत्प्रयोध्यानगरे सपुत्रम्

इक्ष्वाकुमुर्वीपतिमभ्यषिक्तं ॥ ९ ॥ ०

I., 106 vv. (fol. 10b); II., 103 vv. (fol. 22a); III., 127 vv. (fol. 34b); IV., 122 vv. (fol. 46a); V., 120 vv. (fol. 57a); VI., 79 vv. (fol. 64b); VII., 63 vv. (fol. 70b); VIII., 60 vv. (fol. 75b); IX., 104 (108) vv.

The poem breaks off with the appearance of the *rākshasī Śūrpamukhā* on the scene; and, considering the extent of other MSS. hitherto known, it seems doubtful whether it ever was carried any further.

This MS. is very incorrect towards the end.

It ends :

श्रुत्वा तत्परिभवमूर्ल^० अनल इवान्यपूरसिक्तः ॥ १०४ ॥

इति श्रीमत्सुखस्वप्नाकलितरघुनाथदत्तवरप्रसादसहजसारस्वत-
श्रीशाकल्यपदांकितमाधवसुधीतनयकविमल्लमहाचार्यविरचित
उदारराघवे महाकाव्ये नवमः सर्गः ॥ संवत् १७२६ ॥

In Bühler's Cat. of Sansk. MSS. of Gujarāt, etc., ii., p. 116, the author is called *Śākala-malla*. [H. T. COLEBROOKE.]

3923.

1598. Foll. 57 (five of which, 12-16, are wanting); size 10 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 9-11 lines in a page.

The same work, likewise in 9 cantos. [B.]

This MS. is, on the whole, more correct than MS. A. The lacuna, caused by the loss of five leaves, extends from II. 49 to III. 15.

[H. T. COLEBROOKE.]

3924.

107c. Foll. 12 + 14; size 9½ in. by 4 in.; large, stiff Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; seven lines in a page.

Rāmakautuka, a poem in four *sargas*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

The subject of the poem is the praise of *Rāma*'s mission generally, without more than passing allusions to his heroic achievements.

It begins :

भुञ्जानुत्तनिरस्तविप्रनिवहो मूर्धानमोदोलयन्
सिंदूरारुणगंडमंडितशिरा दूर्वाकपस्रसजा ।
नृत्यादविलग्ननूपुरमहा रुंक्षारवैः पूरयन्
रोदस्योर्विवरं प्रसूतकरो विघ्नेश्वरः पातु वः ॥ १ ॥
रोचनातिलकोपेतं चलकुंडलमंडितं ।
कौशल्यालालितं वंदे श्रीरामाख्यं स्तनधर्यं ॥ २ ॥
श्रीरामकृष्णं पितरं तपोमार्गं रघूत्तंसपदं च नत्वा ।
तदात्मजः श्रीकमलाकराख्यः कुतूहलात्कौतुकमातनोति ॥
अष्टादशापि दश चाकरध्वं निबंधान् [३ ॥
नावाप्तमयपि मया जनुपः फलं तु ।
तेनाथ दुःखनिचयाद्रूपवीमुनींद्वैर्
गीतान् रघूत्तमगुणान् कतिचित् प्रवक्ष्ये ॥ ४ ॥
दशास्यादिरक्षोगणचस्तदेवैश्च
तथा चृष्यभृगादिभिः प्रार्थितो यः ।
दशस्यंदनस्योरुवंशे चतुर्था
कृपावद्वचिज्ञो हरिः प्रादुरासीत् ॥ ५ ॥
स्तनं धयन् कोशलरानपुत्र्या
रामो निरुधन् स्वरुचा प्रदीपान् ।
गोरोचनालंकृतभालपट्टो
नीराज्यमानः प्रियकृतं तदासीत् ॥ ६ ॥
पुरोधसा चाप्यवलहितश्च
तातेन मध्वान्यहिरण्ययुक्तं ।
आस्तादयन् स्मेरमुखस्तदासीद्
विश्वस्य कर्तृस्त्रिलयज्ञभोक्ता ॥ ७ ॥
प्रासोष्ट केकयमुता भरतं सुमित्रा
श्रीलक्ष्मणं तदनु शत्रुहणं सुती द्वौ ।
एकः पुराणपुरुषो ह्यभवच्चतुर्था
श्रीविष्णुबाहुसदृशः खलु ते प्यराजन् ॥ ८ ॥ ०

With the third canto begins a new pagination; but the end of the third, and the first two verses of the fourth canto are wanting, between foll. 7 and 8 of this second portion.

The MS. is rather incorrect, especially in the latter part.

It ends : °सदासु पुष्पोन्नहिर्नो(?) पुष्पोदधिर्नो) कमला-
करस्य ॥ इति श्रीमन्नारायणभट्टमुनिरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकर-
भट्टकृते रामकौतुके महाकाव्ये चतुर्थैः सर्गैः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3925.

772. Foll. 231; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī A.D. 1748; seven lines in a page. The last leaf has been supplied by a more modern hand.

Jānakyaṇanda-bodhana, or *Jānakibhāgirathī-saṃvāda*, in 22 cantos (*tarāṅga*), composed by *Yati Govinda*, or *Govinda Muni*.

Sītā, when rejected by *Rāma*, is visited, in her exile, by *Gaṅgā* in human form, who consoles her and teaches her to renounce earthly thoughts and pleasures, and to know *Rāma* as the divine spirit with whom she will ultimately become one again.

The work reads more like a Paurāṇik treatise than a poem.

It begins :

विश्वनाथं नमस्कृत्य विश्ववंशं जगद्गुरुं ।
ज्ञानक्यानंदसंबोधः क्रियते साधुसंमतः ॥ १ ॥
मनसा वचसा बुद्ध्या कायेनेन्द्रियवृंदतः ।
यच्छेहते परं दृष्टं(?) स साधुः सद्गिरोरितः ॥ २ ॥
स्थिरः सिंधुसमाभासो संतर्लक्षो(?) ह्यस्योऽतिनिवृत्तः ।
निनिमेषोऽतिगंभीरो गुरुः केनोपनीयते ॥ ३ ॥
निपीय कनकं मृतो निष्कंपो वर्तते यथा ।
तथा कनकमापीय वर्तते यः स्थिरे मुखे ॥ ४ ॥
अधेत गगनं व्योम्ना शोषेत मरुदात्मना ।
तदा स्तोतुं हि शक्येत गुरुः शिष्येण यत्नतः ॥ ५ ॥

भुक्तानुसारतस्तुष्या यथोक्तारः स्वयं मुखात् ।
जाययेवं गुरोर्मूर्तेरनुवादो विधीयते ॥ ६ ॥
सिंधु प्राप्य यथा सिंधुः स्वं रूपं नापि सैधवं ।
विवेद तद्वच्छिष्यो ऽपि गुरोर्वैज्ञं न वा स्वकं ॥ ७ ॥
अज्ञानतिमिरे मग्नो ज्ञानार्को ऽदर्शि येन मे ।
प्रकाशसिंधुता नीतस्तत्प्रकाशं तथा वदे ॥ ८ ॥
अखंडमंडलं च्योम सावकाशं हि यत्ननी ।
भासते तमहं वंदे गुरुं गगनतः परं ॥ ९ ॥
नासीद्भास्ति न वा भापि यत्रेदं वियदादिकं ।
चिदानंदसुधासिंधुं वंदे तं शिववियहं ॥ १० ॥ ० २१ ॥
ईदृशीं गुरुतां लभो(लभ्या) विश्वनाथाङ्गुरोर्मणिः ।
करोति मननं तस्या हृदि गोविंदनामकः ॥ २२ ॥
भागीरथीगुणैर्नुज्ञो ज्ञानक्यानंदबोधने ।
तदुक्तिभिस्ततो ग्रंथान्ननोम्यलोक्यनिवृत्तेः ॥ २३ ॥ ० ६१ ॥
अपुनर्मवकालो यो विधाया निर्मितो भवेत् ।
तेनेदं पुस्तकं लभ्यं नेतरेण कदाचन ॥ ६२ ॥ ० ६६ ॥
ज्ञानक्यानंदसंबोधमालिकां चित्प्रकाशिकां ।
धारयिष्यति ये कंठे [३] शिवा एव न ते नराः ॥ ६३ ॥ ० ७० ॥
मोक्षाकांक्षी नरो ह्येनं त्यक्तान्यपुस्तकं श्रयेत् ।
विहाय नवनीतं स पण्याकं (पि०) भक्षते मुधा ॥ ७१ ॥
सरागा ये नराः संति न ते पाठाधिकारिणः ।
ये हंसा मानसारामा विरामायात्र ते मताः ॥ ७२ ॥ ० ८५ ॥
इदानीं ज्ञानकीभागीरथ्योः संवादे वक्तुं ज्ञानकीरामवियोगेन
वैराग्याय प्रस्तावकपया ज्ञानक्याः शोकवर्णनं क्रियते ॥
पुरा चेतायुगे न्यस्ता ज्ञानकी जह्नुजातटे ।
लोकापवादाभीतेन रामेणाभिततेजसा ॥ ८७ (!) ॥
सा तदा शोकमोहार्ता चक्रंद कुररी यथा ।
तच्छ्रुत्वा दुःखभारार्ताः सर्वे तत्तीरज्जं भवन् ॥ ८८ ॥
गतवेगा तदा गंगा वितरंगा स्थिराभवत् ।
निश्चलैर्लोकयामास पंकजैर्लोचनैस्तदा ॥ ८९ ॥ ०

I., *bhāvinīrdhāra* (267 vv.); II., *citprakāśaka-dhyānam* (207 vv.); III., *jātivārṇavimarsha* (63 vv.); IV., *gāṅgakojjvala* (147 vv.); V., *naiyāyika-prabodha* (153 vv.); VI., *pañcātītapadam* (215 vv.); VII., *kāraṇatvāvabodhanam* (chiefly prose); VIII., *jagajjanmekitur nāma* (prose and verse); IX., *manolaya* (83 vv.); X., *bandhamokshakāraṇam* (73 vv.); XI., *ahamtoṭpattināśau* (110 vv.); XII.,

rāmodaya (120 vv.); XIII., *rāmalīlāvilāsa* (137 vv.); XIV., *jānakyaī rāmabodhanam* (252 vv.); XV., do. (218 vv.); XVI., do. (112 vv.); XVII., *rāmasya advaitasiddhatā* (85 vv.); XVIII., *daśendriyapadam* (93 vv.); XIX., *svātmāpadam* (57 vv.); XX., *śaḍvīmśatīpadam* (43 vv.); XXI., *nijānandabodha* (101 vv.); XXII., *layayoga* (74 vv.).

It ends :

एवं ते कथितः सीते समनस्को लयो मया ।
आस्तिके सिद्धिदः सीते नास्तिके निष्प्रयोजनः ॥ ६६ ॥
चारंवारविमर्शो ऽयं दृढबोधाय कल्पते ।
अतो विमर्शयस्वैवं रामता ते ततो भवेत् ॥ ६९ ॥
इत्थं भागीरथी तत्र ज्ञानक्यै प्रतिबोध्य च ।
अंतर्हिता प्रवाहे स्वे विशोकाजनि ज्ञानकी ॥ ७० ॥
नमस्कृत्य सुराः सीतां ये च तत्र समागताः ।
भवनानि मुख्या जग्मुर्ज्ञानकीं कवये ऽप्ययन् (!) ॥ ७१ ॥
यथा शास्त्रं मया चित्ते ज्ञानक्यै जगदीशितुः ।
कृतं तेन सदा रामः प्रसन्नो ऽस्तु गुरुर्मम ॥ ७२ ॥
यदस्मिन्सीद्वयं भाति तद्गुरोरेव मे न वा ।
यच्च निश्चं भवेदत्र तन्ममैव गुरोर्न हि ॥ ७३ ॥
इति गोविंदसंगीते ज्ञानक्यानंदबोधने ।
लयाख्यो द्वाविंशतिमस्तरंगो रंगदायकः ॥

इति श्रीयतिगोविंदविरचिते ज्ञानक्यानंदबोधने ज्ञानकी-
भागीरथीसंवादे गोविंदगीते द्वाविंशति[तम]स्तरंगः । ० संवत्
१८०५ वर्षे माघशुदी १३ भौमवासरे ०

For an incomplete MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 193 (where the author is called *Śrīpatigovinda*).

[H. T. COLEBROOKE.]

3926.

1925. Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1770 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Durghaṭakāvya, a highly artificial poem, of 86 verses, in praise of various deities, especially *Vishṇu*, with a commentary; by unknown authors.

It begins :

लक्ष्मीवन् कृतकूरसू रणदहिन् दुर्धक् क्षमः पापडी-

लाडूदोऽकलघी वडीछन वडी खानाबुदालि(०ली)रुचिः।

मंडाशाकरखंडनो विविभुना खीरायसानुत्य मां

सासुं हालितडिभिभागवसनो ऽध्याः सेवकं सारवान् ॥ १ ॥

व्याख्या ॥ हे लक्ष्मीवन् त्वं मां सेवकं अध्याः रक्ष । कथं-
भूतस्त्वं । कृतकूः । कृतं कोः पृथिव्याः अवनं रक्षणं येनासी
कृतकूः । पुनः कथंभूतस्त्वं । असूः । सूर्यते उत्पाद्यते ऽसौ सूरः ।
न सूरः असूः । पुनः क० त्वं । रणदहिन् । रणं संग्रामं ददति
ते रणदाः शत्रवस्तान् हिनस्ति असौ रणदहिन् शत्रुहा इत्यर्थः ।
पुनः क० त्वं । दुर्धक् । दुःखं पापं दहत्यति दुर्धक् । पुनः क०
त्वं । क्षमः । विमा(?) क्षमास्यास्तीति क्षमः । ० । पुनः क०
त्वं । पापडी । ० लुम् छेदने । पापं लुनातीति पापली ।
पुनः क० त्वं । इलाट् । इला पृथिवीं अटति प्राप्नोति सः
इलाट् । पुरा तामनादिरूपेण वलेः सकाशात्प्राप्तः । ० किंभूतस्त्वं ।
विविभुना ऊढः । वीनां पक्षिणां विभुः गरुडस्तेनोढः । पुनः क०
त्वं । अकलघी । अकं दुःखं लययतीति अकलघी । कथं-
भूतस्त्वं । अवलाछनः । अवगतं प्राप्तं लाछनं यस्य सः अव-
लाछनस्तस्य संबोधने हे अवलाछन । ० पुनः क० त्वं । वडी ।
बलस्यास्तीति बली । पुनः कथंभूतस्त्वं । खानाबुदालिरुचिः ।
खे आकाशे अर्जतीति खानाः गगनधराः । ते च ते संबुदाश्च ।
तेषामालिः(०ली) पंक्तिस्तस्या रुचिर्यस्यासौ । ० पुनः क० त्वं ।
मंडाशाकरखंडनः(मंडु० *Kāvya*.) । मल्लाश्चाणूरादयस्तेषां आशा
इच्छा तस्या आकरस्तं खंडयतीति मंडाशाकरखंडनः मल्लेच्छा-
समूहनाशक इति भावः । खीरावस । खीरे खीरसागरे आस-
मेताद्वावेन वसतीति तस्य संबोधने हे खीरावस । हे अनुत्य ।
नास्ति तुल्यो येन तस्य संबोधने हे अनुत्य । क० मां । सासुं ।
असवः प्राणालैः सह वर्तमानं । पुनः क० त्वं । अलितडिभि-
भागवसनः । छंगं च वसनं च छंगवसने । अलिश्च तडिश्च
अलितडितौ तयोर्निभेव निभा ययोस्ते अलितडिभिरे छंगवसने
यस्यासौ ० । पुनः क० त्वं । सारवान् । सारो बलमस्यास्तीति
सारवान् पालनसमर्थः ॥ १ ॥

साटीच्छाशिपलेह पापड वडीखीरोडभाजी गणो

यद्भक्तो ऽनमिषी च बाकुलवणा ध्यायति यां योगिनः ।

काला भीलकरालभूखलमहादैत्यैर्द्रुमपाथिनी

सा सामूयरसा तवाघहतये स्तात् कर्णमोटी चिरं ॥ २ ॥

व्याख्या । अयमर्थः । सा कर्णमोटी चामुंडा तवाघहतये । ० खे
वियत्यटती साटी इच्छया अन्नातीति इच्छाशी । पले आमिषे
ईहा स्पृहा यस्येति पलेहः । ० पापं लुनाति किनस्ति । अन्येभ्यो

दृश्यत इति डः । ० बलमस्यास्तीति बली । तथा ईर्ष्या रोषं
लोहं भजते । ०

Verse 6 (see below) runs thus :

यो योमाडिनगो ऽहरीदुपुगोपुगः झगगो ऽघभीर

भीमस्वयंमुकी रमारतरसो नाभ्यनुडासोनकः ।

छोयचम्वनम्य यत्तलिलजो वार्धिम्यो ऽहाधेदोर

आद्यो गद्यसिवाद् अघादमृतदः पायात्त यः कंदभाः ॥ ६ ॥

The last verse, with its commentary, runs thus:

यावत्तोयधरा धराधरधराधारा धरा भूधराः

यावच्छारु सुचारुचारु च मरं(परं) चामीकरं चामरं ।

यावद्रावणरामरंरामरमलं रामायलं ज्ञयते

तावद्भोगविभोग भोगभवनं भोगाय ते निवृजः ॥ ६ ॥

अस्यार्थः । भोगेन धनेन विजिहो भोगः सुखं वस्य स भोग-
विभोगः । तस्य संबोधनं । ० भोगभवनं झरीरं । ० यावत्तोयधरा
समुद्रास्तिर्हति । ० यावच्छाराधरधराधारा[स] तिर्हति । धरायाः अधरं
अधोभागस्तं धरतीति धराधरधराः ज्ञेयादयस्तेषां धारा ज्ञेय-
कूर्मादिपंक्तिरिति वा । यद्वा धराधरधरा ये आधाराः अधि-
करणभूताः ज्ञेयादय इत्यर्थः । तथा । यावच्छारु पृथिवी तिर्हति ।
यावद्भूधराः पर्वतास्तिर्हति च । अधरं चामरं चामरसंघं चामी-
करं सीवर्णं चामरं तिर्हति । ० माहेन्द्रान्योपलक्षणेन ।
यावत्माहेन्द्रान्यं । ० किंविशिष्टं च । सुचारु रमणीयैव्यधि
रमणीयं । ० प्रथमं चार्धिति विशेषणं भवनेन संबध्यते । ० रामो
ऽभिरामो मनोहरश्चासौ रामश्च रामरामः । रावणश्च रामरामश्च
ताभ्यां रमणं मनोहरं । ० किं च रामश्चरामरामरमणमिति पाठे
रामणो रामा जानकी यस्यासौ रामश्चरामः स चासौ रामश्च
रामश्चरामरामस्तेन रमणमित्यर्थे इति वा ॥

इति अदुर्घटाख्यं काव्यं संपूर्णं ॥ संवत् १८२७ वर्षे आषाढ-
वदि ५ बुधवासरे ॥ इति तत्त्वं आहानगरे ॥

Remarks as to various readings, such as the
one above (रावण or रामण), would seem to show
that text and commentary were composed by
different writers.

A *Durghatakāvya*, ascribed to *mahākavi*
Kālidāsa, and consisting of six verses—only
three of which (3, 4 and 5) occur in the pre-
sent poem (viz. as vv. 6, 2 and 1 resp.)—has
been printed in the *Kāvya-kalāpa*, i. (Bombay,
1864), pp. 136-7.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3927.

2580 b. Foll. 11 (paged 1-21); size 10½ in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 23-25 lines in a page.

Hariharatūratamya(-śatakam), a poem on the comparative claim of *Vishṇu* and *Śiva* to represent the Supreme Spirit, by *Rāmeśvara Adhvarasudhāmaṇi*, son of *Śrīkānta*; with a verbal commentary, apparently by the same author. It begins:

अनादिमलसंसाररोगवैद्याय ज्ञंभवे ।
नमः शिवाय शंताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ १ ॥
प्रलयार्णवसंस्थाय प्रलयोत्पत्तिहेतवे ।
नमः शिवाय शंताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ २ ॥

अगुरुशंताय नमः । इन्द्रनीलवृक्षं ॥

वृद्धान् श्रुतिस्मृतिपुराणविशेषभाषान्
निःशंकबुद्धिकुशलान् प्रणिपत्य नित्यं ।
अद्वैतमेकमभजं श्रितभेदबुद्धिं
पृच्छाम्यहं हरिहरस्थिततारतम्यं ॥ १ ॥

श्रिता प्रामा । भेदा भिन्ना । बुद्धिः धीमान् । अष्टादश-
पुराणानां विशेषान् । युक्तायुक्ता विचारवर्धमानान् । भाषान्
वक्तृन् । निःशंकबुद्धिकुशलान् । निःशंका शंकारहिता बुद्धिः ।
प्रज्ञासु कुशलान् प्रीडान् । वृद्धान् पंडितान् । नित्यं सदा ।
प्रणिपत्य नमस्कारं कृत्वा । हरिहरस्थिततारतम्यं । हरिहरः
शंकरनारायणयोः । स्थितं वर्तमानं । तारतम्यं न्यूनाधिकत्वं ।
पृच्छामि शृणोमि । एकं मुख्यं । अद्वैतं अभेदज्ञानं । अभजं
प्राप्नो ऽस्मि ॥ १ ॥

एकः समुद्रसलिले वटपत्रशायी
नन्यः समुद्रशरधिस्त्रिपुरप्रभेदे ।

को वानयोरधिक इत्यनुचिंत्य वृद्धाः

सत्यं वदंतु तमिं वयमाश्रयामः ॥ २ ॥

एकः विष्णुः । समुद्रसलिले अभितोये । वटपत्रशायी न्ययो-
धपत्रे शायी सुप्रवान् । अन्यः शंकरः । त्रिपुरप्रभेदे त्रिपुरसंहारे ।
समुद्रशरधिः पारावारतूणोरः । अनयोः एनयोः शंकरनारा-
यणयोः । को वा अधिकः को वा शिष्टः । इति इत्थं । वृद्धाः
पंडिताः । अनुचिंत्य आलोचयित्वा (!) । सत्यं यथार्थं । वदंतु
ब्रुवंतु । तमिं अमुं वक्ष्यमाणभावार्यं । वयं आश्रयामः प्राप्नास्मः ।
समुद्रस्य सलिलं समुद्रसलिलं । कस्मिन्समुद्रसलिले । वटस्य
पत्र वटपत्रं ॥ २ ॥

The work consists of 114 verses, the last two of which run thus:

अद्वैतमेव भजनीयमतो ऽग्रमेयं
नित्यं निरंजनमनाकृतिनिर्विकल्पं ।

सत्यं परात्परमखंडचिदात्मभावम्

आनंदमच्युतमजं तमिहाश्रयामः ॥ ११३ ॥

वयं अद्वैतमेव द्वैतरहितमेव । ० इह अस्मिन् । आश्रयामः
प्राप्नुयाम ॥ ११३ ॥

श्रीकांतनामविबुधेन्द्रतनूभवेन

रामेश्वराध्वरमुधामणिना प्रणीतं ।

लोके त्विदं हरिहरस्थिततारतम्यं

युक्तान्वितं हि शतकं सुधियः पठंतु ॥ ११४ ॥

इति श्रीहरिहरतारतम्यशतकं संपूर्णं । सावशिवापेणमस्तु ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3928.

2543 e. Foll. 30; size 10½ in. by 4½ in.; unequal Devanāgarī writing of A.D. 1536; ten lines in a page.

Darpadalana, a didactic poem, by *Kshemendra*, otherwise called *Vyāsādūsa*.

The work is a diatribe against human pride, which the poet describes as springing from seven principal sources—birth, wealth, learning, beauty, valour, charity, and religious austerity—and which he treats separately in as many chapters, illustrating each with appropriate examples and stories of his own invention.

It begins:

प्रज्ञाताशेषविप्राय दर्पसर्पापसर्पणात् ।

नमः शमनिधानाय स्वप्रकाशविकाशिने ॥ १ ॥

संसारव्यतिरेकाय हृतोत्सेकाय चेतसः ।

प्रशमामृतसेकाय विवेकाय नमो नमः ॥ २ ॥

क्षेमैन्द्रः सुहृदो प्रीत्या दर्पदोषचिकित्सकः ।

स्वास्थ्याय कुरुते यत्नं मधुरैः मृकभेषजैः ॥ ३ ॥

कुलं विभं श्रुतं रूपं शीर्षं दानं तपस्तथा ।

प्राधान्येन मनुष्याणां समैते मदहेतवः ॥ ४ ॥

अहंकाराभिभूतानी भूतानामिव देहिनी ।

हिताय दर्पदलनं क्रियते मोहशांतये ॥ ५ ॥

The poem has been published in the *Kāvya-mālā*, Bombay 1890.

It ends :

प्रशंतांतस्तृष्णाविषमपरितापः शमजलैर्

अशेषः संतोषादमृतवरपानेन वपुषा¹ ।

असंगः संभोगैः (० गः K.) कमलदलकोलालतुलया

प्रबुद्धे ईतश्चिन्ते सपदि सुलभं शंकरपदं² ॥ ७३ ॥

इति व्यासदासापराख्ये मेद्विरचिते दर्पदलने तपोदलन-
विचारः समाप्तः । समाप्तं चेदं दर्पदलनं ॥ संवत् १५९३ वर्षे
ज्येष्ठ सुदि १ गुरुदिने वैद्यवरप्रभाभाजीमुनुना गदाधरेण बृह-
धनुर्वैलिराजस्य तथा पुत्रपौत्रादीनां विलोकनाय लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3929.

2079c. Foll. 9; size 9½ in. by 4 in.; good
Devanāgarī writing of 1651 A.D.; nine lines in
a page.

Ratnakalācaritra, a dramatic poem of 84
verses (mainly Prākṛit), by *Lolimmarāja*.

It begins :

सुरसवचनगुणोदाहृताकल्पवृक्षो

विजितकविकदंबो डाकिनोभीतिभेजा ।

त्रिदशसदसि वाच्यो दोषिणी दोषहंता

जयति धरणिपीठे लाललोलिम्वराजः ॥ १ ॥

श्रीरत्नकलोवाच ।

यडि यडि मुजपासोगोष्ठित्या (?) चीकरावो

सकलभुवनभित्रीतो विचित्रं लिहावो (?) ।

बहु बहु उत कंठजोउ जाडि लिजाणा

क्षण भरि तुम्हि आणा लाललोलिम्वराजः ॥ २ ॥

The interlocutors are *Lolimmarāja*, *Ratna-
kalā*, a *sakhī*, a *buḍhī* (?), *Daulata* and *Ātmā-
kma*.

¹ संतोषादमृतविसरपानेन वपुषः K.

² भवारख्ये पुंसां परहितमुदारं खलु तपः ॥ K.

It ends :

लोलिम्वराजवरचितैर्विचित्रैर्विचित्रैर्

वेदग्धवस्त्रिरह रत्नकलाचरित्रैः ।

तेषां भवे सुकृतिनानधिकारसंपत्

तेषां सहस्रभगदर्शनतो वसति मुक्तिः ॥ ८३ ॥

अतिरत्नकलाचरित्रजाले

सकला हि कविं चामनासिञ्चाले (?) ।

अमृताहुतगोडजाले

पठवां वेपुठिलीसि (!) भक्तिभावेः ॥ ८४ ॥

इति श्रीलोलिम्वराजवरचिते (!) रत्नकलाचरित्रं समाप्तं ॥
संवत् १७०८ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे द्वादसी भृगुचामरे लघीतं
उदीच्यज्ञातीयवृद्धशापायां राउलकृष्णजीमूतभूषरजीलघीतं स्व-
पठनार्थं परोपकाराय ॥

On the first page of fol. 1 it is called
Lolimmarājākāvya. Bühler, Sansk. MSS. in
Gujarāt etc., iv., p. 234, makes it a medical
work.

[GAIKAWAR.]

3930.

114a. Foll. 37; size 10 in. by 4½ in.;
excellent, modern Devanāgarī writing; eight
lines in a page.

Kalāvilāsa, a poem in nine cantos, on the
arts of roguery, by the Kāśmīrian writer *Kaśhe-
mendra*, surnamed *Vyāsālāsa*, son of *Prakā-
śendra*, grandson of *Sindhu*, and a pupil of the
Śaiva philosopher *Abhinavagupta*.

The author flourished in the second and third
quarters of the 11th century; his best-known
work being the *Bṛīhatkathāmañjarī*.

It begins :

अस्ति विशालं कमलाललितपरिध्वंगमालायतनम् ।

धीरतिवधःस्पलमिव रत्नोज्ज्वलमुज्ज्वलं नगरम् ॥ १ ॥

मणिभूविषितमुक्तामल्लंनवनिवहेन यत्र शेषाहिः ।

भुवनानि विभक्तिं सदा बहुधात्मानं विभज्यैकः^३ ॥ २ ॥

विघ्नोऽभिसारिकायां भवनगतः^४ स्फटिकप्रभानिकरः ।

यत्र विराजति रजनीतिभिरपटप्रकटलुङ्गाकः ॥ ३ ॥

^३ विभज्यैव ed.

^४ भवनगण ed.

यच्च त्रिनयननयनञ्चलनञ्चालावलीशलभवृत्तिः ।
 जीवति मानसजन्मा शशिवदनाकातिपीयूषैः ॥ ४ ॥
 रतिलुलितललितनयनात्कुमलजलववाहिनो^१ मुहुयेन ।
 स्यथकेशकुसुमपरिमलवासितदेहा वह्न्यनिलाः ॥ ५ ॥^० ॥
 तच्चाभूदभिभूतप्रभूतमायानिकायशतधूतैः ।
 सकलकलानिलयानां धुर्यः श्रीमूलदेवाख्यः ॥ ६ ॥
 नानादिदेशागतधूर्तरूपजीव्यमानमतिविभवः ।
 स प्राप विपुलसंपदमात्मगुणैश्चक्रवर्तीव ॥ १० ॥
 भुक्तोत्तरं सद्दयैरास्यानीसंस्थितं कदाचिच्च^२ ।
 अभ्येत्य सार्धवाहो दत्तमहारोपहारमणिचक्रकः^३ ॥ ११ ॥
 प्रणतो हिरण्यगुम्भः सहितः पुत्रेण चंद्रगुम्भेन ।
 प्रामासनसत्कारः प्रोवाच मुहूर्तविश्रांतः ॥ १२ ॥
 क्षयि परिचयसत्प्रतिभा^४ तव पुरतो मादृशामियं वाणी ।
 ग्राम्यांगनेव नगरे न तथा प्रागव्यमायाति ॥ १३ ॥
 पिहितबृहस्पतिधिषणो रुचिरः प्रज्ञामरीचिनिचयस्ते ।
 तिग्मांशोरिव^५ सहजः प्रोक्षिततिमिराः करोत्याशाः ॥ १४ ॥
 आजन्माजितबहुविधमणिमौक्तिककनकपूर्णकोपस्य ।
 शको ममैष सूनुः संजातः पश्चिमे वयसि ॥ १५ ॥
 मोहस्थानं चात्यं यौवनमपि मदनमानसोन्मादम् ।
 अनिलावलोलनलिनोदलजलचपलाश्च विज्ञचयाः ॥ १६ ॥
 हरिण्यो हरिणदृशः सततं भोगाज्जमधुकरा धूर्ताः ।
 पतिता परंपरैषा दोषाणां मम सुतस्यास्य ॥ १७ ॥^० ॥ २० ॥
 इति त्रिनयनसशिरसा तेन वचो युक्तमुक्तमवधार्य ।
 तमुवाच मूलदेवः प्रीतिप्रसरप्रसारितौघायः^६ ॥ २१ ॥
 आस्तामेष सुतस्त मम भुवने(भ^०) निज इव प्रयत्नपरः ।
 शास्यति^७ मयोपदिष्टं ज्ञानकैः सकलं कलाहृदयम् ॥ २२ ॥
 इति तस्य शासने स स्वसुतं निक्षिप्य तद्गृहे मतिमान् ।
 नत्वा तं सार्धपतिः^८ प्रययौ निजमंदिरं मुदितः ॥ २३ ॥

At night *Mūladeva*, by means of amusing stories, instructs his disciples (*Kandali-mukhyān*) in the tricks practised by rogues, harlots, etc.; viz. in canto I., on *dambha* (दैभवर्णौ नाम प्रथमः

^१ ललितललनाङ्गमजलजलववाहिनो ed.

^२ कदाचिच्चं ed.

^४ क्षतिपरिचयसत्प्रतिभा ed.

^६ प्रीतिप्रसरैः प्र^० ed.

^८ नत्वाय सार्धवाहः ed.

^३ मणिकनकः ed.

^५ तीक्ष्णो^० ed.

^७ शास्यति ed.

सर्गः); II., on *lobha*; III., on *kāma*; IV., on *veśyāh*; V., on *moha*; VI., on *mada*; VII., on *artha*; VIII., on *hemaharaṇa*; IX., various.

It ends :

एता वंचकमाया विज्ञेया न तु पुनः स्वयं मेध्याः ।

धर्मः कलाकलापे^९ विदुषामयमोप्सितो भूयै ॥ १४ ॥

उक्तेति मूलदेवो विमुन्य शिष्यान् कृतोचिताचारः ।

किरणकलिकाकलापैर्निनाय^{१०} निजमंदिरे रजनीम् ॥ १५ ॥

इत्याचार्येक्षेमेन्द्रविरचिते कलाविलासकाव्ये नवमः सर्गः^{११} ॥ ६ ॥
 समाप्तं चेदं काव्यम् । संवत् १७२५—either Śaka (A.D. 1803) or of a former MS.—वर्षे चाषाढप्रथमकृष्णपक्षत्रयोदशी १३ गुरुवारे लिखितं परमेश्वरीदासमित्रेण ॥

The text, as published in the *Kāvyamālā* (Bombay 1886), adds a 10th *sarga*, of which the two concluding verses of our MS. form vv. 1 and 41 (the latter being followed by two more verses).

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 44, where the author is by mistake called *Kshirendra*, but the colophon runs : इत्याचार्येच्यास-
 दासापरनामधेयक्षेमेन्द्रकृते कलाविलासकाव्ये दशमः (!) सर्गः ॥

Regarding the author see Bühler, Detailed Report, p. 46. [H. T. COLEBROOKE.]

3931.

1184i. Foll. 40; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting (foll. 1-3a by a different hand from the rest); eight lines in a page.

Kīcakavadhakāvya-Tattvaparakāśikā, a commentary, by *Janārdana Sena*, on *Nitivarman's Kīcakavadha*, a short poem, in five *sargas*, founded on the well-known episode of the *Mahābhārata* (iv. 373-860).

^९ धर्म्यैः कलाकलापो ed.

^{१०} किरणकलिकाविकासो निनाय ed.

^{११} Every second *akshara* of this colophon (as of those of the five preceding cantos) is omitted.

The text of the poem, as here commented upon, seems to begin (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 57):

जितः सुचरितोऽस्मेदी स्मरो ऽयं दुःसहो मया ।
इतीव देहमकरोदभिन्नं यः सहोमया ॥
विभतिं हारमनयं यो भस्मभिरहिं सितं ।
तेजश्च मन्मथशरैरिन्द्रियायैरहिंसितं ॥
या त्रिलोकतना मूर्तिरुपायेन जुगोप तौ ।
यो उवहत् कंसनिधनप्रयुक्तामृजुगोपता ॥

The Commentary begins :

चन्दामि वृन्दारकवृन्दचन्दिताम्
आनन्दसन्दोहनिदानमेविता ।
सदासदानन्दविदं चिदसरे
विराजमानानमली सदाशिवा ॥
अजीनार्देनसेनेन विदुषां तोषकाशिका ।
क्रियते कीचकवधकाव्यतत्त्वप्रकाशिका ॥

तत्र तावत् कविकुलकुवलयचन्दुसिन्धुसंतोषेन्दुप्रकृतिसुन्दर-
बोधधर्मो नीतिवर्मा प्रारिष्ठितप्रतिवन्दकप्रसूह्यहविषयाताय
शिष्टाचारानुमितवेदबोधितदेवतानामकीर्तेरूपं मङ्गलमाचरन्
शिष्यशिष्यार्थं ग्रन्थादौ निबध्नन्नाह । जितेति । मया दुःसहो ऽयं
स्मरः कामः दुःखेन सख्यते नियम्यत इति एतेनास्य प्रबलता
ध्वनिता । एवंभूतो ऽपि जितः पराभवं प्रापितः ॥ ननु तस्या-
निष्टकारित्वाभावात् कथं नियम इत्यत आह सुचरितेति । शोभनं
यच्चरितं शीलं शुभादृष्टं (!) वा तस्योऽस्मेदी उन्मूलयिता । तथा
च ईदृशां दमनमेवोचितमिति भावः । इतीव इत्यस्मादेव कार-
णात् । इव उन्नेष्टायां । उमया पार्वत्या सह देहं अभिन्नं एकं
अर्थेनारोक्षरात्मकं स्रजकरोत् । ० ॥ १ ॥ ० यो भस्मभिर्विभूतिभिः
सितं जुगुं अहिं मणिनं हारं विभतिं । कीदृशं । अनयं दृष्टं । ०
इन्द्रियायैर्विषयहृद्यैः । ० ॥ या त्रिलोकतना स्वर्गमर्त्यपातालरूपा
मूर्तिः । तां उपायेन दुष्टदैत्यादिवधादिरूपेण जुगोप रक्षितवान् । ० ॥

Sarga I. from v. 5 onwards is a panegyric of the king (whose name is not mentioned, but who is said to have ruled as far as Kalinga) for whose delectation the poet composed his poem, as is stated in the comment on the last verse (fol. 6b): तस्य राज्ञो विनोदाय विलासाय नीतिवर्मेणो नीति-
वर्मेनासः कवेरिदं काव्यं प्रवृत्तं । तस्य विनोदायैमिदं काव्यं
नीतिवर्मेकविना विधीयत इत्यर्थः ।

The poem seems to end thus (cf. R. M.):

इति भवतु दशा त्वाहितानां
सकलमहोजयभूत वाहितानां ।
यस्य सुखमुदयादहोयमानः
सकलधराधरणादहोयमानः ॥

On which the commentator remarks: इदा-
नीमभिजातग्रन्थावसाने नीतिवर्मे कविनिर्जं राजानमाज्ञात्ते ।
हे सकलमहोजयभूत समस्तपृष्णोषिमयस्वरूप वाहितानां वाधि-
तानां देशान्तरं प्रापितानां वा । तत्र वाहितानां जगुली इति
दशा कुकुरां दिवावस्था (!) भवतु त्वं उदया य (r. उदयाद्)
अहोयमान उदयेनः सन् मुक्तं यथा स्यात्तथा यस्य सुखेन
तिष्ठेत्यर्थः । किंभूतस्त्वं । सकलधराधरणात् अहोयमानः । योग-
तयाऽहिर्बोमुक्तिः स इवाचरतीत्यादिः (?) चानुक्तिसदृश इत्यर्थः ।
तेनापि समस्ता मही ध्रियत इति ॥

इति अजीनार्देनसेनकृतायां कीचकवधटीकायां तत्त्वप्रका-
शिकाख्यायां पञ्चमः सर्गः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3932.

2238a. Foll. 11 (the first of which is wanting); size 7½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī about 1650 A.D.; 6-14 lines in a page.

Rākshasakāvya, in 20 verses, with śikā.

The MS. begins with v. 2, and does not mention the author's name at the end. Text and commentary are, however, identical with those printed in Hofer's Sanskrit-Lesebuch from the Berlin MS. no. 580, where the author is called Ravideva of Malayadesa. The text (beginning: कश्चिद्वनं बह्वनं विचरन् वयस्यो), without the author's name, is also given in Jivānanda Vidyāsāgara's Kāvyaśaṅgraha, p. 572 (21 ślokas, the 6th of which is wanting in this MS.).

The text ends:

इतावदुक्त्वचनं सुमनाः स उक्त्वा
रत्ना दिनं सह तया प्रियया सदीनः ।
युक्तं चतुर्भिरनङ्गिरिदीनवाङ्मिर-
आरुह्य यानमप्यसंमययी स्वगेहं ॥ २० ॥

The comment ends : तैयौनमारुह्य अथानंतरं पुरुषः
स्वर्गे गृहं संप्रययौ संप्रयातवानित्यर्थः । २० ॥

इति श्रीराक्षसकाव्यटीका समाप्ता ॥

On this poem see also Weber's remarks,
Journ. Germ. Or. Soc., vi., 399; Ind. Stud.,
ii., 154. [GAIKAWAR.]

3933.

1964. Foll. 6; size 6 in. by 4 in.; large,
clear Devanāgarī writing of 1795 A.D.; eight
lines in a page.

Aparādhastotra, a hymn of fourteen stanzas
addressed to Śiva; attributed to Śaṅkarācārya.
Not very correct.

It begins :

आदौ कर्मप्रसंगात्कलयति कलुषं मातृकुक्षौ स्थितं मां
तन्मूत्रामध्यमध्ये कथयति नितरां जाठरो जातवेदः ।
यद्यद्वा तत्र दुःखं व्यथयति नितरां शक्त्यते केन वक्तुं
क्षंत्यो मेऽपराधः शिव शिव शिव भो श्रीमहादेव शंभो ॥१॥

Printed (with three additional verses) in
Hæberlin's Anthology, p. 496, under the title
of *Aparādhabhāṇjanastotra*, beginning with the
verse : शान्तं पद्मासनस्थं शशधरमुकुटं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रं ०

The verses common to both are here given
in the following order : H. 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11,
7, 12, 10, 14, 15, 13, 16.

The copy is dated : स्वस्ति श्रीनृपशालिवाहनशके
छट्त्रिंशत्सप्तभूमिते राक्षसो वत्सरं चैव समाभीमेन संयुते नभमासि
असितपक्षे रामातिथौ कन्यासूर्ये दक्षिणायने वर्षा ऋतौ सप्तम-
नक्षत्रे विंशतियोगे इदं पुस्तकं रामचंद्रेण लेखनीयं जोशीसुप-
नामकः पावसोग्रामवासिनं विश्वेश्वरसंनिधानं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3934.

1846a. Foll. 5; size 11½ in. by 3¾ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; European
paper; 12-14 lines in a page.

Bhavanīśahasranāmastotra.

This hymn occurs in the *Rudrayāmala-tantra*.
Cf. Th. Aufrecht, Florentine MSS., no. 363.

It begins :

कैलाशशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ।

ध्यानोपरतमासीनं प्रसन्नमुखपंकजं ॥ १ ॥

सुरासुरशिरोरत्नरंजिताघ्रिगुणं प्रभुं ।

प्रणम्य नंदिको देवो बह्वाजलिरभाषत ॥ २ ॥

नंदिकेश्वर उवाच ॥

देवदेव जगन्नाथ संशयो ऽस्ति महान्मम ।

किंचिदिच्छामि प्रष्टुं त्वां भक्तिवत्सल(!) ॥ ३ ॥

देवतायास्त्वया कस्याः स्तोत्रमेतद्विवानिशं ।

पठ्यते ऽविरतं नाथ त्वत्तः किमपरः परं(!) ॥ ४ ॥

इति पृष्टस्तदा शंभुर्नंदिकेन जगद्गुरुः ।

प्रोवाच भगवानेको विकसन्नेत्रपंकजः ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

साधु साधु गणश्रेष्ठ पृष्टवानसि मां च यत् ।

स्कंदस्यापि[च] यद्वोषं रहस्यं कथयामि तत् ॥ ६ ॥

पुरा कल्पक्षये लोकान् सिमृक्षन्मूढचेतना ।

गुणत्रयमयी शक्तिर्मूलप्रकृतिसंज्ञिता ॥ ७ ॥

तस्यामहं समुत्पन्ना स्तवैस्तैर्महदादिभिः ।

चेतनेति ततः शक्तिर्मां काप्यालिंग्य तस्युषी ॥ ८ ॥

हेतुः संकल्पजालस्य मनोऽधिष्ठायिनी शुभा ।

इच्छेति परमा शक्तिरुन्मीलनतः परः(?) ॥ ९ ॥

ततो वागिति विख्याता शक्तिः शब्दमयी शुभा ।

प्रादुरासीच्चगन्माता वेदमाता सरस्वती ॥ १० ॥ ० २३ ॥

सौ अस्य श्रीभवानीसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्महादेव
चुधिराद्या शक्तिर्भगवती देवता अनुष्टुप्छंदः । सौ ह्रीं वीजं क्लीं
कीलकं श्रीभवानीप्रोत्यर्थं धर्मार्थकाममोक्षार्थं जपे विनियोगः ।
अथ ध्यानं ।

अर्धेदुर्मांलिमलाममराभिवंद्याम्

संभोजपाशमृकपूर्णकपालहस्तां ।

रक्तांगरागरसनाभरणां त्रिनेत्रां

ध्याये शिवस्य वनितां मद्विह्वलांगीं ॥ १ ॥ ०

It ends :

यो नरो भूतदिवसे सर्वकर्मलसमाश्रितः ।

जपेदनन्यया बुद्ध्या साधको निर्भयाशयः ॥

तस्य शुश्रूषाः सर्वे गच्छन्ति यममंदिरं ।

एकरात्रप्रयोगेण समाहाद्रिपुनाशनं ॥

इति श्रीभवानीसहस्रनामस्तोत्रं शुभं भूयात् ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3935.

2930. Foll. 8; size 11½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

[*Rādhākṛishṇastotra*], a rhymed hymn of two *aṣṭakas* (each followed by an additional verse), in honour of *Kṛishṇa* and *Rādhikā* resp.

It begins :

अंबुदाननेद्रनीलनिंदिकातिडंबरः
कुंकुमोद्यदर्कविद्युदंशुदोष्यदंबरः ।
श्रीमदंगचर्चितेदुपीतनाक्रचंदनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ १ ॥
गंडताडवातिपंडिताडजेशकुंडलम्
चंद्रपसपंडगर्वसंडनास्यमंडलः ।
बल्लवीपु वर्धितात्मगूढभावबंधनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ २ ॥ ० ७ ॥
पुष्पाचपिराधिकाभिमशीलभित्तपिंतः
प्रेमवाम्यरम्यराधिकास्यदृष्टिहर्षितः ।
राधिकोरसोह लेप एष हारिचंदनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ ६ ॥
अष्टकेन यस्वनेन राधिकासुवल्ग्वं
संस्तवीति दर्शने ऽपि सिंधुजादिदुर्लभं ।
तं युनक्ति नृष्टचिह्न एष धोषकानने
राधिकांगसंगनदितात्मपादसेवने ॥ ९ ॥

कुंकुमाक्रकाचनाज्जगर्वहारिगौरभा
पीतनाचिताज्जगर्वकीर्तिनिंदिसौरभा ।
बल्लवेशमृनुसर्ववाञ्छितार्थसाधिका
मह्यमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १० ॥ ०

It ends :

स्नेदकंपकंडकाश्रुगजदादिसंचित
मर्षहर्षवामतादिभावभूषणाचिता ।
कृष्णनेत्रतोयिरत्नमंडनालिदाधिका
मह्यमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १६ ॥
या क्षणार्थकृष्णविप्रयोगसंततोदिता
नेकदम्यचापलादिभाववृद्धमोहिता (?) ।
यत्नलभकृष्णसंगनिर्गताखिलाधिका
मह्यमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १७ ॥

अष्टकेन यस्वनेन नीति कृष्णवल्ग्वं
दर्शने ऽपि शैलजादयोषिदादिदुर्लभं ।
कृष्णसंगनदितात्मदास्यसौधुभाजनं
तं करोति नदितालिसेचयानु मा जनम् ॥ १६ ॥
[? J. R. BALLANTYNE.]

3936.

1846b. Foll. 4; size 11½ in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; European paper; 11-14 lines in a page.

[*Rāmāryā(-kataka)*], a poem of 108 *āryā* verses in praise of *Rāma*, by *Mudgala*.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 12):

त्वयि विमुखे मत्समुख्ये मख्ये नान्यस्य जीवामि ।
जीवामितभवदपितवसनाशनमात्रजीवनाः सर्वे^१ ॥ १ ॥
परितः पश्यसि परितः शृणोषि परितो जगद्भ्रजानामि ।
मां राम किं तदंतर्नै शृणोषि न वीक्षसे न वा वेत्सि ॥ २ ॥
जानाति भूपमख्यो नाख्यं जानाति भूप इत्येतत् ।
उच्यते सर्वमपिज्ञे सर्वज्ञे त्वय्यदः कथं घ्राण्यं ॥ ३ ॥
अर्थिनि विलसति लिप्सा दातरि दिक्ता च दूरतो ऽपास्ता ।
आस्ता कृष्णकथेयं रमापते राम नोचिता भवति ॥ ४ ॥
अपि रंकमकनिष्ठः प्रार्थयमानो भ्रंको लभेतेह ।
कहं वत जगदुद्भव भवदंकगतो (ऽपि) लभे न तद्भवतः ॥ ५ ॥
आशापाशनिबद्धं कारागारे कलेबरे निहितं ।
यदि मोचयसि न मां त्वं कुरु तर्हि स्वात्मनैव मे वृत्तिं ॥ ६ ॥ ० ६ ॥
यदि पुनरपराधानां कोटिभिरंतर्विषादमायासि ।
पद्माडितापि बालै रूष्यति^२ किमितिह मानुषो जननी ॥ ७ ॥
अपि वद राघव तर्ह्यं कोपो ऽयं केन मदपराधेन ।
शपयस्ते दाशरथे दशरथपदयोर्वैदन्या^३ ब्रूये ॥ १० ॥

It ends :

आकर्णकृष्णार्थं वर्यं बालवृद्धिमुत्तारं ।
वन्दे योगिदुराणं कंचन हुंकारमुदरं कोपं ॥ १०६ ॥
संडितहरकोर्दडा ज्ज्वाडकरंडमंडनीभृता ।
वेदेहीगलमाला विलसति लीलाविलासवती ॥ १०७ ॥

^१ ० मख्येनान्यस्य कस्य जीवामि । जीवामि न भव^० Rāj. M.

^२ तत्ताडितापि बालैरुष्यति next MS.

^३ दाशरथेरथ रथपदयोर्वैदन्या next MS.

धनुषा रिपुजयतनुषा¹ रुचिरतराकारनिर्जिताधुषरा ।
 तस्मात्सुनिभचरणा काचन कस्मा रुचि मे हृदये
 इत्यायोः समाप्ताः ॥ [H 90t ॥
 महामुहलभकेन रचितार्यानिबन्धन ।
 भक्तिप्रेरितचित्तेन विवृते बुद्धिगुह्ये ॥ १ ॥
 भक्तवाग्जातिसुमनात्यादाय कुशलानि मे ।
 चिदानन्देन तान्यर्थैरर्पितानि रघूत्तमे ॥ २ ॥
 यः पुन्यः सकलामरैः सविधिभिर्ध्यायति यं योगिनो
 येनेदं परिपालितं जगदिदं यस्मै हविर्दीयते ।
 यस्मात्स्याणु चरिण्यु विष्णुमभवद्यस्य प्रमातांशको(प्रभा^०)
 यस्मिन्सर्वमिदं प्रयाति विलयं तं रामचंद्रं भजे ॥ ३ ॥

The leaves are marked रामायो^०.

[DE. JOHN TAYLOR.]

3937.

2538b. Foll. 16; size 9½ in. by 4½ in.;
 good, clear Devanāgarī writing of 1619 A.D.;
 nine lines in a page.

Āryāvijñapti, a hymn to Rāma in 209 verses
 in the *āryā* metre, by Rāmacandra, son of
Viśvanātha Sūri.

It begins, as above: त्वयि विमुक्ते^०; the first
 61 verses being the same, after which it is
 entirely different.

It ends:

आर्योऽशतद्वयोयं भक्तिविरक्तिप्रबोधमयी ।
 विषयामक्तिविमुक्तेः शक्ता मुक्तं जगत्सु ॥ २०९ ॥
 आर्योऽः श्रीविष्णुनाथस्य नन्दनो रघुनन्दने ।
 रामचंद्रो दधत्तेम सोद्रे निमित्तवानिमाः ॥ २०८ ॥
 चैत्रे मासे रघुवरपरो रामचंद्रे हि भक्ति
 प्रेमावासो दधदपि मति साधुभक्त्यातिशुद्धा ।
 कहेनेवं त्वकृत इदं काव्यमायौतं हि
 भुग्नयोवाकटितटभुव(०व) वैष्णवायं न विज्ञं ॥ २०९ ॥
 इति श्रीविष्णुनाथमृरिवरतनयेन रामचंद्रेश विरचितेयमायो-
 विज्ञप्तिः ॥ संवत् १६१६ वर्षे वैशाखदि ८ सोमे लिपिकयाठयो ॥

Burnell, Tanjore MSS., p. 163b, ascribes the
 poem to *Viśvanāthasūri*. [GAIKAWAR.]

¹ Thus both MSS.; ^०धनुषा Rāj. M.

3938.

2346a. Foll. 15; size 6½ in. by 9½ in.;
 modern Devanāgarī writing; twenty lines in
 a page.

Sūryasataka, a hymn to the Sun, by *Mayūra Bhaṭṭa*.

Printed in Hæberlin's Anthology, pp. 197-
 216; *Jivānanda's Kāvya-saṃgraha*, the *Kāvya-*
mālā (1889), etc. Cf. Cat. Bodl., no. 819.

[GAIKAWAR.]

3939.

281c. Foll. 11; size 10½ in. by 2½ in.;
 fair, modern Devanāgarī writing; 8-10 lines
 in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

3940.

1120d. Foll. 9; size 12 in. by 4½ in.;
 fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in
 a page.

Sūryasataka. Not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

3941.

2095. Foll. 30 (numbered 28; nos. 2 and
 7 being double); European fashion; size 5½ in.
 by 9½ in.; good, clear Devanāgarī writing of
 1681 A.D.; 21 lines in a page.

Sūryastuti, or *Sūryastotra*, by *Sāmba* (gene-
 rally spelled *Śāmba*); with a commentary, com-
 posed by the same author.

It begins: यस्मात्सर्वः प्रसरतितरी ज्ञानृकनृसभायो^०
 cf. Cat. Bodl., no. 248.

Colophon: संवत् १७३८ सालुनशुदि ८ रवी अष्टमे
 राजनगरवास्तव्य-आर्यतरनागरज्ञातीय-पंचोलीयायाभाइसुत-
 नरसिंहेन श्रीशाकृता सभाया सुतिलिखिता ॥

[GAIKAWAR.]

3942.

2538c. Foll. 6; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1781 A.D.; ten lines in a page.

Mṛigāṅkaśata, a hymn to the Moon, in 100 verses, by *Kavikāṅkara*.

It begins:

जेतुं विभुवनमखिलं स्फटिकगणेशं तु शारकरविंश(?) सा० ।
विस्वदलैरचितवांसदिह कलंकं विशंकते ॥ १ ॥
शशिनि सुधामयसिंधौ स्वपिति हरिः किल कलंककपटेन ।
अविरतमेव यदेतन्नयो मदनः पुरः सरति ॥ २ ॥
रजनोशरजतभाजनमरकतमृत्तुजयः कलंकमिषात् ।
नभसि नवाभसि निहितः किमु जीवयितुं पतिरस्य(?) परि-

It ends: [गच्छति] ॥ ३ ॥

विभुदधितुलपिंडं लांछनवदोदलं विधिर्वहति ।
अहह चिरादिह सूते कमपि कुमारं स्मरे रजनी ॥ १०० ॥
इति कविकंकणभणितं शतकं तनुतां मृगांकस्य ।

विदुषो रुचिमचिरादिव ककुभामुदयो मृगांकस्य ॥ १०१ ॥
इति कविकंकणभणितं मृगांकशतं समाप्तं ॥ ० पञ्चाजनीश्री ५
दामोदरजीवत्युद्धुलभरामजीपठनाथैलि० मधुरानाथसेवत् १८३६ ॥

[GAIKAWAR.]

3943.

586d. Foll. 70 (two of which, 12 and 39, are wanting) and a second fol. 20; size 11 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1645 A.D.; ten lines in a page.

Stavamālā, a collection of *Vaiṣṇava* songs and poems in honour of *Kṛishṇa-Caitanya* and *Rādhā*; composed by *Rūpa Gosvāmin*, and collected by *Jiva*.

It begins:

श्रीमदीश्वररूपेण रसामृतकृता कृता ।

स्तवमालानुजीवेन जीवेन समगृह्यत ॥

पूर्वं चैतन्यदेवस्य कृष्णदेवस्य तत्परं ।

श्रीराधायास्ततः कृष्णराधयोर्लिख्यते स्तवः ॥

विरुदाली ततो नानाहृदोभिः खेलितमहतिः ।

ततश्चिक्ककवित्त्वानि ततो गीतावली ततः ॥

ललितायनुभावृक्षिपुरीशोहरिभृता ।

वृंदावलीकृष्णनामोः क्रमेण स्तवपद्धतिः ॥

तत्र श्रीचैतन्यदेवस्य ॥

सदोपास्यः श्रीमान् भूतमनुजकायैः प्रकथिता

बह्विगीर्वाणैर्मिरिस्त्रपरमेष्ठिप्रभृतिभिः ।

समक्रेम्यः शुद्धां निजभजनमुद्रानुपदिशन्

स चैतन्यः किं मे पुनरपि दुःखोपास्यति कदं ॥ १ ॥

सुरेजानां दुर्गं गतिरतिशयेनोपनिषदा

मुनीनां सर्वैस्त्वं प्रकृतपटलीनां मधुरिमा ।

विनिर्देशः प्रेम्णो निखिलपुष्पाणां पुष्पदृशां

स चैतन्यः किं मे ० ॥ २ ॥

स्वरूपं विभाव्यो जगदुल्लसद्भैरवपतिः

प्रपन्नजीवासो जनितपरमानंदगरिमा ।

हरिर्दोहारी गजपतिकृपोत्सेकतरलः

स चैतन्यः किं मे ० ॥ ३ ॥

iti śrī-caitanyadevastotrāṇi, fol. 3a; *śrīmahā-nandākhyam stotram*, fol. 3b; *līlāmṛitam nāma kṛishṇasya nāmadāśakam*, fol. 4a; *śrīpremodu-sāgarākhyā-śrīkṛishṇa-nāmāshṭottaraśatam*, fol. 6a; *śrīkeśavāshṭakam*, fol. 6b; *kuñjavihārya-shṭakam*, fol. 7a; *śrīmukundāshṭakam*, fol. 7b; *kuñjavihāryashṭakam*, fol. 8a; *vrajanarayuvā-rājāshṭakam*, fol. 9a; *praṇāmapraṇayanastavaḥ*, fol. 9b; *harikusumastavaka*, fol. 10a; *iti mukundamuktāvalī*, fol. 12a; *premasudhāśatrū-khyam śrīvṛindāvanetovarīnāmāshṭottaraśatam*, fol. 15a; *śrīrādhāshṭakam*, fol. 15b; *prārthanā-paddhati*, fol. 16a; *cāṭupushpāñjali*, fol. 17a; *śrīgāndhārāvāsamprārthanāshṭakam*, fol. 18b; *vrajanavinadvandvāshṭakam*, fol. 19b; *śrīkār-panyapañjikā*, fol. 20b; *ity utkalikāvallarī*, with the date Śaka 1471 (A.D. 1549):

चंद्राशुभने श्रावणे पौषे गोकुलवासिना ।

इयमुत्कलिका पूर्वा चत्वारो निर्मिता मया ॥

govindavirudāvalī, foll. 27a-38b; *atha yamalār-junabhañjanam*, fol. 39a; *vṛindāvana vatsacōra-ṇādi*, fol. 40b; *vatsaharaṇādicaritam*, fol. 41a;

tālavānacaritam, fol. 42a; *kāliyadamanam*, fol. 42b; *bhāṇḍīrakriḍanādi*, fol. 43b; *varshāśa-radviḥāracaritam*, fol. 44a; *vastraharaṇam*, fol. 44b; *yaḥṇāpatnīprasāda*, fol. 45b; *govardhanodharaṇam*, fol. 46a; *nandāharaṇam*, fol. 47a; *rāsakriḍā*, fol. 47b; *sudarśanādimocanam*, fol. 49a; *gopikāgītam*, ib.; *ariśṭavadhādikam*, fol. 49b; *raṅgasthalakriḍā*, fol. 50b; *iti kāmśa-vadhāntā śrīkṛiṣṇalīlā*, fol. 51b; *iti govardhanodharaṇam*, fol. 53b; *rāsakriḍā*, fol. 55b; *iti vilāsamañjarī*, fol. 57a; *iti gītāvalī*, fol. 66a; *śrīyāmunāśṭakam*, fol. 66b; *mattamayūrākhyam śrīgovardhanastotram*, fol. 67b; *girīndravāsā-nandanandanāma śrīgovardhanāśṭakam*, fol. 68b; *śrīrīndāvanāśṭakam*, fol. 69a; *śrīkṛiṣṇa-nāmastotram*, fol. 70a.

It ends: इति ललिताष्टकं ॥ संवत् १९०२ चैत्रकृष्ण-पंचम्या शुभदिने स्लेषि । श्रीवृंदावने श्रीश्रीगोविंददेवकेखरासे आगे लिखि पूर्यकीयो ॥ ० इह पोषि श्रीरसिकानंद गोसा-ईजूकी ॥ लेखक सेवक जगजीवनदास ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3944.

1384c. Foll. 78; size 13½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Stavamālā.

At the end, the collection here is somewhat shorter, ending as it does (on fol. 77a) with the *mattamayūrākhyā-śrīgovardhana(-stotram)*, after which the colophon: इति श्रीमद्भूपगोस्वामिकृता स्तवमाला संपूर्णा ॥

Then follow six stilted verses (श्रीमच्चिन्तामणि-मणिगणश्रेष्ठ ०), in which a scribe (*Ayodhyārāma*) states that he copied the work for king *Kīrti-pūrṇa* in Śaka 1662 (*netra-śaṭ-śhoḍaśair gaṇite śāke*). This date (1740 A.D.) must, however, belong to a former MS., the present one having been written some 50 years later.

[H. T. COLEBROOKE.]

3945.

2929. Foll. 4; size 12 in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Yamunāśṭaka, a rhymed hymn to the *Yamunā*, in eight stanzas, extracted from the preceding collection (fol. 66b).

It begins: श्रीयमुनायै नमः ॥

भानुरंतकश्य(०स्य) पत्तने विपत्तिहारिणी
प्रेक्षयातिपापिनो ऽपि पापसिंधुतारिणी ।

नीरमाधुरीभिरप्यशेषचित्रबंधिनी

मां पुनानु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी ॥ १ ॥

हारिवारिधारयाभिर्मंडितोरुखांडवा

पुंडरीकमंडलोद्यदंडजालितांडवा ।

स्नानकामपामरोग्रपापसंपदंधिनी (१. ० संप्रदग्धिनी)

मां पुनानु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी (A, B) ॥ २ ॥

It ends:

चिह्निलासवारिपूरभूभुवस्वरापिनी

कीर्तितापदुर्मदोरुपापममैतापिनी ।

बल्लवेन्द्रनंदनांगरागभंगंधिनी

मां पुनानु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी ॥ ६ ॥

तुष्टबुद्धिरष्टकेन निर्मलोर्मिचेष्टिता

त्वामनेन भानुपुत्रि सर्वदेववेष्टिता ।

यः स्तवोति वर्धयस्व सर्वपापमोचने

भक्तिपूरमस्य देवि पुंडरीकलोचने ॥ ८ ॥

इति श्रीयमुनाष्टकम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 60, where the hymn is assigned to *Rūpa* in the colophon.

[? J. R. BALLANTYNE.]

3946.

2663c. Foll. 2; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Abhimanyuvākya, consisting of 23 verses, apparently a fragment of some poem.

It begins:

अस्मि वीरतनया वरवीरप्रेमसी च कुहवीरसवित्री ।

विक्रमं युधि तथा विदधोया नो यथा भवति तात विकल्पः*॥१॥

* This stanza has been identified by Prof. Aufrecht with *Bālabhārata*, *Bhishmaparvan* I., vv. 17, 18 (Paṇḍit, v., p. 198).

सूते दीनं ब्राह्मणी याचितारं गौर्वोदारं धावमानं नुरंगी ।
 मूढी दासं पाण्डुपालं च वैश्या वीरं सूते मन्त्रिणा राजपुत्री ॥२॥
 तविशम्य वचनं तनयः स्त्री मातरं खलु जगाद स वीरः ।
 खंवा मातृविधुरं विदधोषा मामकं युधि धिलोक्य शौर्यं ॥३॥
 खंवा तीक्ष्णशरनुन्नविपक्षप्रेयसीनयननाश्रुनदीस्ताः ।
 सार्थकं च तव वीरसवित्रीशब्दमद्य भुवनेषु विधास्ये ॥४॥
 उक्ता चैवं मातरं तां प्रणम्य प्रष्टुं प्रायो सुहृत्तरामार्जुनीयः ।
 दृष्ट्वा तस्या रूपलावण्यशोभां चित्रन्यस्तो भूषदा सोऽभिमन्युः ॥५॥
 खननगकांतासदृशं तदीयं रूपं निरोक्ष्याथ बभाण बाली ।
 कृष्णेन दुष्टेन तवागदोषो महान्ममाये कथितो हलीकः ॥६॥०

It ends :

नाथो नरेन्द्रतनयस्य विलोकनाथं
 कुर्वन्तनीहगमनेऽपि धिलासलीली ।
 काचित्करेण दधती परिधानवस्त्रं
 काचित्करादपि न मुच्यति कंचुकं च ॥२२॥
 योपिस्त्रिजोष्ठनखचुंबनदर्शनाय
 आदर्शमेव दधती स्वकरेण चान्या ।
 काम्यंगनार्थयपितां कबरीं करेण
 पीनोन्नतस्तनतटांतरितां दधती ॥२३॥

इति श्रीअभिमन्युवाक्यं संपूर्णं ॥ ० इदं पुस्तकं नृसिंहभट्टस्य
 लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3947.

2593. Foll. 21; size 11½ in. by 5 in.; fairly written in Devanāgarī, fol. 1 about A.D. 1650, the remainder about A.D. 1750; twelve lines in a page.

Kavindra-Kalpadruma, a collection of *stotras* intended to serve as models of literary composition, by *Kavindrācārya Sarasvatī*.

It begins :

गुरुं गंगा गणेशं च शिवौ विष्णुदिनेश्वरी ।
 प्रणम्य रम्यतासिंधुनिबंधोऽयं निबध्यते ॥ १ ॥
 काशीवासी प्रकाशीकृतगुणनिचयः सर्वविद्याविलासी
 दासीभूतः स्मरारेर्विषयमुखगुणे भूयुदासीनचेताः ।
 गोदातीरे प्रमोदावलिबलिततमे जन्मभाक्मुख्यभूमाव्
 सुग्वदी वेदवेदी जगति विजयते श्रीकवौद्रो द्विजेंद्रः¹ ॥२॥

¹ यतीन्द्रः Notices.

अधीत्य वेदवेदीगकाव्यशास्त्रादि सर्वज्ञः ।

ततः स्वीकृत्य सद्ग्रामं ब्रह्माभ्यासं समाचरतः ॥ ३ ॥

कराम्मोचिती येन काशीप्रयागी
 महोदस्य स श्रीकवौद्रस्तनोति ।

जगत्यच कल्पद्रुमं भूसुराणाम्

अभीष्टार्थलाभाय सीमाग्यभाजी ॥ ४ ॥

तत्रादी गणेशस्तोत्रं ॥

स्वचित्तेऽपि धत्ते यदीयस्मृतिर्यम्^(०) स्मृतिर्यम्

तदेवातिविज्ञेयता तस्य पुनः ।

प्रकामं प्रकामं दूते या विधत्ते

प्रमत्तेभनुं-समिद्ध(समीद्ध) तमोडे ॥ ५ ॥ ० ६ ॥

इति श्रीसर्वविद्यानिधानकवौद्राचार्यमरस्वतीविरचिते कवौद्र-
 कल्पद्रुमे गणेशस्तोत्रं ॥ अथ गंगास्तोत्रं ॥ ० (66 stanzas),
 ends fol. 5a; यमुनास्तुतिः (1 st.), ib.; धितस्तास्तुतिः
 (1 st.), ib.; सूर्यस्तोत्रं (6 st.), fol. 5b; शिवस्तोत्रं (45
 st.), fol. 8a; भवानोत्सवः (77 st.), fol. 12a; नृसिंह-
 वर्णनं (1 st.), ib.; कृष्णवर्णनं (58 st.), fol. 14b;
 रामचंद्रवर्णनं (11 st.), fol. 15a; हनुमत्स्तोत्रं (7 st.),
 fol. 15b; प्रास्तापिकप्रोक्तदंडकप्रशस्त्रादि (9 st.), fol.
 16a; शिवरामवर्णनं (2 st.), ib.; ब्रह्मेन्द्रवर्णनं (5 st.),
 fol. 16b; then follow miscellaneous stanzas.

The MS. breaks off abruptly shortly after the commencement of the stanza रुचिरतरवचनर-
 चनसमुच्चरण-

For the same work see Notices, x., p. 162.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3948—3950.

2164—2166. Foll. 1168; size 12 in. by 8 in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; ten lines in a page.

Kāthāsaritsāgara, a collection of poetic tales in 18 *lambakas*, or 124 *tarāṅgas*, composed by *Somadeva*, son of *Rāma*—between 1063 and 1082 A.D., according to Bühler, *Ueber das Zeitalter des Kāśmīrischen Dichters Somadeva*, p. 16—for the amusement of *Sūryavati*, the wife of *Ananta*, and grandmother of king *Harsa-deva* of Kāśmīr.

The collection (like *Kshemendra's Brīhat-kathāmañjarī*) is based on an older work, written in a popular dialect, the *Brīhatkathā* of *Guṇāḍhya*.

Editions of the work have been published by H. Brockhaus (books 1-5, in Devanāgarī, with a German translation, chiefly based on the present MS., Leipzig 1839; books 6-18, only in the Roman character, 1862-66); at Calcutta 1883, and Bombay (by *Durgāprasāda* and *Parābha*) 1889. An excellent English translation has been published by C. H. Tawney (Bibl. Ind., 1880-84).

The three volumes are paged continuously (foll. 1-392, 393-792, 793-1168 resp.); the leaves wanting after fol. 60 having been inserted by mistake between foll. 90 and 91.

The colophons of the 18 *lambakas* occur in the following places: I., fol. 45a; II., fol. 88a; III., fol. 147b; IV., fol. 174a; V., fol. 216b; VI., fol. 295b; VII., fol. 383b; VIII., fol. 474b; IX., fol. 579a; X., fol. 709b; XI., fol. 717a; XII., fol. 1005b; XIII., fol. 1018b; XIV., fol. 1055a; XV., fol. 1073a; XVI., fol. 1095a; XVII., fol. 1152a; XVIII., fol. 1168b.

The MS. ends with the first verse (see next MS.) of the genealogical account of the royal house, followed by the date: संवत् १८४६ ॥ विक्रमादित्यराजा ॥ माघकृष्णत्रयोदश्यां इदं पुस्तकं ज्ञानसन् (i.e. Johnson) साहिबार्थे लिखितम् ॥

[R. JOHNSON.]

3951-3953.

3001-3003. Foll. 681; size 14½ in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1762 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

Vols. I. and II. have a combined pagination of 408 leaves; whilst vol. III. counts 271 leaves. Fol. 252 of vol. II. and fol. 122 of vol. III. being double, make the sum total 681.

The distribution over the three volumes is as follows:—

Vol. I. contains *lamb.* I. (fol. 30a), II. (fol. 59b), III. (fol. 103a), dated samvat 1819, IV. (fol. 124a), V. (fol. 155a).

Vol. II. contains *lamb.* VI. (fol. 207a), VII. (fol. 273a), VIII. (fol. 335a), IX. (fol. 408b).

Vol. III. begins with *taraṅga* 8 of *lamb.* XII., and completes this section on fol. 124b. The other *lambakas* end at the following places: XIII., fol. 133a; XIV., fol. 158a; XV., fol. 170a; XVI., fol. 184b; XVII., fol. 223b; XVIII., fol. 271a.

Thus the MS. wants *lambakas* X. and XI., and *tar.* 1-7 of *lamb.* XII.

This MS. has at the end the complete genealogical account of 13 verses: श्रीसातवाहनकुलाधिपारिजातः संग्रामराज इति भूमिपतिर्बभूव । °

[DR. JOHN TAYLOR.]

3954, 3955.

419, 1102. Foll. 325 & 269; size 12½ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 10 and 11 lines in a page.

Kathāsaritsāgara; carelessly written, and bound up out of order.

Lambaka I. and the *Vetālapañcaviṃśati* (XII., 8-32) are left out. The rest is distributed in the following order:

Vol. I. contains *lamb.* II. and III. in 73 foll.; IV., 17 foll.; IX., 76 foll.; XIII.-XVIII., in 109 leaves, ending respectively on foll. 7b, 25b, 34b, 47a, 75b, 109b; X., in 50 foll.

Vol. II. contains *lamb.* V. in 27 foll.; VI., 50 foll.; VIII., in 26 and 24 foll., paged separately; VII., 61 foll.; XI., 5 foll.; XII., in 47 and 29 foll., paged separately.

In this MS. also *lambaka* XVIII. ends with the genealogical epilogue.

[H. T. COLEBROOKE.]

3956-3958.

1880-1882. Foll. 272, 267, & 258; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

The same work.

Vol. I. contains *lambakas* i.-vi.; vol. II. continues the text as far as xii. 6; and vol. III. completes it. The pagination is irregular, owing to the MS. being written by different hands, and each having numbered the leaves independently of the others.

This MS. ends likewise with the genealogical account, here beginning: *संग्रामलभश-शिशुभयशोवितानः संग्रामराज इति* °. The second half of v. 8, which, in the other two MSS. giving the epilogue, shows the same two lacunae* as the Bombay edition, is here altogether omitted.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3959.

2552. Foll. 121; size 14 in. by 8 in.; modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A fragment of *Somadeva's Kathāsaritsāgara*, breaking off after *lamb.* vi. 4.

[MACKENZIE COLLECTION.]

* The edition makes the second *ardharca* of verse 8 to read thus:

विश्वंभरा न च नापि भृ

विश्वं सदा भगवती किल या विभति ॥

Our two MSS. (3003 and 419) read the portion between the two lacunae thus: *रचनापि*, marking 2 *aksharas* as omitted in the first, and 3 *aksharas* in the second lacuna. This cannot be right, since the metre requires that the number of *aksharas* omitted must be either 1 (◡) and 4 (◡◡◡◡), or 4 (◡◡◡◡) and 1 (◡) respectively. In the former case the last syllable between the two lacunae (भृ or तृ) must be metrically short, in the latter long. In other respects MS. 419 usually has the readings of the edition, whilst the other MSS. have numerous various readings.

3960.

1957. Foll. 77; size 9½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in a page.

Vikramodaya, a series of tales regarding *Vikramāditya*, incomplete at the beginning and end. The MS. begins with the 7th *sarga*, and ends in the 28th *sarga*, which treats of the legendary birth and life of *Śalivāhana*.

The MS., which is rather incorrect, begins:

रहसि प्रणतां वेश्यां शुकः संबोधय नामतः ।

अपि वेश्येऽतिशुश्रूषि (!) तवोपरि न संशयः ॥ १ ॥

वरमतो वृणीष्व त्वमित्युक्ता सा तवोद्वहः ।

धनं सुविपुलं देहि जरामपनयस्व मे ॥ २ ॥ ° १६ ॥

इति विक्रमोदये शुकचरित्रे वेश्याप्रक्रियाकथनो नाम सप्तमसर्गः ॥

The 8th *sarga* begins (fol. 2b):

विक्रमस्य तु सखा (!) वंदी¹ सोमदत्त इति श्रुतः ।

अग्रेष्वयास राजानं देशद्वेशांतरं गतः ॥ १ ॥

शुकरूपधरो राजा यत्र वृक्षे निषलवान् ।

तद्गुह्यस्य तले वंदी सोऽपि देवान्नियेदिवान् ॥ २ ॥

आतस्तस्मिन्निशङ्गाम पीत्वा तोयं सुशोतलं ।

अपि क्वासि नृपेन्द्र त्वं विक्रमारिक्कमाक्रम ॥ ३ ॥

सोदंति सर्वदा राजन् त्वी विना निखिला प्रजाः ।

वंचितः कुञ्जकेनासि दुर्मिषेणातिपापिना ॥ ४ ॥

कदा जीवयसि प्रीत्या त्वदालोकसमुत्सुकाः ।

अहं तु त्वामचक्षाणो न यास्यामि गृहं निर्ज ॥ ५ ॥

सहिष्ये शीतवातादि गमिष्याम्यचवा वनं ।

एवं लालप्समानं तं शुको वीक्ष्य दयान्वितः ॥ ६ ॥

आगत्य वंदिनो हस्ते निषसादाविशंकितः ।

वत्स आतोऽसि नितरी सोमदत्त तवाधुना (!) ॥ ७ ॥

वंचितः कुञ्जकेनाहं नातितेनातिपापिना (!) ।

तदारभ्य प्रविष्टोऽस्मि शुकदेहे चरन्वने ॥ ८ ॥

इत्यादि सर्वमाख्याय पृथवास्तं किमहुतं ।

भुवां पर्यटता दृष्टं तन्ममाचक्षत सीतदत्त ॥ ९ ॥

¹ The MS. spells the word throughout with च.

ततो दृष्टेनादृष्टः स विक्रमस्तेन वंदिना ।
पाणिना शुक्रमामृत्युं प्राह दृष्टे यदद्भुतं ॥ १० ॥
कस्मिंश्चित्रगरे दृष्टं तपस्यना(? तपस्यन्न)द्वतं तपः ।
योपिटलस्य लाभार्थं धूसपानं करोति सः ॥ ११ ॥
अत्यद्भुतमिति प्राहुर्लोकं रत्नं हि योषितो ।
बिले तिष्ठति सा नारी नारीणामपि मोहिनी ॥ १२ ॥
तदूपरचनां दृष्ट्वा सुरूपा आपु(!) योषितः ।
तद्भावं मनसा प्राप्य नरा मुह्यन्ति किंवद(!) ॥ १३ ॥
इति वंदिवचः श्रुत्वा तत्स्थानं मम दर्शय ।
इत्युक्तः स शुक्रेनाथ वंदी गंतुं प्रचक्रमे ॥ १४ ॥
वंदिनः शिरसि स्थित्वा शुक्रो मार्गमचिक्रमत् ।
देशाद्देशांतरं गच्छन्विलङ्घारमवाप्तवान् ॥ १५ ॥
तत्र गत्वा सोमदत्तं राजाह शुक्ररूपधृक् ।
कन्याया वरणे कीरदेहो नैवोपयुज्यते ॥ १६ ॥
अतस्त्वदीयं देहि मे दत्त्वा शुक्रवपुर्विश ।
ततः शंकितचित्तस्तं वंदी नेत्यवदल्लुक् ॥ १७ ॥
शुक्रस्तं बहुसन्त्वेन वाचा मृनृतयाभ्यधात् ।
ततः सन्त्वेन राज्ञः स वंदी सुष्ठुमना झभूत् ॥ १८ ॥
तथेत्युक्तो ऽथ तेनासी शुक्रस्तं सोमदत्तकं ।
परकायप्रवेशस्य विद्यामुपदिदेश ह ॥ १९ ॥
ततो वंदिशरीरे स प्राविशद्विक्रमो नृपः ।
शुक्रदेहे तथा वंदी विवेशाथ बिलं नृपः(? ततः) ॥ २० ॥
बिले प्रविष्टमात्रं तं दृष्ट्वा दास्यो ऽतिभूषिताः ।
प्राहुस्तत्रकटाहे ऽस्मिन्प्रविश्य बहिरागमन् ॥ २१ ॥
भाषयेच्च चतुर्वारमिमो योषिद्वरा तु यः ।
तमेवैषा हि वृणुयादन्यथैषा न लभ्यते ॥ २२ ॥
ततो राजास्मरञ्छीघ्रं वेतालं तं च दृष्टवान् ।
तदाज्ञयाविशज्ञमं कटाहं तैलपूरितं ॥ २३ ॥
वेतालस्य प्रसादेन तन्नैलं शैत्यमापतत् ।
राजाविशत्कटाहं तं सुसंस्थो बहिरागमत् ॥ २४ ॥
तदद्भुतमवेक्ष्याथ विदित्वा तं नरोत्तमं ।
आतिथ्येनाहंयामासुः शयनं स समाविशत् ॥ २५ ॥
प्रदीपदीपावलिराजिराजिते
प्रपुष्पपुष्पावलिलंबिदामके ।
सुधूपधूपावलिकर्बुरे चरे
सुधामु[धा]मि प्ररुरोह विक्रमः ॥
इति श्रीविक्रमोदये बिलप्रवेशो नामाष्टमसर्गः ॥

9. *sārikoktakathāvarṇanam*, fol. 5a; 10. *śu-
koka-śivadāsaharidāsakathanam*, fol. 13a; 11. *sumantumālātikathā*, fol. 16a; 12. *cārucārvaṅgē-
kathā*, fol. 22a; 13. *gopīcandāsukamelanam*, fol. 24b; 14. *sapatnīvivādakhaṇḍanam*, fol. 25b; 15. *śrīkanyāvādhanyāyakhāṇḍanam*, fol. 27b; 16. *ratnanyāyaviveka*, fol. 29a; 17. *mādhavāpa-
mānakaraṇam*, fol. 31a; 18. *śrīmaheśadambhā-
khyānam*, fol. 32b; 19. *śivaśaṅkarayoh sanmārga-
sthāpanam*, fol. 35a; 20. *buddhyādipratipādake-
tiḥāsakathanam*, fol. 42b; 21. *damanākhyānam*,
fol. 47b; 22. (?); 23. *gaurījītisamāgama*, fol. 60a; 24. *sukathākhyānam*, fol. 64a; 25. *moksho-
pāyakathanam*, fol. 68a; 26. *prakīrṇanārūpa*, fol. 70b; 27. *Vikramodaye Vikramacaritravarṇanam*,
fol. 73a; 28 begins :

प्रतिष्ठाने ऽभवत्कश्चिद्वाद्यस्तस्य कन्यका ।

गंगायां नागतीर्थे ऽगात्त्रातुं तावन्तु कन्यकां ॥

तीरस्थानहरत्तागः स्वबिलं तामुपानयत् ।

त्रिदिनं स्थापयित्वात्र तथा मुरतमाचरन् ॥ ०

It terminates abruptly at the point when *Śālivāhana*, having made himself an army of clay soldiers and breathed life into them, scours the country :

अस्याभ्यक्षादिनं बाणैर्विद्यतां तु विक्रमं ।

यावन्नर्मदयाधावत्शालिवाहो महाबलः ॥ प्रविष्ट ॥

There are blank spaces here and there.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3961.

2799c. Foll. 110; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century (foll. 8 and 9 by a different hand from the rest); 11-14 lines in a page.

Vīracarita, an heroic poem in 30 *adhyāyas*, composed, in *anusṭubh śloka*s interspersed with other metres, by *Ananta*.

The poem narrates the events which are supposed to have taken place at *Pratiśṭhāna-*

pura (Paithan) on the Godāvāri, in connection with Śālivāhana (Śālavāhana), the conqueror of Vikramāditya of Ujjayini, and his son Śaktikumāra; the leading features of the narrative being the heroic achievements of Śūdraka (Śūdraka), the friend and afterwards co-regent of Śālivāhana, and subsequently of his son who, however, becomes jealous of him and tries to disembarass himself of his influence, but is apparently in the end himself overthrown and dethroned by him; the MS. terminating abruptly (at *adhy.* 30, v. 127) shortly before the final contest between the two armies.

An elaborate German analysis of the work, of which no other MS. is hitherto known, has been published by Dr. H. Jacobi, in Weber's *Indische Studien*, vol. xiv., pp. 97-160.

The first leaf is badly injured, whilst the second is half torn away.

It begins :

क्षययो नैमिषारण्ये दीर्घसन्धेय दक्षिणः ।
पप्रच्छुः] सूतमासीनं सक्तं विनयानताः ॥
त्वन्नः सूत श्रुतं सर्वं कलेवृक्षमतः परं ।
भविष्यद्भूषणं [रितमुत्कृष्टं] नः प्रकीर्तय ॥ ०

Dr. Jacobi's analysis also includes the text of the 8th *adhyāya*.

The last two leaves have been wrongly inserted between foll. 3 and 4.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3962.

1744. Foll. 44; size 7½ in. by 4½ in.; good, though somewhat quaint Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fifteen lines in a page.

Bhāraticamatkāra (*Prākṛitasamskṛitakāvya*), a series of 18 acrostic poems, by *Ghaṇaśyāma*, surnamed *Vaśyavacas Sarvajña Sarasvatī*.

I. begins :

हेरंभो मे वितरतु ज्ञानलक्ष्मीकुलोवति ।
करीतालानिला यस्य विप्रतूलावलीहराः ॥ १ ॥
बाणी नृत्यतु दिभस्य मुखनाट्यागृहे मम ।
विज्ञातटाकलीलायां वीणा यस्याः प्रवायते ॥ २ ॥
मुखं कृतायेयति भूलोकं काशीति कापि पुः ।
अविमुक्ताभिर्भा प्राप्ता चयैव परमायेता ॥ ३ ॥
देहिनो यच्च तिष्ठतो भक्तिभिल्लक्षयति नो ।
अधरी भोगिनगरीमुद्भूतानमरावती ॥ ४ ॥
वरायाञ्छितने यस्याः स्वयं भवति चिंतनं ।
रामेश्वरस्यापि सदा साधुचिंता हि वृद्धिदा ॥ ५ ॥
महातिशयिना यस्याः पारम्येण विलिखिता ।
पुरी कृष्णस्य संतत्या किं निमग्नाधिभागरं ॥ ६ ॥
हिरण्यगर्भं निंदन्ती यस्याः सौंदर्यकल्पकं ।
विरक्ता विजनानाम् क्षितायोध्या तपस्विनी ॥ ७ ॥
तारवेदध्वनिर्लेका (? वेध०) विभीषणतपोऽक्षिता ।
याति यस्या न मामीष्यं कुच कामोचितं फलं ॥ ८ ॥
रजः सरस्वती सखं जहृना यमुना तमः ।
हरीशयोर्वेच यादावर्धनारीशभूयदी (!) ॥ ९ ॥
माया नानायेवित्सारवासनाचलमेदुरा ।
यस्याः सीमप्रपन्नानां पुरीरुपं प्रपद्यते ॥ १० ॥
विशालाक्षीसखकृपाकाञ्ची यस्यां यमः स्वयं ।
कुशलं जन्मिसामान्यं नित्यं साधुर्वै (?) पृच्छति ॥ ११ ॥
तरुकीटद्विजातीनामवसानेषु तारकं ।
समो विषमनेत्रो ऽपि यत्रोपदिशति प्रभुः ॥ १२ ॥
रूपभूषणैर्विरही (?) मूलं यस्या विवेचने ।
देवानां भूमिदेवानां मिलितानां च कोटिशः ॥ १३ ॥
मेधावी नतमेतस्मिन् क्षेत्रे निधनमस्तु ते ।
इति यत्राशिषं शंभुदुर्लभा (?) शंभुदे० चक्रि शोभने ॥ १४ ॥
विलासिनोच या भाति कैलासाद्रिपतिस्तनी ।
रघोर्द्रनयना सिंधुकेशी शिवमनोहरा ॥ १५ ॥
भोगिनोवोन्नसति या वेदीभिः शास्त्रवालभिः ।
चतुर्वर्गस्तनी सत्यज्ञाननृगा मत्तानना ॥ १६ ॥ ० ३२ ॥

The initial syllables of the *ślokas* of this poem make up the verse :

हे वासुदेव महिता रमा वितर मे विभ ।
विहारपरमोदार गोष चारुदरीपते ॥

The colophon of this poem runs thus : इति महाराजपदमहनीयतुक्कोजिराजाधिष्ठितचोलभूसाधन्यसर्वाधि - कारधुरंधरमहामात्यशिखामणिना वैदिकलौकिकघंटापणहन- महासिंहेन मौनभागेवकुलजलधिचंदुर्चीडोबालाजिपौत्रेण चि- दंबरब्रह्मयोगिपूर्वाश्रमानुजेन काशीमहादेवतनयेन शाकंभरी- धातृकेण सुन्दरीकमलापतिना सर्वभाषाकविना निखिललिपि- लेखनवाचनादिकलाकुशलेन देवीताटंकलिपिकल्पकेन अष्टा- दशप्रबंधीकरेण वश्यवचःसर्वज्ञसरस्वतीनामत्रयभूषितेन एका- धिकद्वविंशवयसा महाराष्ट्रमहत्तरेण घनश्यामेन योजनाधेगम्य- मार्गेलीलाया विरचिते सत्यम(!)भूतवर्तिभाविषादृश्ये सहजभये प्राकृतसंस्कृतकाव्ये प्रतिपद्यपूर्वपूर्वाक्षरपरिणतपद्यभारतीचमत्कारो नाम प्रथमो विशेषः ॥

II. begins :

गंगा नदीरूपधरापि तस्या

मध्ये ऽस्ति मुक्ताशनायमाना ।

पुनाति या पुण्यजला त्रिलोकीम्

आस्नायमातेव पदार्थेजाति ॥ १ ॥

धरंतीव क्रीडा रतिसमुचिता या विजयते

स्फुटव्यालीवेणी धृतकधसुमा फेनहसिता ।

क्षिपंती वीथीदोभेरितघनपुष्पं तटविटे

विमुचंती पात्रं घनरसभरा भोगरुचिरा ॥ २ ॥ ० २३ ॥

इति ० प्रतिपद्यप्रथमद्वितीययाक्षरपरिणतपद्यभारतीचमत्कारो नाम द्वितीयो विशेषः ॥

Some of the devices adopted are rather complicated, and in some sections the rhyme is likewise employed, as in the 7th canto, where it is combined with the alphabetical (or 'abecedarian') method; whilst in others, again, different modes are employed in the same poem. In comparatively few places Prākṛit is used.

The last poem, descriptive of love-scenes in *Indra's* heaven, ends :

प्रातः स्वागतसौरसैधवजलस्त्रायी विभूषोज्ज्वलो

वश्यायाभटुकूलकस्तिलवरारंभाकरालंबकः ।

देवीधे जयवाक्यपाठिनि वलारातिर्वले पार्श्वगे

चंडाडंबरमारुरोह शिखरं सिंहो व(?)नं सिंहासनं ॥ २१ ॥

सम्राज्ञेशत्रिमूर्तिप्रमुखनुतगुणालंकृतः पूर्णसंधा-

कामः सस्त्रीसुतादिः परशिवनिरतो जीवमंत्रिस्थभारः ।

अधातृव्यो मृकंडुप्रभवगुहगणाधीशशाकंभरीष्टम्

नुद्यो नित्यं मखींद्रः सुखमनुभवति प्रौढसाधन्यलक्ष्मीं ॥ २६ ॥

इति महाराजपद० काव्ये प्रतिपद्यद्वितीयचरणद्वितीययाक्षर- परिणतार्थेद्वयचतुरपद्यभारतीचमत्कारो नाम अष्टादशो विशेषः ॥० संपूर्णमिदं प्राकृतसंस्कृतकाव्यं सं० १५०० ॥

From the author's reference to Tukkoji (cf. Mill, iii., 62) he would seem to have lived in the first half of the last century, and the MS. may possibly be in his own handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

3963.

1183a. Foll. 30 ; size 13 in. by 6 in.; fair, modern Bengālī handwriting ; 8-20 lines in a page.

Caitanyacandrāmṛitam, a poem in praise of *Caitanya*, in 12 *vibhāgas* of together 134 verses, by *Sarasvatī Gosvāmin* ; with a commentary (? by *Ānandin*), called *Rasikāsvādinī*.

The poem begins (fol. 5a): श्रीकृष्णचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

स्तुमस्तं चैतन्याकृतिमतिविमर्षोदपरमा-

द्भुतौदार्यं वर्यं व्रजपतिकुमारं रसयितुं ।

विशुद्धस्वप्नेन्मदमधुरपीयूषलहरिं

प्रदातुं चान्येभ्यः परपदनवद्वीपप्रकटं ॥ १ ॥

धर्मास्पृष्टः सततपरमाविष्ट एव त्वधर्मे

दृष्टिं प्राप्नो न हि खलु सतो दृष्टिषु क्वापि नो मनः ।

यद्वत्तश्चैरहरिसमुधास्वादमत्तः प्रनृत्य-

सुखैर्गायत्यथ विलुठति स्तौमि ते किंचिदीशं ॥ २ ॥

यन्नातं कर्मेनिष्ठैर्न च समधिगतं यत्तपोध्यानयोगैर्

वैराग्यत्यागतस्त्वस्तुतिभिरपि न यत्किंतं चापि कैश्चित् ।

गोविन्दप्रेमभाजामपि न च कलितं यद्गृहस्थं स्वयं त-

स्मामैव प्रादुरासीदवतरति परे यत्र तन्नौमि गौरं ॥ ३ ॥

दृष्टः स्पृष्टः कीर्तितः संस्पृतो वाहृतो वा दूरस्थितैरानतो वा ।

प्रेम्णः सारं दातुमीशो य एकः श्रीचैतन्यं नौमि देवं दयालुं ॥ ४ ॥

कैवल्यं नरकायते त्रिदशपूराकाशपुष्पायते

दुर्दान्तेन्द्रियकालसर्पपटली प्रोत्खातदंष्ट्रायते ।

विश्वं पूर्णमुखायते विधिमहेन्द्रादिश्च कीटायते

यकारुण्यकटाक्षवैभववतां ते गौरमेव स्तुमः ॥ ५ ॥

The commentary begins (fol. 1b) : श्रीकृष्ण-
चैतन्यनित्यानन्दाद्वैतेभ्यो नमः । श्रीराधाकृष्णाभ्यो नमः । श्री-
गुरवे नमः । सर्वेषां वैष्णवचरणेभ्यो नमः । श्रीगीराङ्गभक्त-
बृन्देभ्यो नमः । श्रीराधिकायै नमः ॥

कृत्वा मूर्ध्ना प्रणामं स्वगुरुवरमहाश्रीनृसिंहाक्षिपत्रे
केनाप्यानन्दिनासा प्रकरणघटिका रच्यते स्वल्पबुद्ध्या ।

टीका चैतन्यचन्द्रामृतसरसिकाखादिनी वैष्णवानां
देवा लीलामिवासत्कुलदनुजमुदामोहनीवद्धरायां(?) ॥ १ ॥

अप्यादपरिवाजानजोषेदानादिसांख्यवैशेषिकपातञ्जलमोमा-
सागममहापुराणसेतिहासपञ्चरात्रालंकारकाव्यनाटकादिरहस्य-
सिद्धान्तानर्गलवक्तुं(?) कृतोऽञ्जलीकृतासंख्यकाशीवास्यनेवासिक-
शान्तःकरणकसर्वावतारिणस्वयंभगवतोऽङ्गीकृताद्वादिनी शक्ति-
सारभूतश्रीराधिकाभावरूपस्य श्रीश्रीकृष्णचैतन्यमहाप्रभोःकृपा-
दृष्टिपातेन स्फुरितयथार्थसिद्धान्तप्रबोधानन्दसरस्वतीपरममहानु-
भावस्तस्यैवोपास्यत्वं निर्णयन् तदुपवर्णनप्रधानचैतन्यचन्द्रामृता-
भिधानमङ्गलस्वरूपमारभते । तत्रादौ स्तौति सप्तश्लोकाः । ०

Rūpa's Lalitamādhava and Raghunāthadāsa's
Caitanyāśṣṭaka are quoted on fol. 2b; as are
also *Sanātana-gosvāmin*, fol. 3b; *Jīva-gosvāmin*
and *Rūpa-gosvāmin*, fol. 4a.

The commentary is discontinued after v. 102
(fol. 25b), the colophons running thus : इति
श्रीचैतन्यचन्द्रामृते रसिकाखादिना टीकायां विभागः ॥

The text ends :

यदि निगदितमानाद्यं शरद्गीरचन्द्रो
न तदपि स हि कश्चिच्छक्तिलीलाविकाशः ।
अतुलमकलशक्त्याश्चर्येलीलाप्रकाशैर
अनधिगतमहस्वः पूर्ण एवावतीर्णः ॥ १४१ ॥
ब्रह्मेशादिमहाश्रयमहिमापि महाप्रभुः ।
मुग्धबालोदितं श्रुत्वा स्निग्धोऽवश्यं भविष्यति ॥ १४२ ॥
दृष्टे न शास्त्रं गुरवो न दृष्टा
विवेचितं नापि बुधैः सचुद्धा(स्व) ।
यथा यथा जल्पति बालभाषात्
तथैव मे गौरहरिः प्रसीद(०देत्) ॥ १४३ ॥

● इति श्रीचैतन्यचन्द्रामृते शोचकवर्णनं नाम द्वादशविभागः ॥
इति श्रीसरस्वतिगोस्वामिना विरचितं चैतन्यचन्द्रामृतग्रन्थं संपूर्णं ॥
श्रीरस्तु मे लेखके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3964.

1592. Foll. 93 (the first 10 of which have
been replaced by 11 leaves); size 11 in. by
4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1642 A.D.;
nine lines in a page.

Gurustataka, or *Gurustotra*, a *Saiva* poem of
125 ślokas in praise of the principal spiritual
heads of the sect, by *Saccidānanda Bhāruti*;
with a commentary (*tippana*) by *Lakshmaṇa*
Śarman, son of *Rāmakṛishṇa*, son of *Nārāyaṇa*
Bhaṭṭa Sūri, son of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*.

The text begins (fol. 2b):

विनायकमहं वंदे विविधावैविधायकं ।
विद्वज्जनलसज्जेतोविषयं विद्वद्रूपिणं ॥ १ ॥
अनुग्रहाय भक्तानां प्रणमामि गुरुनहं ।
श्लोकैः शतमितैः साधुपदरथाभिधायिभिः ॥ २ ॥
सर्वसच्चिदानन्दरूपाय त्रयरूपिणे ।
प्रचंडकरवलयैश्चरिपूणैश्च नित्यशः ॥ ३ ॥
सौकाराय नमस्तुभ्ये मंगलाय महात्मने ।
वेदमूलाय नित्याय ज्योतिषे विमलाय च ॥ ४ ॥
नमः सदाशिवाय च कोटिमूर्त्योपमाय च ।
नमः महेशशैवाय तावदुक्तादवाहणे ॥ ५ ॥
नमः प्रकृतये तस्यै त्रिगुणाकृतये अनिशं ।
यथा विमोहिता रुद्रब्रह्मविष्णुपुरोगमाः ॥ ६ ॥
नमः शिवाय रुद्राय पार्वतीरमणाय च ।
नीलकण्ठाय नित्याय निरवच्छाय जूलिने ॥ ७ ॥

Having dealt at some length with *Śiva-
Rudra*, as the supreme deity and first revealer
of the *Vedānta*, the poet passes in review the
following succession of teachers (cf. Wilson,
Works, i., pp. 201-2): *Gauḍapāda* (verse 32),
Govindapādācārya (33), *Śaṅkarācārya* (34-52),
and his four disciples *Sureśvarācārya*, *Padma-
pāda-Keśava*, *Troṣakācārya*, and *Amalakācārya*
(53-56); *Viśvarūpācārya* (57), *Bodhaghanācārya*
(58), *Jñānaghanācārya* (59), *Prajāñāgiri* (61),
Siddhagiriśa (62), *Īśvaratīrtha* (63), *Nṛsiṃha-
tīrtha* (64), *Ādyavidyātīrtha* (65), *Bhāratīkṛishṇa*-

tīrtha (71), Vidyāranya Munīśa (72), Candrasekharāranya and Nṛsiṃha Bhāratī (81, 84, 87, 93), Purushottama Bhāratī (82, 85), Rāmacandra Yatindra (86), Vidyāśaṅkara (88), and possibly some others disguised under hyperbolical epithets which may, however, refer to Nṛsiṃha Bhāratīśa, apparently alluded to allegorically (in v. 94) as the author's guru.

It ends :

मनुजा भक्तिसंयुक्ता ये पठन्ति गुरुस्तुति ।
ते श्रिया विद्यया लोके युक्ता वृत्तिमवाप्नुयुः ॥ १२३ ॥
श्रीकृष्णपादस्मृतिधूतपापः
श्रीसच्चिदानंदयतींद्रवर्धः ।
श्रीशंकराचार्यमुसंप्रदायः
श्रीमद्गुरुस्तोत्रमिदं ध्यातानीत् ॥ १२४ ॥
नमस्कृतिलमद्वाग्भिः शुभैषा गुरुसंततिः ।
पुनाति सकलान् लोकान् जाह्नवीव प्रकीर्तिता ॥ १२५ ॥

The commentary begins :

गुणवृद्धिगरिषास्त्रनेत्रप्रसरद्वाक्सरणिप्रमेयमेकं ।
गुरुवृत्तविधेयपादयुग्मं सहसीतं रघुनंदनं प्रपद्ये ॥ १ ॥
गुरुशतमतिगूढं सारवज्जोकरुढं
प्रविततविविधार्थप्रौढमस्तप्रमूढं ।
कतिपयबहुधार्थैर्वाकरोत्यार्यपाद-
प्रणतिपरमनस्को लक्ष्मणस्तर्कगर्भैः ॥ २ ॥

तत्रादौपौ सगुणौ सालंकारौ शब्दार्थौ काव्यं । तच्च द्विविधं महाकाव्यमुपकाव्यं च । सर्गवद्धं महाकाव्यं । ससर्गवद्गुपकाव्यं । उभयं त्रिविधं गद्यमयं पद्यमयमुपमयमयं चेति । ० -- ॥ तत्र समवृत्तमुपकाव्यरूपं गुरुशतकमारिप्सवस्तनुणाभिव्यंजनया तद्भावं प्रतिपिपादयिषवस्तत्तुया पुरुषार्थं चतुष्टयमधिजिगमिषवो गुरुपासनेन ब्रह्मतत्त्वं बुभुक्षुवः श्रीमत्सच्चिदानंदभारत्यः कर्तव्यस्य विघ्नाभावसमाप्तिप्रचक्षमनान्यतरलिप्सया बाङ्मनसाभ्यां मंगलमातन्वन्ति । विनायकमहं वंदे ० ॥

The first 11 leaves seem to have belonged to a different MS. ; the two portions overlapping each other, so that the text of verse 3 occurs both on the last line of fol. 11b of the former, and on fol. 12b, l. 4 of the latter portion. Moreover, the portion common to both

shows considerable divergencies ; and if the 10 missing leaves of the second MS. were written in the same style as the bulk of the latter, they should have contained a good deal more matter than is contained on the supplied leaves. Fol. 46 has also been supplied by another hand.

It ends :

ज्ञेनेन चातिमहता प्रतिपादितं यत्
तैचोक्तयुक्तिभिरतीव विभूषितं च ।
साफल्यमस्तु सकलस्य सदैव तस्य
श्रीरामकृष्णचरणार्जसमर्पणेन ॥ १ ॥
निगदितमिह साध्वसाधु वा यद्
वृत्तमतिना प्रविचार्य लक्ष्मणेन ।
तदखिलमपहाय दोषदृष्टिं
चिरमवलोक्य विशोधयंतु संतः ॥ २ ॥

इति श्रीमन्मारायणभट्टसूरिमुनिश्रीमद्रामकृष्णतनूजन्मश्रीम-
न्नम्रणशर्मणा कृतं गुरुशतकटिप्पणं समाप्तिमयासीत् ॥ ० संवत्
१६९९ समये पौषशुद्धि पौर्णिमास्यां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3965.

1443. Foll. 136; 4to, size 12 in. by 8½ in.; fairly written in Devanāgarī; 25 lines in a page. Modern.

Nānakacandrodāya, a poetical account of the religious work of Nānak Shāh, the founder of the Sikh religion; in 19 cantos.

It begins :

यस्याज्ञानवशादसावनवधिर्दुर्वारदैव्यास्पदं
संसारः सुखदुःखमोहगहनः प्राचीन उज्जुभते ।
दृष्टे यत्र विष्वक्तीव तिमिरं तूष्णीं तिरोधीयते
सत्यं ज्ञानमनंतमेकमलं तद्भासतां वो महः ॥ १ ॥

सौदार्याजैवकीर्तनीयकरुणः शीघ्रदिलक्ष्मीगुणः
शास्त्रार्थव्यवसायिसंगनिपुणः श्रीभागमहाभिधः ।
शश्वत्स्वीयसमर्हणीवचरणध्यानानुरक्तः कृती
राजासीन्नित्यधर्मकर्मसु दृढः प्रख्यातकीर्तिः सुधीः ॥ २ ॥

प्रस्थातोतस्तिमिरतरणिः पूर्णैर्विद्याविलास-
 प्रमासक्तः सरसजनतासेलुतो ब्रह्मनिष्ठः ।
 सांगोपांगभुक्तिकृतिपटुः स्वीयवात्सल्ययुक्तः
 ज्ञातो दीप्तः प्रभवति गुरुधर्मदासाभिधानः ॥ ३ ॥

सकलकर्मसु धर्मसु निहितो
 विशदबुद्धिविलासविचेहितः ।

सुरतरामसमाख्य उदारधीर्
 जयति संततमात्ममुदान्वितः ॥ ४ ॥

ज्ञानं गुह्यतमं मतिस्त्वममलं ध्यानं तथाध्यापनं
 सानंदाध्ययनं सुयोगमयनं सङ्गदसंमाननम् ।
 संभाष्यात्मगतौ रतः समभवद्ब्रह्मावृतागः सदा
 सिद्धश्रीहरिदासयोग्यतुलधीर्देवशरीरवृत्तिकृतः ॥ ५ ॥

श्रीमद्बुद्धिसुधाकरः पटुतरः सर्वांगज्ञानभृद्
 वेदति कविचारचारुचतुरश्चैतन्यचिन्तामणिः ।
 सङ्गश्रीश्रमसिद्धशुद्धविलसत्साधन्यतत्त्वोत्सुकः
 सर्वैश्वर्यसमन्वितो विजयते श्रीनानकाख्यः सुधीः ॥ ६ ॥

श्रीचंदः प्रभवत्यनेकगुणवद्बृहत्सुतः संमतः
 सङ्घिद्याभ्यसने सदैव जनताकारुख्यकल्पद्रुमः ।
 धैर्यस्यैर्यतयेषितस्थितिरतिस्वच्छस्वभावोर्जितः
 श्रीमद्बुद्धिसमीहितेष्टविमलज्ञानप्रधानप्रधीः ॥ ७ ॥

बालाख्येन पुरोगदं प्रति कथा प्रोक्ता निजप्राकृत-
 ब्राह्म्या नानकसंगतात्मविशदज्ञानांबुधिः श्रीगुरोः ।
 गंगाराममुदाह्य सैव भवता गीर्वाणवाणीवृता

आध्या मे कृपयेत्युवाच नृपतिः श्रीभागमल्लाभिधः ॥ ८ ॥

इति श्रीजगद्गुरुनानककथायां नानकचंद्रोदयसमाख्यायाम-
 गदबालसिंधुसमागमो नाम प्रथमः प्रस्तावः (114 stanzas),
 fol. 6b; इति राजवहुमानो नाम द्वितीयः प्रस्तावः (121
 stanzas), fol. 12; इति अधिकारग्रहणं नाम तृतीयः
 प्रस्तावः (123 stanzas), fol. 16b; इति नृपप्रसादो नाम
 चतुर्थः प्रस्तावः (111 stanzas), fol. 21b; इति परिणयो
 नाम पंचमः प्रस्तावः (172 stanzas), fol. 28; इति
 वनगमनं नाम षष्ठः प्रस्तावः (146 stanzas), fol. 34;
 इति सिद्धविमोचनं नाम सप्तमः प्रस्तावः (154 stanzas),
 fol. 41; इति सालसरायविमुक्तिर्नामाष्टमः प्रस्तावः (168
 stanzas), fol. 48; इति सुवर्णपुरगमनं नाम नवमः
 प्रस्तावः (149 stanzas), fol. 55; इति सुमेरुपाचा नाम
 दशमः प्रस्तावः (126 stanzas), fol. 60b; इति भर्तृहृषी-
 दिजयो नामैकादशः प्रस्तावः (139 stanzas), fol. 67;
 इति सिद्धसंवादो नाम द्वादशः प्रस्तावः (213 stanzas),

fol. 76b; इति भगवत्पुत्रिनाम त्रयोदशः प्रस्तावः (155
 stanzas), fol. 84; इति भूगोलादिचरितं नाम चतुर्दशः
 प्रस्तावः (340 stanzas), fol. 97; इति श्रीरामचरितं
 नाम पंचदशः प्रस्तावः (168 stanzas), fol. 105; इति
 गंधारगमनं नाम षोडशः प्रस्तावः (154 stanzas), fol. 111;
 इति कुरुक्षेत्रयाचा नाम सप्तदशः प्रस्तावः (159 stanzas),
 fol. 117b; इति अजिताशुहारो नामाष्टदशः प्रस्तावः (176
 stanzas), fol. 125b.

The last canto ends :

वंशो बभूव विततो महनीयकोर्तैर्
 एवं प्रभूतमहिमा भुवि नानकस्य ।
 अस्मिन् जितेन्द्रिय[न]याः परमाचैनिष्टा
 देवद्विजश्रुतपराः पुरुषा बभूवुः ॥ १८२ ॥

तापत्रयस्य विगमो नानकचंद्रोदयाप्रविता ।
 तस्मिन् अयंतु मुजना बाहंतो नित्यकल्याणं ॥ १८० ॥

इति श्रीजगद्गुरुनानककथायां नानकचंद्रोदयसमाख्यायां
 विश्वविजयो नामैकोनविंशः प्रस्तावः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3966.

2683. Foll. 89; 4to, size 9½ in. by 7½ in.;
 Telugu character; 20-30 lines in a page;
 recent.

Camatkāracandrikā (*Simhabhūpālakirtisudhā-
 sārāṣīṭalā*), a panegyric poem celebrating
 (*Sarvajña*)-*Siṃha Bhūpāla*, a petty ruler of
 the zemindari of Pithapur, in the Rājamahendri
 district (Wilson)—composed, with a view to
 illustrating the principles of rhetoric, by *Viśve-
 śvara Kavicaṇḍra*. Eight cantos.

It begins :

बादेवो बदेने मम भूपरु या धन्यात्मनोऽस्मिनी
 बर्णेभ्यस्त्रिमुपागता च तदनुत्थानप्रयत्नादभिः ।
 भावानां पदसंज्ञया विदधतो जेधानुमुक्तेसना-
 न्यानदाननुसंधाति विदुषां प्राप्ता महावाक्मता ॥

रम्योक्त्यर्थतनुञ्जला रसमयप्राप्ता गुणोद्भासिनी
 चेतोर्नकरोतिवृत्तिकवितापाकं बयो विधत्ते ।
 नानालंकरणोज्ज्वलादचसती (!) सर्वत्र निर्दोषता
 श्रय्यानचति कामिनीव कविता कस्यापि पुष्पात्मनः ॥

कृतिरभिमतकृतिचतुरा यदि चतुरोदाह्ननयगुणोदारा ।
 इति लक्षणकृतिरानं रचये सिंगनृपगुणोदाहरणं ॥
 लोके राघवपांडवाद्भुतकथागंधानुसंधायिनौ (० यंधानु ०)
 तौ यंधाविव तन्मुनिप्रणिहितौ श्रीसिंगभूपाश्रयः ।
 यायादादरणीयतां कृतधियां यंधोऽयमस्मत्कृतो
 नाहं यद्यपि तादृशोऽस्ययमसी राजा हि तादृग्गुणः ॥
 नृणां विधौ च नाथे च शिक्षा काव्यप्रयोजनं ।
 शिक्षा च न चमत्कारं चादिता स्थिरतां भवेत् (!) ॥
 चमत्कारस्तु विदुषामानंदपरिवाहकृत् ।
 गुणं रीतिं रसं वृत्तिं पाकं (पाकं) शय्यामलंकृतिं ॥
 सन्नेतानि चमत्कारकारणं ब्रुवते बुधाः ।
 गुणादीनां वाक्यशोभा कृतौ साधर्म्ययोगतः ॥

I., *varṇapadaviveka*, fol. 9; II., fol. 15; III.,
arthagunadoshaprabandhaviśeshaviveka, fol. 28;
 IV., *guṇaviveka*, fol. 36b; V., *alaṃkṛitau rasa-*
viveka, fol. 48; VI., *śabdālaṃkāraviveka*, fol. 54;
 VII., *arthālaṃkāraviveka*, fol. 71; VIII.: इति सरस-
 साहित्यचातुरीदुरीणविश्वेश्वरकविचंद्रप्रणीतायां श्रीसिंगभूपाल-
 कोर्त्तिसुधासारशीतलायां चमत्कारचंद्रिकायां अष्टमो विलासः ॥

For other works of the same title see Auf-
 recht, Cat. Catt., s.v.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3967.

3017. Foll. 718; size 10 in. by 6½ in.
 (bound in Persian fashion); indifferent, modern
 Devanāgarī writing; mostly 16 lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, a poetical history of Kaśmīr,
 composed, in the 12th century, by *Kaḥaṇa*,
 son of *Campaka*. Complete in 8 *taraṅgas*.

The work has been published (with the sup-
 plements) by the Paṇḍits of the As. Soc. of
 Bengal (Calc. 1835); and of *taraṅgas* 1-6, with
 a French translation of the complete work, by
 A. Troyer (Paris 1840-52); and a new critical
 edition, with English translation, by Dr. M. A.
 Stein. Cf. also G. Bühler, Detailed Rep. of a
 Tour ... in Kaśmīr, etc., p. 52 seqq.

[LORD ELPHINSTONE.]

3968.

3019. Foll. 43; size 7½ in. by 5½ in.
 (bound in the Persian fashion); legible, modern
 Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī-saṃgraha, a continuation of
 the preceding work (by *Sāhebrām*).

The companion volume to the preceding
 work.

[LORD ELPHINSTONE.]

3969, 3970.

664a, b. Foll. 90+58; size 11½ in. by 9 in.;
 good Devanāgarī writing (of 1807 A.D.); about
 twenty lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, *taraṅgas* 1-6; preceded by
 an index to the same portion of the work,
 compiled by *Bāla Govinda*.

The index ends:

४ ६ ८ ९

बालगोविन्दमिश्रेण वेदतर्काष्टभूयते ।

वर्षे राजतरङ्गिण्याः सूचीपत्रं विनिर्मितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3971-3974.

2769b-e. Foll. 149; size 12¼ in. by 8¾ in.;
 fair Devanāgarī writing of 1821 A.D.; 21 lines
 in a page.

Four sections of the history of Kaśmīr, viz.:
 b. (foll. 16). *Taraṅgas* I. and II. of *Kaḥaṇa*'s
 work.

c. (foll. 62). *Śrīvara*'s (*Jainarāja*)-*Taraṅgiṇī*.

d. (foll. 43). *Taraṅgas* IV.-VIII. of *Kaḥaṇa*'s
 work.

e. (foll. 28). The 4th *Taraṅgiṇī*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3975-3979.

1146a-e. Foll. 369; size 9 in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Different sections of the history of Kaśmīr, viz. :—

a. (foll. 157). *Taraṅgas* I.-VI. of *Kaḥaṇa's* work. Each *taraṅga* is paged separately (fol. 2 of the first of which is missing).

b. (foll. 141). *Śrīvara's* (*Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*.

c. (foll. 33). The first part of the 4th *Taraṅgiṇī*, to the end of the *Tāhirājavanśavarṇanam* (śl. 1-498).

d. (foll. 8). *Taraṅga* VII. 1-118 of *Kaḥaṇa's* work.

e. (foll. 30). The second portion of the 4th *Taraṅgiṇī* (śl. 499 to the end).

[H. T. COLEBROOKE.]

3980.

2848. Foll. 166; size 16½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing (European paper, watermark 1806); eight lines in a page.

Two sections of the history of Kaśmīr, viz. :

a. (foll. 76). *Taraṅgas* I.-VI. of *Kaḥaṇa's* work.

b. (foll. 90). *Paṇḍita Śrīvara's Jainarāja-taraṅgiṇī*, in four *taraṅgas*.

[DR. LEYDEN.]

3981.

837. Foll. 258; size 12½ in. by 5½ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page. The MS. has suffered from damp in some places.

The three supplements to *Kaḥaṇa's* work, viz. :—

1. *Jonarāja's* (2nd) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 75b.

2. *Paṇḍita Śrīvara's* (3rd, or *Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 202b.

3. The 4th *Taraṅgiṇī*, here likewise ascribed to *Śrīvara Bhaṭṭa*, ends fol. 258a :

पुराणनगरीदाहे सा बभी नगरी नवा ।

सपालीवरहे जाते नूतनोडेव बहभा ॥

कृता श्रीवरभट्टेन रचितेन महात्मना ।

ज्यलालदीनपर्यंत राजा राजतरंगिणी ॥

श्रीमद्राजतरंगिणी संपूर्णा ॥ सं ६१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3982.

2414. Foll. 109; size 9 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śrīvara's Jainarājatarāṅgiṇī.

[?]

3983.

2901. Foll. 134; size 8½ in. by 7 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

The same supplement to *Kaḥaṇa's* work.

[DR. LEYDEN.]

3984.

1581. Foll. 144 [numbered 146; five leaves (63, 110-112, 129) being wanting; while no. 54 occurs twice, and 127 thrice; and fol. 5 has been wrongly inserted between 64 and 65]; size 18½ in. by 3½ in.; modern Bengālī handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Nānākula-vaṁśāvalī, genealogies of some septs of the Kulina Brāhmins of Bengal (by *Mitra Dhruvānandaka* ?).

It begins :

बन्धो मुसैटी काञ्चिच्च बोधालश्च तथा परे ।
चट्टः पूतिश्च गाङ्गोली कुन्द्यामी(?) क्रमादमी ॥
आयितो बहुरुपाख्यः शिवो गोवर्धनः सुधीः ।
गा'शिमो(!) मकरन्दश्च जाह्नलाख्यसमा इमे ॥

अं उत्साहसुतः ॥

आयितस्य परीवर्तन्मायी देवलके पुरा ।
चट्टेन बहुरुपेण मकरन्देन चोषितः ॥
जाह्नलेन(?) समानो ऽसौ पूतिगोवर्धनेन च ।
उषितेन खादुकेन देवलेन समः पुनः ॥
महिन्या माधवक्षेम्यो गूडिः शरणिक्स्तथा ।
उषोको लौलिकश्चैव पुत्री द्वौ स्यात्तपोरुचौ ॥ २

Fol. 2b: इदानीं लक्ष्मणसेनस्य सभाश्रिताः [१४] कुलीना
निगच्छन्ते ॥

सरविन्द्यो हलो नामा(?) शुचो वाङ्मालदेवली ।
महेश्वरस्तथेशानो बोशोवादलिवामनाः (?) ॥
पण्डितो माधवाख्यश्च कृष्णः कुतूहलस्तथा ।
समानाः कथिता एते लक्ष्मणेन प्रपूजिताः ॥ १४ ॥

वं लौलिकसुतः ।

आर्त्तिः कृतासीत्मकरन्दबन्धे
श्रीलारविन्देन विनायकाख्यः ।
क्षेम्यः सुबन्धोपरराजगाम्नी
गभेश्वरक्षेम्यतयाच पश्चात् ॥
बभूव तस्मात्सुत आयितो ऽसौ
श्रीचट्टवंशामुजभानुरेकः । ०

Numerous marginal and interlinear glosses have been added over the greater part of the volume. The top margin of fol. 1b has the following stanza, which perhaps belongs to the work itself :

नत्वा तां कुलदेवतां खलु सदा सन्मानसे हंसतां
यातां भक्तिविशेषतः कुलसभामध्ये सदा मोदितौ ।
श्रीमद्वन्द्यवटीयकादिकमहावंशावलिं पश्यतो
वक्ष्ये तत्परिवर्तवर्तनविधिं मिश्रो भुवानन्दकः ॥

Cf. Rajendralāla Mitra, Notices of S. MSS.,
1., nos. 400 and 402 (the final stanza of these
MSS. has not been found in the present MS.).

Fol. 1a also is written over with stanzas,
the first of which is :

पायम्पायमपायमे जलधरा वर्धन्ति युष्मत्पयो
देवाधीश्वरखे भयान्निरिपरिचाखे गरीयानसि ।
अन्यत् किं जनको ऽमृतन्दुकमला देवदुमागामहो
गर्वः सर्वत एव ते समुचितो नागख्यपाने पुनः ॥

On fol. 125b we read :

कालिदासकुलं वक्ष्ये यस्य काशी स्वबन्धजे ।
आर्त्तिर्नूनीचितो गेहे योगानन्दश्च गाङ्गुली ।
गोविन्दश्चकडो पुत्री कालिदासमहामतेः ॥

The MS. ends :

श्रीपतिः केशवश्चैव तथा श्रीपदुनन्दनः ।
समानाः कथिता एते गाङ्गवंशप्रतिष्ठिताः ॥
देवीदासो महेशश्च गोपालो वंशिचट्टजः ।
वंशी गाङ्गस्तथा स्यातः पद्मगर्भसमा इमे ॥

समाप्तो ऽयं ग्रन्थः ॥

[?]

3985.

2351. Foll. 42; size 10½ in. by 5½ in.;
good, clear Devanāgarī writing of 1809 A.D.;
nine lines in a page.

Jāma vijaya-kāvya, a poem on the history of
the *Jāma* dynasty of *Kaccha* and *Navanagara*
(esp. of *Śatruṣālya Nṛipa*), claiming descent
from *Yadu* and *Krishṇa*; in seven cantos,
composed (? towards the end of the 16th cen-
tury) by *Vāṇīnātha*.

It begins :

करकिशलयकंपादोलि मंगल्यमाख्यं
दधदुरसि नतीस्यं(?) नवीयः) सीतयासज्यमानं ।
गुरुजनचलदक्षिप्रांतमात्रोडमानी(?) ०मानो)
हृदयनिहितभावो राघवो वः पुनानु ॥ १ ॥
एकस्त्रिजगती नाथः करुणावरणालयः ।
वासुदेव इति श्रीमानात्मारामोऽवतीर्थवान् ॥ २ ॥
संभवति विलीयंते यन्निमेषाज्जगत्पि ।
भुवो भारावताराय सो ज्ञायत यदोः कुले ॥ ३ ॥

केवलं चित्स्वरूपो यो [न] वाङ्मनमगोचरः ।
 त्रिजगत्संततेस्तस्य तत्र संततयो ऽभवन् ॥ ४ ॥
 सनूनशीर्यसौर्दयेधैर्येगाभीर्येवानभूत् ।
 तत्रैकस्तनयो नाम शाबो जाववतीसुतः ॥ ५ ॥
 कामारे सारसानीव रत्नानीव महार्णवे ।
 वसते कुसुमानोव मणीनिव वराकरे ॥ ६ ॥
 विस्मयाम्यद्वीयेण यशोजितजगत्पि ।
 दैवतान्यवतीर्णानि क्षिताविव यदृच्छया ॥ ७ ॥
 नरदेवप्रधानानि सभूतानि तदन्ये ।
 वर्णयामि गुणोत्कर्षाख्याकथंति सती मनः ॥ ८ ॥
 जल्यते रिपवो शेषास्तेजोभिर्भुजसंभवेः ।
 तेन ते जाम इत्येव दधते नाम सान्वयं ॥ ९ ॥
 अगणेन (अगण्येन) गुणग्रामः [ः] संग्रामरसकर्कशः ।
 आसीन्नमसो नाम राजा जगति विश्रुतः ॥ १० ॥
 समो रूपेण कामस्य तेजसा च विडो जसः ।
 यशसा शीतमहसस्तेन नाम समो ऽभवत् ॥ ११ ॥
 सर्वेषां चैव लोकानामेकः स हृदयंगमः ।
 शीलेनोन्नतयन् चेतो निदाघ इव चंद्रमाः ॥ १२ ॥
 यस्मिन्नाजति निःशेषं जगत्सत् ययुर्द्विषः ।
 उदयत्यंवरमणाबंधकारा इवाचरे ॥ १३ ॥
 एकः प्रकाशको नृणां दारिद्र्यमुद्रितात्मना ।
 तिमिरावड्ढकोशानां घनानामिव भानुमान् ॥ १४ ॥
 करप्रतापसंक्रांतान् दिगंतानखिलानपि ।
 मृष्टवानेक एवायमुदयन्भानुमानिव ॥ १५ ॥
 अपनेता द्विधा नेता नाम नेताखिलक्षितेः ।
 सिंधाविव रवेर्विंबो वंशे तस्मादजायत ॥ १६ ॥
 जनकादपि सो व्यंतमुच्चैःपदमवाप्तवान् ।
 नयनानंदनो नृणां विधू रत्नाकरादिव ॥ १७ ॥
 कष्टावलिं स निर्देस यत्प्रतापाग्निरुद्ययी ।
 यद्दुर्मलहरीश्यामो धाम (? मोहाम) व्योमाखिलं बभौ
 अलं चक्रे कुलं कीर्त्या कात्या चंद्र इवाचरं । ॥ १८ ॥
 नोत्तियार इति श्रीमान् नेतुः सूनुरजायत ॥ १९ ॥
 किं ब्रूमस्तस्य भूभर्तुः स्तोत्रं श्रोत्रमुखावहं ।
 यत्संग्रामकथां श्रुत्वा रोमांचति तनूरुहः ॥ २० ॥
 शेषशंकरकैलाशहिमवत्सुरनिष्ठा [ः] ।
 धवलोचक्रिरे येन स्वकीयैर्त्यंतशोभया ॥ २१ ॥

गाढापोढारिवारीकां विचक्ष्यातयज्ञा अभूत् ।
 अचबो नाम गूढीजा दुर्दाहकारसंगरः ॥ २२ ॥
 धनुरादाय यः सज्जमेकः सन् दुर्द्विक्रमः ।
 उर्वीमकापीविपीरां ज्ञानदग्ध इवापरः ॥ २३ ॥
 चंडप्रतापदुर्धर्षो ऽप्याहतां द्विषतां क्षियौ ।
 समुद्यत्तपनो ग्रीष्मे कामाराणामपानिव ॥ २४ ॥
 विप्रान्प्रीणयतो नित्यं वसुभिर्वसुतेजसः ।
 अभवत्तनयस्तस्य जरादीन इति श्रुतः ॥ २५ ॥
 जराद्यपि च यो जित्वा स्त्रीयपुस्त्रप्रभावतः ।
 पालयामास गां तस्माज्जरादीन इति श्रुतिः ॥ २६ ॥ ० २७ ॥
 कवयो यं महाबाहुं राहुमाहुर्द्विषद्विषोः ।
 स राहुरिति नामाभूत्तस्य पुत्रो महीपतेः ॥ २८ ॥ ० २९ ॥
 यो जयत्करवालेन करालेन महीमिनी ।
 अटाल इति नाम्नास्य राहोः सूनुरजायत ॥ ३० ॥ ३१ ॥
 लक्ष्म्यावधि समुज्जीये यद्वा नविजिज्ञेते ।
 साक्षाद्भीष्म इवास्यामोक्षास्वारिदिति वीर्यवान् ॥ ३२ ॥
 उदयाय प्रतापाग्निर्वबुधे श्चुभोजलं ।
 बभ्रामास्य यशोहंसः शचवो मानसं जहः ॥ ३३ ॥ ० ३४ ॥
 उदंचितयज्ञःशास्त्रिणास्त्राज्ञतदिगावलः ।
 मरुत्सखोपमस्तस्य लक्ष्मो* नाम मुतो ऽभवत् ॥ ३५ ॥ ० ३६ ॥
 अशेषभूमिभृन्मूर्धवर्तितास्य (० वर्तिनस्तस्य) मृपतेः ।
 उन्नतो नाम पुत्रो भूत् काले चारुकलेवरः ॥ ३७ ॥ ० ३८ ॥
 यशसोत्पादितः सोमः सोमो येनार्चितः सदा ।
 नृसोमस्तनयस्तस्य श्यामो नाम अजायत ॥ ३९ ॥ ० ४० ॥
 मनोभवमनोहारिवियहो ऽस्य मुतो ऽभवत् ।
 काकुत्स्थपीरुपो नामा काकुराकुलिताहितः ॥ ४१ ॥ ० ४२ ॥
 प्रसस्य यो धनोपात्तविद्धेविनिधनोद्यमः ।
 तस्य रायधनो नाम पुत्रो भूत्तनदोषमः ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥
 अदानवर्त्तामभूवतो ऽप्यनाकख्येते ऽनृते (१) ।
 बलीयान् रूपशाली च बलीति तनयो ऽभवत् ॥ ४५ ॥ ० ४६ ॥
 पंडोकृतारिस्तेजोभिर्मंडितान्वयको गुणैः ।
 पांडरोकृतदिक्कोटी ससीऽयमिति (१†) तत्सुतः ॥ ४७ ॥ ० ४८ ॥

* Dr. Burgess, Rep. of Archæol. S. of N. W. I., ii. p. 201 seq., takes this king to have flourished at Nagar Thātā in Sindh, about 1250 A.D.

† Dr. Burgess calls him Jām Sāndha, and his (2nd) son Virjā.

विरोचन इवाशासु व्यरोचत वपुःश्रिया ।
 यः सरोरुहनेत्रो भूद् वैरिहा नाम तत्सुतः ॥ ५६ ॥ ० ५८ ॥
 मुखोपमितपृष्ठेदुर्विशिखोच्छिन्नशात्रवः ।
 श्रीजितोग्रसखो स्यासील्लक्षो नाम सुलक्षणः ॥ ५९ ॥ ० ६१ ॥
 अमर्दानंदसंदोहे दुंदुभिध्वनिबंधुरे ।
 अभूद् रायधनो नाम पुत्रोऽस्य चित्रतेजसः ॥ ६२ ॥ ० ६३ ॥
 दानैर्बहुविधैर्यज्ञैः सुप्रीता देवता द्विजाः ।
 ततोऽस्य पुत्रो भूवासो गंजनं (? ० नः) शत्रुगंजनः ॥ ६४ ॥
 शल्याहतारती (? ति) मल्लः प्रोत्ससत्कीर्तिर्मंडलः । [० ६५ ॥
 वेत्तद्वाहुरभूत्वासा हल्लः] फुल्लोवुजेष्वणः ॥ ६६ ॥ ० ६६ ॥
 निदानं (? निधानं) यं मुदामाहुः संनिधानं विडोजसः ।
 तस्य रायधनो नाम प्रधानं भूभुजामभूत् ॥ ६९ ॥ ० ७० ॥
 श्रयान्कुवेरकल्पोऽस्य कुवेरसखसेवकः ।
 कुवेर इति नाम्नाभूद्रवे[र] परबिंबवत् ॥ ७१ ॥ ० ७२ ॥
 व्यधादुंदावनं भद्रं गोपालैरनुजीविभिः ।
 विलसत्कृष्णवर्त्मना नाम्ना हलधरोऽभवत् ॥ ७३ ॥ ० ७४ ॥
 माक्षात्कालोऽरिर्वगीणां विशालो यशसां भरैः ।
 हरिपाल इति श्रीमान् नृपालोऽजनि तत्सुतः ॥ ७५ ॥ ० ७६ ॥
 शुद्धे कुलेऽस्य नाम्नाभूद्व्रतः संपदव्रतः ।
 अनृनगुणसौंदर्यो मुकुरे प्रतिबिंबवत् ॥ ७७ ॥ ० ७८ ॥
 साक्षादिव प्रतीचीशो नीचीकृतरिपृच्छयः ।
 तमाची नाम तत्पुत्रः समीचीनगुणोऽभवत् ॥ ७९ ॥
 दुर्योधनकुलं हंता यंता दुःशासनस्य च ।
 हरिभीम इति श्रीमान् साक्षाद्भीम इवाभवत् ॥ ८० ॥ ० ८१ ॥
 राज्ञो हलधरो नाम पुत्रो हलधरोपमः ।
 विख्यातकीर्तिः शत्रूणामासीदाशीविषोपमः ॥ ८२ ॥
 सच्चतःकुमुदामोदो लाक्ष्यो नाम तदात्मनः ।
 आसीज्जामकुलोभोधिचंद्रमा नृपचंद्रमाः ॥ ८३ ॥ ० ८४ ॥
 यस्मिन् पालयति श्लोणीमासीच्चौरयदं परं ।
 कामिनीनां मनश्चौरे रूपे भूपस्य केवलं ॥ ८६ ॥
 तेजोनिधृतसर्वारौ यस्मिन् राजनि राजति ।
 विश्रान्ताभूद्युद्धकथा यूनां सुरतसंगरे ॥ ८७ ॥ ० ८८ ॥
 श्लोणः सन् द्विजराजो ऽकं प्राप्यैकः पुष्टिमश्नुते ।
 वृद्धिमीपुष्टिजातीनां लाक्षभूपं तु लक्षशः ॥ ८९ ॥ ० ९० ॥
 चिराय कच्छदेशं स खच्छंदं खच्छमानसः ।
 सपालयत्स्वर्गमिव वासवो भूमिवासवः ॥ ९१ ॥

इति प्रवर्धमानस्यानन्यसाधारणश्रियः ।

अथ दिग्विजयाकांक्षा कौतुकाद्भूपतेरभूत् ॥ ९२ ॥ ० ९०३ ॥

Canto II., describing the successful invasion and conquest of Saurāshṭra, begins :

अथावनीभर्तुरुदग्रतेजसो

नियोगमाज्ञाय युयुत्सयोत्सुकाः ।

भटाः करास्फालनमेव चक्रिरे

तथा नु मन्ये द्विषतो जितानिव ॥ १ ॥

Canto III. describes how, on the death of Lāksha, his successor, Rāyula (or Rāvala, as he is also called), subdues some rebellious chiefs, and, as a devout worshipper of Vishṇu, resolves to reside in Saurāshṭra, 'in order to be nearer to Dvārāvati'; whereupon the king of Saurāshṭra calls out his tributary chiefs, and enters into an alliance with the ruler of the Dekhan, but is finally defeated; Rāyula then builds himself a new capital, Navanagara (in 1539 A.D., acc. to Dr. Burgess), where he subsequently dies and is succeeded by his son Virabhadra.

This canto begins :

ततः सदानंदसमुत्थिताभिर्

आशोभमानं परितः प्रजाभिः ।

स पालयामास चिराय कच्छं

राज्यं नृपः खच्छमना मनीषी ॥ १ ॥ ० ८ ॥

तस्मिन् दिवं गतवति (? दिवंगे) प्रभुवंशवारे

श्रीरायुले राज्यपदाभिषिक्ते ।

क्षणाद्विपक्षा उदिताश्च लीनाश्च

चान्वग्ययौ दीनकृताभिलापात् ॥ ५ ॥ ० ३३ ॥

नवविभवविलासदेशविन्यासहेतोर

नवभवनतडागारामशोभाभिरामात् ।

अभिनववयसाढ्यो रावलक्षोणिपालो

नवनगरमितीदं नामतो नाम चक्रे ॥ ३४ ॥ ० ४६ ॥

स पालयित्वाद्भुतसर्वसंपत्

क्षितिं क्षितौद्रो विधिवच्चिराय ।

विन्यस्य पुत्रे श्रियमेव काले

दिदृक्ष्येव त्रिदिवं जगाम ॥ ४७ ॥

अत्रिया तनोर्निर्जितकामदेवः

श्रीकृष्णपादाञ्जनिरुदसेवः ।

अयोर्युजितः पूजितभूमिदेवः

श्रीवीरभट्टः समभूषदेवः ॥ ४६ ॥

Cantos iv.-vii. deal with *Virabhadra's* son and successor, *Śatruśalya*.

C. iv. treats of the king's youthful pleasures, esp. those of the harem :

दिने दिनेशप्रतिमप्रतापः

सन्मंगले मंगलराशिरेषः ।

स्यरातिचिन्ताहितगाढशूल्यो

राज्ये ऽभिषिक्तः खलु शत्रुशत्यः ॥ १ ॥ ० २६ ॥

C. v., on the same subject :

प्रबोधितो दुन्दुभिनिःस्वनेन

प्रातः समुत्थाय स मानिताप्यी ।

शुश्राव गीतान्यथ वंदवृदैर्

उन्नीयमानान्यथ मंगलानि ॥ १ ॥ ० ११ ॥

C. vi. The king starts on a course of *digvijaya* (no particular countries being mentioned), and, implored by his wives, returns victorious:

सर्पाबुवाहारिवर्ताबुगर्भा(?)

नभस्युदासीनतया विरेजुः ।

तथा हि पूर्णाः खलु मानुषाणां

भवन्ति नेत्रातिथयो विशेषात् ॥ १ ॥ ० ११ ॥

C. vii., describing the daily life of the king, and esp. the enjoyments of the harem, also relates how a Muhammadan ruler (*sa pārasīkaḥ kshatīpaḥ*) came to meet the *Jāma* in a friendly way (*prītim cikīrshuh*); and having noticed among the tributary chiefs of the king of Navanagara one *Candrasena*, who had formerly given him trouble, he had him seized and fettered; on hearing which *Śatruśalya*, enraged, pursued him and made him give up his vassal.

It begins :

● ततः स्ववीर्येण विजित्य जेता

युद्धे विरुद्धान्मुधाधिपालान् ।

पुरं प्रगच्छन्पुरुहूततेजाः

परं प्रजानंदतिं ततान् ॥ १ ॥

It ends :

उद्यत्यतापतपनो ऽखिललोकमुच्चैर

जानंदयन् जगति विलसत्कीर्तिचंद्रः ।

नक्तं दिवं जयति निर्मितशुभलः

श्रीजामवंशतिलकः किल शत्रुशत्यः ॥ १०६ ॥

आस्ते यस्य समीप एव नगरी द्वारावती श्रीपतेर

देवो नागविभूषणो ऽस्य नगरोपाते ऽस्ति नागेश्वरः ।

नानाशास्त्रविचारचारुचतुरः श्रीकण्ठनामा द्विजो

यस्यास्ते स चिरायुरस्तु जगति श्रीशत्रुशत्यो नृपः ॥ १०७ ॥

जीयाः शत्रुशत्रुशत्य भवतो भूयाद्भवो भूतपे

धेयाः सर्वविषममूर्धेषु पदं सद्यो विहेयात्मनः ।

मित्रेच्छाः परिपूरयेः प्रशमयेदरिद्रदावानलं

श्रीरामं परिचिंतयेत्सुमतीमाकल्पमापालयेः ॥ १०८ ॥

श्रीजामविजयं नाम काव्यं काव्यविदो मम ।

कृपया शोधयेत्स्वतुभ्यो हि दयालवः ॥ १०९ ॥

दोर्देडप्रचलप्रतापतपनव्यापन्नसर्वाहितः

श्रीमन्नामकुलप्रदीव उदितः श्रीशत्रुशत्यो नृपः ।

वाणीनाथकृते ऽस्य जामविजये तत्तदुत्थालकृते

काव्ये दानविधानवर्णनविधौ सर्गो ऽगमत्समनः ॥ १ ॥

समामो ऽयं(!) जामविजयकाव्यमिति ॥ संवत् १६६६ नावर्षे

भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे दशमी १० शुभवासरे नीतनपुरवरे पुष्करज्ञाती जोसी भगवानजीलालजी लिखितमिदं ॥

[GAIKAWAR.]

3986.

1499. Foll. 57 (with *buddhapattras* to foll. 13, 35-9, 48-50); size 12 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Nripatinitigarbhitavṛitta, a versified account, by *Lakṣmīpati*, of the historical events which occurred after the death of the emperor *Aurangzeb*, or rather of his son and successor (*Muazzam*) *Bahādur Shāh*.

When *Aurangzeb* died in 1707, the second of his three surviving sons, *Azam*, proclaimed himself emperor, but fell, with two of his sons, in battle with his elder brother *Muazzam*, who

thereupon was proclaimed emperor under the name of *Bahādur Shāh*. On his death, in 1712, his second son, *Azīm-ush-Shān*, proclaimed himself emperor, but perished in a sally from his camp while invested by his elder brother *Muizz-ud-dīn*, who then ascended the throne under the title of *Jahāndār Shāh*. The cause of *Azīm-ush-Shān*'s son *Farrukh Siyar* was, however, espoused by *Saiyid Husain Ali* and his brother *Saiyid Abdullah*. It is at this point that the story commences, which is intended, at the same time, to serve the purpose of a frame for a course of instruction in political ethics and diplomacy :—

पृथ्वीं शासति कूर्मादौ श्रीजगच्चंद्रराजनि ।
 पृथिवीनाथनिखिललक्षणैश्च सुलक्षिते ॥
 लक्ष्मीपतिद्विजाग्रेण वृक्षांतं मंत्रिभूपयोः ।
 लिख्यते निजशेमुष्या (०मुष्या) शक्रप्रस्यसमुद्भवं ॥
 सर्वेषां भूमिपालानामुपदेशाय शोभनं ।
 अनयध्वंसकं नीतिगर्भितं बुद्धिवर्धकं ॥
 सौरंगजेवभूमौद्रुतनयस्य तु नंदने ।
 मौजदीनाभिधे भूपे शक्रप्रस्ये स्थिते सति ॥
 नीतिज्ञे युद्धकुशले दुष्टात्माविवर्दके ।
 भयभोजैस्तु शयदैर्गते (?) शवरैः पाटलिपुत्रकं ॥
 द्रुतं भूमौद्रुभातृव्यं द्रुष्टुमात्महिताय तु ।
 अजमहीनतनयः फर्कसाहाभिधस्तु तैः ॥
 संदृष्टस्तत्र भूमिशलक्षणैस्तु सुलक्षितः ।
 अभिवाद्य तु तं तत्र स्थितं भयविवर्जितैः ॥
 अवदुल्लाभिधस्तेषां मुख्यभूतस्तु यः स्थितः ।
 तनोक्तं तस्य निकटे तत्कालसदृशं वचः ॥
 समर्थो नाजमो यस्तु पितृव्यापादकं न हि ।
 व्यापादयति तस्यागु धर्मः कीर्तिसमन्वितः ॥
 क्षयं याति यतस्तस्मात्समर्थेनात्मजेन तु ।
 तातव्यापादकः कामं व्यापाद्यः सर्वभायतः ॥
 तातव्यापादकं हंतुं यो न कुर्वति (!) यत्नकं ।
 स जीवन्नेव मृतको देहीते जायते खरः ॥
 तातव्यापादकं हंतुं जायते यस्य वै घृणा ।
 असंशयं स विद्वद्भिर्ज्ञातव्यो जारजातकः ॥

समर्थो यस्तु तातस्य हंतारं हंति वै न हि ।
 हंतुमिच्छति तं व्रजपाणिर्गोविण्वदितः ॥
 अश्वत्थामा स्वयं पूर्वं तातहंता न किं हतः ।
 धृष्टद्युम्नः पुत्रा रात्रौ पशुमारतया द्रुतं ॥
 पराशरेण किं पूर्वं स्वतातानिष्टकारकाः ।
 न हता राक्षसाः क्रूराः स्वस्य चानृष्यहेतवे ॥
 हिंदुकानां यथा आह्वातिपतृमिः प्रजायते ।
 यवनानां तथा तातहंतुर्व्यापादनेन तु ॥
 मौजदीनो न यावच्च त्वया संहन्यते प्रभो ।
 पितृणां तव निमृक्तिस्तावन्नैव प्रजायते ॥
 इत्याकर्ण्य वचस्तस्य फर्कसाहेन तं प्रति ।
 कथितं वचनं चेदं तत्कालसदृशं स्वयं ॥
 मौजदीनो ऽस्ति भूमौद्रो बलवान् राजवंदितः ।
 सहं तस्यास्मि भ्रातृव्यो बलहीनो निरंतरं ॥
 यावन्नेन ममोपेक्षा विहितास्ति कृपाधिया ।
 जीवनं जायते तावन्मम तेन यदा स्वयं ॥ ०

The story is continued, in a rambling way, to the end of the power of the Syeds, when (in 1722), as a final, futile move, after the murder of his brother, *Syed Abdullah* set up *Rufy-ul-Kadr* (रफौलकदर), son of *Bahādur Shāh*'s son of the same name, as counter-emperor.

The verses contain numerous modern dialectic and Persian words, usually explained in the margin, such as नाजमो in v. 9 above, explained by पुत्रे, अमंद (by स्यादमस्तु मंत्रिणि, fol. 2b), करिम (by रिपौ तु करिमो भवेन् ib.), जारकाच (by जारकाचस्तु जनके), पारवादी (= चन्द्र), मज्जन (= सरित्पति), चार (= व्याघ्र), सरोज (= पण्डित), साहिव (= प्रभु), etc.

It ends :

फर्कसाहस्तु जलालदीनस्यांशो न वै यदि ।
 असामाधीश्वरस्यांशो यदि नो ऽजीतसिंहकः ॥
 सचिवांशी न चेन्नै स्तस्तहि तस्य तयोश्च वै ।
 दूषणं चास्ति सुमहन्नेभ्यो दूषणवर्जितः ॥
 ईश्वरः सर्वभावज्ञो दंडं दास्यति चोक्तं ।
 असारे सारमे (= संसारे) किंचित्कालं मे यशसः स्थितिः ॥
 जायतामिति संचित्य यथा सर्वैस्तु कार्यकं ।
 क्रियते तु तथा चात्र मयापि निजभाषया ॥

लिखितं चास्ति यत्किञ्चित् तदिदं सर्वपाथिवैः ।

द्रष्टव्यं न मयि द्वेषः कर्तव्यः सर्वभावतः ॥

इति श्रीलक्ष्मीपतिलिखितं नृपतिनीतिगर्भितं वृत्तं ॥

On fol. 1a Colebrooke's Paṇḍit calls the work नृपनीतिगर्भितनीतिशास्त्रं.

[H. T. COLEBROOKE.]

3987.

2320c. Foll. 8; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Ratnasenakulavamśamuktāvalī, by *Bhavadatta Paṇḍita*; a genealogical account of a family of Rājās of the common appellation of *Sena*, beginning with *Ratnasena*, and ending with *Raṇavīrasena*, by order of whose father, *Raṇa Bāhadūr* (*Bahādūr*) *Sena*, the pedigree was composed, in 1802 A.D.

It begins :

सरस्वती अक्रिसुभक्तिशक्तिभिर्

निजार्थसार्थं अनुगतागतामृतः (० मितः) ।

बुधैस्तु योग्या समुपासिता सती

रसानुकूला जयतीति मे मतिः ॥ १ ॥

आचार्यश्रीवराहार्यनिर्दिष्टेनामुनाध्वना ।

चरिणोस्तु मे पक्षः क्षमासौकर्यभृद्बुधः ॥ २ ॥

शक्तिर्नैपुण्यमयो न पुण्यं

शिष्टा कवीनां प्रतिभा न मे ऽस्ति ।

विन्त्रिकमात्रं कविताविधौ मा

श्रीमद्गुणा हि कृपा निपुङ्गे ॥ ३ ॥

कार्यं नयं सौख्यं चेद्भजेत

जानीयात्तत्तैरथं विश्वं एव ।

आहो हंहो सौख्यं चेद्भजेत

तन्मे लोके लाघवं शालिनीदम् ॥ ४ ॥

रणबाहदूरमुखसेनमुखाद्

अधिगत्य शासनमपीतरसः ।

भवदक्षपण्डित इमां कुरुते

प्रमिताक्षरी नृपकुलावलिकाम् ॥ ५ ॥

स्वस्ति श्रीरत्नसेनो भवदक्षिणदक्षितासर्वगर्भारिणः-

याहयूहाभनक्रष्टिपकमठपटावैजयन्तीविभारात् ।

कोदखामन्यदख्यात् स तरलतरवार्याहवर्षोरचेयं

भेजाते चन्द्रलक्ष्मी निरवधिमलधिसम्भारायां धरायाम् ॥ ६ ॥

Ayodhyānagarisālikā, Citaura, Vināyaka-puram, Pālyāpurī, and Makavānanāmakam puram are referred to as places where different members of this family were domiciliated.

It ends :

श्रीमन्महादत्तनृपाद्बभूवुर्भूयिष्ठभूपालगुणाभिभाजः ।

शशिचयोदयफलीभवतः पुत्रास्त्रयश्चारुनहा महान्तः ॥ ७ ॥

श्रीमत्पृथ्वीपालसेनो महर्षिजा

राजा यस्यां सा च राजन्वती भूः ।

इत्थं पृथं चिंतयित्वैव विशैर्

स्वर्णैर्यस्या चास्य तावाकृताभूत् ॥ ८ ॥ ० ८ ॥

रणबाहदूरपुत्रसेन एकिका

रसना कुहूनिनदमञ्जुभाषिणी ।

किल यस्य वीरकमलालयः शयः

शयनं जयश्रिय उरो ऽपि संहतम् ॥ ९ ॥ ० ५० ॥

वसुधातलं समरबाहदूरः प्रभुः

स्वयंशःसुधातिथवलोकरोतीति किम् ।

स्वविभावलोकसमवेतचिचद्रवैर्

गुणविक्रमान्विलिखितुं तदीयानुजः ॥ १० ॥ ० ५२ ॥

राजन्यप्रमुखतया तु रत्नसेनो

स्वर्णैर्यस्यो ऽजनि तत एव राजराजात् ।

चित्रं किं न बहुतुली प्रहर्षिणीं ताम्

आरुढो ऽपि च सतुली कदापि नैकाम् ॥ ११ ॥

कौमारे वयसि कुमारविक्रमो ऽयं

सौन्दर्ये रतिपतिरेव कुत्सितो ऽतः ।

मादृग्भिर्बिबुधजनैः कुमार इत्या-

ख्यातो ऽसौ नरपतिपुत्ररत्नसेनः ॥ १२ ॥

श्रीचन्द्रवेशो रणबाहदूरसेनस्तु लब्ध्वा रणवीरसेनम् ।

प्राधान्यतो ऽर्थो व्युददेशमहेत्यन्वर्थमसं तनयं प्रमोदते ॥ १३ ॥

शाके चतुर्भुजधराधरभूमियुक्ते

रात्रिं दिवं वृषवलादुपचोयमानाम् ।

श्रीरत्नसेनकुलजायनिजातिर्ष-
मुक्तावलौ घणितवान् भवदक्षधीमान् ॥ १४ ॥

[DR. F. BUCHANAN.]

3988.

2364. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; six lines in a page.

Vaṃśalatā, a compilation of genealogies of kings, by *Udayanācārya*.

It begins :

तीक्ष्णैः कोटिनखायकैश्च दिविजैस्ताकं महोमण्डले ।
स्तम्भोत्पादननर्दतर्दितपरं कम्पयन्स्त्रिलोकम् ।
भिक्षा राक्षसगृध्रपादलपटुं वक्षःस्थलं क्षेत्रकं
प्रह्लादाय वराह्वरं च निनदीं (०दे) तं तारसिंहं भजे ॥ १ ॥
वाग्देवी यस्य जिह्वाये नरीनर्त्ति सदा मुदा ।
तं गुरुं परमानन्दं नौमि नित्यमखण्डितम् ॥ २ ॥
वरीवर्तु सदास्माकं नृसिंहो हृदये प्रभुः ।
यस्य स्मरणमात्रेण क्षीयन्ते सर्वसंशयाः ॥ ३ ॥
स्मृत्वा स्मृत्वा गुरोः पादं नत्वा गुरुपरंपराम् ।
उदयनाचार्योऽहं वै वक्ष्ये वंशलतां शुभाम् ॥ ४ ॥
वंशाब्जेः क्वातिगाभीर्ये क्वाहं चात्यमतिस्तथा ।
तथापि वक्ष्ये कृपया हरैर्वंशलतां तथा ॥ ५ ॥
वंशानामेव ह्यनन्यात्पारं नैव च विद्यते ।
शास्त्रसिद्धान्तश्चैव संक्षेपेणेह कथ्यते ॥ ६ ॥ ०

Sūryavaṃśa, foll. 3a-11a; *Nabhaḡavaṃśa*, fol. 5a; *Ikshvākutanāyama*, fol. 5b; *Rāmacandrasya vaṃśavarṇanam*, fol. 9a.

Somavaṃśa, foll. 12b-32a; *Jayāter vaṃśah*, fol. 14b; *Gautamavaṃśa*, fol. 16b; *Māgadharājānah*, fol. 19a; *Yador vaṃśah*, fol. 20b; *Kuler ārambhe rājavaṃśavarṇanam*, fol. 29a.

It ends :

उदरं भरतस्यार्थैः सत्यत्वे धार्म्यमेव हि ।
ब्रह्मविद्वत्क्षत्रशूद्राणां यो बली भविता नृपः ॥
एवं वंश्याः समाख्याता विस्तरेणात्यश्लथा ।
तेन तेनैव बोद्धव्या देशे देशे नृपास्तथा ॥
इति श्रीमदुदयनाचार्यकृतो वंशलतात्मकः समाप्तः ॥ सप्ततृ० शुभं ॥

[DR. F. BUCHANAN.]

2. ORIGINAL COLLECTIONS OF MISCELLANEOUS VERSES, AND ANTHOLOGIES.

3989.

2411. Foll. 9; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8 or 9 lines in a page.

Cāṇakya's collections of sententious couplets, entitled *Rājanīti(-samuccaya)*.

The MS. contains first the shorter collection, or *Laghu-Cāṇakya* (A), consisting of a hundred couplets, arranged in eight *adhyāyas* (the last two of which are wrongly numbered 6 and 7). This version differs considerably from those hitherto published.

Then follows the first, and part of the second, *adhyāya* of the larger collection, or *Vṛiddha-Cāṇakya* (B).

A., *adhy.* I. begins :

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रह्माणं च जगद्गुरुं ।
विष्णुं प्रणम्य शिरसा वक्ष्ये शास्त्रमनुत्तमं ॥ १ ॥
चाणिक्येन (!) स्वयं प्रोक्तं (प्रोक्तो) राजनीतिसमुच्चयः ।
तमहं संप्रवक्ष्यामि नराणां बुद्धिवर्धनं ॥ २ ॥
अतोर्थं पठ्यते शास्त्रं कीर्तिलोकेषु जायते ।
कीर्तिमान्पूज्यते लोके परचेह च मानवः ॥ ३ ॥
बली पलितकायेन कर्तव्यः क्षुतसंग्रहः ।
न तत्र धनिनो याति यत्र याति बहुश्रुताः ॥ ४ ॥
श्रुत्वा धर्मं विजानाति श्रुत्वा त्यजति दुर्मतिं ।
श्रुत्वा ज्ञानमवाप्नोति श्रुत्वा मोक्षं च गच्छति ॥ ५ ॥
श्रुतं यत्नविरागाय न धर्माय न ज्ञातये ।
किं तेन पठितेनापि काकभाषतमेव (०भाषित०) तत् ॥ ६ ॥
खंडखंडेषु पांडित्यं क्रयक्रांतं च मैथुनं ।
भोजनं च पराधीनं तिस्रः पुंसां विडंबनाः ॥ ७ ॥
पदं पदार्थं पादं वा व्याहरेद्यः सुभाषितं ।
मूर्खोऽपि [प्रा]ज्ञतां याति नदीभिः सागरो यथा ॥ ८ ॥
नदीतीरेषु ये वृक्षा या च नारी निरंकुशा ।
मंत्रिहीनश्च यो राजा तस्य राज्यं विनश्यति ॥ ९ ॥

सेवितव्यो महावृक्षा(०क्षप्) छाया भवति शीतला ।
यदि दैवात्फलं नास्ति छाया केन निवारितः(०ता)॥१०॥
इति श्रीलघुचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥

- II. सतिदानाद्विलंबेनो नष्टो मानात्सुयोधनः ।
विनष्टो रावणो लौल्यादति सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १ ॥ ० ११ ॥
- III. अन्यथा वेदशास्त्राणि ज्ञानपाठित्यमन्यथा ।
अन्यथा तत्पदं शांतं लोकाः क्रियन्ति चान्यथा ॥ १ ॥ ० १० ॥
- IV. शुचिभूमिगतं तोयं यत्र लेपो न विद्यते ।
लेपस्थानं परित्यज्य अन्यत्स्थानं भवेच्छुचि ॥ १ ॥ ० १३ ॥
- V. का प्रीतिः सह मार्जारैः का प्रीतिरवनीपतौ ।
गणिकाभिश्च का प्रीतिः का प्रीतिभिर्मुखैः सह ॥ १ ॥ ० १२ ॥
- VI. सिंहरूपेण राजानो व्याघ्ररूपेण मंत्रिणः ।
भृत्याश्च गृध्ररूपेण क्षयं यास्यन्ति वै प्रजाः ॥ १ ॥ ० १२ ॥
- VII. किं कुलेन विशालेन विद्याहीनस्य देहिनः ।
सकुलीनोऽपि विद्वान्यो दैवतैः सह पूज्यते ॥ १ ॥ ० १७ ॥
- VIII. धनवानकुलीनोऽपि कुलीनो धनवर्जितः ।
सुविद्वान् जातवंशोऽपि निर्धनः परिभूयते ॥ १ ॥ ० ११ ॥

B. begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं चैलोक्ताधिपतिं विभुं ।
नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिसमुच्चयं ॥ १ ॥
अधीत्येदं तथा शास्त्रं नरो ज्ञास्यति तत्त्वतः ।
धर्मोपदेशविज्ञानकार्याकार्यं शुभाशुभं ॥ २ ॥

तदहं संप्रवक्ष्यामि ० ३ ॥ मूर्खोऽपि शिष्योपदेशेन ० ४ ॥ दुष्टा
भार्या शठं मित्रं ० ५ ॥ आपदर्थे धनं रक्षेद् ० ६ ॥ तज्जेदेकं
कुलस्यार्थं ० ७ ॥ चलत्येकेन पादेन ० ८ ॥ यस्मिन्देशे न
सन्मानो ० ९ ॥ पंच यत्र न विद्यन्ते ० १० ॥ धनिकः श्रोत्रि-
यो राजा ० ११ ॥ ज्ञातव्याः प्रेषणे भृत्या ० १२ ॥ सातुरे व्यसने
प्राप्ते ० १३ (!) ॥ वरयेत् कुलजां प्राज्ञो ० १४ ॥ नदीनां च
नखिनां च ० १५ ॥ विषादप्यमृतं ग्राह्यं ० १६ ॥ स्त्रीणां द्वि-
गुण आहारो ० १७ ॥

इति श्रीवृद्धचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥

अनृतं साहसं माया ० १ ॥ भोज्यं भोजनशक्तिश्च ० २ ॥
यस्य पुत्रा वशे भृत्या ० ३ ॥ ते पुत्रा ये पितृभक्ताः ० ४ ॥ परोक्षे
कार्यहन्तारं ० ५ ॥

• Of editions may be mentioned the *Cāṇakya-
śatakam* (110 verses) in Hæberlin's Anthology
(pp. 312-22); another (109 vv.) ed. A. Weber
(Monatsber. of Roy. Ac., Berlin, 1864); a series

of 91 verses peculiar to Nepal MSS., ed. by
J. Klatt (Halle, s.d., ? 1873); *Laghucāṇakya*,
with Italian transl., by E. Teza, Pisa 1878;
Vṛiddha-Cāṇakya, Bombay, 1858. Cp. E. Mon-
seur, *Cāṇakya*; récénsion de cinq recueils de
stances morales (Par. 1887). Most of the verses
are included in Böhtlingk's *Indische Sprüche*.

[?]

3990.

1518a. Foll. 19; size 9½ in. by 5 in.;
fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in
a page.

Cāṇakya's Rājanīti. The larger collection,
consisting of 352 ślokas. Rather incorrect.

It begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं चैलोक्ताधिपतिं प्रभुम् ।

नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिसमुच्चयम् ॥ १ ॥

मूलसूत्रं प्रवक्ष्यामि ० २ ॥ पठनादस्य शास्त्रस्य ० ३ ॥ तदहं
संप्रवक्ष्यामि ० ४ ॥ रूपयौवनसंपन्नौ ० ५ ॥ ०

It ends :

आचार(०रो) विनयो विद्या प्रतिष्ठा तीर्थदर्शनम् ।

निष्ठा वृत्तिस्तपो दानं नवधा कुललक्षणम् ॥ ३५१ ॥

बालोऽपि चोरः स्वविरोऽपि चोरो

वृद्धो युवा दंडधरोऽपि चोरः ।

[राजापि चोरः] सचिवोऽपि चोरा

चोरं विना न प्रसर्वति नार्यः ॥ ३५२ ॥

इति श्रीनीतिशास्त्रे चाणक्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3991.

1121b. Foll. 29; size 12 in. by 4½ in.;
careless Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 8-10
lines in a page.

Rājanīti, in 16 *adhyāyas*, in mixed Hindi
and Sanskrit. *Adhy.* 1-8 are ascribed to
Laghucāṇakya, 9-16 to *Vṛiddha-Cāṇakya*.

It begins : अथ राजनीतिं लिख्यते । दोहरा । विषय-
विनासनभयहरनकरनबुधिपरगामु । ० १ ॥ शुचिपुच्छीति ० २ ॥
श्लोक ॥

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रह्माणं च जगद्गुरुं ।
विष्णुं प्रणम्य शिरसा वक्ष्ये ऽहं शास्त्रमुत्तमं ॥ ३ ॥
दोहरा । शिवकौसोसुनवाङ्कै ० ४ ॥ श्लोक । चाणिक्येन
स्वयं प्रोक्तं ० ५ ॥ ०

Adhy. 8 begins fol. 12b: अथ वृद्धचानिक्ये ॥ श्लोक ।

प्रणम्य शिरसा विष्णुं ० as in MS. 1518a.

It concludes with three Hindī verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3992.

3024. Foll. 184; size 13 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{3}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-11 (on foll. 65-80, 2 or 3) lines in a page.

Kāmandakīya-Nīṭisāra, with a commentary, entitled *Upādhyāyanīrapekshā*.

The text has been published, with extracts from the commentary, in the Bibliotheca Indica, by *Rājendralāla Mitra* and *Jaganmohan Tarkalāṅkāra*.

The Commentary begins:

चतुर्मुखमुखाभोजवनहंसवधूर्म ।

मानसे रमती नित्यं सर्वशुक्ला सरस्वती ॥ १ ॥

अभिप्रेतार्थसिद्धये पूजितो यः सुरैरपि ।

सर्वविघ्नजिदे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ २ ॥

चेतश्चक्रे ऽखिलाज्ञानव्याभिसामर्थ्यधारिणा ।

नमो विनिर्मितानंतभवध्वंसाय शंभवे ॥ ३ ॥

व्याख्या मुखावबोधार्थं स्पष्टा मृक्ता सुसंगता ।

कामंदकिप्रणीतस्य नीतिशास्त्रस्य लिख्यते ॥ ४ ॥

शास्त्रकारः स्वशास्त्रादौ नमस्यति नमस्कारं करोति । किमर्थमिति चेन्नमस्यनमस्कारात्पुण्यमुत्पद्यते । तदुत्पद्यमानं रिरोधादपुण्यं निवर्तयति । तन्निवृत्तौ तु कार्याणां विघ्नादीनामभावं मन्यमानः सकलार्थशास्त्रपारावारदृष्ट्या कामंदकिराह । यस्य प्रभावाद् ० ।

[J. R. BALLANTYNE.]

3993.

1025. Foll. 192; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing, by three or four different hands; nine lines in a page.

The same work, and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

3994.

2769a. Foll. 112; 4to, size 12 in. by 9 in.; clear, modern Devanāgarī writing; 21 lines in a page.

Nīṭisāra, with commentary.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3995.

2539e. Foll. 22; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1547 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Bhartrihari's Śatakas, viz.: *Vairāgyaśataka* (123 vv.), *Nīṭisataka* (106 vv.), and *Śrīngāraśataka* (111 vv.).

Bohlen's edition (Berlin, 1833) of *Bhartrihari's* centuries being based exclusively on four of the MSS. of the India House, it will suffice to refer to his preface, pp. x. and xi., for a description of them. The present is his MS. B (old number 1987).

Dated : संवत् १६०४ वर्षे राक्षसनामसंवत्सरे चैत्रशुद्धे ११ एकादशी गुरौ स्वपरोपकारार्थे गणेशपंडितेन लिखितमिदं पुस्तकम् ॥

In K. K. Telang's edition of the first two śatakas (Bombay, 1874) a useful comparative conspectus is given of the verses in the different editions and MSS. used by him. Numerous other editions of the work have been published in India, both with and without commentaries and vernacular translations. Also an English translation, by B. H. Wortham, in Trübner's Or. Ser., 1886. [GAIKAWAR.]

3996.

1151b. Foll. 18; size 9 in. by 5 in.; Bengālī character; eight lines in a page; European paper.

Bhartrihari's Vairāgyaśataka (104 vv.). This MS. was not known to Bohlen.

[H. T. COLEBROOKE.]

3997.

2150. Foll. 33, 32, 32 resp.; size 11 in. by 6½ in.; no date; number of lines varying.

Bhartrihari's three *śatakas*, with a commentary.

The commentator's name is not mentioned in this MS., but the commentary on the *Nitiśataka* appears to be identical with that assigned to *Maheśvara*, in a MS. described in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 47.

The comment on the three centuries begins as follows:

I. *Vairāgyaśataka* (86 vv.): चूडोत्तंसित चारुचंद्र°
॥ १ ॥ योगिनी चेतःसन्नि चेतः मन एव सन्नि गृहे ज्ञानमेव
प्रकर्षेण दीपो यस्य सर्वभूतो हरः शंकरः विजयते सर्वोत्कर्षेण
वर्तते । किं कुर्वन् सन् । अंतः अंतरे स्फूर्जत् प्रस्फुरत् । °
अपारमोहतिमिरस्य प्राग्भारमज्ञानलक्ष्मुच्चाटयन् दूरीकुर्वन् ।
पुनः किं कुर्वन् । श्रेयोदशाये श्रेयसां पुण्यानां दशा तस्या अग्रे
स्फुरन् प्रकटयन् ।

II. *Nitiśataka* (110 vv.): दिक्कालाद्य° ॥ १ ॥

विम्लेशं विम्लहर्तारं गणराजं नमाम्यहं ।

शारदां वरदां नौमि जाड्यापनुचये तथा ॥ १ ॥

अगीगोपालं नमस्कृत्य नत्वा गुरुपरंपराम् ।

भर्तृहरिकृतो ग्रंथस्तस्य व्याख्या करोम्यहम् ॥ २ ॥

दिगिति दशदिशासु तथा भूतभविष्यवर्तमानविकालेषु अन-
वच्छिन्नाः । अत एव अनंतः अंतो नास्ति । चिन्मात्रमेव ज्ञान-
मूर्तिः स्वरूपे यस्य °

It ends: अतस्तेजस्विनः सुखममून प्राणानपि त्यजति ॥ ११० ॥
इति श्रीभर्तृहरिणा विरचितं टीकायां नीतिशतकं समाप्तम् ॥
[इति महेश्वरकृता नीतिशतकटीका समाप्ता ॥ R. M.].

III. *Śringāraśataka* (100 vv.): शंभुस्वयंभुहरयो°
॥ १ ॥ परं तु नाम्ना सम्यग्विचारितं चेत्यरिणामे वैराग्यमेवास्ति ।
निंदास्तुतिः स्तुतिर्निंदा वा द्विप्रकारो ऽस्ति । अत्र तावत्स्तुति-
निंदाप्रकारः । °

Cf. R. Garbe, Tübingen MSS. (2nd coll.),
no. 62.

This is MS. A of Bohlen's edition (praef.,
p. x.), old number 1791. [GAIKAWAR.]

3998.

1419b. Foll. 15; size 11½ in. by 4½ in.;
indifferent, modern Bengali handwriting; 11
or 12 lines in a page.

Bhartrihari's Śringāraśataka (100 vv.), with
the same commentary.

The latter commences: अथ नृत्तारम्भं नाम्ना परं
तु सम्यग्विचारितं चेत्यरिणामे °

This is MS. C of Bohlen, old number 1549.

[H. T. COLEBROOKE.]

3999.

1203a. Foll. 20; size 12 in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1798 A.D.; 7-10
lines in a page.

Bhartrihari's Śringāraśataka (101 vv.), with
the same commentary, commencing as in the
preceding MS.

This is MS. D of Bohlen, old number 1378.

[H. T. COLEBROOKE.]

4000.

1854. Foll. 25, 19 & 24; size 11 in. by
5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing;
7-11 lines in a page.

Bhartrihari's three *Śatakas*, with a rhymed
paraphrase (*ṭikā*) in Marāṭhī.

Noticed by Bohlen under the old number 140.

I. *Nitiśataka* (99 vv.): यो चिंतयामि° ॥ १ ॥
मो जोस चिंतित असे नरुचे तिला मो । माने तिला अपर
तो पर अन्यगामी । संतुष्ट मंडिचई जानवपुच पाहीं । थिक
तोस त्यास मदनास इला मला हीं ॥ १ ॥

II. *Śringāraśataka* (100 vv.): चूडोत्तंसित° ॥ १ ॥
मौलि स्थान मनोश चंद्रकलिका°

III. *Vairāgyaśataka* (116 vv.): [चूडोत्तंसित° ॥ १ ॥]
अथ नृत्तारम्भप्रारंभः ॥ श्री देशमनेकदुर्गविवर्धन° २ ॥ ॥ शिरो
निधिरालो महाविषमदुर्गदेशांतरा । °

[DR. JOHN TAYLOR.]

4001.

2555. Foll. 15; size 13½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1775 A.D.; 12-14 lines in a page.

Bhartrihari's Vairāgyasataka; with a commentary by *Dhanasāra*, pupil of *Siddhasūri* of the *Ūkeśagaccha*.

It begins: दिक्कालाद्य ० ॥ १ ॥ तस्मै शान्ताय तेजसे परब्रह्मणे नमः । किंविशिष्टाय शान्ताय तेजसे स्वानुभूत्येकमानाय स्वकीयायाः अनुभूतेः अनुभवात् एकमानं यस्य स स्वानुभूत्येकमानस्तस्मै । पुनः किं ० । शान्ताय तेजसे दिक्कालाद्यनवच्छिन्नानंतचिद्ज्ञानमूर्तये । दिक् च कालश्च दिक्कालौ । दिक्कालाभ्यां अनवच्छिन्ना अज्ञाता (!) अनन्ता चिदानन्दस्य मूर्तिर्यस्य स दिक्कालाद्यनवच्छिन्नानंतचिद्ज्ञानमूर्तिस्तस्मै ॥ १ ॥ अथ गुणहीनतास्वरूपमाह । बोद्धारो मत्सरयस्ताः ० ॥ बोद्धारो ज्ञातारो मत्सरयस्ताः विरोधव्याप्ताः प्रभवो नृपाः स्मयदूषिताः गर्वकलङ्किताः चाप्ये जनाः अज्ञानोपहताः संगे शरीरे सुभाषितं जीर्णं स्मृतिहीनं एते प्रकाराः महिमानं न प्राप्नुवन्ति ॥ २ ॥ ०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 186. This MS. was apparently unknown to Bohlen.

It ends :

ऊकेशगज्जगनांगणदीप्तभानोः

श्रीसिद्धमूरिसुगुरोर्महिमाधिकस्य ।

शिष्येण तस्य धनसारवरेण रम्या

टीकेयमद्य ननु भर्तृहरौ विधापि (०रेव्यधापि) ॥

इति श्रीभर्तृहरस्य (!) तृतीयस्य खंडस्य टीकेयं समाप्ता ॥ लिख्यते श्रीमहं प्रदायां दाहूपिषु मध्ये श्रीमदाचार्यश्रीसंपतरामजीतन्यादपुन्यशिष्यश्रीमन्मनोहरदासजी तद्वय अखै (? i.e. अक्षय) रामेण जयपुरनाम्नीनगर्थी आवणमासे शुक्लपक्षे तिथौ चतुर्दश्यां संवत् १८३२ ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4002.

1503d. Foll. 9; size 11½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Amaruśataka, a century of erotic stanzas, ascribed to a poet (or a king) *Amaru* (also called *Amaruka* and *Amarū*).

A very incorrect MS., counting 102 verses.

The work has been repeatedly printed in India. It has also been published, with a French translation, by A. L. Apudy (i.e. A. L. de Chézy), Paris 1831. There is, moreover, a critical edition, with extracts from the commentaries,¹ and an exhaustive discussion of the different recensions of the work, by R. Simon (Kiel 1893). [H. T. COLEBROOKE.]

4003, 4004.

1392 a & b. Foll. 12+35; size 13½ in. by 3½ in.; careless, modern Bengālī handwriting; 6 and 8 lines in a page.

Amaruśataka; followed by a commentary (*ṭīkā* — *Kāmadā*), by *Jñānānanda Kalādhara Ravicandra*, in which the text is explained in a double sense (viz. that of sensuous love and dispassion).

The MS. of the text, which is pretty correct, contains only 98 verses, terminating abruptly without colophon.

The commentary, which has been printed at Calcutta (1808), begins in this MS. and the next:

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्याया भुजिष्यामः (भ ०) ।

या चरमाचरमा या शक्तिः सा नः शिवं विशतु (र. दि ०) ॥

तमुभयरसपरिपाठीपरिहरणवाटीमिमी (र. तदु ०) रम्या ।

कुरुते ऽमरुशतटीकां [ज्ञानानन्दः कलाधरः श्रीमान्] ॥

यो ऽसौ भाग्यवता विभक्तवलितज्ञानामृतानन्दयुग्

यो वात्स्यायनकामतन्त्रविलसत्केलिक्रियाकौशलः ।

व्याचष्टे ऽत्र रसद्वयं कविकुलालङ्कारचूडामणिः

श्रीलश्रीरविचन्द्र एष विष्णुर्ना मात्सर्यतामुत्सृजन् ॥

यदि स्यात्परमानन्दे कामानन्दे च वासना ।

तदा संसेव्यतां धीराष्टीकेयं कामदा सदा ॥

Colophon : इत्यमरुशतकटीका समाप्ता ॥

This MS. of the commentary is rather incorrect. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ The extracts from commentaries given under the following numbers were made before the appearance of this edition, and are here retained for comparison.

4005.

711b. Foll. 27; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Amaruśatakaṭikā (*Kāmadā*), the same commentary (without the text), but here (wrongly) ascribed to *Vidyāvinoda Sukṛitin* (*Ravindra*); and counting 95 verses of the text. A more correct MS.

In the second line of the 2nd introductory verse, where the MS. reads: कुरुते अमरुशतटीकां विद्याविनोदः सुकृती श्रीमान् । the two words underlined, giving the author's name, have been subsequently written in (in somewhat paler ink), though perhaps by the same hand. Most likely the MS. was copied from the same original as the preceding one, which omits the author's surname in the 2nd verse, and the scribe filled up the lacuna with a name of his own invention, but unfortunately not according with the metre. Whether this is also the case as regards the colophon is not quite clear. It runs thus: पूर्वग्रामिकुलकलानिधिश्रीविद्याविनोदाचार्य-भट्टाचार्यकृतामरुशतकटीका समाप्ता ॥

Then follows an imperfect list of the authorities used by the commentator, for which, as completed, see Simon, p. 24.

[H. T. COLEBROOKE.]

4006.

711a. Foll. 66; size 16 in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting (apparently different from that of the preceding MS.); nine lines in a page.

Amaruśatakaṭikā (-traya), three commentaries on the *Amaruśataka*, written one after the other for each verse, viz.:—

I. An anonymous commentary (on 106 vv. of the text).

It begins: काश्मीरदेशनिवासिनः शतशोमनिनील-
लितगतिविलासवल्गुस्मितापाङ्गावलीकनक्रमङ्गुजादिभिरपहृत-
हृदयस्य इन्द्रियैरविद्यारचितविषयविषयान्धबुधनिवेशितस्य
जमरुनामधेयधरणीपतेहीनोपदेशार्थं परमकारुणिको भगवान्
शङ्कराचार्यः कदाचिद् दिग्विजयव्याजेन तत्सन्निहितमुपगतो
यथावदुपकल्पितोपचितरूपविहः सन्धेः भृङ्गाररमवर्षेनाथै-
र्भयितस्तथा कृतवान् । तत्र कुमारव्रतचारिकः भृङ्गाररम-
वर्षेनमिति तेषामुपहासमसहमानः स्वकृतयन्यमपार्थक्यभ्रंश-
नाय परसंहननप्रवेशविद्ययावनोपतेरस्यैव चपुराविषेष्टः जनक-
रमपि राजा स्ववदननिर्गीततदमलनिगूढार्थमभिशृङ्खल्य परि-
वन्दिताशेषकपायासिलजगद्धन्धविध्वंसनपरायणानां विद्याम-
धिगत एवाविद्याविस्मृतपरमतत्त्वसंमृतेर्विरामतदाकलौनजनि-
वैराग्येण तत्सन्निवेशिनो अपि परमज्ञानिमशायुरिति ज्ञान-
रसमत्र व्याख्यास्यामः । ०

It ends: उरुह्वयमिति श्लोकेन सामान्यमूरेनकरं विशेष-
मृष्टी कन्दर्पमाययोः प्राधान्येनोपयोगित्वात् तदुभयस्मरत् सामान्य-
मृष्टिः स्वर्गपातालमृष्टिमात्रं विशेषमृष्टिः । तथा च । विद्युत्सर्गो
विसर्ग इति श्रीभागवतम् ॥ १०६ ॥

II. A commentary, the author of which is not mentioned, but which (as Simon points out) seems to be identical with that of *Rāma-rudra Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, described in the Notices, vii., p. 135.

It begins: जय गन्यारम्भे विप्रविद्याय गन्यकृष्ण-
वतीस्मरणलक्षणमङ्गलमाचरन् रामानमाशीर्वादेन योगयति
ज्याकृष्टीति । ०

It ends: ॥ १०५ ॥ अटयौवनात् कामदेवभूपतेरभिषेक-
सामग्रीत्वेन वर्णयति । उरु ह्वयमिति मनोजनूपतेरभिषेचनाय
अभिषेकाय मृगदृशो मृगलोचनाया उरुह्वयं कदलस्य काखी
मध्यं अतुलं वेदिरस्याः (!) स्तनयुगं लावस्वकुम्भी अभिषेके च
कदलीकाखरोपणवेदिनिर्माणयोग्य इत्यर्थः ॥ इत्यमरुशतकटीका
समाप्ता ॥

III. The commentary of *Jñānānanda Kālā-dhara Ravindra* (called, however, *Ravindra* in the MS.); here adapted to a different recension from that followed by the above two MSS.

It begins :

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्या तु या (!) भुजिष्यामः ।

चरमाचरमार्था शक्तिः सारः (सा वः) शिवं दिशतु ॥

तदुभयरसपरिपाटीकामिका रम्या (!) ।

अमरुशतकस्य टीका ज्ञानानन्दः कलाधरः कुरुते ॥

यः श्रीभागवताविभक्तिविलितज्ञानामृतानन्दधुर्यो^० श्रील-
ओकविचन्द्र एव पिशुनामात्सर्यमुत्सार्यते ॥ ०

It is only carried on as far as verse 90
(आयाते दयिते^०) of this recension.

[H. T. COLEBROOKE.]

4007.

2580a. Foll. 29; folio, size 11½ in. by
8½ in.; modern Telugu handwriting; 32-36
lines in a page.

Amarūśataka (or *Amarūkam*, as it is called
on the fly-leaf); with a commentary, called
Śrīngāra(rasa)dīpikā, by *Vemabhūpa*, son of
Komañindra.

The commentary begins with 11 *ślokas*,
which, owing to their being preceded by the
first verse of the text, are numbered 2-12 :

गणपतिमतिविग्रहं (० विष्णुं) भक्तसंघातविग्रहं

भजत भुजगशेषव्याम्रतेजोविशेषं ।

अहितकलितचंडं तं प्रतापप्रचंडं

सुरगणनुतपादं शीर्षपीयूषपादं ॥ १ ॥^१

अन्योन्यमेलनवशात्प्रथमं प्रवृद्धं

मध्ये मनाग्व्यवहितं च कुतो न (स्वयं ed.) हेतोः ।

प्राप्तं दशममय मनोरथबोध (लोभ ed.) योग्या

पायाच्छिरं रतिमनोभवयोः सुखं नः ॥ २ ॥

आसीच्चतुर्थान्वयचक्रवर्ती

वेमक्षितोशो जन[ल]भंगः ।

एकादशति प्रतिभाति शंका

येनावताराः परमस्य पुंसः ॥ ३ ॥ (om. ed.)

राज्यं वेमः सुचिरमकरोत्माह्वहेमाद्रिदानो (!)^२

भूमौदेवैर्भुवमुरुभुजो भुक्तशेषामभुक्त ।

श्रीशैलायात्मभवति पथि प्राप्तपातालंगंगा-

सोपानानि प्रथमपदवीमारुरुक्षुश्चकार ॥ ४ ॥

^१ Different in ed. ^२ ० प्राप्य० दानो ed.

माचक्षोणपतिर्महेन्द्रमहिमा वेमक्षितोशायणी^१

रामाद्यैः^२ सदृशो बभूव सुगुणैस्तस्य त्रयो नन्दनाः ।

कीर्त्या जायति रेड्डिपोतनृपतिः^३ श्रीकोमटोंद्रस्तो

नागह्सापतिरित्युदात्तवपुषो^४ धर्मार्थकामा इति (इव) ॥ ५ ॥

वेमाधिपो माचविभुश्च नन्दनी

श्रीकोमटोंद्रस्य गुणैकसंश्रयी ।

भूलोकमेकोदरजन्मवाङ्मया

भूयो स्वतीर्णोविव रामलक्ष्मणी ॥ ६ ॥

स वेमभूषः सकलामु विद्या-

स्वतिप्रगल्भो जगत्तभंगः ।

कदाचिदास्थानगतः कवीना

काव्यामृतास्वादपरः प्रसंगात्^५ ॥ ७ ॥

अमरकविना^६ रचितो शृंगाररसालिका शतश्लोको ।

श्रुत्वा विकसितचेतास्तदभिप्रायं प्रकाशतो नेतुं ॥ ८ ॥

मूलश्लोकान् समाहृत्य प्रक्षिप्तान् परिहृत्य च ।

विधत्ते विदुषामिष्टा टीका शृंगारकालिका^७ ॥ ९ ॥

अवतारो ऽर्थसंबंधो^८ अभिप्रायो भावलक्षणं ।

नायुक्तास्तदवस्थाश्च^९ नायकश्च ततो रसः ॥ १० ॥

अंगानि कैशिकीवृत्ता (० वृत्ते) रत्नकारस्ततः क्रमात् ।

इत्येतानि प्रवक्ष्यते यथासंभवमंजसा ॥ ११ ॥

अत्रादौ कविस्तावदविग्रपरिसमाख्यर्थमिह देवतास्मरणद्वारा-
रेणाशिशं प्रयुक्ते ।

ज्याकृष्टिबद्धकटकामुखपाणिपृष्ठ-

प्रेखन्नखांशुचयसंवलितो मृडान्याः ।

त्वां पातु मंजरितपल्लवकर्णेपूर-

लोभधमद्वमरविधमभृत्कटाक्षः ॥ १ ॥

मृडान्याः दुर्गायाः कटाक्षो ऽप्यगदर्शनं त्वां पान्विति क्रिया-
संबंधः । कीदृशः कटाक्षः । ज्या^० संवलितः । ज्याकृष्टये
बद्धः कटकामुखपाणिः कटकामुखो नाम धनुराकर्षणहस्तविशेषः ।
तर्जनीमध्यमामध्ये प्रेखांगुष्ठे^{१०} न विद्यते यस्मिन्ननामिकायोगात् स
हस्तः [ः] कटकामुखः तस्य पृष्ठे पश्चाद्भागे प्रेखंतश्चलंतः नखा-
नामंशवः तेषां चयः समूहस्तेन संवलितः मिश्रः । ०

^१ ० यजो ed. ^२ हेमाद्रेः ed. ^३ रेडिपोत^० ed.

^४ ० नृपाक्षवपुषो ed. ^५ ० स्वादनतपरो भूत ed.

^६ अमरकविना ed. ^७ ० दीपिका ed. ^८ ० स्थ संबंधो ed.

^९ नायिका तदवस्थाश्च. ^{१०} पुंखोंगुष्ठे ed.

This MS. has 100 verses, the order of which varies somewhat from the printed texts: thus Hæb. 32 being inserted here between vv. 3 and 4; and Hæb. 80 between 4 and 5; whilst some differ entirely. The last 10 begin as follows: 91. अदृष्टिप्रसरतिप्रियस्य पदवीमुद्धीक्ष्य^० (Hæb. 74); 92. देशैरन्तरिता शतैश्च सरितामुर्वीभृता^० (Hæb. 98); 93. स्त्रिंशे केन मुक्तं दिवाकरकरैः^०; 94. कठिनहृदये मुच धीति^० (H. 47); 95. भूभेदो गुणिततत्परं नयनयोर^० (H. 92); 96. चरणपतनं साक्षात्पापं मनोहरचाटवः^०; 97. कति तल्पमुपागते^०; 98. निःश्वासा वदनं दर्शितं हृदयं निर्मूलमुन्मूल्यते^०; 99. नातःप्रवेशमरुणद्विमुखी न चासीत्^०;

प्रियकृतपटस्तेयक्रोडाविलोभन(r. विलंभन)विलह्ला

किमपि करुणालापी तन्वीमुदोक्ष्य ससंभ्रमं ।

अपि विगलिते स्तंभावारे गते सुरताहवे

त्रिभुवनमहाधन्वी स्थाने व्यवर्तते(अ^० ed.) मन्मथः॥१००॥

The commentary ends without colophon: तत्र पटस्तेयक्रोडासंभोगावसाने कृते निवेदितव्यागते सुरताहव इत्युक्तत्वात् । सुरतस्य आहवत्वनिरूपः ॥

The fly-leaf has the following title: "Amarūkam, a rhetorical book, composed by Śaṅkarācārya after he had transmigrated himself into the body of the king of Amarooga." Cf. Burnell, Tanjore MSS., 163b, where the commentator is called *Vimabhūpāla*; and Taylor, Cat. Rais., pp. 86, 89, where he is called *Divā Bhūpālan*, and *Deva Bhupāla*. This commentary was printed at Madras in 1871.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4008.

175b. Foll. 18; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1798 A.D.; 5-10 lines in a page.

Caurapañcāśikā, a series of 50 erotic verses, generally ascribed to the Kāśmīr poet *Bilhana*; with a commentary, by *Gaṇapati*, son of *Rāmopādhyāya*.

Text and commentary were published, by

P. v. Bohlen—in his edition of *Bhartṛihari* (Berlin, 1833)—from a transcript made (by Lassen) from this MS. An edition of the Kāśmīr recension (discovered by Bühler) has been published by Dr. W. Solf (1886).

This commentator assigns the poem to a poet *Caura*. On the (doubtless fictitious) circumstances which are said to have occasioned the composition of these verses, see Colebrooke, M. E., ii., p. 95 (2nd ed., p. 86); Bohlen's *Intro.*, p. xxvi.; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 245; Bühler, *Det. Rep.*, p. 48; *Vikramāṅkacarita*, *Intro.*, p. 6; and this Cat., no. 4011.

The commentary begins:

विप्रेक्षरं नमस्कृत्य रामोपाध्यायनन्दनः ।

गणपतिस्तनुते(गणपत्^० Bo) टीका संज्ञकाद्यस्य वै स्पृष्टी ॥

Colophon of text: इति श्रीचौरमहाकविना रचिता श्रीकपचासिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4009.

1577E. Foll. 23; size 9 in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Caurapañcāśikā, with *Gaṇapati's* commentary. [B. H. HODGSON.]

4010.

3240. Foll. 4; size 14½ in. by 6 in.; modern Bengālī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

Caurapañcāśikā, without commentary.

This version of the text differs considerably from that adopted by *Gaṇapati*, both in the general arrangement and in the readings of particular verses. As far as the arrangement goes, *Gaṇapati's* verses will be found in the following order in this text: 1-6, 10-12, 7-9, 13, 14, 16, 15, 17, 19, 18, 20-31, 34, 32, 33, 35-50. [?]

4011.

1184a. Foll. 55; size 13½ in. by 5 in.; excellent Bengālī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Caurapañcāśikā, in a somewhat different recension; with a commentary, called *Kāvya-saṁdīpa* (*kālikāpakṣahavyākhyāna*), composed, in 1798 A.D., by *Rāma Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Nandarāma*, and grandson of *Janārdana*, a Brāhman of the neighbourhood of (the tirtha) *Siddheśvarī*. [A.]

According to the commentator's view, as set forth in the introduction and epilogue, the verses were uttered, as an invocation to the goddess *Kālī*, by prince *Sundara*, son of *Guṇa-nagara* (of *Caurapalli* in *Rādhā*), when standing on his trial before king *Vīrasimha*, and awaiting his sentence of death, for having entered into a clandestine union with the king's daughter *Vidyā*; whereupon the king is inclined by the goddess to mercy, and gives the prince his laughter in marriage. Cf. above, no. 4008.

Some of the original stanzas being quoted in *Bhāratacandra's* Bengālī poem *Vidyāsundara*, this fact is supposed to have given rise to the ascription of the 50 stanzas to a poet *Sundara*. Cf. *Rāj. Mitra*, Notices, i, p. 250.

The commentary begins (with the figures supplied):

विद्याविद्यातमिप्रतिहतचित्तदृक्कारका ताररूपा
तारासाराहिहारा हरिहरविधिसञ्ज्ञानधारानगम्या ।
श्यामा काम्या सुरम्यासुरसुरसकलानन्दकन्दा सुनन्दा
साद्या काद्याभिवाद्या वरदरहरा सा तु पायाचिरं नः ॥ १ ॥
कौमारोपमभूरिभूसुरवरा कौमारहृदस्थली
भव्या भव्यकवीन्दकाव्यलहरीद्वन्द्वासपूर्णङ्करी ।
मङ्गलसमवावरी(?) दरदरा यत्रास्ति सिद्धेश्वरी ¹
तत्र श्रीलज्जनादनो द्विजवरो ऽप्यासीच्च तस्यात्मजः ॥ २ ॥

¹ B omits this *pāda*.

श्रीलज्जनादनोः प्रथितपृथुपशाः काञ्चिवंशाज्जहंसस ¹
तत्पुत्रो रामनामा रचयति रुचिरं सौन्दर्योक्तत्वं ।
सन्तः संतोषयन्तो निदधति नितरां शोधयन्तो हि नयं
श्रीमच्छिष्यप्रमोदं विपठिषुमुपमं काव्यसंदीपसंज्ञं ॥ ३ ॥
ख्यातश्रीगुणसागराख्यनृपतेः पुत्रप्रतिष्ठो ² ऽभवन्
नाम्ना श्रियुतमुन्दरो नरवरो वीर्यवैधैः चिन्तितः ।
श्रीकालीपदपूजकः क्षितितले ख्यातः क्षमापालकः
कान्या कामजितो जितारिणिकरो विद्यापतिः श्रीपतिः ॥ ४ ॥
गाम्भीर्यैर्यैर्यैश्च चतुतरचरितं रूपलावण्यविद्या
विद्याया वेददास्यं त्वभिनववयसो [५] दूरवस्था विदग्ध्यं (!) ।
श्रुत्वा सङ्कटवक्त्रादिति (संवत् ० B) नृपतिमुतः सुख्य एवाप्यसुख्यो
मुग्धो [५] मुग्धो [५] प्यजग्धः शरशयितमुद्धर्तुं यैचिन्तापरो
[५भूत् ॥ ५ ॥

विद्यानवद्या नृपवीरसिंहकन्या वदान्या बुधमान्यधन्या ।
सा संहता भूषजमुन्दरेण चौराण गेहे पितुरप्यनूढा ॥ ६ ॥
विद्यागर्भे प्रभूते रहसि सखिजनो लज्जया दृष्टजिह्वो
धिक् धिक् त्वां हीति चिच्चं किमिति हिमवलो(?) तो कुम्भमा-
इत्याभाष्यानुपूर्वं तव दुहितुरिदं श्रावयामास भूषं [लभ्य कण्ठे ।
श्रुत्वा खर्वातिगर्वः ³ स तु भटमदिशच्चौरमाननुमानैः ॥ ७ ॥
दूतैरानीतमाशु क्षितिपतिसविधे सुन्दरं सुन्दराङ्गं
पश्यन् भूषः सकोपस्वरुणितनयनो ऽपत्रपानमवक्रः ।
दूतान् प्राहेति सो ऽयं विलुलितवदनो बध्यतां द्विद्यतां रे
श्रुत्वा राजपुत्रः पिहितपदगिरा प्रास्तवीर्यस्तेष्टदेवीं ॥ ८ ॥
यद्यप्यखिलशास्त्रसंकुलपारावारसमुत्थिततत्त्वपीयूषनिपीत -
मण्डितमण्डलकृतकाव्यतत्त्वमस्ति तथाप्यभिनवमिति मत्वा दया-
वनः सन्तः संशोधयन्तो गृह्णन्तीत्यभिगम्य मया व्याख्यायते ॥
अद्यापीति ॥ अपीति स्मरणे । तत् किं । श्रीमत्कालीपदपूजकः
सो ऽहं । मम कुतो भयं सैव मामवतीत्याहोपुरुषिकां कृत्वा
राजकुमारः कृतान्तनुत्यदुर्दानराजकिंकरसंकुलानीतो ऽपि निरा-
तङ्काशङ्कः स्निग्धवचसा राजानं तुदन् परदेवतां चिन्तयन् स्तवीति
अद्यापीत्यादिपञ्चाशङ्कोकेन । तस्यायमाद्यश्लोकः । ०

The text here commented upon offers differences in reading as well as in arrangement from the preceding two versions, coinciding sometimes with the one and sometimes with

¹ ० वंशाहजहंसस B; ? read काञ्चि०.

² ख्यातः श्री० B; पुत्रः प्रतिष्ठो A, B.

³ खर्वातिसर्वः B.

the other. Three of the verses in this recension (vv. 30, 39, 41) are quite different from the corresponding verses (vv. 30, 40, 43) of the other versions, and v. 48 may be considered as a set-off for v. 6 of the other versions not found in this. It ends:

पञ्चाशत्संख्यैः पद्यैश्चौरराजकृतैश्च सा ।
तुष्टा त्रिभुवनेशानो राज्ञो जिह्वा समाविशत् ॥
दीनानुकम्पिनी दुर्गा दुर्गसागरतारिणी ।
भक्तानुकम्पिनी माता उवाच वचनं सती ॥
राजजिह्वा समास्थाय वाणीरूपाभवत्स्वयं ।
उवाच नृपतिर्भूयो विद्यापतिरयं त्वयि ॥
तच्छ्रुत्वा सुन्दरो राजा बाहुमुत्तोल्य चाखरे ।
धूलिगुण्डितसर्वाङ्गो गलत्केशो महामनाः ॥
राजन् धर्मस्वरूपो ऽसि सत्यवादी जितेन्द्रियः ।
उक्तेनानेन वाक्येन धर्मभागभव भूमिप ॥
पुरा(पुना) राजा चौरवाक्यं श्रुत्वा किं किं हि भण्यता¹ ।
ततश्चौरश्च² विद्यायाः पतिर्भूपतिरित्यपि ॥

बदुक्तं॥ उदयति यदि भानुः यश्चिमे दिग्विभागे
प्रचलति यदि मेरुः शीततां याति वह्निः ।
विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे वने वा³
न चलति खलु वाक्यं सज्जनानां कदाचित् ॥
ज्ञात्वा चौरस्य वाक्यं विकसितवदनो भूतदासो नरेन्द्रो
नानाविधातिदृष्टिः सदसि स रिपुजिञ्चौरमङ्गे निधाय ।
उक्तः कस्त्वं नृपेण प्रकथय मतिमन् कस्य पुत्रो ऽसि वास
को वा देशः कुलं च मम पुरगमनं क्षम्यतां ताडनं यत्⁴ ॥
श्रुत्वा चौरः कथयति ॥

गुणसागरस्य पुत्रो ऽहं राज्ञो राजन् कृपानिधे ।
देशश्च चौरपत्नी मे⁵ राढायी पृजितो^(०ते) B) नृपेः ॥
देवतागुरुविप्राणां प्रसादात्ते ऽगमं पुरं ।
तव प्रसादान्मुक्तो ऽहं बन्धनाङ्गो महानृप ॥

राजा प्रज्ञाय सर्वं शुभदिनमकरोच्चौरराजाय विद्यां
कन्या पद्मायताक्षीं शशधरवदनी संप्रदाय प्रभुः सः ।
हस्ते राजा च चौरो जलजननयनाभूडि⁶ विद्यां सुमध्या
सर्वं कालीप्रसादाविजयपुरगमनं चौरराजस्य तस्याः ॥

¹ हिरण्यता B. ² चौराश्च B.

³ विकसित^(०ते) यदि पद्मं पर्वतानां शिखारे B.

⁴ ताडयनयत् B. ⁵ चौरपत्नीये B. ⁶ भूङ्गि B; ०नां भूडि A.

इति श्रीचौरमुन्दरकृतपञ्चाशत्श्लोकस्य कालिकावचनव्याख्यानं
संपूर्णं ॥

भयं सभ्ये प्रपद्ये स्मरहरमहिलास्तोत्रपद्ये मुखाय
सौन्दर्यं धैर्यवयो यदि यदसदृशं प्रोक्तव्यं प्रसादात् ।
खन्वा तत्त्वानिमिषिर्धरणिधरधरेर्नेतरादन्वित्र¹
मुखा² संशोधनीयं ननु खलु सहसा प्राञ्जलिप्राप्तनीयं ॥
जननानेवासुनराजपूर्ये शके स्मराहे नितपद्य चीर्जे ।
निधाय चित्रं द्विजरागनामा चकार सौन्दर्यमुकाप्यतत्त्वं ॥

तस्यायैः ।^० श्रीरामनामा द्विजः सौन्दर्यमुकाप्यतत्त्वं सुन्दर-
रचितमुकाप्यस्य तत्त्वं यापार्थ्यं चकार^० । जननं गगर्तं नृन्य-
मिति यावत् । नेत्रं^० इयं । अयुजं सप्त । राजा एकः । एतेन
पूर्ये यः स तथा तस्मिन् । स्मराहे त्रयोदश्यां चीर्जे नितपद्ये ।
तत्र प्रमाणं । पद्यः सहाये मासार्थे पाद्ये साधुकिरीटयोः ।
वले पतत्रे केशादेः परतो निकरस्यके इति भूरिप्रयोगः ।
कार्तिकस्य शुक्लपक्षे । ऊर्जस्यायं चीर्जे इति पद्यविशेषः ।
[१७२० B] ॥ श्रीकालीकल्पवल्ली^० समाप्त्यायं ग्रन्थः १७२६ ॥
इति श्रीरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचिता चौरपञ्चाशत्श्लोका
समाप्ता ॥

शके कीदृशि । जननने [H. T. COLEBROOKE.]

4012.

2881. Foll. 30; folio, size 11½ in. by 8½ in.;
modern Bengālī handwriting; 24-27 lines in
a page.

Caurapañcāśikā, with the same commen-
tary. [B.] [DR. LEYDEN.]

4013.

2118a. Foll. 22 (and an additional leaf
between 9 and 10); size 8½ in. by 3½ in.; good,
small Devanāgarī writing of 1681 A.D.; seven
lines in a page.

Bhāminīvilāsa, 'the dalliance of a fair
woman,' a series of verses in 4 cantos (*vilāsa*),
by Jagannātha Paṇḍitarāja, of the Akhilāndhra-
Veṅgināṭikula.

¹ Marg. note: धरो धारकधैर्ययोरिति व्याडिः । A.

² मुखा B.

I., 101 vv.; II., 101 vv.; III., 19 vv.; IV., 31 vv. The inserted leaf contains I., 92-101; II., 1-5, omitted on fol. 9b.

Variously printed in India. Also the text, with a French translation, by A. Bergaigne (Paris 1872); and, with an English translation, by *Sheshādri Iyar* (Bombay 1894).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236; Cat. Catt., sub *Jagannātha*.

Dated : संवत् ११३८ वर्षे साश्विनकृष्ण ५ तिथौ लिखितम् पंचनदान्वयदामोदरभट्टात्मजहरिशंकरेण ॥

[GAIKAWAR.]

4014.

1811. Foll. 14; size 12½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1770 A.D.; 11-13 lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

This MS. begins:

माधुर्यपरमसोमां सारस्वतजलधिसंभूता ।

पिनतानन्यमुखदा वसुधायां मम सुधा कविता ॥ १ ॥

दिगते ०

I., 128 vv.; II., 181 vv.; III., 19 vv.; IV., 32 vv.

Colophon : इति श्रीमदखिलाप्रवेगिनारिकुलावतंसपंडितरजजगन्नाथनिर्मिते भामिनीविलासे शांतश्रुतुर्थो विलासः समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4015.

2883a. Foll. 18; size 9½ in. by 5 in.; European paper; Telugu character; fifteen lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

I., 102 vv.; II., 184 vv.; III., 19 vv.; IV., 46 vv.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4016.

1396. Foll. 163 (the first 12 of which are wanting); size 13½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

Jagannātha's Bhāminīvilāsa; with a commentary, called *Vilāsapradīpa* (of four *prākāśas*), composed, in 1802 A.D., by *Maṇirāmaśarman*, son of *Rāmacandra*, grandson of *Jayarāma-sūri*, great-grandson of *Bhaṭṭa Gaṅgārāma*, and elder brother of *Hari*.

Text and commentary begin with I., v. 22 (अपनीतपरिमलीतरकचे ०).

I., *prāstāvīkavilāsa*, 126 vv.; II., *śringāra-varṇanavilāsa*, 182 vv.; III., *karuṇāvilāsa*, 19 vv.; IV., *śāntavilāsa*, 46 vv.

For cantos I. and II. of the text with the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236. The reference to the same commentator's (?) *Muktāvalīprakāśa* in the comment on I. 35 is as follows: दर्शिता चेत्ये रीतिर्विप्रविघातायेत्येतादृशाख्यानावसरे मुक्तावलीप्रकाशे ।

The commentary concludes with the following verses (the 1st of which also occurs, with some variations, at the end of canto I.):

तातः श्रीरामचन्द्रः सकलबुधवरश्रेणिसंगीतकीर्तिर

माता स्नन्तीति याता व्यवहृतिमनुजो यस्य सुज्ञो हरिः सः ।

तेन प्रोहृर्ज्ञेते ऽस्मिन्गुणमणिमणिरामाभिधेन प्रकाशः

पूर्यो लासप्रदीपे सुखयतु विबुधानेष तुर्यश्च धुर्यः ॥ १ ॥

सद्वर्धे ऽष्टशराष्टचन्द्रकलिते चैत्रे पवित्रे पुनर्

मासे चाप वलक्षपक्षललिते सौम्ये दशम्यामयं ।

पूर्यः प्रादुरभृज्जिरोन्दतनयावधोजनिर्यत्सुधा-

खादप्रोद्धवदच्छुद्धिरचितो लासप्रदीपाभिधः ॥ २ ॥

क्लाहं मन्दमतिः क्ल चार्थगहनाः सत्सूक्तयो ऽस्याखिलाः

श्रीमत्पण्डितराजराजिमुकुटालंकारचूडामणयः ।

एवं सत्यपि यन्ममार्थरचनाचातुर्यमत्राद्भुतं

तज्ज्ञाने जननि त्वदीयकरुणावीरुत्पालं पेशलम् ॥ ३ ॥ ० ३ ॥

यदिह किमपि मे स्याच्चापलं भाषितेषु

प्रविदितरसशास्त्रास्तत्त्वमर्थे सुधीन्द्राः ।

अपदुबदुकृतानां चेष्टितानां प्रकाशो

न भवति किमु लोके यदुक्तं समाहः ॥ ४ ॥

A leaf is wanting at the end containing the last three syllables of the next verse (and any more verses there may have been) as well as the colophon, which in the other cantos runs thus: इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणपारावारपारीश्वरीशकविताकानारकशरीरवतारोपाह्वयभट्टगङ्गारामशर्माङ्गजयारामशर्मसूरिसुनारामचन्द्रविबुध(or शर्मा)सुतविद्वन्मणिरामशर्माचितायां भामिनोविलासव्याख्यायां विलासप्रदीपाख्यायां ० प्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4017.

2425. Foll. 70; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Āryāsaptasatī, a collection of miscellaneous poetry, by Govardhanācūrya.

See Colebrooke, Misc. Ess., ii., 74; Wilson, Pref. to 1st ed. of Sansk. Dict., p. xxxi. It has been repeatedly published in India.

Between foll. 43 and 44 there is a leaf from an astronomical work, called *Dyucārodaya*, by Śrīpa (Śrīpati or Śrīla) Bhaṭṭa Tulasī. It contains the last two verses of the *madhyamā-dhikāra*, and vv. 1-11 of the *sprishādhikāra*; the latter beginning: गजाद्रयोऽर्कं मृदुतुंगमुक्ते ०

[GAIKAWAR.]

4018.

959. Foll. 256; size 10½ in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 6-11 lines in a page.

Āryāsaptasatī, with a commentary, called *Vyaṅgyārthadīpana*, composed, in Samvat 1702 (A.D. 1645), by Ananta Paṇḍita—son of Timājī (Tryambaka) Paṇḍita, grandson of Bālo Paṇḍita, and great-grandson of Nīlakaṇṭha Paṇḍita—a native of Punyastambha on the banks of the Godāvarī; but residing, at the time, at Benares.

The commentary begins: सर्वे साधुजनाः सदावत-
रुदा सत्संप्रदायादलं ०

Text and commentary were published at Benares in 1867; and in the *Kāvya-mālā*, i. (Bombay 1886). [H. T. COLEBROOKE.]

4019.

2220. Foll. 149; size 8½ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgarī, in 1685 A.D.; ten lines in a page.

Rasikacandrikā, a commentary on Gorur-dhana's *Āryāsaptasatī*, by Gokulacandra, eldest son of Bālakrishṇa Bhaṭṭa, and grandson of Mahādeva Bhaṭṭa.

It begins:

कलयाभ्यनेकदंते विदंतमंतःस्पृष्टकदंतमपि ।

विभुजं चतुर्भुजं यं जगति गायंति मोदकैकभुजं ॥ १ ॥

श्रीमद्विष्णुचरणानामिदं पद्यं ॥

पीत्वा कर्णपुटेन यत्कलरवानाभोरवामभुवः

कांतोपांतनितांतनिर्गमधिया प्रौढा नवोटाधिताः ।

मुग्धानामपि सोमं वितनुते दृतीया दूतिः (पदं) मुदा

श्रेयःसंततिमातनोतु मुरली सयं मुरारेर्दुः ॥ २ ॥

सामान्यसुरतकथनं रसिकमनःप्रोतये भवति ।

राधाकृष्णविलसितं कविवरकथितं पुनः किमु नः ॥ ३ ॥

सामान्ययोः कथोरपि यूनोः सुरतकथनं । अथवा सामान्येन केनचित्कविना यत्सुरतकथनं रसिकानां मनःप्रोतये भवत्येव । इदं काव्यं तु भृंगाररसात्मकं । यत्र यत्रासाधारणः भृंगारसश्च तत्र राधाकृष्णात्मक एवेति राधाकृष्णविलसितमिदं कविवरो गोवर्धनाचार्यः यतः भृंगारोत्तरसत्यमेयरचनैराचार्यगोवर्धनस्यपी कोऽपि न विश्रुत इति जयदेवोक्तः (० कं) । तेन कथितं पुनः किमुत-त्यर्थः । सकलभृंगाररसानुभवेकवेदिनो गोवर्धनाचार्यस्येवामाया-समश्रुतौ कथमहं तैलंगत्वादेकवितारसैकदेशवेदी व्याख्यास्या-मीति चिंतयाप्यलं । क्वचित्कालमुत्तिदेवताप्रसादेन क्वचिदुत्प्रेक्षणं क्वचित्पितृचरणकृपया क्वचित्तानाविधकाव्यावलोकनानुसारेण क्वचित्छौकिककथातुर्येण क्वचित् भृंगाररसानुभवेनापि वक्तुं शक्यत एव श्रीमदाचार्यवशात्संश्लोमहादेवभट्टात्मजसमस्तविद्वानिधान-श्रीबालकृष्णभट्टज्येष्ठपुत्रेण कविकेसरीतिप्रामपदशेकेन ॥

भृंगाररससारज्ञगोवर्धनकृतेरियं ।

कृता गोकुलचंद्रेण टीका रसिकचंद्रिका ॥ १ ॥

अनुधा बहुधा विदूषणं गणयंतु प्रसन्नं न मे भयं ।
 मुधियः शुचिभावभाविताः कविताः शोभयितार एव
 समयं गमयन्ति चक्रवाका [यत् ॥ २ ॥
 हृदि राकारजनीशमाक्षिपंतः ।
 कुमुदानि मुदा स्तुवन्ति यत्नं
 न हि कानि अपि समस्तपक्षपातः ॥ ३ ॥
 कवितावनितासमानतामिह तात्पर्यविदो वदन्ति न ।
 वनिता युवचिह्नहारिणी कविता सर्वमनोविनोदिनी ॥ ४ ॥
 मदनमथनस्यापि चंद्रशेखरस्य भृंगारेण कामाधीनत्वात् प्रथमं
 तावत्पार्वतीपाणिग्रहणरूपं मंगलमारभते । पाणिग्रह इति ॥
 It ends :
 नैव व्याकृतिरुत्तमा न बहुशः कोषो न वालं कृपा
 रुद्रस्येव ममार्धचंद्ररुचिराभिख्यातिविख्यातिनः ।
 सार्येयं स्फुरिता नितान्तसरसा प्राग्जन्मसंस्कारतो
 व्याख्याता जगतां तनोतु नितरामंतःसतां मंगलं ॥ १ ॥
 इति श्रीमदात्रेयवंशावतंसश्रीबालकृष्णभट्टनृजगोकुलचंद्र-
 विरचिता रसिकचंद्रिकाभिधाना गोवर्धनसमप्रशतीटीका समाप्ता ॥
 संवत् १७४२ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे १ गुरौ लिखितमिदं
 पुस्तकम् ॥

[GAIKAWAR.]

4020.

907. Foll. 91; size 15½ in. by 5½ in.;
 fair, modern Bengālī handwriting; nine lines
 in a page.

Satpadyaratnākara, a collection of miscel-
 laneous verses, by *Govindadāsa*.

It begins (with the numbers added):

प्रणम्य गोविन्दपदारविन्दं गोविन्ददासो विदुषां नयोगात् ।
 नानाकवीनामनवद्यप्येः सत्यद्यत्नाकरमातनोति ॥ १ ॥
 यं सांख्याः प्रकृतिं जगुर्धमपरे पातञ्जलाः पुरुषं
 काण्डादत्र यमीशमास्त्रचरणा यं कर्म मीमांसकाः ।
 यं ब्रह्माद्वयमेकमागमविदः शैवाः शिवं वैष्णवा
 यं कृष्णं भगवन्मन्त्र विमला(निगमा)स्तस्मै परस्मै नमः ॥ २ ॥
 यस्यालीयत गन्धसीमि जलधिः पृष्ठे जगन्मण्डलं
 दंष्ट्रायां धरणी नखे दितिसुताधोशः पदे रोदसी ।
 क्रोथे स्त्रजगणः शरे दशमुखः पाणौ प्रणवासुरो
 ध्याने विश्रमभावधार्मिककलं(?) कस्मैचिदस्मै नमः ॥ ३ ॥

वेदानुद्धरते जगन्नि वहते ० ॥ ४ ॥

पायाद्विश्रममन्दमन्दरगिरिप्रसुभदुग्धोदधि ० ॥ ५ ॥

यस्य श्रीः परिचारिका चरणयोः ० ॥ ६ ॥

सेयं ह्यीस्तदिदं शशाङ्कदिनकृच्चिह्नं ० ॥ ७ ॥

अथ मत्स्यावतारस्य ।

पातु त्रीणि जगन्नि पाश्चैकपणप्रसुभदिङ्गुण्डलो

नैकाभिस्तिमितोदरः स भगवान् क्रीडाभूषः केशवः ।

त्वङ्गन्निष्ठुरोमराजिखचितब्रह्माण्डभाण्डावधेर्

यस्मात्कालकुतूहलेन कथमप्यङ्गेषु जीर्णायितं ॥

अथ कूर्मावतारस्य । ० अथ वराहावतारस्य । ० etc., अथ

श्रीरामस्य । ० अथ विश्वामित्रेणानीतं रामं दृष्ट्वा जनकः ।

योग्योऽयं दुहितुर्वरः किल कुले वैवस्वतीये महान्

स्राघ्यः साधुसमादरो यदि भवेद्रामो धनुर्भञ्जकः ।

पूर्वं भग्नमहोद्यमाः कति कति क्षोणीभुजो लज्जिता

नो जाने किमु दुःखदः किमपवा हृषीय रामागमः ॥ ०

Fol. 3b: आरम्भे नारम्भे किमेतदेवं ० ॥ प्रतिप्रतीकं

जनकात्मजाया ० ॥ अदत्तं साम तु चकोरनेत्रा ० ॥ पद्यत्रयं

कविजगदीशस्य ॥ The same poet is referred to

on fol. 5b; but no other name has been met

with on foll. 1-40.

It ends :

धेनुः सूते सत्यसेकं लोकस्योपकृतौ क्षितौ ।

शूकरी बह्वपयानि तानि दुःखाय केवलं ॥

भावं सितानां रसपूरितानां

बहन्ति नित्यं जगतीह गावः ।

रसे न जानन्ति तथापि तासां

चित्रं चरित्रं किमिदं विधातुः ॥

इति श्रीगोविन्ददासविरचितः सत्यद्यत्नाकरः समाप्तः ॥

See Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 147 (ending
 differently). [H. T. COLEBROOKE.]

4021.

2458b. Foll. 36; size 9¾ in. by 4½ in.;
 good Devanāgarī writing of ab. 1600 A.D.; 9-11
 lines in a page; fol. 21a left blank; foll. 12
 and 18 somewhat damaged and pasted over
 with transparent paper.

Sārasaṃgraha, a collection of descriptive
 poetry, compiled by *Śambhudāsa Paṇḍita*.

It begins (cf. *Mālatīm.*, v. 1; *Amaruś.* 2):

सानंदं नदिहस्ताहतमुरजरवाहृतकौमारवर्हि-
त्रासानासाययं विंशति ऋषिपती भोगसंकोचभाजि ।
गंडोडुनालिमालामुखरितककुभस्ताडवे भूलपाणे
वैनायक्यश्चिरं वो वदनविधुतयः पातु चीत्कारवैयः ॥ १ ॥
क्षिप्तो हस्तावलग्नः प्रसभमभिहतो व्यादानोभुक्ता
गृह्णन्केशेषपास्तश्चरणनिपतितो नेक्षितः संभ्रमेण ।
आलिङ्ग्योऽवभूतस्तिपुरयुवतिभिः साश्रुनेत्रोत्पलाभिः
कामीवार्धापराधः (?) स दहन् दुरितं शांभो वः

[शराग्निः ॥ २ ॥

तपस्वी कां गतोऽवस्थामिति स्मेराननोत्सुकी ।
गिरिजायाः कुक्षौ वंदे भवभूतिसिताननी ॥ ३ ॥
उन्निष्ठया रतते भरमुरगपती पाणिनैकेन कृत्वा
धृत्वा चान्येन वासो विलुलितकचराभारमसे वहंताः ।
भूयस्तकालकांतिद्विगुणितसुरतप्रोतिना शौरिणा वः
शय्यामालिङ्ग्य नीतं वपुरलसलसद्बाहुलक्ष्याः पुनातु ॥ ४ ॥

इति मंगलाचरणं ॥ अथ नायिकावर्णनं ॥

अनुच्छिष्टो देवैरपरिदलितो राहुदशनैः
कलंकनाम्पृष्टो न खलु परिभूतो दिनकृता ।
कुहूभिर्नो लुभो न च युवतिवक्त्रेण विजितः
कलानाथः सोऽयं कनकलतिकायामुदयते ॥ ५ ॥
किमिदुः किं पदं किमु मुकुरबिंबं किमु मुखं
किमङ्गे किं मीनौ किमु मदनबाणौ किमु दृशी ।
खगौ वा गुच्छौ वा कनककलशी वा किमु कुक्षौ
तडिडा तारा वा कनकलतिका वा किमबला ॥ ६ ॥

इति नायिकावर्णनं ॥ अथ हारवर्णनं ॥ ०

यामं गुणिगणसहितं काश्यपाः पश्चिमे तटे प्रथितं ।
परमानपुरे नाम्ना तस्मिन्वासी विप्रस्ते (?) ० स्तस्ये च ॥ १ ॥
उदिच्येपु (सीदौ ०) च श्रेष्ठो हरि (वज्रभाया) दासत्वेन
[प्रथितोऽसी ।
तस्य [च] सुतस्य सुतेन लिखितोऽयं सारसंग्रहः शुद्धः ॥ २ ॥
चैत्रे मासे सिते पक्षे दशम्यां भौमवासरे ।
वर्षे च शचपष्टास्ये लिखितोऽयं द्विजेन तु ॥ ३ ॥

Iti romāvalīvarṇanam jṛimbhā veṇī, fol. 2b;
rayaḥsandhiḥ, fol. 3; *kaver ukṭiḥ*, fol. 5b; *nā-
yikīm prati nāyakavākyaṃ*, fol. 7; (*viparīta*)
suratavarṇanam, fol. 7b; *abhisārikāv.*, fol. 8b;
nāyakacintanam, *nāyakavākyaṃ sakhāyam prati*,
nāyakam prati mītravākyaṃ, fol. 9b; *nāyikā-*

vākyaṃ nāyakam prati, *nāyikāvākyaṃ sapatniḥ
prati*, fol. 10; *nāyaka - vidēśagamanasamayē
nāyikāyā avasthā*, fol. 10b; *dampatyoh para-
param patralekhanam*, *virahinyavasthā*, fol. 11;
० इति ० नृगारवर्णनं, fol. 13 (up to here, 157 vv.).

Apahnuti, ib.; *vāyavarṇanam*, fol. 13b; *prai-
nottaram sūryāstasamayoh*, *rituvarṇanam*, fol.
14b; *candrodaya*, fol. 15b; *rājavarṇanam*, fol.
25b (up to here 103 ślokaḥ).

Nītiavarṇanam anyoktayaś ca (192 ślokaḥ).

It ends (cf. final śl. of *Mālatīm.*):

संतः संतु निरंतरं मुकृतिनो विध्वस्तपावोदया
राजानः परिपालयन्तु वसुधां धर्मे स्थिताः सर्वदा ।
काले संततवर्षिणो जलधराः संतु प्रसादात्प्रभोः
मोदतां पुनरं च बाधवमुदत्कोऽप्रमोदाश्चिरं (!) ॥ १९२ ॥
इति श्रीशुभदासपंडितविरचिते सारसंग्रहे नौतिवर्णनमन्योक्त-
यश्च समाप्ताः ॥ [?]

4022.

1649. Foll. 81; size 9½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, by different
hands, about the middle of last century; 11-
13 lines in a page.

Nītimāñjarī, a collection of ethical maxims,
in verse, based on passages collected from, or
incidents alluded to, in the *Rigveda-saṃhitā*;
composed by *Dyā dviveda* of Ānanda, son of
Lakshmidhara, grandson of *Atri*, and great-
grandson of *Mukunda dviveda*; with a com-
mentary by the same author.

The first four *Ashṭakas*.

It begins:

श्रीमुकुंदद्विवेदस्य नामाऽऽनम्यादिमोचिन्तम् ।
सूर्ये विचार्य वेदार्थान् वक्ति स्था नौतिमंजरीम् ॥ १ ॥
इति वेदी यस्यासी द्विवेदः अया युक्तो मुकुंदः श्रीमुकुंदः स
चासी द्विवेदश्च स तथा । तस्य नामा प्रपीवः । स्नानात्मा चतुर्थे
(१० चो) नौतिमंजरीं वक्ति ब्रवीति । नपाच्छब्दो नम्रपौरायो यास्केन
चतुर्थो व्याख्यातः । नपादित्यनंतरायाः प्रजाया नामेति (8, 5) ।

गौरव तनूस्तस्याः पयः पयस आन्यं आन्यादग्निश्चतुर्थो यथा ।
एवं छाद्ध्यो मुकुन्दद्विवेदाश्चतुर्थो भवति । कुतः ।

श्रीमुकुन्दाद्विजातो [३] विरचेल्लेखीधरो महान् ।

तस्य लक्ष्मीमेहादेवी छाद्विवेदमजीजनत् ॥

इति नम्रत्वं । किं कृत्वा । वेदार्थान् विचार्य इति संहि-
तान् ऋगर्थान् अन्यान् ब्राह्मणसूत्रगतार्थान् विचार्य नीतिर्मंजरीं
वक्ति । एवं कर्तव्यमेवं न कर्तव्यमित्यात्मको यो धर्मः सा नीतिः
तस्याः मंजरी । नीतिर्मंजरी । इमां ज्ञात्वा धर्मे रतिरधर्मे
विरतिर्भवति । ऋगर्थं च सुखेनावगच्छति । एतदर्थं वक्ति । पुनः
किं कृत्वा । सूर्यं सर्वप्रेरकमानस्य । ० । कीदृशं सूर्यं अत्रि-
मोचितं । सूर्यः पूर्वं स्वर्भानुना असुरेण ग्रस्त आसीत् । तमस्य
ऋषयो मोचयितुमशक्ताः । ततो अत्रिभिर्मोचितः । तथा ब्राह्मणे ।
स्वर्भानुर्हासुर आदित्यं तमसाविध्यन्तस्यात्रयः तमो उपजिघांसत
इति । अस्मिन्नर्थे ऋक् । यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसा विध्यदासुरः ।
अत्रयस्तमन्वविदन्न स्यान् शक्रुवन् । ० एवं सूर्यमत्रिभिर्मोचित-
मिति सिद्धं ॥

मम त्वं कवयस्येव प्रसन्ना भव शारदे ।

विभयामि द्विजक्रोधाद्धोता देवव्यथेरिव(!) ॥ २ ॥

ग्रंथकृत्प्रथमश्लोकेनेष्टं सूर्यं नमस्कृत्य द्वितीयेनैकाभीष्टं सर-
स्वतीं ययाचे । ०

Ashṭaka I. ends (fol. 38): द्विवेदे श्रीलक्ष्मीध[र]-
मनुना सत्रयज्ञाना छाद्विवेदेन विरचिते नीतिर्मंजरीभाष्ये
प्रथमाष्टके नीतिवाक्यानि समाप्तानि ॥

Ashṭaka II. begins :

सरस्वतीमहं वंदे सभाष्या नीतिर्मंजरी ।

छाद्विवेदस्य चाज्ञस्य सुखे(मुखे) स्थित्वा कृता मया ॥ १ ॥

प्रथमे सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।

द्वितीये ऽष्टक आहाय तत्त्वत्रिद् छाद्ध्य ऋचां ॥ २ ॥

स्त्रीषु विश्वासो न कार्य इत्याह ॥

विश्वासो नैव कर्तव्यो वज्रभाया अपि स्त्रियाः ।

महिष्याः प्राप विश्वासाहासोपुत्रं कलिङ्गतः ॥ ३ ॥

Ashṭaka III. begins (fol. 52):

द्वितीये नीतिवाक्यानि ऋग्दृष्टान् प्रदर्श्य च ।

तृतीये ऽष्टक आहाय द्विवेदो छाद्ध्यो महान् ॥ १ ॥

उत्तमाधमयोः कार्ययोरुत्तमाधमौ दूतावित्यर्थे आह ।

उत्तमे चाधमे कार्ये दूतः स्यादुत्तमोऽधमः ।

देवदत्तो बभूवाग्निर्दूतीह सरमा पथीन् ॥ २ ॥ ०

Ashṭaka IV. begins (fol. 64):

सरस्वतीमहं वंदे सभाष्या नीतिर्मंजरी ।

छाद्विवेदस्य चाज्ञस्य सुखे स्थित्वा कृता यथा ॥ १ ॥

आख्यानपूर्विकान्धर्मान् व्याख्याय व्याकृतिष्ठमः ।

तृतीये ऽप्य चतुर्थे ह्य मण्डोडकुलजो ऽवदत् ॥ २ ॥

It ends : इति छाद्विवेदविरचिते नीतिर्मंजरीभाष्ये वेदार्थ-
प्रकाशे चतुर्थाष्टके नीतिवाक्यानि व्याख्यातानि ॥

According to a statement contained in some MSS., the author was a native of Ānanda (? in Gujarāt), and completed his work on the first day of the bright half of the month Māgha in Śaṃvat 1550 = A.D. 1494. Cp. *Haraprasād*, Notices, x., p. 283; Peterson, Ulwar Cat., Extr., no. 6; also Prof. Kielhorn's account of the work, Ind. Ant., v., p. 116; and that of A. B. Keith, Journ. R. As. S., 1900, pp. 127 ff.

[H. T. COLEBROOKE.]

4023.

966 a, b. Foll. 34 & 40 resp.; size 8½ in. by 4 in. and 8 in. by 3½ in. resp.; indifferent Devanāgarī writing of the middle of the 17th century; 9-15 lines in a page; different hands.

a. The third, fourth and fifth *Ashṭakas* of the same work. The third *Ashṭaka* (8 leaves) by a different hand from the two others, and with a separate paging.

b. The second, fifth, sixth and seventh *Ashṭakas*, each paged separately.

Ashṭaka II. ends (fol. 11b): इति श्रीमत्छाद्वि-
वेदिकृते नीतिर्मंजरीभाष्ये प्रथमाष्टकः (द्वितीय written underneath by Colebrooke) समाप्तः ॥

Ashṭaka V. begins :

तृतीये सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।

मण्डोडर्भकुलज आहाय छाद्विवेदिकः ॥ १ ॥

गुरुं संतोषयेदित्यर्थे आह ।

गुरुं संतोषयेद्भक्त्या विद्याविनयतत्परं ।

प्रस्तोकाय ददौ पायुः स्तुत्वा तुष्टो ऽस्त्रमंडलं ॥ २ ॥

It ends: इति श्रीमत्छाण्डिबेदिकृते नीतिमंजरीस्ये भाष्ये
द्वितीयाहकः (with पञ्चम written underneath by
Colebrooke) समाप्तः ।

Ashṭaka vi. begins:

व्याख्याय पञ्चमे श्लोकानिर्दिष्टासुरःसरान् ।
मुकुन्दकुलजो छाहः षष्ठे ऽथ व्याचिकीर्षति ॥

अधर्मे मतिं न कुर्यादित्यर्थमाह ॥

तृणं वस्त्रायते ऽधर्मे यदा मतिर्भवेच्छृणा ।
फनेनापि दृढं शक्रश्चिच्छेदं नमुचेः शिरः ॥

Ashṭaka vii. begins:

छाहयः श्रुतितत्त्वज्ञः षष्ठे ऽहके बृहन्मतिः ।
दर्शयित्वेतिहासान्यः सप्तमे ऽदर्शयिष्यथा ॥

पैशुन्यं न कुर्यादित्याह ॥

परेषां ज्ञेशदं कुर्यान्न पैशुन्यं सुहृत्प्रियं ।
त्रिशिरसं जघानेद्रुः पैशुन्यान्मातुलप्रियात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4024.

876. Foll. 229; size 10½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of the earlier part of
the 17th century; eleven lines in a page.

Śārṅgadharapaddhati, a poetical anthology,
by *Śārṅgadharma*, son of *Dāmodara*, grandson of
Rāghavadeva; brother of *Lakshmidhara* and
Kṛishṇa, and nephew of *Gopāla* and *Devadāsa*.
Complete in 163 sections.

Colophon: इति शार्ङ्गधरविरचिताया पद्मस्य शतरसे
विदेहमुक्तिकथनकालवचनादिपरिच्छेदः ॥

The work has been published by P. Peterson
(Bombay 1888). Cf. also Aufrecht's extracts
from the work in the *Journal of the Germ. Or.
Society*, vol. xxvii., pp. 1-120; and *Cat. Bodl.*,
nos. 215, 216. [H. T. COLEBROOKE.]

4025.

• 2023. Foll. 147; size 9½ in. by 6 in.;
fair, modern Devanāgarī writing; 15-21 lines
in a page.

The same work.

Colophon: इति ° पद्मस्य शार्ङ्गधरविरचितकारमुक्तिकथन-
कथनपरिच्छेदः ।

This section is preceded by the *Vidhamukti-
kathanam*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4026.

2048. Foll. 92, of which one (fol. 72) is
missing; size 11½ in. by 5 in.; good Deva-
nāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines
in a page.

The same work. Incomplete.

The MS. breaks off abruptly in *sl.* 4 of the
63rd section (*ratnānyoktayah*).

[GAIKAWAR.]

4027.

125. Foll. 473, of which are missing foll.
1-10 (supplied on four leaves by a more modern
hand), 52, 61, 76, 84, 176, 181, 193, 209, 216,
249, 256, 277, 280-327, 332, 380, 388, 404,
440, 449, 456, 457, 464, 468; the last leaf
having also been supplied by a more modern
hand; 8vo, size 9½ in. by 5 in.; fair Devanā-
garī writing of the latter part of last century.

Śārṅgadharapaddhati; omitting the intro-
duction, and breaking off at the end of the
160th section (*yogimahimā*).

[H. T. COLEBROOKE.]

4028.

1784. Foll. 24; folio, size 12½ in. by 7½ in.;
fair Devanāgarī writing of Samvat 1909 (A.D.
1852); 24 lines in a page.

Sections 40 (*sūryānyokti*) to 71 (*saṁkīrṇā-
nyoktipariccheda*) of the same work.

[J. R. BALLANTYNE.]

4029.

1384a. Foll. 55; size 14½ in. by 5 in.; excellent, modern Bengālī handwriting; 7-9 lines in a page.

The same work; from the beginning to the end of the 8th verse of the 44th section (*hamsānyoktayah*).

[H. T. COLEBROOKE.]

4030.

1667a. Foll. 10; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; twelve lines in a page.

A fragment of the *Śārṅgadharapaddhati*; viz. the 80th section, called *Viracintāmaṇi*, or *Dhanurveda* (Pet.'s ed., pp. 263 seqq.), and treating of the science of war.

It begins: ईश्वरोक्ताद्भुर्वेदाद् व्यासस्यापि सुभाषितात् ॥
Ś., vv. 1714-1941.

Colophon: समामोऽयं धनुर्वेदस्य परिच्छेदो वीरचिंता-
मणिर्नाम ॥ लिखायितं श्रीघनस्य (!) मनिः ॥ लि० कायस्य-
माधुरमेवरिया भगवतीदास ॥

The leaves are marked धनुर्वेद.

[H. T. COLEBROOKE.]

4031.

2098c. Foll. 13; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī about 1700 A.D.; nine lines in a page.

The same section of the *Śārṅgadharapaddhati*.

Colophon: इति वीरचिंतामणौ धनुर्वेदपरिच्छेदः श्री-
गौडविष्णुदाशः कविवरशृङ्गः तस्य पुत्रो मुरारि तस्या मुनु (!)
द्विजेन कृतलिपनमिदं स्वार्थं मुदा पुस्तकं ॥ १ ॥ लिपितं
देवेस्वरेणैव मंत्रवाणावलीं तथा । ज्ञातव्या सर्वसिद्धीश्च भवत्येव
न संशयः ॥

[GAIKAWAR.]

4032.

1203b. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sūktiratnāvalī, an anthology, compiled by *Vaidyanātha*, of the *Tatsat* family, son of *Rāmabhaṭṭa Sūri*.

It consists of two parts, the first and larger of which follows very much the same plan as the *Śārṅgadharapaddhati*, to which it seems indeed largely indebted for its materials. The MS. is, however, extremely incorrect, so as to be of little use; especially as no authors' names are given with the verses.

It begins (somewhat corrected):

मंगोद्भासितमौलिश्चंद्रकलाकलितशेखरः सततं ।

संगीकृतगलगरलो जयति जयंतोपतिर्जयति ॥

तत्सदृशकरीरेण रामचंद्रात्मजन्मना ।

तन्यते वैद्यनाथेन मृक्किरलावली शुभा ॥

शाकाः (? शलाकाः) मृक्किरलानां क्रपाशान्त्राभ्यामया

[(? वक्र० दाः) ।

ततः सपुद्गती (संयुज्यते) सेयं मृक्किरलावली मया ॥

अथ नमस्कृतयः ॥ १ ॥ चलत्कणानिलोद्भूत० (Ś. 57) ॥ २ ॥

नियतिकृतनियमरहितां हृदैकमयीमनन्यपरतंत्रां । नवरसरु-

चिरां निर्विनितावती (?) भारती कवजंयति (?) ॥ ३ ॥ अथ

शिवः ॥ वंदे देवं तलधिगरधिं देवेतावभीमं (?) ० ॥ ४ ॥ वा-

मांगीकृत० (Ś. 62) ॥ ५ ॥ पिनाकफणि० (Ś. 63) ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

इति गौरी ॥ ० १० ॥ इति कृष्णः ॥ ० — — (fol. 6b) अथ

विशिष्टकविप्रशंसा ॥ व्यासगिरिं निषीमं सारं विश्वस्य भारतं

वंदे० (Āryās. 31) ॥ ६७ ॥ कवींद्रं नौमि० (Ś. 172) ॥

६८ ॥ ० ६९ ॥ अथ कुकविनिंदा ॥ अग्रगल्भाः० (Ś. 191) ॥

६२ ॥ ० ६५ ॥ अथ पंडितप्रशंसा ॥ अधिगत० (Ś. 197) । ०

Part I. ends with the *nīti*, verses 904-993,

the last of which is मित्रं स्वच्छतया० (Ś. 1554),

followed by the colophon (fol. 55b): इति श्रीमद्राम-

भट्टमृद्विरात्मजतत्सद्वैद्यनाथगुणितायां मृक्किरलावल्यां पूर्वार्धं

समाप्तम् ॥

Part II. begins: संदृष्टाधरपद्मवं सचकितं० (Ś. 3668) ॥

संपदो जलतरंगविलोका० (Subhāsh., ed. Pet., 3316) ॥

अतिदुर्मैत्री सकलकर्मणा वञ्चिते
 कुटिलालये कपटपूरिते मयि ।
 करुणानिधे पतितपावनं त्वया
 करणीयमात्मसदृशं न मत्समं ॥
 संकतो ऽपि शय[नादपि] गेहाह
 ग्रामतो ऽपि नयनादपि दूरं ।
 एष गच्छति हरिर्मेधुपुत्री
 पामरेण विधिना किमकारि ॥
 सुखादुयुक्तानि सुकोमलानि
 पत्नीकरायांगुलिपीडितानि ।
 किं किं हृदामोति सुभाषितानि
 स्मरामि राजन् गृहभोजनानि ॥
 अज्ञानावसरे कलिप्रिया
 कुरुते रोगकथा रतांतरे ।
 विधिना सुखवृद्धेदिनी
 प्रमदा नाम कुटारिका कृता ॥ ०

Seven more verses are followed by an extract (of 108 verses) from the *Mahābhārata*, viz. v. 981 seqq., where *Vidura* discourses before *Dhṛitarāshṭra* on moral conduct and future happiness; after which the (apparently incomplete) MS. ends with three verses:

कामिनीनयनकज्जलपंककादुत्थितो मदनमन्त्रवराहः ।
 कामिमानसवनांतरचारी मूलमुखनति मानलतायाः ॥
 बाह्या सज्जनसंगमे^० (*Subh.* 2094) ॥
 यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदातिनो
 बाह्या बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः ।
 अर्हन्निव जैन्यशासनपराः^१ कर्तेति भीमासकाः
 सो ऽयं वो विदधानु वाञ्छितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ॥

The last verse is given as the 3rd introductory stanza of *Dāmodara's* version of the *Mahānāṭaka* (Cat. Bodl., no. 291); but not in that of *Madhusūdana*. It also occurs as v. 80 of the *Durghaṭakāvya* (cf. no. 3926), and at the end of *Bilvamaṅgala's* *Sumaṅgalastotra* (cf. no. 3907).

The MS. then concludes with the colophon, written by another hand. [H. T. COLEBROOKE.]

^१ जैन^० *Aufr.*, *Durgh.*

4033.

1518b. Foll. 23; size 11 in. by 4½ in.; large, clear Devanāgarī writing; 7 or 8 lines in a page.

Subhāshitāvalī, a collection of 222 sententious couplets, compiled by *Sumati*(?).

This is a different work from the anthology of the same title by *Vallabhadeva*.

It begins: विद्वान् ॥

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा गुणी(!) सर्वत्र पूज्यते ॥ १ ॥

[Vall. 3426, Bō. 6109.]

यद्यपि भवति विरूपो वस्त्रालंकारवेषपरिहोतः ।

सज्जनसभाप्रविष्टो विभाति विद्याधिको मनुजः ॥ २ ॥

अपूर्वः शब्दकोशो ऽयं विद्यते तत्र भारति ।

व्ययतो वृद्धिमाप्नोति व्ययमाप्नोति संवृतः ॥ ३ ॥

गुरुः ॥ क्रुद्धो गुरुर्वदति यानि वचांसि शिष्ये

मध्याह्नसूर्ये इव तानि दहति तस्य ।

तान्येव कालपरिणाममुखावहानि

पञ्चाब्रवीति कुमुमाकरशीतलानि ॥ ४ ॥

अन्यानि शास्त्राणि विनोदमार्गं

प्राप्तेषु कालेषु न तैश्च किञ्चित् ।

चिकित्सितं ज्योतिषमववादं

पदे पदे प्रत्ययमावहति ॥ ५ ॥

विद्याप्राप्तिः ॥

अलसो मंदबुद्धिश्च सुखितो व्याधिपीडितः ।

निद्रालुः कामुकश्चैव वडेते शास्त्रपातकाः ॥ ६ ॥ B. 642.

वेश्यानामिव विद्यानां बहवो मुखचुषिनः ।

बुद्धययाहिणस्तासौ भवति विरला जनाः ॥ ७ ॥

नालस्योपहतेन नात्यमनसा नाचार्येविद्धेविद्या

न भूभगकटाक्षविस्मयकरौ सोमतिनौ ध्यायता ।

नानुद्योगवता न च प्रवसता मानं च नोत्कर्षता

लोके ख्यातिकरः सतामधिकलो विद्यागुणः प्राप्यते ॥ ८ ॥

मूर्खद्वारं ।

मूर्खत्वं हि सखे ममापि रुचिर्न यस्मिन्सदृशो गुणा

निश्चितो बहुभोजनेष्वनुरतो रात्री दिवा मुष्यते ।

कार्योकार्येविचारणीयवधिरो मानापमानौ समौ

कृत्वा सर्वजनस्य मूर्ध्नि पदं मूर्खः सुखं जीवति ॥ ९ ॥

[cf. Bō. 4910.]

वरं पर्वतदुर्गेषु^० । न मूर्खजनसंसर्गः^० ॥ १० ॥ Bō. 5975.

उपदेशो हि मूर्खाणां^० ॥ ११ ॥ ib. 1287.

वरं गर्भेष्टावो वरं मृत्युर्नैवाभिगमनं^०

द्रविणचलयुक्तो ऽपि तनयः ॥ १२ ॥ ib. 5960.

पण्डितनिन्दा ॥

प्रस्तावे यः सभामध्ये भाषते न सुभाषितं ।

विदुषस्तस्य विद्वत्त्वं फलालफलसंनिभं ॥ १३ ॥

पापठीति सकल[सु marg.]वाङ्मयं^०

न च बोधुधीति सः ॥ १४ ॥ ib. 4053.

किं कवेस्तेन काव्येन किं क्रोडेन(!) धनुष्मतां ।

परस्य हृदयं(!) लग्नं न धूनयति यच्छिरः ॥ १५ ॥

बुभुक्षितैर्व्याकरणं^० । [ib. 1732.]

न छंदसा केन समुद्धृतं^० ॥ १६ ॥ ib. 4484.

वचनद्वारं ॥

हे जिह्वे^० लोके हि मधुरं प्रियं ॥ १७ ॥ ib. 7412.

प्रियवाक्यप्रदानेन^० ib. 4352.

हेतुयुक्तं च तथ्यं च सत्यं साधु जनप्रियं ।

या हि वक्तुं न जानाति तां जिह्वां किं न रक्षति ॥ १८ ॥

वचस्तस्य प्रयोक्तव्यं प्रयोक्ते(यत्रोक्ते) लभ्यते फलं ।

स्वादुर्भवति चात्यन्तं रागः शुक्रपटे यथा ॥ २० ॥ ib. 5905.

बुद्धिः ॥ उद्दीरितो ऽर्थः^० वहंति ताडिताः ।^० ॥ २१ ॥ ib. 1236.

सनः ॥ क्षारो वारिनिधिः कलंककलुषश्चंद्रो रविस्तीक्ष्णगुरु

जीमूतश्चपलाश्रयो ऽर्थिपटलादृश्यश्च स्वर्णाचलः ।

शून्यं व्योम सुधा^१ द्विजिह्वविधुरास्ते कामधेनुः पशुः

काष्ठं कल्पतरुर्दृष्टसुरमणिस्तत्केन साम्यं सती ॥ २२ ॥

Here another hand has added in the margin the stanza : निदंतु नीतिनिपुणा^० ib. 3723.

It ends : संतोषः ॥

सर्पाः पिबन्ति पवनं^० ॥ २० ॥ Bō. 6903, Vall. 318.

नानाप्रस्तावसंयुक्ता नानाशास्त्रसमुद्धृता ।

सुपूर्विका सुमतिना लिखिता भाषितावली ॥ २१ ॥

इति श्रीसुभाषितावली समाप्ता संवत् १९०७ शाके १५१२ समये पौषवदिसप्तम्यां लिखितं काश्यां विश्वनाथसमीपे सुंदर-
मिश्र । संधिं च विग्रहं चैव यानमासनमेव च । द्वैधीभावं
संश्रयं च घातुर्यं चिंतये सदा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

^१ ? स्वधा-MS.

4034.

823a. Foll. 38; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Padyāvalī, an anthology of 389 (387) verses in praise of *Krishṇa*, and of persons, places and objects connected with his life at Mathurā and Gokula; compiled (by *Rūpa Gosvāmin*) from various authors.

It is quoted in *Rūpa Gosvāmin's Bhakti-rasāmritasindhu* (1541 A.D.), cf. p. 813b.

For a commentary on the work, ascribing it to *Rūpa*, see Notices, x., p. 25. Cf. also s.v. *śrī-Rūpadeva* in the subjoined list of authorities.

It begins :

पद्यावली विरचिता रसिकैर्मुकुन्द-

संबन्धबन्धुरपदा प्रमदोर्मिसिन्धुः ।

रम्या समस्ततमसां दमनी क्रमेण

संगृह्यते कृतिकदक्षककौतुकाय ॥ १ ॥

प्रारम्भमङ्गलाचरणानि(०) ॥ T., ०णमाह Not.) ।

नमो नलिननेत्राय वेणुवाद्यविनोदिने ।

राधाधरमुधापानशालिने वनमालिने ॥ १^२ ॥ कस्यचित् ॥

भुक्तिप्रह्विलोकनप्रणयिणी नीलोत्पलस्यार्धिनी

ध्यानालस्यनतां समाधिनिरतैर्नितै हितप्राप्तये ।

लावण्यैकमहा(मुधाT.)निधी रसिकतां राधा दृशोस्तन्वती

युष्माकं कुरुतां भवार्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः ॥ २ ॥

[शारङ्गस्य ।

ये गोवर्धनमूलकर्दमवसय्यायु(०) जुष्टवर्हाङ्गदा

ये वृन्दावनकुक्षिषु व्रजवधूलीलोपधानानि च ।

ये चाभ्यङ्गसुगन्धयः कुवलयपापीडस्य दानाभसा

ते वो मङ्गलमादिशन्तु सततं कंसद्विषो बाहवः ॥ ३ ॥

[शुभाङ्गस्य ॥

सायं व्यावर्तमानाखिलसुरभिकुलाह्वानसंकेतनामा-

न्याभीरीवृन्दचेतोहठहरणकलासिद्धमन्त्राक्षराणि ।

^२ Our MS. counts from here vv. 2-6, when the mistake is rectified by that number being repeated after the next verse.

सौभाग्यं वः समनाहधनु मधुभिदः केलिगोपालमूर्तेः
सानन्दाकृष्टवृन्दावनरसिकमृगश्रेणयो वेषुनादाः ॥ ३ ॥

अथ श्रीकृष्णमहिमा ॥ [हरस्य ॥

अभ्योधिः स्थलतो स्थलं जलधिता धूलिलवः शैलतो
शैलो मृत्कणतो तृणं कुलिशतो व्रजं तृणक्षीणतो ।
वह्निः शीतलतो हिमं दहनतामायाति यस्येच्छया
लीलादुल्लेलिताद्भुतव्यसनिने कृष्णाय तस्मै (तुभ्यं T.)

[नमः ॥ ५ ॥ कस्यचित् ॥

वात्सल्यादभयप्रदानसमयादातीर्तिनिर्वापणाद्
सौदार्यादश्लेषणादगणितश्रेयःप्रदप्रापणात् ।

सेव्यः श्रीपतिरेव सर्वजगतामेते यतः साक्षिणः

प्रहादश्च विभीषणश्च कविराट् पाञ्चात्पहत्या ध्रुवः ॥ ६ ॥

अथ भजनमाहात्म्यं ॥ [कस्यचित् ॥

व्याधस्याचरणं ध्रुवस्य च वयो विद्या गजेन्द्रस्य का
कुञ्जायाः किमु नाम रूपमधिकं किं वा^१ सुदासो धनं ।
को वंशो विदुरस्य यादवपतेरुस्यस्य किं पौरुषं
भक्त्या तुष्यति केवलं न तु गुणैर्भक्तिप्रियो माधवः ॥ ७ ॥
[कस्यचिद्वाक्षिणात्यस्य (दाक्षिणात्यस्य T.) ॥

अनुचितमुचितं वा कर्म को ज्यं विभागो
भगवति परमास्तां भक्तियोगो द्रुदीयान् ।
किरति विषमहोन्द्रः सान्द्रपीयूषमिन्दुर
द्वयमपि स महेशो निर्विशेषं विभर्ति ॥ ८ ॥ विष्णुपुरी-
यदि मधुमथन त्वदङ्घ्रिसेवां [श्रीपादानां ॥
हृदि विदधाति जहाति वा विवेकी ।
तदखिलमपि दुष्कृतं त्रिलोके
कृतमकृतं न कृतं कृतं च सर्वं ॥ ९ ॥ तेषामेव ॥

We subjoin a list of the authorities quoted—also given, with some variations, in R. Roth's Cat. of Tübingen MSS. (R.), pp. 12, 13; but here completed, and corrected after collation of the two MSS. (A = I.O.; T. = Tüb.)—with references to the verses as numbered in the present MS., the compiler's own verses being given under the signature 'Samāhartṛi':—

• *Āṅgada*, 225; *Aparājita*, 375; *Abhinanda*, 147; *Amaru*, 220, 226, 228, 234, 315; *Avilamba-sarasvatī*, 387; *Āgama*, 114 (T.; ke-

shāmcit A), 132; *Ananda*, 361, (-*ācārya*) 20; *Īśvarapurī-śrīpādānām*, 62, 75, (*śrīmad-Īśvara-padapurīpādānām*) 17; *Umāpati-dhara*, 146, 374, 375, (-*vadha*) 257; *Autkalya* (*Autkala* T.), 54, 63 (A; *kasyacit* T.), 213 (T.; not assigned to any author in A), 216 (T.; not assigned in A); *Kaṅka*, 211 (T.; not assigned in A), 212 (T.; *kasyacit*, A); *Karācārya*, s. *Śrīkara*; *Karṇapūra* (A, R.; *Karṇapūrṇa* T.), 303; *Kavicaandra*, 160 (*Kaviratna* T.), 163 (*Kaviratna* T.), 186; *Kaviratna*, 39, 40, 76, 77; *Kavirājamitra*, 84, 196; *Kaviśekhara*, 119 (T.; *Bhuvana* A), cf. *Saṅjaya*; *Kavi-sūrvabhauma*, 130; *Kumāra*, 320; *śrī-Keśava* (*śrī-Keśavachattrin* T.), 151; *Keśavabhaṭṭa* (-*ācārya* T.), 344; *Kṣhemendra*, 357; *Gajapati-Purushottamadeva*, s. *Purushottamadeva*; *śrī-Garbhakavindrānām*, 83; *śrī-Gopālabhaṭṭa*, 37 (T.; *saṁāhartuḥ* A); *śrī-Govardhanamiśrānām*, 251 (A; *Govindamiśrānām* T.), 253; *Govardhanācārya*, 187, 239, 301, 376; *Govinda* (A, T.), 87; *Govindabhaṭṭa*, 181, 302; *Govindamiśrānām*, 123; *Gauḍīya*, 94 (T.; *kasyacit* A); *Cakrapāṇi*, 280; *Cīraṁjīva*, 155; *Jagadānandarāya*, 269; *Jagannātha-sena*, 64 (T.; *Dhānāñjayasena* A), 65 (A; *kasyacit* T.), 368; *Jayanta*, 161; *Jivādāsa-vāhinīpati* (-*vānīpati* A; cf. *Vāhinīpati*), 287; *Tairabhukta*, 317, 340; *Tairabhuktakavi*, 304, 331, 341 (T.; not assigned in A); *Trivikrama*, 356; *Daśaratha*, 345; *Dākṣiṇātya*, 7 (A; *D. kaścit* A), 49, 50 (A; om. by T.), 70, 113 (T.; *keśhāmcit* A), 298; *Dākṣiṇātya-śrī-Vaiṣṇavasya*, 52 (A; *Dākṣiṇātyasya* T.); *Dāmodara*, 300; *Divākara*, 130; *Dīpaka*, 128 (A; *Māṅgala* T.), 137; *Daityāri-paṇḍitu*, 189, 250; *Dhānāñjayasena*, 64 (A; *Jagannāthasena* T.), 66 (T.; *kasyacit* A); *Dhanya*, 324; *Nāthoka*, 259; *bhaṭṭa-Nārāyaṇa*, 292; *Nila* (? *Lila* A), 377; *Pañcatantṛakṛit* (कालिण्याः पुलिने प्रदोषमरुतो रम्याः शशाङ्केशवः^०), 378; *Purushottamadeva*, 47, 217, 218, 221, 154 (T.; *Gajapati-*

^१ तत्किं T.

Purushottamadevasya A), 159 (T.; *Jagapati-Purushottamadevasya* A); *Pushkarākhyā* (A; *Pushkarāksha*, T.), 174; *śrīmat-Prabhūnām*, 230; *Bāṇa*, s. *Vāṇa*; *śrī(-śrī)-Bhagavat*, 21, 30, 31, 71, 74 (A; *kasyacit* T.), 92 (T.; not assigned in A), 93, 326, 339; *Bhavabhūti*, 327 (orig. *Bhūpati* T.), 328; *Bhavananda*, 29 (T.; *kasyacit* A), 88; *Bhīmabhaṭṭa*, 358; *Bhuvana*, 119 (A; *Kaviśekhara* T.); *Bhūpati*, s. *Bhavabhūti*; *Maṅgala*, 128 (T.; *Dīpaka* A); *Manohara*, 272, 273; *Mayūra*, 144; *Mādhava*, 80 (T.; *kasyacit* A); *Mādhava-cakravartin*, 285; *śrī-Mādhava Sarasvatī-śrīpādānām*, 57; *śrī-Mādhavapurī-śrīpādānām*, 78, 95; (*śrī*-)*Mādhavendrapurī-śrīpādānām*, 284, 332; *śrī-Māradākāra* (R.), s. *Śāradākāra*; *Mukundabhaṭṭācārya*, 134, 167, 274; *Moṭaka* (T.) or *Moḍhaka* (A), 347; *Yāda-vendrapurī-śrīpādānām*, 41, 75²; *Yogeśvara*, 150, 388; *śrī-Raghunātha*, 209, 334; *śrī-Raghunāthadāsa*, 129; (*śrī*-)*Raghupatyaupādhyāya*, 299 (*śrī-Raghūpādhyāya* A), 81, 86, 97 (*śrī-Raghūpādhyāya* A), 124; *Rāmucandradāsa*, 295, 349, 353 (T.; not assigned in A); *śrī-Rāmānandarāya*, 12; *Rāmānuja*, 115 (T.; *kasyacit* A); *Rudra*, 214, 215 (T.; not assigned in A), 240, 311(?), 321, 329, 336, 367; *śrī-Rūpadeva* (A; *saṁhartaḥ* T.), 198; *śrī-Lakṣmaṇasenadeva*, 199, 203 (*Lakṣmaṇasena* A), 258; (*śrī*-)*Lakṣmīdharānām*, 15, 28, 32, 33; *Vanamālin*, 135; *Vasudeva* (? *Sudeva* T.), 145 [थीरा धरिचिभभवभारम-वेहि°]; *Vāṅga*, 136 (T.; *kasyacit* A), 178, 179, 190, 223, 224; *Vāṇa* (T.; *Vāraṇa* A), 365 [चित्राय त्वयि चिन्तिते तनुभुवा चक्रे°]; *Vāṇīvilāsa*, 316; *Vāraṇa*, s. *Vāṇa*; *Vāsava* (thus A, R.; *Vāsara* T.), 245; *Vāhinīpati*, 318 (cf. *Jīvadāsa-V.*); *Viśvanātha*, 216; *Vishṇupurī-śrīpādānām*, 8, 9; *Virasarasvatī* (T.; not assigned in A), 371; *śrī-Vaiṣṇava*, 35, 36 (cf. *Dākṣiṇātya-ś.*); *śrī-bhagavad-Vyāsa-pādānām*, 23, 24, 38 (*śrīmad-Vy.* A; *śrī-Vy.* T.), 51; *Śaṅkara*, 44 (T.; not

assigned in A), 68, 322, 359; *Śacīpati*, 364; *Śambhu*, 363; *Śaraṇa*, 166, 232, 260, 263, 312, 313; *Śāntika*, 160; *Śāraṅga*, 3 (*Śāraṅga* A; not assigned in T.), 335; *Śāradākāra* (*Śāradākāra* A, T.; *Māradākāra* R.), 45; *Śivamauninām* (? *Śiromauninām*, orig. *Śiram.* or *Śivam.*, T.), 109; *Śubha*, 382; *Śubhāṅka*, 4 (*Śubhāṅkura* A), 249 (do., corr. *Śubhāṅkarasya* A), 265 [T. has another verse (143) by *Śubhāṅka* after 145 : एते लक्ष्मण जानकीविरहिणं मां°]; *Śrīkarācūryānām*, 85; *Śrīdharasvāmī-pādānām*, 20, 27, 42; *Śrīmat* (! A, T.), 14; *Shashīhīdāsa*, 323, 350, 370; *Shāṇmāsika*, 338 (?-*māshika* A), 191; *Sanjaya-kaviśekhara*, 165, 168, 266, 325; *Samāhartṛi*, 37 (A; *śrī-Gopālabhaṭṭānām* T.), 59 (T.; *kasyacit* A), 60 (not assigned in A), 61, 104, 105, 117, 121, 122, 125, 126, 142, 195 (T.; *kasyacit* A), 198 (T.; *śrī-Rūpadeva* A), 205, 206, 219, 222, 227, 233, 236 (T.; not assigned in A), 261 (T.; not assigned in A), 267, 268, 276, 277, 278, 284, 288, 289, 290, 293, 305, 307-310 (311²-313³ om. T.), 385; *Sarvajña*, 11, 56; *Sarvabhaṭṭa*, 108; *Sarvavidyāvinoda* (-*bhaṭṭācārya*), 102, 152, 157, 170, 171, 182, 192, 244; [*Sarvāṅka* R.; his mistake for *Sarvajña*]; *Sarvānanda*, 55, 149, 346; *Śāradākāra*, s. *Ś.*; *śrī-Sārvabhaumabhaṭṭācārya*, 72, 73, 89, 90, 98, 99, 131 (cf. *Kavi-sārvabhauma*); *Sāhnika*, s. *Sāhnoka*; *Sudeva*, s. *Vasudeva*; *Subandhu* (T.; *Suśaṅku* A), 264; *Surottamācārya*, 82; *Sūryadāsa*, 270; *Sauhnoka* (? *Sāhnoka* T.; *Sāhnika* R.), 262; *śrī-Hanumat*, 110; *Hara*, 5, 238, 381 (*Raha* or *Vaha*, A), 202; *Hari*, 333, 379; *Haridāsa*, 101; *Haribhaṭṭa*, 330, 337; *Harihara*, 184, 282. The remaining verses are ascribed to anonymous writers, either under *kasyacit*, or under *keshāncit*. Not assigned to any author in either MS. are : 96 (श्रुतयः पललकल्याः किमिह वयं सांप्रतं चिनुमः । °), 193 (चित्रोक्तोक्तौदयि विषधरा-द्वीतिभाजो रजन्या °), 248 (मकरीविरचनभङ्ग्या राधाकुच-

कलसमर्दनव्यसनी । ०), 348² (वियोगिनोनामपि पद्धतिं वो
न योगिनो गन्तुमपि क्षमन्ते । ०).

The MS. counts 389 quoted verses; but several mistakes occur in the numeration, viz.: nos. 252, 314, 319, 354, 355 are omitted; and nos. 75, 124, 267, 311, 348, 375 are double (or two verses being given under one number), the actual number of verses thus being 390; whilst the Tübingen MS. (which is, on the whole, more correct) counts 382 verses, though here, too, five numbers are double, and one is omitted, thus making actually 386 verses.

It ends:

यदुवंशावर्तसाय वृन्दावनविहारिणे ।
संसारसागरोन्तारतरणे हरये नमः ॥ ३८७ ॥ अविलम्ब-
[सरस्वत्याः ॥

धाम्यद्वासुरमन्दराद्रिशिखरव्याघ्रनाडिस्फुट-
केयूराः पुरुहूतकुम्भरकरप्राग्भावसंवर्धिनः ।
दैत्येन्द्रप्रमदाकपोलविलसत्पुत्राङ्कुरच्छेदिनो
दोहैशडाः कलिकालकल्मषमुषः कंसद्विषः पानु वः ॥
[३८८ ॥ योगेश्वरस्य ॥

जयदेववित्स्वमङ्गलमुखैः कृता येऽत्र सन्ति संदर्भाः ।
तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराण्यत्र ॥ ३८९ ॥
लसदुज्ज्वलरसमुमना गोकुलकुलपालिनीवलितः ।
मदभीष्टितमभिदद्यान्नरुणतमालकल्पपादपः (! A., T.)
[कोऽपि ॥ *

समाप्ता चैवं पद्यावली । रामनाथविदुषो श्रीहरिः ॥
कालाभोनिधिकालचन्द्रगणिते शाके च सिंहे रवी
पञ्चम्यां शशिजे शुभे ऽहि समये पक्षे सिते स्वातिषु ।
नत्वा श्रीगुरुपादपसमुगलं व्यालेखि पद्यावली
श्रीलश्रीयुतश्यामसुन्दरप्रभोर्गोस्वामिनः पुस्तिका ॥ १६ ॥ १६ ॥

The date (Śaka 1646, A.D. 1724) must have belonged to a former MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

* Instead of this *śloka*, the Notices read:

श्रीमन्मदनगोपालचरणद्वन्द्वसंनिधी ।
पद्यावली विरचिता केनचिद् द्विजबन्धुना ॥

3. ROMANCES, POPULAR TALES AND OTHER COMPOSITIONS, IN PROSE AND VERSE.

4035.

1740a. Foll. 155; size 9½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; ten lines in a page.

Aniruddhacarita-campū, a romance, in nine chapters (*ucchvāsa*), on the marriage of *Aniruddha* and *Ushā*; by *Devarāja*, son of *Raghu-pati*, and grandson of *Gaurikānta Godāvaripati*.

It begins:

शाङ्गेन्याकिणरुचिरश्रियो महोत्तम
ते ऽव्यासुर्मेरमथनस्य चाहवो वः ।
पञ्चानामपि सुरभूरुहामसाध्यं
चत्वारो विदधति ये जनस्य कृत्यम् ॥ १ ॥
जयंयजसं श्रुतिवामलोचना-
शिरस्सुमुक्तावलिबिधमावहाः ।
अनारतं नारदवल्गुकीर्णैर्
उपासिताः कैटभचैरिकीर्तयः ॥ २ ॥ ०
ब्राह्मं तेजः स्वीकृताकारसंपदं
वाचो देव्याः स्वैरसंवासाभूमिः ।
आसीत्तेषु (शांडिल्यकुले adds MS.) ज्ञानगोभीयैर्मना
गौरीकांतो विश्वविभ्रातकीर्तिः ॥ १० ॥

गोदावरीपतिरुदारगुणौघरत्नस
तस्मादभूद् रघुपतिः श्रुतशीलसिंधुः ।
चर्कं जहज्जगति यस्य यशःशशांकस्य
त्रैविक्रमं क्रमणकौतुकमातनोति ॥ ११ ॥
ततः सुतो ऽज्ञायत देवराजः
समाश्रितः श्रीशिवलालपादान् ।
नानारसोन्नागरगीयसोयं
तेनानिरुद्धस्य कथा निबद्धा ॥ १२ ॥

विष्णुद्विभूसा सुभगं करिष्युर
वर्हति कीर्तिः किल केशवस्य ।
तस्यायैगृह्यस्य कथेर्वचसि
संतः समाकल्ष्य कृतार्थयन्तु ॥ १३ ॥

अस्ति खलु जलधिनिर्गमोपलोत्तिष्ठितविश्वकर्मनिर्माणनै-
पुणस्वर्णरेखेव शोभमानाभिनवनीरदकुहरदृश्यमानचंचला(०ल)-
चारुकातिर्वसुंधराविलासिनीवाल्मया(?) वलय or देवालय) इया-
मायमाना नभोविभागामसुरहिरण्यमयमरालमालानुकारिणी मुकुं-
दोत्संसंगि श्रीसनाभि शोभा शातकुंभमयी द्वारवती नाम नगरी। ०

I. *pradyumnaparināya*, ends fol. 13b; II. *svapnadarśana*, fol. 27b; III. *mṛigayāvinoda*, fol. 42b; IV. *aniruddhaharaṇa*, fol. 65b; V. *śarabandha*, fol. 90b; VI. *nāradasaṃlāpa*, fol. 108b; VII. *śoṇitapuraprayāṇa*, fol. 122b; VIII. *govindavijaya*, fol. 146; IX. *aniruddhaharināya*.

It ends :

कविमौलिमणेर्जयति वाचो

मुनिवर्यस्य पराशरप्रसूतेः ।

अनुगामितया चिराय यासां

भुवि धास्यंति मनुजैः प्रतिष्ठाम् ॥ १२९ ॥

० संवत् १८४७ मिति श्रावणमासे कृष्णपक्षे द्वितीयायां २ चंद्र-
वासरे ॥

For another MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 39. [H. T. COLEBROOKE.]

4036.

290 d. Foll. 64 (the first of which is wanting); size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1613 A.D.; eleven lines in a page.

Ānandakanda-campū(?), or *Campūkāvya*, as it is simply called in the colophons; a composition, in eight chapters (*āśvāsa*), by *Samarapūṇigava Dikṣita*.

The former title, which does not occur in the colophons, but is assigned to the work by another hand, may have been taken from the introduction now lost in this MS.

The first complete *śloka* (11) runs as follows :

महाकविसरस्वतीमधुरकाव्यनिर्वर्तने

प्रसन्नपदलिप्तया परमुत्तानि नावेक्षते ।

अलंकृतिविधौ मणेरधिगमाय किं गाहते

भुवं त्रिदशधाम वा भुजगराजसीमनिनी ॥ ११ ॥

The work treats of legends of *Śaiva* ascetics, male and female, practising austerities, and obtaining their reward in the manifestation of the deity and the bestowal of favours upon the votaries. But, as in most *kāvyas* of this order, the accessories of laboured composition have entirely overgrown the little incident there is in it, and make it difficult to follow any development in the narrative part of it.

I., fol. 9a; II., fol. 15b; III., fol. 22a; IV., fol. 29a; V., fol. 37b; VI., fol. 46a; VII., fol. 53a; VIII., fol. 64 (fol. 57 misplaced after 61).

It ends :

सर्वैश्चक्रसरोवगाहनियमैरश्रांतयात्राक्रमैर्

अस्तोकद्विजसौहितो विरचनैरावश्यकैरध्वरैः ।

विद्याव्याकरणैश्च शिष्यसदसे विश्वेशमाराधयन्

काश्यामास्त कलत्रसूनुमुखिनः कल्याणवृद्धये ॥

इति श्रीसमरपुंगवदीक्षितकृतौ चंचुकाव्ये षष्ठम आध्यायः ॥
संवत् १६७० समये अग्रहनसुदी ऐषादशोवारसनीवासरे(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4037.

492. Foll. 269 (of which fol. 110 is double, and fol. 98 is wrongly bound between foll. 87 and 88); size 13 in. by 6 in.; excellent Bengālī handwriting of 1805 A.D.; 8-10 lines in a page.

Ānandavṛindāvana-campūkāvya, a romance in verse and prose, in 22 *stavaka*, on the early childhood and youth of *Kṛishṇa*, by *Kavi-Karṇapūra* (son of *Śivānanda Sena*). It begins :

चन्दे कृष्णपदारविन्दयुगलं यस्मिन् कुरङ्गीदृशा

वक्षोजप्रणयीकृते विलसति स्निग्धो ङ्गरागः स्वतः ।

काश्मीरं तलशोणिमोषरितनः कस्तूरिकां नीलिमा

श्रीखण्डं नखचन्द्रकान्तिलहरीनिर्व्याजमातन्वते ॥ १ ॥ ०४ ॥

गुरुं नः श्रीनाथाभिधमवनिदेवान्वयविभुं

नुमो भूषारलं भुव इव विभोरस्य दयितं ।

यदास्यादुन्मीलन्निरचकरवृन्दावनरहः-

कथास्वादं लब्ध्वा जगति न जनः ह्यापि रमते ॥ ५ ॥ ०७ ॥

मातर्वाणितवानिज्ञं करुणया लभप्रमोदा वयं० ॥ ८ ॥ ० १३ ॥

ज्ञानन्दवृन्दावननामधेया चम्पूमिमां कृष्णचरित्रचिन्ता ।

मनोविनोदये रसग्रहाणां चक्रे स्वमोदाय च कर्णपूरः ॥ १५ ॥

Cf. Notices, x., p. 76; new ser., i., p. 29.

Stavaka I. is devoted to the description of Vrindāvana, and called *bhagavatsthānatattva-vallīvistāra*; II.-VII. are comprised under the general appellation *bāhya* (or *kaumāra*)-*līlālatā-vistāra*; VIII.-XXII. called *kaiśoralīlālatāvistāra*.

It ends :

चैतन्यकृष्णकरुणोदितवाग्विभूतिम्

तन्मात्रजीवनधनस्य जनस्य पुत्रः ।

श्रीनाथपादकमलस्मृतिषुङ्खबुद्धिम्

चम्पूमिमां रचितवान् कविकर्णपूरः ॥

इत्यानन्दवृन्दावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवो नाम
द्वाविंशः सप्तकः ॥

The MS. is in the handwriting of Rāmahari Rudradāsa. [H. T. COLEBROOKE.]

4038.

645. Foll. 282; Bengālī character; size and writing as in last MS.; twelve lines in a page.

Anandavṛindāvanatikā, also called *Sukhavartinī*, a commentary on the preceding work, composed by *Vrindāvana Cakravartin*(?), whilst residing on the banks of the Rādhāsaras.

It begins :

वत्सास्वाद्य मुहुः स्वया रसनया प्राप्य सत्कायतां

देयं भक्तजनेषु भाविषु सुरैर्द्विप्राप्यमेतस्वया ।

इत्याज्ञापयतेव येन निदधे श्रीकर्णपूरानने

वात्ये स्त्रीप्रदिलातृते गतिरसौ चैतन्यचन्द्रो ऽस्तु नः ॥
[१ ॥ ० २ ॥

नन्दोत्सवादिवासानां होलीदोलादिकाधिका ।

श्रीकृष्णलीलां जगन्मय कर्णपूरो महाकविः ॥ ३ ॥

Cf. Notices, x., p. 78.

It ends: तन्मात्रजीवनधनस्य श्रीशिवानन्दसेनस्य ॥ इत्या-
नन्दवृन्दावनटीकायां सुखवर्तिन्यां द्वाविंशतिसप्तकसंगमनं ॥ ०

राधासरस्तीरकुटीरवर्तिनः

प्राप्यवृन्दावनचक्रवर्तिनः ।

ज्ञानन्दचम्पूविभूतिप्रवर्तिनः

सनो गतिर्मे सुमहानिबर्तिनः ॥

Rāmahari Rudradāsa likewise wrote this MS. in 1805 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

4039.

2624. Foll. 62; folio, size 12 in. by 7½ in.; modern, cursive Telugu writing, by different hands; 20-44 lines in a page.

Kākutsthavijaya-campū, the story of the exploits of Rāma, the descendant of *Kakutstha*, in eight cantos, in prose and verse, by *Vallī-sahāya Kavi*, pupil of *Nārāyaṇācārya*(?).

It begins (with the numbers added): रघुनीर-
विजयं (?) रघुनीरो विजयतु ॥ श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ॥ श्री-
नारायणार्यैर्पदपंकजयोरयमंजलिः ॥

भयतरदानसंपात्संपन्नानेकपूर्वहकापेक्षं ।

गलयतु स प्रत्यूहानागलदंतावलं महा[न्] किमपि ॥ १ ॥

वस्वस्तु तद्दुष्टदुर्मशास्त्राशतमूलशिरपरमेकं ।

निद्रागुणविद्रावणमुद्राकरमस्मदंतरे किमपि ॥ २ ॥ ० ३ ॥

तमःपटललुटाक[र]नःपुनसमुज्ज्वलं ।

नारायणार्यैरस्तं तच्छ्रेयसे भूयसे ऽस्तु नः ॥ ४ ॥

रघुवीरगुणस्यारसकौतुकिनामिषं ।

काकुत्स्थविजयाभिख्या कृतिरेषा वितन्यते ॥ ६ ॥ ०

The sixth canto is wanting between foll. 48 and 49.

It ends :

काकुत्स्थविजयसंज्ञं काव्यं वल्लोसहायकविरचितं ।

पर्याप्तमनुलभाभ्यादुज्जासेनाहमेन च सहैव ॥

वामभागप्रभापूरपूतज्ञपाशतयुतेः ।

कालदर्पेभिदः प्रीत्यै कत्यचित् (?) कस्य० स्यादिव कृतिः ॥

इति श्रीमहाभूलवंशपारावारपरिजातेन कवितारसभारा-
विद्यावणद्रोणीभचचरणनारायणविपश्चिद्व(०७)रससेवकज्जा-
शतानुतमेन (?) वृत्तेन वल्लोसहायकविना विरचितः काकुत्स्थ-
विजयाख्यं पूरप्रबंधः पर्याप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4040.

408. Foll. 82; size 12½ in. by 4 in.; fairly written in the Bengālī character; seven lines in a page; modern.

Kumārabhārgavīya, the story of *Kumāra*, the god of war, told in ornate prose and verse, in twelve chapters, by *Bhānudatta*, son of *Gaṇapati*.

The introduction gives the following pedigree (son of son): *Ratneśvara* — *Sureśvara* (disciple of *Śaṅkarācārya*) author of *Śārīrakamīmāṃsābhāṣyavārttika* — *Viśvanātha* — *Ravi-nātha* — *Bhavanātha* — *Mahādeva* — *Gaṇapati* — *Bhānudatta*.

It begins (with the numbers supplied):

भूयादेष सतां हिताय भगवान् कोलावतारो हरिः
सिन्धोः क्लेशमपास्य यस्य दशनप्रान्ते नटन्या भुवः ।
ताराहारति वारिदस्तिलकति खर्बाहिनी मात्यति
क्रोडादर्पणति क्षपापतिरहर्देवश्च ताटंकति ॥ १ ॥
विम्बं चण्डरुचो विधाय परशुं दण्डकृताहीश्वरं
रामे खेलति खेटकाय कनकक्षीणीधरं पश्यति ।
दीर्घेश्वासयुषां^(०) जुषां विशाणवपुषां विज्ञानवक्त्रद्विषां
वाष्पक्षालितचक्षुषां दिविषदां सेवाञ्जलिः पातु नः ॥ २ ॥
भूतेशस्य कुमुद्वतीपतिकलां कोदण्डमासादयन्
शिञ्जां सञ्जनयन् भुजङ्गमपतिं शूलं शरं योजयन् ।
कैलासे दरहासमत्रिसुतया व्यालोलमालोकितः
पायादायतपुण्डरीकनयनो बालः कुठारायुधः ॥ ३ ॥^{० १३} ॥
पूर्वकवेरपि कवितां शृण्वानो मम गिरं शृणुयात् ।
द्राक्षामपि भुञ्जानो जगति जनो वागमृतं पिवति (पिपासति)
शरजन्मकर्मसुखं^(१) गौरीहितकारि चेष्टितं यस्य ॥^{॥ १४ ॥}
भवसूनोस्तु कथां भानुसत्कविः कुरुते^(१) ॥ १५ ॥
गुरुप्रकाशो जगदक्षिकाया रत्नेश्वरो रत्नमिवाविरासीत् ।
परिस्फुरत्यः क्षितिमण्डलानामनस्तमस्तीव्रमपाचकार ॥ १६ ॥
चक्षुर्ज्ञातिविचित्रवीतिबहुलस्फोतिक्षणकङ्कणं
नृत्यन्तं वसनान्जने भगवतीमालोकितुं भारतीं ।
नाभीं पद्मसमुद्भवो हृदि हरिर्नीले^(१) भवानोपतिष्
चक्रे यस्य शिराय दर्शितसमुज्जासानिवासोद्भवं ॥ १७ ॥

सुरेश्वरः सुराचार्य इव तस्यात्मजो ऽभवत् ।

यः पोतं वारिदिकं चक्रे वेदान्तस्त्रीरनीरधी ॥ १८ ॥

बाह्य एवाभवद्यस्य विश्वस्यातो गुणोदयः ।

पञ्चमः कोकिलस्येव मदनस्येव सौरभं ॥ १९ ॥

पुत्रस्तस्य प्रथितचरितः श्रीत्रिपावित्र्यसिन्धुर्^(१) श्रीत^०

दुःखार्तानां सद्यद्दयो विघ्ननाथो स्वतीर्थः ।

वाचां देव्याः सुरतगणितं मौलिरत्नं प्रदीपो

यस्यागारे समजनि तमःक्षालितासु क्षपासु ॥ २० ॥^{० २१} ॥

अजनि दलितदोषः कृमभृचक्रतोषो

रविरिव [र] विनायस्तस्य पुत्रः पवित्रः ।

विकचकमलकान्तैर्भारती लोचनान्तरं

यदुपरि परितुष्टा पुष्पवृष्टिं चकार ॥ २२ ॥^{० २३} ॥

बहुविधगुणधामा श्रीत्रिसौजन्यसोमा

समजनि भवनाथो भूषणं भूतधात्र्याः ।

प्रसरति वहिरन्तः पूरयित्वा मुरारः

स्मितचयवचनापञ्चस्रणा यस्य कीर्तिः ॥ २४ ॥

स्वामी त्रिभुवनवन्द्यः श्रीवत्सं लाञ्छनं कृतवान् ।

इति किं पतिव्रतासौ भवनाथलक्ष्म[तु] मेदिनी विदधे ॥ २५ ॥

वेङ्कटदेविधिर्महोन्नतिनिधिः पावित्र्यवाचां निधिस

तस्मात् पुण्यवशादजायत महादेवो गुणस्यावधिः ।

नृत्यन्तः शशिनं विधाय तिलकं यत्कीर्तिवामभुवो^(१)

मुक्ता मौक्तिकधरौ वितनुते भावावतारश्रियं ॥ २६ ॥^{० २७} ॥

पाद्यप्रौढमतिर्नये कृतरतिर्वंशे शिरोऽलंकृतः

प्रीतीं कैरविणीपतिगणपतिस्तस्यात्मजो ऽराजत ।

दृष्ट्वा यस्य यशोभियापसरतो यज्ञोपवीतं पथि

प्रभष्टं रजनीपतेः सुरसरिद्विजादिवोन्मीलति ॥ २८ ॥

एकं यन्निरवद्यशीघ्रकवितासौभाग्यमालोकयन्

एकामङ्गुलिमातनोति भगवान् शङ्के सरोजासनः ।

तस्यात्रावयतस्तुषारकिरणक्रोडे कलङ्कल्लाद्

एषा काचन काचकानिर्बुधिरच्छाया समुज्जृम्भते ॥ २९ ॥

गणनाथकृतां पुस्तं^(१) वीणां नारदनिर्मिता ।

रोमाञ्जली गिरां देवी करोति करपश्योः ॥ ३० ॥^०

Another stanza, after which prose.

Fol. 5: तथैकदा सतातेन यमदग्निना^(ज०) ऽनन्तगुणेन चतुरेण
संचारेण धरित्रीं पवित्रीकुर्वता चरणकलाभ्यां दक्षिणा दिगलक्षक्रे
ततश्च मदालससुरनगरनागरीकरकमलविकीर्यमाणसिन्दूरजो-
राजीभिरिव विराजमाने वियतिं ककुप्कामिनीवः^(०व) कणित-

कनककलसकान्तिमनुवहति भगवति विवस्वति मधुमधुरनिस्सने
सारसमिधुने समुल्लसति दक्षिणमरुति चानुकूले स्वावासस्थल-
हेतोरुक्ष्मां दिशं भूषयितुं शुभप्रस्थानं कृतवाभगवान् । अथ
भगवानोसिव(!) भुजशीचिलालितगणेशमूर्तिमनवरतशर्मदां नर्मदां
पुरस्कृत्य विन्ध्याटवीमिव महाकालभवनमनोहरां जयिनीमुज्ज-
यिनीमवलोक्य गृहाराममिव नीलकण्ठमृगेश्चणानन्दितजनवृन्दं
काञ्चीपुरमिव विलसत्सीधकोटोतीर्थमनोहरं द्रौपदीदृष्टिपात-
मिवार्जुनवर्ज्यमानं स्वलमिव नवाङ्कुरसमृद्धिं दधानं पोतवणिजमिव
संपदं दधत् नरपतिप्राङ्गनमिव विपुलभवनभिरामं कमलमिव
स्पृष्टतरमधुरमन्दारभूषणं कार्त्तिकेयशुभशरीरजघ्नीरं शक्रनगर-
मिव साधुकल्पतरुमकरन्दसन्दोहदुर्दिनं नरपतिपत्ननमिव कल-
शीतलागमशेहरं(?) युवतिकुलमिव भव्यामलकधारां दधत् हरजटा-
जूटमिव कपिलाभानुषक्लं सयोध्यामिव बहुशोभाञ्जनविनोदशो-
भमानमुन्याश्रममिव ०

Ch. II. begins, fol. 7b : अथ तस्मिन्नेव स्त्रे पवित्रे
क्रियन्तस्तपस्विसार्थास्तं भगवन् संघटयास्रभूवुः । ततस्तैः समेतो
नन्दिगणपरिवृतः पन्थानमतिवाहयास्रभूवुः सः । ततः स च
तपस्विसार्थास्तपस्विनामधिपतिं कलावन् जमदग्निमित्यवादीत् ॥ ०

III., fol. 15a : अथ क्रमेण कल्पयज्ञवेदीं गौरीकन्यास्व-
कपेण(!) धरणीभूतो महोत्सवदीधितिमेनामलक्षक्रे ॥ ०

IV., fol. 23a : अथ प्रादुर्भूतयौवनीमेनामवलोक्य विहस्य
रहस्यवेष्टमनि काचिदाजन्मसहचरो किञ्चिदिति बभाषे ॥ ०

v., fol. 31b :

शायकैर्बहुलखेददायकैस्तां प्रहृत्य सरसीरुहेष्णां ।
मन्मथो मधुमस्वस्तपस्विनामन्धकारिगृहमाययौ ततः ॥
मदनो मदनो नः सतां विशिष्यैर्धैर्यविविदारणोन्मुखैः ।
मुखलीकृतलोचनासुजं प्रजहार द्विजराजशेखरं ॥

VI., fol. 39a : अथ दर्शितमहोन्नतिः कुवलयालंकृतिर्महीभृ-
दपि स्वपर्वभिरशेषैरुदञ्चितेन विरिञ्चिना सुरैः कृतकन्यकाप्राथै-
नः कनकक्रेतकीर्णमम्ररोमसुदेहदीधितिमङ्गिपुगलनमस्काराय
समागतां अन्तःप्रेममृदुना करतलेनामृशं मुकुलितविलोचनयु-
गलश्चिरं चेतः प्रमोदयामास ॥ ०

VII., fol. 47b : अथ महोत्सवचरितमवलोकयितुमानन्द-
विकसिततारका तस्याः ०

VIII., fol. 53b : पितुः [ॐ - -] प्रमदेन गोत्रिणां
मनो मनोराजशतेन(?) नाकिनी । रिपोर्वैषोढ्यथया महोन्नतं
मरोजनेचा समपन्न दोहदं ॥

IX., fol. 58 : अथ शुभे मुहूर्ते निखिलज्ञाता पिता पदे
पतन्या प्रतिपक्षलक्ष्या पतितमिव कुसु[न]कलापे रतिवति-
समुपनीतमिव चरणप्रोष्कननिवसनं नखनिष्ठातकिरकं दधानं
किसलयसीभाग्यानां प्रतिनृपतिप्रियां करुणरसानां च गमन-
पथमिवोद्धरेत्ता दधानं ०

X., fol. 62b :

करेण कोदण्डलतां विधृत्य मातुर्नमस्कृत्य पदारविन्दं ।
इति स नार्थं यमुधाधिनाथं जेतुं भवानीतनयः प्रतस्थे ॥

XI., fol. 66b : अत्रान्तरे कपोलमखलदोलायमानकुञ्जलः
किरीटकोटिकिरणकलापिकमीरितसभामखड्गपल्लवगुणसिंहनिन -
दसन्निभरचनास्ववपूतास्वरस्तुरगमारुह्य गञ्जमनुगञ्जन् चैता-
निकसमस्तौघोत् ।

XII., fol. 73b :

दिक्षु दिक्षु क्षिपन् चक्षुरम्भोरुहसहोदरं ।
पदातिमुभगश्चक्रे सुरसेनावलोकनं ॥

अथ भाङ्गारयन्तु भेरीः प्रताडयन्तु पटहान् तरलीकुर्वन्तु
तुरगान्मदयन्तु मतङ्गान् चमत्कारयन्तु चापवतीः शीलयन्तु
शरान् अयन्तु शक्तीः खेलयन्तु सन्नान् दीपयन्तु दहनवाना-
दीत्युभयोः सेनयोः समभूयन् सामन्तानां ध्वनयः ॥ ०

It ends :

पुलकाङ्कुरशोभमानमूर्तिः सुरकानाकुलगोयमानकीर्तिः ।
अरविन्दमरन्दचारुहास्यो बहुलास्यो भगवान् गृहं प्रतस्थे ॥
भवतनयो बहुधारणकुक्षिकीतुकी यावत् । तावत् कुमार-
भार्गवि भगवती भवार्चिता यदभूत् ॥

बालो मुहुरलंकारमर्थं विस्मरति व्रजन् ।
धीमान् कखे तमादत्ते न तु चित्रेन दुष्यति ॥

इति श्रीभानुदत्तविरचिते कुमारभार्गवीये षादश उच्छ्वासः
समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

4041.

114d. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; fair,
modern Devanāgarī writing, by two different
hands; 10 and 11 lines in a page.

Gaṅgāvataraṇa-campūprahandha, a poem on
the Descent of the Gaṅgā, in seven cantos, by
Śaṅkara Dikshita, son of Dikshita Bālakrishṇa,
and grandson of Dikshita Dhundhirāja.

It begins :

गलहानकीलालकलोलनीभिः

परिप्राप्य गंडस्थलीं लोलमौलिः ।

हसन् हासयन्नेकगंगाधरं यः

समव्यादभय्याद्भवानीतनूजः ॥ १ ॥

प्रविकसिताप्लवङ्गः प्रतृहध्वीतखंडने चंडः ।

भुवनाभयकरदंडः स जयति विप्रेशमार्तंडः ॥ २ ॥

एकं स्तनं धयन्नपि तिर्यग्वलनोर्ध्वशुंडपेदुमुधा ।

वरदानवदान्यकरः किरतु सविमान् द्विपेद्रास्यः ॥ ३ ॥

परीरभां स्थाणुं निजसमधिकारुण्यकलितां

त्रयाणां देवानां त्रिगुणपुरुषार्थौघफलितां ।

हरंतौ भक्तौघे भवभुजगदष्टे विकलतां

हिमाद्रावुड्गतां निजहृदि भजे कामपि लतां ॥ ४ ॥ ०६ ॥

वंदे सुचंधुवाणी कविसखाद्दालिदासभवभूती ।

शेषाशेषमुखादिव येभ्यो वाणी सहस्रधा समभूत ॥ ७ ॥

वल्मीकभूहरगिरिं वंदे कविकाव्यकंदभुवं ।

यन्मुखकंदरनिर्गतनिर्झरवाग्जाह्नवी पुनाति जगत् ॥ ८ ॥ ०७ ॥

आसीदासीमस्त्रावलयरक्षगदीक्षाविचक्षणक्षपितारातितति-
तमिसुमुंडपुंडरीकतांडवितयशःकासारः । कुटिलकौशिकगणा-
धीकरणमहौषधिरिपुग्रीष्मदिवससंतापभीष्मः । प्रचंडदोर्द्धा-
विर्भवप्रतापमार्तंडः । ०

It ends :

कपिलमुनिमुकोपप्रौढदावानलोद्यत् -

ललित[त]रशिखाभिप्रुष्टसर्वगसाराः ।

भसितलसितदेहा[ः] सागरा वलुगंगा-

चरणशरणचिन्तामुक्तिभावं गतास्ते ॥ ८५ ॥

इति श्रीमत्समस्तशास्त्रपारंगमदीक्षितदुर्दिराजात्मजसाहित्य-
पारावारपारीणकविताकांतारकंठीरवसर्वस्वदानदीक्षाविचक्ष-
णश्रीमद्दीक्षितबालकृष्णसूनुशंकरविरचिते गंगावतरणचंपूप्रबंधे
गंगाचरणांकः सप्तम उच्छ्वासः ॥ समाप्ते ३५ ग्रंथः चतुर्ब्रह्मब्रह्मान-
नहरणदेहावनिमिते (? ० विनिमिते) महोमासे सोमाहनि विशद-
पक्षे शिवतिथौ ॥

Then follow three verses, beginning : लस-
त्काशीशंभुस्तव ०.

According to Prof. Aufrecht (Cat. Bodl., p. 122a) the author wrote his *Śaṅkaracetovilāsa* between 1770 and 1781 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

4042.

2625. Foll. 86; size 10½ in. by 8½ in.; modern Telugu handwriting; 34-41 lines in a page.

Campūbhārata (or *Bhāratacampū*), the story of the Bhāratas, in prose and verse, by *Ananta-bhaṭṭa*; with a commentary, called *Sarasvatī-vilāsa*, by *Nṛsiṃhācārya*.

The complete work consists of 12 *stavakas*; but the present MS. breaks off before the completion of the 7th chapter.

It begins :

वेदीताचार्यकृपया चंपूभारतदीपिका ।

सरस्वतीविलासाख्या नृसिंहायणे तस्यते ॥

नालंकारो न शब्दस्य प्रक्रियापि विलिख्यते ।

ग्रंथविस्तरभीत्या तु तात्पर्यं वस्तु वर्ण्यते ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नेन परिसमाप्यर्थं ० श्लोकतो निबध्नाति ।

कल्याणं वो निधत्ता करटमधुनीलोलकलोलमासे ०

See Burnell, Tanjore MSS., p. 160a; according to whom text and commentary have been printed at Madras. In the Brit. Museum and Ind. Office Catalogues, editions with the commentaries of (*Kuravikula Candra*) *Rāma Kavindra* (*budhendra*), *Mallādi Lakshmaṇa Sūri* and *Nārāyaṇa Sūri* (*Bājirāy Khaṇḍ*) are mentioned. [MACKENZIE COLLECTION.]

4043.

1829. Foll. 81; size 12 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing (European paper); eight lines in a page.

Campūrāmāyaṇa, or *Bhojacampū*, an imitation, in prose and verse, of the story of the *Rāmāyaṇa*, divided, like the original, into six *kāṇḍas* (from *Bālakāṇḍa* to *Yuddhakāṇḍa*). The first five *kāṇḍas* are ascribed in the colophons to *Vidarbharāja*, also called *Bhojarāja Paṇḍita*

at the end of the work; whilst the 6th *kāṇḍa* is attributed to *Lakshmaṇa Sūri*, son of *Gaṅgādhara*—a native of *Āsanagaragrāma* (?)—and *Gaṅgāmbikā*.

Some MSS. contain a 7th *kāṇḍa*, ascribed to *Veṅkaṭarāja*.

It begins: लक्ष्मीं तनोतु सुतरामितरानपेक्षम् ०

It ends:

साहित्यादिकलावताशनगरग्रामावतंसायित-
श्रीगंगाधरधीरसिंधुविधुना¹ गंगाबिकामुनुना ।

प्राग्भोजोदितपंचकांडविहितानंदे प्रबंधे पुनः

कांडो लक्ष्मणमूरिणा विरचितः षष्ठो ऽपि जीयाच्चिरं ॥

The leaves are throughout marked भो० च०.

The work was published at Poonah in 1852; and, with a commentary by *Rāmacandra Būdhdendra*, at Madras in 1859; and repeatedly since.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4044.

939a. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Citracampū, a romance in mixed prose and verse, composed, in 1744 A.D., by *Bāṇeśvara Vidyālaṅkāra Bhaṭṭācārya*—son of *Rāmadeva Tarkavāgīśvara*, and grandson of *Viṣṇu Sidhāntavāgīśvara*—for his patron *Citrāsena* of *Vardhamāna*.

It begins:

चन्दे कवीन्दाननमिन्दुमौलिं वृन्दारकेन्दैरभिवन्द्यमानं ।

विम्लाटवीदारणदारुणैकदंशं जगन्मङ्गलकुम्भकुम्भं ॥ १ ॥

अपि च ॥

अङ्गारोहणवाञ्छया गिरिभुवो यानं प्रति खं हठात्

भान्या वन्यमतङ्गजस्य कुपितं तद्वाह(?)कशढीरवं ।

दृष्ट्वा चोत्कृतिगर्जितैस्त्रिजगतीमुड्डेपयन् सस्मितं

देव्याङ्गे कलितः सुरासुरसुतो लसोदरः पातु वः ॥ २ ॥

¹ स एव सिन्धुः समुद्रः । तस्य विधुना चन्द्रेण पुत्रत्वादुल्लासकरत्वाच्च तदूपेणेत्यर्थः । *Rāmacandra's* comm.

किं च ॥

समन्तादुद्दामक्षुतिनिहतयोर्वैश्वतमवे(?)

कलानाचश्रेणीकृतहृषिभूषे निरुपमे ।

शरख्ये संपृज्ये निरवधिपरानन्दमदने

हरेः पादाम्भोजे तव हृदयभृङ्गो विहरतु ॥ ३ ॥

विधायां निखिलप्रकाशनकर्त्री सीदामिनो शाश्वतो

प्रेमखौशिरुहैकवर्धनकर्त्री कामात्मनमात्मदा ।

वाद्याभ्यन्तरदुर्निवारचहुषासंतापशान्तिप्रदा

धारां चारुवितन्वती स्मर मनःकादचिनो कामपि ॥ ४ ॥

यत्नोलोकविलासकेलिरसिकं भूभङ्गभङ्गीनव-

क्रोडाविव्यक्तसर्गसंस्थितिलयं सारं क्षुतीनामपि ।

वृन्दावत्यलिकुञ्जपुञ्जभवनं तन्मे मनःपञ्चरे

राधामाधवसंज्ञितं विजयतामङ्गनमाम्भं महः ॥ ५ ॥

कथितविमलहेमोद्दामरेखाङ्गमाना(?)ला-

चलयित इव भूयादिन्दुनीलो मणिसे ।

हृदि निरवधिराधालिङ्गितश्रीमदङ्गो

निखिलहृदयहारिधृतरङ्गो मुरारिः ॥ ६ ॥

नत्वा श्रीगुरुपादपङ्कजयुगं श्रीरामपादामुगं

श्रीमल्लक्ष्मणजानकीहनुमतां पादारविन्दान्यपि ।

धीरश्रीयुतचित्रसेनधरणीधीरेयचूडामणेर

आदेशेन समातनोति किमपि श्रीयुक्ताणेश्वरः ॥ ७ ॥

पूर्वेषामतिमाचहारिमधुरव्याहारलीलाभृता

धीराणां भणितेषु सत्त्वपि समारम्भातिदम्भादिषु ।

खनाय कर्णामयैः सुकरुणा दृष्टिर्विधेया यतः

स्पर्शः स्पर्शमणेरयोऽपि तनुते हेमाखनीलगुणैः ॥ ८ ॥

अभूदभूतप्रतिमो महामतिर्

महोपतिर्भूमिमहेन्दुसंततिः ।

मनोभुव[ः] स्पर्धिमनोहराकृतिर्

मुरारिपादाञ्जयुगस्फुरन्मतिः ॥ ९ ॥

निसर्गरम्याद्भुतसर्गकौतुकी

स्फुरन्निवेदीचतुराननश्चविः ।

निबद्धपद्मासनमुन्दराकृतिः

सरोजयोनिर्भगवानिवापरः ॥ १० ॥

गिरा श्रिया च स्फुरदुत्तमाकृतिर्

जगत्परिचाणविधानसङ्कृतिः ।

सुपुङ्गुरीकाञ्छिता मनोहरो

रथाङ्गपाणिर्भगवानिवापरः ॥ ११ ॥

पुराजितैर्दुस्तरपूरिदुष्कृतेषु

चिराय बह्वानपि यः स्वकेतने ।

विमोचयामास दयाद्वैमानसः

पिनाकपाणिर्भगवानिवापरः ॥ १२ ॥

यश्च निखिलभूमौपालमौलिमालाविराममानकिरीटघटा -
विजृम्भमाणमहामणिनिवहमयूखमण्डलीनीराजनातिविराजमान-
राजसिंहासनोपात्तभूमण्डलो भूमण्डलोदरविरोचमानप्रतापप्रभा-
करमण्डनप्रभाप्रभावदुरितचरान्धकारोऽन्धकरोतिरिव निर्भरसं-
वर्धमानविनायकगणो महासेनातिशयप्रेमाखर्वितदर्पकदर्पो ना-
गेन्द्रावतंसो भूतिभूषितश्च ० (fol. 3b) विचित्रसेन-
श्चित्रसेनेति युक्तायैवामिधानं समासादितवान् ॥ ॥
तस्य राज्ञो निखिलराज्यसंभारसंरक्षणवेक्षणविधिमन्ततन्त्रसं-
चारचारुचातुर्यैर्धुयचक्रे चूडामणिरतुल्यप्राङ्मुखसामुद्रस्यपरस्प-
रापराभावितपुरहूतपुरोहितप्रभावो निरवद्यगद्यपद्यमयविविध-
प्रबन्धचयनव्यातिदिव्यकाव्यमाधुरीभरचमत्कारसारचुचनचदुल -
चारुचञ्चरीकबरचातुरीभरमनोहरो . . . निजकुलकुमुदकान-
नविकाशनामन्दचन्द्रः श्रीमाणिक्यचन्द्रो नाम ॥ ॥ एत-
स्मिन्नेव वासरे महता चमूसमूहेन सचिवसमाजधिराजं वर्धमान-
नगरमधिसंस्थाप्य महाराजः समस्ताशाचक्राक्रामिणा महावि-
क्रमशालिना वृहता बलव्यूहेनाच्छाद्य भूमौवलयमनन्यपरायणः
शरणगतकरुणास्पददरिद्रिजगणभूयिष्ठं प्रजासमूहमज्ञत (!)
उभयसंचारं संस्थापयितुमभिनवनिजाधिकारदक्षिणप्रयागगङ्गा-
सागरसंभेदमयतोर्थेत्वाऽभ्यन्तरालमहीवलयमण्डलायमानां वि-
शालां नाम विशालीं नगरीमाजगाम ॥

The king subsequently starts on a hunting expedition, which offers the poet opportunities for numerous descriptions of forest scenery and occurrences. A dream during a night's rest introduces an even more wonderful hunting expedition, in the course of which the king fancies himself to go to Goloka (fol. 32a): ० गोलोकभवनं पुरमतिमनोहरं प्रविवेश । प्रविश्य च भगवतीं प्रेमभक्तिं ददशे । ततश्च . . . साष्टाङ्गप्रणतिस्तुतिसं-
ततिभिः सपरिजनां देवीमभिसंतोषयामास । the 'mahādevī' then refreshes him with fruit and cool drink, bids him seat himself near her divan (paryāṅka), and addresses him (fol. 33a): महाराज मुक्तोऽसौदानं दारुणेभ्यः संसारपाशेभ्यः । ० She subsequently visits with him the Satsaṅgasaras (fol. 33b), the Maṇikarnikā lake at Kāśī

(fol. 34b), the Maṇḍakīnī, Yamunā and Vṛindāvana (fol. 38a), where the king sees Govinda-deva himself (fol. 41a). At the goddess's command he then plunges with her into the Rādhākunḍa and the Śyāmakunḍa. On issuing again he sees rising from the water a tender youth (sukumāra kumāra) driving swiftly away on a horseless car, of whom he had had a glimpse several times before, and questions the goddess regarding him, whereupon she explains to him that this is the māyā avidyā, the car being the human body; and in a series of stanzas she expounds the principles of Vaishṇava Vedāntist metaphysics. The king then starts with the mahādevī on his homeward journey, the goddess pointing out to him many sacred spots about Mathurā. Having passed successively the Sarayū with Ayodhyā (where the king offers to Rāma a prayer of 39 stanzas, each ending with श्रीरामचन्द्रं शरणं प्रपद्ये or रघुनाथमीडे), Janakapura, the junction of the Gaṅgā and Gaṇḍakī, the Phalgu with Gayā, the Mandāra (where he worships Madhusūdana), Vaidyanāthāśrama, the Pāṇcakūṭa—where he sees and worships Raghunātha, Lakshmaṇa, Mahāputrī (? Sītā), and the son of the wind (Hanuman)—they at last arrive at Guptapallipurī (sacred to Vṛindāvanacandra and Rāmacandra), where, in parting from the king, the goddess recommends to his good favour the poet (śrī-Bāneśvarasamjñitam dvijavaram) and his minister Māṇikyacandra; and having blessed him, enters his heart. At the same moment the king is awakened by the sound of singers and instruments. The poem ends:

आसौहृपतिचक्रमौलिमुकुटो यः कृष्णरामः कृती

तत्पुत्रो जगदादिरायमुकृती स्थातो धरामण्डले ।

तस्मादद्भुतकीर्तिचन्द्रकिरणश्रेणीनिरस्ताखिल-

ध्वान्तोऽजनि कीर्तिचन्द्रमुकृती क्ष्मापालचूडामणिः ॥

[२७५ ॥ ० २७६ ॥

पुत्रस्तस्य महीभुजः समजनि श्रीमान् गुणाम्भोनिधिर्
 विद्याभिर्विनयेनैरभिनयैः प्रेक्ष्यतापोद्भवैः ।
 प्रादुर्भूय महीभुजः सुरपुरीनाथं कृतावयहं
 संपातैर्विविधान्नसंचयमयैर्जित्वा जहासेव यः ॥ २७७ ॥
 सप्रयामसमीपधाम परमं श्रीगुप्तपत्नीति यत्
 श्रीवृन्दावनचन्द्रनन्दितमपि श्रीरामचन्द्रोऽम्बलं ।
 यत्र स्वर्गधुनीतरङ्गनिकराः स्वर्वर्त्मसेतुपमा
 विद्वांसो निवसन्ति तन्महापुण्यातिथया जनाः ॥ २७८ ॥
 तत्राश्रान्तबुधेन्द्रसुन्दरयशःसंतानसंतानसद्-
 वंशोत्तंसपरम्परा विजयते शोभाकरस्योत्तरा ।
 यत्रामित्रबुधद्विपेन्द्रदमनप्रोहामकरखीरवो
 वादीन्द्रः कविवक्त्रकैरवरवीर्यो रामनामा कृतो ॥ २७९ ॥
 जातोऽस्मादुत्तरो यथा दशरथात् श्रीराघवेन्द्रस्तथा
 धीरेन्द्रो भुवि राघवेन्द्रमुकृती स्यातो धरामखले ।
 यस्मात्कामपि लब्धवानथ महाविद्यां यदात्मोद्भवो
 विष्णुजिष्णुर्भूतसदृशः सिद्धान्तवागीश्वरः ॥ २८० ॥
 यत्काव्योदयतः शिलार्पि मृदुना वज्रं शिरीषायते
 विद्वांसः परिपूर्णयन्ति नितरां मूर्धानमूर्ध्वाननाः ।
 यद्विद्यायशसा निगद्यत इह ब्रह्माखंडभाण्डोदरे
 तस्याभून्नयः सुरेज्यसदृशः सत्तर्कवागीश्वरः ॥ २८१ ॥
 पुत्रस्तस्य [च] रामदेवकृतिनः श्रीयुक्ताणेश्वरो
 धीरश्रीयुतचित्रसेनधरणीनाथेन संवर्धितः ।
 चम्पू कामपि निश्चलेन मनसा तस्याज्ञया निर्ममे
 विद्वांसः परिशोधयन्तु कृपया तेभ्यो ममास्तां नतिः ॥ २८२ ॥
 भ्यात्वा श्रीरामचन्द्रं सह जनकमुताल्लसणाभ्यां प्रयत्नाद्
 आज्ञामाज्ञाय राज्ञामपि मुकुटमणेश्चित्रसेनाह्वयस्य ।
 शाके कालाङ्क(?)तर्कौषधिपतिगणिते कार्तिकीये दशांशे
 पूर्णो श्रीचित्रचम्पू व्यतनुत दिवसे श्रीलबाणेश्वराख्यः ॥
 शकान्दाः १६६६६ ॥ [२८३ ॥
 धीरश्रीचित्रसेनः क्षितिपतिर्तिलकः श्रीलमाख्यश्चन्द्रो
 मन्त्रिस्तोमायगण्यस्तदुभयमिलनं रत्नहेमाभिषङ्गः ।
 आस्तां भूभूषणाय प्रकटितमहिमा पुत्रपीत्रप्रपौत्रैः
 स्फूर्जद्गीर्तिश्चिराय प्रथयतु परमं कीर्तिकर्पूरराशि ॥ २८४ ॥
 इति महामहोपाध्यायमहाराजाधिराजसभास्तारवर - श्रीयुत-
 चण्डेश्वरविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचिता चित्रचम्पूः समाप्ताः ॥

The narrative prose paragraphs of the work amount to 131 in all.

[H. T. COLEBROOKE.]

4045.

1750. Foll. 74; size 8½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing (by at least three different hands) of 1619 A.D.; seventeen lines in a page.

Damayantikathā, or *Nalacampū* (as it is called on the fly-leaf), a romance, by *Trivikrama Bhaṭṭa*, son of *Nemāditya*, and grandson of *Śrīdhara*, of the *Śaṇḍilya-vamśa*.

It begins: जयति गिरिसुतायाः कामसंतापवाहिनुरागि see Cat. Bodl., no. 208.

Prof. Kielhorn, *Epigraphia Indica* (ed. J. Burgess), i., p. 340, takes the author to have flourished about 1000 A.D., identifying him with the *Trivikrama Kavacakravartin* mentioned, in a Patna inscription, as the father of a *Bhāskarabhaṭṭa* who received the title of *Vidyāpati* from *Bhojurāja* (probably *Bhoja* of Dhārā, who reigned in 1021 A.D.).

The work has been published, under the title '*Damayantikathā athavā Nalacampūh*,' with commentary, at Bombay (1885).

Colophon: इति श्रीचित्रचम्पूभट्टविरचितायां दमयन्ती-कथायां सप्तम उच्छ्वासः । समाप्तोऽयं संघः ॥ प्रीतिभाद्रपदे मासि कृष्णाश्रीक्री(?)कृष्णे शीक्री) चतुर्दशी । तदा सप्तमपा-गैकसंमते ऽष्टे ऽष्ट्युतात्मना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4046.

1257a. Foll. 124; size 8½ in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4047.

1897. Foll. 82; size 12 in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

4048.

1868. Foll. 33; size and writing as of last MS.

The same work; called *Damayanticampū* on the title-page. *Ucchvāsa* I.-III.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4049.

1520 a. Foll. 15; size 10½ in. by 5½ in.; clear, recent Devanāgarī writing; 7-12 lines in a page.

Damayanti(kathā)vivaraṇa, or *Vishamapada-prakāśa*, a commentary on *Trivikrama's Damayantīkathā*, by *Caṇḍapāla*. A fragment comprising only the first *ucchvāsa*, and not very correct.

It begins :

सूक्तिप्रपंचे(सृष्टिप्रबन्धे ed.) चतुराननस्य
तस्तान्विशेषान्(भावानशेषान् ed.) विलसत्यशेषान्
विवृण्वती स्वेन वचश्चयेन [(०द्विशेषान् ed.) ।
स्याद्भारती(स्ताद्भारती ed.) बोधविवृण्वती वः ॥ १ ॥
शक्तिस्त्रिविक्रमस्येव जीयाल्लोकातिलंघनी ।
दमयंतीप्रबंधेन सदा बलिमतोदिता ॥ २ ॥
त्रैविक्रमाणि मधुराणि(विषमाणि ed.) पदानि यानि
तेषां प्रकाशमभिनंदति चंडपालः ।
यत्स्यायिभावघटनात्पटुदृष्टिभाजः(यं स्यायि० ed.)
संप्राप्य विभक्तितरौ रसनिर्भरत्वं ॥ ३ ॥
भगवत्पद्मनिबद्धाः(०बन्धाः ed.) स्युर्गिरः संदेहमंदिरं ।
सम्यक्कर्तव्यव्यक्त्यर्थे(०निश्चित्यै ed.) निबन्धो ऽयं विधीयते
[॥ ४ ॥ ० ७ ॥

सकलमंगलकारणं दुरितनिवारणमभिधेयोपयोगि चावश्यं
शास्त्रादौ कविना किमपि प्रणेतव्यम् त(an omission) श्री-
त्रिविक्रमभट्टःप्रतिपादनीयसर्वरसकथोपक्रमे शृंगारित्वादिंद्रादीन्
एकांतशांतत्वाच्च वीतरागप्रभृतीन्पहाय सर्वरसात्मकं काव्याय-
नीकामुकं(परमेश्वरं ed.) शंकरमेव प्रणुवन्नाह । जयतीत्यादि ०

For another copy of this commentary, apparently lacking the introduction, see Weber,

Berl. Cat., no. 1588. It was published at Bombay (together with the text) in 1885.

It ends :

इति विषमपदप्रकाशमेतं
दमयंती तनुते स्म चंडपालः ।
शिशुमत्तिलतिकाविकाशचैत्रं
चतुरमत्तिस्फुटभित्तिषारुचित्रं ॥

इति चंडपालविरचिते दमयंती[कथा]विवरणे प्रथम उच्छ्वासः ॥
and after a few words introductory to the second *ucchvāsa* it breaks off at the foot of the page (fol. 15b). [H. T. COLEBROOKE.]

4050.

1924. Foll. 230; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Damayantīkathāvivṛiti, also called *Sārasvatī vṛitti* (or *śrī-Campūvṛitti*), a commentary on *Trivikrama's* romance, composed—avowedly to supplement the preceding work—by *Guṇa-vinayagaṇi*, pupil of *Jayasomagaṇi*, pupil of *Pramodamāñikyagaṇi*.

The work was apparently composed in the 35th year of *Akbar's* reign (A.D. 1591).

The writing on the first page has been obliterated in places owing to the stickiness of the ink.

It begins :

धात्वा सरस्वतीं देवीं विबुधानंददायिनीं ।
सुवर्णीं पुण्यरूपां तामलंकारविराजितां ॥ १ ॥ अर्थः ॥
पादाब्जांगुलिसक्रन्निर्मलनखादर्शेषु लोकत्रयी
निःशेषा प्रतिबिंबितातरमुदा यस्यानमंती प्रभोः ।
अप्राप्तापरभागसंसृतिभयाल्लोनेव दीना सती
तं पार्श्वे फलवर्धिकेश्वरमहं नत्वोपसर्गापहं ॥ २ ॥
प्रौढं प्रौढयुगप्रधानपदसाध्याज्यं प्रतीतं पुरा
देवोक्ता भुवि नागदेवभक्तिकश्चाद्रस्य साक्षात्पुरः ।
योगिन्यो ऽपि च येन मंत्रमहिना प्रागव्यतो जिग्यरे
स्तुत्वा श्रीजिनदत्तसूरिमनसं तीव्रप्रतापारुहं ॥ ३ ॥

जिनकुशलं कृतकुशलं प्रारम्भविशेषशास्त्रसिद्धिकरं ।
प्रणिधाय (१.० धाय) मनसि मानसमिव शुचिद्वयं
अचंडपालो ऽत्र कियत्पदानां [महामानं ॥ ४ ॥
यद्यप्यनिच्छां विवृतिं चकार ।

तथापि तच्छेषपदार्थसार्थ-

प्रकाशनात्तां विवृणोमि चंपू ॥ ५ ॥

कचिपुरे वरेण्यपुण्यमतिभाक् द्राक्प्रबोधितसकलशास्त्रोपनि-
पत्कमलो विमलो ध्वस्तसमस्ततमःप्रसर आदित्य इव नेमादित्यो
द्विजो बभूव । तस्य सुतस्तिविक्रमः पठनान्यकर्मविहितविक्रमः
समजननं गरिष्ठः । अन्त्या हि स्वपितरि स्वबंधुविवाहादिप्र-
योजने बहिर्योगे गते समाजगाम मतिमान् कश्चिदपरस्तपुरे
विद्वान् । तेन च रंधान्नेषिणावसरं प्राप्य श्रीत्रिविक्रमभट्टः
प्रतिपादनीयसर्वरसकपोपक्रमे ० सर्वरसात्मकं सर्वसुरेश्वरं शं-
करमेव स्तुवन्नाह । जयतीत्यादि । चंद्रमौलिः सुधांशुशेखरो
जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । ०

It ends : प्रत्यंतरे तु सतिविदग्ध इति पाठः स च स्पष्ट
एव ॥ इति वाचनाचार्यश्रीमच्छ्रीप्रमोदमाशिक्यगणिशिष्यश्री-
जयसोमगणितच्छिष्यपंडितश्रीगुणविनयगणिविरचितायां श्री-
त्रिविक्रमभट्टविरचितश्रीदमयंतिकथाविवृतौ सप्तम उच्छ्वासः
समाप्तः ॥

श्रीमत्स्वरतरंगच्छे स्वच्छे भूवन्नवांगवृत्तिकराः ।
श्रीमदभयदेवाख्याः पुरा वराचयिगुणमुख्याः ॥ १ ॥
तेषां क्रमेण पट्टे विख्याता लक्षसंख्यगुणदक्षाः ।
रेनुजैलधिगभीराः श्रीजिनमाशिक्यमूरिवराः ॥ २ ॥
तत्पट्टे विशदप्रभाकरकरस्फूर्जितापोद्गुरा
वादप्राप्तजया धरापतिसदःपीठे सदा सुंदराः ।
तत्तत्कृत्यविधानतो भुवि चमत्कारं विशां चक्रिरे
चेतःसु प्रथमागमाधिगमतो लभ प्रतिष्ठाश्रये ॥ ३ ॥

युगप्रधानेषु महाप्रभाव-

श्रियो निधानेषु विष्णुद्वबुद्धिषु ।

विराजमानेषु जनेषु तेषु

स्तुत्येषु सच्छ्रीजिनचंद्रसूरिषु ॥ ४ ॥

श्रीछेमशास्त्रासु सुधातिशायि-

रसप्रवेशासमवाग्विलासाः ।

श्रीछेमराजा भुवि पारिजात-

फलोपमाः पाठकलक्षिलक्षाः ॥ ५ ॥

जयंतु तेषां च वरा विनेयाः

सद्भागधेयाः स्वगुणैरमेयाः ।

चत्वार आसन्विमलप्रबोधा

विधेर्न वेदा इव मूर्तिमंतः ॥ ६ ॥

शिवसुंदरनामानो विलसत्सवेगकनकतिलकाढ्याः ।

पाठकपदप्रधाना उभये ऽपि प्राप्तकीर्तिभराः ॥ ७ ॥

सदयोदयास्तृतीयाः सदयाः सततं दयातिलकगणयः ।

वाग्गुरवो वाग्गुरवस्तुयाः शिष्याश्च विजयंत ॥ ८ ॥

श्रीमत्प्रमोदमाशिक्यनामधेयाः मुसाधुवृत्तधराः ।

भाग्याभ्यधिकारस्तेषां विद्यते ऽमी पुनः शिष्याः ॥ ९ ॥

चत्वारो ऽप्यनुधिवर्द्धभीराद्योभ्यतादिगुणयुक्ताः ।

न च जडसंगतिभाजो भवन्ति ये ऽस्मिन्महोपाठे ॥ १० ॥

वाग्गुरुगुणरंगाख्या रंगगुरुभक्तिभाग्यदयारंगाः ।

श्रीजयसोमाः सोमाननास्ताषां छेमसोमाः ॥ ११ ॥

तत्र श्रीजयसोमकृत्यतरवो ऽमेयप्रमाप्तेमुषी-

शास्त्रा लोटवरागमाचरतलाः सत्याचशोभावहाः ।

कीर्तिप्राप्तफलाः कलोलरकलाः संतोह मत्पाठकाः

श्रीमंतो गुरवो रवोदितरसेः संप्रीकृतप्राप्तिनः ॥ १२ ॥

तेषां शिष्यो मुख्यो गुणविनयाख्यो विमृश्य शास्त्राणि ।

सत्याणिनीयहैमानेकार्षोणादिमुख्यानि ॥ १३ ॥

अचंडपालरचितं दुर्गेपदप्रकटनैकसितकर्म ।

अचंपूटिप्पनकं पुनः सहाई समुपजीव्य ॥ १४ ॥

श्रीविक्रमवंशोद्भवसङ्घिक्रमराजसिंहनृपराज्ये ।

सत्कर्मकर्मचंद्राभिधधीसखधुर्यसंधार्ये ॥ १५ ॥

श्रीमद्विक्रमभूपतेः स्वरसरस्वत्कर्तृशक्रप्रमा-

ख्यातायां शरदि प्रमोदविसरधामिष्णुपीराकुले ।

श्रीसेरुचकनासि भट्टनगरे ऽहं चैतजोभाधरे

चक्रे श्रीदमयंत्युदारचरिते टीका महार्घी मुषीः ॥ १६ ॥

[० २२ ॥

Then follow 9 more verses, ending :

अकबरनृपाधिनृपती विजयिनि शरभुवनसम्मिले चर्चे ।

श्रीमल्लभपुरीयं प्रकाशपरापुरः सुधियां ॥ ९ ॥

इति अचंपूवृत्तिः समाप्ता ॥ यं पाठं ११००० मारस्वती-
तिनासो वृत्तिरियम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 133. In his Cat. of Bikaner MSS., p. 254, Rāj. Mitra, apparently misled by the final colophon, makes this work a commentary on another romance, simply called *Campū*, which there precedes it; whilst a MS. of the *Damayantikathā* follows it.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4051.

1715e. Foll. 12; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1667 (? 1658) A.D.; ten, sometimes nine, lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, a tale, in 5 chapters (*ucchvāsa*), by *daivajña-panḍita Sūrya*, son of *Jñānarāja*, and grandson of *Nāganātha* of the *Bhāradvāja* family of *Pārthapura*, near the confluence of the *Godāvarī* and *Vidarbhā*. [A.]

The subject of the tale is the myth of the *daitya Hiraṇyakaśipu's* son *Prahlāda*, who excited his father's wrath by breaking away from his order and proclaiming himself an adherent of *Vishṇu*. This story is interwoven with poetry in praise of *Vishṇu* (*Nṛsiṃha*); the verses being arranged under different heads illustrative of different poetical *rasas*.

It begins :

आनन्दं स दधातु धातुरपि यो धाता यदंघ्रिस्तलद्
दृष्यामः सुरधुर्यधूर्जटिजटाजूटे (०टा A) स्वतसायते ।
भूयो दानवभारभंगुरधरोद्धारैकधोरः स्वयं
लीलावैभवंनिर्मितस्य जगतो वैकुण्ठकंठोरवः ॥ १ ॥
अपि च ॥

यत्संकल्पविकल्पकल्पितजगज्जन्माययाधिष्ठित-
प्राधान्यौ विधिश्चकरो किमु परे¹ तत्रामरेन्द्रादयः ।
संतःसंततमंतरायरहितैर्यो योगिभिर्ध्यायते
सांद्रानंदसुषोदधिं निरवधिं ते श्रीनृसिंहं भजे ॥ २ ॥ ०

It ends (cf. the epilogues to the author's other works, above nos. 2809, 2823) :

आ[स्ते च]स्तसमस्तदोषनिवहं गोदाविदभायुतेः
क्रोशेनोत्तरतस्तदुत्तरते पार्थाभिधानं पुरं ।
तत्रासीत्तृणकायणीः [पृथुयशाः] श्रीनागनाथो द्विजो
भारद्वाजकुले ऽप्य तस्य तनयः श्रीज्ञानराजाभिधः ॥ ३ ॥
यद्वंथान् समधीय शिष्यनिवहो ऽप्याचार्यचर्ममागत्²
तत्सुगुणितार्थवप्रतरणे सत्क[र्तृधारः] सुधीः ।
संगीतागमकाव्यनाटकपटुः सूर्याभिधानः कविष्
चंपूकाव्यमिदं चकार चतुरं लक्ष्मीपतिप्रीतये ॥ ४ ॥

¹ किमपरे B.

² ०चर्या गतः B.

इति श्रीमहैवशपडितसूर्यविरचिते नृसिंहचंपूकाव्ये पंचमो-
च्छ्वासः ॥ ० शके १५६९ (? १५६०) भाद्रपदवद ३ सोमे वैदर्भदेशे
लिखितं श्रीधराश्रमेण श्रीलक्ष्मीनृसिंहार्पणमस्तु । नृसिंहचंपू-
काव्ये गणितश्लोकसंख्या [त्रि]शत ३२० संपूर्णमस्तु ॥

For an incomplete MS. of this work see Weber, Cat. Berl., no. 539.

[H. T. COLEBROOKE.]

4052.

2538d. Foll. 9; size 10 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. [B.]

The copyist's signature runs as follows :
श्रीतापोतीरे बभ्रपुरनिवासिना दादाजीपंतमठस्थेन गोपीभट्टेन
लिखितं ० ॥

[GAIKAWAR.]

4053.

1958. Foll. 12; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, another composition on the same subject, in six *stavakas*, by *Bhaṭṭa Keśava* (or *Keśava Paṇḍita*) of the *Langākshi* family, son of *Ananta*, and grandson of *Keśava*, of *Puṇyastambha* on the *Godāvarī*.

It begins (with a verse used by the author in other works, cf. Not., iv., p. 42) :

कनकरुचिदुकूलः कुंडलोद्भासिगह्नः
शमितभुवनभारः को ऽपि लीलावतारः ।
त्रिभुवनसुखकारी शेषधारी (०शायी N.) मुकुंदः
परिकलितरमांगो मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥
श्रीगोलाक्षि (!) कुलारविंदतरणिमार्धदिनाम्नायविन्
मीमांसायुततर्कतंत्रचतुरः साहित्यरत्नाकरः ।
काव्यं श्रीनृहरेः करोति सुकृती गोदातटप्रोक्षसत्-
पुण्यस्तेभनिवासिकेशवसुतानंतात्मजः केशवः ॥ २ ॥ ०
विष्णोर्नाभिसरोरुहे ० ३ ॥ तेपे तपः ० ॥ ४ ॥

ततस्तदीयोयतेजःप्रचयेन प्रतमाः सुमनसः सर्वे समुन्मिह-
त्रिदिवाधिवासाः कथमपि ब्रह्मलोकमागत्य धात्रे विश्राप्या-
मासुः । तद्यथा । अहो विधातः ०

There are several Bombay editions of this work. See Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 274.

It ends : कार्यं कर्तुमजानतापि रुचिरा चंपूरियं गुफिता
अलीकसीनृहरिप्रतापमहिमा ० केवलं ॥ १२ ॥ इति श्रीनृसिंह-
चंपूकाव्ये षष्ठः स्तवकः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4054.

2543c. Foll. 12 (one of which, fol. 4, is wanting); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1627 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, in five *stavakas*, composed, by *Keśava Paṇḍita*, by order of *Rājān Umāpati Dalapati*, son of *Dalapati Govinda*.

This is another version of the story contained in the preceding MS., but differing so much from it (especially in the first part) as almost to constitute a different work. If both versions owe their origin to the same author, the present version may perhaps have been his first attempt, which he saw fit afterwards to recast. The MS. is, however, a very poor one, abounding in blunders of all kinds, so that this may account for at least some of the discrepancies between the two versions.

It begins : कनकरुचिदुकूलः ० शेषधारी नृनिहः

परिकलितरमांगो मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥

विद्वन्मंडलकल्पपादपवनं विद्योतिवाग्देवता-

संकेतायतनं नितातकमलालीलाविलासास्पदं ।

लक्ष्मीवल्लभभक्तिपांडववनं भूमंडलीमंडनं

विज्ञैः केलिनिषेतनं दलपतिगोविंदनामाभवत् ॥ २ ॥

श्रीमान्कल्पमहीरुहः किमवनी किं वाय चिंतामणिः

किं कर्णः किमु विक्रमः किमपरा भोजोऽवतीर्णोऽपरः ।

इत्थं यत्र विलोकिते मतिमती बुद्धिः समुज्जृभते

सोऽयं श्रीमदुमापतिर्दलपतिस्तस्योगो नंदति ॥ ३ ॥

अलीकसीनृहरिप्रसादविमलसीतस्य तस्याहवा

नानानुतनगद्यपद्यरचनाविद्येकवाचस्पतिः ।

मीमांसानलिनीविकाशतरुचिर्नैयायिभिर्न्यायचलम्

चंपू केशवपंडितो वितनुते चेतश्चमत्कारिणी ॥ ४ ॥

It ends : कार्यं कर्तुम ० चंपूरियं निमिता अलीकसी-
नरहरेः प्रतापमहिमा ० ॥ १२ ॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराज-
श्रीमदुमापतिर्दलपतिराजोद्योतितपंडितकेशवविरचिते चंपूकाव्ये
षष्ठमः स्तवकः समाप्तः ॥ संवत् शोल १६ चोराश्रीया वर्षे
शाके पक्षप्रवर्तमाने शरद शुक्लौ माहीनागद्यप्रद माघमाने
कृष्णपक्षे अष्ट च दशमी भोजवासरे अष्टौ चंडपट्टवाक्य-
ज्ञातिभट् श्रीदेवजीमुत्तम भट्श्रीपद्मयसिहमुत्तम जयकृष्णदेव-
कृष्णपठनार्थं जुगुं भवतु ॥ भट्जयकृष्णकेन लिखितं जुगुं भवतु ॥

Cf. Aufrecht, Florence MSS., no. 100.

[GAIKAWAR.]

4055.

2817. Foll. 51 (and a leaf added between foll. 30 and 31); size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Bhojaprabandha (or *Bhojacaritra*, as it is commonly called in Southern India), a fabulous history of King *Bhoja* of Dhārā, by *Bal-lāla(-deva) Paṇḍita*.

There are several versions of this work. The Southern text has been repeatedly printed (the first edition, Madras 1851), whilst editions have also appeared at Calcutta in 1872 (pp. 109) and 1883. An eclectic edition, from two Paris MSS., has been published by Th. Pavie (Paris 1855).

This and the following two MSS. present a somewhat shorter version than that contained in the Calcutta edition.

This MS. (A) was copied for Wilkins, and has been revised throughout (*alterâ manû*), apparently after collation of other MSS.

It begins (cf. Oxf. MS., no. 320) : श्रीमन्नो
धाराधीश्वरस्य [भोगस्य a. m.] प्रबंधो लिख्यते ॥ अलि

धारा नाम नगरी । तत्र सिंधुलसंज्ञो राजा आसीत् । तस्य सावित्री नाम पत्नी आसीत् । तयोर्वृद्धत्वे भोजनामा पुत्रो जातः । स यदा पंचवर्षस्तदा तपितात्मनो मरणसमयं विदित्वा विचारयामास । किं राज्यं पुत्राय देयं । अथवा भ्रात्रे मुंजाय । चेत् राज्यलक्ष्मीभारधरणसमर्थं सोदरमपहाय राज्यं पुत्राय प्रयच्छामि [तदा लोकापवादः । अथवा पुत्रायैव प्रयच्छामि a. m.] तदा दत्तमपि राज्यं वृथैव । कथं । अयं मुंजो राज्यलोभाद्विषादिना पुत्रं मारयिष्यति । इति दत्तमपि राज्यं वृथा । तदा पुत्रहानिर्वेशब्देष्टु । इति विचार्य श्लोकं पठति । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य^० ॥ १ ॥ लोभात्तूनं भवेत्क्रोधः क्रोधाद्दोहः प्रवर्तते ।^० — this MS. thus giving the queen's name, and some additional matter omitted in the other MSS., as well as in the editions.

At the end the version of these three MSS. has the story about the *sāmyātrika's madana-pattikā*, given by Aufrecht; this being followed by a short story, here given with various readings to show the difference between the MSS: ततः क्रमेण धारानगरमासाद्य यावन्नृह-मागच्छति महीं^१ शासति श्रीभोजे तावद् द्वाःस्यः प्राह^२ । देव को ऽपि विद्वान् द्वारि वर्तते (तिष्ठति C) । राजाज्ञया प्रवेश्यते । स च राज्ञे स्वस्त्युक्तोपविष्टः प्राह^३ ।

वक्त्रं चंद्रकलाश्रिता नवनवा प्रज्ञा^४ हृदिस्थायिनी
देवश्रीभोजते भुजं चरणयोः सक्ता च दिङ्मांडली ।

इत्यालोच्य निरुद्धसंगमभितः सौभाग्यलक्ष्मीपतेः

कीर्तिः कोपवती च भोजनलभेः प्रातेषु बंधम्यते ॥

राजा लब्धं ददौ^५ ॥ इति पंडितवज्जालविरचितो राज्ञः श्री-भोजस्य प्रबंधः संपूर्णः ॥ श्रीपोषी सरकारकुलकीनसाहेब ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

^१ तावन्महीं C; ^० गच्छति स्म । ततो बहुकालं महोमंडलं B.

^२ धाराधीश्वरे भोजे (om. B) द्वाःस्यः (द्वारपालः B) प्रणम्य राजानमाह (राजानं विज्ञापयामास B) B, C.

^३ राजा । प्रवेशय । [ततो विद्वान् B; om. C] सभां प्राप्य [राज्ञः B; om. C] स्वस्त्युक्ता प्राह [विद्वान् B] B, C.

^४ ० कलाश्रितं नवनवप्रज्ञा C; वक्त्राभोरुहि भारती नव^० B.

^५ For this sentence the hand which has revised the MS. has substituted the following (cf. Oxf. Cat.): ततो राजा तस्मै कवये प्रत्यक्षरं लब्धं ददौ ॥ धाराधीश्वरस्य शतशः प्रबंधाः सन्ति । मया च कियंत्यपि लोकतः

4056.

2107. Foll. 110; size 9 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1779 A.D.; 7-10 lines in a page.

The same work. [B.]

It begins: अथ श्रीमतो धाराधीश्वरस्य [राज्ञो adds C] भोजस्य प्रबंधो लिख्यते ॥ यथादौ धाराराज्ये (धारायां राज्ये C) सिंधुलसंज्ञो राजा चिरं प्रजाः (om. C) पालितवान् । तस्य वृद्धत्वे भोज इति पुत्रो भूत् । स यदा पंचवर्षस्तदा पितात्मनो मरणसमयं ज्ञात्वा (विदित्वा C) मुख्यामात्यानाहूय अनुजं मुंजं [च adds C] महाबलमालोक्य (० मवलोक्य C) पुत्रं च बालं वीक्ष्य विचारयामास । यद्यहं राज्यलक्ष्मीभारधरणसमर्थं (राज^० धारण^० C) सोदरमपहाय पुत्राय [राज्यं adds C] प्रयच्छामि तदा लोकापवादः । अथवा बालकं मे पुत्रं मुंजो राज्यलोभाद्विषादिना मारयिष्यति । तदा दत्तमपि राज्यं वृथा । पुत्रहानिर्वेशब्देष्टु । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य^० ॥ १ ॥ लोभात्क्रोधः प्रभवति क्रोधाद्दोहः प्रवर्तते ।^०

It ends: राजा तस्मै वज्जालकवये (!) प्रत्यक्षरं लब्धं दत्तवान् ॥ इति श्रीवज्जालपंडितविरचितो राज्ञः श्रीभोजस्य प्रबंधो अयं मया लिपिकृतः ॥ संवत् १८३६ ना चैत्रशुद्ध ९ गुरौ श्रीमोरबीमध्ये ल^० । च^० सदाशिवमुतजेटा स्वात्मार्थे ॥

[GAIKAWAR.]

4057.

2320a. Foll. 54; size 12½ in. by 6½ in.; fair, thick Devanāgarī writing of 1812 A.D.

The same work. [C.]

It ends: राजा तस्मै कश्चिमुकुटमणये प्रत्यक्षरं लब्धं ददौ ॥ इति श्रीविद्वज्जनपुत्रमुकुटहीरालंकारश्रीमिश्रवज्जालविरचितो भोजप्रबंधः समाप्तः ॥^०

[DR. FRANCIS BUCHANAN.]

श्रुतानि वृत्तानि एकत्र कृतानि । समगलमिति कृत्वा राज्ञो भोजस्यावसानपद्यानि न लिखितानि । कालिदासस्य च वेश्या हस्ते मरणं तद्वर्हितमिति कृत्वा नात्र लिखितं । पावकोत्सृष्टो यदि मोक्षं न लभते कीर्ति इत्यादि । तथा च यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय स एव किल भावपदस्य वेत्ता इत्यादिजगत्प्रसिद्धा कथा नात्र लिखिता ॥

4058.

2688d. Foll. 75 (the first 8 of which are wanting); size 9½ in. by 6 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Bhojaprabandha. Wanting the beginning, as far as Pavie, p. 11, l. 7; Calc. ed., p. 12, l. 4.

This incomplete MS. offers on the whole the same text as the others. In the concluding passage it agrees pretty closely with B, after which it proceeds: [वक्त्राभोरुहभारती० लक्षं दत्तवान् ॥] तेन विदुषा धनमादाय गच्छता को ऽपि बुधा मार्गे दृष्टः पृष्टश्च । विद्वन् वद क्व चलितो ऽसि । स चाह । समयविद्यापारंगमं कलयितुं किल भोजराजम् । द्वितीय आह ।

वेत्स्यस्वराणि नहि वाचयितुं स राजा

राज्यं ललाटलिखितादधिकं ददौ यः ॥

ततो राज्ञो दानमभिलाषतो ऽधिकं मध्यद्वारं धावमान (!) नगरोत्तो यातः । राज्ञः पुरः कवित्वनिहिरे नंदास्तुतिद्वारेणोक्ता तस्थौ ॥ इति पंडितवज्जालविरचितो भोजप्रबंधः ॥ एवं धारा-धोश्चरस्य शतशः प्रबंधाः सन्ति ० (see p. 1550, n. 5) यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय । अनिलस्य गमनं नास्ति द्विपदे च चतुष्पदे । वारिमध्ये स्थितः कंषितः पद्मः केन हेतुना ।

पावकोच्छिष्टवर्णानां शर्वरीकृतबंधना ।

मोक्षं न लभते कीर्ति कंषितस्तेन हेतुना ॥

भोजः किल भावपदस्य वेत्ता इत्यादिजगत्प्रसिद्धा कथा न लिखिता ॥ इति भोजप्रबंधः समाप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4059.

2694. Foll. 86; size 9½ in. by 4 in.; in-different Devanāgarī writing of 1799 A.D.; 9-11 lines in a page.

Daśakumāracarita, the story of the adventures of the ten princes, by *Danḍin*; in eight *ucchvāsas*, without the *pūrvapāṭhikā*.

In this form, probably representing the original extent of the work, it was published in the Calcutta editions of 1849 and 1870; whilst the complete work, including the introductory section (see nos. 4065, 4066), has also been repeatedly published, esp. by H. H. Wilson

(1846); *Tārānātha Tarkavācaspati* (Cal. 1872); G. Bühler and P. Peterson (Bombay 1887, 1891); and, with commentaries, by N. B. Godabole and K. P. Parabha (Bomb. 1883, 3rd ed. 1898).

Extracts of these stories were translated by Wilson for the *Quarterly Oriental Rev.* (1826, 1827), reprinted in *Essays on Skt. Lit.*, vol. ii.; whilst free translations of the whole (with omissions) have been published, in English, by P. W. Jacob (*Hindoo Tales*, 1873), and by Janakinatha (Calc. 1889); and, in French, by H. Fauche (in '*Une Tétrade*,' etc., vol. ii., Paris 1862).

This is Wilson's MS. B, described by him as the best at his disposal for his edition. It contains marginal notes in part of the work.

Copyist's signature: अलेखि मिश्रेण सता दशानुगः कुमारसंज्ञः कमनीयकर्मणाम् । मनोमुदे मामवपालसभ्यकथा-सुगोपे जनता हेयः (1) ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4060.

2369. Foll. 80 (of which fol. 4 is wanting); size 11 in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1685 A.D.; ten lines in a page.

The same work, with marginal notes.

The right hand corner is eaten away, probably by mice, but without much injury to the text, except on the last few leaves.

Of the copyist's signature the following remains: संवत् १७४९ वर्षे मार्गशीर्षे सितपक्षे द्वादश्या भृगौ ---- त्वारामपीठसदानंदमुत्तमभट्टनाकैडेयेनात्मप[ठनाथं लिखितं ॥] At one time the MS. belonged to one *Jayakrishna Bhaṭṭa*. [GAIKAWAR.]

4061.

586b. Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. Wilson's MS. C, 'not very correct.' [H. T. COLEBROOKE.]

4062.

1144. Foll. 51; 4to, size 11½ in. by 9 in.; excellent Devanāgarī writing; European paper (watermark 1809); 21 lines in a page.

Daśakumāracarita, likewise without the introductory section. Written with great care.

A few English and Sanskrit notes have been added in the margin; and in the latter part numbers in pencil, marking the beginning of the corresponding pages in Wilson's edition. Apparently it is his own MS. E, 'transcribed from a Benares MS.' [? H. H. WILSON.]

4063.

2923. Foll. 82; size 14 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

Daśakumāracarita, without the introduction; with a commentary, called *Daśakumārabhūshaṇa*, by Śivarāma, son of Kṛishṇarāma, and grandson of tripāthīn Trilokacandra.

Apparently Wilson's own MS. A, 'transcribed from the copy of a Marhatta Brahman.'

It begins :

अपण्णया हैमवत्या युक्तः स्याणुः प्रसीदतु ।

सर्वतापप्रशमनः सर्वाभीष्टफलप्रदः ॥ १ ॥ ० २ ॥

महेशपादीबुजसक्तचेता नरेशसंपूजितपादपद्मः ।

ग्रहेशतेजा विरजा महौजास्तिलोकचंद्रो जनि स

[द्विजाम्यः ॥ ३ ॥

सिद्धिर्वचोवृद्धिरलं सुतादीनशिष्यिद्यस्य गृहं समृद्धिः ।

शुद्धिर्मनोबुद्धिरुदारकर्मधर्मप्रसक्तस्य च शर्मराशेः ॥ ४ ॥

जातः सुतस्तस्य स कृष्णारामो मनोजवस्तस्य सुता अभूवन् ।

तेष्वग्रजः पूज्यपदारविंदप्रसादचिन्नः शिवरामनामा ॥ ५ ॥

गोविंदरामो ऽथ मुकुंदरामो जातः क्रमात्केशवरामसंज्ञः ।

करोमि टीका निजबंधुवर्गमुदे मनोज्ञा शिवरामसंज्ञः ॥ ६ ॥

This commentary has been published in N. B. Godabole and K. P. Paraba's edition.

[? H. H. WILSON.]

4064.

1121f. Foll. 24; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumārabhūshaṇa, without the text.

[H. T. COLEBROOKE.]

4065.

107a. Foll. 24; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Daśakumāracarita. The *pūrvapāṭhikā*, or introductory section of the work — probably, however, a later addition, by a different author — in five chapters.

This is one of the two MSS. from which Wilson edited that part of the text; cf. his Preface, p. 30.

Colophon: इति दंडिनः कृतौ दशकुमारचरिते पंचम उच्छ्वासः ॥ ० खंगिरासंवत्सरे भाद्रपुक्लदशम्यां ग्रंथः समाप्तो जातः । नवेदेमुवा नानुसूरिहरनतखिदी दंमितखिलि (to be reversed:—*likhitam idam dīkshita-Naraharisū-nunā Vāsudevena*) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4066.

2883d. Foll. 22; size 10 in. by 6½ in.; fair, modern Telugu handwriting; 15-18 lines in a page.

Daśakumāracarita. Part I., and a small portion of part II.

The *pūrvapāṭhikā* here consists of only four *ucchvāsas*, the last of which, corresponding to chapters 4 and 5 in Wilson's edition, ends fol. 22a.

The MS. breaks off abruptly at निर्देहनिव दहन (Wilson, p. 51, l. 1).

[MACKENZIE COLLECTION.]

4067.

586a. Foll. 8; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; twelve lines in a page.

Daśakumāracarita-Pūrvapīṭhikā, a versified introduction to *Dandīn's* tale, by *Vināyaka*. Chapters I.—III. It begins:

नमोऽनंतद्युते तस्मै स्याणवे यस्य तीडवे ।
प्रतिरोमस्वेदर्बिदूयते(?) प्रतिरोम विदूयते स्वेद) ब्रह्मांडको-
यस्याः क्रियाः सुधासिंधुतरंगा इव सर्वतः । [टयः ॥ १ ॥
खेलंति काव्यबंधास्ता गिरा देवीमुपासहे ॥ २ ॥
अस्ति स्तुतिपदं श्रीमत्पुंर पुष्पपुराभिधम् ।
मगधेषु किलाशेषदेशमंडलमंडनम् ॥ ३ ॥
दीप्यत्सौधसुधाकांता धौतं दिवलयंतरम्(?) देवा^० ।
यद्विष्टं जेतुमुद्यंता कीर्त्योवालिंगितं चभी ॥ ४ ॥
यद्वंजयति^० यंति सद्राजनीत्या नित्याधिकर्षयः ।
प्रजाः प्रजातप्रमदाः संपदा पापकंपदाः ॥ ५ ॥
तस्मिन्नस्ति पुरे राजा राजहंसः प्रतापवान् ।
शौर्यादिगुणसंपन्नः प्रजापालेन^० पालन)तत्परः ॥ ६ ॥ ०

It ends:

अत्रांतरे कुतोऽप्येत्य कलावानैद्रजालिकः ।
इंद्रजालं दर्शयितुमारभे ह्यारि भूपतेः ॥ ४१ ॥
तेन मायामये विष्वग् मेघजाले प्रसारिते ।
लभ्यप्रवेशे^० शो याति स्म स कन्यातःपुरातरम् ॥ ४२ ॥
तत्र वाचंति सुंदर्या साकं भोगान्मुदुर्लभान् ।
कुमारोऽनुभवन्नासं चक्रे नवनवीश्वरम् ॥ ४३ ॥
एवं तथा विहरता सह सारंगनेत्रया ।
अतिक्रांतोऽपि सुमहान् कालो नाशायि तेन सः ॥ ४४ ॥
अथैकदानुयुक्तोऽसौ क्रीतया निरवर्णयत् ।
अनुदेशानां वृत्तांतं भुवनानामशेषतः ॥ ४५ ॥
इति विशकलितार्थं दंडिकाव्यानुसारा-
नुगुणपर उदंतोक्तेन पुष्पोद्भवस्य ।
अगमदमलपद्योद्योतमुद्योत उच्चैर्
अयमिह हि समाप्तिं पूर्ववृत्ते तृतीयः ॥ ४६ ॥

● इति श्रीविनायकविरचिता दशकुमारपूर्वपीठिका समाप्ता ॥
संवत् १८४६ ॥ वैशाखमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां रविवारे लीला
काशीमध्ये रामध्यान कारये (कायस्थः) ॥ पुस्तक सौताराम-
भट्ट कै ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4068.

1764a. Foll. 13; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

Daśakumāra-kathāsāra, by *Appayya Muntrin* or *Appayāmātya*; being another attempt at reducing the *pūrvapīṭhikā* of *Dandīn's* romance to smaller proportions and a metrical form.

It begins:

श्रीबागुमापराशातामेकवीरा महेश्वरौ ।
रम्यसाहित्यसौभाग्यसम्यक्प्रियमर्षये ॥ १ ॥
श्रीगणेश्वरमाराध्य श्रीमदप्ययमविना ।
दशानी च कुमारानी कथासारे विरच्यते ॥ २ ॥
अस्ति पुष्पपुरं नाम मगधेषु महत्पुंर ।
राजहंसाह्वयो राजा तज्जशासारिज्ञानः ॥ ३ ॥

It ends:

रम्ये कीर्तनगृहे सार्धं प्रियया राजवाहनः ।
विहरन्नामयामास दिनानि कतिचित्पुनः ॥ ५५ ॥
अथैकया वल्लभया सुगोष्ठ्यामभ्यर्षेनापूर्वकमेव पृष्टः ।
अनुदेशानां जगतां प्रपंचं संक्षेपतः पृष्टमुदाजहार ॥ ५६ ॥
इति श्रीमदप्ययामात्यविरचिते दशकुमारकथासारे सोमदत्त-
कथाकथनं नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥

This little work was printed (probably from this MS.) as an appendix to the first edition of the *Hitopadeśa* (with preface by Colebrooke, Serampore 1804). See Wilson's Pref., p. 5.

A *Daśakumārasaṃkshēpa*, by *Appaya Dikshita*, is referred to *Kāvya*., *Gucch.* 1, p. 91.
[H. T. COLEBROOKE.]

4069.

2934. Foll. 52; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1784 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumārasēsha, a continuation and conclusion of *Dandīn's* romance, in five *ucchāsas*, by *Dikshita Cakrapāṇi*, son of *Dikshita Candramauli*.

It begins :

भजे भवनिषेवितं भवनमेकमुच्चैःश्रियाम्
अपारकरुणामयं परमधाम रामाश्रितम् ।
अनंतचरणं हृदा परिविभाव्य रामायणं
तनोति सुखमक्षयं जगति यस्य पारायणम् ॥ १ ॥
देवीमीडे शम्भयीं वाङ्मयीं तां ० ॥ २ ॥
व्याकुर्वाणे श्लेषशेषप्रबन्धान्
आस्येनाहुर्वै शेषाद्विशेषम् ।
कान्या कीर्त्या प्रज्ञया चन्दमौलिं
तातं वन्दे दीक्षितं चन्दमौलिम् ॥ ३ ॥
कुशला मतिः किमीया निर्माणे दशकुमारशेषस्य ।
अन्नेवासिभिरनिशं प्रेरितबुद्धेर्मेमात्र निर्मिता ॥ ४ ॥

अथानन्दपूर्णमानसोऽमानसोमकान्तिः सुश्रुतविश्रुतचरित्रो
मित्रोदयविकाशी पाशीव कमलाशयाश्रितो ०

It ends : कामतंत्रनिष्णातश्चिराभिलषितसुखान्यनुभवन्
सुचिरमाननन्द ॥ इति श्रीदीक्षितचन्दमौलितनयचक्रपाणिचि-
रचिते दशकुमारशेषे पञ्चम उच्छ्वासः ॥

कृतिरियमचिरोढाभावमेतातिरम्या
कलितरतिरतीताशेषलेखप्रसादात् ।
जगति जयति या सौशीलिता लोचिता वा
ललितसरसभावा हर्षवर्षं तनोति ॥ १ ॥
विविधयमकतृप्रगद्यपद्य-
स्फुटतरभावविशेषभावरम्यः ।
ललितपदपदार्थैर्गुफितोऽयं
जनयतु चेतसि संमदं कवीनाम् ॥ २ ॥

Cf. Wilson, Pref., p. 5.

[? H. H. WILSON.]

4070.

1850. Foll. 183 ; size 11½ in. by 4 in. ;
good, large Devanāgarī writing of 1788 A.D. ;
eight lines in a page.

Daśakumārakathā, purporting to be an im-
proved (*saṃsodhita*) version of *Daṇḍin's* stories,
by *mahārājādhirāja Gopīnātha*.

As Prof. Wilson points out in his preface,
pp. 6, 30, the author's improvements mainly
consist in an independent introduction of three
ucchvāsas (as far as fol. 44b) and a conclusion

of his own (foll. 177-183). Otherwise he has
incorporated the whole of *Daṇḍin's* text, as far
as it goes, with unimportant alterations and
additions.

It begins :

सर्वकामप्रदामिष्टदेवतां भुवनेश्वरीं ।
प्रणम्य परया भक्त्या गणानामधिपं तथा ॥ १ ॥
गोपीनाथो द्विजाधीशः सतां कौतुकहेतवे ।
दशानां च कुमाराणां संशोधयति सत्कथां ॥ २ ॥
अस्ति पुष्पपुरं नाम मगधेषु महत्पुरं ।
महेन्द्रनगरीसारमादायेव विनिर्मितं ॥ ३ ॥
तत्रासीन्नृजिताराती राजहंसाह्वयो नृपः ।
राजराजानमन्मौलिमालाचिंतपदद्वयः ॥ ४ ॥
अभूद्राज्ञी वसुमतो तस्य भूमिपतेः प्रिया ।
कमला केशवस्येव शिवस्य च शिवा यथा ॥ ५ ॥ ०

It ends : एवमास्थितास्ते राजवाहनप्रमुखा दशापि कु-
माराः ० परस्परमैकमत्नेन वर्तमानाः पुरंदरप्रभृतिभिरप्यतिदुर्ल-
भानि राज्यसुखान्यनुभवन् ॥ इति श्रीराजाधिराजश्रीगोपिनाथ-
संशोधितायां दशकुमारकथायां सकलसमागमो नाम एकादश
उच्छ्वासः ॥ समाप्तं कथा दशकुमाराणां ॥ संवत् १८४५ ना वर्षे
ज्येष्ठसुदी ३ बुधवासरे ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

4071.

1220. Foll. 206 ; size 12½ in. by 6 in. ;
good Devanāgarī writing of about 1780 A.D. ;
twelve lines in a page.

Kūdambarī, a romance by *Bāṇabhaṭṭa*, son
of *Citrabhānu*, grandson of *Arthapati*, and
great-grandson of *Kubera* ; completed, in a
second part, by his son.

Printed at Calcutta in 1849, and afterwards
repeatedly in India. A critical edition was
published (in 1883), by Professor P. Peterson,
in the Bombay Sanskrit Series, and an En-
glish translation by Miss C. M. Ridding, with
introd. essay and notes by Mrs. Rhys Davids,
Or. Transl. Fund, 1890.

It begins : रजोजुषे जन्मनि सत्त्ववृद्धये ०

The first part ends : मरणेन प्रीतिमित्यसंभाव्यमेवेति

बाणभागः संपूर्णः ॥ इति महाकविकविराजश्रीबाणभट्टविरचितः
कादंबरीपूर्वखण्डः समाप्तः ॥

The second part ends : सर्व एव सर्वकालं सुखान्य-
नुभवतः परां कोटिमानंदस्याध्यवागच्छन्ति ॥ इति सकलक-
विकुलललामभूतभट्टबाणतनयविरचितः कादंबरीः समाप्तोऽय-
मुत्तरभागः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4072.

866. Foll. 106; size 12½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of 1809 A.D.; seven
lines in a page.

Samkshipta-Kādambarī, or *Kādambarīkathā-
samgraha*, an abstract of *Bāṇabhaṭṭa's* romance,
compiled — by order of *Padmorja* — by *Kāśi-
nātha*, a Kāśmīrian.

It begins :

गणेशानं नमस्कृत्य शिवं विष्णुं सरस्वतीम् ।
कादंबरीः कथानीं तु संक्षेपोऽयं विधीयते ॥ १ ॥
वात्स्यायनमुनेर्वैशे कुवेराख्यो द्विजः सुधीः ।
जातस्तस्याप्यभूद्भोमान् नास्ति चार्थपतिः सुतः ॥ २ ॥
तस्याभूच्चित्रभानुस्तु विदुषामग्रणीः सुतः ।
बाणख्यस्तत्सुतो जातो यशोव्याप्तदिगंतरः ॥ ३ ॥
तेनेयं निर्मिता चित्रा कादंबरीः शुभा कथा ।
कवीनामग्रगण्येन लोकरंजनहेतवे ॥ ४ ॥

अभूदेको शेषराजमस्तकनमितश्चतुःसमुद्रपरिखाया भूमेरधि-
पतिरप्रतिहताज्ञश्चक्रादिलांछनोपेतः शास्त्रशस्त्रास्त्रवेत्ता सकल-
गुणाकरोऽतिमनोहरवपुः शूद्रको नाम राजा । यस्य देहे
धर्मादयो देवा यथास्थानं निवसन्ति स्म । ०

Part II. begins (fol. 58a) : अथ कादंबरीकथा-
संग्रहे उत्तरार्धो लिख्यते ॥ अपि चेदानीमागतस्यापि कुमारस्य
लज्जयैव दर्शनं न ददाति । ०

Colophon : इति संक्षिप्तकादंबरीमुत्तरार्धं संपूर्णमिति
भट्टम् ॥

काश्मीराभिजनो द्विजः सुमतिमान् दृष्ट्वा तु कादंबरीं
बाणख्येन कवीश्वरेण रचितां दीर्घां सुगुढार्थकाम् ।
काशीनाथसमाख्यया सुविदितः पद्मोर्जनायः प्रभो
आदेशादकरोदिमां सुललितां संक्षिप्तकादंबरीम् ॥ १ ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4073.

1520b. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1801 A.D.; ten lines
in a page.

Kādambaryarthasāra, a versified abstract of
Bāṇa's romance; composed, for Colebrooke,
by *Maṇirāma*, son of *Rāmacandra* and *Ānandī*.

The MS. only contains four *sargas*, bringing
the story down to the consecration of the
young prince, corresponding in its end to ed.
Calc. (1849), p. 98; ed. Peterson, p. 111. The
first two *sargas* are composed in *anushṭubh
śloka*s, the other two in more artificial metres.

The original first verse ran as follows :

प्राप्य श्रीराजराजप्रतिमगुणगणस्तोमसोमकीर्ति-
ज्योत्स्नासंभासितेलावलपकुवलयान् कुन्त्रकामाहवेदनात् ।
आज्ञां तत्प्रोतिमिच्छन् गुणिमणिमशिरामाभिधानः कर्षोदुः
कादंबरीर्थसारं मथयति रुचिरं स्वल्पवर्णोद्यतायै ॥ १ ॥

For this the same hand has substituted :

स्वच्छापीडुरवियहां चिनयनी विद्याचमालावर-
बाणाभूषितसत्करी हिमकरप्रोद्भासमानाननी ।
पाशो ब्रह्महेशविष्णुभिरभिधाती चिकुषामनाम्
आनन्दैकसर्गिणं नुमः प्रतिदिनं संसारसारी परां ॥ १ ॥
अथ चेन्नवतीतोरे बभूव विदिशा पुरी ।
सलंभकार तां राजा शूद्रकः परिवारयुक् ॥ २ ॥ ०

It ends with two verses, preceded by the
colophon-verse, which recurs, *mutatis mutandis*,
after each section :

तातः श्रीरामचन्द्रः सकलबुधवरप्रातःसंगीतकीर्तिं
माताऽऽनन्दोति याता अवद्वृत्तिमनुजो यस्य सुज्ञो हरिः सः ।
तेन प्रोत्तुर्जितेऽस्मिन् गुणिमणिमशिरामाभिधानेन सर्गः
कादंबरीर्थसारे बुधजनमुखदेऽप्युपगच्छे चतुर्थे (!) ॥ ५७ ॥
अथ शुभे दिवसे नृपनायकः सपदि कीर्तिशरैः सुमसायकः ।
नरवरैः प्रवरैः परितो वृत्तस्तदनु भासुरभूमुखसंवृतः ॥ १ ॥
निखिलतीर्थजलाकलितैर्धैः प्रविलसत्सितसुंदरसपटैः ।
अभिधिवेष चरैरवरैर्नरैः सविनयं तनयं सहितः सुरैः ॥ २ ॥

By another hand the MS. is marked as
कादंबरीसहज ० का[व्य] on the first page.

[H. T. COLEBROOKE.]

4074.

1121c. Foll. 26; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā, a romance, by *Subandhu*.

Edited, in the Bibl. Ind. — with *Śivarāma Tripāṭhin's Darpaṇa* (or *Kāñcanadarpaṇa*)—by Fitzedw. Hall (1859); also printed, at Madras, in the Telugu and Grantha characters, in 1861 and 1870 resp. Cf. Berl. Cat., no. 560; Cat. Bodl., no. 332.

It begins : करवदरसदृशमखिलं ० १ ॥ ० १३ ॥ नृसिंह इव क्षेत्रहिरण्यकशिपुप्रदर्शितदानविस्मयः कृष्ण इव कृतवसुदेवतर्पणो नारायण इव सौकर्यसमासादितधरणिमण्डलः ०

It ends : सुखानुभवन्कालं निनायेति ॥ इति श्रीमहाकविसुबन्धुविरचिता वासवदत्ताष्टाव्याख्यायिका (!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4075.

1398d. Foll. 27; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1804 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā.

[H. T. COLEBROOKE.]

4076.

543b. Foll. 52; size 16½ in. by 10½ in.; fair Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 17–25 lines in a page.

Vāsavadattā, accompanied by three commentaries, written above and below the text; viz. : —

I. *Sarvacandra's Vāsavadattā-ṭīkā*. [B.] See no. 4077.

II. A commentary by an unknown author. [B.] See no. 4078.

III. *Kāśīrāma-Vācaspati's Vāsavadattā-ṭīkā*,

consisting of brief, detached annotations on the text, hardly deserving the name of a commentary.

Perhaps the MS. from which these notes were copied was defective at the beginning.

The notes begin : (śl. 3, last word : भवतः) युष्मान् । (śl. 4) कञ्जल लाता (?) इति ख्याता । (रजत-मुद्रि ०) चन्द्रः । śl. 5 (विस्मयस्तारितपरगुणस्य) पञ्चवितः परगुणो येन । ०

It ends : शक्तिः पराक्रमः इन्द्रज्ञास्त्रविशेषश्च । (text ततो विस्मयध्वजपटमापतत्पताकं च्युतचापशामरापीडं खेलख-ङ्गिधानुष्कं समस्तं मिथो स्तं जगाम सैन्यं ।) सैन्यं जगामेति परेणान्वयः । शिखास्त्रापीडं शिखरौ ॥ इति श्रीकाशीराम-वाचस्पतिकृतो वासवदत्ताष्टाव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4077.

996. Foll. 126; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Vāsavadattā-ṭippanī, by *Sarvacandra*. [A.]

It begins :

नत्वा सुरामुरनरप्रकरैकवन्द्यं

शश्वत्प्रकाशसहजं स्वसमस्तभावं ।

चित्तप्रवृत्तिरहितं गुरुवाक्यगम्यं

किञ्चित्प्रबोधजननी क्रियते इव टीका ॥

वत्सभा वत्सभस्यात्र विद्यते तदसंभवे ।

सर्वाख्यस्य तथापीयमाणुबोधाय भाविनी ॥

इह खलु निष्प्रसूहमीहितसिद्धयर्थमर्थी कविकुलकुमुदबन्धुः सुबन्धुर्वाग्धिदेवताकीर्तनरूपं मङ्गलादौ निबध्नाति । करवदरेत्यादि । यस्याः प्रसादो यत्प्रसादस्तस्मात् कवयः काव्यकृतः सूक्ष्मतयः अखिलं समस्तं भुवनतलं त्रिभुवनं स्वार्थे तलप्रत्ययः करतलवत् उक्तं तलं स्वार्थे अपि दृश्यते करवदरसदृशं हस्तस्थितवदरतुल्यं पश्यन्ति अवलोकयन्ति । वदरी हि वर्तुलत्वादस्थिरत्वेन सर्वावस्थेन दृश्यते । सा सरस्वती वाग्धिदेवता जयति जययुक्ता भवतीत्यर्थः । जयतीत्यत्र नाशीर्विवक्षिता किंतु जययुक्ता भवति । ०

Quotations from all the principal *Koshas* are very numerous; of less common *Koshas* and other works may be mentioned : *Uttara-*

tantra, foll. 41b, 44a,b, 52a, 57a, etc.; *Utpalini*, foll. 16a, 69b, 71a, 74b, etc.; *Dhātupradīpa*, foll. 38b, 90b; *Nāgarasārvasva*, fol. 70b; *Nītisāstram*, fol. 22b; *Bhaṭṭa Śubhāṅga* [(ed., p. 142) पक्षे नन्दिषोषो ऽर्जुनरथः । तथा च भट्टशुभाङ्गो (!) । गायत्रीं धनुरेतस्य हनूमान्ध्वजभूषणः । नन्दिषोरपराधस्य देवदत्तसु वारिजः ॥ fol. 75b; (ed., p. 174) पुटकिनीषु । तथा च भट्टशुभाङ्गः । नालिकिनी पुटकिनी विसिनी पश्चिनी लता । पद्माक्षं पद्मवीजं स्यान्नलिनं च नलं तथा ॥ fol. 88a]; *Bhāguri*, foll. 57b (-koṣha), 62b, 118a; *Rakṣhitavyākhyā*, fol. 61b; *Ratnakosha*, fol. 79a; *Ratnākara* (? *Vṛttar.*), fol. 118b [ed., p. 236: पक्षे तनुमध्या षडक्षरच्छन्दोविशेषः । त्वी चेतनुमध्या इति रत्नाकरशान्तिः (!) । अस्यार्थः । तकारयकारौ पञ्चिपक्षे (!) तत्तदा तनुमध्या नाम वृत्तं]; *Rantideva*, often; *Rasabha* (? *Rabhasa*), fol. 49b; *Rudra* (lex.), foll. 21a, 115b; *Vāmana* (rhet.), foll. 59b, 60a; *Vindhyavāsin*, fol. 17b, 45b, 55a, 81a, 93a; *Vopadeva*, fol. 52a; *Śabda-prakāśa*, fol. 60b; *Śabdārṇava*, foll. 72a, 115a, *Sarasvatikanṭhābharaṇa*, fol. 9a; *Subhūti*, foll. 17b, 56b, 61b.

Another commentator on the work (neither *Śivarāma*, nor that of next MS.) is referred to, fol. 10b, in the rhetorical explanation of the different kinds of prose (where the latter begins, ed., p. 10): यत्र पूर्वस्यान्तं परादिर्भवति यथा नयेन कीर्तिः कीर्त्या च सप्त सागराः । सागरेरित्यादि वृत्तस्य छन्दसो गन्धो यत्र तद्वृत्तगन्धिः । अस्याक्षेयमिति टीकाकारः ॥

Popular or vernacular terms met with in our commentary are: (ed., p. 57) कपोलपौर्यैवधानं चातुरिका गानवालिङ्ग (? गाल °) इति ख्याते (°तः) ॥ fol. 39b; (ed., p. 87) समदनः सकण्टकः संवाधफलवृक्षभेदः मयना इति प्रसिद्धः ॥ fol. 51a; (ed., p. 105) बृहन्नलसृणभेदः होगण इति ख्यातः ॥ fol. 56b; (ed., p. 110) मन्त्रवारणो हिन्दुलचित्रितहस्ती धरणिभेदो वा । प्रासादोपरि कुन्दवृक्ष-वेहनं कुन्दरुक् इति ख्याते ॥ fol. 58a; (ed., p. 134) शैलुना जीवति वास्तविकः । बाढीवालकः । गुडा इति ख्यातः ॥ ° मुखहेतव आशा येन । पक्षे मुखेन अश्यते भक्ष्यते इति मुखशा राजतिमिरः यथा इति ख्यातः ॥ fol. 72b; (ed., p. 136) विषकिलो मल्लीभेदः । विषविन्द इति ख्यातः ॥

fol. 74b; (ed., p. 198) भामको भञ्जुरिया इति ख्यातः ॥ fol. 95a; (ed., p. 234) जलाका सराग इति प्रसिद्धा ॥ fol. 118a; (ed., p. 250) शरयन्तः सरत इति ख्यातः ॥ fol. 124b.

The MS. is incomplete, the commentary ending at p. 257 of the edition: जलं विटपेष्मितादिना दक्षमानहृदयान्तेन चरन्त्यवस्था दर्शिता । प्रिये वासवदत्ते देहि मे दर्शनमित्यादिना चरन्त्यवस्था दर्शिता ॥

After this, another hand has added the colophon: इति श्रीयुतसर्वचन्द्रविरचिता वासवदत्ताटिप्पणी समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOK.]

4078.

1526a. Foll. 44; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Vāsavadattā-ṭīkā, an anonymous commentary on *Subandhu's* romance [A], the same as that noticed above, no. 4076 (MS. 543b, II.).

It begins: वचनरचनाविषये प्रथमं वाग्देवतायाः कीर्तनं समुचितमित्यत्र आह । करवदरेत्यादि । सा सरस्वती देवी जयति । सा का । यत्प्रसादतः कवयः पण्डिताः भुवनतलं पश्यन्ति । कीदृशं । अखिलं समस्तं । कवयः कीदृशाः । सूक्ष्मतयः कुशाग्रबुद्धयः । यद्वा । सूक्ष्मतयो ऽपि कवयः सन्तो ऽखिलं भुवनतलं पश्यन्ति कवयः किं न पश्यन्ति इत्यादि । करवदरसदृशं हस्तस्थितवदरफलसदृशं । यद्वा । सरस्वति समुद्रे इक्ष्वाकीर्देवी जयति यत्प्रसादतः कवयो राजानः सकलं भुवनतलं पश्यन्ति उपलभन्ते । ° अथ कालसामान्येन जयन्ती भवन्ती वक्रत्ये इति भाष्यवचनात् जयन्त्याः प्रयोगः यथा स्रवति नद्यः तिष्ठति पर्वता इत्यादि ॥ १ ॥

Besides quotations from *Vāra* (fol. 2b) and *Śāśvata* (fol. 5a), no other authorities have been found referred to by name.

It ends: कुसुमपुरं पाटलिपुरनगरं हृदये यन्मभिलषितानि सुखान्यनुकम्पुष न कालं (? r. सुखान्यनुभवन् चिरकालं) नीतवानिति ॥ इति वासवदत्ताटीका समाप्ता ॥

The other two MSS. seem to have been copied from this MS. [H. T. COLEBROOK.]

4079.

1120b. Foll. 40; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same anonymous commentary on the *Vāsavadattā*. [C.]

[H. T. COLEBROOKE.]

4080.

543d. Foll. 2; size 16½ in. by 10½ in.; good, modern Bengālī handwriting; European paper; eighteen lines in a page.

Vāsavadattā-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Subandhu's* romance, written by the hand of *Bholānātha Śarman* of *Viranagara-grāma*.

It begins: अथ वासवदत्तानामा गद्यप्रधानो ज्यमाख्या-यिकाग्रन्थः । तस्य कर्ता श्रीमान् सुबन्धुनामा महाकविः । चिन्तामणिनामधेयस्य राज्ञः पुत्रेण कन्दर्पकेतुना सह शृङ्गार-शेखरनाम्नो राज्ञः कन्याया वासवदत्ताया मिलनमेतद्व्याख्यैः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4081.

1715d. Foll. 13; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1681 A.D.; 14-16 lines in a page.

Mādhavānalakāmakandalākathā [A], a tale of the love of *Mādhavānala* and *Kāmakandalā*, by an unknown author.

It begins:

प्रणम्य परया भक्त्या हंसयानो सरस्वती ।

यस्याः¹ प्रसादमासाद्य करिष्यामि कथामिमां ॥ १ ॥

निरामया निरातंकाः संतुष्टाः परमायुषः ।

वसन्ति यत्र मुदिताः कालज्ञाता इव प्रजाः ॥ २ ॥

अस्ति संसारसकलमध्ये पुष्पावती नाम नगरी । तत्र गो-

¹ तस्याः B, C.

विंदचंद्रो नाम राजा । तस्य राज्ञीनां सप्त शतानि । तासां मध्ये रुद्रा महादेवी पट्टराज्ञी । यतः । योषितां चत्वारो ज्ञातयः । ०

It ends: ततो राजा तयोर्विवाहः कारितः । तौ च सुखिनौ जातौ । लोकाश्च हर्षिताः ॥ इति माधवानलकाम-कंदलाकथा समाप्ता ॥ संवत् १७३६ भाद्रपदि अधिके ६ वधे लिखिता इयं कथा ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 339, 340.

[H. T. COLEBROOKE.]

4082.

1238c. Foll. 17; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, c. 1650 A.D., by two different hands; generally nine lines in a page.

Mādhavānalakathā [B], the same tale, differing somewhat in its wording from the preceding version.

It begins: प्रणम्य परया भक्त्या ० ॥ १ ॥

अस्ति सकलभूतलालंकृतिसंसारतिलकालंकारभूता पुष्पावती नाम नगरी । यत्र नगरी ॥

निरामया निरातंकाः संतुष्टाः परमायुषः ।

यस्यां वसन्ति संतुष्टाः कालज्ञाता इव प्रजाः ॥

तत्र राजा गोविंदचंद्रो नाम । तस्य राज्ञः सप्तशतिका महादेव्यः । तासां राज्ञीनां मध्ये पद्मावती पट्टराज्ञी । तत्र नगरी चत्वारो योषितां ज्ञातयः । प्रथमं पद्मिनीलक्षणं । ०

It ends: ततो राजा विक्रमादित्येन तयोर्विवाहः कारितः लोकास्तु हर्षिता भूताः ॥ इति श्रीमाधवानलकथा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4083.

2206a. Foll. 20; size 9 in. by 4 in.; large, clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mādhavānala-śrīṅgārakāvya, the same tale, here ascribed, as it also is in one of the Oxf. MSS., to *Ānanda*, who was a pupil of *Bhaṭṭa Vidyādhara*. [C.]

Though essentially the same as the text of the first two MSS., it again differs considerably in details from them. At the end, moreover, this version is spun out by additional matter not contained in the two other MSS. (but given also in the Oxf. MS. which has the author's name), spread over the last five pages.

It begins: प्रणम्य ० ॥ १ ॥ अस्ति पुष्पावती नाम नगरी । तत्र गोवर्धदन्तनो नाम राजा । तस्य राज्ञोऽसप्तशतानि निवर्तते । तासां मध्ये रुद्रामहादेवीनाम्नी पट्टराज्ञी वर्तते । यतः । श्यामा यौवनशालिनी मधुरवाक् ०

It ends: ततो जनैरं राजा विक्रमादित्यः काममेवं स्वयमे कृत्वा प्रभृतद्रव्यदंडं गृहीत्वा माधवानलः कामकंदलया सह उज्जयिन्यां प्रस्थितः स्वराजधान्यां (० नौ) स्नेहेण प्राप्तः ततः पश्चान्माधवाय बहुधनं दत्त्वा नगरमध्ये स्थापितः । माधवोऽपि अनेकप्रकारैः कामकंदलया सह संभुक्ते । माधवेनोक्ता यः कोऽपि एतां कथां श्रोष्यति तस्य विरहो न भविष्यति ।

कथामेतां पठेद्यन्तु तस्य दुःखं न विद्यते ।

शृणोति अद्वया युक्तो संते सोऽपि वसेद्वि ।

इति श्रीभट्ट० विद्याधरशिष्येण आनंदाभिधेन विरचितं माधवानलपृंगारकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4084.

2643. Foll. 153 (one of which, fol. 92, is missing); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1517 A.D.; twelve lines in a page.

Pañcatantra, or *Pañcākhyāna*, the well-known collection of fables, plentifully interspersed with moral maxims, and intended to serve as a manual of practical and political ethics for princes; ascribed to *Vishṇuśarma*.

This is the MS. A used for J. G. L. Kosegarten's edition (2 vols., 1848, 1859). Since then the work has been published repeatedly in India, esp. by Bühler and Kielhorn, in the Bombay Sansk. Ser. (1868-69 and later editions), and by *Jibānanda Vidyāsāgara*, Calc.

1872 (6th ed. 1899); the Southern recension (from insufficient materials) by M. Haberlandt (Vienna 1884).

An 'Analytical Account' of the work was published by H. H. Wilson in vol. i. of the *Transact. of Roy. As. Soc.* (repr. in *Essays on Sansk. Lit.*, ii.); whilst translations have appeared in French, by Abbé J. A. Dubois (the Southern recension, Par. 1826) and by E. Lancereau (Par. 1871); in German, by Th. Benfey, with valuable notes, and a dissertation on the literature of fables and popular tales (Leipz. 1859), and by L. Fritze (Leipz. 1884); in Dutch, by H. G. van der Waals (Leiden, 1895); in Italian, by J. Pizzi (Turin 1896).

Foll. 94-122 of this MS. were supplied subsequently, the leaves of this portion being also numbered 1-29, and, at the beginning, overlapping the preceding page by a few lines.

Tantra I. ends fol. 67b; II., fol. 91b; III., fol. 124a; IV., fol. 137b; V., fol. 153a.

It ends: समाप्तं पंचतन्त्रापरनामकं पंचाख्यानकं नीति-शास्त्रं ॥

कथान्वितं सत्कविमुक्तयुक्तं

श्रीविष्णुशर्मा नृपनीतिशास्त्रं ।

चकार येनेह परोपकारः

स्वर्गाय जायेत बुधा वदन्ति ॥ १ ॥

असोमसंविद्वचनेन विशीर्षशीम्

आलोक्य शास्त्रमखिलं खलु पंचतन्त्रं ।

अपूष्यभद्रगुरुणा गुरुणादरेण

संशोधितं नृपनीतिविशेषनाय ॥ २ ॥

प्रत्यक्षं प्रतिपदं प्रतिवाक्यं प्रतिकथं प्रतिशोकं ।

अपूष्यभद्रमूर्तिर्विशोधयामास शास्त्रमिदं ॥ ३ ॥

यत्किंचित् क्वचिदपि मया नेह सम्यक् प्रयुक्तं

तत्तत्तत्त्वं निपुणधिवशैः क्षातिर्मतो हि संतः ।

अपूष्यभद्रप्रभपरिवृष्टः पातु मे पातकेभ्यो

यस्याद्यापि धमति भुवने कीर्तिर्गंगाप्रवाहः ॥ ४ ॥ ६ ॥

चत्वारोह सहस्राणि तत्परं षट् शतानि च ।

संप्रत्यस्य मया नानं गणितं श्लोकसंख्यया ॥ ५ ॥

चंद्रमुनिबाणचंद्रे वर्षे कार्तिकसितद्वितीयायां ।
जीर्णोद्धार इवासौ प्रतिष्ठितो ऽधिष्ठितो विबुधैः ॥ ८ ॥
इति पंचाख्यानं समाप्तं ॥ शिवसुंदरेण लिखितं ॥ संवत् १५७४
वर्षे आसौ वदि ९ सुक्ले ॥

[GAIKAWAR.]

4085.

2790. Foll. 176; imp. 8vo, size 10½ in. by 6½ in.; good, somewhat thick Devanāgarī writing of 1739 A.D.; 24 lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. D.

Tantra I. ends fol. 67a; II., fol. 95a; III., fol. 128a; IV., fol. 153a; V., fol. 176a.

Colophon: इति श्रीविष्णुशर्मेणा विरचिते पंचोपाख्याने
अपरीक्षितकारित्वं नाम पंचमं तच्च समाप्तं ॥

नास्ति नास्तीति चाभ्यस्तं यन्मया पूर्वजन्मनि ।

तदेतद् देहि देहीति विपरीतमुपस्थितं ॥ १ ॥

संयोगा विप्रयोगांता मरणांतं हि जीवितं ।

सर्वे क्षयांता निचयाः पतनांताः समुच्छ्रयाः ॥ २ ॥

इति मंगलं ॥ ० पण्डितजीश्री ० भूपरजीतपुत्रसुधाधरजी
आत्मार्ये वाचनार्ये लिपिकृतायां ॥ संवत् १७९६ वर्षे आषाढ-
वदि ३ मङ्गलावादनगरे । महिमापुरे ॥ ० ग्रंथाग्रंथ ४५०० ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

4086.

1812. Foll. 257; size 11½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); nine, from fol. 132 onwards six, lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. E.

Colophon: इति श्रीपंचोपाख्याने महानोतिशास्त्रे अति-
चातुर्यसंपादके अपरीक्षितकारकं नाम पंचमं तच्च समाप्तं ॥ ०

Then follow four *śloka*s from the *Bhāgavata-purāṇa*, after which :

अर्थो नराणां पतिरंगनानां स्वधर्मचारी नृपतिः प्रजानां ।

वर्षा नदीनाम् क्षुद्राङ् वनानां गतं गतं यौवनमानयति ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4087.

2319. Foll. 215; size 10½ in. by 3 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Pañcatantra. Kosegarten's MS. F, but mentioned again by him afterwards as MS. L, under its old number (1440).

[H. T. COLEBROOKE.]

4088.

2146. Foll. 48; size 13½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Pañcopākhyānasamgraha, or *Kathāmṛitanidhi*, a condensed version of *Vishṇuśarman's Pañcatantra*, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāgadeva Bhaṭṭa*, of the *Kāṇva* family.

Cf. Wilson, *Essays on Sansk. Lit.*, ii., p. 79; Hall, *Index*, p. 183.

It begins :

नन्वा क्षीराभिजाजनिं ब्रह्मशर्वादिकानपि ।

गणेशं विप्रहर्तारं वंदे हैमवतीमुत ॥ १ ॥

पदवाक्यप्रमाणज्ञो ऽनंतभट्ट इति श्रुतः ।

भट्टश्रीनागदेवस्य तनूजः काखशास्त्रिनः ।

कौतुकाज्ञन्यते तेनः पंचोपाख्यानसंग्रहः ॥ २ ॥

कथामात्रस्य विस्तारो ज्ञातव्यो ऽत्र सुबुद्धिभिः ।

तथोपयुक्तपद्यस्य भवसर्वस्य संग्रहः ॥ ३ ॥

अस्ति दक्षिणदेशे महिलारोप्यं नाम पुरं । तत्र प्रवरनृप-
मुकुटमणिमरीचिचयचर्चितचरणकमलः सकलकलापारं गतो
अमरशक्तिर्नाम राजा बभूव । तस्य त्रयः पुत्राः । परं तु
दुर्मेधसः । ०

This is Kosegarten's MS. G.*

* The Marāṭhī version of the *Pañcopākhyāna*, contained in MS. 2482, is of no value for a critical constitution of the text, not even the poetical part of it. The verses, quoted also in the original Sanskrit, are considerably thrown out of order and so corruptly transcribed that their readings are of little use. The Bodleian Library seems to possess the same work in Walker 154.

It ends: इदं श्रुत्वा राजमुता क्षतिनिपुणा बभूवुः ।
राजापि हर्षपूर्णो विविधभोगैर्ब्रीह्यं नोपयामास ।

वनचप्रसूनमाला(वचन^०) अनंतभट्टेन विदुषा(!) रचिता ।
भियता हृदये सद्ये कमलामहिलेन पुरुषेण ॥

श्रीमत्कारुणिकुलाभिशीतकिरणो विद्याकलानो निधिः
श्रीमद्विष्णुपदाश्रितः सरसगुर्विद्वच्चकोरप्रियः ।
भट्टो जनत इति श्रुतः पृथुयशाः श्रीनागदेवात्मजम्
तेनास्मिन् रचिते कथामृतनिधावृमिस्त्वयं यंचमः ॥

The latter stanza also occurs, *mutatis mutandis*, at the end of *tantras* 3 and 4.

Fol. 7b, which was left blank, contains the note: 'Quoique le verso de cette feuille soit resté en blanc, il n'y a ici aucune omission dans le manuscrit.' [EXAMINER'S OFFICE.]

4089.

2824. Foll. 139; small 4to, size 7½ in. by 6 in.; good Devanāgarī writing, European fashion and paper; thirteen lines in a page.

Hitopadeśa, the well-known collection of fables, with interspersed moral maxims, based chiefly on the preceding work, and ascribed to *Nārāyaṇa Paṇḍita*, patronised by *Dhavalacandra*.

This popular work has been frequently edited and translated.

On the authorship of the work see P. Peterson's edition, pref., p. v.; J. Hertel, *Ueber Text und Verfasser des Hitopadeśa*, Leipzig 1897.

This MS., which was copied by Wilkins's paṇḍit *Mahātāb Rāya*, has been revised throughout. [SIR CHARLES WILKINS.]

4090.

1764 b. Foll. 104; size 8 in. by 3 in.; fair Bengālī handwriting of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

The last two leaves have been supplied by a more modern hand.

It ends with the two verses containing the author's name and that of his patron, *Dhavalacandra*, viz.: अन्यचालु ।

मालेयाद्रेः सुतायाः प्रणयिनि वसतिश्चन्दनीलेः न वापद्
यावत्तस्मैरुमैरारेर्जेलद इव तद्विमाने विस्फुरन्ती ।
यावत्स्वर्गलो ज्यं दधदहनसमः सूर्यतेजस्सुलिङ्गम्¹
तावत्पारायणेन प्रचरतु चरितः (रचितः) संग्रहोऽयं कथानी ॥
अपरं च ॥

श्रीमान्धवलचन्द्रो श्री जीयान्नामलिको रिपुम् ।
येनार्य संग्रही यन्नामोदयित्वा प्रचारितः ॥

As mentioned by Hertel, p. 21, E. Lancereau, in the preface to his translation of the *Hitopadeśa*, refers to Lulloo Lal Kub's *Rājñiti* (Calc. 1809), or *Braj-bhāshā* version of the *Hitopadeśa*, in which the original work is ascribed to 'Narayana Pundit.' In subsequent editions of that Hindī version—Calc. 1827; Allah. 1854 (ed. by F. E. Hall, whose preface deals with this question)—this is likewise the case; whilst, in the *Sūcipustakam* of the Asiatic Society of Bengal (p. 87), the *Braj-bhāshā* version of the *Rājñiti* itself is ascribed to *Nārāyaṇa Paṇḍita*, and (p. 13) the original *Hitopadeśa* to *Vishṇuśarma*. Cf. Garcin de Tassy, *Hist. de la Lit. Hindouie*, ii., p. 448.

[H. T. COLEBROOKE.]

4091.

2778. Foll. 94 (counted 92, nos. 3 and 57 being double); size 13½ in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work. Revised throughout.

A leaf is wanting at the end, the MS. breaking off at द्वयोरप्येतयोर्भूषा -

[?]

¹ ० समो यस्य सूर्यः सुलिङ्गम् Pet.

4092.

2454. Foll. 68; folio, size 12½ in. by 8½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nineteen lines in a page.

Another MS. of the *Hitopadeśa*. Not very correct.

[R. JOHNSON.]

4093.

1765. Foll. 87; size 8 in. by 3½ in.; neat Devanāgarī writing of 1792 A.D.; nine lines in a page.

Vetālapañcaviṃśatikī, a popular collection of 25 tales of a demon, in the recension ascribed to *Śivadāsa*. [A.]

This version of the tales (together with another, by an unknown author) has been published by H. Uhle (Leipzig 1881), prior to which only single tales had been printed in Europe. Versions of this work also exist in all the Indian vernaculars (cf. the introduction to H. Oesterley's German translation of the Hindi version, the *Baitāl Pachisi*, Leipzig 1873), as also an important Mongol one, the *Siddhi-Kūr*, published, together with the story of *Arji Borji Khān* (the Mongol version of the *Siṃhāsanadvātriṃśati*), and a German translation of both works, by B. Jülg, Innsbruck 1867; cf. also 'Sagas from the Far East, or Kalmouk and Mongolian Traditionary Tales' (London 1873), based thereon.

This is the chief of the MSS. used by Uhle, called A by him (as it had been by Lassen and Gildemeister, *Anthologia Sanscritica*, 2nd ed., pref., p. v.).

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं गणनाथं विनायकं ।

लोकानां च विनोदाय करिष्यामि कथामिमां ॥१॥ ०३॥

अस्ति दक्षिणापथजनपदे उज्जयिनी नाम नगरी । ०

It concludes with five *ślokas*, ending thus :

त्रिपुरारेर्वरं प्राप्य ततो भूचक्रवर्तिनः (1) ।

निजं प्रविश्य नगरं प्रभाते संमता श्रियः ॥ ४ ॥

प्राज्ञो वा यदि वा मूर्खो वृद्धो वाप्यथवा शिशुः ।

य इमां सकलां वेत्ति स भवेद्दृढमनसः ॥ ५ ॥

इति शिवदासविरचितायां वेतालपंचविंशतिकायां पंचविंशति[त]मं कथानकं समाप्तम् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4094.

1668a. Foll. 54; size 9½ in. by 4½ in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work, here likewise attributed to *Śivadāsa*. Rather incorrect.

This is Uhle's MS. B, differing from the preceding one chiefly in the last two tales, which are here in verse (Uhle, pp. 64-66), being indeed, as he conjectured, taken from *Kshemendra's Brihatkathāmañjarī*, of which they form *lambakas* 14-16. Cf. Sylvain Lévi, *Journal Asiatique*, 8th ser., vii. (1886), p. 191.

For the beginning of tale 24, as printed, we would rather read the MS. thus :

भूयः स्कंधगतः प्राह वेतालो "चत¹ भूयते ।

अस्मान्नाद्यापि निर्वंधाद्विरतो ऽपि कथां शृणु ॥

यज्ञस्थलाग्रहारे भूकलिंगविषये द्विजः ।

यज्ञसोमाभिधः सोमपानपृतकुलोद्गतः" ॥

and tale 25 probably begins thus :

पुनः स्कंधगतः प्राह "निर्वंधो ऽयं महीपते ।

मृषागच्छाश्रयं राजंस्तावदेकां कथां शृणु" ॥

It ends :

त्वं स विक्रमसेनश्च राजवंशविभूषणः ।

स्वर्गापवर्गसुभगां भुङ्क्ष्व^(०) भुङ्क्ष्व MS.) विद्याधरश्चियं ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां पंचविंशतिकथानकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ वेतालो तत MS.

4095.

2688c. Foll. 83; size 9½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vetālapañcaviṃśati, in *Śivadāsa's* version.

The text, as presented by this MS., which was apparently not known to Lassen and Gildemeister, begins with a special introductory story, which, on fol. 19b, leads over to the former version. Towards the end it agrees more particularly with the second of the above MSS. Rather incorrect.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं विघ्नराजं गणाधिपं ।
लोकानां हि विनोदाय करिष्ये ऽहं कथामिमाम् ॥ १ ॥
प्रारभ्यते न सलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारम्भविघ्नविरता विरमन्ति मध्याः ।
विघ्नैः सहस्रगणितैरपि हन्यमानाः
प्रारम्भमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥ २ ॥
आसीदुज्जयनी राजा सार्वभौमो ऽतिप्रियः ।
यस्मादुज्जयिनी प्राभून्नगरीवामरावती ॥ ३ ॥

तस्य राज्ञो द्वे भार्ये आस्ताम् । विशालाक्षी मनोरमा चेति ।
विशालाक्षी सुभगा मनोरमा दुर्भगा । विशालाक्षी द्वौ पुत्रौ
सुपुत्रे । मनोरमा वध्या । तथा चिन्तितं । धातः किं करोमि
कथं मम पुत्रोत्पत्तिर्भवेत् । एकदा मनोरमा सिद्धसेनब्राह्मणसमीपं
गत्वा प्राञ्जलिं कृत्वा स्थिताभूत् । सिद्धसेनस्तु तं दीनमनसं
विलोक्य सखेहमाह । सहो मनोरमे ममातिकं किमर्थमागतासि ।
तयोक्तम् । स्वामित्रहमनपत्या दुर्भगा च किं करोमि । मनसि
बहुदिनं विचार्ये भवन्तं महानुभावं विशाय शरणमागात् (०गता) ।
ब्राह्मणेनोक्तम् । क्षणमत्र तिष्ठ । यथा भवत्या तथा मम ब्राह्मणे-
दानो भक्षितम् । भोसर्वासा वरं ददासि । जनपत्याहं पुनर्देयिता
ममानुग्रहं (०हो) भवता न क्रियते । तस्यार्थे (!) तवार्थं चेदानो
यावद्दोषं विधाय हुतशेषं पायसपिंडममर्चितं (?० समन्वितं) द्वयोः
करे क्षपयामि । ०

• The Brāhman prepares a *pinḍa* by eating of which the queen, as well as a potter's and an oil-maker's wives, conceive, and in due time bear sons. The young prince, *Vikramāditya*,

as he grows up, becomes peculiar in his habits, wanders about the forest, and is excluded from the throne, his step-brothers succeeding their father one after the other. The second is killed and eaten by a *Rākshasa*, who, after that, appears night after night to devour whoever is placed on the throne. At last *Vikrama* himself becomes king and pacifies the Demon. Meanwhile, the oil-maker's son takes to acting the *Vetāla* by tying himself up in the midst of corpses suspended from the branches of a *śiṃśapā* tree; whilst the potter's son goes abroad as a *yogin*, and ultimately returns with 200 gems. Each day he then presents to the king one of these gems secreted in a cocoanut, till one day the king's monkey knocks down the fruit, and the sparkling gem, falling out, illuminates the whole *sabhā*, when the '*bhāṇḍā-gārika*' has to produce the nuts brought before (cf. Lassen, Anthol., 2nd ed., p. 2). The *yogin*, knowing the king to have acquired the power of entering dead bodies with his inner self, then asks him to enter the body of a dead parrot he brings him. This being done, the *yogin* at once enters the king's own empty body; and, having tried in vain to catch and kill the bird, he passes himself off as the real king. He forthwith orders all hunters (*vyādhas* or *pulindas*) in the kingdom to catch and bring him all the parrots within their reach, offering first a reward of one '*śivāṅka*' for each live bird, which is gradually increased to a '*rajata* (or *raupya*)-*mudrā*,' to two and four such, and finally to a '*dināra*.' Thus his own and the adjoining countries are cleared of these birds. At last an old hunter catches the particular parrot, which his wife then sells to *Vidyāvati*, the daughter of the '*dattakāśreshthin*,' to whom the bird reveals its real nature. Being courted by the impostor, whom she

detests, she gets him to visit her, and asks him to prove the truth of the popular rumour that he can enter dead bodies by there and then entering a dead crow which she has by her. This having been done, *Vikramāditya* then enters his own body, whilst the crow flies away. After a while, however, the impostor again enters the body of a dead *yogin* and betakes himself to *Vikramāditya's* court,—this being the beginning of the first story of the other version.

It ends :

राजा स विक्रमादित्यः पुण्यकीर्तिनिरामयः ।
इत्येवं तुष्टुवुः सर्वे विक्रमाकं नृपं तदा ॥ ३६ ॥
त्वं सुविक्रममेनश्च राजकंसविभूषणः (राजवंश^०) ।
स्वर्गापवर्गसुभगं भुङ्क्ष्व विद्याधरश्रियं ॥ ३७ ॥
इत्येवमाश्रियं दत्त्वा विक्रमाकं तदा सुराः ।
ययुः सर्वे सुमनसो राजा चैव तुतोष ह ॥ ३८ ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां वेतालपंचविंशतिकायां पंच-
विंशतितमं कथानकं समाप्तम् ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4096.

2239. Foll. 97 (numbered 96, no. 70 being double); size 6½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of 1808 A.D.; 8-10 lines in a page.

Vetālapañcaviṃśati, in an abridged version, by *Vallabhadāsa*.

The text, as here presented, is divested of some of the ornamental work of the former version, and frequently omits verses, though, on the other hand, it occasionally offers verses peculiar to it. The demon is throughout called, in the Hindi form of the word, *Vaitāla*.

This is MS. C of Lassen and Gildemeister, who collated the first five stories; whilst Uhle, who notes their readings for that portion, was unable to make use of this MS., as it was apparently in India at the time.

The name of the author of this version is not given by the Bonn scholars, having probably been taken by them as the name of the copyist of this MS. Cf., however, Peterson, Rep., iii., p. 396, no. 353; where likewise a version by *Vallabha* is mentioned.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं गणनाथं विनायकं ।
लोकानां हितकामाय करिष्ये ऽहं कथामिमं ॥ १ ॥

अस्ति दक्षिणापथे प्रतिष्ठानं नाम नगरं । ०

The text in which the tales are here given is generally rather poor and ungrammatical, and mixed with vernacular forms and constructions. Moreover, before the last (24th) story of the ordinary text another tale (Solomon and the two women) is inserted; the last two stories running thus : xxiv. श्रीनर्मदायै नमः ॥ अस्ति महाराष्ट्रदेशे धनपुरं नाम नगरं । तत्र प्रतापनदत्तो नाम राजा । महीधर्मपरश्च । स्वमुखे कर्णवारां (!) करोति । तत्र धनदेवो व्यवहारो कोटिध्वजो वसति । तस्य प्रिया धनश्रीनाम सुखेन दिनात्मययति । एवं संततिः [] प्रियाया न भवति । तया दुर्मितचित्तया शून्यहृदया वर्तते । एकदा प्रियेण दृष्टा । प्रिये त्वमेवविधा कथं दृश्यसे । इदं दे (r. मे) गेहं इदं लक्ष्मीः [] इदं मे शरीरं सर्वं तवापन्नं वर्तते । तयोक्तं । संतत्यभावात् मे शून्यचित्तं । तौ विवाधान् दैवान् (r. विविधान्देवान्) आराधयन्त्यलग्नौ (? लग्नौ) यागभोगादिकैः । स च विष्णुवर्माधिवसितः (!) । नित्यं पुत्रार्थं विशेषकर्पूरकस्तूरिकापुष्पश्रीखंडेन भक्त्या देव्यां (देवीं) पूजयति । दीनदुःस्थितदुःखितानां स्वधनं पात्रेषु ददाति । एकदा तस्य आचस्य (!) गोत्रदेव्या भणितं । हे श्रेष्ठिन् द्वितीयवेले पाणिग्रहं कुरु । तथा तव प्रथमभार्यायाः पुत्रो न (? om.) भवति । सपत्नीमुखे दृष्टे श्रेष्ठिना स्वकलत्रं आपृक्ष्य परिणीता द्वितीया भार्या । कालक्रमेण या धनश्रीः प्रथमभार्या तस्या हेतोः [] पुत्रो जातः । जातमात्रः सन् द्वितीयाया भार्या [याः] प्रीत्या लालनार्थं समर्पितः । तथा पश्चात् भार्यामनसि संतरो (!) न जायते । एवं वर्षत्रयो (०ये) जाते भर्ता धनदेवो मृतः । मृतकार्ये कृते पश्चात् परिणीता भार्याया (०णीतभार्याया) प्रथमकलत्राग्ने (०ये) कथितं । त्वं यथोचितं धनं स्वर्त्यं गृहीत्वा याहि स्वस्थानं । इदं मे गृहं इयं मे लक्ष्मीः । अयं मे पुत्रो

स्यं (!) । तव न किमप्यस्ति । इति परस्परं कलहायेते । कैरपि वारयितुं न शक्नोते । एवं विवादं कृत्वा पुत्रं गृहीत्वा राजकुलं गता । मंत्रिभिर्निबोधयमाना सती तदुध्यसि (?) । ततो राजाये कथितो वृत्तान्तः । राज्ञा पृष्टः पुत्रः । तव माता का । एषा वा पश्चात्वा [वा ।] स बालः किं [च] न वेत्ति । राज्ञा चिन्तितः । केनोपायेन निश्चयो भविष्यति । मूषेटो राजा । इति कथानकं कथयित्वा वैतालनोक्तं । राजन् कथय कस्याः पुत्रो भविष्यति । यया जातः केनोपायेन सत्यं ज्ञास्यते । राज्ञा उक्तं । तेन राज्ञा जागृकार्थं¹ कथितं । तैजोगर्भमेयाद्वयमाकार्या (r. ० कार्ये) पृष्टा राजासमक्षं (!) । अर्थे पुत्रदेहं कृत्वा उभयोरुभयोः संडं संडं² दास्यति । या अपरमात्रा (० माता) तया मनितं (?) भणितं । एवमस्तु । या माता यया जातः सुतः तया कथितं । न मे पुत्रो स्यं । संडं न विधेयं । तथा जागृभिः कथितं । राजन् इयं माता सत्या इय (इयं) कूटात् [।] स्नेहात् ज्ञातः पुत्रः । एवं श्रुत्वा गतो वैतालः ॥ २४ ॥ इति चतुर्विंशतिकथानकं समाप्तं ॥ श्रीनर्मदायै नमः ॥ अस्ति पद्मपुरे नगरे प्रद्युम्नो नाम राजा । तस्य भार्या प्रेमलदेवी पुत्री चन्द्रिका नाम । सा परिणीता दक्षिणाधिपतिना राज्ञा विजयसेनेन । तस्या दुहिता जाता लावण्यवती नाम । सा यौवनेन संवर्धमाना सती पुरे धाटीपातः कृतः शत्रुभिः । राजा भार्यां दुहितां च गृहीत्वा पुरात् निर्गतो महादृष्ट्या निपतितः । तत्र भिक्षा दृष्टाः । तैर्भिक्षे राजा रुडः । राजा खड्गबलेन व्यापादितः (?) राज्ञा ० ताः । केनचित् भिक्षेन मुख्यपद्मपतिः अग्ने (r. मुख्यपत्नीपतेरग्रे) कथितं । स पत्नी-पतिः समुदायेन आगतो युद्धार्थं । राज्ञा विरुद्धं दृष्ट्वा भार्या-दुहिचोरग्रे कथितं । भवद्भिः पश्चिमाग्रे गम्यता । यावदहं व्यापाद्य आगच्छामि । एवं श्रुत्वा राज्ञी पुत्रीसहिता गता । परस्परं युद्धं कुर्वन् [न] राजा व्यापादितो भिक्षैः । मातादुहितरौ भयेन व्रजमानौ सतृषी सरसौ गत्वा जलं पीत्वा च क्षणमेकं विश्राम्य चलिता । तावत् (?) यावत् कोऽपि राजा सपुत्रस्तत्र गतः विश्राम्य स्थितौ तावत् स्त्रीयुगलं लक्षणसंपूर्णं (!) । पुत्रेणोक्तं । या लघुपदी सा मम या दीर्घपदी सा तव भार्या भवतु । एवं विचिंत्य नुर [गम्] आरूढी पादानुसारेण गतौ यत्र स्त्रीद्वयमस्ति । प्रथमाश्वास्य पृष्टौ (पृष्टवती) । भवतां (!) का जातिः । कस्मादागतौ (० ते) । क्लममिष्य [।] । एवं श्रुत्वा एकया कथितं । सर्वे वृत्तान्तं श्रुत्वा राज्ञोक्तं अर्थं संजातं । द्वयोरपि राज्यलक्ष्मीः पुनर्भविष्यः । तयोरुक्तं । एवमस्तु । एवं कथितं गृहीत्वा (!) स्वपुरं प्राप्ता । तावत् या लघुपदी समायाता (r. सा माता) ।

¹ Cf. Marāṭhi जागरूक 'wakeful, watchful, vigilant ; ... proofs, evidences,' Mol. (? policeman or watch).

² Doubtless = Mar. छड or छाड, i.e. अर्थ.

या दीर्घपदी सा दुहिता । राज्ञोक्तं । तावत् इयं दीर्घपदी त्वं गृहाय । पुत्रेणोक्तं । कथं गृह्णामि । मया इयं पित्रे माता प्रकल्पिता । ज्ञाता (?) ज्ञातो or ज्ञातः परं न वक्तव्यं । माता-दुहितरौ पुत्रपितृगृहे स्थिते । तयोः पितृपुत्रयोः सह मुलमनु-भवतः । कालक्रमेण मातादुहितरौ प्रसूतौ । तन्मां जाती कन्यापुत्रकौ । कीदृशेन उभयौ परिचायितौ । तावपि प्रसूतौ । पुत्रकन्या जाती (!) । एतत्कथानकं कथयित्वा वैताल-नोक्तं । तासां संततीनां परस्परं नाचकं (!) भवति । यदि मान-स्यपि न कथयिष्यति तदा शीघ्रं विदारणीभविष्यति । समाप्तं ॥

It concludes with seven verses (numbered 1, 2, 1, 1, 1, 2, 3): 1. कोषे द्विजे ० ॥ 2. धिमेता सद्धि ० ॥ 3. आर्ते दर्शनमागते ० ॥ 4. एवं राजा पृथिवी अनृणीकृतं ० ॥ 5-7:

सारं सारं समादाय कथेयं च मयोद्धता ।

अज्ञानानां प्रबोधाय चक्रव्या नु सदा बुधेः ॥ १ ॥

प्राज्ञो वा यदि वा मूर्खो बूढो वा यदि वा शिशुः ।

इमां यो अभ्यसि सकलां स भवेदुद्धिमावरः ॥ २ ॥

श्रियान्वयप्रसूतेन कायस्यकुलमूलिना ।

कृता वल्लभदासेन जगदानन्दकारिणी ॥ ३ ॥

इति पंचविंशति [त] मं कथानकं समाप्तं ॥ संवत् १८६५ वर्षे श्रावणशुद्धी ९ मंदवासरे ॥

The leaves are marked वै ० पंचवींशती. or वै ० पंचविंशी ० [GAIKAWAR.]

4097.

3108. Foll. 41 (numbered 39, nos. 16 and 27 being double); size 12½ in. by 3 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines, from fol. 11 nine lines in a page.

Vetālapañcaviṁśati, in the version attributed to *Jambhaladatta*.

It begins:

दीर्घद्वयलीलया चलगिरिधाम्यनुदुर्धरे-

भानोज्ञीतजगद् धमेत् पद्मभारालोलललाभ्योरगं ।

भृङ्गापिङ्गजटाटवीपरिसरोद्भुजोर्मिमालाचलतप्-

चन्दं चारु महेन्द्रस्य भवतां सन्नेयसे तावत् ॥

त्रैलोक्यादरदीपकाः ० नमामि मञ्जुश्रियमहते ० ॥

सान्निध्यावरदेववक्त्रकमलादाकश्ये ० ॥

सञ्जना यदि युष्माकमात्रे (० मं) अवलोक्यते ।

भवन्तो अपि पठन्वेना कथामनुवर्षिता ॥

इह हि महीमखले नरपतितिलको नाम विविधमणिकुण्डल-
मण्डितगण्डस्थलो नानालंकारभूषितसर्वशरीरो ° राजचक्रवर्ती
श्रीमान् विक्रमकेशरी बभूव । °

Fol. 34b is left blank; tales 22, 23 and the beginning of 24 being omitted.

Tale 25 begins: अथ राजा वेतालं शाखं शाखं धाम
धाम कदर्य्य एकवृद्धशाखाया विधृत स्थितः । ° तथापि वेतालो
गुरुवाक्यं प्रश्नमकाशीत् देव दक्षिणस्या दिशि धर्मेनो नाम
राजासीत् । °

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 327, where the same lacuna occurs.

Colophon: इति सान्धिअजीम्बलदत्तविरचितकथापीठे
पञ्चविंशतितमो वेतालः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4098.

1315. Foll. 49 (counted 47, nos. 13 and 14 being double); size 12½ in. by 3¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1665 A.D.; eleven lines in a page.

Sinhāsanaadvātriṃśati-kathā, the well-known collection of 32 tales celebrating king *Vikramāditya*, and professing to be told to king *Bhoja* of Dhārā, when about to seat himself on *Vikrama's* unearthed throne, by as many female statues surrounding it. [A.]

According to a final verse given in the next MS. (as well as in others), the Sanskrit text of these tales and the interspersed verses would seem to have been composed by *Kshemamkara Muni*, who, according to another verse (given, however, in a different form in MS. 2523), made use of older versions in popular dialects, chiefly the *Mahārāshṭrī*. Cf. the exhaustive dissertation on the work (including the text) by Prof. Weber, Ind. Stud., xv. (1878), pp. 185-453.

Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 326, recognises two recensions, called by him the Jaina (to which the first three of our MSS. belong) and the Tāntrika recension (as contained in

the last two MSS.); but the latter is itself shown by Weber (*l.c.*, p. 207) to consist of a group of different versions. The South-Indian version, usually °called *Vikramacarita* or *Vikramārkacarita*, has been repeatedly printed at Madras (cf. Weber, p. 234).

The present MS. is Weber's MS. F, being described by him as 'not a good copy, but carefully revised.' It begins:

अनंतशब्दाद्यैगतोपयोगिनः

पश्यन्ति पारं न हि तस्य योगिनः ।

जगन्तयाशेषतमोविनाशकं

ज्योतिः परं तज्जयति प्रकाशकं ॥

अनेकवैचित्र्यमयं जगन्तयं ° Weber, p. 264.

It ends: श्रीभोजस्तु जलनिधिमेखलायामखंडशासनश्चरं
रराज लक्ष्म्या ॥ इति श्रीसिंहासनद्वाविंशतिकथा समाप्ता ॥
संवत् १७२२ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे नवम्या तिथौ ऽर्कवारे
लिखितं जगन्नाथमहात्मना ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4099.

1516a. Foll. 19; size 10 in. by 4¼ in.; good Devanāgarī writing (resembling the Jaina type) of 1675 A.D.; nineteen lines in a page.

Sinhāsanaadvātriṃśati, in the same version as the preceding MS., though with occasional additional verses. Weber's MS. G.

It ends (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., p. 152, note; Weber, *l.c.*, p. 188):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निबद्धं ।

पुरा महाराष्ट्रवरिष्ठभाषामयं महाश्वयंकं नराणां ॥ १ ॥

स्वर्मेकरेण मुनिना चरगद्यपद्यबंधेन युक्तिकृतसंस्कृतबंधुरेण ।

विश्वोपकारविलसद्गुणकीर्तनाय चक्रे [s] चिरादमरपंडि-
[हर्षहेतु ॥ २ ॥

इति सिंहासनद्वाविंशकाः संपूर्णाः ग्रंथाग्रंथ ११७९ संवत्
१७३२ वर्षे पौषसिताष्टम्या भौमवासरे श्रीब्रह्मावादनगरे लिपि-
कृतं उक्तमेन स्ववाचनाय °; after which a later hand has added लघुसिंहासनवतिसौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4100.

2183. Foll. 28; size 11 in. by 7 in.; fair Devanāgarī writing of 1809 A.D.; thirteen lines in a page.

Siṃhāsanadvātriṃśati-kathā. Weber's MS. H (*l.c.*, p. 261).

It contains the same version in a somewhat abbreviated form. The Prākṛit verses are, however, given in full, being even occasionally accompanied by a Sanskrit '*chāyā*.'

Copyist's signature: लिखितं गनविनपुरवास्तव्ये गिरिनारायणज्ञातीयभट्टश्रीविश्वभरविमाननीलकण्ठ लेखक-पाठकयोर्केत्याहं (!) भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

4101.

2523. Foll. 58; size 10½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1795 A.D.; twelve lines in a page.

The same work, here called *Siṃhāsanadvātriṃśatputtalikāvartā* (Weber's MS. S), belonging to Aufrecht's Tantric recension; the introduction representing *Maheśvaru* as relating these stories to his consort *Gaurī*.

It begins: अथ द्वात्रिंशत्सिंहासनपुत्रलिकानां वार्ता लिख्यते ॥ यं ब्रह्मवेदांतविदो वर्दन्ति ° Weber, *l.c.*, p. 209.

It ends (cf. Weber, *l.c.*, p. 189):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निषिद्धं ।

पुरा महत्तममुपपद्युक्तं परं महाश्रव्यकरं नराणां ॥ °

भुजनगरमध्ये त्रवाडि श्री ५ भगवानंजी तत्सूनुना बेल-संज्ञिकेन लिखितेयं द्वात्रिंशत्पुत्रलिकावार्ता ॥

[GAIKAWAR.]

4102.

2897c. Foll. 110 (foll. 21 and 22 of which are wanting); size 9½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; eight lines in a page.

Siṃhāsanadvātriṃśikā.

Weber's MS. T, exhibiting the same 'tantric' feature as the preceding MS. (the stories being here related by *Muhādeva* to *Bhavadānī*), and following the same order of the stories; but differing from it in being entirely composed in verse.

It begins:

पुरा लंकेष्वरभुजकेयूरनिकषोपले ।

शैले शैलेन्द्रमुतया जगदे जगदीशिता ॥ १ ॥ °

The introductory portion, including the first story, is here divided into seven sections (*lapinikā*). Cf. Weber, *l.c.*, pp. 226-232.

It ends:

भोजो ऽपि भुवनस्त्रायं सिंहासनमुपयुवान् (°पेषिवान्) ।

शशास धरणीमेकी शंकराराधनतत्परः (!) ॥

[DR. LEYDEN.]

4103.

2557. Foll. 62 (the first 14 of which have been replaced by 11 leaves written in a different hand); size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1809 A.D.; 12-14 lines in a page.

Śalivāhanakathā, or *Bhūpatīśalivāhanakathā* (s. 10-18), a poetical account of king *Śalivāhana's* life, in 18 *sargas*, by *Śivadāsa*.

The work (which is partly in prose) resembles in character the *Viracarita*, though with even less real incident and a stronger predilection for stereotyped descriptions of fights and battles.

Sarga 1., which is entirely in prose, can hardly have belonged to the original work; but, indeed, possibly the whole of *sargas* 1-5 contained on the first 11 leaves (the last 3 of which are paged 9-14) was made up to supply a portion that had been lost. If the original

fol. 1-14 were written by the same hand as the bulk of the MS., the missing portion would amount to nearly twice the extent of the matter supplied.

I. begins :

नमस्कृत्य महेशानं देवीं सरस्वतीं तथा ।

वाल्मीकादिकवीर्यान् व्यासादिमुनिपुंगवान् ॥ १ ॥

कुर्वे शास्त्रं क्षत्रियस्य शालिवाहनभूपतेः ।

तत्रादौ राज्ञ उपनिषत्कारणमाह । एको ब्राह्मणः सुधीर्नाम नर्मदातीरे तपः करोति स्म । निराहारस्य तस्यायुतपरिमिताः समागताः (!) । स केवलं निष्कामतया विष्णोराराधनं चकार । एकदा देवेंद्रस्य पुत्रो गंधर्वसेनिः शापवशान्पृथिव्यामागतः । तेन धामरजातिराज्ञः कन्या मदयंती नाम विवाहिता । अवंत्या राज्यं कृतं । तस्य विक्रमादित्यो पुत्रो जातः । गंधर्वसेनिर्विक्रमार्के राज्यं समर्प्य स्वयं शापोद्धाराय तपः कर्तुं विशालां गतः । अथ विक्रमादित्यो दिग्विजयाय निर्गतः । तेन सर्वा दिशो जिताः । जंबूद्वीपो स्ववशे कृतः । उदयास्तमयं [यावद्] राज्यमभूत् । राज्ञो राज्ये कलौ द्वापरधर्मो भूत् । एवं राज्यं कृतवतस्त्रिंशोत्तरशतवर्षाणि व्यतीतानि ॥ एकदा नर्मदातीरे नियुतगजसमूहेन वेष्टितस्तस्य मुनेराश्रमार्तिकं जगाम । राज्य-मदोन्मदेन राज्ञा तस्मै प्रणामो ऽपि न कृतः । तदा दैववशान्मुनेः क्रोधो भवत् । तदा नर्मदेश्वरं पुजयितुं नागराज[स्य] वासुकेः कन्या भानुमती मुनेर्दृष्टिपथं गता । मुनिना मनसि चिन्ति-तमस्यां महावीरः पुत्रो यदि भविष्यति तदा विक्रमार्केस्यातः । तदैव तस्यां गर्भो भवत् । ०

Sargas II.-V. are devoted to the hero's youthful sports and exploits, by which he draws on himself the attention of the aged *Vikramāditya*.

II. begins (fol. 2b) : अत्रोत्पत्तिः ॥

चैत्रमासे सिते पक्षे नवम्यां बुधवासरे ।

मृगशिरोनामनक्षत्रे सिद्धियोगे च बालवे ॥

मध्यंदिनगते सूर्ये लग्ने कर्के तथापि च ।

मुहूर्ते ऽभिजिते नास्ति सानुकूले ग्रहोदये ॥

चवौ वातः सुखस्पर्शो गुणत्रयसमन्वितः ।

मंदं मंदं जलधरा जगर्जुः पुष्पवर्धनः ॥

पूर्वं शांता द्विजातीनां वृहयो ज्वलितास्तदा ।

मनास्यासन्प्रसन्नानि साधूनां च जलान्यपि ॥

सर्वैः पक्षिगणो वृक्षान्कुर्वाणो मधुररवान् ।

एवंगुणयुते काले पुत्रो जातो महाभुजः ॥

पंचोच्चगृहा (!) आसन् मालायोगो (०गस) तथाभवत् ।

मेघे भानुः वृषे चंद्रः कन्यायां वर्तते बुधः ॥

गुरुः कर्के भूषे शुक्रः गृहा (ग्रहाः) पंचोच्चसंश्रयाः ।

ब्रह्मादयः सुराधीशा मुनयः शनकादयः (स०) ॥

शेषादयो नागनायास्तस्त्रिकादिप्रभृतयः ।

प्रसन्नमानसो (०मनसो) आसन् प्रभूते शालिवाहने ॥

अपावंत्यां सिंहासनस्थे विक्रमार्के व्योमवाणी बभूव ।

राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ।

निर्जितसकलाराते मुकुन्दचरणप्रिय ॥

तव नाशकरो वीरो जातः शृणु महाभुज ।

षष्ठे वर्षे त्वदीयांते भविष्यति न संशयः ॥ ०

III. begins (fol. 5b):

एकदा नगरोद्याने क्रोडार्थमाययी शिशुः ।

तच्छ्रुत्वा नागरा बालाः समाजग्मुः सहस्रशः ॥

क्रोडासक्तेषु बालेषु शालिवाहन इत्यपि ।

नृपो भूतञ्च ते बाला सहिकारं प्रपेदिरे ॥

गोदावरीनदीतीरे वनमासीच्च निर्जनं ।

अष्टौ सिंहा महावेगाश्चक्रुर्वासं निरंतरं ॥

पाथानघातयन् शश्वद्वनमध्यगतानपि ।

मृगान् घातयामासुर्वनवासरतानपि ॥

कश्चिद्वाद्यणपुत्रो ऽपि कुशार्थं तद्वनं गतः ।

सिंहास्तं खादयामासुर्ब्रह्मणं वेदपारगं ॥ ०

IV. begins (fol. 7a):

अथ प्रभाते संजाते त्यक्त्वा शय्यां शिशुरपि (!) ।

कृत्वा च भोजनं किञ्चिदुद्याने क्रोडनं ययौ ॥

तच्छ्रुत्वा बालकाः सर्वे जगमुद्यानगम्भरं (!) ।

चक्रुश्च विविधाः क्रोडास्तेन सार्धं सहस्रशः ॥

V. begins (fol. 9a):

शालिवाहननृपेण घातितस्तस्य रक्षणविधौ प्रतिष्ठितः ।

ते ऽपि विक्रमनृपस्य सन्निधिं वैष्णवांकुशधराः समाययुः ॥

अथ सिंहासनस्थं तं विक्रमं नयशालिनं ।

कृतांजलिपुटा भूत्वा प्रणम्य च पुनः पुनः ॥

नृपं विज्ञापयांचक्रुस्तद्वयेन प्रकीर्षिताः ।

राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ॥

पट्टहस्ती भगवतः प्रतिष्ठानपुरे स्थितः ।

अस्माभिः सर्वथा स्वामिन् यत्नेन परिपालितः ॥

एकदा दैवयोगेन विभज्य संसलानपि ।
निगटान् (० डान्) भञ्जयामास निर्गतो वासतो वहिः ॥
बहून् बभञ्ज वृक्षान् उद्यानस्य महीपते ।
स जघान महाक्रूरः समविंशति मानुषान् ॥
विश्रावसोः कुलालस्य पञ्चवर्षावधिः शिशुः ।
राजनिपातयामास भृत्यानां तु निरोक्षितां (० क्षतां) ॥ ०

This chapter ends :

तदेव लोकादृष्टोद्भूतां श्रीनागनाथस्य सुते विभाग ।
विचारयामास नृपः सभायां यो वाहनिष्पद्युधि शालिवाहनं ॥
एते समस्ता बहवश्च भूराः शस्त्रास्त्रमार्गे कुशलाः सदैव ।
युद्धप्रपातयशावदाता बलैः प्रमाणैर्बहुधा प्रयुक्ताः ॥

प्रस्थापयामि सततमहमप्रमेयान्
एतान्महारथिवरान् लघुहस्तकांश्च ।
एनं कुलालतनयं सहसा हनिन्वा
दुष्टं सहायककरं यदि किञ्चिदस्ति ॥
निष्कटकं मम च राज्यवरं तथापि
तत्कटकेन सहितं यदि स (।) पृथिव्या ।
तस्मात्कुलालतनयं सहसा हनिष्ये
स्वतैः समस्तकरणैर्धुधि सर्वथा च ॥

The second section of the MS. begins with
sarga vi.:

अथ कोपपरीतात्मा विक्रमो मेदिनीपतिः ।
शिशुमारं पमारेंद्रं (!) सभासंस्थमुवाच ह ॥
प्रतिष्ठानपुरं गच्छ बहुसैन्यसमन्वितः ।
बद्धा कुलालतनयं शीघ्रं मयार्थमानय ॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य प्रणम्य शिरसा नृपः ।
लक्षाश्वसादिसहितो गमनं कृतवांस्ततः ॥
मार्गे रात्रिमुदित्वा स द्वितीये दिवसे नृपः ।
प्रतिष्ठानपुरस्यास्य वेश्मनं कृतवान्नृपः ॥
कृते तद्देशेन लोका भोजनासन् प्रकंपिताः ।
ग्रामपालं समासाद्य धाकरेंद्रं यशःश्रुतिं (!) ॥
किं करणीयं महाराज त्वस्मिन्भय उपस्थिते ।
उवाच ग्रामपालस्तान् भयेन च प्रकंपितान् ॥ ०

Sargas vi.-xv. are taken up with descriptions of battles fought between the two rivals, at the end of which *Vikramāditya* is removed into heaven.—*Sarga xvi.* describes the esta-

blishment of *Śalivāhana's* universal monarchy, and his reconciliation with the dethroned dynasty by his marrying *Vikramārka's* daughter *Madayanti*, and appointing her brother *Vikramasena* king of *Mālava*. By this marriage he begot *Trailokyacandra*, his successor; while he had no less than 42 sons from so many other wives, all of them being mentioned by name in this chapter.—*Sarga xvii.* : *Trailokyacandra*, having married *Padminī*, the daughter of *Sauryasimha* of *Simhaladvīpa*, and built a temple to *Vishṇu*, is appointed *Yuvarāja*; whilst the aged king himself performs the horse-sacrifice on the northern bank of the *Godāvari*:

एनं महाभागवतं स्वपुत्रं त्रैलोक्यचंद्रं नृपशालिवाहनः ।
तदाभिविष्य निजयौवरान्ये नुरंगमेधस्य विधिं चकार ॥
इयमेकवर्षं नुरगं महतीं जलेष्वरप्रापितमण्डलीकं ।
अनर्गलं नूरसहस्रसंयुतं निःसृष्टवांस्तं नृपशालिवाहनः ॥

अथ नुरगो जंबूद्वीपे सर्वत्र पथम । तमनु ससैन्यस्त्रैलोक्य-
चंद्रः । शालिवाहनस्येति नुरगः । एवं ज्ञात्वा कश्चिद्देवो बानुरो
वा दानवो वा यक्षो वा राक्षसो वा मनुजेंद्रो वा नागेंद्रो वा
नुरगप्रतिषेधको न बभूव ।

त्रैलोक्यचंद्रस्य अलम्पतापं न सेहिरे भूमिभुजः पृथिव्या ।
तथैव सर्वे स्वलोकवासिनस्तथैव नागालयवासिनो जनाः ।
एवं सर्वे जंबूद्वीपस्य पर्यटनं कृत्वा नुरगः प्रतिष्ठानपुरं गतवान् ।
तमनु ससैन्यस्त्रैलोक्यचंद्रः । नुरगं दृष्ट्वा शालिवाहनो दृष्टीगो
बभूव । तदा जंबूद्वीपस्य सर्वे राजानो वैश्वराजेन (thus often)
निमंत्रिताः ० प्रतिष्ठानपुरमाजगुः । ० In the course of
time, however, the king resigns the throne, and having retired with his wife to *Nārāyaṇa's*
hermitage, dies there.—*Sarga xviii.* treats of *Trailokyacandra* and his wife, ending with
their departure from *Daudiyākhera* (thus several times) to *Vishṇu's* paradise : भरद्वाजं
डीडियाखरे अभिविष्य जंबूद्वीपं तद्देशे कृत्वा पत्न्या सह
काश्यां गतः । भगवतः कृष्णस्य प्रीत्यर्थं निष्कामतया तपश्च-
चार । कियदपि काले व्यतीते महापुरुषलोकाद्विमानमागच्छते
ददर्श । महापुरुषस्य विमानमिति ज्ञात्वा दंपती गंगायां शरीरी
त्यक्त्वा विमानमारुह्य भगवतो लोकं जग्मतुः ।

बैलोक्यचंद्रनृपतेर्महिमानमेत

ग्रंथे मया निगदितं भगवत्प्रभावं ।

यो वा पठिष्यति शृण्विष्यति (!) मानवेषु

प्रीतिं सदा परमहंसगतीं लभेत् ।

यो ब्राह्मणान् षटकुलान् कृतवान्माहात्मा

यो वै दधार भुवि रूपचतुर्भुजाख्यं ।

अष्टौ शतान्यपि ददौ द्विजमूनवे यो

ग्रामात्रमो ऽस्तु शतशो नृपनंदनाय ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां भूपतिशालिवाहनकथायाम-
ष्टादशः सर्गः ॥ संवत् १८६६ चाषाढशुक्लत्रयोदशी भीमे लिखितं
वीक्षितमयारामेण (!) वोदामौ वासिना ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4104.

2731. Foll. 76 ; small 4to, size 8½ in. by 6 in. ; Devanāgarī writing of 1805 A.D. ; European paper ; 20-24 lines in a page.

Mayūravarma-caritra (?), or *Kadambarāya-mayūravarma-caritra*, being apparently fragments of (or materials for) a work on king *Mayūravarmān*, the founder of the *Kadamba* dynasty of Jayantipura (cf. p. 1371), in different metres, mixed with prose. Rather incorrect.

The fragments seem to be taken from at least two different MSS. (or works), one of which contained only the Sanskrit text, whilst the other had a Canarese commentary along with the text. The volume consists of eight different sections (generally separated from each other by blank leaves), some of which are so completely detached as not to allow any continuous text to be formed by re-arrangement, viz. :—

I., foll. 1-5, commencing with commentary, whilst the prose text begins on fol. 1b : महिषि किंचन बलिप्रभादीपविरजिता राजसभा संपश्यन्नेकलक्षणं ॥ शंकित इव ता निरोक्ष्यानंतरदस्व . . . या यक्षः संविवेश इति राजानं व्यज्ञापयत् ॥ राजा च स्वमहिष्योक्तं निशम्य संधिव-ग्रहिनानाहूय (!) राजादेशं विलोकयेति महाराष्ट्रराजा ॥ ०

The verses begin on fol. 2a :

मयूरवर्मा मधुकेश्वरस्य सद्यहाराश्रितविप्रवर्गे ।

कृताभिषेकस्य जगन्मयस्य पूजामकार्षीद्युगमाधवस्य ॥

From fol. 2b onwards the verses are counted 39-68, at the end of (the text of) the last of which occurs the title इति श्रीबिंनहपद्धतौ ॥

A slip inserted after fol. 5 contains a list of ten works, the last two of which are विनय-पद्धतौ (!) सहिस्त्रदेश^० ५१ and देवीभागवत पत्र १४ ॥

II., foll. 6, 7 ; ślokas 1-24½, spoken by Śiva to Pārvatī, begin (after 4 introductory verses) :

अथातः संप्रवक्ष्यामि चंडवर्मेविधिं शृणु ।

सर्वाद्यौषप्रशमनं सर्वस्वं फलदं शृणु ॥ १ ॥

It ends in the middle of fol. 7a : तत्पूजनं (viz. of a *linga*) दिवा कुर्यात् संगमे परिपूजयेत् ।

III., foll. 8-22 : (a) vv. 71-112 (without comment), beginning :

दत्ता सेपमितीरिते द्विजनरेणोचुड्डिजा न त्वया

दत्तायां भुवि वस्तुमात्रभवतो युक्तं बहिर्निःसरं ।

मोहादत्र यदि त्वमद्य निवसेदन्नापहारो भवेत्

सायं दुस्तरयोरीरितो भृगुनृपो यातो यतो ऽधोगतिं ॥ ७१ ॥

v. 112 is followed by three more verses (mixed with *bhāṣā* forms) ending with colophon : इति श्रीबिंनाहपद्धतौ प्रथमः प्रबंधः ॥

(b) vv. 113-312 ; with colophon after v. 277 : इति श्रीसप्तप्रबंधसंज्ञे विंनाहपद्धतौ ॥ This section is continued from v. 313 in section VIII. A leaf inserted after it contains the title कदंबरायमयूर-वर्मेचरित्रे चरवदके । and thereunder, in Col. Mac-kenzie's own hand :

"Cadumba-Raia & Mayoor-Vurma-Charitra, or The History of Cadumba Raia & of Mayoor Vurma, formerly sovereigns of the South of India about the commencement of the era of Salavahan. Copied from an ancient MS. preserved at Bannavassee in Soondah & communicated to Nanau Rav Bram in August & September 1805. Azimpore Oct. 4th. C. Mackenzie."

IV., foll. 24-28, śl. 1-32 (with explanatory notes), beg. :

तस्मान्नेनाथ तस्मिन् जयति यदि तदा सा जयंतीति नाम

यस्माद्येनाथ तस्मिन् विजयति यदि सा बीजयंतीति नाम ।

अस्माद्येनाथ चास्मिन् यदि कनकमभूत् सा पुरी तस्य नाम
कस्मात्केनाथ तस्मिन् वसति यदि वने वानवासीति नाम ॥१॥

जयंती विजयंतीति स्वर्नामपु(१) वानवासिकं ।

चतुर्थेऽंगेषु चत्वारि नामान्यस्याः प्रचक्षते ॥ २ ॥

सलिलदयलिका । जयंती । विजयंती । कनकपुरी । वन-
वासीपुरी । ° It breaks off abruptly in the
middle of fol. 28b.

V., foll. 29-31; prose story (very incorrect)
of three thieves, and an old woman who cooks
their food, and whose son is consecrated whilst
resting under a Kadamba tree, and becomes
king *Mayūravarman* of *Vānavāsi*. It is de-
fective at the beginning: ॥ स्या -- तातरि स्वभाषी-
मवदमानास्त्रयश्चोराः श्रुतवतोऽस्मिन्गृहे चौर्यभावे कृते द्रव्यमल्पं
भविष्यति । °

VI., foll. 32-38; verses, with vernacular
comments :

अथांतरेऽस्मिन्नभिरामया यशः-

प्रभाविभूया भुवनानि भासयन् ।

भुवो निराजोऽजनि राजवल्लभः

शुभोदया यस्य भवति सिद्धयः ॥ °

VII., foll. 39 and 40; a fragment of verses,
numbered 73-82; 1.(अथाभिधास्ये हयगप्रशंसा°)-11.

VIII., foll. 41-76; continuation of section
III. (fol. 22), verses 313-472, where colophon
इत्याशीर्वादस्वरूपकथनं ॥ Then vv. 1-378 (mixed
with prose, and partly with vernacular com-
ments).

The text ends :

श्रीमान् शंभुमुखाज्जसंभवतनुः सर्वप्रसिद्धो मह(°महा)-

भट्टाचार्यवरः प्रसन्नवदनाभोजः पुरझास्कर(!) ।

सर्वज्ञोन्नतदृष्टिपंकजलसङ्घुग्मवड्ढाहिरा(?) -

छत्राकारकरः स भूपतिरयं भजे समो माधवं ॥ ३७६ ॥

बुद्धान्दुर्जनसज्जनान् जिनवरा[न्] प्रत्यक्षशिक्षाकशा-

घातेन प्रतिताडितान् पुनरमो जित्वाय तानाह्वयन् ।

यद्धा पिष्टविनाशकारणमर्थ(°°र्थं) त्यक्त्वा स्थ युयं सदा

संतोषेण चर्य भवद्भिरधिकं बोद्धुमयामः परैः ॥ ३७७ ॥

राजा राज्ञी प्राश्निकब्राह्मणस्तान्

पूर्वद्वयश्चासौ(°पूर्वद्वयश्चासौ) घटश्चैव पीठं ।

कृत्वा नागश्चैव मूर्तिश्च भूषात्

चक्रुः सर्वे दुर्गतनमेष्वरास्व(?) ॥ ३७८ ॥

इति श्रीविनहपट्टती चरित्रचनो -- नयप्रतर्क(!) संपूर्णं ॥

The cover outside has the title affixed to
it: वानवासीस्थलपुराणं । *Mayoor Vurma-charetra*.
Codumba Raja Charetra. *Banavasee Sthala-*
poora. [MACKENZIE COLLECTION.]

4105.

948. Foll. 409 (of which are wanting foll.
61, 131, 135-154); size 11½ in. by 5 in.; fairly
written in Devanāgarī, by several hands, about
1700 A.D.; 10-15 lines in a page. The second
half of the MS. (from fol. 206 to the end)
formed at one time a separate volume (no. 1426).

Kathāprakāśa, a collection of tales, in verse
and prose, mostly (if not wholly) derived from
various (unspecified) sources, by *Mitra Jagan-*
nātha of the *Rāḍhivamśa*, son of *Lakshmaṇa*,
and grandson of *Veda*.

We subjoin a summary of the contents (cf.
Gurupūjākaumudī, Leipz. 1896, pp. 120-27):—

I., foll. 1-76; stories extracted from *Kathā-*
saritsāgara, *tar*. 9-13, 24-37.

II., foll. 77-134; stories extracted from
Mārkaṇḍeyapurāṇa, *adhy*. 16-24, 61-77, 109-16.

III., foll. 155-217; prose tales (a number of
which are also found in *Vidyāpati's Puruṣa-*
parikshā, ed. Bomb. 1882), viz.:

1. *Vibhishanaripunjayakathā*, incomplete,
begins (fol. 155a): [स मानुषो चतुर्देशविद्या-]निधानं
वर्तते यस्म्येयं विरुदावली भवता पठिता । तेनोक्तं । भो राजन्
इतः समुद्रात्यरे पारे जंबूद्वीपे कान्ती नाम नगरी वर्तते । तत्र
रिपुञ्जयो नाम राजा राजते । धनदस्य पुरं गच्छता मया पथि
सा नगरी दृष्टा । तत्र रिपुञ्जयो मया दृष्टः । तत्रैव पठिष्व-
न्दिजनैरियं विरुदावली मया श्रुता । ज्ञातकोपो विभोवतः
सभी विहायान्तःपुरं गत्वोपविश्य चिन्तयामास । मम विरुदा-
वली रिपुञ्जये सत्यासत्येति वा निर्णयं केनोपायेन ज्ञेया । °

2. *Rājasimhākathā* (fol. 160a):

धरं हि पण्डितः शत्रुर्न मूर्खो हितकारकः ।

वानरेण हतो राजा विप्रचौरेण रक्षितः ॥

कथमेतत् । अस्ति भागीरथीतटे राजपुरनाम नगरं । तत्र राजसिंहो नाम राजा बभूव । एकदा स राजसिंहो निज-सेवकैरावृतो मृगयां जगाम । तत्र नानाप्रकारा मृगवराहादि-सञ्जास्तेन हिंसिताः । तत्रैकमृगो निकटादुत्थितः । तस्य पठायमानस्य पश्चादेकाकी स नरपतिर्जगाम । °

3. *Brāhmaṇākathā* (fol. 162b):

अनेन तव पुत्रस्य प्रमुप्रस्य वनानरे ।

शिक्षामाक्रम्य पादेन खड्गेन निहतं शिरः ॥

कथमेतत् । अस्थुज्जयिनी नाम नगरी । तत्र भोजराजो नाम राजा चतुर्दशविद्यानिधानं तिष्ठति । तं राजानं महा-पण्डिता नानापुराणशास्त्रस्मृतिव्याकरणादिवक्त्रारः पण्डितास्ति-ष्ठन्ति । अद्य भोजराजनगरवासी कश्चिद्ब्राह्मणो ज्ञातृव तृष्णा-लोलुपं भोजराजमवज्ञाय भिक्षार्थं नृपान्तरं जगामैकं ब्राह्मण-सेवकं मूर्खं संगे विधाय । ज्ञानधानपि कदाचिदज्ञानवान्दैव-योगाद्भवति । गृहाद्व्यक्तस्तस्य ब्राह्मणस्योष्णीवं चलं स्वयमेव मुक्तं । °

4. *Bhāravi-śvaśuragrihavāsaduhkhakathā* (165a):

सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदं ।

वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलभ्याः स्वयमेव संपदः ॥

इति कथं । अस्ति मण्डपाचलनामा पर्वतः । तत्र वीर-मिहनामा नरपतिरासीत् । स राजा कदाचित्सभामण्डलम-ध्यस्थो भारविनाम्नो महापण्डितस्य पितरमिति पृष्ठवान् । भो पण्डितश्रेष्ठ त्वत्पुत्रो भारविः कीदृशः पण्डितः । तेनोक्तं । राजन्नसौ किमपि न जानाति । इति पितुर्वचनमाकर्ण्य स भारविरत्नः कोपेन जञ्जालः । °

5. *Kalyāṇaśarma-śivaśarmakathā* (fol. 168a):

नैकत्र प्रियसंवासः सुहृदो चित्रकर्मणा ।

ओषेन व्यूहमानानी (व्यु) प्रवानां श्रोतसो यथा ॥ °

See *Gurup.*, p. 127.

6. *Vīrasimha-vīrabhadra-kathā* (fol. 169b):

त्यजन्ति मित्राणि धनैर्विहीनं पुत्राश्च दाराश्च सुहृज्जनाश्च ।

तमर्धवत् पुनराश्रयन्ति अर्थो हि लोके पुरुषस्य बन्धुः ॥

कथमेतत् । कदाचिद् ब्रह्मलोकादागतं नारदं बृहत्सेनः शत्रुभिरभिभूतो घने वसन्नपृच्छत् । भो देवर्षे मनश्चिन्तितं फलं कथं लभ्यते । °

7. *Madanāvati-madanamañjarikathā* (173b):

पृथिव्यामस्ति नगरी कौशाक्षी यमुनातटे ।

तत्र राजा महासेनो बभूवातीव सुन्दरः ॥

द्वे भार्ये तस्य भूपस्य रूपशीलगुणान्विते ।

अभूतां पृथिवीपाल पतिव्रतपरायणे ।

एका शृङ्गारदेवीति द्वितीया मदनावती ॥ °

8. *Māraṇarakṣaṇakathā* (fol. 179b): अरक्षितं तिष्ठति दैवरक्षितं ° ॥ अस्ति रत्नपुरनाम नगरं । तत्र वीरसेनो नाम नरपतिरासीत् । तस्य राज्ञो द्वे भार्ये भवत एका सुवेणी द्वितीया सुनन्देति । °

9. (fol. 190a) *caurakathā* (*Pur.*, p. 20); 10. (fol. 192b) *subuddhikathā*, or *sapratibhākathā* (*P.*, p. 24); 11. (fol. 196a) *vañcakakathā* (*P.*, p. 32); 12. (fol. 199b) *piśunakathā* (*P.*, p. 35); 13. (fol. 203a) *upavidyakathā* (*P.*, p. 55, *caturvidyakathā*); 14. (fol. 206a) *gītavidyā* (*P.*, p. 58); 15. (fol. 207b) *dānavirakathā* (*P.*, p. 3); 16. (fol. 211a) *bhīrukathā* (*P.*, p. 17); 17. (fol. 213a) *hāsa-vidyakathā* (*P.*, p. 62); 18. (fol. 215a) *kāma-kathā* (*P.*, p. 84).

IV., foll. 218–408; stories extracted from *Mahābhārata*, *Harivaṃśa*, and some *Purāṇas*.

This portion breaks off abruptly at the foot of fol. 408b, in the verse *Mahābh.* i. 8466. After this at least one leaf is missing; the next leaf (marked 409) containing the following: नूतनमेव पुस्तं ।

करोति यो वेदमुतस्य पुत्रः श्रीलक्ष्मणाख्यस्य पुराणवाक्यैः ॥

विज्ञप्तिरेषा खलु पंडितेषु कृपाकटाक्षैरवलोकनीया ।

यस्यैव विद्या रसिकैर्भवद्भिः कथाप्रकाशो न तु दुष्टचित्तैः ॥

काव्ये शुभे विरचिते खलु नो खलेषु

कश्चिद्गुणो भवति यद्यपि संप्रतीह ।

कुर्यान्नयापि सुजनार्थमिदं यतः किं

यूकाभयेन परिधानविमोक्षणं स्यात् ॥

यावद् ब्रह्मति शब्दस्तिभुवनविदितो यावदेवास्तु विष्णुर्

यावच्छुभैर्हेन्द्रः सुरनरमहितो यावदेवास्ति मित्रः ।

यावद्भौरो गणेशः सुरगणसहितो यावदेवास्ति चन्द्रः

तावत्वंते सुधीनां प्रवसन्तु सततं ग्रंथ एष प्रसिद्धः ॥

जगती जीवनं येन येन नारायणे रुषिः ।
सो ऽयं कथाप्रकाशो वै शिवं दिशतु भूतले ॥ ०

इति श्रीमद्भाटोटोवंशावतंसश्रीमन्मिश्रजगन्नाथविरचितः कथा-
प्रकाशः पूर्णमिति ॥

The same author (as would seem) composed a medical treatise, *Yogasamgraha*, in 1617 A.D. (Weber, Berlin Cat., no. 958).

[H. T. COLEBROOKE.]

4106.

2775. Foll. 228; size 12½ in. by 5 in.; large, regular Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Sarvadeśavṛttāntasamgraha, a history of part of the Emperor Akbar's reign, by Maheśa Thakur.

The first leaf is wanting; the one inserted in its place apparently belonging between foll. 12 and 13. Only foll. 2-12 bear original numbers, the other leaves having evidently been arranged and numbered subsequently, and, in part, wrongly. After fol. 12 (left partly blank) there seems to be a break; and fol. 227 should follow fol. 13.

Fol. 2 begins with the 4th śloka :

यद्वस्तुतत्त्वस्वीकृद्भिरतिमृक्षस्त्वगामिभिः ।
स्वज्ञातः करणैः प्रातः स वाग्भिः मृक्षदर्शिभिः ॥ ४ ॥
जगन्निमित्तिरेखायाधोचित्रैर्कटार्पकैः ।
महाभौतिकमृष्ट्यंतद्दृश्यं यत्पार्थिवं वपुः ॥ ५ ॥ ०

83 ślokas, followed by prose.

Fol. 13 : अथ वंशावली लिख्यते ॥ एतस्य हजरति-
शाहनशाहीकस्य पूर्वजाः सर्वेऽपि सम्राजो बभूवुः ॥ श्रीसुवल
मुजफ्फर जलालद्दीं मुहम्मद अकबर पातिशाहः । स नसी-
रुद्दीं मुहम्मद हुमायूँ पातिशाहात् ॥ स जहीरुद्दीं मुहम्मद
बाबुर पातिशाहात् । स अमर शयेख मिर्जातः । स सुलतौं अबू
अओद(Sayid)मिर्जातः । स सुलतौं मुहम्मद मिर्जातः । स
मोराशाहात् । स साहिबकिरौं अमोर तिमुर कुरगौं । स
अमोर तरागायितः । स अमोरवरकुलात् । स अलंगिर वहा-
दुरतः । स इबिल नोयौंतः । स कराचारनोयौंतः । स सोगो-

हेजेनतः । स इर दामजी बरलामतः । स काबोली वहा-
दुरतः । स तोमिनहसौंतः । स बायसंगुरसौंतः । स क बट्ट-
सौंतः । स जुमिननसौंतः । स वु (fol. 227a) काकासौंतः ।
स वृज्जगरकासौंतः । स अलंकुवातः । सा चबोवीन वहा-
दुरतः । स युलदुमतः । स मंगलीषाजहतः । स तिमिहता-
शतः । स चकयावश्यः । स च इलसौंतः । स त्रिंगिजसौंतः
(Jenghis Khan) । स मंगलीसौंतः । स युलदुमसौंतः ।
स जायसौंतः । स गुनसौंतः । स इगु हसौंतः । स करा-
सौंतः । स मुगुलसौंतः । स अलंजहसौंतः । स गिबकसौंतः ॥ ०

The work seems to be incomplete at the end. Foll. 226 (if that be really the last but one leaf) ends: यद्यपि चिंगिजसौंतः समयवर्धभंगो जातस्तथापि काबोलीवहादुरस्य संतती न तस्य भगसंभावनापि । इष्टरेजे-
तदर्थं तद्वंगो न कारितो यदेतसंतती स्वगुणे न यः सुरवालो भविष्यति तत्पूर्वजास्तमयवर्धभंगकतया कोपि ना निर्दनु इति ॥ एवं मन्ये यत् इयं बाबौ निदानमस्ति वर्धमानजन्मोत्तरकाक्ष-
साहिबकिरानीकोदयस्य ॥ साहिबकिरानी च ज्ञाहन् ॥

And the last leaf (228) has the colophon, written by a different hand : इति श्रीमहामहोपा-
ध्यायश्रीमहेशङ्कुरविरचिते सर्वदेशवृत्तान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4107.

3179. Foll. 5; size 7½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1807 A.D.; fifteen lines to a full page.

[*Vijayapura-kathā*], a brief history of Bijapur and its Mahomedan rulers, in rather barbarous Sanskrit.

It begins: विजयपुरमहाराजधान्यो दसलीपादशाहानी विस्तारः । आदीं बीजनहस्तीति नाम यामः अस्ति ॥ तदनंतरं इमृषपादशाहस्य पूर्वजेन केनाचत् विलक्षणआहरनिर्माणं कृतं । अनंतरं शके १४०२ अथनामसंवत्सरे आषाढवृक्षसमम्यो रवि-
वासरे चोत्तराभाद्रपदानक्षत्रं तस्मिन् दिने यवनमते जकीमुहूर्तं अमृतवेलायां विलक्षणशाहरोतदुर्गमध्ये इमृषपादशाहानी नि-
हासने प्रतिष्ठापनं जातं ०

Copied by Pāṇḍuraṅga, son of Rāma jyo-
tirvid, and grandson of Tammaṇa daivajña.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4108.

2741. Foll. 57; size 6½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; six lines in a page.

Samskritamañjarī (or *Gīrvāṇapadamāñjarī*), being courses of elementary conversational questions and answers on every-day occurrences, on literary, devotional, and other subjects; by *Varadarāja Dikshita*.

The book begins : अरे मया खानार्थं गम्यते ॥ शीघ्रं गंतव्यं ॥ पाकस्तु किं जातः ॥ अरे कति ब्राह्मणाः कति मस्करिणः ॥ कति ब्रह्मचारिणः ॥ भोजनार्थं समानेयाः ॥ तयोक्तं ॥ पंच संन्यासिनः ॥ ब्राह्मणपट्टं ॥ अष्टौ ब्रह्मचारिणः खानेयाः ॥ अरे अवश्यं ॥ तर्हि खानसामग्री दापनीया ॥ कुशं मृतं गोमयं ० तिलाः ॥ सुमनसः ॥ यवाः ॥ ०

स्वाम्युवाच ॥ कति संन्यासिनः अपेक्षिताः ॥ द्राविडा वा अपेक्षिताः ॥ क्षात्रा वा अपेक्षिताः ॥ ० fol. 2b; गृहपतिरुवाच ॥ भो स्वामिनः श्रीमता पूर्वाश्रमे कः ग्रामः ॥ इति पृष्टवान् ॥ अस्माकं पूर्वाश्रमे विद्यानगरं ॥ तत्र के के पदार्थास्तिष्ठन्ति ॥ वज्रं ॥ वैडूर्यं ॥ गोमेदं ॥ ०

इति संस्कृतमंजरी वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥ श्रीरस्तु ॥ लघुनभक्षणं ॥ गजनभक्षणं कुर्वन्ति श्रुतं मया तत्सत्यं वा ॥ मिथ्या ॥ अरे ये अशिष्टा ब्राह्मणास्ते भक्षयन्ति । ० fol. 12b.

This portion ends, fol. 16b : स्वामिभिः काव्यानि पठितानि प्रायः ॥ काव्यालार्पाश्च वर्जयेत् ॥ निषेधात् वा ॥

Then follows a second course of conversations, beginning in the same way as the first, with slight modifications; but differing further on.

This portion ends : अरे वामनाश्रमवद्यज्ञं तत्सर्वं भुक्तं वा ॥ न भुक्तं मया स्वामिनः ॥ मम यद्वस्तु भक्षणयोग्यं तदेव मया गृहीतं स्वामिनः ॥

कृता वरदभट्टेन गोवीणपदमंजरी ।

गणेशप्रोतये चैवं वैदिकप्रोतये भवेत् ॥

इति श्रीसंस्कृतमंजरी वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

4109.

1962. Foll. 16; size 9¼ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

A collection of easy, continuous sentences on ordinary domestic occurrences, intended to serve as a primer, and variously called *Bhāshā-mañjarī*, *Gīrvāṇavāgmañjarī*, or *Gīrvāṇaśabda-padamañjarikā*; compiled, at Benares, by *Dhruṇḍirāja*, son of *Śrīraṅga Bhaṭṭa*.

It begins :

नत्वा श्रीपतिपादपद्ममलं विम्लेश्वरं शीतदं

तद्वच्छ्रीगुरुपादपंकजयुगं ध्यात्वा ततः सादरं ।

काशिस्येन हि धुंडिराजकविना गोवीणवागमंजरी

बालानां मुखबोधनाय रचिता संशोधनीया बुधैः ॥ १ ॥

केवलं वैदिकानां तु शब्दाभिमतिदुस्तरं ।

स्वल्पायासेन संतर्तुं निमिता तरणी दृढा ॥ २ ॥

शब्दलिंगविभक्त्यादि कर्तृकर्मक्रियाचयं ।

नानापदार्थसंशयमनया बुध्यतेऽखिलं ॥ ३ ॥

उक्तिप्रयुक्तिभिः किञ्चित् स्त्रीपुंभ्यां वितनोदतः ।

गृहकृत्याविधौ सर्वे वक्ष्यमाणमुदीर्यते ॥ ४ ॥

तदाह कश्चित् ब्राह्मणः उपकाले शयनादुत्थाय । प्रातः-स्तोत्रादिकं पठन् सन् । स्त्रियं प्रत्युच्चिवान् । अयि मया दीर्घ-शंकार्थं गम्यते । शीघ्रं उदकं देहि । करपादशोधनार्थं मृत्तिका देया । इति उक्ते सति । तया हृष्टिर्नि उत्थाय । जलपूरितपात्रं दत्तं । करपादशोधनार्थं मृत्तिका दत्ता । ०

It ends : इति उक्ते सति तया सोपस्कृता तांबूलवी-टिका दत्ता । तदा तेन तस्याः पाणिं अवलंब्य तां क्रीडे उपवेशयेत् । ततस्तां दोर्भ्यामुपगुह्य । तस्याः वदनं चुचुबे । ततः उभौ तदूर्ध्वमुत्तरक्रीडां चक्राते ॥

श्रीरंगभट्टसुतधुंडिकवीश्वरेण

गोवीणशब्दपदमंजरिकादरेण ।

नीतां समाप्तिमपि तां विबुधाः सुधावत्

दृष्ट्वा पिबन्तु सुरसा कृपयैव तावत् ॥ ०

इदं पुस्तकं खीरसागर इत्युपनामः जीवमनुमाधवेन लिखितं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

IV. Dramatic Literature (Nāṭyaśāstra).

4110.

1718. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Kālidāsa's Śakuntalā, or *Abhijñānaśakuntalā*, in the so-called Devanāgarī recension.

The chief editions of this recension are those published by O. Böhtlingk (with German transl., Bonn 1842), and (of a rather eclectic character) by Monier Williams (1853, 1876), who also brought out an English translation (1849, etc.) Several critical editions, with translation, have also been published in India, esp. by K. R. Kale (Bombay 1898); P. N. Patankar (Poona 1889); and the text, with *Rāghavabhaṭṭa's* comm., by N. B. Godabole and K. P. Paraba (Bombay 1886, etc.).

On the question of the priority of one or other of the different recensions, see R. Pischel, *De Kālidāsa's Śakuntalā recensionibus*, etc. (Breslau 1870); id., *Göttingische Gelehrte Anzeigen*, 1873, p. 189 seqq.; id., *Die Recensionen der Śakuntalā* (Breslau 1875); A. Weber, *Ind. Stnd.*, xiv., p. 35 seqq., 161 seqq.; C. Cappeller, *Jen. Literaturz.*, 1877, no. 117; A. Barth, *Revue Critique*, 1877, pp. 169 seqq.

This is MS. C of Böhtlingk's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4111.

1858. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1812 A.D.; twelve lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the same recension.

MS. T of Böhtlingk's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4112.

2238 c. Foll. 45; size 7 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

The same work, in the same recension.

Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the middle of fol. 45b, before the end of the 3rd act.

This is Böhtlingk's MS. G. [GAIKAWAR.]

4113.

2696. Foll. 52; size 9½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the Southern recension.

Editions of this recension have been published in India, with *Śrīnivāsaśācārya's* comm. (Madras 1874, etc.); and with *Mṛityuñjaya Nihśanka Bhūpāla's* comm. (Madras 1883).

This is MS. M of Böhtlingk's edition.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4114.

2697. Foll. 108 (one of which, fol. 59, is wanting); size 9½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śakuntalavyākhyāna Kumāragirirājīya, a commentary on the Southern recension of the *Śakuntalā*, by *Kāṭayavema Bhūpāla*, son of *Kūṭa Bhūpa*, and minister of king *Vasantarāja* of Kumāragiri ('a place on the frontier of the Nizam's country,' Wils.), by whose order it was composed by him (as well as his commentaries on the poet's two other plays).

In the colophons of the different acts the commentator's name is variously given as

Kāṭayavema-bhūpāla (5), *Kāṭavīyavema-bhūpāla* (1), *Kāṭaveyavema-bhūpāla* (3, 4), *Kāṭavema-bhūpāla* (2, 6, 7). This last form is that finally adopted in Aufrecht's Cat. Cat., part ii., p. 237, as it also was by Wilson, Mack. Coll., p. 157; Böhtlingk, ed., pref., p. viii.; Burnell, Tanjore MSS., pp. 171, 172; and in the Alph. Index of MSS. in the Gov. Or. MSS. Lib. Madras. But the other forms may be intended as patronymics, which would thus accord with the statements in the introduction. Cf. R. Pischel, Gött. Gel. Anz., 1873, p. 200 ff.; and his dissertation 'De Grammaticis Prācriticis,' p. 17.

The author's patron was apparently one of the petty rulers known under the name of *Reddīs*, who divided the country after the downfall of the Cālnkya and Cola kingdoms. A *Komāragiri Vema Reddī* is mentioned as having reigned at Koṇḍaviḍu, 1381-95, R. Sewell, Lists of Antiquities, etc., Madras (Arch. Survey of S. I.), ii., pp. 118, 187.

It begins: वागधैविव संपृक्ती° (*Raghuv.*, I. 1) ॥

चतुर्दशविधानां च विद्यानां जन्महेतवे ।
 पार्वतीपरतंत्राय परस्मै वस्तुने नमः ॥
 कीर्तिप्रतापसौभाग्यत्यागभोगविभूषितः ।
 कविभिर्बहुभिः स्थाप्यः कुमारगिरिजो नृपः ॥
 मुनीनां भरतादीनां भोजादीनां च भूभुजा ।
 शास्त्राणि सम्यगालोच्य नाट्यवेदार्थवेदिना ॥
 प्रोक्तं वसंतराजेन कुमारगिरिभूभुजा ।
 नाम्ना वसंतराजीयं नाट्यशास्त्रं यदुत्तमं ॥
 तत्रोक्तैर्नैव मार्गेण दर्शितं नाट्यलक्षणं ।
 कवीनामाश्रयो मंत्री काटभूपतनूद्वयः ॥

सोऽयं वेमविभुः कुमारगिरिणा राज्ञा नियुक्तः कृती
 नाट्यानां नृत्यं कृतं कृतविदा श्रीकालिदासेन यत् ।
 तस्योद्दिक्कमनोभवस्य रसिकं शाकुंतलादेः स्वयं
 व्याख्यानं कुरुते कुमारगिरिराजीयाख्यमस्मै¹ शुभं ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

¹ कुमारगुरुराजीया° MS.

4115.

1060. Foll. 64; size 14½ in. by 2 in.; good Bengālī handwriting of 1671 A.D.; five lines in a page.

Abhijñāna-śakuntala, in the Bengālī recension; with numerous glosses and the Sanskrit version of *Prākṛit* passages in the margin.

Copied, for his own use, by *Rāmārāma Śarman*.

Editions of this recension have been published by A. L. Chézy (with French transl., Paris 1830); and R. Pischel (Kiel 1877); and, in India, by Premacandra Tarkavāgīśa (Calc. 1839, re-ed. by E. B. Cowell, 1864); by Jaganmohana Śarman and Kedāranātha (Calc. 1869); and, with comm., by Ḍamaruvallabha Panta (Calc. 1871). The first translation was published by Sir W. Jones (Calc. 1789).

This is MS. S of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4116.

1491 a. Foll. 50; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work, in the same recension.

After the final colophon, it has the verse:

कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशकुनलं ।
 तत्रापि च चतुर्थोऽङ्को यत्र याति शकुनला ॥

This is MS. R of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4117.

77 A. Foll. 38; size 16½ in. by 5½ in.; clear Bengālī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Śakuntalavṛitti, also called (*Jñāna-*) *Sandarbhādīpikā*, a commentary on the *Abhijñāna-*

śakuntala, by *Candraśekhara Cakravartin*, son of *Vishnu Paṇḍita* (and grandson of *Raṅga-bhaṭṭa*). [A.]

This commentary (on which Prof. Pischel's edition of the play is chiefly based) was apparently composed under the reign of a king *Candraśekhara*. Cf. R. Pischel, *De Grammaticis Pracriticis*, p. 22-23 (where this commentator receives the high commendation of being one of the best of all Indian scholiasts).

It begins :

श्रीचन्द्रशेखरपदाम्बुरुहे महेन्द्र-

श्रीचन्द्रशेखरकृतावनतो प्रणम्य ।

श्रीचन्द्रशेखरकृती धितनोति वृत्तिं

आकुलस्य विलसन्ननुचितवृत्तिं ॥

प्रारिच्छितस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिकामः कविताकल्पलता-
रामवाग्देवताविश्रामश्रीकालिदासः सकलान्तरायोत्सारणका-
रणस्मरणस्य भगवतः शशधरशिरोमणेरष्टमूर्तिवर्णनरूपामाश्रीवा-
दात्मिकी नान्दीं प्रकाशयति । या सृष्टिरिति ०

It ends : पुनः[वि०] । श्रुतिमती वेदविदो महीयता
पूजिता भवतु प्रसन्नोति यावत् । नीललोहितः शिवः आत्म-
नात्मभावेन परिगता आश्रिता शक्तिः सकलभुवनशासना-
नुग्रहधर्मं सामर्थ्यं यस्तु (यस्य B) । नित्यशक्तिरित्यर्थः । यद्वा
परिगतशक्तिः सगौरीकः । आगमे शक्तिपदेन गौरीया विधानात्
(गौरीभिधानात् B) । आत्मभूरिति क्वचित् पाठः । प्रशस्तिता
सामर्थ्यकमिदं (प्रशस्तितात्वान्न नाट्यलक्षणमिदं B) । तदुक्तं ।
भूपदे शान्तिरस्तु (भूपतेः शान्तिरस्तु B) प्रशस्तिरित्यभिधीयत
इति ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीविष्णुपण्डिततनूज (०जम् B)-
श्रीचन्द्रशेखरचक्रवर्तिकृतावभिज्ञानशकुन्तलटीकायां ज्ञानसन्द-
र्भदीपिकायां सप्तमाहुविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4118.

1398 e. Foll. 40 ; size 13 in. by 4½ in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; ten lines in a page.

The same commentary, apparently transcribed from the same MS. as the last. [B.]

Both MSS. having been revised by different hands, Prof. Pischel considers the present MS. (his C*) to be now in a more correct state than the other (C).

Colophon : इति महा० टीकायां सन्दर्भदीपिकायां सप्तमाहुविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4119.

1627a. Foll. 34 ; size 16½ in. by 3½ in. ; folded to half their length ; indifferent Bengālī handwriting of about 1800 A.D. ; 8 or 9 lines in a page.

Arthadīpikā, or *Rasikamanoramā*, a brief commentary on the Bengālī recension of the *Abhijñāna-śakuntala*, by an anonymous writer who calls himself 'the son of *Nyāyācārya*.' Careless and inaccurate.

It begins :

नत्वा श्रीहरिचरणं शरणं संसारचामिनो निव ।

कुरुते टीकामतो न्यायाचार्यात्मनो रम्यां ॥

यस्यादौ मङ्गलविप्रश्नसङ्गारा समाप्तिं प्रति प्रयोजकं नाट-
कादौ सेव नान्दीति देवतासंकीर्तनरूपमङ्गलं नाटकादायकतेर्य
परं तु तदर्थमाश्रीनान्दी(?) शस्त्रभूषितत्वेन पञ्चभूताश्रितत्वेन
च शुभां सुमित्रकृतपञ्चविंशत्येनाभिज्ञानशकुन्तलाभिधानं नाटकं
कुर्वन्नाह या सृष्टीत्यादि । ०

Act I., इति रसिकमनोरमायां सप्तमाहुविवरणं, fol. 7b
II., fol. 11 (without title, as also acts III.-VI.) ;
III., fol. 17 ; IV., fol. 21 ; V., fol. 25 ; VI., fol.
31b ; VII. ends : तवेति ॥ तव प्रणम्य (प्रणम्य) विडोभाः
शक्रः[.] प्राज्यं प्रचुरं जलमित्यर्थे इन्द्रं प्रीणय युगशते परिवृजेः
पुनः पुनर्जायमानैः ॥ निर्वैहगमिदं ॥ प्रवचनेति (?) र. प्रवर्त-
तामिति ॥ प्रकृतयो अस्याः (आस्याः) क्षुतिः[.] वेदः तेन
महता सरस्वती न ह्यीयता हीना न भवतु (!) नीललोहितः
शिवः भवो जन्म अपयतु नाशयतु ॥

इत्यभिज्ञानशकुन्तलाटीकायामर्थदीपिकायां सप्तमाहुवि-
वरणं ॥ श्रीहरिश्चन्द्रदेवशर्मणः स्नातकपुस्तकमिदं ॥ प्रकाश्याः
१९१८ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4120.

1703 c. Foll. 36 ; size 9½ in. by 4 in. ; fair, modern Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Vikramorvaśī (or *Vikramorvaśīya*), a drama (*troṣaka*), in five acts, by *Kālidāsa*.

Edited (rather unsatisfactorily) with a Latin translation, by R. Lenz (Berl. 1833) ; and, with a German translation, by F. Bollensen (St. Petersburg. 1846) ; and repeatedly in India, especially by Shankar P. Pandit (Bomb. 1879, 2nd ed. 1889). Translated into English by H. H. Wilson (Hindu Theatre, vol. i.), and E. B. Cowell (1851) ; into German, by L. Fritze (1880). The text of the Southern recension has been published, in the Roman character, by R. Pischel (Monatsber. der Berl. Ak., 1875).

Colophon: इति सन्मित्रश्रीकालिदासकृती विक्रमोर्वशी-
नाम्नि नोतुके (१. चोटके) पंचमोः समाप्तः ॥

खरसर्तुमुधांशुसंमिमे समये विक्रमराज्यतो गते ।

अलिखद्बुधबालकृष्ण एतां कविवर्यैस्वकृते बुधानां ॥

लिखितं दलपति सं १६६२ (? १६६०) ॥ This verse and colophon must have been copied from a former MS., the present MS. not being older than the latter part of the 18th century. On the MS. (old no. 860) see Lenz, Apparatus ad Urvasiam (Berl. 1834).

[H. T. COLEBROOKE.]

4121.

699b. Foll. 57 ; size 9½ in. by 4 in. ; fair, modern Devanāgarī writing ; 10 or 11 lines in a page.

Vikramorvaśī-prakāśikā, a commentary on *Kālidāsa's* play, composed, in A.D. 1656, by *Raṅganātha*, son of *Bālakṛishṇa*, grandson of *Raṅganātha*, and great-grandson of *Tānabhaṭṭa* of the *Veṅkaṭa-vaṃśa* (?).

It begins :

गंडसिंदूरमार्तंडसंडिताद्यतमश्च यः ।

श्रुडोत्थिप्रारिवक्षो ऽसौ रक्षताज्ञनायकः ॥ १ ॥ ०

It ends (slightly corrected) :

श्रीश्रिवेकर(?श्रीश्रीवेकट)वंशभूषणमणिः श्रीतानभट्टात्मजः

श्रीमहोक्षितरंगनाथविबुधो धीरो धराविश्रुतः ।

श्रीनारायणबालकृष्णकृतिनी जज्ञे तनूजौ स्फुरद्-

विद्वद्वादिकरौद्रकुंभस[र]णीसंचारिपंचाननौ ॥ १ ॥

सर्वतंत्रस्वतंत्रश्रीबालकृष्णतनूद्वयी ।

श्रीवेणीमाधवबुधरंगनाथाभिधौ सुतौ ॥ २ ॥

व्योमकेशपुटभेदनवासी(?) जानकीशपदपद्ममिलिंदः ।

रंगनाथ इमाम्बु वितेने प्रीतये रघुवरस्य निबंधम् ॥ ३ ॥

कृतेयं विक्रमोर्वेश्या रंगनाथमनीषिणा । ॥ ४ ॥ ० ६ ॥

प्रकाशिका काशिकादिपंचत्वेनप(?) ० पत्तनेषु प्रकाशिताम्

नयनधरणिभूभद(१. ० भूभृङ्गु)मितेऽब्दे १७१२ नभस्ये

[३]सितदल इह नागानां तिथावर्कवारे ॥

सुरभिषगधिदैवसे [३]पि भे वृद्धिपोगे

ऽकृत कृतमतिरेन रंगनाथः प्रपूर्णम् ॥

As Lenz had already noticed, this MS. must have been derived from the same source as the Oxford one (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 255). There can, indeed, be no doubt that Wilson had his MS. copied from this.

The work was completed, at Benares, on Sunday, the 7th day of the bright fortnight of *Nabhasya* (*Bhādrapada*), Śaṃvat 1712. Cf. Aufrecht, Flor. S. MSS., no. 444 (kindly collated for the above extract by Professor Pavolini).

Old number 577. [H. T. COLEBROOKE.]

4122.

833. Foll. 35 ; size 12½ in. by 4½ in. ; good, modern Bengālī handwriting ; seven lines in a page.

Kālidāsa's Mālavikāgnimitra, in five acts.

This MS. was partly collated as MS. D for Tullberg's edition of this play (Bonn 1840). It has also been edited by F. Bollensen (Leipzig. 1879) ; and, in India, by Tārānātha Tarkavā-

caspati (Calc. 1870); and by Shankar Pāṇḍurang Pandit, Bombay 1869; 2nd ed., with *Kāṭyavema's* comm., 1887; and, with the same comm., by K. P. Paraba (Bomb. 1890). Translated into English by C. H. Tawney (Calc. 1875; 2nd ed. 1897); into German, by A. Weber (1856) and L. Fritze (1881); into Italian, by F. Cimmino (1897).

[H. T. COLEBROOKE.]

4123.

369. Foll. 80; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mṛicchakaṭīkā, a drama (*prakaraṇa*), in ten acts, ascribed to a king *Śūdraka*.

An excellent edition of the work, chiefly based on this MS., was published by A. F. Stenzler (Bonn 1846). It has also been repeatedly printed, with or without commentary, in India. A free English translation was given by H. H. Wilson, in his *Hindu Theatre*, vol. i. (1827); a French one, by P. Regnaud (1876-77); German ones, by O. Böhtlingk (1877), and L. Fritze (1879). [H. T. COLEBROOKE.]

4124.

117b. Foll. 73; size 10 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work. MS. B of Stenzler's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4125.

2230. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1775 (? 1805) A.D.; eight lines in a page.

Mālatīmādhava prakaraṇa, a comedy, in 10 acts, by *Bhavabhūti* (surnamed *Śrīkaṇṭha*), son of *Nīlakaṇṭha* and *Jātūkarṇi*, and grand-

son of *Bhaṭṭa Gopāla* of Padmapura, in the land of the Vidarbhas.

It was first published at Calcutta in 1830. The first act of it was edited from MSS. of this collection by Lassen in 1832.

A complete critical edition of the text, with *Jagaddhara's* commentary, has been published, by R. G. Bhandarkar, in the *Bombay Sanskrit Series*, 1876. An English translation of this play is contained in H. H. Wilson's *Hindu Theatre*.

[H. T. COLEBROOKE.]

4126.

1155. Foll. 64; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1796 A.D.; nine lines in a page.

Mālatīmādhava.

Some corrections, in red pencil, have been added in the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

4127.

895a. Foll. 52; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4128.

895b. Foll. 46; the same size; legibly written, in the Bengālī character, about 1800 A.D.; nine lines in a page.

Another copy of the same work, written by a different hand from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4129.

1890. Foll. 52; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, after 1815 A.D.; ten lines in a page.

Mālatīmādhava, slightly differing in its arrangement of the text, at the beginning, from the other MSS. Apparently copied from a South Indian MS.

At the end it has the following verse :

वसुगनरसेलासम्मिते [s]न्दे [s]क्षयाख्ये
नभसि सितमुपक्षे वासरे भास्करेश्च ।
श्रवणसहितपूर्णायां मयूरेश्वरेण
लिखितमिदमपूर्वं नाटकं भावभूत्यं ॥

This date (Śaka 1608 = 1686 A.D.) must have been copied from a previous MS., as the present is written on European paper showing the watermarks 1814 and 1815.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4130.

158b. Foll. 217 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; number of lines varying (30 to a full page) ; very well written, in Devanāgarī, in the European style, on European paper marked 1803.

Mālatīmādhava, together with the commentaries of *Jagaddhara* and *Mānāṅka*, written above and below the text.

The blank spaces frequently resulting from this arrangement are often filled up with notes and translations from Colebrooke's hand.

The MS. looks as if it had been written by Sir C. Wilkins's Paṇḍit *Mahtāb Rāy*. Wilson's Cod. 306, described in Oxf. Cat., no. 259, is identical with this, and may possibly have been transcribed from it.

[H. T. COLEBROOKE.]

4131.

943c. Foll. 122 ; size 12¼ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, in 1799 A.D. ; nine or ten lines in a page.

Mālatīmādhavaṭikā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayantī*, grandson of *Vidyādhara*, and great-grandson of *Gadādhara* (son of *Rāmeśvara*, son of *Deveśa*, son of *Caṇḍeśvara*).

This commentary is given in Prof. Bhattacharya's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4132.

1316b. Foll. 120 ; size 12½ in. by 4½ in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; 11 or 12 lines in a page.

The same commentary.

Whilst foll. 82–110 are not numbered at all, the last ten leaves are paged 30–39.

[H. T. COLEBROOKE.]

4133.

895c. Foll. 53 ; size 15 in. by 5 in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; eight lines in a page.

Durgamāśubodhinī, a commentary on the *Mālatīmādhava*, by *rājādhirāja Mānāṅka*.

It begins :

मालाङ्गाख्यो (!) महोपाधो नत्वा हरिपदाम्बुजं ।
मालतीमाधवस्यार्थं विवृणोति यथामति ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 259.

As in the Oxford MS., the author's name is everywhere clearly spelt 'Mālāṅka,' both in the above Devanāgarī and the present Bengālī MSS. All three, however, seem to represent a single MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4134.

158a. Foll. 29 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; good, modern Bengālī handwriting ; European paper ; 16 lines in a page.

Mālatīmādhavaprakaraṇoddhāra, an abstract of *Bhavabhūti's* play, principally in the words of the original, prepared by *Maithila Gaṇeśa-datta Śarman*.

The Prakṛit speeches are given only in the corresponding Sanskrit words.

It begins : प्रथमतः नान्दीं कुर्वन् सूत्रधारः प्रविशति
प्रविश्य सूर्योपस्थानं कृतं ततः नटं प्रतिवक्ति०

[H. T. COLEBROOKE.]

4135.

943a. Foll. 48 (one of which, fol. 11, is wanting); size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Mahāvīracarita, or simply *Vīracarita*, a drama (*nāṭaka*), in 7 acts, by *Bhavabhūti*.

F. H. Trithen's edition of this play (London 1848) was mainly based on these two MSS. The work has also been published by Tārānātha Tarkavācaspati (Calc. 1857), and, with a commentary and a Sanskrit-English glossary of difficult terms, by A. Boroosh (Calc. 1877).

An English translation has been published by J. Pickford (London 1871).

[H. T. COLEBROOKE.]

4136.

114c. Foll. 38; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī handwriting of 1607 A.D.; ten lines in a page.

Mahāvīracarita. The first five acts. Far more correct than the preceding MS.

Colophon: महावीरचरिते आख्यकं नाम पंचमोऽंकः ॥५॥
समाप्तं चेदं वीरचरितं नाम नाटकं कृतिः श्रीकृष्णपरनाम्नो
भट्टभट्टभूतेः ॥ संवत् १६६५^० लिखितं चतुर्भुजपुस्तकं रामदाश-
कुरक्षेत्रिप्रमाणवेदाति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4137.

1605b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; indifferent, though clear, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Uttaracaritāpekṣhitavyākhyāna, a commentary on *Bhavabhūti's Uttararāmacarita*, composed, in Samvat 1686 (1629 A.D.), by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Raṅganātha Dikṣita* of Benares, and elder brother of *Bālakṛishṇa* (whose son, *Raṅganātha*, in 1656 A.D., composed the commentary on *Vikramorvaśi*, noticed above, no. 4121).

It begins : अपारभवसागरोत्तररामेनभूतं सकृत्० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 262; Weber, Berl. Cat., no. 549; Rājendra Mitra, Notices, vol. vii., p. 235.

It ends : इति श्रीमौनिर्वंशोत्पत्तरंगनाथदीक्षितमृनो-
भट्टनारायणस्य कृतावृत्तरचरितापेक्षितव्याख्यानं सम्पन्नोऽंकः ॥

वाराणसीनियतवासपवित्रमूर्तेः

श्रीरंगनाथविदुषो विहिताम्बरस्य ।

श्रीबालकृष्ण इति यः प्रथितस्तनूजम्

तस्यायजन रुचिरा विवृतिर्बोधाय ॥ १ ॥

यो मौनभट्टबुधबन्धुरधीतविद्यः

श्रीतातभट्टमुकृती (श्रीतान^० A., R.M.) कृतिकृष्ण-

श्रीरंगनाथतनयेन तदीयपीथ-

[मृनुः ।

नारायणेन सुधिया रचितेति टीका ॥ २ ॥

वेदङ्गं तुरंगचन्द्रमिलिते श्रीवैष्णवादे कृतं

मासे शुक्लशनीति प्रौढदिग्दे लेखी बसुमाधवे ।

काशीनामपुरीति खेचपुण्डिता तस्मिन्मार्गयो (!) भवत्-

नान्हाजानीपूर्यताञ्जहरते (!) तस्य निवेदं पुस्तकं ॥

If this date (Samvat 1724 = A.D. 1667) is correct, the verse must have been copied from a former MS.

The date of the composition of the commentary (*ṛitu-gaṇa-rasa-candrair vikramārkaśya śāke*) is recorded in a final *śloka* given in the Oxf. and Calc. MSS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4138.

2634. Foll. 38; size 10 in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the 18th century; twelve lines in a page.

Prabodhacandrodaya, an allegorical play (*nāṭaka*), in six acts, with abstract conceptions as dramatis personæ, composed by *Kṛishṇamiśra*.

The Sanskrit *chāyā* of Prākṛit speeches is given immediately after each passage. The end and colophon is wanting, a leaf having evidently been lost. Being apparently of Southern origin, it differs somewhat from the text of Northern MSS.

The work has been edited (entirely from MSS. of this collection) by H. Brockhaus (Leipz. 1835; with notes 1845); also repeatedly in India, with or without commentaries. It has been translated into English by J. Taylor (Bombay 1872); into German by T. Goldstücker (1842), and B. Hirzel (1846).

This MS. was unknown to Brockhaus.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4139.

2037. Foll. 126; size 12½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 13 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with a commentary called *Prakāśa*, by *Dikshita Rāmadāsa*, son of *Bhaṭṭa Vināyaka*, written above and below the text.

Old number 1868. MS. A of Brockhaus's edition.

Copyist's signature :

शाके श्रीविक्रमाङ्गाक्षगणेशशिवमूर्तीदुसंख्येङ्गिरादे
सौम्ये श्रीपञ्चराघे सितदलदिशि देवेन्द्रवारे मषाक्षे ।
वृद्धौ योगे नृसिंहो बलिखदतिमुदा राघवाचार्यमृनुर्
भूयो गृह्णतु भूयःपठनमननयोस्तत्कृते नाटकज्ञाः ॥

This commentary has been repeatedly printed in India. [GAIKAWAR.]

4140.

483. Foll. 70; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 15 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with the same commentary written above and below the text.

Old number 441. Brockhaus's MS. B.

[H. T. COLEBROOKE.]

4141.

1917A. Foll. 70; size 16½ in. by 7 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1808-1809 A.D. (the latest on European paper); 12-17 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, with *Rāmadāsa's* commentary.

Dated : संवत् १८६४ वर्षसके १९३० विभवनामसंवत्सरे
मासोत्तममासे आषण्वद्य २ चंद्रवासरे ॥

MS. T of Brockhaus's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4142.

436a. Foll. 39; size 11 in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (the last leaf by a different hand); fifteen lines in a page.

Rāmadāsa's commentary on the *Prabodhacandrodaya*.

Old number 221. Brockhaus's MS. E.

[H. T. COLEBROOKE.]

4143.

591. Foll. 114 (paged 115, no. 43 being passed over); size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about the middle and latter part of the 18th century; 5-15 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, made up of portions taken from two manuscripts, written by two different hands—the (older) one containing the text with a commentary (*vivarana*) entitled *Ciccandrikā*, by (*Bhāva*) *Gaṇeśa Bhaṭṭa*, son of *Bhāva Viśvanātha Dikshita* (and grandson of *Bhāva Rāmakṛishṇa*); and the other, and more modern one, with *Rāmadāsa Dikshita*'s *Vyākhyāna*.

The different portions are combined so as to yield a very nearly complete copy of the text with the one or the other commentary, viz:—

1. (foll. 1–11) *Gaṇeśa*, from the beginning of the play to ed. Brockhaus, p. 9, l. 16.
2. (foll. 12–56) *Rāmadāsa*, ed., p. 9, l. 17–p. 57 end.
3. (foll. 57–70) *Gaṇeśa*, ed., p. 61, l. 5 (beginning the same as p. 58)—p. 75, l. 13.
4. (foll. 71–97) *Rāmadāsa*, ed., p. 75, l. 14–p. 102, l. 11.
5. (foll. 98–114) *Gaṇeśa*, ed., p. 102, l. 12–p. 117 end.
6. (fol. 115) *Rāmadāsa*, ed., p. 118.

Gaṇeśa's *Ciccandrikā* begins :

यद्भानादिदं विश्वं यद्भानान्नेह किञ्चन ।

तन्महः परमानन्दं वन्दे निर्विश्वकारणं ॥ १ ॥

अथास्य प्रबोधचंद्रोदयाभिधेयनाटकस्य प्रवृत्तिप्रयोजनमभिधीयते ब्रह्माज्ञानजनितानादिसंसारसागरनिमग्नानामुन्निर्तोष-
णामुपनिबन्धनाटकादिकायास्वादमनसा संसारिणां परमकारु-
णिकः श्रीकृष्णमिश्रः संसारसमुच्छेदाय नाटकव्याजेन संसारा-
दिरसैरुपसिध्य वेदांतसिद्धांतमतःकरणेषु दृढयन् नाटकमारभ-
वान् । तत्र च यद्यपि तद्विवरणोपायाः पूर्वमृरिनिरूपिता
बहव उपलभ्यन्ते तथाप्यनभ्यस्तकाव्यव्याकरणानामनयोतशास्त्रा-
णामेतद्बोधविरहव्याकुलितचेतसां सचेतसां प्रयोजनायालमिति
चिच्छंदिकाविवरणं संक्षिपन्नतिमुबोधमारभ्युपकल्पतेऽतिशयेन
भवानां भावयन् भवो (भावो or भट्टो) गणेशस्तत्र प्रारिप्सित-
प्रतिबंधकविघ्नविघातमुद्दिश्य कृतं संगलं शिष्यशिष्यार्थं ग्रंथा-
दायुपनिबध्नाति । मध्याह्नेति । वयमित्यध्याहारः । महत्तेजः
प्रकाशरूपमिति यावत् ०

The colophon of the 3rd act occurs on fol. 59b : इति श्रीभावा(!)विष्णुनाचदोषितमृगच्छेदभट्टविरचि-
तायां प्रबोधचंद्रोदयचिच्छंदिकायां तृतीयोऽंकः ॥

The pagination of the two portions of *Gaṇeśa*'s *Ciccandrikā*, from fol. 57 onwards, has been altered so as to run on with the portions that were supplied.

Old number 196. MS. C of Brockhaus's edition.

For a MS. of the latter (and larger) portion of the *Ciccandrikā*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 286. [H. T. COLEBROOKE.]

4144.

1715b. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Prabodhacandrodayanāṭaka-prākṛitavivṛiti, a Sanskrit version of the *Prākṛit* passages of *Kṛishṇamiśra*'s play, by *Govinda Jyotirvid*, son of *Nilakaṇṭha Jyotirvid*.

It begins :

नीलकंठे नमस्कृत्य गोविन्दो देववदुधः ।

प्रबोधप्राकृतानां हि संस्कृतानि वदाम्यहम् ॥ ०

Colophon: इति श्रीमनीलकंठन्योतिर्विस्तृतगोविन्दन्यो-
तिर्विद्विरचिता प्रबोधचंद्रोदयनाटकप्राकृतविवृतिः संपूर्णाभवत् ॥
श्रीगोविन्दन्योतिर्विदा देवोपाख्याय रामकृष्णाय दत्तं पुस्तक-
मेतत् ॥

Old number 774. Brockhaus's MS. D.

[H. T. COLEBROOKE.]

4145.

320b. Foll. 44; size 11½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1734 A.D.; eleven lines in a page.

Mahānāṭaka, ascribed to *Hanumat*, and hence also called *Hanumannāṭaka* or *Hanūman-nāṭaka*. In the recension of *Mīśra Dāmodara*.

arranged in 14 acts. The work, which is entirely composed in Sanskrit, presents a dramatised narrative of the principal events of the *Rāmāyaṇa*.

It begins (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291):

कल्याणानां निधानं कलिलमथनं जीवनं सज्जनानां
पापेयं यन्मुक्षोः सपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य ।
विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां पावनं पावनानां
वीजं धर्मदुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम ॥ १ ॥
पातु श्रीस्तनपत्रभंगिमकरीमुद्रांकितोरस्थलो देवः ॥ २ ॥
यं शैवाः समुपासते ॥ ३ ॥
जानकी ॥ कमठपृष्ठकठोरमिदं धनुर् ॥ ४ ॥
रामः ॥ आ ह्रीपात्परतोऽप्यमी नृपतयः ॥ ५ ॥

This text shows more verses than those commented upon, viz.: I., *śl.* 48; II., *śl.* 33; III., *śl.* 28; IV., *śl.* 19; V., *śl.* 75; VI., *śl.* 45; VII., *śl.* 19; VIII., *śl.* 55; IX., *śl.* 40; X., *śl.* 24; XI., *śl.* 42; XII., *śl.* 19; XIII., *śl.* 36; XIV., *śl.* 105.

Colophon: इति श्रीहनुमद्विरचिते महानाटके रामविजयो नाम चतुर्दशोऽंकः सप्तमश्चायं ग्रंथः ॥ श्रीशंकरे १६५६ संवत् १७९१ कार्तिके शुक्लसप्तम्यां सौरमानेन कार्तिके २१ गते भौमवारे जगन्मणिशर्मणेन पुस्तकं लिखितं श्रीनगरशुभस्थाने स्वपाठाय ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4146.

2184. Foll. 98 (and a *śuddhapattra* to fol. 41a); size 11½ in. by 5 in.; large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension.

It begins: कल्याणानां (as above) ॥ १ ॥ यं शैवाः समुपासते ॥ २ ॥ जयति रघुवंशतिलकः कौशल्या-हृदयनन्दनो रामः । दशवदननिधनकारी दाशरथिः पंडुरीकाक्षः ॥ ३ (Madhus. 3) ॥ तत्तारदः कामचरः कदाचिद्वाही दशग्रीवपुरो जगद् ॥ ४ ॥ जनकः ॥ आ ह्रीपात् ॥

I., *śl.* 54; II., *śl.* 30; III., *śl.* 23; IV., *śl.* 16; V., *śl.* 59; VI., *śl.* 48; VII., *śl.* 24; VIII., *śl.* 56; IX., *śl.* 40; X., *śl.* 24; XI., *śl.* 43; XII., *śl.* 19; XIII., *śl.* 38; XIV., *śl.* 96.

A loose leaf (10 in. by 4½ in.), written by a different hand, lying in the volume contains from within v. 52 to within v. 58 of the 14th act of the same work. [GAIKAWAR.]

4147.

1830. Foll. 63; size 12½ in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing (European paper); 9 or 10 lines in a page.

Hanūmannāṭaka, in *Misra Dāmodara's* recension, but somewhat more expanded than in the preceding MSS.

It begins: जयति रघुवंशतिलकः ॥ १ ॥ कल्याणानां ॥ २ ॥ पातु श्रीकुचपत्र ॥ ३ ॥ यं शैवाः ॥ ४ ॥ आसीदुद्भटभूपतिभटप्रोन्मायिविक्रान्तिको भूपः ॥ ५ ॥ तेषामिन्द्रतागुणैश्च जनुषा न्यायानभृद्वाघवो रामः ॥ ६ ॥ सुन्दरस्त्रीकदनप्रमोद ॥ ७ ॥ पूर्णे यज्ञविधौ ॥ ८ ॥ सीता ॥ इदमयुक्तकृतं भवता ॥ ९ ॥ कमठपृष्ठ ॥ १० ॥ अनेकशः संति समर्थमन्त्रा ॥ ११ ॥ यदि भनक्ति धनू रघुनन्दनादपरकोर्षि ॥ १२ ॥ अद्य पश्य सखि ॥ १३ ॥ अद्य रामः । सीतासंशयमवधारयाम्भशक्तिं ज्ञापयितुं लक्ष्मणमनुवदति । आ ह्रीपात्परतो ॥ १४ ॥

I., *śl.* 68; II., *śl.* 30; III., *śl.* 26; IV., *śl.* 17; V., *śl.* 66; VI., *śl.* 54; VII., *śl.* 22; VIII., *śl.* 63; IX., *śl.* 42; X., *śl.* 24; XI., *śl.* 43; XII., *śl.* 19; XIII., *śl.* 41; XIV., *śl.* 96.

At the end, a leaf containing part of the colophon is wanting.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4148.

1982. Foll. 37; size 8½ in. by 4½ in.; no date; 9 or 10 lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension, from the beginning to v. 8 of the 8th act.

It begins in the same way as MS. 320b.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4149.

1279. Foll. 122 ; size 13½ in. by 5½ in. ; good Devanāgarī writing of about 1800 A.D. ; 8-13 lines in a page.

Mahānāṭaka, likewise in *Miśra Dāmodara's* recension ; accompanied with a commentary, called *Hanumannāṭaka-Dīpikā*, by *Miśra Mohana-dāsa*, son of *Kamalāpati*, written above and below the text.

Text and commentary have been printed repeatedly at Bombay (1860, etc.) Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291. [H. T. COLEBROOKE.]

4150.

237. Foll. 125 ; size 12½ in. by 5½ in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; 8-15 lines in a page.

Mahānāṭaka, in *Madhusūdhana's* recension, in 9 acts, with *Candraśekhara Vidyālaṅkāra's* commentary (*ṭīkā*).

The commentary begins :

नत्वा रामपदाम्भोजद्वन्द्वं भवभयापहं ।
महानाटकटीकां नु कुरुते चन्द्रशेखरः ॥
बालानामन्वयज्ञानकृतं यथा वितन्यते ।
नात्रोपहासं कुर्वन्तु तद्वीरा नतिरस्तु मे ॥

कर्तव्ये महानाटकाख्ये ग्रन्थे प्रथमतो दशभिः श्लोकैर्नान्दीं करोति । नान्दीलक्षणमाह यथा । आशीर्वाचनसंयुक्ता निर्यं यस्मान्प्रवर्तते । देवद्विजनृपादीनां तस्मान्नान्दीति संज्ञितेति ॥ नाटके श्लोकत्रयेण श्लोकद्वयेन च प्रायो नान्दी क्रियते । तथा हि । मङ्गल्यशङ्खचन्द्राञ्जलिककैरवशंसिनी । पादैर्युक्ता द्वादश-भिरष्टाभिर्वा पादैस्तथेति (!) ॥ महानाटके नु नायं नियमः । इति बहुभिः श्लोकैर्नान्दीं करोति । विशेष्यो व इत्यादि ।^०

The text of this recension (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 295) has been published repeatedly at Calcutta (with an English translation, by Mahārāja Kālikrīṣṇa Bahādur, 1840) ; also with *Candraśekhara's* commentary, ib. 1874. [H. T. COLEBROOKE.]

4151.

1715a. Foll. 65 ; size 8½ in. by 3½ in. ; well written, in Devanāgarī, by *Bālo Paṇḍita*, about 1650 A.D. ; 9-12 lines in a page.

Anarghyarāghava, a drama, in seven acts, by *Murāri*, son of *Vardhamāna* and *Tantumatī*.

It begins : निःप्रसूहमुपास्महे भगवतः कीमोदको-लक्षणः^०

The MS. contains numerous marginal glosses.

After the final colophon it has two verses, followed by the copyist's signature, viz. :

देवस्यात्मभुवः कर्नडलुल्लसोतीति^० (as commented [upon by *Rucidatta*] ॥ १ ॥

देवो वाचमुपास्महे नु बहवः सारं नु सारस्वतं
ज्ञानीते नितरामसौ गुरुकुलक्रिहो मुरारिः कविः ।
अभिलेपित एव वानरभटेः किंत्वस्य गंभीरताम्
आपातालनिमग्नपीवरतनुजैनाति मंचाचलः ॥ २ ॥

श्रीगुमानि संतु ॥ बालोपडितोयमिदं पुस्तकं लिखितं सहस्तेन ॥

The play has been edited by Premacandra Tarkavāgīśa (Calc. 1860), and repeatedly since. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 263 seqq.

[H. T. COLEBROOKE.]

4152.

320a. Foll. 88 ; size 11½ in. by 3½ in. ; fairly written in Devanāgarī, in 1729 A.D., by *Jaganmaṇi Śarman*, at Śrinagara ; eight lines in a page.

Anarghyarāghava.

It ends with the first of the above two final ślokas, followed by the colophon, and the date (cp. colophon of no. 4145) : श्रीशके १६५१ संवत् १७६६ आश्विनकृष्णद्वितीयायां सीरमानेन भाद्रपद २६ गते शुक्रवासरे जगन्मणिशर्मदे पुस्तकं स्वपाठायालिसङ्गीतनगरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4153.

136. Foll. 95 ; size $6\frac{1}{4}$ in. by $9\frac{3}{4}$ in. ; fairly written, in Devanāgarī (in European style), in 1797 A.D. ; 23 lines in a page.

Anarghyarāghava.

At the end it has the first of the above two final *ślokas* added in the margin so as to be inserted before the colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4154.

1872. Foll. 59 ; size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; thirteen lines in a page.

Anarghyarāghava. Corrected throughout.

It ends with the first of the above two *ślokas*, followed by the colophon of the last act.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4155.

1005a. Foll. 55 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava, copied without much care.

At the end it has neither of the above two verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

4156.

1874. Foll. 152 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; eleven lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, a commentary on *Murāri's* play, composed—for King *Bhairavendra* (or *Bhairavasīṇhadēva*), son of *Narasīṃha*—by *Rucipati*, of the *Khau-ālavaṃśa*, residing at *Vaijoli-grāma*.

It begins : दोर्द्धिद्वितयेन खंडपरशोः० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 267.

This commentary has been published, along with the text, by Paṇḍit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvyamālā*, v., Bombay 1887).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4157.

1005b. Foll. 142 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in. ; fair Devanāgarī writing of 1795 A.D. ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, by *Rucipati*.

Copyist's signature : संवत् १८५२ ॥ then by a different hand : इयं मुरारिटीका गोतमीतीरसमुत्सवद्वन्द्वपुरीष्य । नर्शकुतीत्युपनामककोनेरुशास्त्रिणा लिखापिता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4158.

937. Foll. 77 ; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; good, bold Devanāgarī writing of 1671 A.D. ; eight lines in a page.

Prasannarāghava nāṭaka, in seven acts, by *Jayadeva* (*Kauṇḍīnya*), son of *Mahādeva*.

It begins : चत्वारः प्रथयंतु० See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 289.

It has been published in the 'Pandit,' vol. ii. (Ben. 1867 ; repr., ib. 1868) ; by Jivānanda Vidyāsāgara (Calc. 1873) ; and repeatedly since.

[H. T. COLEBROOKE.]

4159.

971. Foll. 42 ; size $15\frac{1}{2}$ in. by $2\frac{1}{2}$ in. ; Bengālī handwriting ; five lines in a page.

Ratnāvalī, a comedy, in four acts, ascribed to *Śrī-Harshadeva*.

It has been published repeatedly in India ;

and, in Europe, by C. Cappeller, in Böhtlingk's Sanskrit-Chrestomathie, 2nd ed., St. Petersburg 1877, for which edition the two MSS. of this collection were collated.

An English translation of the play was published by H. H. Wilson, in his Hindu Theatre (1827), vol. ii.; a German one by L. Fritze (1878). [H. T. COLEBROOKE.]

4160.

2353e. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by several hands, in 1751 A.D.; generally 12 lines in a page.

Ratnāvalī nāṭikā.

Dated: संवत्सर १८०८ माघसित्तपक्षस्य कलात्रितयमनुहि-
नां शुभालिन्यां तिथ्यां लिखितं रत्नावली स्वात्मसंबन्धिपठनाय ॥
पुटभेदन संगनाभिधे कृतवासो धिपणीमुदुर्लभः। समलीलिख-
दाशु साधुसज्जनगोविंदसुतः सुरलता ॥

[GAIKAWAR.]

4161.

468. Foll. 22; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

Nāgānanda, a Buddhist drama, in five acts, likewise ascribed to *Śrī-Harshadeva*.

The text has been printed repeatedly in India. An English translation was published by Palmer Boyd, with an introduction by Prof. E. B. Cowell (London 1872); a French one by A. Bergaigne (1879). Cf. F. Cimmino, *Sul dramma Nāgānanda* (Napoli, 1902).

The date (Samvat 1726) given at the end—unless it be a mistake for Śaka 1726—must have been copied from a previous MS., as the present one must have been written early in the 19th century. [H. T. COLEBROOKE.]

4162.

1148b. Foll. 25; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Karpūramāñjarī sūṭaka, a comedy, in four acts (*javānikāntara*), composed, almost entirely in Prākṛit, by *Rājasekhara* (son of *Durdaka* and *Śilavati*), guru to King *Mahendrapāla* of Kanauj. Very incorrect.

It begins: भई भोदु सरस्ईच ०

It ends: विदू०। भो वचस वमिरा दिगंतु कुचवहे
लाजहोमो होनु ॥

राजा। तथैव धमणं नाटयति नायिका मलज्जमवनतमुसो
विवाहं निर्वर्त्य सोत्साहं यपार्हमभ्यर्च्य सर्वान्निमज्ज्य चक्रवर्ती
भूत्वा तया सह राज्यं चक्रे ॥

भैर०। राजानं प्रति। किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि।

राजा। नुहयसा राखलद्वारा सा(?)।

राज्ञी। सकलमवगत्य। परिणीदा महाराजस्य कपूरमेज-
निरि(०जरी) नुम्हाणं चक्रवाममुद्धरमहपिच्छ(?)। योगिनं प्रति
संस्कृतमाश्रित्य।

स्वामिस्त्वचरणारविंदवशतः। नृगारसंजीवना

लब्धा पंचशरप्रिया ननु मया कपूरमेजयेसो।

तस्मात्मेन च चक्रवर्तिपदवी लोके समासादिता किं किं नेह
करोति हंत महती संदर्शने प्राणिषु ॥

कप्पू॥ इति निःक्रांताः सर्वे। चतुर्थे जवनिकांतरं श्रीरसु ॥

Edited, with a *prākṛitavivṛiti*, by Paṇḍit Vāmanācārya, in the 'Paṇḍit,' vol. vii. (1872); also separately, and, with *Vāsudeva's Prakāśa*, by Paṇḍit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvya-mālā*, iv., 1887).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 313; Weber, Cat. Berl., nos. 1557-8; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 46—where the author is called *Rajanīculla-bha* (rather *Rajanīvallabhaśekhara*, which, however, is only the term by which the author himself explains his own name).

[H. T. COLEBROOKE.]

4163.

3153. Foll. 31; size $13\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Karpūramāñjarī.

It ends as in the *Kāvya-mālā*.

[DR. R. HOEENLE.]

4164.

699c. Foll. 29; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Viddhaśālābhañjikā nāṭikā, a comedy, in 4 acts, by *Rājasekhara*.

It begins: कुलगुरुखलानां केलिदीक्षा प्रदाने°

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 284; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 354.

Editions of the work have been published by Jivānanda Vidyāsāgara (Calc. 1883), and, with *Nārāyaṇa's* commentary (Calc. 1873; and, by B. R. Apte, Poona 1886).

[H. T. COLEBROOKE.]

4165.

602. Foll. 49; size $9\frac{3}{4}$ in. by 3 in.; in-different Devanāgarī writing, of 1514 A.D.; ten lines in a page.

Mudrārākshasa nāṭaka, a political play, in 7 acts, by *Viśākhadatta*, or *Viśākhadeva* (as he is here called in the prologue), son of (*mahārājapadabhāk*) *Prithu*, and grandson of *Sāmanta Vateśvaradatta*.

It begins: धन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला°

Foll. 1-12 show many corrections, executed in a rather slovenly manner.

Copyist's signature: संवत् १५७१ समये चित्रभानु-
नामसंवत्सर आश्विनशुद्ध अमावास्यायां १५ सोमवासरे लिखितं
मुद्राराक्षसं नाम नाटकं कृष्णेन [स्व] पठनार्थं परोपकारार्थं च ॥

There are several Indian editions, esp. those by Tārānātha Tarkavācaspati (Calc. 1869); Jivānanda Vidyāsāgara (ib. 1881); K.T. Telang (Bombay 1884). It has been translated into English, by H. H. Wilson (Hindu Theatre, 1827); into French, by V. Henry (Paris 1888); into German, by L. Fritze (Leipzig 1887); into Italian, by A. Marazzi (Milano 1874).

[H. T. COLEBROOKE.]

4166.

1238d. Foll. 42; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by four or five different hands; 11-14 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

4167.

1148a. Foll. 56; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same play.

[H. T. COLEBROOKE.]

4168.

1853. Foll. 45; size $11\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); ten lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*, son of *mahārāja* (prologue; *mahārājapadabhāj*, colophon) *Prithu*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4169.

2574e. Foll. 15; folio, size $12\frac{1}{2}$ in. by $8\frac{1}{2}$ in.; fair, small, modern Devanāgarī handwriting; about 50 lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*.

It begins: केयं कन्या(!) स्थिता ते शिरसि शशिकला°

[MACKENZIE COLLECTION.]

4170.

827a. Foll. 109; size 12½ in. by 5 in.; good, clear, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Mudrādīpikā, a commentary on the *Mudrā-rākṣha*, by *Graheśvara*, son of *Siddheśvara*, son of *Rāmaśarma*, son (?) of *Śrīdeva*, son of *Jayāditya*, son of *Śrīvatsa*, son of *Cakrapāṇi*, of *Tirabhukti*.

The commentator explains the text both from the dramatic-poetic point of view and as a manual of political ethics (*nīti-sūtra*).

It begins: कथ्यते तदा सोत्साहाः शिष्याद्योऽत्र कृतिरिति प्रवर्तते तेन ग्रन्थस्याविच्छेदे विच्छिन्नसंप्रदायेनोपजीवनप्रवाहो भवतीति सर्वमपि संधाय विशाखदत्तः प्रथमत एव तत्सर्वमभि-
दधाति स्म धन्या केयमिति । विभोर्महादेवस्य शाठ्यं शठस्य भावः वञ्चना तदनुकूलं वचनं वा वो युष्मान्व्यात् प्रायता । अत्र रक्षणे साशिलिर्लिङ्गि रूपं । वञ्चनापि निष्प्रतियोगिका न भवति । किं च । महती नीचवञ्चनेऽपि न महत्त्वं । तथा च । स्वसदृशे स्वाधिके वा सा शोभनेति भगवत्येव तत्प्रतियोगिनी दर्शयितुमर्हति । तदर्थशारीरत्वादिति तामाह देव्या इति देव्या हत(r. हुते) इत्यनेन प्रकारेण सुरसरितं गङ्गा निहोतुं तिरोधातुं गोमूत्रं वा इच्छोरिच्छतः । यद्वा देव्या इति पञ्चमी देवीत इत्यर्थः । यद्यपि भगवान् स्वतन्त्रो निर्दोषश्च तत्त्वतः परस्त्रीविमुखो भगोरप्यदोषेत्पसा लोकानुग्रहकामाय च भगवतीं शिरसा बभार तथापि तत्त्वतः शुद्धस्यापि परशक्ताविषयाचारस्य तादृशाचरणेऽपि दुराचार इति परेभ्यो भेतव्यमिति शिक्षयन्निव भगवत्यामपि संकोपनं दर्शितवानित्याह केयं धन्येति वाक्य-
वाक्येकदेशो यमलवः(?) । सतो भगवत्या वाक्यं प्रश्नमुत्तरं च भगवत्[ः ।] इयं धन्या का तत्र शिरसि स्थिताऽस्तीत्यध्याहार्यं । इयमपूर्ववारी या भगवतः शिरसि स्थिता ईदृशं सौभाग्यं न कापि धन्या अपि नाया दृष्टपूर्वं श्रुतपूर्वं वा । अथवा धन्या-
पदं सोपहासपरं अधन्येत्यर्थः । अस्या अयं दुराचारो यद्भवतः शिरसि स्थितिः । ईदृशोऽतक्रमो नाया अनुचिता भर्तुरेव शिरसि स्थितिः । यद्वा भगवती परममुभगापि स्वामिनि दुराचारत्वेन शङ्कितेऽपि कार्यमिदमनार्यमिति ज्ञाततोऽवगमयति स्म न करतः । प्रभो दोषोऽसौ द्वारे स्फुटीकर्तव्ये भूयस्यानधि-
कारात् । यद्वा सर्वमेव धनाधीनमिति योषिदपि धनवतीति परमेश्वरेणापि शिरसि ध्रिय इत्युपदेशः । अथवा स्त्रीस्वरूप-

संपर्थायोऽयं धन्याशब्दः । धन्या योषित् प्रलोभिकेति कोच-
दर्शनात् । भगवतोऽपीयं संप्रयाना नपि निश्चितदोषा वा नो
पृच्छति । तादृशमुत्तरं करवाणि बहुभयवापि अयं बोधकमिमा-
शयेन मुग्धमपि निश्चितमेवोत्तरं कृते । शक्तिरलेति । अत्र पदे
अपेक्ष्यं प्रतीयते । शक्तिः कला शक्तिरलानास्तीति काचित् ।
अत्र द्वितीयमर्थं पुरस्कृत्य पुनर्भगवती पृच्छति । अस्या एतदपि
किंनु नाम । °

Act I. ends fol. 27b इति महोपाध्यायश्रीयहेश्वर-
ताया मुद्रादीपिकायां प्रथमोऽङ्कः ॥ II., fol. 41a; III.,
fol. 59b; IV., fol. 70b; V., fol. 87a; VI. fol. 99a.

It ends :

अमुडं मुडं वा वचनरचनं हाटकसमं
ह्रयाः क्षेपं चहो नुभजनमये मुक्त इह हि ।

अयं मुडं कामं परमधिकमन्यु भजते
स्वदोषत्यागेन प्रकटनमलंकारविधिषु ॥

साधूनामप्यसाधोरुचितपदविधौ दक्षतामादधाने(०नो)
नीत्या देव्या भवत्याः(०त्या) परिगतदुःखः सर्वकर्मिकदृष्ट्या ।

कारुण्यादुद्वेगता निजहितपरताहानितापुञ्जितश्रीः(!!)

श्रीमान्देवो महेशः प्रभवतु कृतिनामहसिद्धेश्वराय ॥

देशे श्रीतीरभुक्ती स [सु]विमलमतिश्चक्रपाणिगुणायः

श्रीवत्सस्तुतोऽभूच्चयविनयमयस्तत्र(०स्तत्र)विद्यः कवीन्द्रः ।

तत्पुत्रः स्यात्कर्तोतिः कविवरगणितः श्रीजयादिमधोरः

श्रीदेवस्तुतोऽभूत्तदुचित[त]नयः पण्डितो रामशर्मा ॥

सिद्धेश्वरस्तत्तनयोऽप्यतोऽभूद् द्विजेन्द्रवर्गे गणितप्रतिष्ठः ।

तत्सूनुरानसशिरा गुरुभ्यो ग्रहेश्वरः सत्रयमार्गसेवी ॥

तेनेयं रचितोच्चैर्यत्नामुद्राख्यनाटके टीका ।

इति महोपाध्यायश्रीयहेश्वररचितायां सप्तमोऽङ्कः ॥ स्यात्तः
पृथ्व्यां पृथुतरयशा दुर्लभो नाम विप्रः ॥

Whilst various readings are mentioned pretty frequently, no other commentator has been found referred to, the only authorities quoted (besides a *Purāṇa* and several *Kośhas*) being *Nayalocana* [सन्ध्यादयो गुणा उपायाश्च भेदादयः । अथवा । मन्त्रसंगोपनं दानं चरस्य परिपूरणं । तन्यासमुद्भूतं(!) राज्ञामुपायः परिकीर्तितः ॥] fol. 9b, and *Nāṭakadarpaṇa* [कञ्चुकीति । जनः पुरचरो बृद्धो विप्रो गुणगणान्वितः । धर्मवित् कार्यकुशलः कञ्चुकीत्यभिधीयते ॥]

[H. T. COLEBROOKE.]

4171.

1835. Foll. 43; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing, on European paper (watermark 1809); eleven lines in a page.

Veṇīsaṃhāra, a drama, in six acts, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, surnamed *Mṛigarājālakṣman* (and *Nīrvāṇa-Nārāyaṇa*).

This is the MS. A on which J. Grill's edition (Leipzig 1871) is chiefly based. The work has also been repeatedly printed in India (cf. Grill, introd., p. xxvii.), especially by Tārānātha Tarkavācaspati (3rd ed. 1886), N. B. Godabole (Poona 1895), and K. P. Paraba (Bombay 1898). It has also been translated into English, by S. M. Tagore (Calc. 1880).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4172.

1316a. Foll. 44; size 12½ in. by 4¾ in.; modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Veṇīsaṃhāra.

A very incorrect MS. (old no. 1290) collated by Lenz, whose notes were made use of by Grill for his edition (cf. his introd., p. xxviii., MS. L).

Colophon : मृगराजलक्ष्मणनारायणभट्टविरचितं वेणीसंहारं नाम नाटकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4173.

1503b. Foll. 30; size 11¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 18th century; thirteen lines in a page.

Veṇīsaṃhāra-ṭīkā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayantīkā*.

It begins :

कंठस्थाहिमणीविभूषिततनूराजजटापल्लवो

हृष्यन्मौलिमुधाकरैककुसुमस्तत्पञ्चशाखश्रयः ।

स्यासामे(?) स्याणोमे) फलदस्तु नित्यमधिकं गौरीमुखेदुद्रवत्-

पीयूषद्रवपानदोहद्वशात् कल्पद्रुमत्वं वहन् ॥ १ ॥

गुरुपदेशमासाद्य विभाव्य निपुणं हृदा ।

श्रीजगद्धरधारेण टिप्पणी क्रियते शुभा ॥ २ ॥

इह तावन्निर्विघ्नं प्रारिप्सितसिद्धिमनुबुध्य कविः खेष्टदेवता-
कीर्तनरूपमंगलं नादीमुखेनाह निपिद्धैरिति ०

It ends :

यदि भवति मदीययंमध्ये प्रसादः (प्रसादः)

कृचिदपि समहिस्ता(?) मम हस्तः) जोधनीयो महद्भिः ।

स्खलति गमनकारी प्रायशो नात्र चित्रं

भवति च गुरुहस्तालंबनोऽपि प्रकारः ॥

अमृतं यं रत्नधरो गुणीशो नानागुणाद्या दमयन्तिकापि ।

जगद्धरं तस्य कृतौ व्यरंसीत् षष्ठोऽयमेको वरटिप्पने स्त ॥

इति महामहोपाध्यायधर्माधिकारिश्रीजगद्धरकृतौ वेणीसंहार-
टीकायां षष्ठोऽयमेकः समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Weber, Cat. Berl., no. 554; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 309. Cf. also Grill, *Veṇīsaṃhāra*, introd., p. xxxvi.

[H. T. COLEBROOKE.]

4174.

1605a. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Ushārūgodayā nāṭikā, a drama, in 4 acts, by *Rudracandra Deva*, or *Rudradeva*; founded on the love-story of *Ushā*, daughter of the *dāitya Bāṇa*, and *Aniruddha*, grandson of *Kṛishṇa*, as related in *Harivaṃśa*, adhy. 176 seqq. Rather incorrect.

It begins :

प्रणयकलहकोपात्पाटलिस्त्रि प्रजाते

मुखशशिनि परार्थे पांडुरत्ने च सद्यः ।

प्रकटितनिजदेहद्वंद्वसोमाविभेदं

चपूरय शिवयोस्तद्भूतये तावदास्ती (शश्वदास्ती R.M.) ॥

नांछते सूत्रधारः । अलमतिप्रमुतेन (०सूतेन) । नेपथ्या-
भिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

उपसृत्य नटी । इयम्हि आणवेदु अज्जउत्तो ॥

सूत्रधारः । आर्ये उषारागोदया नाम नाटिका नाटयि-
तव्यास्ति । तस्वरस नेपथ्यग्रहणाय यावदेषो ऽहमपि दत्तावधाना
अपि सामाजिका इत्यर्थे ॥

नटी । जं अज्जउत्तो आणवेदित्ति निष्क्रान्ता ॥

सूत्रधारः । सर्वतो ऽवलोक्य । भगवदुत्थानुरागादतिनयबंध-
प्रसंगाच्च परिभाषयन्त्वहिताः कृतिमेतो रुद्रदेवस्य ।^०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 64; iii., p. 192
(with analysis).

It ends : नारदः ॥ परस्पररामप्राप्तिया (०ध्या) च किमतः
परमर्थनीयं । तथापीदमस्तु भरतवाचा ।

पृथ्वी समस्तरसशस्यवती सदास्तु

यंतु क्षयं रिपुगणाः किल सज्जनानां ।

लक्ष्मीविलासमनुलं लभता हि (०ताहि or ०ताहि) लोकः

काव्यप्रबंधरचनाचतुरो जनो ऽस्तु ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ चतुर्थोऽङ्कः ॥ इति श्रीप्रतापनाराय-
णश्रीरुद्रचंद्रदेवविरचिता उषारागोदयनामनाटिका समाप्ता ॥^०

In the other two MSS. above referred to
the author is styled श्रीकूर्मगिरिवरेश्वरश्रीमत्प्रतापचा-
रितारितमोभास्करश्रीमद्रुद्रचन्द्रदेवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4175.

1627c. Foll. 39; size 8½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1800 A.D.;
10–12 lines in a page.

Kamsavadha, a play, in seven acts—on the
destruction of *Kāṁsa*, king of Mathurā—com-
posed, by *Śeṣha Kṛishṇa*, son of *Nṛsiṁha*, at
the instance of *Giridhārīn*, surnamed *Govardha-
nadhārīn*, son of (*Akbar's* minister) *Rājan
Tōḍaramalla*. [A.]

It begins :

प्रारंभः शुभकर्मणस्तिभुवनज्ञेशाभिचारागमः

कान्ताकथेयकर्मकामेयविधिः कामाद्वितीयश्रुतिः ।

हुंकारो मदनस्य निर्वृतिवधूमजोरसिंजाध्वनिः

ध्वयः संपदमातनो भवतः कंसारिवंशीरवः ॥ १ ॥^०

सूत्रधारः ॥ आर्ये अयमेव तावदलिलप्रज्ञाईमंडपमहामंडः
(०मंडपउपमहामंडः B) । सुविस्मयितप्रलवनाटिकासूत्रधारः ।
सूत्रात्मा विश्वसाक्षी भगवानिंदुशेखरः । तयादप्यपरिचर्या-
पयामप्रान्यसाखान्यपुरंधरो गोवर्धनधारिराजसु ॥

नटी ॥ को उण एसो गोवर्धनधारोति भक्तिमद् ॥

सूत्रधारः ॥ तदाकथ्यतां ।^०

तस्यास्ति तंडनकुलामलमंडनस्य

श्रीतोडर (A B) धितिपतेस्तनयो नयः ।

नानाकलाकुलगृहं स विदग्धगोष्ठोम्

एको ऽधितिष्ठति गुरुगिरिधारिनामा ॥ १३ ॥

तेन चाहं सचहुमानमाहूय समाजनादिहो ऽस्मि ।^०

पृथ्वीमंडलमीलिमंडनमणिः श्रीमकुसिंहात्मजः

कृत्वा कृष्णकविः कुतूहलवशादस्मानु यय्यविषम् ।

नाट्यं कंसवधाभिधानमधुना तस्य प्रयोगोद्यमं

विद्वद्राजसमाजमानसमहानंदाय विदामहे ॥ १२ ॥^०

It ends : अपि च । साहित्यामृतं कृष्णानुगाः ॥ इति
निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ सप्तमोऽङ्कः ॥

खानंदाभिधवात्सराखिनयनाम्नाजोः ज्ञके संमित्रे ११२२

वेशाखाभिधमासि जंकरतिषी धारामुते वासरे ।

नाट्यं कंसवधे समाप्रिमगमत्कृष्णादिदं पंडितैस्

तैलाभः शिषिलप्रबंधनभयाद्रुष्यं महायत्नतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4176.

1859. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines
in a page.

Kāṁsavadha, by *Kṛishṇa Paṇḍita*. [B.]

The first few leaves contain marginal
glosses such as the following one on the
opening śloka : सिंजयेव सिद्धे ध्वनिपदमयीतरे संक्रामि-
तवाचं मंजुलातिशयं गमयति । ध्वन अच्यक्ते शब्द इति धातोः ।
निरतिशयानंदः ॥

The Samskrit *chāyā* (not given in MS. A)
is here given immediately after each of the
(comparatively rare) *Prākṛit* passages.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4177.

141b. Foll. 71; size 14 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Vidagdhamādhava nāṭaka, a play, in seven acts, illustrative of *Kṛishṇa*'s life and amours in *Vṛindāvana*; ascribed to *Rūpagosvāmin*.

The author's name, however, is not mentioned either in this or in the next MS.

It begins : सुधानां चान्द्रोणामपि मधुरिमोन्माददमनी० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 305; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 393; Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 172 (where the work is ascribed to 'one of the followers of *Caitanya* of Nuddea.'

The work has been published (under *Rūpa*'s name), with a commentary (including the Sanskrit version of *Prākṛit* passages) and a Bengālī translation, by Rāmanārāyana Vidyaratna, Mūrshidabad (Bahrampur) 1880.

The MS. ends : कृष्णः । स्मिता । भगवति तयास्तु । तदेहि गोदोहावसरे मामपेक्ष्य चिन्तयिष्यन्ती पितरावविलम्बं गोकुलं प्रविश्य नन्दयाम इति निष्क्रान्तः ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति गौरीतीर्थे विहारो नाम सप्तमोऽङ्कः ॥ समाप्तमिदं विदग्धमाधवं नाम नाटकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4178.

2353d. Foll. 78 (of which are wanting foll. 2-6, 73); size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands, about 1650 A.D.; eleven, sometimes ten, lines—the first leaf, apparently somewhat older than the rest, eight lines—in a page.

Vidagdhamādhava.

The last two leaves have somewhat suffered from insects.

Fol. 1a has the note : व्यासहरिरामते विभागे ।

[GAIKAWAR.]

4179.

141a. Foll. 81; size 14 in. by 4½ in.; fairly good Bengālī writing of 1807 A.D.; eight lines in a page.

Lalitāmādhava, another play, in ten acts, on the same subject, likewise ascribed to *Rūpagosvāmin*, but without his name being mentioned in this MS.

Cf. H. H. Wilson, As. Res., xvi., 120 (Sel. Works, i., p. 167).

It begins :

मुररिपुमुदुशामुरोजकोकान् मुखकमलानि च खेदयन्नखडः ।
चिरमखिलसुदृचकोरनन्दी दिशतु मुकुन्दपशः शशी मुदं वः ॥
अपि च ।

अष्टौ प्रोक्ष्य दिग्गङ्गनाथनरसैः पत्राङ्कुराणां श्रिया

कुर्वन्मञ्जुलताभरस्य च सदारामावलीमण्डनं ।

यः पीने हृदि भानुजामतुलभां चन्द्राकृतिं चोज्ज्वला

रुन्धानः क्रमते तमत्र मुदिरं कृष्णं नमस्तुमैहे ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समन्तादवलोक्य ।
हन्त भोः सन्ततवृन्दाटवो निकुञ्जवेदिकानिवासदीक्षारसज्ञस्य
स्फुरदुद्गुह्यपुण्डरीकमण्डलीमण्डितब्रह्मकुण्डलीरोपानस्यलीमहा-
भौमिकस्य भगवतो गोपीश्वरतया प्रसिद्धस्य चन्द्रार्धमौलेः
स्वप्नाविर्भूतमादेशमासाद्य दीपावलीकौतुकारम्भे गोवर्धनाराध-
नाय श्रीराधाकुण्डरोधसि माधवमन्दिरस्य पुरतः संगतानि
वैष्णववृन्दानि स्वप्रबन्धेन ललितमाधवनाम्ना नाटकेनाहमु-
पस्थातुं पर्युत्सुकोऽस्मि ॥ तदभीष्टद्वैतमभ्यर्थयिष्ये । ०

Act I., *sāyamutsava* (fol. 10b); II., *śaṅkha-cūḍavadha* (fol. 18a); III., *unmattarādhika* (fol. 25b); IV., *rādhābhisāra* (fol. 33b); V., *candravalilābha* (fol. 41a); VI., *lalitopalabdhī* (fol. 49b); VII., *navavṛindāvanasaṅgama* (fol. 56b); VIII., *navavṛindāvanavihāra* (fol. 63a); IX., *citradarśana* (fol. 71a); X., *pūrṇamanoratha* (fol. 81a).

It ends : इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ पूर्णमनोरथो नाम दशमोऽङ्कः ॥

नाटके समुचितामपीश्वरः स्वैरमप्रकटयन्नुदात्तता ।

अत्र मन्मथमनोहरो हरिलीलिया ललितभावमाययौ ॥

समामिदं ललितमाधवाख्यं नाटकमिति ॥

पूर्णं कलाचतुःषष्ट्या लक्षशैर्मैयोरपि ।

भजन्तु श्रुतगान्धर्वं (orig. श्रित^०) धीरा ललितमाधवं ॥

The text of this play was published by the same editor, with notes and a Bengali translation, at Murshidābād, in 1880.

[H. T. COLEBROOKE.]

4180.

1668b. Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kumāraviijaya, a drama, in 5 acts, on mythological events leading up to the victory of *Kumāra* over the *daitya Tāraka*; composed by a Marāṭha poet whose full name seems to be *Caunḍājī Pant Ghanāśyāma*, son of *Mahādeva* and *Kāśī*, grandson of *Caunḍājī Bālājī*, brother of *Īśa* and *Śākambharī*.

It begins :

नद्या हरन्हरकपर्दनुषोऽंबुजानि

दृष्टानि मातरि सह प्रमथैर्हंसया ।

दृष्टाचकास्तु शिशुकुलिधरः स को ऽपि

विद्यावलीकुतुकनाटकमूत्रधारः ॥ १ ॥

किं च । मूको यत्कृपया पयोजलनिधिस्थूलोमिगर्वैर्ज्ञाती¹

सर्वस्वासहनामुपैति सरसा सर्वैक्या साहिनी ।

अप्यभोजभवो यया जयति सा देवी विधत्ता सदा

भूमोर्मंडनपंडितैर्दूरसनारंगस्थले तांडवं ॥ २ ॥

अपि च । नीलारक्तशिरोरुहं शशधरस्रोतस्त्रिनीशेशरं

ताटकोरगराजकुंडलधरं कालाष्टकुंडाकृति ।

लीलाकंकणशंखचूडवल्ययालीढहस्तांबुजं

कौशेयद्विपचर्मधारि किमपि हृदं हृदि स्पंदतां ॥ ३ ॥

नीद्यते सूत्रधारः । नेपथ्याभिसुखमवलोक्य । मारियेतस्तावत् ॥

प्रविश्य पारिषादकः । भाव अ अम्हि (इअम्हि) ॥

सू० । मारिय परिपदा सादरमाहूय नियुक्तो ऽस्मि ॥

पा० । कह विअ ॥

सू० । सभाजनसभाजनसमुचितं किमपि हृदयं निरुच्यतानिति ॥

पा० । अ-पि तारिसं किं वि ॥

सू० । अस्मि नाम कुमारविजयाभिधानं नाटकं ॥

पा० । को गु त-स कदै ॥

सू० । ज्ञयती समसनतो निवेदयामि ।

यस्येशो अयभवः पिता किल महादेवः स काज्ञोमवः

साधुः अयसि सुंदरी प्रियतमा ज्ञातभरो च स्वमा ।

समाहो किलिपिप्रभुर्गुणनिधिर्धूर्वाडाजिबालाजिसम् -

धीवो अयं विभुरहविंशतिमितधूर्वाडाजिपतः कविः ॥ ४ ॥

सू० । मारिय बावदूको अयं नालमेव तस्य गुणगर्वं चरैवि तु

तथापि किंचिदेव चरैयामि । ज्ञयती ॥

पा० । अवहिडो म्हि ॥

सू० । स्वर्द्धदप्रवहसु धारसहरीकजोलहसोहला-

हंकारोत्तरहुंक्रियाकरमहाभागुणकुलकचः ।

डैतध्वातदिवाकरः किल महाराष्ट्रकचूडामलः

संतोषाय कुतूहलाय च चनश्यामो विजेजीयते ॥ ५ ॥

ससंभममाकाशे । आर्याः किं ब्रूय । सम्यगाह भवान् विजे-

जीयत इति । यदेव एव प्राकृते च निर्गलं प्रगल्भते । अन्ये

तु कवयः प्रकृतद्योकरचनस्थले ।

प्रायः संस्कृतमाश्रित्येत्तु क्वा धन्या भवंत्यहो ॥ ७ (!) ॥

इति विधित्य । आर्या राजशेखरश्च प्रगल्भते । पुनः किं

ब्रूय । स खलु संस्कृतप्राकृतभाषकविरयं तु सर्वभाषाकविरिति ।

सशिरःकथं । आर्यपादा एव तरतमभावपरीक्ष्यविषयकाः ।

मारियं प्रति । उक्तं च तेन कविना प्रबंधप्रारंभसमये ।

यत्नेतृत्वविधौ पुराणकवयः शक्ता न नित्या गिरो

यं ब्रह्म प्रथयति शंकरपदं देवो य एवाहेति ।

यत्नामाप्यमृतापणैकरसिकं तं नाटकैकावली-

मध्ये नायकयाम्यहं तदिह को धन्यो मदन्यो जनः ॥ ८ (!) ॥

सू० । सखेदं चिंतां नाटयित्वा सानंदं । अलमिह महता

विचारेण ।

क्रमेण परिशेष्यामि पुत्रिकां निचयमेवः ।

गिरीणी सार्वभौमस्य कन्यकामिष शंकरः ॥ ९ (!) ॥

नेप० । हा देवि कथं त्रैलोक्यजनन्यास्तथापि तादृशी दृशा

संवृता ॥

सू० । आकर्ष्ये । कष्टं भोः कष्टं पितुरवज्ञया चित्तानाघौ

पतितां सतीदेवीं विज्ञाय दूयमानमानसस्य भृगिरिदेवै-

मिकामादाय मम भ्राता कनीयानित एवाभिवर्तते

तदनंतरकरणीयाय गच्छावः ॥ इति निष्क्रांती ॥

प्रस्तावना ॥

¹ Read ० गवोर्निति

ततः प्रविशति भृंगिरिडिः ॥ हा देवीत्यादि पुर्वोक्तं पठन्
पुरतो ज्वलोक्य । अये माणिभद्रः समायाति ॥

ततः प्रविशति माणिभद्रः ।

मा० । उपमृत्य । सखे किं खिद्यमान इव दृश्यसे ॥

भृंगि० । किं न विदितं देवीगतं वृत्तं ॥

माणि० । सभयं । सखे कथयस् किं तत् ॥

भृंगि० । निःश्वस्य नखाग्रैर्बाष्पकणान्विकिरन् । हंत निवेद-
यामि मंदभाग्यः । श्रूयतां ॥

मा० । अवहितोऽस्मि ॥

भृंगि० । दक्षप्रजापतिना महासत्रमारब्धं द्रष्टुं ब्रजामीति देवी
ननाथ नाथं ॥

मा० । हुं ततः २ ॥

भृ० । ततो न मामाहूतवानाहूतसकलदेवतोऽपि ते पिता तन्मा
गाः परिभावयितुमात्मानमिति बहुधाभिदधौ देवः ॥

मा० । ततः २ ॥

भृ० । तत्क्षयं पितृसुखमजानतो भवतो ननु सदृशं खलु गम-
ननिषेधनमिति विषोदंतीं गच्छ गच्छेति रुषाभाषत ॥

मा० । अहो दय्याः पितरि गरीयसी भक्तिः । ततः २ ॥

भृ० । ततश्च तत्र गत एव मखपदे किमाहूतेव सत्वरमागता-
सीति पित्रा विप्रकृता नाथवाक्यं च विचिंतयती देवी
सशोकं तस्मिन्नेव कुंडे ।

मा० । खलमलमतः परमभिधानेन । देवेन विदित्वा किं कृतं ॥

भृ० । शोकाधेन देवेन कपदमधः संताड्य निर्मितो वीरभद्रो
मखपदं च प्रेषितः ॥

मा० । सभयं । यद्गीरभद्र एव गतस्तत्प्रलयकाल एव समु-
पस्थित इति मन्ये । सखे क्व नु खलु प्रस्थितोऽसि ॥

भृ० । शोकभारलघूकरणाय देवसंनिधिं परिहृत्य त्वामेव विचे-
तुमागतः ॥

मा० । विलोक्य । अये देव इत एवाभिवर्तते । य एषः

शैलादिकंठविनिवेशितवामबाहुम्
चंडीशपाणिनिहितेतरबाहुदंडः ।

बाणेन वेत्रकलितेन निवेदिताध्वा

संलक्ष्यते प्रतिकलं दयनीयवेषः ॥ ८ ॥

तदेहि विविक्तस्थलं गच्छावः । इति रिष्क्रांतौ ॥

भुडविष्कंभः ॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टः परमेश्वरः ।

पर० । सविमर्शः ।

मा गच्छति पुरा मया निगदिते रोषाकुलाभून्प्रिया
निर्याहीति समीरिते प्रणयतः साकृतमालोकयत् ।

सास्त्रामेतदिदं विचित्रमपटुः कर्तुं क्षितौ या पदं

बाला सैव सखीश्च वाहनमनाकाक्ष्याणु यन्निर्वयौ ॥ ९ ॥

क्षणं स्थित्वा ।

धिगिदं धिग्विष्णुं धिगपि धनदं धिक् छतधृति

पतंती यत्तस्यां शिखिनि भृशमौदास्यमभजन् ।

तदास्तां मदूपस्त्रिपुरदहनैर्वधितबलो

मयासौ समाधिः कथमिव सतीं तां निरदहन् ॥ १० ॥

In consequence of Śiva's resentment and withdrawal from active interest in celestial affairs, caused by the loss of his beloved wife, the power of the *Daityas* increases and threatens to overwhelm the rule of the gods, when an oracle uttered by *Bṛihaspati* holds out hopes of the final victory of the gods in the event of a girl being born to *Himavat* from *Menā*. A daughter, *Gaurī*, accordingly makes her appearance in heaven, and attracts *Parameśvara's* attention. Mutual love leads to matrimonial alliance, from which *Kumāra* springs, who, in consequence of his heroic achievements, is eventually proclaimed leader of the heavenly armies.

It ends : देवः । सोल्लासं । देवि किमतः परमपि प्रिय-
मस्ति । तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

सापदासनमापतंगमखिलाः सत्त्वा लभन्तां सुखं

विद्वांसोऽपि भवंतु सत्कविगिरां गुफे गुणग्राहिणः ।

बाडव्यं भुवि जायतामपि सदा पटुर्निहारतं

साधूनामधिमानसारणिपदं ज्योतिः परिस्पंदतां ॥ १५ ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे ॥ पंचमोऽंकः ॥ संपूर्णमिदं कुमारवि-
जयाभिधानं नाटकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4181.

584d. Foll. 14 ; size 10½ in. by 4½ in. ; excellent Devanāgarī writing of about 1500 A.D. ; nine lines in a page.

Bhojasaccarita, or *Bhojarājasaccarita*, an encomiastic play, in two acts, composed, entirely in Sanskrit, by *Vedāntavāgiśa Bhaṭṭācārya*, pupil of *Nārāyaṇa munīndra* of Benares.

Bhojarāja, in praise of whose virtues the work was composed, is described as the ruler of Vṛindāvatī, a locality including Vārāṇasī (fol. 9a), Haridvāra or Muktidvāra, the former abode of *Vedaghoṣha ṛishi* (fol. 11a,b), and Mathurā (fol. 12b). He was the son of *Sūri-jana* (also called *Sūrajana*, *Surajana*), who reigned before him, and his first wife *Kamalā*; and his claim to distinction rests on his piety as a *Vaiṣṇava*, and various other virtues, which are declaimed by two sets of interlocutors in each act.

It begins :

श्रीमन्नक्षत्रः सती सुरतरुर्जीयादयं सर्वदा
सौभाग्यावधि भूमिदेवतिलको गोपालव्यासात्मभूः ।
संस्थावत्प्रपितो [३]सती मदहरः संतापहारी नृणां
श्रीमद्भोजमहीयतेरुदयदो धर्मो वपुष्मानिव ॥ १ ॥

यद्वाण्याममलं जनस्य मुखदं पीयूषमास्ते प्रियं
यद्वाले रुचिरा शुभाक्षरततिधात्रा विचित्रा कृता ।
यत्पाणी कमले द्विजापेणजलैराद्दे सति श्रीमति
याच्याकृद्भ्रमरावली मदवती सोऽयं कृती चक्रभृत् ॥ २ ॥

नाद्यते सूत्रधारः ॥ अलमतिविस्तरेण । इदानीं खलु चतुर्दश-
भुवनाधीशेन सकलफलदायिना निसर्गसुन्दरेण सर्वोत्तरीमिणा
श्रीमता श्रीकृष्णेन लीलाविरहधारिणेति प्रेरितो ऽस्मि ॥ यत्ता-
वत् सूरिजननन्दनस्य धर्मात्मनो भोजस्य वृंदावत्यधीशस्य राशः
सञ्चरितं सभ्येषु सञ्चरितेषु सम्यग्भिनीय संदर्शयेति ॥ आशासु
नयनमुन्मील्य सहर्षं । अहो परमचतुरा अस्मदभिनयं वीक्षितुं
निर्मेत्तराः सभ्याः संप्राप्ता एव ॥

प्रविश्य नटः ॥ अत्रागतानां सभ्यानां कः स्वार्थः । अस्मन्महिम-
वृद्धिरेव । तथा हि ।

महिमानं परस्यैव कर्तुमिच्छन्त आदृताः ।

निर्मेत्तराः शुभाचाराः सभ्या यान्ति सभांशं ॥

सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । विवक्षितमेव कथ्यतां ॥

नटः सोत्साहं । इदमेव विवक्षितं यदावाभ्यां सभ्यानुरंजनं कर्तव्यं
तत् केन सात्वनेनेति ॥

सूत्रधारः । कश्चित् जानासि किं । शृणु । इदानीं वेदांतवा-
गीशभट्टाचार्येण निबंधो रचितो ऽस्ति ॥

नटः । स किं साधनं ॥

सूत्रधारः । कः संशयः ॥

नटः सहर्षं ॥ कश्चित्काम किंनानासि निबंधः ॥

सूत्रधारः । श्रीमद्भोजसञ्चरितनानासि ॥

नटः सविस्मयं ॥ अये रतविबंधरचनकारं वेदांतवागीशभट्टा-
चार्यस्य किं विमलं ज्ञानं ॥

सूत्रधारः । कः संशयः । तथा हि ।

शांत्वादिस्वप्नेमुपेत्य पुण्यैः पुराकृतेर्दीनदं गुरुं वः ।

नारायणं ब्रह्मविदं मुनीन्द्रं संसेष्य भातीह परात्मविदः ॥

कदापि केनापि कलिः कृतो नो पीडित्यमानेन सन् पुषेत् ।

संपश्यता सर्वजनेषु सती पीतावरं येन पुषेत् सो ऽयं ॥

नटः सविस्मयं ॥ अस्य वेदांतवागीशभट्टाचार्यस्य ब्रह्मविन्मुनीन्द्रः
किं नारायणो गुरुः ॥

सूत्रधारः सानंदं ॥ अये न जानासि किं । शृणु । वाराणस्यां
गृहीतलीलावतारो नारायणो मुनीन्द्रः ॥

नटः । भक्तिभाविनं नारायणं पुरः पश्यन्निव सानंदं ॥ किं प्र-
योजनो वाराणस्यां गृहीतलीलावतारो नारायणः ॥

सूत्रधारः । तमेव नारायणं ध्यायन् सप्रसादं ॥ कश्चिद्ग न
जानासि नारायणलीलावतारप्रयोजनं । नृक्षिति प्रयो-
जनं । तथा हि ।

काले कली गतरणे कृपयन्त्यं च

कूरं तपश्चरति तत्त्वविदो मुनीन्द्रान् ।

रक्षन्नुशंसकृतिभिर्विबुधैर्विषयां

गोरूपिणीमिव द्रुतां परमात्मविद्यां ॥

नटः । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ भो रंगाचार्यस्य कवेः साक्षात्वा-
रायणो गुरुः स वागीशो यस्य राज्ञो भोजस्य निबंधं
कुरुते स भोजनृपतिः कमनीयकीर्तिरेव ॥

सूत्रधारः । सानंदं सभ्यवदान्यवलोकयन् ॥ अये नटवरं किं
नावगच्छसि राजालंकार एव भोजराज इति । तथा हि ।

वृंदावतीशो जगति प्रसिद्धः शीर्येण दानेन जनावनेन ।

यज्ञोनिधिः सूरजनो महीन्द्रस्तदात्मजो राजति भोजराजः ॥

नटः ॥ अये भोजराजस्य सूक्ष्मं सञ्चरितं नीत्युपेतं दुर्बोधं किं
विदितं ॥

सूत्रधारः । साभिमानं ॥ नटवरं प्रजापालनादि वृंदावत्यधी-
शस्य भोजराजस्य सम्यग्ज्ञातमेव । तथा हि ।

तथा प्रजाः पालयतीह भोजो यथा प्रजाः पूर्वतन् स्मरेति ।

भोजं महीन्द्रं खलु चौरभीतेः स्ववीर्यतो धर्ममतिः कृपालुः ॥

नटः । प्रफुल्लनयनं रेंद्रीदिशमवलोक्य ॥ अये वृंदावत्यधीशस्य
सत्कीर्तिमुद्रायतीं पुंस्कोकिलाविवेती । तदस्मात्स्थाना-
दपसतेव्यमावाभ्यामिति वरं । यतः ।

स्वस्मात्समागच्छति सभ्यमुख्ये स्थातुं न शक्यं खलु बोधपूर्णं ।
पूर्वं सभा संगतिनाधिके ऽपि जनेन मानाधिकमत्सरेण ॥

इति निष्क्रांती तौ ॥ प्रस्तावना ॥ ततः प्रविशति वाणी-
पतिः । नयनानन्दश्च ॥

वाणीपतिः । अये नयनानन्द । इति सानन्दं संबोध्य ।

तौ वाणीं करवाणि वाणिललितां भोजस्य राज्ञो गुणा
वर्ण्यते सुधया समा मधुरया यस्यां प्रिया भूभुजौ ।
इत्येवं ननु भारती कृतनतिः संप्राप्तिता भूरिशः
प्रादाद्वाञ्छितमस्तु ते वरमस्तु मातेव वाग्देवता ॥

तथा हि ।

भोजसंगमवेक्ष्य धन्विनो भीष्मदेवसदृशस्य वेपते ।

सायकै र्पितृनौ प्रवर्धतो मानसं पविसमं मुहुर्मुहुः ॥०

After these two 'vandivarau' have made their exit (fol. 5a), the dialogue is carried on to the end of the first act by three *Vaishnavas*—*Karunākara*, *Bhūrīlābha*, and *Rāmadāsa*.

Act II. begins (fol. 8a): ततो भिन्नदेशस्थितौ
निसर्गसुन्दरो अरविन्दलोचनश्च द्विजवरौ प्रविशतः ॥

निसर्गसुन्दरस्तावत् । अरविन्दलोचन कुतः स्थानात्समागतो
भवान् तत्स्थानं स्तुयं । यथा ।

सूर्यचिबिचं विनिर्यातमिन्द्राशयाः प्रगे द्विजाः ।

दृष्ट्वा स्तुवंति तमिन्द्रो हेमाद्रिशिखरद्युतिं ॥०

After these two worthies have taken their departure (fol. 12b), the conversation is taken up and carried on to the end by *Cārumitra* and *Kirtivarman*.

It ends : इति तौ निष्क्रांती ।

श्रीमच्चक्रधरव्यासप्रसप्त्युत्फुल्ललोचनः ।

वृंदावतीशभोजो ऽयं जीयात्सूरिजनात्मनः ॥

इति श्रीमन्नारायणसरस्वतीसंपूज्यचरणकमलयुगलवेदांतवा-
गीशभट्टाचार्यकृतौ धर्माध्यक्षव्यासश्रीगोपालनंदनव्यासश्रीचक्र-
धरालंकृतवृंदावत्यधीशसुरजननंदनवृंदावत्यधीशश्रीभोजराज-
सच्चरितनामि श्रीनाटके द्वितीयोऽंकः ॥

From सुर^० this has been supplied by a later scrawling hand ; but the first act has the same colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4182.

117a. Foll. 30 ; size 10 in. by 4½ in. ; fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D. ; thirteen lines in a page.

Dharmavijaya nāṭaka, an allegorical play, in 5 acts, composed—for the purpose of demonstrating the spiritual advantages of a life regulated by religious ordinances—by *Śukla Bhūdeva*, or *Bhūdeva Miśra*.

It begins : प्रकटितनिजरूपः षोडशाराभिरामे^०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561 ; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 37.

The work has been published in the *Grantha-ratnamālā*, iii. (Bombay 1889).

The MS. ends : विद्याः । तदेहि वत्स सहैव तावत्सा-
धयामः ॥ इति नाट्येन निष्क्रांताः सर्वे ॥ इति श्रीमच्छुक्र-
भूदेवविरचिते धर्मेविजयनामि नाटके नायकनंदनो नाम पंच-
मोऽंकः ॥ समाप्तमेव नाटकं ॥

After the colophon the edition adds 3 ślokas which evidently merely record the date of a MS. used by the editor, viz. :

चानंदाभिधवर्षे तथासयैः समिते शके माघे ।

कृष्णनवम्यां पूर्णे नाटकमेतच्च धर्मेविजयाख्यम् ॥ १ ॥

लिखितं शंकरभिराजना वैयाक्यिना पुरे त्रिसंध्यारूपे ।०

This gives the late date Śaka 1776 (A.D. 1854).

[H. T. COLEBROOKE.]

4183.

1860. Foll. 53 ; size 11½ in. by 5½ in. ; clear, modern Devanāgarī writing ; 9-14 lines in a page.

Bhūdeva's Dharmavijaya, with a commentary, entitled *Arthadīpikā*, by the poet's disciple, *Bhaṭṭa Bhavānīśaṅkara*.

The commentary begins :

श्रीभूदेवगुरुत्वा सावशंभुस्वरूपिणः ।

भवानीशंकरेणास्य क्रियते सार्धदीपिका ॥ १ ॥०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561.

It ends :

श्रीमद्भूदेवगुरुतो ज्ञाते धर्मेऽश्रुतादिकं ।
इति हापितमस्माभिर्नैवं नात्र प्रकल्पितं ॥ [बभूवतुः ।
अर्थः शब्दश्च सर्वोऽपि जज्ञात्मानो(?) जि^० or जडा^०)
ययोस्तथापि चक्राते नाटकं दीपिका च यत् ॥ १ ॥
सर्वथा व्यवहारस्य निषेधं नार्हता यतः ।
लोको धर्मेऽपि विजयं बुद्ध्वा धर्मे प्रवर्तता ॥ २ ॥
न प्रातिपदिकं किञ्चित् स्याद्ययोः प्रतिपादकं ।
तौ भूदेवभवानीशंकराख्यौ नामकीर्तनात् ॥ ३ ॥
असंबद्धमिमं लोकं कुर्वते हतकल्पितं ।
तौ ब्रह्मकूटस्थावीशोत्तरात्माहं तु जीवकः ॥ ४ ॥
इत्येवंचिन्तुर्धेति संसराद्विर्भाष्यता(!) ।
नवत्विष्टसुधांश्चन्द्रे शुभुनैतद्विभावितं(०)पितं W.) ॥ ५ ॥
भार्गमस्तककृष्णायां पंचम्यां पुस्तकं मुदा ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भूदेवभवानीशंकरविरचितायां धर्मेविजयप्याख्या-
यामर्थदीपिकाख्यायां पंचमोऽङ्कः ॥

Seeing that the Berlin MS. has the same date (Samv. 1869 = 1812 A.D.), one might feel inclined, with Weber, to take it to be the date of the composition of the commentary, were it not that Peterson, Rep. iv., no. 710, mentions a MS. of the work dated Samv. 1832.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4184.

1183b. Foll. 30 ; size 13½ in. by 4½ in. ; indifferent Bengālī handwriting of 1805 A.D. ; eight lines in a page.

Kuvalayavatī nāṭikā, a short play on the love of *Mādhava* (*Kṛishṇa*) and *Kuvalayavatī* ; by *Kṛishṇa Kavīśekhara*.

The MS. is rather incorrect, especially in the *Prākṛit* passages.

It begins :

यः सूचेति(?) संचाति) जगन्ति यं परिचरन्त्यष्टौ महासिद्धयो
येन स्वप्नपदे ऽपिता दिविषदो यस्यै हरन्ते बलिं ।
वायुर्वाति विभर्ति भूर्वितपते सूर्योऽपि विष्टं यतो
यस्यै तत्प्रभयावभाति रमते यस्मिंश्च तस्यै नमः ॥

नान्द्यन्त्रे मृचधारः ॥ अलमतिपिस्तरेव । आदिहो ऽपि परि-
चदा । अस्ति परिचितरचुकारभारतीतीर्थभूतस्य जीकृष्णनाथः
कविशेख[र]स्य कृतिरभिनवा कुवलयवती नाम नाटिका ।
सा च रमणीयकथाकुतूहलेनास्माभिरष्ट कौमुदीमहोत्सवे वचा-
प्रयोगमवश्यमालोकयितव्या । तत्क्रियतां नेपथ्यपरिचय इति ।
ममापि स्थाने महानाथ परितोषो हृदयस्य दास्यन्मकुलभो ऽवमे-
कत्वसंनिपातो गुणातिशयानां । तथा हि ।

चरितमिदं वदाववलीचिपं(?) चरितमिदमुदार^०)

परिचदतीव गुणस्पृहावतीयं ।

वयमपि मधुरप्रयोगरक्ताः

कृतिरभिजातरसस्थितिः कवेच ॥

नेपथ्याभिमुखम् । आर्ये इतस्तावत् ॥ प्रविश्य नदी । अजि
(? इच्छन्ति) आनवेतु जर्जो(!) ॥ मुच^० । आर्ये कुवलयवतीदशै
नोत्सुका परिचत् । तद्यथावदादिहो वलीकायहकाय पाचवर्गः ।^०
--- ॥ इति निष्क्रान्ती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति माधवो मधुकरश्च ॥

माधवः । ललितपदेन परिक्रम्य सहर्षं । तस्मै मधुकर चक्ष
सर्वतो विज्ञेयितगुणोऽयं रमणीयभूषितो वनाभोगः । तथा हि ।

ये पूर्वं परिणामपाशुरुचयः शाखावज्ञेया दुमान

ते लाक्षावसना हिमोमभिनवा^१ प्रापुः चिरं पञ्चवैः ।

नीहारद्वयिताश्च या मधुकरैरज्ञातकस्या लता

हून्तो(?) दृष्टे) कुन्दिनि कुटनले प्रणयिता तानां पराचक्षते ॥

This poor play, consisting of 4 acts, looks like an imitation of the first part of the *Śakuntalā*. The hero meets *Kuvalayavatī*, accompanied by her two friends, *Navamālikā* and *Campakamālikā* (afterwards joined by *Caturikā*), in *Vṛindāvana*, and falls in love with her ; but, in spite of every care to keep the *liaison* secret, *Rādhikā* (with her *confidante* *Ratnamālī*) becomes aware of it and takes offence. In the end, however, she condones the temporary aberration of her lover, and *Kuvalayavatī* and her friends are handed over to her as her hand-maids ; and matrimonial harmony is thus once more restored in *Vṛindāvana*. It would almost seem as if the author, for want of inspiration, had been in haste to bring his piece to a conclusion.

¹ Read हीमामभिनवा or इमाम^०

On the margin of the last page, the play is called *Kuvalayaratināṭikā*, both in Bengālī and Devanāgarī characters.

[H. T. COLEBROOKE.]

4185.

1713c. Foll. 15; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1744 A.D.; eleven lines in a page.

Narakadhvaṃsa, a dramatic entertainment, in one act, of the kind called *vyāyoga*, by *Dharma Sūri*, son of *Parvateśvara Sudhī*, who belonged to a Benares family distinguished for the proficiency of its members in philosophical studies.

The subject of the piece is the victory of *Kṛishṇa* over the *Asura Naraka* near *Prāggyotisha*; *Purandara* and *Śacī*, with their followers, being introduced as witnesses of the fight, and their dialogue giving a vivid description of all its incidents.

The *Prākṛit* passages are throughout followed immediately by the Sanskrit version.

It begins :

कसूरोपरिदिग्धमुग्धकमलावक्षोजबुद्ध्या भुवं
नीलाद्रेः शिखरेषु नित्यकुतुकी दैत्यारिरव्यास नः ।

प्रसंगाभरणेषु दीप्तवपुषः सेवासु देवाः स्फुटी
यस्याशेषमुरात्मतां विदधते चंद्रार्धचूडादयः ॥ १ ॥

नाद्यन्ते सूत्रधारः । सकौतुकं सर्वतोऽवलोक्य । सहो प्रम-
दयति मम हृदयं प्राभातिकी लक्ष्मीः ।

शय्यावरं शशिनिशोरिव भाति लाक्षा-

तांबूलयोरिव रसैररुणाधलेशैः ।

हारैः प्रमृन्ननिकरैरिव तारकैश्च

चूरीः पटोरशकलैरिव चंद्रिकांशैः ॥ २ ॥

अपि च ।

त्रासादासादिताशाविवरभुवि हरेरंधकारामरारी

तद्योधाः प्राप्रवाधा इव दिशि विहगा विद्रवंति ध्वनंतः ।

भ्रष्टाश्रिताः पताका इव सलिलधरा हारवत्तारकाश्च

प्रांतप्रांलंबिबिंबोऽशरसमभुवि च्छत्रवल्लीतरोचोः ॥ ३ ॥

प्राचीमवलोक्य ।

प्राक्किंखरिशिखरेशिखरतरुणारुणकिरणमंजरी तरुणेः ।

विदधाति रथतुरंगमचूडारुणचारुचामरभ्रंति ॥ ४ ॥

पुनर्विलोक्य । उदितः खलु भगवान् भक्तजनश्रेयस्करो
भास्करः । नूनमयमधुना कामपि कामुकपरिपाटीमाटीकते ।
यदिदानीं

नीतक्षपः क्वचिदधःकृतजीवनाया

रागान्वितस्तुहिनबाष्पमुचो नलिन्याः ।

लीनश्रियो विगलितालिगिरो विवस्वान्

पुष्पाणि पादपतनेन पुनः प्रहर्षं ॥ ५ ॥

वियद्विलोक्य साश्चर्यं ।

श्यामीभूता सुरपथवनी वासरेध्वातपेन

स्पृष्टा धात्रा निशि विरचितैर्दोहदैर्ध्वीतधूपैः ।

सद्यस्ताराकुसुमरुचिरा मंडलेनास्य भानोः

संप्रत्येषा भवति फलिता पल्लविन्यंशुभिश्च ॥ ६ ॥

तदेनमभितः फलप्राप्तये भगवंतं भानुमंतमुपतिष्ठे ।

नमस्तमःकर्दमदुर्दमांबुधि-

प्रनष्टेष्वेष्टाखिलजंतुसंततिं ।

प्रसार्यमाणैः पटुदीर्घैरश्मिभिर्

जगन्त्रयोमुद्धरते विवस्वते ॥ ७ ॥

इति सादरं प्रणमति । वियद्विलोक्य सहर्षं ।

कालाध्वजिपपाकलः कतकजक्षोदः कठोराभसां

केकास्त्रायकुहूः कलानिधिमण्ये शीर्णोपलोद्भवैः ।

कंसारेः प्रतिबोधिका कमलिनीकादंबयोः कुट्टनी

कालः कोऽपि करोति काशशुरभिः कामं मनःकौतुकं ॥ ८ ॥

अपि च ।

चापान् पुंङ्खुरूपान् कमलकुवलयोत्पलमल्लीक्षुरप्रान्

दीप्राश्चोद्भूतसमस्तमधुमदवर्णधवाहद्विपेद्रान् ।

निर्बोधान् हंसयोधाश्चक्रकुसुमरजोवैजयंतीजयंतीः

सज्जीकुर्वन् समंताद्वदति शरदृतुर्जययाचो स्मरस्य ॥ ९ ॥

अपि च ।

समस्तदस्तवकसंभृतसौरभांध-

पुष्पंधयप्रणयमंथरगंधवाहाः ।

व्यातन्वते विमलशालिवनालिकेलि-

लोलह्रजंगयुवपुंगवमंगलानि ॥ १० ॥

तदहं तावदाश्रिताभिमतफलप्रदायकस्य निखिलनिगमश्रे-
णीमुक्तावली नायकस्य कमलामुखकमलदिननायकस्य भगवतो
जगन्नायकस्य शरत्कालविहितोत्सवसमालोकनातिकौतुकान्
सकलकलाकलापकोविदान् पारिषदान् सत्वरमुपगम्य कमपि

पु० । सहर्षं । महाप्रसादः । इति सादरं गृह्णाति ॥

कृ० । पुरंदर किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥

पु० । इतः परं किमु कर्तव्यं ।

दुर्वारा समरे मुरेण सहिता सर्वापि रक्षश्चमूर

गर्वाधो दलितश्च सोऽपि नरकः पूर्वामराणां प्रभुः ।

निर्वाणं गमितश्च शोकदहनो गीर्वाणमातुस्ततः

सर्वाण्यस्मदपेक्षितानि भगवन्निर्वाहितानि त्वया ॥ ८१ ॥

तथाप्येतदसु भरतवाक्यं ।

भामत्युल्लसिता रता विवरणे तत्रे निरुद्धिं गताः

सञ्चिन्तामणयः समुज्ज्वलयशोलीलावतीवल्लभाः ।

सांख्यन्यायविचारचंचुमतयः प्राभाकरप्रक्रिया

धौरेयस्फुरणा भवंत्वनिपा विप्राश्च नियोत्सवाः ॥ ८२ ॥

आविधता श्रियमुरस्येषवा शिरोधाव्

अज्जं च नाभिसुषिरे यदि वा कपदे ।

पाणौ मुदर्शनवताप्यथवा ललाटे

देवेन केनचिदिदं जगदे तु मोदं ॥ ८३ ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे । व्यायोगः समाप्तः ॥ संवत् १८७० ॥

आपादमुद्धृष्टीयाया लिखितं मृत्युजनेन ॥ श्रीमात्रे नमः ॥

Whilst each leaf is marked नरकध्वंसः नाटकं (or ना०) व्या०, on the title-page the work is called नरकासुरध्वंसः ।

If, by his reference to a *Bālabhāgavata*, the author (as would seem) refers to his own work, no such work of his is known to exist, unless, indeed, the *Kūrmabhāṭṭa*, to whom such a work is ascribed in Bühler's Cat. of Gujārāt, etc., MSS., ii., 14, is a mistake for *Dharmabhāṭṭa*.

The MS. belonged at one time to one *Nārāyaṇa Bhāṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

4186.

2353a. Foll. 19 ; size 10½ in. by 5½ in. ; good Devanāgarī writing, of 1588 A.D. : eleven lines in a page.

Vāsantikā nāṭikā, in 4 acts, by *Rāmacandra*.

The plot is the familiar one of a king (*Hamsaketu* of Pushpapura) falling in love with a singing girl (*Vāsantikā*), and of a jealous

queen (*Hamsamālā*, daughter of *Kuntaleśvara*) trying to separate them, till at last, *Vāsantikā* is found to be the long-missing daughter of *Malayaketu*, Mahārāja of Kesarapura, on the banks of the *Kāverī*, who is at the same time the queen's uncle. The princess being compelled by a curse to become a maid-servant till a wonderful jewel (*hāramadhyamaṇi*) of which she has been robbed is recovered, her mother's sister, *Vasumatī*, in the disguise of a female mendicant, named *Rāgatarāṅgiṇī*, takes her to the court of Pushpapura. Here at last the jewel turns up again, with a prediction attached to it by the sage *Vāmadeva* to the effect that she shall be wed by *Hamsaketu*, who at the same time shall become *cakravartin*. Thus the queen at length becomes reconciled to the proposed addition to the king's seraglio.

It begins : श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

आयाता पुरतः सखीजनगिरा ब्रीडावनमानना

स्निग्धस्वच्छकपोलमीक्षितवती रोमांचितांग वरं ।

व्यावृत्ताननमीक्षितालिदना व्यावर्तमाना मनाक्

साशंकं शशिमौलिना गिरिसुतास्त्रिष्टा शिवायास्तु वः ॥ १ ॥

नांछते सूत्रधारः । अलमतिप्रस्तुतेन । पुरतोऽवलोक्य । हंत सिद्धार्थोऽस्मि । यतः । समुदिता नानाद्विगतेभ्यो भगवतस्त्रिलोचनस्य यात्रायां यात्रिका लोकास्तद्यावद्व गच्छामि । परिक्रामति ।

नेपथ्ये । हंहो सूत्रधार वयमतिभीष्मग्रीष्ममिहिरकरसंताप-भयात् कतिपयवासरानिहैवातिवाहयिष्यामः । तद-नुग्रहबुद्ध्यास्मासु भवता रामचंद्रकवेः कृतिर्वासंतिका नाम नाटिका प्रयोक्तव्येत्यार्यविदग्धमिश्रा विज्ञापयति ।

सूत्र० । आकर्ण्य । हंत हृदयानुसारिणा प्रसन्नं हेवेन । उच्चैः । भो भोः सामाजिका एष तावदहं गृहं गत्वा गृहिणी-माहूय संगीतकमनुतिष्ठामि ॥

पुनर्नेपथ्ये । त्वरतां भवान् ॥

सूत्र० । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटी । अज्ज एसंमिह । आणवेदु अज्जो ॥

सूत्र० । आर्ये आज्ञप्तोऽस्मि तावदेतैरार्यैर्विदग्धमिश्रैश्चैव नाटिका नाम नाटिका नाटयितव्येति ॥

नटी । सविष्टासं । रुज्ज य मे अगां पप्फुरति ॥

मृत्र० । ससंभ्रमं । किमिति २ ॥

नटी । सासं । अज्ज अज्ज (आर्य अज्ज) कुंडिनपुरादो आअदेण
(आगतेन) केणावि कुशीलवेण विहत्थोकिदम्हि
(विहस्ता कृतास्मि) ॥

मृत्र० । कथमिव ॥

नटी । जं तुह बहणिया मातुस्सिआए (यत्तव भगिनीं मा-
तृध्वसा) समं मातुलकुलादो जणअपरं पडिदा (जन-
कगृहं प्रस्थिता) ।

मृत्र० । ततस्ततः ॥

नटी । तदो कुदोवि उवडिदेण महाणीकेण विसडिदा (वि-
घटिता) कुतोवि (कुत्रापि) देसंतरे लीणा । रोदिति ॥

मृत्र० । हा कष्टं । अथ तत्रभवती भवत्या मातृध्वसा किंवृत्ता ॥

नटी । अश्रूणि प्रमृज्य । तदो णिवुत्ते तस्सिं सा विड्दो तदो
विलोइअ सखिछेदा कासार परिधरिअ ते अणेसिदुं
देसंतरे वाधुडइ ॥

मृत्र० । सनिष्टासं । धिगदैवं यदेतादुश्यो ऽपि महाकुलसंभ-
वास्तादृशीमवस्थां प्रतिपद्यते । अणं ध्यात्वा । आर्ये
अहमप्यनया चिंतया परिमुष्टचिन्तः शङ्कोमि नात्मानं
धारयितुं । यतः ।

चिंतया प्रष्टचिन्तानां धीरतां वहतामपि ।

अनास्था जायते नित्यं संस्तुतेष्वपि वस्तुषु ॥

नेपथ्ये । साधुरे भरतपुत्र साधु सम्यगभिहितं चिंतयेत्यादि पठति ॥

मृत्र० । आकखीवलोक्य च । आर्ये संप्राप्तस्तावदयं महारा-
जस्य हंसकेतोस्मासौ वसुमित्रः । तदेहि गच्छावः ।
इति निष्क्रांतौ ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति वसुमित्रः ।

वसु० । साधुरे साधु सम्यगभिहितं चिंतयेत्यादि पठिवा
चिरं विचिंत्य । सत्यं चिंताविष्टानामोदृश्येव रीतिः । आत्मानं
निर्वर्त्य । आः अहमपीत्यभूत एवास्मि । यतः ।

राजकार्याणि सर्वाणि हित्वा संप्रति शून्यया ।

चिन्तवृत्त्या मयात्मापि न विशेषाद्विभाष्यते ॥

अथवा प्रभूणामुदयमुपेक्षमाणानां भृत्यानां कुतः श्रेयः । तथाप्ये-
तावच्चिंतनीयं । यत्सप्रश्रयमनुनीतेन महर्षिणा परिव्राजिका-
शिष्याया वासंतिकायाः पाणिपीडनमहोत्सवमनुभवत एव
वत्सहंसकेतोश्चक्रवर्तिनमित्यावेदितं । देव्या च कुंतलेष्टरदुहित्रा
हंसमालया सबहुमानमाहूयामात्यवसुमित्र [१] इयं संगीततरंगिणी
परिव्राजिकास्मास्वतिसिद्धति । अस्मास्वेव स्यानुमिच्छति । तदत्र-
भवतीं सशिष्यां त्ववि निक्षेपमिव निक्षिपामि । अनंतरं कथं

लगित्वा यथेनां वासंतिकां न नयनगोचरीकरोमावेपुषलाया
विधेहीति सानादिभिर्निगृहीतोर्ध्वम् । तदत्र किं चयं । अथ
ध्यात्वा । भवतु भृत्यानां प्रभुकृतमेवोद्देशं न तु कर्तृविज्ञेयवत्प्रभु-
करादितीर्थेन पंचयिष्यामि ॥ नेपथ्ये कलकलः ॥

वसु० । आकखीवलोक्य च । अथ यथा संभरतमतीहार-
शतकरकलितकनकचेचयहिप्रहारप्रतिमावैराग्यनागरिकजनको-
लाहलः श्रूयते तथा तर्कयामि यत्प्रचलित एव ध्यातनादुत्पाद्य
मधुरेण सममेकीतसेवनाय देवः । तत्कार्येभ्यो चिंतयामासीति
निष्क्रांतः ॥ विष्णुभक्तः ॥

ततः प्रविशति राजा विदूषकश्च ॥

राजा । वयस्य पश्य । सोऽयमुत्क्रांतारलितकुदयः समुपा-
गतः सुरभिसमयः । यस्मिन्नि-

भूयो भूयः कुसुमविश्रस्येविभालाशिर्वि-

आलामालाकयलितवपुःकामिकेदारसंस्थः ।

अस्यस्यद्विरिणयनादृष्टिपोषवृत्त्या

सिक्कः सिक्को मनसिजतरुः पल्लवाभ्यादधार्ति ॥०

The Sanskrit version of the Prākṛit passages is only given in the margin of the first few pages. The writing of foll. 3-10 has suffered from damp along the right-side edge; whilst the left edge of fol. 14, and the right-hand edge of the last three leaves has been torn or eaten away.

It ends : राजा । इतः पर - - - नस्ति । यतः ।

नीतस्तेन महर्षिणा स्मृतिपर्यं देव्या प्रसादः कृतो

जातास्तेऽपि दिगंतगीतयशसः संतोषिताः वा [विशः ।

त्वं चापि प्रणयोदुरा समभवस्तस्मै पुनः श्रेयसे

प्राप्ता येयमुदंचदंबुजमुखी नातः परं प्राच-(१. प्राच्यते) ॥

[तथा] पीदमस्तु भरतवाक्यं ।

काले तोयमुचो भवंतु जलदाः क्षोणीभुजः पालय-

त्वेतामं बुधिमेलनी वसु[धरा प] येनज्ञातरयः ।

काव्यालापकथाविदग्धमनसो भूयामुरेते जनाः

शर्वैः शर्मपरंपराः प्रवितरत्वास् (-) ° - नो नुहः ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे ॥ चतुर्षोः ॥ इति रामचंद्रकृता

वासंतिका नाम नाटिका समाप्ता ॥ सं १६४५ ज्ञानी आ ।
कृष्णजीसुतमुरारिणा लिखिता । अगोपीजनवत्प्रभाव सततं
कुर्वो नमो ना- ॥

Fol. 1a has the statement of a former owner : आसहरिरामने विभागे । [GAIKAWAR.]

4187.

2353b. Foll. 25; size 10 in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing, of 1470 A.D.; eight lines in a page.

Pāṇḍavābhyudayaṃ chāyānāṭakam, a dramatized account of the birth of *Draupadī* from the smoke of a sacrifice performed by *Drupada*, king of *Pañcāla* (act I.), and of her being given away in marriage, by *svayamvara*, to the five *Pāṇḍava* princes (act II.); composed, by *Vyāsaśrī-Rāmaḍeva*, for the delectation of his patron, *Vīra Raṇamalladeva nripati*, grandson of *Harihrama* (*Haribrahman*).

The MS., though written by a skilled calligraphist, is, on the whole, rather incorrect in its readings; and there are occasional small lacunae, probably caused by flaws in the original MS. In some places a second hand has made corrections.

It begins :

विसर्गात्सर्गादाविह किल विधातुः समुदिता

परा सा काचिद्भागचरमचिदुन्मेषमहसः ।

पुराणं वेदान्तसिलपुरुषार्थश्रयतरुन्

गुरुन् पंचास्यायान् सममथ भजंती विजयते ॥ १ ॥

नोद्यते सूत्रधारः । समतादवलोक्य सचमत्कारं । अये कथमियं प्रवृत्तैव शरत् । यदिदमपगतजलदपटलकलंकशंकमपेकसंकरमलसलिलकलि लोलकोलाहलि कलहंसकुलाकुलितकमलवनं भुवनमंडलमलंकरोति कापि समयलक्ष्मीः ।

अपि च ।

एतस्मिन् शरदुत्सवेऽतिशुभं गायंति भृंगांगना

नृत्यं च करामिनीतिभिरीमा राजीविनीराजयः ।

मुक्ताजालकशालिसंततसितज्योत्स्नावितानं विय-

च्छेणीभिः ककुभां मुखेषु च शुक्लैरातन्यते तोरणं ॥ २ ॥

किंचित्परिक्रम्य सोत्तासं । सहो महोदयपरंपरामिव पश्यामि । यदिह जगदुदरजागरुककौमुदीमहसि हसितहरिमुखे सुस्मित-सुरमुनिमनुजमनोहारिणि हरिप्रबोधमहोत्सवे त्रिभुवनजनमनः-प्रमदमादधानो जगदुदयमहानाटिकाभिनयमद्यारभत कोऽपि सकलकलामयः समयसूत्रधारः । तथा हि ।

तत्तादृग्विधिनाऽभिनेतु[म] भितः शुद्धप्रबंधक्रमं

यः संमूर्च्छति मंजुले मधुकरप्रारम्भगीतध्वनी ।

उत्सायांशु घनावलीजवनिकामस्मिन् जगन्मंडपे

प्रत्यग्रप्रथितप्रसादसुमुखीः प्रावेशयद्विग्वधूः ॥ ३ ॥

साकूतमिव । सहमपि तदप्र(?)नु) त्रिविधवीरचूडामणेरसमसा-हसकस्य स्वयमंकायातविजयश्रीस्वयंवरमालालंकृतकंदकंदलस्य भुजबलदलितसकलारातेरारतस्य श्रीहरिभमतनुजजन्मनो महा-मंडलेश्वरस्य श्रीमतो रणमल्लस्य महानवम्युत्सवमनुमिलितसमस्त-सामंतचक्रे ऽनुकृतशक्रसंसदि दर्शितसकलकलाकला[प]शालिनि निखिलनिरवद्यविद्याविद्योतमानेऽस्मिन्नास्यानीमंडपे कस्यचित्प्र-बंधस्याभिनयेन निजकुलकली कृतार्थयितुमिच्छामि । तद्वदतु । परिक्रम्य नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटी । सप्रश्रयमंजलिं बद्धा । एसस्मि । आणदेडु अज्जो ।

सूत्रधारः । सादरं । आर्ये ननु प्रवृत्तैव तावदिव शरत् ।

नटी । साश्रये । अज्ज कज्जलकिसिण सुयणघोरंधयामुक्कलि-दभुवणकोसस्मि । ० --

सूत्र० । संसर(?) सरसं) । अयि एतदर्थमेवाकारितासि । किंच विदितमेव तावद्वदतु ।

अस्ति स्वल्पयनैकहेतुरखिलस्सावर्मसत्कर्मणाम्

साविर्भावितभावितकृतयुगाचारप्रचारः क्षिती ।

वीरश्रीरणमल्लदेवनृपतिस्तत्तदुद्यौ रागिणी

यत्र श्रीश्च सरस्वती च वसतस्त्यक्ता निजं मत्सरं ॥ ६ ॥

अपि च ।

न जिह्वासाहसं न खलु विपुलत्वं च मनसो

न चायुःसातत्ये कतिचन विधातुः प्रतिभुवः ।

गुणानामास्थानं निधिरनवधिः शौर्यमहसः

कथं वा वर्यः स्याद्भणत रणमल्लः क्षितिपतिः ॥ ७ ॥ ०

आर्ये निरूपयामि तावत्किमपि रूपकमनुरूपं । इति चिंताम-भिनीय सहर्षोत्तासं । अस्ति किल सकलसामंतचक्रचूडामणिना कबंधजकुलावतसेनामैव(?)मुनैव) नरपतिनाभ्यर्षितस्य सरस-कवेध्यासश्रीरामदेवस्य निर्मितरभिनवं पांडवाभ्युदयं नाम ज्ञा-यानाटकं । तदभिनयेन ० इमं नृपतिमाराधयिष्यामः । यदिय-महिसामयि(?) ।

मद्वग्यो नटकर्ममर्मेनिपुणाः सभ्या गुणग्राहिणो

वाणो रामकवेरवेक्षितरसोचिता चमत्कारिणी ।

पांडूनां चरितं च सिंचति सुधाधाराभिरंतः सती

स्वामी श्रीरणमल्ल एव निखिलस्सापालचूडामणिः ॥ १० ॥

० १३ ॥

नेपथ्ये । अवि(?) अवि) भागुरे कुशकुसुमसमृद्धिर्धितस्तावदति-
विमलसलिलाशयालंकृतः किमपि कमनीयोऽयं देशः ।
सूत्र० । श्रुत्वा । सहर्षं । आर्ये समुपक्रांतमेव वर्णेकैः । यदयं मुख्य-
नामा ममानुजो गृहीत[कुशकुसुमे] जावालिरित एवा-
भिवर्तते । तदेहि । आचामप्यनंतरकरणीयाय सज्जी-
भवावः ॥ निष्क्रांतौ ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति गृहीतकुशकुसुमः सकमंडलुर्जावालिः ।
जावालिः । ऊर्ध्वमवलोक्य । अहो । विदलितमिव गगनतलं ।
पुरस्तादवलोक्य । प्रभातमिव पश्यामि ।०

Jāvali is joined by *Bhāguri*, who tells the story (heard from *Śālaṅkāyana*—pupil of *mahāmuni Śamīka*, dwelling on the *Śrīparvata*—who has come from the south country to king *Drupada's* sacrifice) of a *Brāhmaṇī* widow who comes to stay at *Ekacakrā* in a *Brāhmaṇ's* out-house (*aṅgaṇa-kuṭīraka*) with her five sons, one of whom, by dint of great strength and valour, subsequently rids the town of a *Bakārākshasa*, to whom the *Brāhmaṇ*, according to the daily custom, was to have given himself up; whereupon the widow with her sons disappears from the city.

The *viṣhkambaka* completed, the first act begins thus (fol. 9b):—

नेपथ्ये । भोऽत्र वितताध्वरोपचारपरिचारकाः । समाज्ञा-
पयति वः सर्वानेव देवो देवयजनमधिवसन् पांचालचक्रवर्ती ।

अमंदस्वादूनि प्रगुणयत भोज्यानि बहुशः
समंतान्नीयंतां घृतदधिपयोसि प्रचुरतां ।
चिनुध्वं द्राक्षेद्युप्रभृतिमधुरं वर्गमभितः
प्रसर्पेत्सौरभ्यं कुरुत विविधं पानकमपि ॥ १७ ॥

अपि च ।

यद्यस्मै रुचिर्न प्रदेयमस्मिलं तस्मै तदेवादरात्
शाकानां तु पुनः पुनर्विकरणे कार्यः प्रमादो न च ।
भुञ्जाना व्यजनानिलैरुपरतस्वेदोन्नताः सं[ग्र]ह-
सक्ताबूलविलेपनव्यातिकरे मा भूः क्वचिद्विस्मृतिः ॥ १८ ॥

अपि च ।

कीर्तंता गृहपक्षिणां प्रतिपद्यं धामानि संतुष्टये
गोभ्यः संतु समंततोऽतिविततास्तद्वासपासादयः ।

आनेतुं पथिकान् पुराण परितस्मिन्नु दूता बहिर
वन्यानामपि नृपये निशि तदाहारा शिवंतां वने ॥ १९ ॥
ततः प्रविशति राज्ञः प्रतीहारः ।

प्र० । समर्पितस्तावत् स्वामिनो निदेशः । सहर्षाच्चर्षं । अहो
निखिलजननयनमनोहारिणी किमपि कमनीयताम-
यं(०यो) यस्मैदृष्यते । तथा हि ।

चेतःकथं [क] कुंकुमाचुभित्तिं निष्का समताम्यही
तद्भिन्नक्रममुक्रमीकिकसंतेरतः कृतस्वस्तिका ।

चित्रैरथ वितानतः प्रविशतेराभूतलालं विभिः

प्रालंघेः सुमनःसज्जी जवनिकाशोभाभितलन्यते ॥ २० ॥

ततः प्रविशति सपरिजनो राजा च्चत्विजश्च । ०२२ ॥

प्रतीहारः । सचहुमानमुपमृत्य । जयतु देव इति प्रसन्नमिति ॥

राजा । विरोचन समादिष्टं सुपकारपरिवेष्टिकाभिः ।

प्रती० । सप्रश्रयं । संवादितः सकल एव स्वामिपादानामादेशः ॥

राजा । सानंदं । विरोचन विभावयामि । किमपि समधि-
काद्यमनसः प्रसक्तिः ।

न संगः साधूनां न च विपुलतोषानुसरणं
न सेवा देवानां न च विशिष्यविद्याव्यातिकरः ।

अमंदा[नन्दा]य प्रभवति सतां चेतसि तथा
यथा वैतानोऽयं विशिष्यधिकरम्यः प्रतिपद्यं ॥ २३ ॥

पुरतोऽवलोक्य च्चत्विजो निदिशन् राजा सङ्गधरं प्रति ।

पश्य वसुभूते अत्र कौशलि कथमिव प्रचरंति ।

च्चत्विजः । उद्यानेताम्रिप्रता भूरिनाहान्

विष्वास्याद्यै(र्यै) च्चक्रुवा शृण्वद्वतीः ।

तद् वृत्रहन् सामस्तुतः सुवर्षात्

त्वं नो विष्वाप्त पविना चाहि दाप्यन् ॥ २४ ॥

इति होमं नाटयंति ।

राजा । सहर्षं । अहो प्रथमसवनाह्वानगानादिस्वनिर्वयं मनः-
प्रमदमातनोति ।०

It ends : द्वेपायनः । राजन् च्चयतां ।

निर्गम्य लाक्षागृहतः प्रदीप्तात् परोवनं(!) ज्ञातिहविर्विधाव ।
गुप्तं चरंतोऽपि ममाज्ञयाच प्राप्तास्त एते नृपपादुपुषाः ॥ २५ ॥

राजा । सानंदं । भगवन् अनुगृहीतोऽस्मि संज्ञयमिरावेन ।

द्वेपा० । अपि च ।

युधिष्ठिराद्यैरिह पंचभिस्सैरज्ञे किलायं मधवावतीक्षीः ।

ज्ञापी तवेयं तनया तदस्याः पंचाप्यमो संतु वरा नृवीराः ॥ २६ ॥

राजा । सोपयहं । भगवन् किमनेन भगवता वाचदेवद-
स्यत्कुलं कुरुकुलं च ।

या एताः श्रुतयस्त्वयैव भगवन् व्यस्ताः समस्तास्तु ता
 या चान्या विविधात्मिका स्मृतिरियं युष्मादृशामुक्तयः ।
 किं वातः परमस्ति मूलमपरं धर्मस्य तद्यद्विरा
 यंचैते पतयो मदीयदुहितुः पत्नी तथैषामिह ॥ ३७ ॥
 इति द्रौपदी करेण गृहीत्वा पंचभ्यः समर्पयति । आकाशे
 दुंदुभिध्वनिः पुष्पवृष्टिश्च । नो राजन प्रभृतिमंगलाचारश्च । युधि-
 क्षिरादयो द्वैपायनं प्रणमन्ति ॥
 द्वैपा० । युधिष्ठिरं प्रति । किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥
 युधि० । भगवन् अतः परमपि प्रियमस्ति ।
 यज्ञाक्षागृहवह्निना न दहनं मार्गे हिडिंबादिभिर्
 यद्विप्रस्य लवोऽपि न प्रतिहतास्ते ते वकाद्याश्च तत् ।
 स्त्रीरत्नं यदवाममेष सकलो युष्मत्प्रसादो ऽथवा
 पोडूनामुदयस्य मूलमतुलं नाथ त्वदीयाशिषा ॥ ३८(!) ॥
 तथापीदमस्तु ।
 पर्जन्योऽयं विधत्तामभितमफलदामुर्वर्यो भूमिपाला
 भूयामुत्स्यक्तवैराः सततगतरुजः संतु [लो]का विशोकाः ।
 शश्वद्विश्वभरातः प्रथितनवमुधासारमाधुर्यधुर्या
 वर्धा वाचः कवीनां सहृदय[हृद]यानंदमुज्जासयंतु ॥ ३९ ॥
 द्वैपायनः । एवमस्तु । राजानं प्रति । विधीयतां वैवाहिको
 विधिः ।
 राजा । आदेशप्रमाणमिति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥
 समामं चेदं पोडवाभ्युदयं नाम छायानाटकं । कृतिरियं
 महाकवेः श्रीरामदेवस्येति ॥ ० संवत् १५२७ वर्षे फाचोत्र(!)
 शुदि १ शक्ते(marg. ० नौ) लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

4188.

2353c. Foll. 9 (one of which, fol. 2, is wanting); size 9½ in. by 4½ in.; fair, somewhat cursive, Devanāgarī writing, of 1574 A.D.

Dūtāṅgada, a short dramatic composition (*chāyānāṭaka*)—in which the ape *Āṅgada*, the son of *Bālin*, is despatched by *Rāma* to *Rāvaṇa* to demand the surrender of *Sītā*—by *Subhāṭa*.

It begins : पापात्स वः कुमुदकुंदमृणालगौरः० नीचो
 (काश्यो ed.) भवन्ति शिथिला जघनस्थलीषु ॥ १ ॥० See
 Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 276-278.

The little work has been edited in the *Kāvya-mālā*, no. 28 (1891). According to the editors, the author (like *Hemacandra*) flourished under *Kumārāpāladeva* of Gujārāt (1088-1172 A.D.), in whose honour this work was composed.

The missing leaf contained from (वसं)तोत्सवे (ed. p. 2, l. 7) to वि गले (p. 5, l. 11). The discrepancy in the number of *śloka*s seems chiefly owing to some of the verses (esp. Prākṛit ones) not being numbered in the MS. There are, however, considerable differences of reading.

It ends: रामस्त्वयोध्यामभ्यागच्छन् लंकारणभुवं निदर्शयन्
 पुष्पकाधिरूढः सपरिवारः स्वयं च सीतां प्रति । अत्रासीत्०
 कंठाटवी ॥ ४६ ॥

इति नवरसगीर्भिर्ज्ञानकीं प्रीणयन्ः० प्रकटितबहुभद्रः
 छुद्रसंहर्त्रिकीर्त्तिः(! सर्वदा रामभद्रः ed.) ॥ ४७ ॥

स्वनिर्मितं किंचन गद्यबंधं कियत्कियत्प्राक्तनसत्कवीद्वैः ।

प्रोक्तं प्रगृह्य प्रविरच्यते स्म रसादमेतत्सुभटेन नाटकं ॥ ४८ ॥

इति श्रीकविसुभटेन विरचितं दूतांगदं नाम छायानाटकं
 समाप्तं ॥ शाके दलवशकेतु १४९६ नभस्ये मासि शुक्लके ।
 उदयाकरेणालेखि नाटकं दशमीगुरौ ॥

[GAIKAWAR.]

4189.

1520e. Foll. 13; size 10¼ in. by 4¼ in.; good Devanāgarī writing, of 1584 A.D.; 12-14 lines in a page.

Dūtāṅgada, in a different recension from that of the preceding MS. and the printed edition, but likewise attributed to *Subhāṭa*.

Not only is the dialogue itself considerably extended in this version by the insertion of many additional stanzas, but narrative verses also are thrown in, calculated to make the work a curious hybrid between a dramatic piece (with stage directions) and a narrative poem. This latter character of the composition is rendered still more pronounced by an introduction of 39 (12 + 27) stanzas in mixed metres

(partly, however, placed in the mouths of *Rāma* and *Hanumat*), referring to incidents which lead to the discovery of *Sītā's* hiding-place.

On the first 9 leaves of the MS. numerous marginal and interlinear notes in Gujarātī have been added, which have, however, suffered a good deal from wear along the edges.

It begins :

कौशल्यालसदालवालजनितः सीतालतालिंगितः
सिक्कः पैक्रियेन सोदरमहाशाखाभिरभ्युन्नतः ।
रक्षस्तीक्ष्णनिदाघपाठनपदुष्कायाश्रयानंदकृद्
युष्मद्वीक्षितसत्फलानि फलतु श्रीरामकल्पदुमः ॥ १ ॥
उद्धर्तासी धरित्रीभरमिति भुजगाधीश्वरो वंशवृद्धिः
संवृत्तसंयुमाली दलितयरिभवा भाविनी द्यौर्दितोद्भूः ।
हर्षोन्निद्राननश्रीरजनिजनिदिने यस्य लक्ष्मीवयस्यः
सोऽयं वः सर्वकालं सफलयतु मनःकामनी रामनामा ॥ २ ॥
कूर्मः पादोऽस्य यष्टिभुजगपतिरसी भाजनं भूतधात्री
तैलापूराः (? तैलोत्पूराः) समुद्राः कनकगिरिरयं वृक्षि-
वृक्षिप्ररोहः (? वृक्षवर्ति०) ।
सर्विष्टं डीप्रुोर्विगीनमलिनमाकञ्जलं दक्षमाना
शत्रुश्रेणी पतंगा जयति रघुपते त्वत्प्रतापप्रदीपः ॥ ३ ॥ १२ ॥
सा द्वीपात्परतोऽश्वमी नृपतयः सर्वे समभ्यागताः
कन्येयं कलधौतकोमलरुचिः कीर्तिश्च लाभोऽपरः ।
नाकृष्टं न च टंकृतं न नमितं नोत्पापितं स्थानतः
केनापोदमहो महाधनुरिदं वानीरमुखीतलं ॥ १ ॥ ०
यद्वर्जं जनकात्मजाकृते राघवः क्षितिपतेर्महद्वनुः ।
तद्वनुर्गुणरवेण रोषितस्वाजगाम जमदग्निजो मुनिः ॥ ६ ॥
राम उ० । भो ब्रह्मन् भवता समं न घटते संग्रामवार्तापि नः
सर्वे हीनबला वयं बलवती यूयं स्थिता मूर्धेनि ।
यस्मादेकगुणं शरासनमिदं मुच्यक्तुर्वीभुजाम्
सस्माकं भवतो यतो नवगुणं यज्ञोपवीतं चलं ॥ ९ ॥ ०
हनुमानुवाच रामं प्रति ।
दृष्ट्वा सा जनकात्मजा रघुपते युष्मत्प्रसादात्मया
लंका नाम पुरी समुद्रजठरे तत्रास्ति वीरप्रभो ।
राहुयस्तनिशापतेरविकला लावण्यहीनप्रभा
सीता जीवति हे नु किं वद सखे रामामृतं मानसं ॥ २७ ॥
अथ दूतांगं ॥ श्रीरामाय नमः ॥
रमते योगिनो यत्र नित्यानन्दे चिदात्मनि ।
इति रामपदेनाशी(०सी) परब्रह्माभिधीयते ॥ १ ॥

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेऽं भवे
रामेकाभिहता निशाचरचमू रामाव तस्मै नमः ।
रामावास्ति परायणं नम परं रामस्य दाको भव्यहं
रामे चित्रलयः सदा भवतु मे हे राम नो मा त्वज ॥ २ ॥
पायास वः कुमुदकुंदमृकालगीरः ० ॥ ३ (ed. 1) ॥
शोभोः कोदखभगादविदितविभवः ० ॥ ३ (ed. 2) ॥
येनोत्तम्य तरंगिकीपतिमनु दुर्वारज्ञानामृगेद्
हत्वा राक्षसपुगमेवमपरा प्रावर्तितामृगवो ।
सिंधुमैन विधित्तया जलनिषेधकचर्चनं जगितः
दूतो बालिसुतः कृतो रिपुजये रामः सदा पातु नः ॥ ४ ॥
सूत्रधारः मुख्यनट० । विष्णुविर्गभरासमुद्रकादिवराहस्य०
महाकविना सुभटेन निर्मितं दूतांगं नाम छायानाट्यं
भवतो पुरोऽभिनेतव्यं मया ।
अथैव धर्मविधिरथ पतिव्रतात्वं
सीमातृता च निशिला गुरुभक्तिरथ ।
वाल्मीकिना कविवरप्रवरेण गीते
रामायणे वदत केऽथ गुणा न सीति ॥ १ ॥ (!) ॥
तारापतिं वानरराजलक्ष्मीं ० ॥ ६ (ed. 3) ॥
तारा रुमा हरिपतिं रविर्जं विषाध
हत्वा पुरंदरमुतं बलिनं शरेण ।
चङ्गाणीयं दाशरथिः स देवः
मुवेलशैलोपवनेषु रम्ये(?) रमे) ॥ २ ॥
रामः । लक्ष्मणं प्रति ।
तीर्थोऽर्थवः कवलितेव कपोत्तरस्य ० ॥ १० (ed. 4) ॥
लक्ष्मणः । आर्ये श्रीराम कातरमनोऽलक्षिना देवेन किं ।
उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपेति लक्ष्मीः ० ॥ ११ (ed. 5) ॥
यावत्तलाटशिरः ० ॥ १२ (ed. 6) ॥
जयति भृगुवंशतिलकः प्रपन्नकविर्द्विजवरः स वाल्मीकिः ।
मृदुललितपदनवडं कृतमिह रामायणं येन ॥ १३ ॥
जयति रघुवंशतिलकः कौशल्यादुदयनंदनो रामः ।
दशवदननिधनकारी दाशरथिः पुंडरीकाक्षः ॥ १४ ॥
तीर्थोऽर्थे ० ॥ (!)
तदुल्लेख्यनलंघयज्जलनिधिं सर्वप्रवर्गेः समं
तीरे वारिनिधेनिवेश्य सकलं सैन्यं ततो राघवः ।
कौं कोणपशोषितैर्जलनिधिं प्राहाहमं लक्ष्मणं
दिव्यं गृह्य धनुः शरं च परमं वैरोपधे दीक्षितः ॥ १५ ॥
यावत्तलाट ० ॥ (!)
संदिश्यतां रघुपते त्वय विग्रहस्य संधेः ० ॥ १६ ॥
यो बाली राक्षसं तं विभुवनभवद् दुर्जयं ० ॥ १७ ॥

तदादिश्यतामगदाय दौत्यं ॥

सङ्ग्रहमानमवलोक्य संगदं श्रीरामः । वत्स संगद ।

पिता ते यद्वाली० ॥ १८ (not numbered in MS.; ed. 7) ॥

संगद उवाच । किं प्राकारविहारतोरणवर्तौ लंकाम् ॥ १९ (MS. १८; ed. 8) ॥

राम उ० । संगद रावणं प्रति गत्वा इति निवेदय ।

सञ्ज्ञानादथवाधियपरभसाद० ॥ २० (MS. १९; ed. 9) ॥

रामस्य वचनं श्रुत्वा वालिपुत्रो महाबलः ।

उवाच वाक्यं मेधावी राघवं हरिर्सेनिधौ ॥ २१ ॥

संगदः । किमेतत् । संधौ वा वियहे वापि० ॥ २२ (ed. 10) ॥

Besides the introduction, the MS. contains 138 verses (as against 56 of the edition); but the total number is still larger, owing to several verses, apparently considered as mere variants of the same, being sometimes counted as one, e.g., after *sl.* 104, beginning जन्म ब्रह्मकुले०, two others are given, beginning in the same way, and the next verse (105) being then (like the verse before the colophon) actually introduced by पाठांतरं । सा हंचये(?) हर्म्ये) रामभद्रे सचटु० ॥

Whilst verses 132 and 138 (the last) of this version correspond to vv. 49 and 54 of the edition, the intervening verses are quite different; nor are the last two verses of the edition found here. It ends:

वाल्मे येन हता सुकेतुदुहिता भग्नं धनुः शोभवं

स्वर्गावासगतिः क्षता भृगुपतेर्गुर्वाज्ञया मेदिनी ।

त्यक्ता वालिरपि क्षतः कपिपतिं सुग्रीव एवाकरोत्

पीलस्यं विनिहत्य येन युगपल्लंकेश्चरोऽहं कृतः ॥ १३७ ॥

त्वां पीलस्य निहत्य यस्त्वदनुजं कर्ता सलंकेश्चरं ॥ १३७ (!) ॥

पाठांतरं । सत्रासीत्कण्ठिपाशबंधनविधिः० कृत्वा च कंठावली ॥ १३८ ॥

इति सुभटेन विरचितं दूतांगदं नाम नाटकं समाप्तं ॥ सं १६४१

वर्षे १५०५ प्रवर्तमाने पुस्तकलिप्तं व्यासमहं कालतसु मथुरादासु ॥

The remaining space on the last leaf is filled up with miscellaneous verses (beginning सः किं सुंदरि सुंदरं न करोषि), written by two different hands.

[H. T. COLEBROOKE.]

4190.

607a. Foll. 51 (one of which, fol. 3, is wanting); size 10 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing, of 1666 A.D.; six lines in a page.

Nandighoshavijaya, or *Kamalāvilāsa*, a dramatic entertainment, in five acts, on incidents connected with the religious festival of the 'rathayātrāmahotsava,' or procession of *Puru-shottamadeva's* car; composed by *Śivanārāyaṇa Dāsa*, son of an *ambashṭha* (? *Dūrgādāsa*), in honour of his patron, *Gajapati Narasimha-deva*.

It begins:

मुक्तापंकजतो स्मितोभसि रमावक्त्रामृतोशी परि-

स्फोते चारुचकोरतो दिविषदा हनुपुंडरीकेऽर्कतो ।

दैत्यस्तोमवनीषु दारुणदशोहामक्रियापाटवं

विभ्रत्कीलुभभूषणस्य नयनं पायादापायाज्जगत् ॥ १ ॥

अपि च ।

लावण्यांबुतरंगिणी तरुणिमप्रागल्भ्यकेलिस्यली

पुष्पेयोर्निशितानि विजयन्यस्ताणि कांतिः सभा ।

भाग्यं नंदयशोदयोर्ब्रजवधूप्राणा जगन्मंगलं

मूर्तिः पातु जगति वासवमणिः श्यामाभिरामा हरेः ॥ २ ॥

अपि च ।

यद्यप्यस्मि समस्तवस्तुषु तथाप्येकांतभक्तेच्छया

लीलोत्पत्तिरतनी तनौ तु दधतं सृष्टिक्रियासाधनं ।

पार्थायोपदिशंतमौपनिषदं तत्त्वं स्वरूपोदयाद्

दूरोन्मूलितमायमनुसखं ध्यायेम मध्येरथं ॥ ३ ॥

नांछते सूत्रधारः । अलमत्यलीकिकचमत्कारसंभारशालिनि परामर्शानधीने वस्तुनि वाचां प्रपंचेन । किं च सांप्रतमहं श्रीमत्सत्त्वतगणहृत्त्वमलांतरुज्जुभमाणलावण्यसंतानवि - द्रावितद्रावितश्रुतासीरमणिमांसलमरीचिनिचये त्रिलो - कीलोकोपजीव्यकरुणावरुणालये पुंडरीकालयपांडुर - गंडकपालोक्तं ह्यनताडविताधरपुटपटुसंचारपंडिते भग - वति जगतोपरिवृढे अहर्निशनिर्वासिताशेषवासना - विषयिगणानुगम्यमानचेतोवृत्तिस्तानसंविधीयमानता - दृग्वासनानुसंधीयमानसपर्यापपर्यायसोदरीकृतनृगनुहुषभ - रतभगीरथोवरीपर्ययैकांतनिर्व्यूढपर्ययैकबंधविश्रोतकोर्ते:

प्रतिपक्षवक्षःकपाटपाटनाविभूताभिनवनरसिंहमूर्तेर्गजप-
तेनैरसिंहदेवस्य—[this name has been supplied
by a different hand* at the beginning of
four lines daubed over with yellow pig-
ment at the end of fol. 2b, and beginning
of fol. 4a; the expunged passage (which
did not contain that name) having origin-
ally ended with तस्य श्रीमन्महाराजकुमारस्य]—
वपुष्मद्विर्निगमैरिव प्रत्यक्षतां गताभिः स्मृतिभिरिव
स्वीकृताकृतिभिर्दंडनीतिभिरिव दर्शनविषयमुपेतैर्दृ-
शैरिव मुखैरिव काव्यालंकारनाट्यस्य भाजितसभाजिरैः
सभास्तारैरादिष्टोऽस्मि । यत्रस्य जगतीजनमनोनयनम-
होत्सवस्य करुणाकटाक्षपातपरिभाषितैहिकामुष्मिक-
भावुकैर्न शिवनारायणदासाभिधेनाच्छसृनुना तदाज्ञया
विनिर्मितं नदिघोषविजयाख्यनाटकमभिनेतुं । अतः
सहधर्मिणीमाहूय संगीतकमनुतिष्ठामि ॥ परिक्रम्य
नेपथ्याभिमुखमवलोक्य किञ्चिदाकर्ण्य पुनरपवायै । अये
प्रिया समाहितेन चेतसा किमप्यद्भुतं गायति । तदत्रैवा-
वस्थाय तूष्णीमाकर्णयामि । तथा करोति ।

नटी गायति ।

आणंदमिच्छपुंजो रेखड् नीलाद्रिकुंजम् ।

मुक्तामशिला कण्ठो जलभ्रष्टस्त्रमेहदो मसिणो ॥ १ ॥

आनंदामृतपुंजो राजते नीलाद्रिकुंजे ।

मुक्तामशिला कृष्णः जलभरितमेघतो मसृणः ॥ १ ॥ ०२ ॥

मृत्र० । आकर्ण्योभिर्मृत्यु । प्रिये किं तावद्वापसि ॥

प्रविश्य नटी । सलज्जाह्लादं । अज्ज न किंपि अखं ०३ ॥ ०४ ॥

मृत्र० । प्रिये एवमेतत्कः संदेहः ।

धासि ब्रह्ममये निरंतरचिदानंदामृताभोनिधौ

प्रत्यग्योतिषि योगिनामपि मनो ध्यानैकतानोदरं ।

यस्मिन्नस्तमुपेत्य न व्यवसितं भङ्गे पदव्याकुलम्

अस्त्रणोर्गोचरमेतदध्रकुसुमं कुर्वन्त्वमी किं जनाः ॥ ५ ॥ ०

Then, hearing two persons speak behind the scene :

* It had, however, in the first place been supplied by a second (neat) hand in the lower margin of fol. 2b as to be inserted after नरसिंहमूर्तेः, but has been daubed over along with the two bottom lines (doubtless in order to disguise the gap caused by the loss of fol. 3), after which it was written in again by a third hand; a ३ having also been added on fol. 2b.

मृ० । इती देव्याः कमलायाः किंकरावरोधवती प्रवामसी
भवत्या वेदग्ध्यवोधभावया स्मारितरचयाचामहोत्सवेना-
भ्यर्च्यैसंभाषितेन जनितोद्वेगी रोषादिहेवागच्छतः । तदि-
दानोमस्माकमितो उपरक्तमेव जेव इति निष्क्रान्ती ॥

प्रस्तावना ॥

Act 1. *Abhisheka*.—*Brahman* tells *Jaya* and *Jayā* the traditional story of king *Indradyumna* and his pilgrimage to the *Nilādrī* and the *Purushottamakshetra* (cf. nos. 3627, 3711), whither *Purushottama* (*Vishṇu*), according to his annual custom, has now again betaken himself, thereby arousing *Kamalā's* (*Lakshmi's*) displeasure. *Citraratha* and *Urvaśī* also appear, sent by *Indra* to inquire after the goddess.

II. *Kamalāvīraha*.—*Vimalā* tells *Nārada* and *Virajā* the circumstances regarding the estrangement of the divine couple; the goddess having become jealous of the 'yajñavedī,' looked upon by her as her 'sapatnī.'

III. *Punarāvīrbhāva*.—The *devī*, in her apartments, attended by *Jayā*, is lamenting her fate. The *rishi*, with *Vimalā* and *Virajā*, having pacified her, she asks to be taken to her lord.

IV. *Rathavijaya*.—*Viśvāvasu* and *Menakā*, having been sent by *Vīrīncī* to see that everything is ready for the festival, describe the incidents connected with it, as witnessed by them. Then enters king *Narasimhadeva* with his spiritual guide (*Rāyaguru*) and his ministers to do homage to *Purushottama*.

V. (? *Kamalāvilāsa* or *Nandighoshavijaya*).—*Viśvāvasu* and *Menakā* witness and describe the subsequent ceremonies. *Kamalā* appears and receives homage from the king (acting as the god's *pratinidhi*, or *pratimūrti*); whereupon she becomes satisfied with her consort's doings, saying (fol. 46a) : तवाभिहित्वा मयि का रुक्मिणीवोच-
वितरणे यश्चेच्छाः ॥

With one or two exceptions, the Prākṛit passages are followed by their Sanskrit versions. Only the minor female characters (but neither *Kamalā* nor *Virajā* and *Vimalā*) speak, however, in Prākṛit.

It ends : तथापि तदस्तु यथा भरतेन गीतं ।

असितमणिमरीचिवीचिसंग-

स्फुरदधिपङ्कपमकपमिदुर्विभं ।

विकसितसरसोरुहाङ्कभृङ्गी-

च्यतिकरमुग्धमपायतः पुनातु ॥

स जयति पुरुषोत्तमः स रामः

कमलमुखी कमला च सा सुभद्रा ।

जयतु नरपतिः प्रजाश्च सर्वा

द्विजवृषभाश्च निरीतयो भवन्तु ॥

अपि च ।

भक्त्या विष्णुं हृदि परिचरन् मोदयन् सन्मनोसि

श्रान्तिं धुन्वन् सुरविटपिनां बाष्पयन्त्रैरिक्ताः ।

नीतिं धर्मेऽनिशमुपनयन् वर्धयन् राजलक्ष्मीं

वैरिचाण्डं भुवि विजयतां केसरी सिंहवीरः ॥

इति नन्दिघोषविजयनाम्नि नाटके पञ्चमोऽङ्कः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ संवत् १९२३ ॥ फाल्गुने कृष्णपक्षस्य समाप्ता भौम-वासरे । लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमता ॥

The leaves are marked कम० ; and the reverse of the last leaf contains the (Nāgarī) title *śrī-Kamalāvīlāsa-nāṭakam*. [H. T. COLEBROOKE.]

4191.

99. Foll. 35 ; size 10 $\frac{3}{8}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing (Nepalese paper) ; 8 or 9 lines in a page.

Hāsyārṇava, a comedy in two acts, by *Jagad-īśvara*.

It begins : स्वेदस्यंदितासद्रूचन्दनचयं०, cf. Wilson, Theatre of the Hindus, ii., p. 408 ; Sylvain Lévi, Le Théâtre Indien, p. 253 ; Cat. Bodl., nos. 311, 312.

The MS. is incomplete ; the first act ending on fol. 34b : इति हास्यार्णवे सभानिर्णयः प्रथमोऽङ्कः ॥

Editions of this farce were published at Calcutta, in 1835 and 1872.

[B. H. HODGSON.]

4192.

607c. Foll. 19 ; size 10 in. by 3 $\frac{1}{2}$ in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; 8-10 (mostly 9) lines in a page.

Hāsyārṇava-prahasana, a complete, but poor copy. [H. T. COLEBROOKE.]

4193.

3281. Foll. 32 ; European foolscap paper (water-mark 1811), 13 in. by 8 in. ; twenty lines in a page.

Hāsyārṇava, the text written out on one side as for publication, with an English translation on the opposite side.

The latter begins :—"A Brāhman pronounces the benediction : May the copulation of the husband of *Mridani* with *Parvatī* be for the happiness of the voluptuous—"

The Sanskrit translation of the Prākṛit passages is not given. [H. H. WILSON.]

4194.

2388. Foll. 134—of which are wanting foll. 4, 6, 7, 50, 51, 56, 57, 65, 66 (but 67 double), 69, 90-92, 99, 115-117, 126, 128, 133-135 ; size 9 in. by 4 in. ; fair, large Devanāgarī writing, of about 1700 A.D. ; seven lines in a page.

Gaṅgādāsa-pratāpavīlāsa, a drama, in 9 acts, on certain incidents in the life of king *Gaṅgādāsa Bhūvallabha Pratāpadeva*, of Campakapura (i.e. Campānir, with its hill-fort, the Pāvadurga or Pāvakadurga) in Gujarāt ; composed by *Gaṅgādharma*.

It begins : श्रीमहामाया काली ॥

श्रीमत्सतोपजननी जननी जगती परा ।

परापरगिरं दद्यादद्यान्तदमयी मम ॥ १ ॥

उद्यत्कालीकटाक्षावलिचलनचललोचनापांगरंगः

क्रुध्यतेयमुक्तागतशरनिकरच्छेदिबाणप्रयोगः ।

मीलच्छृंगारवीरस्फुरितभुजयुगोद्भासिरोमांचितांगः

संधाने सावधानस्त्रिपुरनृपजयी पातु गंगेश्वरो वः ॥ २ ॥

विश्रामित्रातिविश्रामध्वरहरहरद्यामिनीचारहारी

सोताभृंगारलीलांकितभुजविलसत्कार्मुकन्याकृतांकः ।

पारावारीतरुत्सारितदृपदतुलस्फोतसन्नीतकीर्तिर्

लंकेशातंककारी स जयतु भुवने रामनामावतारः ॥ ३ ॥

नांछते सूत्रधारः । परितोऽवलोक्य । अहो भूमंडलमासंडलपुरं
संप्रति विजिगीषतीति भाति । यतः ।

इह हि विबुधाधारः पावः सुरालयभूधरं

जयति कनकोन्मादं भृभृद्विक्लमुष्यभूः ।

कुलमुखकृता युक्तः पत्या स गोत्रभिदा युतं

स्थिरतरलसहंगासंगो विनिर्गतजहुजं ॥ ४ ॥

निवसति महाकाली यस्मिन्कुतूहललालसा

निजमनु कलान्यासैरेतवृषेण विभाविता ।

सितगिरिमपि त्यक्त्वा प्रातः प्रियाविरहासहो

विलसति महादेवो ऽयस्मिन् गणावलिर्मंडितः ॥ ५ ॥

अरिचि क्रिमयं धात्राधारः प्रयासवतावता

सकलवसतिर्ब्रह्मांडस्य स्वभावमहान् गिरिः ।

उपरि च तले मध्ये यस्मिन्निवासवतां नृणां

त्रिभुवनजनप्राप्यं सौख्यं सदापि ददाति यः ॥ ६ ॥

कुवल्यदलश्यामः कामं पुरा यदजीजनत्

कुवल्यदलश्यामः कामं वधूनयनीचलः ।

जनयति गिरेरस्योपतिं स्थिते पुरचंपके

तदुचितमहो लज्जां नैति स्वयं जनयन् रतिं ॥ ७ ॥

अपि च । एते चंपककामिनीपरिलसद्भस्मिलमल्लोमिलश्च -

चापेयप्रबलस्फुरापरिमलस्वीकारतस्तुदिलाः ।

पीत्वा वारि शरत्प्रसन्नसरसां पावाचलारोहण-

प्रत्यारोहणजातखेदहरणा वीतोह मंदानिलाः ॥ ८ ॥

०१४ ॥ ... the lost leaf 4 contained from the
latter part of *sl.* 10 to the beginning of *sl.* 14.

पटाक्षेपेण विदूषकः । अहो सचं सचं ।

सोत्ताणं वसणं कक्षा वि मङ्गणं माणं पहूणं शवा

शेवंगम्मिरसस्स मे श जणिलं से खंबु कंबुप्पहं ।

लंबसंनयणह्वयं मम हिमं मरुमि शो दीसये

ता भूमितलजोसिञ्चा श विबुहत्थीयं महिज्जंतरं (!) ॥

सूत्रधारः । अहो कस्तं मध्येकं प्रकथं परिहसति ॥

विदूषकः । परिहासभट्टोऽहं तुहं वुचरं वसेमि ।

सूत्रधारः । ध्वनिना विपरीता प्रतीतिवैयर्थ्ये । ० .. (fol. 6
and 7 wanting, containing *sl.* 15-21) .. ०२३ ॥

कुर्वन्मदवादमुद्यतमहावादं मयाधं चलात्

प्राप्तापारपुरं पुरंदरं इवानोक्तं मुरद्विदितां ।

वत्सल्यार्थिगुरुयुक्लोकविनायकामवाचनं

निस्सारप्रतिपादिनं समकरोतीतुहलेनैव वः ॥ २४ ॥

देशान् गृह्णन्भूमिपस्य सहसा यो लोलवेचायहोद्

यः संयामसभातले ऽतिविनान्नं भूमिपतीव्ययहोत् ।

यो ऽयोनं समयहोद्भुतरानचिन्नान् रक्षितुं

यो वैरिचितिवल्लभेः सह भुजोत्प्लावले व्ययहोत् ॥ २५ ॥

यन्निस्सारणाद्रुणादपगतः स्वप्राक्तनिस्तारं

प्राप्तः स्वांगुलिचर्वणं न चरं वेगदुतेः कारं ।

कृत्वा दुस्तृणदुर्दुमादिवरं संस्रज्य सङ्गारं

जप्त्वा दुष्करं स गृह्णन्मुरचाः कथं प्राकृति ॥ २६ ॥

तत्कीर्त्या भुवनत्रये धवलिते श्लोकादिवर्णिते

संध्यातीडवमस्वरन्मनुपतिर्गोपे सदा संगतः ।

तस्मात्प्रोतितमतीयमत्र नृपती श्रीगंगासाभिधे

मामादिष्वदमुष्य नाट्यविधये तेनाहमवागमं ॥ २७ ॥

तदहमनेकानवल्लभविद्योपासनासमासादितसर्वसपर्येताचावेवर्धः
विराजमाने श्रीमन्महाकालीप्रासादपुरोवर्तिनि सभातले ऽस्मिन्
सुखासीने शरत्समयसमुचितदेवीपूजनाय समागते सकलराजर्षी
गंगाधरकविरचितगंगादासप्रतापविलासनामनाटकाभिनयेन च-
रितोषयामि ।

गंगाधरकविरचितं चरितं श्रीगंगादासभूपस्य ।

वयमपि नाट्ये कुशलाः किं संतोषकरं नाच ॥ १ ॥

विदूषकः । को सो कई जस्स कञ्जेण संतोसो भोदि ।

सूत्रधारः । तस्य गुणवर्धनपक्षं नाकश्चित् । तस्य विरुदपक्षं
त्वया नाकश्चित् ।

विदूषकः । तइ मह कळं किं न सावरसि ।

सूत्रधारः । शृणु ।

तरङ्गातुंगाकुलतरङ्गातुल्यचो-

मणी रंगासंगादनुतरसभृगारिततनुः ।

मधूसंगी भृंगालसलसदनगरितरुही-

दुगासंगार्थं गावति रयति गंगाधरकविः ०

नेपथ्ये । अलंकृत्यतामलंकृत्यतां पुर ।

कुर्वंतु प्रतिवीथि मार्जनविधिं पद्मानि मुक्ताफलैर्
माणिक्यैरभितो लिखंतु सुधया लिपंतु सौधानि च ।
बध्नुतु प्रतिमंदिरं प्रतिपुरद्वारं पताकावलीर्
वादित्राणि च वादयंतु नगरे नृत्यंतु वारागनाः ॥ १ ॥

चूलिका ।

विदूषकः । ससंभ्रमं विलोक्य । भाव महसवसंभ्रमाकलिदो को
एसो आसन्नदि ।

सूत्रधारः । मारिष स्वयं किल राजसचिवो देवीमहोत्सवसंन-
हाय पुरपालकानाज्ञापयति । तद्वयमप्यभिनयोचितने-
पथ्यग्रहणाय व्रजामः १० इति निष्क्रांती । प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति राजसचिवो हरिदासः । यथा ।

स्फायप्रोज्ज्वलकंचुका ॥ २ ॥

सचिवः । उच्चस्य सानंदं ।

धैर्यैकपद्यां चलतामभिमानवतीं नृणां ।

करावलंबनं दत्ते देवं साहसिनीं स्वयं ॥ ३ ॥

कथमहह पंचत्रिंशत्कुलराजकन्यकावच्छादुःखाणकुलप्रदीपस्य
हठहंभोरस्य मम स्वामिनो भोगींद्रस्य मस्तकरत्नमिव कन्यारत्न-
मभिलषतो महंमदमहासुरत्राणस्यापमानना स्वभुजबलेनैव मत्स्वा-
मिना समकारि । तत्र संगैरैकांगवीरस्य स्वप्रभोर्भुजसामर्थ्यम-
जानता मया सचिवबुद्धित्वात्संचितेनास्यायि यावत्तावत्संडपसुर-
त्राणेन गूर्जरसुरत्राणपृष्ठेद्वेबिणा अस्मत्सहायत्वमंगीकृत्य भाषापत्रं
प्रेषितं । तद्वाचो देवीव्रतनियमवत्याः प्रतापदेव्या मंदिरे देवी-
पूजनसामग्र्यं विलोकयतो महाराजस्याग्रे मया वाचितं । तदभि-
नंदितं देव्या स्वीकृतं च महाराजेन ।

तन्मन्ये श्रीमहाकालीसेवया सुस्थिराकृतं ।

गंगदासमहीजाने (? ०पेन) राज्यमाचंद्रतारकं ॥ १ ॥

तदधुना देवतायात्राभिमुखस्य महाराजस्याज्ञया देवतायजनसा-
मग्रीसहितमित्त्वायातं पुरोहितं देवतालयं पुरः प्रस्थापयामोति
निष्क्रांतः ॥ विष्कंभकः ॥

ततः प्रविशति पुरोधाः पुरो धावतः कंचलकमंडलुपूजोपक-
रणकरा बटवश्च । यथा ।

प्रातःस्नानपवित्रगात्रविलसत्प्रक्षालितप्रोज्ज्वल-
धोत्रस्फारितयज्ञसूत्ररचनो धर्मप्रगल्भांगुलिः ।

गोपीचंदनचर्चितालिकजितादित्यप्रभामंडलः

कर्णोदोलितकुंडलः समयते राज्ञः पुरोधा इह ॥ १ ॥

पुरोहितः । पुरो विलोक्य । स्त्री

नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।

नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताप्रणा (? ०तप्रणताः) स्मृता ॥ १ ॥

इति नमस्करोति । पुरोहितः । विलोक्य ।

एषा सा जगदंबिका विजयते काली कपालिप्रिया

देवीभिर्नैवकोटिभिः परिवृता मुक्ताभिर्भौ भैरवैः ।

एतां मंत्रमतांगभूतहवनैराराधयामोऽधुना

येनासौ यवनाधिपं युधि जयेच्छ्रीगंगादासो नृपः ॥ १ ॥

Act II. (beg. fol. 16b). The king enters, with the *vidūshaka*, to attend the *homa* and the festive performances. For the latter the chief actor introduces himself :—

नाट्यकारः । नाट्यरसिको नाम नाट्यकारोऽहं ॥

राजा । कुतो देशादागम्यते ॥

नाट्यकारः । कर्णाटात् ॥

राजा । तत्र किमपूर्वमत्रागमने च किं कारणं ॥

नाट्यकारः । आकर्ष्यतां । पूर्वपश्चिमदक्षिणसमुद्राधीश्वरे हयप-
तिगजपतिनरपतिरायमुवर्णपुञ्जलोकितामचरणविरुद-
तोडराईवरे महाराजाधिराजराजपरमेश्वरे राजकठारी-
त्रिनेत्रे (!) राजगजबेटकारे रिपुराजगजगंडभेडंडावतारे
विजयनगरीपुरंदरे श्रीमत्प्रतापदेवराजे महेंद्रसभालंकारे
सति तत्कुमारेण श्रीमल्लिकार्जुनराजेन साध्याज्यसिंहास-
नमधिशितं । तदाकर्ष्य दक्षिणसुरत्राणेन गजपतिना च
पूर्वपराभूताभ्यामुभाभ्याममितहयगजपदतिभ्यां संभूयाभि-
षेणनमकारि । विजयनगरमावृत्य स्थितं तावदसहमानो
गजबलं मृगेंद्रशाव इव गिरिकंदराद् विजयनगरतः
श्रीमल्लिकार्जुनराजो घहिर्निर्गत्य निशिततरकरवालधा-
राजलप्रवाहवाहिनीपुरे हयपतिगजपतिसैन्यमशेषममज्ज-
यत् । गजपतिः स्वदेहमात्रावशेषः पलाय्य निरगाद्
यवनपतिश्च । तदनंतरं श्रीमल्लिकार्जुनराजेन रणघृत-
विजितान्हयगजान् सकलमहीमंडलकलावत्करकमल-
सात्कृतवता तस्यामेव वेलयां निजजनकेन श्रीप्रता-
पदेवराजेन दिव्यरत्नरचितकटककुंडलहारकनकदंडचा-
मरयुगलमौक्तिकच्छत्ररिपुराजगजगंडभेडंडनिजविरुदपद-
कहयगजनरपतिराजकविपुञ्जलोकितां (०ते) विरुदतोडरं
दृष्ट्वा निजकीर्तिजंगगाया भगीरथीकृत्य सन्मानितरु-
चिरांगधरो (समा०) अनवद्यविद्याबलेन दिग्विजयाय यातः
संप्रति क्क्षास्त इति पृष्ठं । तदा तदानीमेवोत्तरदिगंतरा-
लात्समागतेन केनचिद्वैतालिकेन महाराजस्य कीर्तिमा-
हिमाचलं कृत्वा द्वारकायात्रां विधायाददावादनगरे
गूर्जरसुरत्राणस्य महाद्वारे वामचरणे विरुदतोडरं निधाय
सभाकोविदान्मूकीकृत्य घस्त्रासानुपिवा ततो निर्गम्य

पावाचलाधीश्वरं चंपकपुरपुरंदरं श्रीगंगदासभूषणम्
द्रष्टुं समागतः । तत्र श्रीगंगदासभूषणमेव लोकोत्तर-
विद्योर्जिता कवितां विलोक्य संतुष्टेन बहुमानदानैः
परितोष्य मञ्चरिचाभिनयनाटकं भवता विधेयमित्युक्तः
करोमीति स्वीकृत्य लोकोत्तरं नाटकमकार्षीत् । तदनु-
माकर्ण्य गंगदासभूषणभो बहुजनकरत्नैरापादतलमस्तकं
तमापूरयत् । अस्य नाटकस्याभिनयं कर्तुं कश्चिच्छाठ-
कारः समागच्छेदिति राजा चिन्तां करोतीत्युक्ते श्री-
मन्निकाज्ञेनराजेन साधु कथितमस्मिन्तिता दूरीकृतेति
बहुदानपुरःसरं स चैतालिकः सम्मानितः (संभा ०) ।
तदानिं तदास्थानस्थितेन रिपुनाट्यकारवारणमदनिवा-
रणपंचाननेन मया तदाकर्ण्य तन्नाटकमहं नाट्यरसिको
अभिनयेष्मामीत्यत्र सोक्तं ठमागतोऽस्मि । तावन्मम भाग्य-
गुणेन महाराजोऽपि महाकालीमहामहोत्सवे कलाकु-
तूहलानि विलोकयन्नेव मन्त्रयनगोचरः समजनि । तदहं
महाराजस्य युवराजत्वमारभ्य रूपकाभिनयाय नेपथ्या-
भिनयनाय गच्छामि । पश्यतु महाराजः । इति निष्क्रान्तः ॥
नेपथ्ये कलकलः ।

नयति नयति मुग्धा राजपुत्रीं कुमारः
सितहय इव भद्रां सानुरागां सुभद्रां ।
व्रजत व्रजत पञ्चाङ्गेतः शस्त्रहस्ताः
कथमहह पुरस्तात्साहसी वीर एषः ॥ ४ ॥

सर्वे किमिदमिति सहसोत्तिष्ठन्ति ।

राजा । तुरगसुरगस्तरवारिस्तरवारिः ॥
अज्ञातरे प्रविशति तुरगाधिरुढो राजकुमारीसहितो युवराजः ।
राजा । क एष नूतनवयाः कस्येयं कुलकन्यका ।
मामेवायाति शरणं दातव्यमभयं मया ॥ ५ ॥

विदूषकः । वयस्स एसा खु कुलकणा तवेव रुखानुरुखा । ता
एदं अपहरिष्य संतेउरे कीस न करेसि ।

राजा । धिगमूढ कथमेवं पापधियं ददासि । परस्त्रीपरधनवि-
मुखानस्मान्न जानासि किं ।

युवराजः । अये राजकुमारि आतासि तदत्र तुरगादवतीर्थे
महाकालीसरस्तीरे कदंबतरुतले अणमुपविश यावदहं
पञ्चादागतान् त्वज्जनकभट्टान् निशितशरशतैर्निर्वर्त-
यिष्ये ।

राजकुमारी । पिय ते तदैव णिष्ठुन्नाः ।

युवराजः । विलोक्य । सर्वं । निर्वृत्ता एव । तत्सुखेनोपवि-
शाव । इत्युपवेशक्रियां नाटयति ।

राजकुमारी । वल्लह तिसिद् भि । तापयमिहीपत्रपत्रेव मे
जलमुपयेहि ॥

युवराजस्तथा करोति ॥

राजकुमारी । पिय मुमं पदमं विष । अज्ञातरे मे पापच ॥
उभौ तथा कुरुतः ॥

युवराजः । एकासन उपविश्य । अचमयं मलबानिलः अम-
मपनयति । यथा ।

आंदोलयन्कुवलयानि विलीनमृग-

संगीतरंगकलहंसकुलादुत्तामि ।

स्वीकृत्य नः अममलं शिशिरोदर्षिदु-

मालां ददाति मलयोपनतः समीरः ॥ ६ ॥

राजा । विलोक्य । यथेती चालिशी न जानोतस्तथास्मिन्-
हलचकुलांतरे स्थितानयोः परस्परानुरागगोडोनाकवी-
यावः ।

विदूषकः । ममावि कोदुसं बट्टइ ॥ तथा कुरुतः ॥

The king soon perceives that it is an inci-
dent in his own life that is represented : अहो
कर्णानाट्यकारेण० समैव युवराजदशाचरितमभिनोतमिदं ।
युवराजत्व एवास्माभिः क्रीडितं । कथं नाट्यकाराणां पुनोद्भूत-
मिव सर्वं दर्शयति ।०

Act III. (beg. fol. 36b). The queen *Pratā-
padevi* is put out of humour by what has
occurred, and fancying herself rejected, goes,
with her attendants *Jayalātā* and *Vikramadevi*,
to do homage to *Mahākālī* for her intercession.
Meanwhile the king himself is longing for his
consort, and is at length reconciled to her
(the scene of reconciliation being, however,
lost on foll. 50 and 51).

Act IV. (beg. fol. 53a). The general *Raṇa-
cāṅga* brings some enemies' heads (*Dalapati-
Yavana-sirāṃsai*), and is taken to the audience
chamber [कंचुकी । महाराय रणचंगो हलचइमवकजि-
रान्ति(!) आणिस दुग्गदुजारे सचिबेण सह बुत्तिं कुञ्जं बट्टइ ।०
ततः प्रविशति समानोत्तपनमस्तको रणचंगः ।], where the
king sits in state, attended by the *kumāra*
Narasimha with his younger brothers. The
general's account of his victory seems lost on

fol. 56-57. Messengers then appear with reports from all directions, followed by two courtiers bringing a letter. From the West the report is as follows :—

राजा । पश्चिमे देशे किमपूर्वं ।

दूतः । देव त्वच्छरणार्थिभिर्नृपशतैस्त्वत्पाणिदशाभयैस्
त्वद्राज्ये सुखवासितात्मदयितापुत्रप्रपौत्रादिकैः ।
यस्ते गूर्जरमंडले प्रतिपदं यासार्थनालोलुपैर्
अंतर्दाहयुतो महम्मदसुरत्राणे ऽधरं खादति ॥ १ ॥

राजा । इतःपरमधराधरं खादतु ॥

सचिवः । इतःपरमिदमिव ॥

राजा । दूतान्भक्ष्य स्वमंदिराणि प्रस्थापनीयाः ॥

सचिवस्तथा करोति । दूता नमस्कृत्य प्रयाति ॥

नेपथ्ये । कयकः ॥

प्रविश्य कंचुकी । महाराज । वीरमभूवस्स नानभूवस्स पत्तहरी
समागदौ ॥

राजा । आकारय ॥

कंचुकी तथा करोति ॥ पत्तहरी नमस्कृत्य पत्रं दत्तः ॥

सचिवः पत्राय करं प्रसारयति ॥

राजा । संप्रोक्ष्य पत्रं ग्राह्यं । यतः ।

हेच्छाय कन्या ददतोः स्वस्य जीवनहेतवे ।

नानवीरमयोः कस्य संपर्को नोपजायते ॥ १ ॥

सचिवः । तथा कृत्वा पत्रं वाचयति । स्वस्ति श्रीगंगदासभूप
प्रति नानभूपवीरमभूपयोः प्रणामपूर्विका विज्ञप्तिः ।
वयमिह कुशलिनः । भवता स्वकुशलपत्रं प्रेषणीयं ॥
तात्पर्यं च । सुरत्राणाज्ञयास्माभिरलेखि । ये सुरत्राण-
द्वेषिणः सुरत्राणराज्यमुद्धसीकृत्य (०द्वासी०) भवच्छरणा-
गता ग्रासिनो^१ राजानो भवन्मंडले वर्तन्ते तेषां निवासो
न देयः । भवता नीतिविरुद्धं क्रियते । महता सह वैरं
नारंभणीयं । किं च । आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि
धनैरपि । इति नीतिशास्त्रार्थं चेतसि संधाय स्वकन्या-
मपि दत्त्वा^२ स्वस्त्रियोगिणि सुरत्राणस्याग्रे नर्तयित्वा सुर-
त्राणस्य पादपरित्राणमपि करे धृत्वा यानि कानि

¹ That is, vassals, or holders of grants of land; cf. Forbes, Rās Mālā, i., p. 242.

² As a matter of fact, the Rājā of Edar, for one, had given his daughter in marriage to the Sultan, and thereby bought his peace.

चिह्नैरन्याधराणि प्रतिक्षणमुक्त्वा सकलमपि मानमहंकारं
त्यक्त्वास्माभिर्यथा कथंचित्समयप्रतीक्षा क्रियते । स
चतुरो यः समयं जानाति । अयं समयः क्षत्रियाणां न
भवति । अयं कलिकालो यवनानामेव । विचारय ।
अस्माकमैलदुर्गमनेनाग्राहि । अन्येषां कियतां लंकास-
मानि दुर्गाख्यनेनाग्राहिपत । किं च सकलमहोमंड-
लोन्नसत्कीर्तेः करविजितकर्णकामधेनुकल्पद्रुमस्य सिद्धा-
गनापितामितवितरणजनितयशःकलाधरस्योचितदान -
द्विगुणभोजस्य श्रीमुगुलराजस्यापि राज्यमेतज्जनकेन
गृहीतं । किं च भवत्पूर्वजस्य चाहुसाणकुलावतंसस्य अ-
समसमरसाहसैकमल्लस्य शरणागतवज्रपंजरस्य हंमोरवी-
रस्यापि रणथोवराभिधे(!)दुर्गमपि दुर्गे दिव्यीसुरत्राणेन
गृहीतं ॥ दक्षिणसुरत्राणेनापि जेमराजमानकरादिभूपानां

... wanting foll. 65 (? and 66), containing the end of 4th and the beginning of 5th act.

Act v. takes us to the court of Sultan Muhammad (1443-1451 A.D.), of Ahmadābād, son of Ahmad Shāh.

Fol. 67¹ opens with an incomplete verse, after which :—

नानभूपवीरमौ । पत्रं वाचयतः । शक्तिर्या महतीति महंमद-
सुरत्राणस्येति ॥

सुरत्राणः । कथमहंकारः ॥

नानभूपवीरमौ । पातसाह (Padishah) किं कथनीयं ।

हेच्छाय कन्या ददतोः स्वस्य जीवनहेतवे ।

नानवीरमयोः कस्य संपर्को नोपजायते ॥

इति पठित्वा । कथम् अपमानिता वयमनेन ।

गतेन सर्वराज्येन न दुर्नोति तथा मनः ।

यथानेनापमानेन कृतेनाहंकृतात्मना ॥ १ ॥

धिगस्माकं कुलं यत्र वयं जनुरूपागताः ।

दर्शयामो मुखं लोके ये ऽपमानमखीसखं(!) ॥ २ ॥

सुरत्राणः । कृचमवलंभ्य । अयमपमानो ममैव न भवतां ।

तदहमहंमदसंभवो महंमदो न भवामि यदस्य मदमनसो
गंगदासस्य दुर्गपावकं यावकमिव प्रतापपावके न द्राव-
यामि ।

यावहुमददंतिदंतकुलिशैः पावाचलं छेदि नो

यावत्तज्जुनदंडमंडितधनुःखंडं शरैर्भेदि नो ।

यावत्तज्जनुजाकरं निजकरेणासादितं वेदि नो

तावन्नाहमहंमदादुदभव्यं तावन्न वा मज्जदः ॥

परिक्रम्यावलोक्य ।

रे सिंदूर भयंकराननकरान्कुर्वन्तरं कुंजरान्
रे पल्याण विभाविताम्यरिसमारोहं वाजिज्वरान् ।
रे संग्राम परिस्फुरद्युतिभरान् गृह्णन्तु शस्त्रोत्करान्
सोऽहं पावकपातनाय चलिता नालीकर्यवोपलैः ॥ २ ॥

किं च । पदातिनिकराः पुरस्तदनु वाजिनां राज्यम्
ततो गजघटालयस्तदनु भृशतो गच्छत ।
ततोऽहमपि विस्फुरद्रूपहयाधिरुदः स्वयं
व्रजामि रणहेतवे यवनसादिभिः संवृतः ॥ ३ ॥^०

The army then starts on its march (the unsuccessful campaign of 1449 A.D.) to *Gaṅga-dāsa's* capital, where at first—according to the descriptions given by the Sultan's companions (*Nānabhūpa*, *Virama*, *Bhīmabhūpa*, and *Khāna Munāra*)—it carries everything before it, the assailed king, with his family and troops, being thrown back into the hill-fort and closely invested.

Act vi. (beg. fol. 80a). Whilst, however, the Sultan's troops take a rest, the king, having conferred with his general *Raṇadhīra*, suddenly makes a sortie, and routs the enemy. The Rājā himself encounters *Nānabhūpa*, who turns to flight; whereupon *Virama* comes to meet the king, but after some exchange of taunting words, the end of the act is lost in foll. 90–92.

Act vii. (incomplete at beginning). *Virama* produces a plan of the hill-fort (which he has obtained from his *Purohita* who had once stayed there, receiving rich presents from *Gaṅgadāsa's* mother, *Bhāmāmbā*), and enters into a minute description thereof in 30 *ślokas*. The Sultan, spurred on by the glowing account of the place, makes another effort to retrieve his defeat, but falls from his *paṭṭahastin*, which then is killed by a stone from the ramparts, whilst he himself only succeeds in saving himself by mounting a horse and taking to flight amidst the jubilant rejoicings of the besieged.

Act viii. (beg. fol. 101b). *Raṇadhīra* points out to the king the spot where the Sultan has halted with *Virama*. The latter bids his master take heart :

वीरमः । पातसाह चिता न कर्तव्या । ज्ञानैः कंचा ज्ञानैः यथा
ज्ञानैः पर्यंतमस्तके (I cf. Böhtlingk, Ind. Spr., 6390) इति नीतिर्विचारणीया । प्रथमतो मय्य देज्ञा
विध्वंसनीयाः । ततः परिशील्यतया मयमेव परिपक्षं
गलितं प्रोचुषुषफलमिव (दुर्गे marg.) करं कनेचति ॥

सुरचायः । तत्प्रपम्मेव पत्नीदेशराजधानीं करेडों मुलिवा-
डेटेपुरादिदेशयानान् विध्वंसयितुं मुलाकदिरमिदामदो-
प्रमुखाचनारिंशतहृष्टाच चाराः प्रस्थाविताः ।

वीरमः । तत्तापु कृतं नीतिरहम्यविदा पातसाहेन । इति प्रथमं
करोति ॥

नेपथ्ये कलकलः । दुर्गस्योपरि जयपताकाः । जितं जितं
सनकालेन (?) भोजनं च मध्येषतिवनं । चत्वारिंशत्तहृष्टाच
यवना विनिपातिताः ।

देपुरे निहताः केचिन्नेपिभ्यग्ना जलोत्तरे ।

हताश्चवारास्तुरगा नीताः पत्नीनिवासिभिः ॥ ३९ ॥^०

Whilst the Sultan is lamenting the slaughter of his troops, *Virama* points out to him how a body dispatched by him has gained possession of part of the rampart of the fort (करेचर-
शिशिरपश्चान्मार्गेण . . . नग्नटाः पावकदुर्गमाहटा एव). But presently *Gaṅgadāsa* himself, becoming aware of the fact (चाः शचवो विववज्ञोदुर्गेपरितरशिश-
रमाहटा एव. वीरमेणादुष्टपूर्वेण मार्गेण पावकपरितरशिश-
रमारोहिताः स्वभटाः), throws himself against the assailants and forces them back. The Sultan then threatening the king that he will yet bring him to his knees, the latter jeers at him :—

राजा । विहस्य । निस्सारध्वनिः झुबुनितावजोमज्ञेलयोल्लखा
प्रतिध्वनति यथा भवन्मुखे भवादृशी विकल्पनता युक्तेव ।

यस्य वल्लेयितान्योर्गलितं स जात्मानं न वल्लेयेत् ।

वल्लेयीयगुणाभावात्स नो यस्य स वल्लेयेत् ॥ ४१ ॥

भवत्यौरुवं भवता किं वल्लेयीयं । तत्प्रत्यक्षं एव वीरसूते ।

सुरचायः । दुर्गबलेन वल्लसि ।

राजा । गजाश्चकटकबाहुत्याहलसि । यदि निजमुजबोलेनो
वहसि तदेकाकिनो युष्माव । उभवसैने पिलोकवता ।

सुरचाणः । काकतालिकान्यायेन जयं ग्रामो ऽस्ति । तेन गर्वं
वहसि । त्वपूर्वजस्य हम्मीरस्य हठिनः का दशा जाता ।
सा त्वया नाकथिता प्रायेण ।

ममापकारिणः सर्वान्प्राप्तिनो रक्षतस्त्व ।

त्वपूर्वजस्य भविता हम्मीरस्य दशा हठात् ॥ ४२ ॥

राजा । शरणागततरुक्षार्थं यत्स्यात्तज्जीविताधिकं ।

तदेव जीवितं मन्ये येन संजीव्यते ऽस्मिन् ॥ ४३ ॥

सुरचाणः ।

मुंचाभिमानं सकलं यथान्ये पृथिवीभुजः ।

दत्त्वा निजमुतां मलं राज्यं कुरु निरामय ॥ ४४ ॥

राजा । इतरनृपतिकन्यावन्ममाप्यात्मजां यद्

यवननृप विलासिन् याचसे तद्वदामि ।

भवति तव किमाभिः प्राकृताभिः प्रमोदः

समिति मम कृपाणो देव कन्यां ददाति ॥ ४५ ॥

नेयथ्ये कलकलः ।

पावस्य दक्षिणं भागमारुढा नानभूपतेः ।

पञ्चयः पातिताः पृथ्व्या तत्रस्थैः पावरक्षकैः ॥ ४६ ॥

The Sultan then resolves to make one more effort to take the fort; and at the moment when his troops approach, there also arrive there some of the king's *grāsinaḥ*—those mentioned, in Prākṛit, being *Khemaṇo, Cāhuā-ṇarāula Udayasimho, Gaṅgaḍokio, Khemaṇaputto Avaghaḍo, Udayasimhaputto Ajjuṇadeo*—to seek shelter in the fort; and they ask to be allowed to join in the fight [तवोपकारचङ्छानामस्माकमधमार्थेता । त्वत्कार्ये व्ययितैः प्राणैरस्माभिः साधनीयते ॥] The king, however, thinks it his duty to fight for them; and when his general reports that the Sultan, with *Mīra Saudāgara (suratrāṇapṛāṇasamah)* in front of him, and *Nānabhūpa* and *Virama* by his side, are advancing, he boldly issues forth from the gate. This leads the Sultan to assume that the king's resources must be at an end: यदयं दुर्गाधिपो दुर्गाव्रिगीत्य युध्यति तदस्य धनधान्यादिदुर्गनिर्वाहसामग्री हम्मीरस्येव व्ययितेति लक्ष्यते । अयते च महान्प्रायः व्ययो ऽस्य ।

चत्वारिंशत्सहस्राणि प्रत्यहं भुञ्जते गृहे ।

मनुष्या गङ्गादासस्य पञ्चैकै दशशतानि च ॥ ५२ ॥

After a few more syllables [शरणागतया(सिनः)] there is a break, foll. 114–118 being wanting, and a leaf marked 114, written in a large sprawling hand, not carrying on the text. But apparently *Virama* must have remarked that *Gaṅgadāsa's* stock of supplies is by no means nearing its end, seeing that the conversation proceeds (on the supplied leaf):

सुरचाणः । तत्कथं त्वत्कर्णपथमागतं ।

वीरमः । राज्ञौ तत आगतेन ब्राह्मणेन कथितं ।

सुरचाणः । तत्कथं ।

वीरमः । मंत्रिभिः प्रत्यहमेतावज्जो धान्यं न दातव्यमित्युक्ते राज्ञा गङ्गादासेन निंबकुठारिशिवराजकुठारिणावाहूय पृष्टं कुठारे कियद्धान्यं विद्यत इति । तदा निंबानुजेन शिवराजकुठारिणेदमुक्तं । स्वामिन् संख्या तु न ज्ञायते ॥ परं तु यथा यथा धान्यराशयः प्रत्यहं लोकेभ्यो दीयते तथा तथाधिकाधिकं पूर्यते ।

महाराजस्य धर्मेण नित्यं यद्यद् व्ययीकृतं ।

वर्धते तत्तदधिकं धनधान्यादिकं वसु ॥

इति तद्वचनमुपयानंदिता राजा । अतो धनधान्यादिषु न विचारः ।

On fol. 119, the Sultan is informed by a messenger that a large hostile army (probably that of the Sultan of Mālava) is advancing on Ahmadabād, whereupon he resolves to beat a hasty retreat at nightfall. This being done, *Gaṅgadāsa*, considering it unworthy of a *Kshatriya* to strike at a retreating foe, re-enters his dwelling.

Act ix., written by a different hand, begins (fol. 121a) with an allegorical scene, in which the *Vaitālika*, after singing his morning song, is joined by his sister (*Gaṅgadāsa's*) *Kīrti*—represented as one of the wives of the king (still reposing in the arms of *Jayakamalā*)—and introduces to her an unknown twin-sister of hers (*Mahammadāsāha's*) *Apakīrti*; whereupon the two ladies enter into friendly conversation

(the former speaking in Sanskrit, the latter in Prākṛit), and agree to go and visit other lands; the end of this scene being, however, lost on foll. 128-29.

In the last scene (incomplete at the beginning) the king and queen (attended by the *Vidūshaka* and *Jayalātā*) betake themselves to the sanctuary of the goddess to offer their homage. The end is, however, wanting again on foll. 133-35, the last leaf containing the incomplete colophon: [इति श्रीगंगाधरकविरचिते गंगदास]प्रतापविलासनामनाटके श्रीमहाकालीप्रसादो नाम नवमोःकः ॥०॥ to which another hand has added the statement: वैद्यवरश्रीभाभाजीमहत्तमानां पुस्तकमिदं ॥

Though somewhat clumsily constructed, and rather rambling in its dialogues, the subject-matter and the treatment of it are of sufficient interest to make one regret that the MS. is so defective and so little correct, especially in the Prākṛit portions. Here and there passages are marked as to be omitted in such a way as might almost lead one to suspect that it was the author's own copy.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, App., p. 46. [GAIKAWAR.]

4195.

1831. Foll. 40. Size 11½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mukundānanda, a dramatic composition, in one act, of the *bhāṇa* kind, by *Kāśīpati Kavirāj*.

It consists of fictitious, chiefly amorous, conversations between the actor (*Bhujāṅgaśekhara*) in the character of *Kṛishṇa* in *Vṛindāvana*, and imaginary interlocutors—as *Vasantaka* (*vayasya*), *Mudgala Bhaṭṭa* (a *paurāṇika*), *Mayūra* (*vayasya*), and a number of damsels

(*Marālikā*, *Līlāvatī*, *Lavaṅgikā*, *Mallikā*, *Candrikā*, etc.)

It begins :

बंदे बंदारुनंदारमिदुभुवननंदन ।

जर्मदानंदसंदोहचंद्र मिथुरानन ॥ १ ॥

कंठालिगनमंगलं चनुकुचाभोगोपभोगोत्सवं

ओलीसंगमसीमगे च सतते सतप्रेयसीनां पुनः ।

प्रार्थनं को व्यभितीर्थयेव यमुनाकुले बलाहः स्वयं

गोपानामहरकुलनिचयं कृष्णः न पुष्पानु नः ॥ २ ॥

The work has been printed at Madras (1882), and in the *Kāvya-mālā*, no. 16.

It ends :

कृतिं लसदलंकृतिं रसविदो युधा ये नम

प्रसन्नहृदया दयानलधरो बहुकुर्वते ।

तदीयपदपद्मयोरयमयं प्रणामांजलिः

सरोजमुकुलाकृतिः शिरसि संतते न्यस्यते ॥ २५६ ॥

इति श्रीकाशीपतिकविराष्टिरचितो मुकुदानंदनामात्रं निज-
भाषः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4196.

274. Foll. 42; size 11 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1-26 written in a large clear hand, about 1650 A.D.; eight lines in a page; foll. 27-42 in a smaller, slanting hand, in 1706 A.D.; twelve lines in a page.

Śṛīṅgāravāṭikā (or *Śṛīṅgāravāpikā*, as it is frequently called in the MS.), a play (*nāṭikā*), in four acts, by *Viśvanāthabhaṭṭa Kavi* (pupil of *Dhruṇḍhirāja*), son of *Mahādevabhaṭṭa Sūri*, grandson of *Viśṇubhaṭṭa Kovida*, and great-grandson of *Haribhaṭṭa Paṇḍita*, of the *Cittapātana* family.

The subject of the play is the love of the young king of Avantī, *Candraketu*, and *Kāntimatī*, daughter of king *Ratnapāla*, of *Campāvatī*.

It begins :

यच्चै रचिता जयति जगति ग्रंथा हि ते यान् क्षणं
दृष्ट्वा मस्तकपूर्णं वितनुते वागीश्वरो ऽपि स्वयं ।
तस्मै वैदिकतात्रिकाध्वरविदे श्रीदंडिराजाय¹ मे
विश्वस्मिन् स्थिरकीर्तये ऽस्ति² गुरवे सद्बुद्धिदाने नमः ॥१॥
चंचङ्गेणजटं नतोन्नतलसङ्घर्षणहोरप्रभं
हेमाहेयविभूषणं करिवरात्त्वग्दिव्यवासोऽर्चितं ।
किं ब्रजेति विवादमत्र विदुषा हर्तुं यदेकीभवत्
तल्लोकत्रयमंगलं विजयते द्वंद्वं किमप्यद्भुतं ॥ २ ॥
सेवा यस्य निजे गृहे हृदि तु सा सा चोपविश्य स्मृतिः
कालं सापि न चेहते न हि च काप्यत्रास्ति निबन्धता ।
यत्तस्यास्तु फलं तदिन्द्रपतिभिः स्वर्वासिभिर्दुर्लभं
लभ्यं तच्च विनैव याचनमसौ त्वां पातु लक्ष्मीप्रभुः ॥ ३ ॥
नाद्यंते मूत्रधारः । प्रवेशं नाटयित्वा । भो भो भरतपुत्राः ।
अलमतिविस्तरेण । अणुमात्रं श्रूयतां । श्रूयतां समस्त-
भरतसुतसमाराधितचरणकमलकमलाकराभिधाननाट-
काचार्यान्तेवासिनो रमणीयं मम वाक्यमिति । अद्याहं
परममहिमपरमात्मपादपद्मालयद्वन्द्वनिर्द्वन्द्वभक्तिमकरंदा-
स्वादनसदामोदमानमहोदारमनोमिलित्देन^० --- श्रीमहा-
राजाधिराजश्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञप्तोऽस्मीति । भो भो
कमलाकरातेवासिन् (१०सि-)^० श्रीविश्वनाथकविविरचिता
चंद्रकेतुमहीपालचरित्रविराजिता शृंगारवापिका नाम
नाटिकास्तीत्यस्माभिर्बहुदिनं श्रूयते । तदद्य सुमतिना
त्वया सा विस्तीर्णोऽस्मिन् सुवर्णनिर्मिते सभामंडपे गीत-
वाद्याद्यैरभिनेतव्येति । अस्ति च तेन चित्रपावन-
जातीयेन निखिलमहाजनसमाजसमानितहरिभट्टपंडित-
प्रपौत्रेण प्रतिदिनं वेदवेदांतादिसकलशास्त्राध्यापनकृत-
कालक्षेपणस्य विष्णुभट्टकोविदस्य पौत्रेण निरंतरं
श्रौतस्मार्तानुष्ठानपरायणमतिश्रीमहादेवभट्टमूरिसुतेन
श्रीविश्वनाथ[भट्ट marg.] कविना सास्माकमनुग्रहबुद्ध्या
पाठिता समर्पिता च । यस्य किल ग्रंथारंभे सकलर-
सिकलोकान् प्रति कात्यायनीप्रार्थनापूर्वकमियं वाचो
मुक्तिः । यथा ।

इमं निबन्धं सुगमं करोतु सा

शिवा दरिद्रस्य ममोदितं मुखात् ।

यया कटाक्षैरवलोकनैर्निजैः

पतिः पशूनां जगतीपतिः कृतः ॥ १ ॥

तथा च ।

नाटिकां शुचिरसस्य वापिकां नायिकामिव मनोविनोदिका ।
वीक्ष्य वीक्ष्य तरुणा इमां मुदा वासरानपनयंतु सर्वदा ॥ २ ॥

तदहं गृहं गत्वा गृहिणीमाहूय यावत्तया सार्धमुक्ति-
प्रत्युक्तिभिः कृत्वा सभासदां पुरतो मधुमधुरिममधुरतम-
वर्णयाः कथायाः प्रसंगं करोमि तावद्भवतो ऽपि यथा-
मदुपदेशं विरचितविधिवेधधारिणो भूत्वा चंद्रकेतुमही-
पालभूमिकानयनपूर्वकं प्रवेशं नाटयंतु ।

इत्याज्ञाप्य किंचिदंतरं गत्वा नेपथ्याभिमुखमवलोक्य गृहिणी-
माकारयति । आर्ये इतस्तावत् ।

प्रविश्य नटी । अज्जउत्त एस म्हि । आणवेदु अज्जउत्तो किंणि-
मिहं अज्जअणे (!) आहूद् म्हीत्ति ।

मूत्रधारः । आर्ये विष्णुसिंहं कुमारं पुरस्कृत्य शृंगारवापिका-
भिनयप्रदर्शनार्थं श्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञप्तोऽस्मि¹ ।
तदद्य मम वचनेन विरचितविधिमंडनाया अस्यां
राजसभायां प्रविष्टायास्तत्रभवत्या भवत्या मधुमधुरसु-
कुमारतरवचनविलासैरेवमेवं भवतु । तथा हि ।

अद्यासौ बहु मोदतां कविरमो शृंगारवापीं तथा

गाहतां नृपसूनुवः सुखवशाद्वाचिर्नृजेन्मूक्षतां ।

गंधर्वा भवदीयगायनकृता गच्छंतु ते लज्जताम्

अस्माकं जगतां त्रये ऽद्य महती कीर्तिश्च संजायतां ॥०--

सूत्र^० । आर्ये अलमलमनया चिंतया इममेवार्थं साधयितुं ।
कणीटकदेशे चंद्रकेतुबालमहीपालानंगजीविकाराज-
कुमारिकाविवाहघटकप्रधानपुत्रगुणराशिमित्रवत् मया
प्रेषितोऽस्ति स्वकीयश्चंदनंदनो नाम नटः ।^० -- । आर्ये
श्रूयतां तावत् । अस्ति दक्षिणस्यां दिशि श्रीशोभासंपन्नं
सकलजनरंजनक्षमं राजधानीद्वयं । एकाऽवन्ती नाम
नगरी । अपरा च चंपावती नाम । तयोर्वन्त्याः
पतिस्तावद् विजयकेतुपुत्रश्चंद्रकेतुनाम सौंदर्येणापरो
मदन इव । स च प्रथमे वयस्येव राज्यं प्राप्य बुद्धिसागर-
नाम्नि पितुः प्रधाने सकलं राज्यभारं निधाय स्वयं
तत्पुत्रेण गुणराशिना सह सख्यं कृत्वा नानाविध[कौतुक
marg.] विलोकनतत्परो बभूव । चंपावत्याः पतिस्तावद्
रत्नपालो नाम महीपालः । तस्य [शृंगारवापिक
marg.] नंगजीविकास्परपथीया कतिमती नाम
कन्या । सा पूर्वजन्मनि जलदेवतासीत् । कदाचिद्ब्रूणो

¹ श्रीभुंदिराजाय MS.

² Thus corrected *alt. manū* for orig. गतकीर्तयेऽस्तु

¹ Thus corr. for orig. शृंगारवापिकाभिनयावलोकनार्थ-
मुत्कीर्तितोऽयं श्रीरामसिंहाख्यो महीपालोऽस्ति ।

राजा जातापराधी तामिति शप्त्वा पश्चात् ज्ञापीतं
च कृतवान् त्वं मनुष्यलोके मानुषी भव । तत्र च
पातिव्रत्येन पतिं समाराध्य पुनः स्त्रीं प्रकृतिं प्रापेति ।
सा नवनीतकंठी पितुर्गृहे शुक्रपक्षचंद्रकलेव वर्धमाना
सती सखीभिः सार्धं सर्वमंगला देवालयसमीपे शृंगार-
वाटिकायां खेलंत्यासीत् । कदाचित्स चंद्रकेतुः राजा
जनानां वदनात्तस्याः सौंदर्यं श्रुत्वा गुप्ततयैव तत्प्राप्त्यु-
पायतत्परमनस्को बभूव । सापि च तस्य सौंदर्यं श्रुत्वा
तन्मनस्का बभूव । एवं तयोः परस्परं परोक्षानुरागे
वृद्धिं गते सति कदाचित्स चंद्रकेतुः क्षितीशस्तामवलो-
कयितुं स्वमित्रं गुणराशिं प्रेषितवान् । ततः स गुण-
राशिश्चंपावत्यां गत्वा शृंगारवाटिकायां बाललक्ष्मीमिव
क्रीडन्तीं तौ विलोक्य पुनरवतौ प्रति समागत्य चंद्रकेतवे
तस्याः श्रुतानुभूतास्मस्तान्गुणान्कथयाम्बभूव । ततः स
राजा चंपावत्यां कश्चित्सिद्ध आगतो ऽस्ति तस्य दर्शनं
कर्तव्यमिति व्याजमुत्पाद्य चंपावत्यां गत्वा सर्वमंगलायाः
प्रासादनिकटे निवासं चक्रे । तत्रैव निकटवर्तिनि
वटुकभैरवमंदिरे पुरैव गुणराशिमित्रेण स्थापिताया
मुंडमालानामसिद्धिन्या बुद्धिकौशलेन कार्यसिद्धिं कृत-
वान् ।

नटी । अज्ज । अलं अग्रे कथणेण एदिणा ज्जेव मए सज्जो वि
नाडिसासण्यो (v. १०) अवगदोऽप्योक्तिः ।^{१०}

सूत्र^० । आर्ये किं बहुना । श्रूयतां ।

आसीत्सूर्यकुले मनुष्यमनिभः श्रीमानसिंहाभिधो
राजा रंजितपंडितेन्द्रनिवहः सिंहोपमो विक्रमे ।
कीर्त्या सर्वदिगंतनित्यगतयाप्यासन्नया सर्वदा
कर्णे श्रीबलिभोजराजगणनाकाले पुरा कीर्तितः ॥११०॥

तस्मात्कीर्तिसितीकृतत्रिभुवनात् श्रीपृथ्वीमण्डवद्
भूमौद्राहुजशालिनः किल जगत्सिंहः कुमारो ऽभवत् ।
सर्वान्यो युवराज एव वशयामासारिसार्थान् यथा
मार्तगान् सृणुरोजसाऽऽजिशिरसि श्रीकार्त्तिकेयोपमः
[॥ ११॥ ०६ ॥

तस्मिन्वर्द्धिमुखोबुजेषु मधुरान् श्रीसाधुवादाविजान्
धृत्वा वासवमिवती सति गते तत्पुत्र उर्वीमिमो ।
शासत्सन् श्रुभुभेतरामिह महासिंहाभिधः संपदा
यश्चासीद्धनदोपमो गुणिजनग्रामप्रदः सर्वदा ॥ ११ ॥ ०६ ॥

तस्मान्मानिजनादिनाश्च उदमुद्राहो महामानवान्
राजा रामदुहारचारुचरितो विचमभरामुवच ।
नास्मा श्रीमयसिंह इत्यविहितो दानेषु कवीधिको
बुद्ध्या विचशिशिर्द्धिनंदनसमः सिंहोपमो विक्रमे ॥ ११ ॥
तस्याशेषाचलेशाचिंतपदसरकोः श्रीमुपमोपमाया
केचित्तर्किसभायां कतिचन विनुधाः साव्यपातत्रले च ।
केचित्साहित्यशास्त्रे तत इतरबुधाः श्रीतवीगे च ज्ञास्ते
व्याख्यायावाप्यमाने निजवसतिगृहे वानवतश्च जग्मुः
[॥ १० ॥ ०१३ ॥

सूनुस्तस्य सुपाथोवोदितमुपाधामोपमो दीर्घभिर्
भूमौद्रस्य जयन्तवचनयनोः पिशोः महानंदकृत ।
राज्यं प्राप्य पुंरुखा इव परः श्रीरामसिंहाख्यया
यः ख्यातो भुवि विक्रमाचितभुजः श्रीपावतीपुत्रवत् ॥ ११ ॥
अहो विविधमंगलालसदनंतकेतुप्रभा
प्रभूतकविसकुला बहुविधैर्बुधैरुज्ज्वला ।
दिवं हसति यासभा सकलशास्त्रसाहित्यवाग्-
विवादमुदितांतरेड्विजपतिवर्जैरचिता ॥ १५ ॥
येन श्रीब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने स्वर्णपृष्ठीप्रदानं
चक्रे कस्मिन्निज्जास्तेऽप्यतिथनिन इह क्षांतरालेष्वभूवन् ।
दृष्ट्वा ये रुक्ममालोकितामपि न न तच्चिचमेतनु किंतु
ब्रह्माप्यन्यं वदान्यं सृजति न तमिं वीक्ष्य वीरकमान्यं
[॥ १६ ॥ ०१८ ॥

वीरैर्जुनहिंदुसिंहसबलानंदोपसिंहोद्भट-
अहो श्रीहरिसिंहरावलजयसिंहादिभिः सेवितः ।
यं दृष्ट्वा समरे सपत्नपूतना संवस्य भावानयो
धत्ते ऽष्टावपि सास्त्रिकान्नववधूतुत्यं प्रगल्भाप्यते ॥ १२ ॥
[०२२ ॥

नटी । श्रुत्वा सानंदं । अज्जउत्त जइ एव तां संपुजो ने सज्जलो
पि मणो होप्पीजि ।
नेपथ्ये । शंसवाद्यानंतरं । साधु रे भरतपुत्र साधु कः सदेहः ।
एतादृश एवायं^० श्रीरामसिंहाख्यो महोपालो ऽस्ति ।
तद्वयमपि किमेतस्य पुण्यशीलस्य दर्शनेन चक्षुः फलं
नानुभवियाम इति ।

सूत्रधारः । श्रुत्वा । आर्ये तत्किमिति विलंबसे । आगता एव
किलैते चंद्रकेतुभूमिपालभूमिकां पुरस्कृत्य मदीया नटाल-
दावामपि त्वरितमभिलषितकार्यसिद्धये व्रजाव इति
निष्क्रांती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति विरहावस्थां नाटयन्मनस्यो राजा सविदूषकः ॥
राजा । सर्वतो विलोक्य । आत्मगतं ।

¹ The MS. omits the number of v. 6, and is consequently one figure short from here.

जाने यद्यपि तां सुधाकरमुखीं प्राप्स्याम्यहं स्वल्पकैर्
 एवाहोभिरिदं तथापि हृदयं प्राप्नोति नो निर्वृतिः ।
 यत्सत्यं ब्रुवते जना विरहिणी सर्वे हि दुःखायते
 नो चेत्सर्वमुखप्रदा कथमियं ज्योत्स्ना भृशं मां दहेत् ॥१॥०

The king tells the *Vidāshaka* how in a dream he has seen *Kāntimatī*, the beautiful daughter of *Ratnapāla* of *Campāvati*.

Act II. The chief minister's son, *Guṇarāṣi*, just returned to *Ujjayinī* from *Campāvati*, tells the king that *Kāntimatī* is in love with him, whose praises had been constantly sung by those around her. Her father, seeing his daughter pining away without any apparent cause, had in vain summoned wise Brāhmins, physicians, Siddhas and others to cure her, till at last the *Siddhinī Muṇḍamālikā*, who was reported to have effected numerous cures, made her appearance and took up her residence at the shrine of *Sarvamaṅgalā* in the *Śṛiṅgāravāṭikā*. He advises the king to pay a visit to the king of *Campāvati*, and consult the *Siddhinī*.

Act III. The scene is laid partly at the *Śṛiṅgāravāṭikā*, where the wise woman tells her pupil *Jaṭālampatā* about *Candraketu*, who had once shown her great respect; and partly at the court of *Ujjayinī*, where the king receives reports and makes preparations for his journey.

Act IV. *Kāntimatī* visits the *Siddhinī*, and is told by her that *Candraketu* is coming. During his stay, the latter resides at the *Kanakaniketana*, whence he views and describes the city. He also pays his respects to *Muṇḍamālikā*, who ultimately brings about the desired union.

It ends :

गुणराशिः । महाराज सत्यं तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

पश्यस्त्वैलोक्यमेतत् सुरनरभुजगान्ध्यापयन् स्वस्वकर्म-
 ख्यायात्पारुह्य हेमं रथमतिजविनं सप्तनामाश्रितं(?)नं यः ।
 स त्वामात्मोच्छतेजोमहिमहतमहाध्वातमालो विवस्वान् ।
 पायान्मित्रोऽप्यमित्रो निजजनविपदां संविदां संप्रदाता ॥९॥

वर्णाश्रित्वार एते निजविहितपथेनात्मशक्त्या तुरीयाम्
 आराध्याराध्य विद्यां विषयमुखभृतां भुक्तिमादौ लभतां ।
 पुत्रान्पौत्रान् पृथिव्यां सकलगुणगणालंकृतान् स्थापयित्वा
 पश्चान्मुक्तिं श्रयतां श्रुतिशतगदितां सच्चिदानंदरूपां ॥ १० ॥

यो जाया खलु चित्रपावन इति ख्यातस्तथोपाख्यया
 विख्यातो भुवि रानडा इति जडाज्ञानापहानौ कृती ।
 तस्य श्रीकविविश्मनाथविदुषो [५]दोषोऽङ्गितैषा कृतिः
 कुर्याच्चेतसि संमदं बहुविधं संख्यावतां संप्रति ॥ ११ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ चतुर्थोऽङ्कः ॥ इति श्रीचित्रपावन-
 जातीयरानडोपनामककविविश्मनाथभट्टविरचिता शृंगारवा-
 पिका नाम नाटिका काश्यां परिपूर्णा संवत् १९६३ समर
 अगहन वदि अष्टमी ॥

Wherever the full title of the play is given in the margin (viz. foll. 1, 2, 6-8) it is called *Śṛiṅgāravāpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

4197.

144. Foll. 38; size 14 in. by 3 in.; good Bengālī handwriting, of about 1750 A.D.; four lines in a page.

Kautukaratnākara prahasana, a comedy, in one act, composed for the delectation of the people during the celebration of the Spring festival (*vasantamahotsava*, *vishuvamahotsava*)—by one bearing the surname of *Kavitārka*, son of *Vāṇīmātha*, and court chaplain of *Lakshmaṇapati*, or *Lakshmaṇa Māṇikyadeva*, son of *Gandharva Māṇikyadeva*, of *Bhūluṅgā-rājadhānī*.

It begins (with the verse-numbers supplied):

भूतैराकृष्टवस्त्रामुरसि करहति कुर्वतीमानताङ्गीं

दन्तैर्दृष्ट्वा रसज्ञां जघनगुरुतया प्रस्खलनीं द्रवनीं ।

पश्येतां दक्षपत्नीमिति सुरसरिता जल्पिते सोपहासं

तां वीक्ष्य स्मेरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥१॥

अपि च । कोदण्डकर्पणविधौ श्रुतिमूलसङ्गी
भङ्गीं दधत् अवगभूषणपङ्कजस्य ।
चित्रिकृतो मधुकरीरिव नीलरत्नैः
पाणिः पुनानु गिरिराजभुवो जगन्ति ॥ २ ॥
नान्यन्ते सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समनादवलोक्य ।
अहो सकलसामाजिकानां हृदयानि कौतुकजलनि-
मग्नानीव लक्ष्यन्ते । तथा हि ।
स्मितविदितरदालीमौक्तिकश्रेणिरौचि-
र्विदलितभुवनानन्ध्वानधाराः समन्तात् ।
विकसितमुखपद्मसूहसौरभ्यपुञ्जैः
कवलितसकलासाः (०शाः) सभ्यसंघाः स्फुरन्ति ॥ ३ ॥
अद्य तावन्महाविषुवमहोत्सवे विहितबहुविधवितरण-
भूदेवभूरिभोजनप्रमुखवैदिककर्मकलापेन समधिरुद्रप्र-
सादेन पृथिवीपुरोहितेनादिष्टोऽस्मि कस्यचित्परिषदा-
राधनपटुतरस्य प्रहसनस्याभिनयाय । तत्समीहितं नः
संपन्नं । तथा हि ।
आज्ञा नरपतेर्यत्र सभा चेत्तत्र सादरा ।
समीहितमतः किं स्यान्मादृशां नाट्यधीमतां ॥ ४ ॥
तन्निजगेहिनीमाहूय महीमहेन्द्रस्यादेशं संपादयामि ।
इति नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये निजचरणमनु-
मञ्जोरशिञ्जितमुखरितां रङ्गभूमिं कुरु ।
प्रविश्य नटी । एषा म्हि । आनवेदु अर्जुने (०. अञ्जो) ।
मूत्र० । आर्ये आज्ञापितोऽस्मि राज्ञा कस्यचित्परिहसनस्या-
भिनयाय ।
नटी । अञ्ज केण गुम्या (!) ।
मूत्र० । स्वगतं । सकलदिङ्गारीमलयजमखडनायमानयशःप्रसरो
ऽप्येष धरणीनायको विदितः प्रियया । अथवा कुलज-
नानां पतिपरायणानां मनोनम्यत्र (? मनास्यत्र) विस्फु-
रन्ति । प्रकाशं । प्रिये न जानासि । यस्य हि
न्यायादियन्यवीथीविचरणपटुभिर्भूषिता भूमिदेवैर्
नित्यं भूदेवदेवाचैरतमनुजा भारतीरङ्गशाला ।
रङ्गालंकारभूतातिथिमिलनमहासादराशेषलोका
चाराहो यत्र देवो स्वयमरुणकरी भूलुया राजधानी ॥ ५ ॥
अपि च ।
दानौघैर्वेदुभिर्मलैः सुकृतिनामाशंसनीया स्थितेः
स्वर्लोकादपि सा समुज्ज्वलगुणा विधाजते भूलुया ।
यस्यां मूरकुलाम्बुधेः समुदिताः कल्पदुमा जङ्गमाः
क्षीणीन्द्रा विचरन्ति सन्ति विबुधाचार्या द्विजेन्द्राः शतं ॥ ६ ॥
जनकस्तु यस्य

आसीन्मनोभाषिकरस्य मृत्तिः श्रेयसापचीकृतचारुकीर्तिः ।
शूरान्वयाभ्योनिधिपूरीचन्द्रो गन्धर्वमाशिक्षमहीमहेन्द्रः ॥ ७ ॥ ०८ ॥
भमति युधि करीन्दे तस्य संवदपद्यः
छितिपर इति मोहादयहोद्विषमानु ।
तदनु दशनवीक्षापासादा दुग्धमोऽयं
मुरमदसि सलज्जो वज्रपाणिर्बभूव ॥ १० ॥
स्वयं यस्तु । विनयनृपमखलीमुकुटकोटिरत्नावली-
विशालविशदप्रभाद्यपितपादपङ्कजैः ।
प्रतापमिहरोदयद्रुपितवैरिबोमनिनी-
स्फुरच्चयनकैरवो जयति लक्ष्मणवीरिणः ॥ ११ ॥ ०१३ ॥
प्रिये सकलगुणनिधेरेतस्य भूपालचूडानखेगुणगणकणने
न हि गीर्वाणगुरुरपि पटीयान् । तत्र के वयं वराकाः ।
तथा हि ।
आरोप्यन्ते गुणा ये स्तुतिकविवरेः पूर्वभूमोचराणां
न्यूनं अलक्ष्णस्य छितिकुलमणेः सन्ति नैसर्गिकास्ते ।
आस्तां तस्य स्तुतिः साहजगुणगणाभाषणेऽप्यस्य मन्त्रे
यद्येकः स्यात्पटीयान् दशज्ञातवदनो भोगिनी साधुभीमः
॥ १३ ॥ ०१६ ॥
अपि च । यो ज्यमनवरतमुपचीयमानमुकृतकदम्बसंतर्पकायैमह्यं
रत्नाकरं निर्मितवान् ।
न्यायव्याकरणादिशास्त्रनिवहसाध्यानमध्यन्दिन-
प्रोष्ठानद्युमणिप्रभातिरभितः संतापितानां सती ।
धाराखामवगाहनाय गहनस्वच्छे रत्नेः पुरितः
श्रीमल्लक्ष्मणभूभुजा विरचितः सत्काचरत्नाकरः ॥ १७ ॥
नटी । सविस्मयं । अञ्ज उक्त । ईदृशस्य प्यहसनमन्त्रि जेन
तादिशस्त कविउलगुरुखस्त वेदञ्जसा अस्मनन्दो (!)
मनोविणोद इदञ्जति ।
मूत्र० । अञ्जं विभाव्य स्मृतिमभिनोय । चाकोनायमहात्मनः
सुकृतिनो विद्याविवेकसमापेदीदायैगभोरत्नामुज्जना-
कारुख्यवारोनिधेर्भूमोदेवमणेः सुतस्य कृतिनः सत्काच-
रत्नामुधिरास्ते श्रीकविताकिंकस्य सरसः कश्चित्प्र-
चन्धोत्तरः । तथा हि । एतस्य हि प्रज्ञानिर्जितनाक-
नागरगुरोरधिगतसकलशास्त्रार्थतत्त्वस्य कविकुलशिरो-
माशिक्षमेदिनीपतिनिबहमुकुटमरोचिरश्रितपदनसरस्य
पुरोधसा तेन विरचितं कौतुकरत्नाकरं प्रहसनमेवाव
पटुतरमित्याकलयामः ।
नटी । अञ्ज । एतद् दोलाजाद (? दोलाचदे) ने हिचयं ।
मूत्र० । प्रिये न जानासि । स्वयं सकलरुमुवदिश्य कारित-

गुणसंख्यस्य (? ०षष्ठस्य) जनस्यानतिशायितो ऽपि गुण
उपदेशकानां परां प्रीतिमुपादयति । तथा हि ।

स्वयं खेहेन सिकस्य शाखिनः कुसुमं यथा ।

आनन्दयति सेक्तां तथा नान्यतरुद्वयं ॥ १८ ॥

अथ नरपतिकुलमुकुटमणिश्रीलक्ष्मणमणिकदेवस्य
[पाद]पद्ममेव प्रमाणं । तथा हि ।

सभ्याः सदैव कलयन्ति काव्ये

दिशन्ति दोषान्प्रियुनाः प्रयत्नैः ।

मधूनि पुष्पे मधुपाः पिबन्ति

कुर्वन्ति कीटाः किल वृत्तवेधं ॥ २३ ॥^०

The comic figure of the piece is a silly king, *Māna*, whose queen has been abducted, and who relies for her recovery on a lot of imbeciles and knaves who possess his confidence. The nature of these characters is sufficiently indicated by their names. There is *Kumati Deva*, the minister; *Aśubhacintaka*, the astrologer (*daivajña*); *Ācārakālakūṭa*, the priest (*vipra*); *Pracaṇḍaśephavarvara*, the spy; *Suśilāntaka* *Daṇḍapāṇi*, the overseer of the harem; *Samara-kāra*, the commander of the army; *Ajitendriya*, the guru; *Vyādhivardhaka*, the physician (*vaidyā*); and *Kapaṭaveśadhārī*, the *brāhmaṇa*, who is accidentally revealed as the abductor.

Of Prākṛit, the play contains only the few conventional phrases and a song assigned to the actress in the prologue.

It ends :

आचार^० । देव भूयः किं ते प्रियमुपकरोमि ।

राजा । अतः परमपि प्रियमस्ति । तथा हि ।

त्वं चाचार्यवर स्वकीयनगराचारे नियुक्तो मया

सञ्चक्राशनमिच्छिताम्बुचसुरा(?०तुरा) प्रीताखिलैर्बान्धवैः ।

प्रामाण्यतरङ्गिनी च कुलटीरूपैर्जगन्मोहिनी

नीतो ऽयं कपटी गुरुर्मम गृहं देवीं गृहीत्वा मुदा ॥

तथापीदमस्तु ।

पृथ्वीविस्तारशम्यां जनयतु विदधेवराजः सुवृष्टिं

भूदेवैश्चक्रेमाखिलनिहितपुरोडाः स संतर्पितः सन्

क्षीरं सुस्निग्धगव्यो दधतु बहुतरं तद्वत्वे राज्यसंघे

यज्ञैस्तुष्टाः प्रशानां विदधतु निखिलानन्दवृन्दानि देवाः ॥

इति निष्क्रान्ताः ॥ इति कौतुकरत्नाकरनाम ग्रहसनं
समाप्तं ॥ इति रत्नाकरं पुस्तं रामलोचनशर्मेणा । लिखितं
बहुयत्नेन वर्णाशुद्धं त्यजेद्बुधः

For an incomplete MS. of the same work (reaching as far as fol. 28b, l. 3 of the present MS.), see Notices of Skt. MSS., 2nd ser., i., p. 80. [H. T. COLEBROOKE.]

4198.

1120 e. Foll. 12; size 12 in. by 4½ in.; very fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D.; twelve lines in a page.

Vasantatilaka, a dramatic entertainment, in one act, of the *bhāṇa* order; by *Varadācārya*—son of *Sudarśana Kavi*, surnamed *Ghaṭikāśata*—eulogised by the *sūtradhāra* both as poet and as logician. [A.]

It begins :

जयति जगती मातुः स्तनकुंकुमबिंदवः ।

मुकुंदाक्षेपसंक्रांतकौस्तुभश्रीविडंबिनः ॥

It ends :

कांचीपुरीमधिवसन् कमनीयभूमा

कामोऽय एव वरदः कमलालयायाः¹

आकल्पयन्वसुमतीमनुकल्पमेनां (०रंज्यमानां B)

कल्पद्रुमो भवतु (जयति B) कश्चन मानवानां ॥ १४७ ॥

इति निष्क्रान्तास्तर्वे ॥ वसंततिलकभागस्समाप्तः ॥

The work consists of a soliloquy describing the most heterogeneous scenes, one abruptly succeeding the other. The scene is laid in the streets of *Kāñcīpurī* (*Conjevaram*), the abode of crowds of *Brāhmans* and dancing-girls connected with its famous temples; and the colours of the picture are taken from the occurrences of daily life, such as gossiping about the private affairs of casual passers-by, love-making to other men's wives, cock-fights,

¹ कामी स एव वरदः कमलामहोशः B.

snake-catching, stopping of a mad elephant running about, teaching in a class-room, duels, etc. The last scene begins with the arrival, from Hastigiriśikhara, of *Varadarāja*, styled *Hastigiriśa*, i.e. prince of Kāñcīpurī, who comes to grace by his presence the celebration of the *vasantotsava*. On this occasion *Vasanta-senā*, a dancing-girl from Vilāsapura, performs before the king, is admired and liberally rewarded by him, and finally becomes the wife of the actor, *Śrīngārāśekhara*.

The piece is entirely composed in Sanskrit. Editions of the work have appeared at Calcutta and Madras.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, p. 255.
[H. T. COLEBROOKE.]

4199.

3188. Foll. 80 ; size 12½ in. by 8½ in. ; good, modern Devanāgarī writing ; European paper ; seven lines in a page.

The same work. [B.]

Colophon : इति श्रीमद्वटिकाशतविरुद्धश्रीवरदाचार्येण विरचितो वसंततिलको नाम भाणः समाप्तः ॥

The fly-leaf contains the following note :—
“ Copied for me from a manuscript belonging to *Lakhman Trimbakji Gadgil* of Belgaum.

The manuscript is dated Śaka 1709. It consists of twenty-four leaves, about 11½ in. long by 4½ in. broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd August, 1878.

J. F. FLEET, B.C.S.”

4200.

1827. Foll. 6 ; size 12½ in. by 5 in. ; clear Devanāgarī writing of 1812 A.D. ; European paper (watermark 1808) ; 12 lines in a page.

Mithyājñānakhaṇḍana, a short allegorical play vindicating the superiority of the ancient traditionary forms of belief and social state of things ; by *Kavi Ravidāsa*.

It begins :

श्रीदेवी वः सुखायासिलजनजननी पार्वती पावनी स्याद्
वाग्देवी वाक्प्रदासु सुमहिरपि परी निद्रिर्दृष्टिं ददातु ।
रामः कामं निकामं वितरतु सततं धामधामानु(?) ० ॥ नाम
देवचंद्रार्धचंद्रो गजवदनपुतः कीर्तिकीर्तिप्रदो ऽयु ॥ १ ॥

अपि च । सती सनिहितो निजं पार्षदपचद्वरगः ।

स श्रीपतिः परानृष्टिं सर्वसिद्धिं च यच्छतु ॥ २ ॥

नाछंते सूत्रधारः । भो भोः सभासदः सावधानाः नृमुर्ध । इह
सलु भरतसंजडनीभूते गुर्जरप्रदेशे डारवतीपतेः प्रियाव
कविरविदासकृतस्य मिथ्याज्ञानसंज्ञनाभिधस्य नाटक-
स्याभिनयार्थं प्रवृत्तो ऽस्मि । तदाकार्यं नटो ।

सूत्रधारः । प्रिये इतस्तावत्प्रविश्य ।

नटो । अञ्जउत्त किं कर्त्तव्यं ।

सूत्रधारः । प्रिये नाटकमभिनयेत्यमस्माभिः ।

नटो । अञ्जउत्त तं कवज्यं (! किमर्थं) ।

सूत्रधारः । प्रिये भगवद्भक्त्यर्थमेव ।

नटो । केरिसो उण भगवं (कीदृशः पुनर्भगवान्) ।

सूत्रधारः । साः भगवानपि पृच्छते भगवत्या । तथा हि ।

यो मायया सृजति रक्षति इति काले

त्रैलोक्यमेतदखिलं सज्जलाबुदाभः ।

तं श्रीनिकेतममलाबुजपत्रनेत्रं

नावेति कः परमकारुणिकात्पथं ॥ ३ ॥

नटो । सहर्षं । आकाशे कर्णे दृष्ट्वा । अञ्जउत्त किं कलमुहर्दं
सूयदे ।

सूत्रधारः । कर्णे दृष्ट्वा । साः परिज्ञाते । वेदध्वनिरपि पातकं
विधुनोत्यस्माकं पवित्रतरो वीरारण्यकारो ऽपि ज्ञयते ।
अहमिति मन्ये । वेदेः परिवृता भगवती वाग्देवी समा-
गता । यासौ

साक्षात्कूपरगौरा कनकमयमहाकुंडलोच्चासिगता

श्रीमद्दीक्षाप्रवीणा शशधरविशदे रामहंसे निषत्ता ।

विंबोडो पद्मपत्रायतनयनयुगोबुगवज्जोमयुग्मा

होराकारहिनालिषलिललिततनूडाममया मुनाभिः ॥ ४ ॥

वेदाश्च य इते

कपायवरवाससः शशिकरस्फुरन्नुभिः

प्रकाशितद्वंद्वरास्त्रिलककातिगौराननाः ।

गृहीतकनकोत्तमस्फुरितवारिपात्रीरुचाम्

इच्छस्वरुचो वचोऽमृतरसेन सत्सौख्यदाः ॥ ५ ॥

तर्हि वयं सपर्ययं प्रयताम इति निष्क्रांतौ ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टा भगवती वाग्देवी चत्वारो

वेदाश्च सर्वशास्त्रनिपुणपरिवृताः । इतस्ततः परिक्रम्य

वेदाः सरस्वतीं विलोक्य । भगवति संसारसागरतरणि^० । वयं

तु पापहेतुना कलिहलकेन पराभूता विरलप्रचाराः

कृताः ।^० अतो ऽस्माभिः किं कर्तव्यं कुत्र गंतव्यं तत्समा-

दिशतु भगवती ।

वाग्देवी । अथाश्चर्यमिदं । भगवंतो वेदा अपि स्तुतिवाक्यैर्ब-
राकौ मां संभावयन्ति ।^०

Sarasvatī tries successively to associate the *Vedas* with *Vishnubhakti*, *Nyāya*, *Mīmāṃsā*, and *Vedānta*, but they declare themselves likewise infected by the evil influences of *Kali*. Then *Prasastipaurāṇika* is called to the rescue. At the same time appears *Vyāsa Viṭāvatamśa*, with his four female friends *Viṭopadeśā*, *Viṭavallabhā*, *Viṭāṅganā*, and *Viṭavilāsini*, as the representatives of female emancipation; whilst the unsavoury *Kumbhakārī Adhautagudā* also makes her appearance, hailed by the women as their 'mother' and 'teacher' (*upadeshtṛi*). *Viṭopadeśā* then informs her that she has initiated many 'sādhavaḥ' into 'viṭatā,' and introduces her to her own friend *Viṭāvatamśa*, with whose assistance she has accomplished so much, whereupon this worthy pays his respects to the bel-dame. Meanwhile, *Prasastipaurāṇika*, who has been a witness to this scene, makes his remarks upon the strange modern development of womanhood (सहो स्त्रीणां प्रपंचो गहनः); but when they try to indoctrinate a *Brāhmaṇī* with their new-fangled morals, and when she, though at first shrinking with disgust from the suggestion that she should render homage to a *Kum-*

blandishments, he strikes in, and exposes the hollowness of *Viṭāvatamśa's* doctrine of the superiority of pleasure to duty.

It ends: ततो वेदाः सरस्वती च प्रशस्तपौराणिकं साधुवादेन पूजयतः । प्रगटीभूता प्रशस्तपौराणिकोपरि देव-
करच्युता पुष्पवृष्टिः पतति । वेददर्शनेन उत वाग्देवीदर्शनेन
सवितृदर्शनात्तन्मासीव सर्वे पाखंडा विदुताः । भगवती वाग्देवी
वेदाश्च जयश्रिया सेव्यमानाः सकलमुनिगणैः^(०)मुनिगणैः स्तूयन्ते ।
तद्यथा ।

नमो ऽस्तु [ते] देवि सवितृसारदे

नमो ऽस्तु वेदाः सकलेश्वरेश्वराः ।

सञ्जस्त्रसंघाश्च पुराणसंहिता

नमो ऽस्तु वो धर्मपथप्रवर्तकाः ॥ ४६ ॥

वेदाः कुर्वन्तु कल्याणं श्रीरस्तु सद्ने हि नः ।

सारदा सारदा नः स्यात् कारुण्याद्भुतरंगिणी ॥ ४७ ॥

इति श्रीकविरविदासविरचितं मिथ्याज्ञानखंडनं नाम नाटकं
समाप्तं ॥ नवरसवसुशशिवर्धे कान्तिककृष्णदले भूतदिने बुधवारे
सूर्यपुरे विमले । शोथः समजनि शुभुद्भिनतः संतुमलं मतिमंतः
कुर्वन्तो वसुधातलममलं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4201.

1570 B. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.; Bengali handwriting of about 1700 A.D.; 8-10 lines in a page.

Dhūrtasamāgama prahasana, a farce, in two acts, by *Jyotirīśvara Kaviśekhara-cārya*, son of *Dhīreśvara*, and grandson of *Rāmeśvara*.

It begins:

हर्षादम्भोजजन्मप्रभृतिदिविषदी संसदि प्रीतिमत्या

अथवा मौलौ पुरारेदुहितृपरिणये साक्षतं चुष्यमाने ।

तद्वक्तं मौलिवक्त्रे मिलितमिति भृशं वीक्ष्य चन्द्रः सहासो

दृष्ट्वा तद्भूलमाशु(!) स्मितसुभगमुखः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥^०

The little play has been edited in Ch. Lassen's *Anthologia Sanscritica* (Bonn, 1838; not reprinted in the 2nd edition), where (pref., p. xi.) the *Karṇāṭa* king *Narasimha*, mentioned in the prologue as the author's patron, is

identified with the king of that name who ruled at Vijayanagara 1487-1507 A.D.

A leaf is wanting at the end ; the MS. ending with the first pāda of the last stanza :
काले सनतवर्णिणे जलधाराः सस्यैः समृद्धनभराः!

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 281 ; Sylvain Lévi, Théâtre Indien, pp. 252-3.

[H. T. COLEBROOKE.]

4202.

450b. Foll. 8 ; size 8½ in. by 3½ in. ; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D. ; 9-12 lines in a page.

Svarṇamuktāvivāda, the dispute of Gold and Pearl for superiority, treated dramatically, in prose and verse, by *Maheśa Paṇḍita*.

It begins : श्रीमहागणपतये नमः ॥ श्रीवाराहै नमः ॥

अस्ति स्वस्तिमती समस्तनगरीसींदयैपुष्पा गुरी
ख्याता श्रीनगरी गरीयसि गुणैर्गौरीगुरोः पर्वते ।
यत्र स्वर्णमयी सभासु सततं मुक्तामयी च श्रियी
सेवते बलभद्रराजचरणान्मोमसंस्पर्धया ॥ १ ॥

मुवर्णै । इतस्ततः सभ्यकंठकर्णौगुलीष्ववलोक्य सक्त्रोधं ।

भो सभ्याः कथयंतु केयमधमा सार्धं मया स्पर्धते
केयं कस्य सुता किमोयवनिता कार्यं किमस्याः पुनः ।
किं जानाति न मां मुवर्णमखिलैराराध्यमानं सदा
धातून्समिहापरत्र च सुखासाधारणं कारणं ॥ २ ॥ यतः ।

यत्राहं निवसामि तत्र गुणिनः शस्त्रं च शास्त्रं तथा
वस्त्रं चापि विचित्रमत्र सुभगा नागास्तुरंगा अपि ।
नानादेशसमागताः सुचरिताः संतः कियंतो न वा
भस्त्रं भोज्यमपीह वस्तु सकलं नानाविधं विद्यते ॥ ३ ॥

गेहे यस्य वसामि तस्य विविधा वापीतडागादयो
धर्माः शर्मकरास्तनोति सुतुलादानादिदानानि सः ।

स्वगौरोहणकारणानि सकलाः सोमाश्रमधादयो
यागास्तेन नरेण कर्तुमुचिता विद्यापि तस्यैव सा ॥ ४ ॥

मुक्ता । सस्ति ।

ततः ख्यातः स पाषोनिधिरतिमहती रत्नगर्भा च माता
ये ये सौभाग्यवंतो जगति सुकृतिनो नायका मामकास्ते ।
आर्याः कार्यं मदीयं यदिह किमपि वा तद्भवंतो विदंति
क्लीवं कस्मादकस्माद्भवति मयि मुधावर्णमेतत्सुवर्णं ॥ ५ ॥

धाता मे स कलानिधिरितिमुक्ताभूः शिरोभूषणं

या सा मे भगिनी रमा भगवतो वचःस्थलव्यावृत्तौ ।

किं चाहं च समसाराजमकीरकोनभूवाकरी

मुक्तानाम गुणैकधाम सततं निमुक्तोपवृत्ता ॥ ६ ॥

मुवर्णै । भो भो तारासारविचारचतुराः सभासदः कथयिष्ये

मुक्ता नाम मुक्तलोकलज्जा मां क्लीवमिवाभावे ।

मुकुटकुंडलकंठविभूषणैः कटककंकणकिंचित्किंचित्किंचित् ।

पदकपादविभूषणानूपुरैर्जगति संततमेतन्निर्गच्छे ॥ ७ ॥

यदि च शब्दक्लीवतामात्रेण सेवा रंटा समस्यकल्पने मां

क्लीवमिवादिष्यते तर्हि निमित्तलज्जामनकस्य जलजः

क्लीवता कथं नापादयेत् । किं च । दारदेवप्रवृत्तानां

पुनर्पुंसकस्त्रीलिङ्गत्वे अपि तज्जदानी न तज्जिगतेति

सुप्रसिद्धतरं । चहो सभ्याः नूनमस्यां गविकावा भवे-

तोऽपि पक्षपातिनः संतीति मन्ये वेनेव चर्दमानस्यां

मीनमाश्रितं युष्माभिः । न चेतत्तुक्कनभभवता । वतः ।

सभा वा न प्रवेहया° इति धर्मशास्त्रं (M. 8, 13)

अयते । यदि च धर्मशास्त्राच्च विभ्यति भवत्प्रसङ्गि

राजदंडभीतिरपि नास्तीत्यहो महासाहसं ।

रागास्त्रोभाज्जवाहापि स्मृत्यपेतायैकारिणः ।

सभ्याः पृथक्पृथग्दंडवा विवादाद् द्विगुणं दनं ॥

इति (Yājñ. 2, 4) धर्मशास्त्रस्मरणम् ॥ ततः

सभ्याः सुवर्णमवलोक्य सस्मेरं । भो सुवर्णै यस्यां कथयः स्थले

स्थले क्लीवत्वेन निर्दिशति त्वेनेव चयं मीनमाश्रिताः ।

न तु मुक्तापक्षपातेन ।

मुवर्णै । हंत भवतोऽपि कथोनां वचः प्रमादयति । वतः ।

कथयः किं न भाषते किं न जल्पति मल्लपाः ।

राजानः किं न कुर्वन्ति किं न भवन्ति पायसाः ॥

इति कविभिरेव कविपक्षसामयपार्थक्यकचनादिबल-

मसत्त्वहेनेति तूष्णीं बभूव ।

मुक्ता । तदेतत्सुवर्णवचनमाकर्ष्य सगर्धं ।

हे हे हिरण्य दुर्वर्णेवादिन् किं गवैमायसे ।

त्वमाकरजनिः स्वर्णे रत्नाकरजनिस्त्वहं ॥ ०

Subsequently, Silver (*rajata*) and Diamond (*hīraka*) join in the dispute, on the part of the precious metals and stones respectively ; but, in the end, king *Balabhadradeva* himself is appealed to, and, with diplomatic tact, settles the dispute by allowing to each side its own special merits and sphere of usefulness.

It ends : राजा । पुनः सस्मेर । भो सुवर्णोत्सभायाम-
भिमानमपहाय मिलित्वैव स्थीयता । ० किं च ।

युष्माकं यादृशी कांतिः कांचनेन सहामुना ।
नान्यथा तादृशी तेन मिलित्वैवास्यतामिह ॥

हीरकं । स्वमनसि विचार्य । भो मुक्ते साधूकं सकलार्थ-
तत्त्वविदा महाराजेन । यतः । उपकचैरिणा संधिर्न^० ॥ उप-
कारोऽमुनास्माकं कांचनेन महान्कृतः । यतः । तत्तद्हरनिवा-
सिनो ऽस्मानानीय परमपवित्रमूर्तेर्भगवच्चरणशरणस्यानंतदान-
मानसंतोषितभूरिमुप्रवरस्य विविधविद्याप्रचुरतरपंडितमंडली-
मंडितसभामंडपस्य निजकीर्तिकौमुदीमोदितजगत्पद्मस्य क्षिति-
पालचयचमूचक्रचूडामणिश्रेणिनीराजितोपातपदङ्गयोभोजकिर्मी-
रितस्वर्णपीठस्यास्य महाराजस्य दर्शनं कारितं । किं च ।

उपजीव्यविरोधेन न कुतश्चिदवस्थितिः ।
पर्येषधनविरोधेन दहनस्य कुतः स्थितिः ॥

तस्मात्साधूकं महाराजेन बलभद्रदेवेन मिलित्वैवास्यतामिति ।

सर्वकूपारपारस्थितमपि विविधं वस्तुजातं समस्तं
शस्ते यत्पादपीठं क्षितितलममलं सर्वदालं करोति ।
सोऽसौ भूचक्रवर्ती जगदखिलमहाधीरवीराग्रवर्ती
प्राज्यं राज्यं विधत्ता नृपतिकुलमणिः साहिबाहादुरेन्द्रः ॥ १ ॥

इयं श्रीनगरीयस्य श्रीमहेशमनीषिणः ।
निर्मितिः शर्म निर्मातु निर्मेत्तरमनीषिणा ॥ २ ॥

इति श्रीमहेशपंडितविरचितः स्वर्णमुक्ताविवादः समाप्तः ॥

The *Balabhadra Deva* of *Śrīnagarī*, who thus acts as referee, and to whom the little play is dedicated, was probably the author's patron; whilst the *Saḥi Bāhādurendra* (*bhūcakravartin*) referred to in the first of the concluding śloka may have been intended for the contemporary suzerain king of Guzerat, *Bahādur Shāh*¹ (1526-1537).

¹This was suggested by Mr. L. D. Barnett, who kindly supplied me with the (not very satisfactory) readings of the Bombay edition in the final śloka and colophon, viz. :—

योऽसौ . . . वीरधीराग्रवर्ती^० ॥ ६० ॥

इयं श्रीनगरी यस्य श्रीमहेशमनीषिणः ।

निर्मितः शर्म निर्मातु निर्मेत्तरमनीषिणा ॥ ६१ ॥

इति सुवर्णमुक्तासंवादः समाप्तः ॥

This little work has been printed in the *Laghukāvyaṇi* (pp. 171 ff.), forming part of the Bombay magazine *Kāvyeṭihāsaśaṅgraha*, vol. 10; but unfortunately this edition was not available for consultation when the foregoing extracts were made.

[H. T. COLEBROOKE.]

4203.

243. Foll. 102 (counted 101, no. 46 being double); size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting (omitting, however, the diacritic dot of the *r*); six (from fol. 48 seven) lines in a page.

Ānandalatikā, a dramatic poem, in five sections (*kusuma*), on the love of *Sama* and *Revā*, by *Kṛishṇanātha Śārvabhauma-bhaṭṭācārya*, son of *Durgādāsa Cakravartin*.

Though exhibiting some of the forms of a *nāṭaka* (and marked as such outside), the work is devoid of all real dramatic action, being rather a collection of poetry, descriptive and narrative, with interspersed dialogues and *quasi* stage directions.

It begins (with the numbers supplied) :

संभ्रानं नमदुर्गमस्थितिलुठङ्गीर्वाणमूर्धावली
चञ्चलामरचारुकुनलचयध्वानालिसंवर्धिनी ।
तेषां फुल्लविलोचनाम्बुजदलान्युल्लासयन्ती परं
चित्रा तत्रखचन्द्रिकावलिरियं चेतो ममालसतां ॥ १ ॥

सानन्दं वन्दनाय क्षितितलविलसन्मौलिचन्द्रार्धमौलेर्
व्यालश्यासप्रदीमोद्भटनयनशिखिञ्जालया दग्धममै ।
शीताम्बुः पादपद्मं हिमगिरिदुहितुः शीतलं यो निषणः
पीयूषस्त्रिगुणदेहो विलसति नखरः सोऽयमव्याचिरं वः ॥ २ ॥
शृणुलोचनमिन्दुबिम्बविलज्योत्स्नां पिकोकृजितं
हंसीमञ्जुगतिं जहार भवती व्यक्तं जगन्मण्डले ।
मञ्जितं वद कुत्र गोपितमिति व्याहृत्य गोपीस्तनान्
मुञ्चन्कञ्चुलिकां विचारचतुरो मुग्धो हरिः पातु वः ॥ ३ ॥

शम्भोर्नैतनधूतमञ्जुलजटाघ्रेण संपातितैर्
गात्रैर्वारिभिराशु मुण्डनियहे शैवीतनुमाश्रिते ।
गौरीमुत्सुकयन् गणाश्च सुखयन् सुस्मेरलस्रोदरो
भातेयं तव जाह्नवीति पितरं संवीडयन् पातु वः ॥ ४ ॥

आकर्ष्य सभ्याः । भो आनन्दक साधु साधु नान्दीभिर्नन्दिता
वयं । किंतु देवस्य चिन्तामणेशैवमातृपरिणेतृनीततनया-
निमित्तमन्यादृशमानसं । तदस्य मनोनिर्वेदनकमपि
प्रबन्धं प्रस्तावय ।

आनन्दकः । आर्याः । श्रीमन्नन्दनन्दनचरणसरसीरुहमनन-
परितुलितविषयरसश्रीदुर्गादासचक्रवर्तितनयेन श्री-
कृष्णनाथकविना विरचितमानन्दलतिकानामप्रबन्ध-
मधीतवानस्मि । तद्यदि देवरूपये भवति । अथवा
श्रीपुरुषोत्तमदेवचरितेन तावदात्मानमपि पवित्रयामि ।
तथा हि ।

दीर्घासदालपनगाढजडां रसज्ञां
श्रुद्धां करोमि गुणवारिनिधौ विभूनां ।
स्वर्वाहिनीपयसि भूरिविधूतगुणः
काकोऽपि चञ्चुपुटकं विमलीकरोति ॥ ५ ॥

इति सभ्येषु निवेद्य नृपतिपुरत उपसृत्य प्रकटितकरपुटकः
प्रचलद्भवदलः सविनयनमितकन्धरः क्षितिपतिपदनिहितनय-
नस्तिष्ठति ।

राजा । अवलोक्य । अये आनन्दक । किमपि विवक्षुरिव
वीक्ष्यसे । तत्किमिति मीनमास्थितं भवता ॥

आनन्दः । महाराज मन्यगरलितं (? सम्यगवसितं) देवैः ।
तथा हि ।

अभिनवकविकवितेयं भरति न वा रुचमेतदभिज्ञानां ।
हरति वा वितचिन्नं चटुलयति मां हरेर्गुणानुवादः¹ ॥ ६ ॥

[राजाः] भो आनन्दक । प्रभुगुणविरलितप्रबन्धमधीतवान् भवान् ।
तदलमेतावता विनयप्रबन्धेन विलम्बावलम्बनेनापि ।

आनन्दः । यथाज्ञापयति[देवः] । तदेव प्रस्तौति ।

कुरुक्षेत्रं यातैः क्षितिपतिवहैर्भूरिविभवैर्
महारत्नौघानां वितरणभरैर्दानिकरान् ।
महाद्वान्कुर्वद्भिः क्षुभितकनकाद्रिप्रभृतिभिर्
महेष्वासैरासीत् क्षितिपतिस्तदा देवभवनं ॥ ७ ॥

¹ ? Read हरति न वा हितचिन्नं चटुलयति मां हरि-
गुणवादः ॥

कृतायैयसाधुजनेक्षणानि विधास्यन्मुनिमानसामि ।
आनन्दयवागतनन्दमुत्पात्तस्मिन्नुः शीरमर्नैगाम ॥ ८ ॥
निशम्य लोकेरिहलोकनार्थं खेदराशो नयवोधराया ।
तदा यशोदा सुतधीविमुग्धा तद्वर्जनचयमना हरोद ॥ ९ ॥

देवोऽपि सद्भावगृहीतमानसम्
चिरेण पित्रोरवलोकलालसः ।
पुरेव बालोचितवेशपेक्षलो(r. ० वेव०).

गोपाकृतिः पादगतिं प्रतप्ते ॥ १० ॥

पुरा वयस्यैवैवबालसंप्रेरालोकितो बालेन त्रेमुकुन्दः ।
निवेदितोऽप्य व्रजनाथपत्न्यामनःपुरं तर्कमपाविषेज्ज ॥ ११ ॥ १४० ॥
नोडयादिरपि गोपनन्दनान् रुक्मिणीप्रभृतयो न वक्ष्यीः ।
न प्रभू च पितरौ प्रनन्दरौ चेतनो गमयितुं रमावतेः ॥ १२ ॥
सभ्याः । साधु भो आनन्दक साधु । उचितप्रकारेणैवमानन्दिताः ।
ततः आनन्दकः ।

अत्रानरे पुलकपूरितदेहवस्त्रिन्
आनन्दजेन नयनाम्बुकरेण सिङ्गन् ।
दूराडिभोः समवलोकनमुग्धचेताः

श्रीनारदः क्षितितलं मुनिराजगाम ॥ १३ ॥

तं नारदं वीक्ष्य मुदूतोऽपि विहाय निहासनमानु देवः ।
जगाम तस्यानिकमेव तर्कं भूमिं यदाप्नोरेवमख्यम् ॥ १४ ॥
योगोन्मूढैरपि चन्दितोऽपि ब्रह्मज्ञं भाविभिरर्चितोऽपि ।
तदङ्गियुगे जगदेकनाथो दृष्टो यथा मारकतः पवात ॥
[१४ ॥ ११५ ॥

कालिन्दौ प्रति नारदः ।

विहाय रुक्मिणीमेवमपि सत्त्वानिकेतनं ।
मामिहानीतवान्देवः सोभाग्यं वर्षयन्सर्व ॥ १५ ॥

देवः । स्वगतं ।

जानाति नमै न रमा मयि कुप्यतीति
वृत्तं निशम्य कुपिता किल सयभामा ।
भूयोऽपि हन्त मुनिना स्मृतपारिजाता
पूर्वाधिको मम पुनः पृष्ठः प्रमादः ॥ १६ ॥

नारदः । देव ।

तवानुरूपा दयिता यथा मामतोषयन्मुह्यमानरेण ।
प्रतिप्रियं तस्य करोतु को वा स्वीयानुरूपं नु निरूपयामि ॥ १७ ॥

मानवाधिपतिर्देव दमनो नाम भूपतिः ।
विभवैर्भेक्रियोगैश्च न यस्य प्रतिभो भुवि ॥ १८ ॥

निखिलानर्नैगुहानां गोचरः सर्वमेव हि ।
तथाप्यमुष्मास्तोषाय प्रलपामि पुरः प्रभोः ॥ १९ ॥

तनया तस्य भूपस्य जगदुत्तररूपिणी ।

नाम रेवा गुणास्तस्या नाहं वर्णयितुं क्षमः ॥ ८१ ॥

तवात्मजे सा दृढबद्धभावा स्वयंवराद्यं यतते पितास्याः ।

द्विजोऽपि पत्नी विनिवेश्य मूर्ध्नि समागतप्राय इवावधेहि ॥ ८२ ॥ ०९२ ॥

अथ त्वदीयस्तनयः समोऽपि स्त्रीयानुरूपां दयितो दिदृक्षुः ।

विद्यां समाश्रित्य मयैव दत्ता^१ क्षितीश्वराणां पुरमाविवेश ॥ ८३ ॥ ०९२ ॥

In the course of his quest of a suitable consort, he arrives at *Damana's* city, and hearing the praises of *Revā* sung, he enters the palace unseen.

ततः शयानां मणिवेदिकायां शशाङ्कमुड्डीमधिरुह्य शय्यां ।

चकार नेत्रातिथिमेव रेवा सरिद्विलीनामिव राजहंसो ॥ १०० ॥

अथ विलोक्य समो दमनात्मजामनुभुवन्न पुनर्भवनिवृत्तिं ।

तरलितोऽग्रजकूटमनोभुवा स्वगतमित्यमभाषत तद्गुणान् ॥ १०१ ॥

Subsequently the sleeping maid awakens, and they plight their faith to each other.

II. (fol. 40a) :

मन्दं मन्दं क्षिपति चरणं चिन्तयन्नेम तस्याम्

तूष्णीं तूष्णीं किरति नयनं पृष्ठतस्तद्गमेण ।

वारं वारं जपति निभृतं भाषितानि प्रिया[णि]

दीर्घं दीर्घं श्रुतिं च समः कम्पमानाखिलाङ्गः ॥ ० ॥

Sama's friend, *Subhūti*, son of *Uddhava*, noticing the change in the prince's condition, is told in detail what has occurred, and the love-sick prince then proceeds to paint from memory the portrait of his beloved, which occupation affords ample scope for depicting the lover's feelings.

III. (fol. 50a) :

अथो मुनीन्द्रादवगत्य भूपः समाधिविश्रातसमस्तवृत्तं ।

निजानुरूपे प्रतिलम्भावां मुतो स विज्ञाय परं तुतोष ॥ १ ॥

प्रलोभितेयं मदनानुजेन(!)जहौ न र्धमं कुलजाङ्गनायाः ।

रहोगतापीति महीमहेन्द्रः प्रियान्वितस्तां प्रशशंस रेवा ॥ २ ॥

^१ Viz., the power of entering anywhere without being seen by others.

The king issues invitations to the *svayamvara*, and various scenes of amusement in connection therewith are depicted.

iv. (fol. 67b) :

अथोदिते भास्वति भूमिपालास्तच्चिन्तनोन्निद्रितलोहिताक्षाः ।
माध्वीकरम्यामपि चन्दिगीतां स्तुतिं तदानां विमला वितेनुः ॥ १ ॥

The princes assemble, and at length the princess herself enters the festive hall.

शीतांशुविचित्रदना स्तनभारनद्या

स्वेदाम्बुविस्त्रमनुविस्त्रितपल्लवौष्ठौ ।

भूदेवपाणिपरिदर्शितवर्त्मनैव

बाला जगाम मगधाधिपसंनिधानं ॥ ३६ ॥

भूपात्मजा द्विजवरः पुरतो निधाय

चट्टाञ्जलिर्नमितमौलिरिदं बभाषे ।

कीर्तिप्रतापजयदानमहीमहेन्द्र

भूपावधेहि यदहं विनिवेदयामि ॥ ३७ ॥

एषा पुरा नृपसुता शयिता निशायां

स्वप्ने कुतोऽप्यधिगता कठिनां समस्या ।

लभैव(r. लब्धैव) वात्स्यचपला स्वकरग्रहेऽपि

तत्पूरणं च पण इत्यकरोत्प्रतिज्ञां ॥ ३८ ॥

इति काञ्चनपटलिखितां समस्यामर्पयति । राजा सादरं प्रगृह्य वाचयति ।

रौपाभिधो धीरसमोऽप्यधीरः

को मित्रजामित्रजनप्रसृतः । इति ।

The king of Magadha being unable to complete the verse, the rulers of *Kaliṅga*, *Karnāṭa*, *Avanti*, *Kāmarūpa* and others are successively tried without success, until at last the princess and her companion come to the *Yadu* prince.

एवं तयोः स्फुटतमे दृढभावचक्षे

तं पश्यतामपि जयाशिधि निःसृतायां ।

भूषेषु मूर्च्छिततमेषु करे समस्य

विन्यस्तवान्द्विजवरः कठिनां समस्या ॥ ७२ ॥ ०७४ ॥

ईषद्विहस्य जलदध्वनिराशु तेषाम्

उत्कण्ठया सह ददर्श तदर्धमेव ।

साधूतमौलिदयिताननदृष्टिर्वर्ग

सोऽपूरयत् प्रियतमातिमनोरथेन ॥ ७५ ॥

रौपाभिधो धीरसमो ऽप्यधीरः

को मित्रजामित्रजनप्रभृतः¹ ।

कृष्णात्मजो ऽसौ सम एव नान्यः

प्रभृत कालिन्ध्यापि यं स एषः ॥ ७६ ॥

ततः क्षमानायसुता कराभ्यामानीय नद्या कलधीतमाली ।

प्रेम्णा समालिङ्गनमोददात्री कथं स्पर्शयामास मुदा प्रियस्य ॥ ७७ ॥
[७७८ ॥

तस्मिन्धृते पूरितमानसानां पौराङ्गनानां बहुसाधुवादः ।

तयोः सुखायापरभूभुजां च श्रवःसमीपे ऽजनि वज्रपातः ॥ ७८ ॥ ०

This section concludes with the marriage of the couple.

v. (fol. 83a) : अथ यामिनोऽपे विकसितकुसुमारच-
नाय प्रस्थिते सुमुखीप्रियकथे ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे ।

श्रेणीभूय मधुवतस्फुरवैरुचिद्रिताः सादरं

सदृजस्तवकस्तनोपरि लसच्छाखाभुजालिङ्गिताः ।

ईपत्मेरनवप्रभूनवदनाहूतानिलैश्रुचिताः

पश्योद्याननवा[ङ्कुराः] प्रियसखीं संस्मारयन्तीक्षिताः

[॥ १ ॥ ०५ ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । तव चाखीरसतरङ्गिण्यपि न मां
सुखयति ॥

सुमु० । किमिति ॥

प्रिय० । आकौमारं यया सार्धं जन्मैतद्यापि मया ।

तां विहाय निशा नीता किमस्मादपि दुःखदं ॥ ६ ॥ ०७ ॥

तन्वङ्गी सहचारिणीविरहिता मृडो शिरीषादपि

शून्यान्वेव जगन्नि पश्यति सखीं का वा प्रिया पृच्छति ।

अङ्गं नैव जहाति मातुरधुनाप्येकाकिनी बालिका

नो जाने नृपजा समेन सहिता जागर्ति निद्राति वा ॥ ८ ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे । केवलमुदारचरितैव भयती सा
पुनश्चिराभिलषितनिधिमिव लम्बा(लन्ध्वा) विलयति
(? विलसति) ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । स्वयंवरसमाहृतकुलवधूनामनुनयाय देव्या
समादिष्टास्मीति तदनभिज्ञा[हं] । तदा मूलतः कथय ॥

सुमु० । सखि शृणु । सा हि

भूषाभिराशोभितदेहवल्ली स्वकान्तिविद्योतितदिग्विभागा ।

नीता सखीभिः शयनीयसीध्वि नवाङ्गनैवाजनि नममौलिः ॥ ९ ॥

¹ That is, son of Kālindi (i.e. Yamunā, daughter of the Sun) and her friend (or husband Kṛishṇa).

चिरेण कान्ताननयामिनोऽपेनेभिभालनोत्पलितमानसाकुला ।

तदादृष्टप्रियेण कौलिता पुरः सखीनामिति मूरिलिङ्गिता ॥ १० ॥

प्रिय० । सखि ततस्ततः ॥

सुमु० । ततो मयेता चपनीय मन्दिराद्

गवाक्षविन्यस्तदुशा निज्ञायां ।

तयोरपूर्वप्रणयैकधाहो(? प्रणयैकधाहो)

विलोकितां प्रेन विनिमित्तं रहः ॥ ११ ॥

यातामु तामु प्रणयेन रेवासाधन्यनिदातगभीरवेदे ।

नेवाभ्युधीतस्तनकुसुमेव चडात्रलिङ्गापदयोनेनाम ॥ १२ ॥

करेण संगृह्य करं प्रियायाः स्तम्भासिलाङ्गः चकमान नृणां ।

ततो ह विन्यासितबाहुबन्धा रेवा समालिङ्गति निभेरं नः

[॥ १३ ॥ ०१२ ॥

ईदृग्विधानि कति नाम विलोकितानि

सौभाग्यभाञ्जि चरितानि तयोर्निज्ञायां ।

नेत्रं ममेव सफलीकृतमद्य किंतु

रेवा गमिष्यति पुरादिनि मूर्च्छितामि ॥ १३ ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । यास्यति रेवा द्वारावन्ती किं न
पश्यसि ।

द्वारि द्वारि द्विरदपतयः पृष्ठविष्टसहेयाः

स्थाने स्थाने कर्धृतमुखस्वर्णपाशास्तुरङ्गाः ।

भेरीध्वानैश्चमकितदृशः सायुधा योधसुमा

रेवा गन्तो(गन्ता) स्वपुरमिति वेचिषो योवयमु ॥ १४ ॥

प्रियसखि । किमेतेन पुष्पावचयनेन तामेव विलोक-
यामीत्युभे प्रस्थिते । कियदूरं गत्वा प्रस्थानकोलाहलाक-
लनविकलं नृपतिमवलोक्य ।

सुमुखी । प्रियकथे । मृपति विलपनमवलोकयन्ता द्विगुणं
विदार्यते मम हृदये । तदथ खलं विज्ञानयामीत्युभे
उपविश्य राजानं निर्वर्णयतः ।

राजा । रेवा यास्यति हन् नापनिलयं बालानतिज्ञा कथं

शुश्रूषां प्रविधास्यति शशुरयोः यत्पुर्मेनोरचलं ।

सुदृशापविषोडिता च कुलजा कस्मिं किलास्यास्यते

शून्यान्वेव दिवा मुसनि किमहो पश्यामि तां चिन्तयन्

[॥ १५ ॥ ०१६ ॥ इति रोदिनि ॥

अमात्यः । देव । नायं विषादसमयः । तदलमावेक्षेन । भगवतः

प्रस्थानाय त्वरयति वेषपाणिनः । तदाज्ञापय त्वं

प्रयाणाय ॥

राजा । ससंभ्रमं । साधु मन्त्रितं । तदयतो गच्छ ॥

[अमात्यः ।] यथाज्ञापयसि । इति तया करोति ॥

राजा । भगवत्स्वरणसविधे गत्वाऽष्टाङ्गपाते प्रणम्य बद्धाञ्जलिः ।

पृथानन्दमगाधबोधनिलयं यं निर्गुणं निष्क्रियं

निर्वाणाय हृदि स्थितं स्थिरस्थियो युञ्जन्ति सद्योगिनः ।

सुस्त्रिधाञ्जनकीर्तिपीतवसनं(?) ०कीर्ति०) रूपं जगन्मोहनं

भक्ता यस्य भजन्ति नमस्त्वनिरतं(?) शेष०) तस्मै नमो विष्णवे

॥२९॥०

Subsequently the young couple take their departure, in *Revā's* parting words occurring the verse :—

नमस्त्वं गुरुषु प्रभौ सरलता बन्धौ दया पुरुषे

चान्यस्मिन् विषयो(!) वहिर्न गमनं लोभ्ये(?) लौत्ये) ति-
तिष्ठा परा ।

मौनं विप्रियवादिनि प्रियकथा भृत्येषु धर्मे मतिर

मातर्धर्मे इतीरितः कुलभुवां चित्ते दृढं धारयः(?) धारितः) ॥३०॥

Then follows the description of the journey to and entrance into *Dvārāvati*, in the *kāvya* style, with prose dialogues and stage directions thrown in, as when, on their way, they visit the *maharshi Ashtāvakra's* forest retreat (fol. 94a) :—

रेवा । ससंभ्रमं । नाथ क्षणमत्र रथं विश्रामय । अदृष्टपूर्वाणी-
दृशतपोवनानि ।

तथा हि ।

नवनवतरुशोभा लोभयशेषुदृष्टि (?) ०यत्तदृष्टि०)

मुखयति मम गात्राख्यालवालाम्बुवापुः ।

सुरभिकुसुमगन्धा मानसं मादयन्ति

सभयहरिणशावाः पाणिमुक्तादयन्ति ॥ ६८ ॥

अथ च ।

नानापुष्पितपादपाः प्रतिदिशो नृत्यन्मयूराः स्थली-

शाखायामभयाः पठन्ति किमहो सामानि शुद्धं शुकाः ।

माध्वीकान्मधुरं कपोलमधुलिङ्गं स्कोकिलैः क्षीयते

आघ्रातुं रथवाजिनामपि मुखान्यायान्ति मुग्धा मृगाः ॥ ६९ ॥

तदत्र क्षणमवस्थानुमिच्छामि ॥

समः । प्रिये युज्यते । अत्र हि महर्विरष्टावक्रः प्रतिवसति ।

तद्वहेलनमनुचितं ॥ सारथिं प्रति । अये भद्रक याव-

दावां महर्विमष्टावक्रं प्रणम्यागच्छावस्तावदश्वान् पालय ।

सौभ० । यथाज्ञापयति देव इति तथा करोति ।

समः । परिजनान् प्रति । अयमुग्रस्तपोधनस्तद्वृषमत्रैव तिष्ठत ।

इत्युभौ गच्छतः ॥

समः । प्रिये । इति पश्य ।

तरुणां नैविड्यान्मिहिरकवलेशो न धरणी

प्रभावैः पुण्याणां कुसु[मित]मिदं सर्वमभवत् ।

सुपन्नैः सुखादैर्बहुतरफलैर्नैषवितपस्

तवातिथ्यं मन्ये किसलयकरेणैव कुरुते ॥ ७० ॥

It ends :

ईषदृष्टिकतात्पराव्यविभवः स्तोकास्ररज्ञो जनो

विश्वसोककरापथीश्वरसदानन्ताखिलज्ञानिनः(?) ।

यन्मोदयाद् गुणवर्णनाय रसनां व्यामोहयत्यादरात्

चापत्यं तदिदं दयालुहृदयैः क्षन्त्यमार्गैर्बुधैः ॥

चित्ते कामवशंवदे मृगदृशां वंकेन्दुलुब्धे ऽक्षिणि

कर्णे च प्रतिवाचिकप्रणयिनि स्पर्शादरिण्या(?) ०रण्या०) त्वचि ।

पाणौ वेङ्गितसेविनि स्तुतिकथामुग्धो (r. ०मुग्धे) रसज्ञादले

धावत्स्वेषु रतेन्द्रियेषु महिमा कैस्त्रिपैर्वैर्यते(?) ॥

कविवरकृतकाव्येष्वत्र चित्रेषु सत्सु

तदपि सरलमुख्यैरेतदालोचनीयं ।

सति हि कनकहाने (?) ०हारे) रत्नपुक्तादिचित्रे

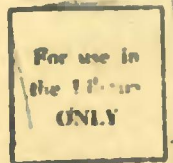
लघुरपि हृदि काचो न्यस्यते कामिनीभिः ॥ [१३७] ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायकृष्णनाथसार्वभौमभट्टाचार्यविरचि-
तानन्दललितकायां पञ्चमकुसुमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

Z
6621
G78S3
v.2
pt.5-7
cop.2

Gt. Brit. India Office.
Library
Catalogue of the Sanskrit
manuscripts in the library of
the India Office

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
